5

Revnakoğlu'nun İstanbul'u

İstanbul'un İç Tarihi

FATİH

Mustafa Koç

Revnakoğlu'nun İstanbul'u
İstanbul'un İç Tarihi, Fatih
Cilt 5

Fatih Belediyesi Kültür Yayınları no: 14

Yayıncı sertifika no: 49172

ISBN 978-605-70414-7-0 (5.Cilt)
ISBN 978-605-70414-1-8 (Takım)

1. Baskı, İstanbul, Kasım 2021

Hazırlayan
Prof. Dr. Mustafa Koç
İstinye Üniversitesi

Yayın Koordinasyon
Abdullah Kargılı

Editör
Ubeydullah Kısacık

Kitap Tasarım
Abdüsselam Ferşatoğlu

Grafik Uygulama
Onur Melih / *Fotografika Güzel Sanatlar*
Abdi Paşa sokağı 14[A] Kısıklı Üsküdar İstanbul
fotografika.com.tr

Baskı
Seçil Ofset
100. Yıl Mah. Matbaacılar Sitesi 4. Cadde No:77 Bağcılar İstanbul
Tel: +90 212 629 06 15
www.secilofset.com
Sertifika no: 44903

Fatih Belediye Başkanlığı
Copyrigth © Her hakkı mahfuzdur.

Akşemsettin Mahallesi
Adnan Menderes Bulvarı (Vatan Caddesi)
No:54 Fatih İstanbul
Telefon: +90 (212) 453 1453
www.fatih.bel.tr

5

Revnakoğlu'nun İstanbul'u

İstanbul'un İç Tarihi

F A T İ H

Mustafa Koç

TAKDİM

"Bir şehri sevmek, bir hayatı, bir zamanı, bir dünyayı sevmektir." der Ahmet Hamdi Tanpınar. İstanbul tarih sahnesinin tam orta yeridir. İstanbul'u, sadece büyük mimari anıtları ve doğal güzellikleriyle değil, tarihi ve onun ortaya çıkardığı estetiği, mimarisi, müziği ve edebiyatından oluşan bütünlüklü bir eser olarak anlamak gerekir.

Yahya Kemal, Ahmet Hamdi Tanpınar, Refik Halid Karay, Tahirü'l Mevlevi gibi Osmanlı'dan Cumhuriyet'e uzanan bir hayat yaşamış, kültür taşıyıcısı aydınlarımız, giderek yok olan bir medeniyetin temsilcileri olarak İstanbul'a bu gözle bakmış ve bizlere bu kıymetli eseri sevmeyi, korumayı öğretmeye çalışmışlardır.

Modern hayatın zaman ve mekânı ayırması, İstanbul'un pek çok değerini yok etmiş, şehre ait bütünlük ve aidiyet duygusu neredeyse kaybolmuştur. Eski İstanbul'a dair korunacak emanetler sadece mimari ve sanat eserleri değil, bu şehrin caddelerinde, sokaklarında yaşanan hayatın hatıralarıdır.

Merhum Cemaleddin Server Revnakoğlu, bahsettiğimiz bu kültür terkibini oluşturan bütün unsurları bir bir tanıyıp arşivlemeye gayret eden değerli bir kültür tarihçimizdir. Notlarında "İstanbul'un İç Tarihi" ifadesini kullanan Revnakoğlu, İstanbul'u anlatan diğer araştırmacılardan farklı olarak şehri birçok cephesiyle ele alır. Şehrin deruni tarafını, manevi yüzünü öne çıkarır.

Musikişinaslar, dergâhlar, kütüphaneler, büyük şahsiyetler, mezarlıklar, camiler, şairler, mektuplar, edebî notlar ve fotoğraflardan meydana gelen Revnakoğlu arşivi İstanbul'umuz için paha biçilemez bir hazinedir.

Merhum Revnakoğlu'nun notlarından yola çıkılarak hazırlanan 5 ciltlik bu muhteşem külliyatı kültür hayatımıza armağan etmekten iftihar ediyoruz.

Bu vesileyle kendisini rahmet ve şükranla anıyor, başta eseri yayına hazırlayan Prof. Dr. Mustafa Koç olmak üzere emeği geçen arkadaşlarıma teşekkür ediyorum.

M. Ergün Turan
Fatih Belediye Başkanı

İÇİNDEKİLER

TAKDİM ▸ 2017

ON İKİNCİ GÜZERGÂH

Kaygusuz Baba Tekkesi ▸ 2023

Kaygusuz Baba Tekkesi ▸ 2023
Şeyh Hacı Mustafa Şevki Efendi ▸ 2025
Şeyh Kaygusuz Baba ▸ 2029

Saraç İshak Camii ve Tekkesi ▸ 2036

Saraç İshak Câmi'-i şerîfi Tekkesi Şeyhleri ▸ 2041

Arabacıbaşı Tekkesi - Düğümlü Baba Tekkesi ▸ 2052
Nazikî Tekkesi ▸ 2062

Nazikî yahut eski adıyla Mudanyalızâde Tekkesi ▸ 2062
Nazikî Tekkesi Şeyhleri ▸ 2068

Mısırlı İbrahim Efendi Tekkesi ▸ 2070
Erdebil Tekkesi ▸ 2071
Abdüsselâm Tekkesi - Kovacı Tekkesi ▸ 2078
Mengene Tekkesi - Şah Ali Baba Tekkesi - Cünûnî Ali Efendi Tekkesi ▸ 2089
Çaylak Baba Tekkesi ▸ 2094
Yunus Baba Tekkesi ▸ 2100
Hacı Beşir Ağa Tekkesi ▸ 2102
Gümüşhaneli Tekkesi ▸ 2109
Safvetî Paşa Tekkesi ▸ 2112
Demirkapı Bedevî Tekkesi ▸ 2116
Yıldız Dede Tekkesi ▸ 2119
Kara Baba Tekkesi ▸ 2122
Çemberlitaş Şâzelî Tekkesi ▸ 2127
Soğukçeşme Rifâ'î Tekkesi - Şeyh Hulûsî Efendi Tekkesi ▸ 2128
Lala Hayreddin Camii - Acem Ağa Mescidi ▸ 2133
Başçuhadar Seyyid Ömer Ağa Çeşmesi ▸ 2135
Aydınoğlu Tekkesi ▸ 2136
Abdurrahman Şâmî - Sancaktar Dede Türbe ve Tekkesi ▸ 2152

Arasta Tekkesi - Şeyh Aziz Efendi Tekkesi ▸ 2155
İsmail Maşukî'nin Sultanahmet'te Makam Mezarı ve Üçler Mescidi ▸ 2161
Özbekler Tekkesi ▸ 2167
Sokullu Mehmed Paşa Tekkesi ▸ 2172
Küçük Ayasofya Tekkesi ▸ 2175
Servili Baba ▸ 2178

İstanbul Kültür Okumaları
Revnakoğlu Notlarında İstanbul'da Erzurumlular ▸ 2180

ON ÜÇÜNCÜ GÜZERGÂH

Yedikule Uşşâkî Cuma Tekkesi ▸ 2189

Yedikule'de Uşşâkî Cuma Tekkesi ▸ 2190

Bedreddinzâdeler Tekkesi ▸ 2198
İmrahor Camii ve Tekkesi ▸ 2199

İstanbul Kültür Okumaları
Jöntürk Şeyhlerden Üsküdar Rifâ'î Asitanesi son şeyhi Hasan Hüsnü Ceyhun ▸ 2211

Hacı Hüseyin Ağa Camisi – Arapkuyusu Tekkesi ▸ 2218
Hacı Kadın Camii ve Tekkesi ▸ 2220
Üçgözlü Şeyh Mehmed Efendi Haziresi ▸ 2223
Ağaçkakan Tekkesi ▸ 2224

İstanbul Kültür Okumaları
Revnakoğlu dosyalarında kuyu bileziği kitabeleri ▸ 2240

Hacı Evhadüddin Camii ▸ 2242

İstanbul Kültür Okumaları
Yahya Kemal Beyatlı ve şeyhi Şeyh Sadeddin Efendi ▸ 2247

Küçük Efendi Cami ve Tekkesi - Feyziye Tekkesi ▸ 2257
İskender Çelebi Camii ve Tekkesi - Atâ Efendi Tekkesi ▸ 2265
Uyku Dede Türbesi ▸ 2269
Kasım Çelebi Camii – Çayır Tekkesi ▸ 2270

İstanbul Kültür Okumaları
Hayvancıklar, Şeyhler ▸ 2273

ON DÖRDÜNCÜ GÜZERGÂH

Bâlâ Tekkesi ▸ 2279

İstanbul Kültür Okumaları
İstanbul'da Tezveren Dede Mezarları ▸ 2295

Peyk Dede Tekkesi ▸ 2301
Sadullah Çavuş Camii - Karagöz Tekkesi ▸ 2305
Emirler Çeşmesi ▸ 2312
Emirler Tekkesi ▸ 2314
Seyyid Seyfullah Efendi Tekkesi (Emirler Tekkesi) ▸ 2315
Körükçü Tekkesi (Şeyh İsmail Ali Efendi Zaviyesi - Körükçüzâde Tekkesi) ▸ 2319
Vanî Ahmed Efendi Tekkesi - Bağdatlı'nın Tekkesi ▸ 2322
Zihgîrci Camii - Alyanak Tekkesi ▸ 2324

İstanbul Kültür Okumaları
Kıbrıslı Hoca Mehmed Zeki Efendi ▸ 2329

ON BEŞİNCİ GÜZERGÂH

Bayrakdar Mehmed Dede Zaviyesi – Alemdar Zaviyesi ▸ 2333
Ciğerci Baba Tekkesi ▸ 2336
Kılıççı Tekkesi ▸ 2339
Matrak Tekkesi – Hasan Kudsî Tekkesi (Çivizade Tekkesi) ▸ 2347
Mimar Acem Camii ve Tekkesi ▸ 2350
Gavsi Tekkesi - Numan Efendi Zaviyesi ▸ 2359
Aydın Kethüda Camii - Kurşunlu Tekkesi ▸ 2363
Halil Efendi Türbesi ▸ 2364
Kelâmî Tekkesi ▸ 2365
Gizli Evliya ▸ 2373

Dizin ▸ 2375
Düzeltme notları ▸ 2498

Revnakoğlu'nun İstanbul'u

ON İKİNCİ GÜZERGÂH

Sur içi yakın zamanlara kadar Fatih ve Eminönü olarak iki ilçeye taksim edilmişti. Çalışmamızda şimdi tamamı Fatih ilçesine dahil olan Eminönü'nün merkezinde yer alan mekânlar, daha ziyade Sultanahmet ve Sultanahmet'in kademe kademe etrafında bulunmakta olup diğer güzergâhlardan farklı olarak bir sırayla düzenlenmemiştir. Eserler arasına mekânca uzaklık bunun en mühim sebebidir.
Sultanahmet'ten...

Güzergah üzerindeki mekanları, başlıkların altında verilen **Mahalle, ada ve parsel** bilgilerini Fatih Belediyesi coğrafi bilgi sistemleri web sayfasında ilgili bölüme girerek harita üzerindeki yerini tespit edebilirsiniz.
https://gis.fatih.bel.tr/webgis/

Kaygusuz Baba Tekkesi

Divanyolu Caddesi'nden Ayasofya'ya doğru giderken Firuz Ağa Camii'nden hemen sonra sola Ticarethane Sokağı'na, bu sokaktan da sağa İncili Çavuş Sokağı'na giriyoruz. Sokağın solunda 5 numaralı yapı, Kaygusuz Baba Tekkesi'ydi. (Alemdar Mahallesi, 38 ada, 9 parsel)

Umumî adı olan "Kaygusuz Baba Tekkesi" dışında şeyhlerinden Saatçi Hacı Hasan Rıza Efendi'den dolayı "Saatçi Tekkesi" de denilmişti. İlk şeyhi bir nalbant ustası olan Hacı Kaygusuz İbrahim Baba'ydı, kendisi Akkavukzâde Bolevî Şeyh Ömer Vasfi Efendi'nin halifesiydi; yaşı 105'i geçmiş olduğu hâlde 12 Zilkade 1289 (11 Ocak 1873) perşembe günü vefat etmişti. Tekkesi dört oda harem tarafında, dört oda da selâmlık cihetinde olmak üzere sekiz odalıydı. Harem kısmında iki sofası vardı; tevhîdhanesi de bir mahalle mescidi büyüklüğünde, mihraplı ve kubbeliydi. Revnakoğlu bu tesbitleri yaptığında tekke harap ve metruk bir hâldeydi.

Hakikatte Kaygusuz Baba Tekkesi'nin bugünkü yeri, ilk yeri değildi. Eskiden mahalle olan şimdiki Sultanahmet Camii ile Ayasofya arasında, Sultan Ahmed'in türbesi karşısında bulunan Karslıoğlu Mehmed Ağa'nın hanının bir odasında tekkesini uyandıran Kaygusuz İbrahim Baba, halifesi Mustafa Şevki Efendi tarafından tekkeye bağışlanan paralarla alınmış olan bugünkü tekkeye H.1272'de taşındı. Zamanla tekke genişletilmiş, Mustafa Şevki Efendi'nin şeyhliği döneminde de II. Abdülhamid tarafından tamir ettirilmiş ve ihya edilmişti (85:24,26,28):

Kaygusuz Baba Tekkesi

> Sultanahmet civarında, eski Firuz Ağa Mahallesi'nde (yeni adı Alemdar Mahallesi'dir), eski Toprak Sokağı'nda, yeni İncili Çavuş'ta. Kâdiriyye'nin Müftü Baba kolundandır.
>
> Müftü Baba, Hazret-i Gavs'in evlâtlarından Şihabeddin Sühreverdî koluna mensuptur. Asıl adı Şeyh Mustafa Fedâî olan Müftü Baba, Kalecik müftüsüdür. Kâdirî evrâdına istigfâr ve "İnnâ enzelnâhu" sûre-i şerîfesini ilâve etmiştir; evrâda başlarken fâtiha-i şerîfeden önce okunur. Müftü Baba 27 Cemaziyelevvel 1206 (12 Ocak 1792) tarihinde göçmüş, Haseki'de postnişin bulunduğu Bayram Paşa Tekkesi'ne sırlanmıştır. Kitabesi manzumdur. Kabri türbenin sağında ve parmaklık içindedir.
>
> Pazar günleri Kâdirî ayini, icra edilen bu tekke 1280 tarihlerinde Şeyh Kaygusuz İbrahim Babaefendi tarafından uyandırılmıştır. Kendisi Küçük Ayasofya Câmi'-i şerîfi haziresinde yatan Kâdiriyye şeyhlerinden Ömer Vasfi Efendi'nin halifesidir.

Münzevî Şeyh Ömer Vasfi Efendi, Yûsuf-ı Sânî Efendi halifelerindendir, o da "Müftü Baba" dedikleri kendi babası Şeyh Mustafa Fedâî Efendi'den müstahleftir. Şeyh Ömer Vasfi Efendi'nin mezar taşı yoktur.

Tekkenin ilk şeyhi bulunan Kaygusuz İbrahim Baba, Sultan Ahmet Câmi'-i şerîfinde Kâdirî usulü icra etmiş ve H.1289 (M.1872-73) tarihinde göçerek Üsküdar Karacaahmet duvar dibinde polis karakolunun yanında demir parmaklık içine sırlanmıştır. Bugün de herkes tarafından ziyaret olunan üstü açık mükemmel türbesi vardır.

Sultan Ahmet Câmi'-i şerîfinin temel atma merasiminde dua eden Hazret-i Hüdâî bir cuma gününe rastlayan açış gününde de ilk hutbeyi okumuş, Tophane'de Kâdirîhane'de yatan İsmail Rumî de namazdan sonra Kâdirî ayini icra etmiştir. Kaygusuz Baba, irtihaline kadar bu sünneti cuma günleri ikindiden sonra devam ettiriyordu.

Kaygusuz Baba'nın halifeleri sırasıyla şu isimlerdi (85:32):

Lüleci Şeyh Mehmed Efendi, Hacı Abdullah Efendi, İmam Sabri Efendi (Fındıklı İmamı), Hacı Mustafa Şevki Efendi (Hattat, şair, müelliftir. Kaygusuz Baba Tekkesi'nin dördüncü şeyhi olup iki haccı vardır), Kavarnalı Ali Efendi, Göynüklü Hacı Mehmed Efendi, Buharalı Şeyh Hacı Mehmed Efendi (Lüleciler kethüdası; Tophaneli meşhur "Babalık" denilen zat), Babıali kavaslarından Osman Efendi, Tosyalı Şeyh Mehmed Mürûr Efendi ("Sebilci" adıyla maruf olup bir adı da "Hacı Mehmed Sürurî"dir, Fındıklı imamından sonra Kaygusuz Tekkesi'nde şeyhliği vardır; Zeyrek - Çivizade Câmi'-i şerîfinde Kâdiriyye'den meşihat koymuştur), Ankaralı Hacı Ahmed Efendi (Musluoğulları denilen bir ailedendir. Memleketinde bir karyede tekke uyandırmış ve orada Kâdirî usulü icra etmiştir, vefatı 1303 tarihindedir.)

Not düşelim, Hüseyin Vassâf, *Sefîne*'sinde 11 Ocak 1873'te vefat eden Kaygusuz İbrahim Baba'nın Karacaahmet Mezarlığı'ndaki kitabesini şöyle tesbit eder:

"Tarîkat-ı aliyye-i Kâdiriyye meşâyih-i izâmından, mürşid-i agâh, el-mücâhid fî sebîlillâh, hâdimü'l-fukarâi ve'l-mesâkîn, bende-i âl-i abâ, merhûm ve magfur el-muhtâc ilâ rahmeti rabbihi'l-gafûr es-Seyyid el-Hâc eş-Şeyh Kaygusuz İbrahim Baba-yı Bolevî b. eş-Şeyh Ömer el-Vasfî Akkavukzâde rûh-ı şerîfleriyiçün rızâen lillâhi el-fâtiha. 12 Zilkade 1289 (11 Ocak 1873) yevm-i pençşenbe."

Kaygusuz Baba'dan sonra sırasıyla halifeleri Ali Babaefendi, Süleyman Sabri Efendi ve Sebilci Mehmed Mesud Sürurî Efendi ve Mustafa Şevki Efendi posta geçtiler. Revnakoğlu kısa kısa bu şeyleri zikreder (85:24,28):

Şeyh Ali Babaefendi, Kaygusuz Baba'dan sonra posta geçmiş, üç ay kadar bulunduktan sonra Boğaz'da boğularak vefat etmiştir. Bu zattan sonra Fındıklı imamı Süleyman Sabri Efendi şeyhlik makamına geldi. Bu zatın H.1298

yılında vefatıyla yine Kaygusuz Baba halifelerinden Sebilci Mehmed Mesud Sürurî Efendi posta geçti; daima tâc-ı şerîfle gezen Şeyh Mehmed Mesud Sürurî Efendi merhum, fuzalâdan ve ehl-i hâl insanlardan Şeyh Hafız Abdülhay Efendi merhumun babasıdır.

Revnakoğlu, tekkenin postuna oturan halifeleri dışında Kaygusuz Baba'nın bir başka halifesinden bahseder (85:13): "Kaygusuz Baba'nın bir halifesi de mecâzibden Hulûsî Baba'dır. Kaygusuz Baba'nın çok eski dervişlerinden olup kendisinin irşadına nail olmuştur. Beyazıt ve Aksaray taraflarında çokça görülen ve teberrük olunur âşık, kâmil bir zat imiş."

Tekkenin en şöhretli şeyhi her hâlde Mustafa Şevki Efendi'ydi. Revnakoğlu, kendi derledikleri ve Hüseyin Vassâf'tan topladıklarıyla Mustafa Şevki'nin biyografisini yazar (85:50-54):

Kaygusuz Baba Tekkesi, restorasyondan önce (Yağız Gönüler'den)

Şeyh Hacı Mustafa Şevki Efendi

H.1248 yılında Üsküdar'da Salacak'ta doğdu. Rüsûmât memurlarından İbrahim Efendi'nin oğludur. Valideleri Âmine Hanım'dır. Eyüp'ün karşısında Karaağaç'ta Bektaşiyye şeyhlerinden Hasib Baba'nın da damadıdır. Nesep silsilesi annesi cihetinden Hazret-i Gavsü'l-A'zam'a varmaktadır. Tanınmış Arap âlimlerinden Tunuslu Hacı Mustafa Efendi de kendisinin eniştesidir ki Mustafa Şevki'nin çocukluğunda sağlam bir tahsil yapmasına sebep olan zattır.

En önce Şehremini'nde Kâdiriyye'den Remlî Tekkesi postnişini Şeyh Edhem Efendi'ye intisap etmiş, iki üç sene kadar terbiyesinde kaldıktan sonra H.1262'de Sultanahmet'te o zaman Millet Bahçesi denilen, şimdi Sultanahmet Parkı'nın cadde önündeki birinci bölümünün yerinde evvelce bulunan Karslıoğlu Mehmed Ağa'nın küçük hanının üstündeki bir odada oturmakta bulunan Kâdiriyye şeyhlerinden Hacı İbrahim Kaygusuz Baba'nın yeniden seyr ü sülûku altına girerek 1268'de istihlâf olunmuş ve Sultanahmet'te Ayasofya'da tekkesi olan Mısırlı İbrahim Efendi tarafından da iclâsı yapılmıştır.

Hacı Hüseyin Vassâf merhum 16 Cemaziyelevvel 1339 tarihinde Şeyh Hacı Mustafa Efendi için yazdığı *Risâle-i Şevkiyye*'de diyor ki "Mustafa Şevki Efendi, Kumkapı Nişancısı'nda mukim olmakla sabahları, akşamları şeyhinin hizmetinde senelerce pek fedakârane bir surette bulunup enfâs-ı kudsiyyesine

Şeyh Hacı Mustafa Şevki Efendi (85:2)

mazhar oldu. Bunun hasıl ettiği zevkiyatı *Hadâiku'l-Envâr* nam eser-i âlîlerinde mürşid-i mükerremlerinin tercüme-i hâli bahsinde uzun uzadıya tafsil buyurmaktadırlar."

12 Zilkade 1289 tarihinde rehber-i hakîkatleri olan Kaygusuz Baba'nın âlem-i cemâle intikallerinden sonra irşat makamına Fındıklı imamı Süleyman Sabri Efendi, ondan sonra da Sebilci Mehmed Mesud Sürurî Efendi, bu zatın irtihaliyle de Şeyh Hacı Mustafa Şevki Efendi 1302 Cumadelahiresi içinde postnişin oldu. Sultanahmet'te Toprak Sokağı'nda olan bu tekkede tam 34 yıl şeyhlik etmiştir.

1298 ve 1321 yıllarında iki defa da hacc etmiş bulunan Şeyh Hacı Mustafa Şevki Efendi 1260 tarihinde Bâb-ı Seraskerî nizamiye muhasebesine intisap eylemiş, 58 yıl hizmetten sonra mümeyyiz olarak emekliye ayrılmış ve 1338 Rebiülahirinde bir cumartesi günü hastalanıp 14 Rebiülahir salı gecesi canını cananına tevdi eylemiştir. İrtihallerinde 90 yaşındaydı.

İntikallerine daha önceden "Âh Şeyh Şevki Baba" tarihini tertipleyip ve hesabını da yapıp divanının bir köşesine yazmış olduğunu görüyoruz ki göçüş yılı olan 1338 yılını tam olarak göstermektedir.

Yine Vassâf Bey diyor ki "İrtihallerinden evvel levâzım-ı techîziyye ve tekfîniyyesini ihzar ile beraber cenazelerinin bilâ-debdebe kaldırılmasını ve Karaağaç'ta (Haliç'in) kayınpederlerinin dergâhında daha evvelce ihzar ettikleri lahde defnini vasiyet buyurmuşlar, hatta mahsûsen tabuta konulacak tâç ve destarı irâe buyurmuşlardır.

Na'ş-ı şerîflerini Şehremini'de İnadiye Tekkesi şeyhi tarîk-i Sa'diyye'den Şeyh Akif Efendi, dergâhın tevhîdhanesinde gasl edip namazlarını Yeni Câmi'-i şerîfinde ba'de'l-edâ vasiyetleri mucebince hareket olunmuştur.

İrtihallerinden birkaç sene mukaddem hastalıklarından telâş eden efrâd-ı âilesine 90 yaşına kadar muammer olacaklarını söylemek suretiyle izhâr-ı kerâmet buyurmuşlardır ve filhakika Cenâb-ı Hakk'ın kendilerine ilhamı gibi vaki olmuştur.

Uzunca boylu, buğday benizli, nahif, beyaz ve geniş sakallı, nûrâniyyü'l-vech bir zât-ı âlî-kadr idi.

İt'âmı, ikramı, mübâhase-i tarîkat u hakîkati sever, âdâb-ı şerîata riayet ederdi. Güzel kemer işler, arakiyelere gül tabir olunan alâmet-i tarîkatı imal ile zevk-yâb olurlardı.

Dergâh-ı şerîflerinde on iki tarikin tâçlarının küçük bir modelini bizzat tertip ve imal ile gösterdikleri zarâfet-i sanat elyevm herkesin mazhar-ı takdîri olagelmektedir."

Şeyh Hacı Mustafa Şevki Efendi'nin eserleri (85:35-46):

Hadâiku'l-Envâr Fî Kelâmi'l-Kibâr: 834 sayfadan ibaret iki büyük cilttir. Birinci cilt 435 sayfadır, 177 kişiden bahseder, sin harfine kadardır; ikinci cilt 409 sayfadır, 196 esâmîyi ihtiva eder. Çehâryâr'ın, İmâmeyn'in, pîrânın, meşâyihin ve bazı meşhur kadınların hece harfleri sırasıyla hâl tercümeleriyle meslek değerlerinden ve manevî şahsiyetlerinden, menkıbelerinden muhtasar-müfîd olarak bahseden bir eserdir. Bir adı da *Tabakât-ı Evliyâ-i Pürvefâ*'dır. Kendi güzel rikasıyla yazılmıştır ve basılmamıştır.

Mukaddimesinin sonunda şöyle bir beyit var: "İsteyenler mihnet-i dünyâ vü ukbâdan necât - Bu kitâba eylesin tevcîh-i çeşm-i iltifât"

Dîvân-ı Şevkî: 2 Muharrem 1320'de yazılması biten divanın pek kısa olan mukaddimesi şöyledir "Bu fakîr-i müstemend Derviş Şevkî-i derdmend şair değilim, çünkü öteden beri sanâyi'-i şi'ri talime vakit bulamadım, ancak zamân-ı şeyhûhat-ı nâtüvânîde kuvâya ve kuvve-i müdrike vü basara zaaf târî olmağın hücre-i fakîrânemde bazı ezvâk ve hâlâttan zuhur eden hatırayı müsvedde olarak bu mücellede kaydeyledim. Ehl-i kemâl mütalaa esnasında lafzında ve vezninde olan kusuru tashih buyurmaları eltâf-ı keremlerine ihale kılınmıştır ve minallâhi't-tevfîk."

Kitap 183 sayfadır. *Divan*'ın 139. sayfasından:

Ol şehenşâh-ı Bathâ'ya yüzüm sürmek diler gönlüm
Girip ol ravza-i pâke gözüm görmek diler gönlüm

Amân ey Fahr-i âlem dil-i mahzûnumu şâd et
Huzûr-ı ravzana varıp amân demek diler gönlüm

Sana malûmdur ahvâlim seni ister dil ü cânım
Yetiş ey derde dermânım sana ermek diler gönlüm

Gerçi pîr ü zaîf oldum velî aşkınla zindeyim
Meşâkk-ı sefere kâil olup gitmek diler gönlüm

Bu Şevkî-i günehkârın varıp Medîne şehrine
Girip bâb-ı selâmından selâm vermek diler gönlüm

139. sayfada "Diler gönlüm" redifli ilticanın üst yanında şöyle denilmektedir: "İşbu recâ-nâmenin tahririnden altı ay sonra lutf-ı Yezdân ve inâyet-i Fahr-i cihân ile o mahall-i mübârekeye gidilip huzûr-ı seniyye-i Muhammediyyeye bâ-niyâz-nâme ifâde-i hâl ve ravza-i mutahhareye yüzler sürülmüştür. el-Hamdü lillâhi sümme el-hamdü lillâhi sümme el-hamdü lillâhi. Sene 1321."

Minhâcü'l-Meveddet: Kastalânî'nin *Mevâhib-i Ledünniye*'sinden alınarak diğer mühim kaynaklardan da ilâveler yapılmıştır. Üç fasla taksim olunmuştur:

Birinci fasıl Allah sevgisi, peygamber sevgisi ve sünnet-i seniyyeye uymak üzerinedir.

İkinci fasıl Hazret-i Peygamber'e salât ve selâm eylemenin fazileti hakkındadır.

Üçüncü fasıl hânedân-ı risâlete ve ashâb-ı kirâma ve zürriyetlerine sevgi ve bağlılığı anlatır. 158 sayfadır, 1315'te yazılmıştır.

Selâmü'l-İcâzet: Birinci sayfada kendisi "Tarîkat-i aliyye-i Kâdiriyye usulü vech ile mücâz olacak hulefâ, rehber vasıtasıyla getirilirken kıraat olunacak âyât-ı kerîme ve ehâdîs-i nebeviyye ile kelimât-ı pîr-i destgîr olup taraf-ı fakîrânemizden tertip ve tahrir kılınmıştır…" diyor, "Bu hususa dair daha mufassal ayrıca bir risale yazılmış" olduğunu da ilâve etmektedir. 3 sayfadır, tarih konulmamıştır.

Risâle-i Hasâis-nâme: "İhvân-ı tarîkatın isticlâb-ı daavât-ı hayriyyesine nailiyet fikr-i dâiyesiyle besmele-i şerîfenin ve esmâ-i hüsnâ-ı ilâhiyyenin ve daha bazı havâss-ı Kur'ân-i mübînin fezâil-i celîle ve hâssiyyet ve fevâid ve havâssının bir yere cem'ine sarf-ı sa'y ve ihtimam edilerek namına *Hasâis-nâme* tesmiye olunarak üç fasıl üzere tertip kılındı." 78 sayfadır, 1315'te yazılmıştır. 24 sayfadan ibaret üçüncü fasıl Nâd-ı Alî'nin hâssiyetini ihtiva etmektedir.

Risâle-i Kesb ü Tevekkül: "Zamanımız meşâyih ve dervîşânı ile olunan sohbet ve muhabbet esnasında ehl-i tarîk olan eizze ve mürîdânın bir sa'y ve kesbde bulunanları mı yoksa bâb-ı tevekkülde olanları mı efdaldir gibi vaki olan sual üzerine o mebhaste bir muhtasar risalenin tahriri vadedilmiş olduğundan müstaînen billah kütüb-i mu'tebereden iktibas ile işbu risale tahrir ve tastîr kılındı." 13 sayfadır, 1317 Rebiülevvelinin 6. günü bitmiştir.

Risâle-i Muhtasar: Nefisle mücahede ve nefsin terbiyesine aittir: "İhvâna yadigâr olmak üzere" yazılmıştır. 3 sayfadır, 1318 Rebiülevvelinin 12. günü bitmiştir.

Risâle-i Yâdigâr-ı İhvân: Seyr ü sülûka dairdir. 7 sayfadır, 22 Rebiülahir 1318 tarihinde yazılması sona ermiştir.

Selâm-nâme-i Makbûlü'l-Hazarâtü'l-Kudsiyye: Hazret-i Hüdâî'nin yevm-i âşûrâ hakkında bir hutbesiyle tahrir kılınan manzum risalesidir. Hazret-i Peygamber'e, İmam Ali'ye ve on iki imama mahsus selâm-nâmeleri muhtevi olup 10 sayfadan ibarettir, yazılması da 2 Muharrem 1320'de nihayet bulmuştur.

Kitâb-ı Beyyinât-ı Zikr: "Tefâsîr-i şerîflerden zikir ve tevhîdin efdal-i ibâdât olduğuna dair manzûr-ı fakîrânem olan âyât-ı celîlenin bir yere cem' olunmasını ve bu mebhaste şeref-sudûr buyurulan bazı ehâdîs-i nebeviyyenin dahi derc ve ilâve edilmesini eizz-i ihvânımızdan bazıları arzu ve istirham eylemeleri üzerine müstaînen billah ve bi-himmet-i evliyâullah elyevm eyâdî-i nâsta mütedavil ve meşhur olan Türkçe *Tefsîr-i Tibyân* ve *Tefsîr-i Kevâkib*'den zikir

hakkında nazil olan âyât-ı celîle ve ehâdîs-i nebeviyye işbu kitaba tastîr ve tefsirde bir harf ilâve olunmaksızın aynen tahrir kılındı." 21 sayfadır, 1314'te yazılmıştır.

Şerh-i Kasâid-i Hazret-i Mısrî yahut *Nutk-ı Mısrî*: 7 sayfadır, 1317'de yazılmıştır.

Bazı Ma'lûmât-ı Lâzime: Kabe ve Kabe örtüsü hakkındadır. 4 sayfa olup tarihi konmamıştır.

Dürretü'l-Evsâf: Pîrânın ve meşâyihin evsâf ve kemâlâtı hakkında yazılmış olan bu eser bulunamamıştır.

Risâle-i Sultânân: Dersaadet'te Koca Mustafa Paşa avlusunda defîn-i hâk-i ıtırnâk olan Hazret-i İmam Hüseyin aleyhisselâm efendimizin duhter-i pâklerinin Dersaadet'e ne vech ile teşrif buyurduklarının tahkikatına dairdir. Kendisi diyor ki "Eâzım-ı ulemâ-i İslâm'dan te'lîfât-ı kesîresiyle meşhur ve mütearif olan İmam Suyûtî (ö: H. 911) aleyhi rahmetü'l-Kayyûm hazretlerinin Dersaadet'te vaki Koca Mustafa Paşa Câmi'-i şerîfinin izdiyâd-ı şeref ü zînetine ve orada defîn-i hâk-i ıtırnâk olan sultânân efendilerimizin ulüvv-i menziletlerine dair Arabiyyü'l-ibâre tahrir buyurmuş oldukları *Keşfü'z-Zumme Min Hâzihi'l-Ümme* nam kitâb-ı latîfin haşiyesinde, 1095 sene-i hicriyyesinde Şeyh Mehmed el-Fenâî el-Halvetî kuddise sırruhu tarafından lisân-ı Türkî üzere nazmen tercüme olunmuş ise de muahharen mübtedî kalemiyle birçok hatalara uğramış olduğundan mealinde istinbat olunabilen mevâdd-ı mu'tenâ mümkün mertebe nesren tahrir kılındı." Orta boyda 7 sayfadan ibaret bulunan bu değerli risale 1319'da yazılmıştır.

Revnakoğlu, Mustafa Şevki Efendi'nin şimdi elimizde bulunmayan *Hadâiku'l-Envâr Fî Kelâmi'l-Kibâr* adlı eserinden (c.2, s.49-142) Mustafa Şevki'nin ağzından, tekkenin tarihini, Kaygusuz İbrahim Baba ve Mustafa Şevki'nin biyografisini içeren kısmı iktibas eder (85:13-19):

Şeyh Kaygusuz Baba

Nâil-i cezbe-i aşk-ı Hudâ Şeyh Kaygusuz İbrahim Baba b. Hasan b. Hacı İbrahim Efendi kuddise sırruhu Anadolu'da Bolu sancağında Akkavukzâde denmekle arîf bir zât-ı sütûde-sıfâtın mahdumu olup hâl-i sabâvetinde "el-Kâsibü habîbullâh" misdakınca berây-ı ticâret Dersaadet'e gelip Ayasofya-i Kebîr civarında esnaftan bir kimsenin dükkânında icrâ-yı san'at ve hem de vakit buldukça Kur'ân-ı kerîmi talime ve ulûm-ı lâzımeyi tahsile sa'y ve ikdam ederler.

Bu hâl üzerine bir vakit mürûrundan sonra mücerred rehberî-i tevfîk-i subhânî ve imdâd-ı rûhâniyyet-i Cenâb-ı Peygamberî ile derûnu âteş-i muhabbetullah ile sûzân ve aşk u şevk-i Muhammed ile büryân olduğundan sâdât-ı

sûfiyyeden bir mürşid-i kâmil araştırmakta iken tarîkat-ı aliyye-i Kâdiriyye'den Bayram Paşa Dergâhı haziresinde medfen-i müteberrikleri elyevm ziyâretgâh-ı enâm olan müftî-i râh-ı Hâdî eş-Şeyh Mustafa Fedâî kuddise sırruhu'l-celî hazretlerinin hulefâ-i hulefâsından olup Küçük Ayasofya civarında kâin hanesinde münzevî şeyh-i âgâh, fânî-i fenâ fillâh eş-Şeyh Ömer Vasfî kuddise sırruhuya iradet getirip hayli müddet hidmet-i reşâdetlerinde mücâhedât-ı tâmme ve riyâzât-ı kâmile üzere bulunup tezkiye-i nefse ve tasfiye-i kalbe muvaffık ve envâr-ı feyzle muhakkık ve ârif-i pîr-perver olmalarıyla mürşitleri tarafından izin ve icazetle mücâz olduktan sonra hacc-ı şerîfe azimet ve ziyâret-i ravza-i mutahhare ve tavâf-ı beyt-i muazzama edip o mübarekelerde pek çok meşâyih-i kibâr ile de sohbet ve enfâs-ı kudsiyyelerinden iktibâs-ı füyûzât eyleyip ba'de'l-hacc Dersaadet'e teşrif ve o vakit şeyhleri azm-i ukbâ eylemiş olduğundan kendileri Sultan Ahmed Han aleyhi rahmetü ve'l-gufrân türbe-i şerîfeleri karşısında vaki Karslıoğlu Mehmed Ağa nam kimsenin mutasarrıf olduğu sagîr hanın (sonradan Millet Bahçesi olmuştur) bir küçük hücresini icar ile orada sakin olup derûn u bîrûnunu suver-i mâsivâdan külliyen tahliye ve tathîr ve cezebât-ı ilâhiyye ile tenvir ve ibâdet-i rabbâniyye ve tâat-i samedâniyye ve mücâhedât-ı mütevâliyeye hasr-i vücûd ile sâlik-i râh-ı Hudâ olan mürîd-i saâdet-pîrâları terbiye ve irşadına meşgul oldukları esnada, bu âciz ve fakir yani muharrirü'l-kitâb eş-Şeyh el-Hâc Mustafa Şevkî-i pür-taksîr 1262 tarihinde azîz-i müşârünileyhe intisap eyledim. Birkaç mâh sonra lutf u keremlerinden hidmet-i reşâdetlerinde kadîm bulunmaklığımı emir buyurdular. Peder ve mâderimin izinleriyle geceleri de hücre-i feyz-penâhlarında kalıp me'lûf-ı reşâdetleri olan riyâzât ve mücâhedâta fakîri dahi alıştırıp refik edindiler.

Bu hâl üzere 6 sene mürûrunda 22 yaşında olduğum hâlde 1268 senesi evâhirinde hücre-i reşâdetlerinde birkaç hulefâ ve ahass-ı mürîdânı mahzarında tarîkat-i aliyyenin de'b-i dîrîni ve âdâb-ı kadîmi üzere icaze ve tâc-ı şerîf ve post nevinden murat eylediklerini ita ve ilbâs ile duâ-yı hilâfet buyurdular.

Azîz-i müşârünileyh sıdk ve istikametle müzeyyen, muhallâ ve envâr-ı füyûzât-ı celîle-i rabbâniyye ile münevver ve mücellâ ve ma'den-i sadâkat, mazinne-i kerâmet ve muhibb-i hânedân-ı ehl-i beytten olup te'sîr-i enfâs-ı müteberrikesi meşhûr-ı sıgâr u kibâr idi. Cuma günleri ba'de's-salât-ı asr Sultan Ahmed Han Câmi'-i şerîfinde Kâdirîhane tarafından vekâleten hazır bulunan ihvânla cehren zikir ve tevhîd ederlerdi.

Kendilerinin Dersaadet ve taşrada agniyâ ve küberâ ve fukarâdan birkaç bin mürîd ve hulefâsı bulunduğu hâlde kendilerine bir hane veya bir hankah ahz ve inşasını arzu buyurmazlardı. Hatta fakir hidmet-i reşâdetlerinde bulunduğum esnada postları altına bırakılan nüzûrâtı alıp hıfz eder ve hane iştirâsına kifayet eder dereceye baliğ oldukta ileri gelen ihvânımızla münasip bir hane taharrisine ve kendilerinden istizana ibtidar eylediğimde:

- Oğlum, bu küçük hücre ki altı beygirler ahırıdır, mahall-i mücâhededir. Burada nail olduğumuz envâr-ı tecellî-i subhâniyye ve vâridât-ı rabbâniyye öyle büyük evlerde ve gavâil-i kesîre içinde kayıp ve zail olması melhûzdur. Bizim şu hâlimiz hoştur. Birkaç günlük misafirhanede başımızı gâile-i azîmeye duçar etmeyelim… gibi ifşası gayri caiz daha birçok nasâyih-i müessire-i hafiyye irad edip teraküm eden 29 bin küsur kuruş kadar bir mebâliği ihvânımızdan medyûn bulunan İbrahim ve Taceddin Efendilere bahş ve ita ile fakire de hitaben:

- Oğlum, elhamdülillah şu bâr-ı girândan Cenâb-ı Hak bizi muhafaza eyledi buyurmuşlardır.

Badehu birkaç sene sonra yani 1275 tarihinde bâ-takdîr-i Hudâ-yı müteâl yine 15 bin kuruş kadar nüzûrât teraküm eylediğini ihvân-ı vefâdârlarımıza ifade ve beyan eylediğimde hemen o gün o miktar mebâliğ dahi ianeten tedarük olunup kendilerinin zâhiren haberleri olmaksızın elyevm Sultanahmet'te Firuz Ağa Mahallesi'nde kâin nâm-ı reşâdet-penâhîlerine mensup dergâh-ı feyz-iktinâhın harem cihetini 30 bin kuruşa iştira ve bir cuma günü azizimle beraber cuma namazında iken hücre-i reşâdetlerindeki eşya ve levha misilliler hâne-i mezkûra nakl ve daha icap eden levâzımât-ı beytiyye ihvânlar tarafından ahz ve tedarik edilerek ba'de's-salâti'l-cuma alınan haneye teşrîf-i kudûmları cümlemiz tarafından rica ve niyaz olunmasıyla çaresiz hâne-i mezkûru teşrif ederek sakin oldular… Ve cuma ve pazartesi geceleri evrâd ve ezkâr tilâvetine bed' ve mübaşeret eylediler.

Badehu ittisalindeki iki küçük hane dahi alınıp semahane ile iki selâmlık hücresi ilâve ve inşa ve muâmele-i istibdâliyyesi bi'l-icrâ 1280 tarihinde tanzim olunan vakfiyesi mucebince hâne-i mezkûreyn zaviyeye tahvil eyledi…

Azîz-i müşârün ileyh muhibb-i ulemâ ve etkıyâ ve bir takvâ-nihâd, âbid ü zâhid-i pâk-i'tikâd bir zât-ı azîzü'l-vücûd ve belki zamanında misli nâ-mevcûd kibâr-ı evliyâullâhtandı. Kerâmât-ı âliye ve küşûfât-ı sâmiyesi bî-nihâyettir, cümlesi yazılmak lâzım gelse ayrıca bir mücelled olacağından tayy olundu.

Ancak tamam 65 sene beş vakit namazı bilâ-terk Sultan Ahmet Câmi'-i şerîfinde cemaatle eda edip ve mutlak her beher gece nısfu'l-leyde kalkıp zikir ve taatle sabahlamak mu'tâd-ı reşâdetleri ve âl-i beyt-i Resûlullah'a olan muhabbet-i kâmilesinden naşi her sene Muharremin ibtidasından onuncu günü akşamına kadar dahilî ve haricî hiçbir ferd ile aslâ ve kat'a dünya kelâmı etmeyip gündüzleri sâim ve iftarda cüz'î nân ve çorba ekl ederek yine sâim olurlar idi. Bu kadar istikamet ve diyanet ise nadirattan değil midir? Zâhirde ümmîlik ile maruf iken bir mertebe müessirü'l-kelâm ve esrâr-ı tevhîdde bir derece mu'ciz-nizâm idi ki kelimât-ı bedîasından tâlibîn ve müstemiîn muhayyirü'l-ukûl olurdu. Hulûs ve inkıyâd ve ikrar ve itikat ile huzûr-ı şerîflerine varanlar her cihetle müstefit ve misbâh-ı himmetine mukarin olanlar cezbe-i Rahmân'la müstefîz olmamak muhal idi.

el-Hamdülillâhi taâlâ ve'l-minne ki bu fakîr-i kemter hâl-i sabâvetimde onun gibi bir kâmil-i nâdirü'l-vücûdun dâmen-i şerîflerine sarılıp ve 18 sene kadar daima huzûr-ı şerîflerinde hidmet-i saâdetlerini canıma minnet bilip nihâyetü'l-emr âsâr-ı himmet ve bereketleri ve işârât-ı ma'neviyyeleri ile 1303 tarihinde dergâh-ı feyz-penâhlarında seccâde-i irşâdlarına sezâ ve hâdimü'l-fukarâ olup zamân-ı fakîrânemize gelinceye kadar mâil-i inhidâm bir hâle gelmiş olan hânkâh-ı şerîfleri mahz o sultân-ı tarîkatın himmet-i füyûzât ve bereketleri ile hiçbir tarafa müracaat ve iltica olunmaksızın 1300 evveliyyesinde "Ülâike yüsâriûne fi'l-hayrât" nass-ı celîl-i mâ-sadak olan padişahımız el-Gâzî Abdülhamid Han hazretleri taraf-ı şâhânelerinden müceddeden ve tamiren inşa ve ihya edildi. Hak subhanehu ve taâlâ vücûd-ı şâhânesini cemî'-i ekdâr-ı semâviyye vü arziyyeden masûn ve mahfuz buyursun, âmîn.

Azizim hazretleri sinn-i şerîfleri 105'i mütecaviz olduğu hâlde hicret-i seniyye-i nebeviyyenin 1289 senesi zilkadesinin 12. perşembe günü âlem-i cemâle hicret eylediler. Türbe-i münevverleri ve medfen-i muattarları Üsküdar'da Karacaahmet civarında çayıra karşı mahalde elyevm ziyâretgâh-ı hâs u âm ve kıble-i melce-i enâmdır. Allâhümme enfaanallâhu bi-füyûzâtihi ve nevverallâhu kabrehu.

Şeyh Mustafa Şevki Efendi'nin birçok cephesi vardı (85:27-28): "Gayet kibar, zarif, efendi bir zat olan Hacı Mustafa Efendi sözü sohbeti dinlenir, güzel yüzlü, sevimli bir kimse olduğundan herkes tarafından sevilmiş ve sayılmıştı. Hacı Mustafa Efendi, hafta geceleri bizzat sofra hizmetinde bulunur, kendi eliyle güzel yemekler pişirir, her sofrada çeşitli baharat bulundururdu. Üsküdar Mevlevîhanesi şeyhi Hattat ve Mesnevîhan Zeki Dede'den yazı meşk etmiş ve icazetname almıştı. Eski İstanbul müftüsü merhum Mehmed Fehmi Efendi de Şeyh Hacı Mustafa Efendi'den yazı öğrenmiştir." Ama en çok dikkat çeken tarafı sanatkârlığıydı. Bir şişe içinde vücuda getirdiği köşk devrinde ilgi görmüştü. Revnakoğlu'ndan dinliyoruz (85:34):

Şeyh Hacı Mustafa Efendi'nin sanatkârlık tarafı (Şişe içinde Kâdirî köşkü): Evvelce "sülfato şişesi" denilen kavanoz büyüklüğünde ve ağzı bilek kalınlığında, karınlı, yayvan bir şişe içine oturttuğu köşkün içinde ve sehpa üzerinde işlemeli küçük Kâdirî tâcı, onun da üstünde En'âm-ı şerîf görülecek şeydir. Şişenin ağzında sap vazifesi gören, ucu kıvrak, büyükçe bir çivi ve bunun dışarı çıkmaması için ucuna bir cıvata konulmuştur ki mücellitlerin bastırma, sıkıştırma aletine benzeyen şekilde her tarafı oynar, şişenin içinde üç santim iner ve çıkar.

Seksen seneye yakın bir zamandan beri aynı hâli muhafaza etmektedir. Pek hayret edilecek bir sanat kudretiyle meydana getirilmiştir. Köşkün dört yüzünde okuduğumuz tarih kıtası her mısraı bir yüzüne gelmek üzere tertiplenmiş ve güzel bir talik ile yazılmıştır. Bu kıtada Şeyh Mustafa Efendi diyor ki:

Fahr-i gürûh-ı Kâdirîdir bu tâc-ı ser-bülend
Yapıldı himmet-i pîrle işte kasr-ı bî-menend
Dergeh-i Şeyh Kaygusuz'a bir teberrük-i müstemend
Eser-i hâdim-i în dergâh fakîr Şevkî-i derdmend, 1316.

Ayrıca on iki tarikin tâcını bir araya getirmek suretiyle yaptığı bir başka köşk vardır ki bunun da dört yüzünde Yunus'un "Çıktım erik dalına, anda yedim üzümü" sözünün manzum şerhi okunmaktadır. Şerh de Hacı Mustafa Efendi'nin eseridir.

Revnakoğlu, şeyhin sanat cephesine ve yaptığı köşke bir başka yerde daha etrafı temas eder, tâç işlemedeki muvaffakiyetini ve nihayet vefatını kaydeder (85:22):

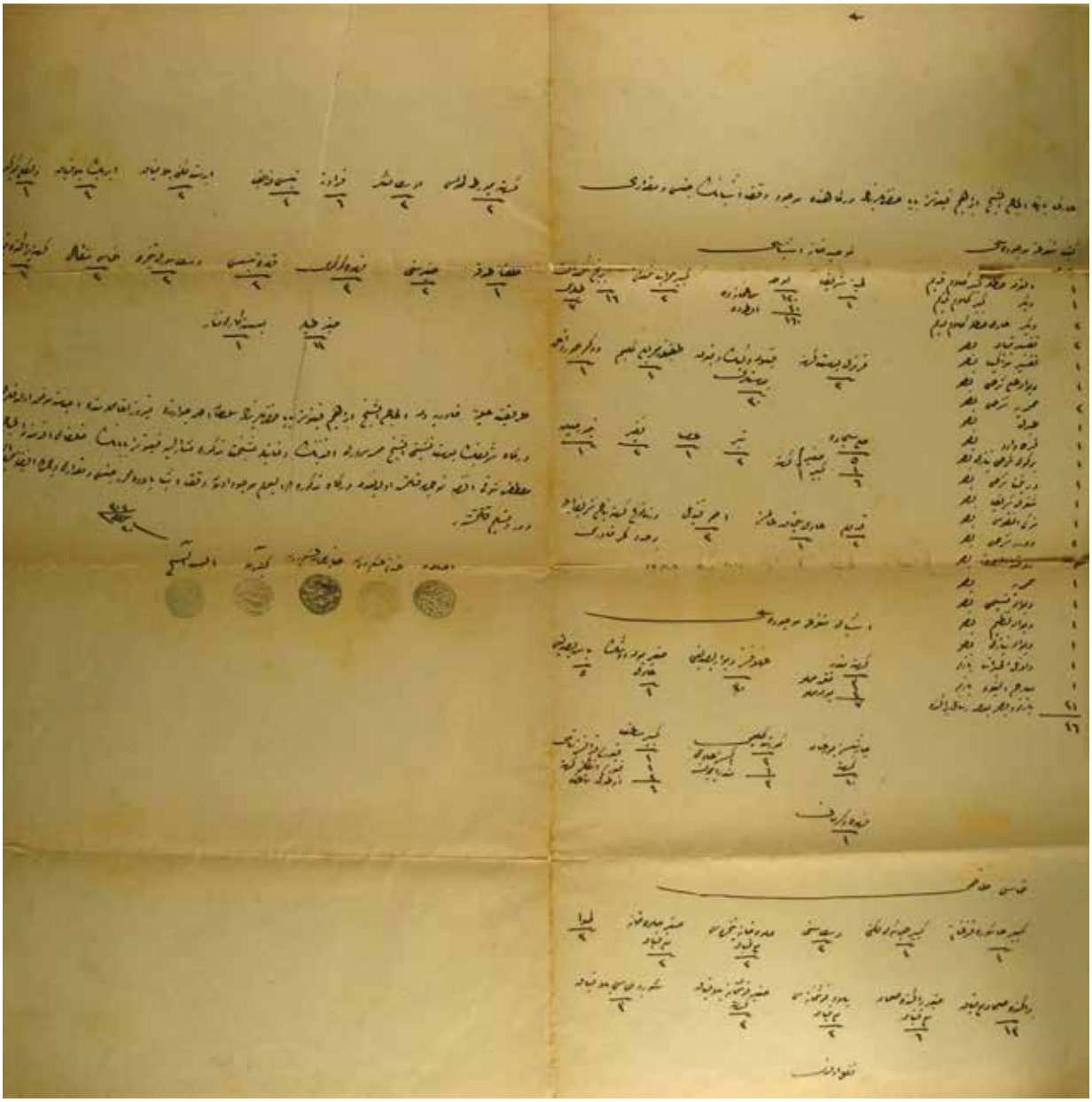
Tâc-ı şerîf işlemekte büyük şöhret ve sanat sahibi olan Hacı Mustafa Şevki Efendi merhumun talimî ve tasavvufî şiirlerini ihtiva eden basılmamış bir divanı, evliyâullâh ve meşâyihin hâl tercümelerine dair de iki mühim eseri mevcuttur.

Tarikat tâçlarından müteşekkil pek ince bir hünerle ve kendi hattıyla vücuda getirdiği köşk örneğinden maada hayrete şayan bir ustalıkla şişeye yerleştirdiği kocaman bir çivi cidden görülmeye değer hünerlerindendir ki besmele-i şerîfenin hâssasıdır derlerdi.

Bu çok kıymetli köşk, tevhîdhanede makam postunun yanında ve rahle üstünde dururdu. Bu köşk Hazret-i Yunus'un "Çıktım erik dalına, anda yedim üzümü" telmihinin bir mükemmel tasviriydi. Etrafında bahçesi vardı. Köşkün kapısına şeriat, tarikat, marifet ve hakikate işaret olarak dört merdivenle çıkılırdı. En üstündeki kubbenin altında ve tam ortasında ayrı ayrı rahleler üzerinde on iki tarikatin icazetnameleri, silsilenameleri yeşil kurdelalarla bağlanmış hâlde görülürdü.

Hacı Mustafa Efendi gayet güzel işlediği tâçlardan kendisi de giyerdi. Her on beş günde bir tâc-ı şerîfini değiştirmeyi âdet edinmişti. Dervişlerinin çoğu da kendisi gibi tâç ve kemer işlerlerdi. Bunlardan tevhîdhanenin rafında en aşağı 50-60 tâc-ı şerîf bulunur ve bunlar ekseriya yeni halifelere giydirilmek üzere diğer Kâdirî tekkelerine gönderilirdi.

Aynı zamanda tekaüt sandığı muhasebe müdürü olan Şeyh Hacı Mustafa Şevki Efendi 6 Kânûn-ı sânî 1336'da (14 Rebiülevvel 1338 pazartesi) 93 yaşında göçtü. Karaağaç'ta kayınpederi Hasib Baba'nın Bektaşî tekkesinde medfundur, taşı yoktur. Cümle kapısının eşiği altında medfundur, "Erenler bizi çiğnesin de geçsin!" demiştir.

Mustafa Şevki Efendi'nin Kaygusuz Baba Tekkesi şeyhliğinde tekkede tesbit edilen eşyanın envanteri (85:57)

Şeyh Mustafa Şevki Efendi'nin halifeleri (85:42):

Hacı Mustafa Efendi'nin halifelerinden Yusuf Cemaleddin Efendi: Hâlen hayatta olan bu zat, seyr-i sefâin idaresi memurluğundan mütekait olup Yakacık'ta Çamlık Caddesi'nde Kâdiriyye'den Keylî Nâzırı Mustafa Ağa Tekkesi'nin son şeyhiydi. Şimdi köy imamlığı ediyor. (Mustafa Şevki'nin) büyük oğlu Hasan Rıza Efendi de kendisinden müstahleftir.

Ali Muzaffer Efendi merhum: Velâdeti 21 Ramazan 1289 cuma. Harbiye Nezareti tekaüt sandığı ketebesinden. Emekliye ayrılmıştı. Şeyh Hacı Mustafa Şevki Efendi'nin ikinci oğludur. 1932 Şubatında göçmüş, Merkez Efendi haziresinde ağabeyi Şeyh Hasan Rıza Efendi'nin civarında medfundur.

Hacı Mustafa Şevki Efendi'nin diğer halifelerinden Hacı Rifat Baba: Tekkenin en eski dedelerindendi.

Hattat Hafız Mustafa Efendi: Yerebatan Mahallesi eskilerindendir. Tahtakale Mahkeme-i şer'iyyesinde başkâtipti. Üsküdar Mevlevîhanesi şeyhi Zeki Dede'den meşk etmişti.

Tekkenin son şeyhi Hasan Rıza Efendi'ydi (85:20):

Hacı Mustafa Efendi'den sonra büyük oğlu ve halifesi Saatçi Hacı Hasan Rıza Efendi şeyh oldu (doğumu 8 Rebiülahir 1284). Nuruosmaniye'de avlu kapısı yanında şimdiki küçük tiryakiler kahvesine bitişik dükkânı vardı, "Hacı Rıza Efendi" de derlerdi. Bu zat da 23 Teşrîn-i evvel 1935 çarşamba günü rıhlet edip Merkez Efendi haziresine sırlandı, taşı yoktur.

Halifeleri:

Aksaray'da Oğlanlar Tekkesi'nin son şeyh vekili Mehmed Emin Kaygılı Bey (b. Mehmed Ali). Aynı zamanda Dedebaba'dan nasipliydi.

Merhum Hadi Bey: Maliyede muamelât-ı zâtiyye muhâsebe-i atîka mümeyyizlerindendi.

Yorgancı Hafız Salih Efendi: Bigalıdır, Mısır Çarşısı'nda Haseki kapısının sağında dükkânı vardı.

Tekkenin zakirleri şu isimlerdi (85:21): Şeyh Ahmed Hulûsî (Zakirbaşı), Hakkâk Mehmed Efendi, Hacı Şeref (Karagümrüklü), Arap Cemal (Bâb-ı Seraskerî ketebesinden), Fıstıkçı Mehmed Efendi.

Saraç İshak Camii ve Tekkesi

Ordu Caddesi'nden Yeniçeriler caddesi'ne geçerken sağdan aşağı sarkan Mithatpaşa Caddesi'ne sapıyoruz. Caddede biraz ilerleyince solda Saraç İshak Camii'ni göreceğiz. (Saraçishak Mahallesi, 994 ada, 3 parsel)

Saraç İshak Camii, fetih devri şahsiyetlerinin vücut verdiği mabetlerdendir. Cami iç ve dış tarihiyle Revnakoğlu dosyalarında yer alır ve birçok vesika da notlara ilâve edilir.

Birçok tekkenin önce teferruatlı umumî tarihini toplayarak yazan Revnakoğlu, ardından mevzuu daha hususî cephelerine dokunarak ele alır. Saraç İshak Camii yanında teşkilâtlanan tekkenin hikâyesi de bu şekilde işlenmiştir (186:174-179):

> Saraç İshak Camii ve Tekkesi
>
> Beyazıt - Hürriyet Meydanı, Soğan Ağa çevresinde kendi adıyla Saraç İshak Mahallesi'ndedir. Beyazıt'tan denize inen ve Midhat Paşa Caddesi denilen büyük, geniş yokuşun arkasında Tavşantaşı Medresesi vardı, 12 odalıydı ve taştandı. 4 Teşrin-i evvel - Ekim 1327 tarihinde salıyı çarşambaya bağlayan gecede yandı. Yangın, Dibekli Câmi'-i şerîfin karşısında Şerif Sadık Paşa'nın konağından çıkmıştı, bundan ötürü "Dibekli yangını" da denilmektedir.
>
> Eski belgelerde ve kaynaklarda "el-Hâc İshak Baba-yı Velî Mescid-i münîfi ve Zâviye-i şerîfi", "Sultan Beyazıt der-kurb-ı Kumkapı" (Beyazıt'ta Kumkapı yakınlarında) gösterilmektedir.
>
> Son tamirlerde kaldırılmış bulunan eski kapısı caminin kuzey yüzünde mezarlığın şimdiki ziyaret penceresinin yanındaydı, 11 numarayı almıştı ve Molla Bey Sokağı'na açılıyordu. Bu kapının karşısında Bostancıbaşı İnekçi Hüseyin Ağa'nın 1098 Hicret yılında ikinci defa yaptırdığı tek lüleli, büyükçe hazneli Saraç İshak Çeşmesi bulunuyordu, 1959 yılında kaldırıldı, 18 numaralıydı.
>
> Caminin Uysal Sokağı'na çıkan bugünkü kapısı ise 9-A numaralıdır.
>
> Mütevellilerinden birinin Vakıflardan istemesi üzerine mescide minber konuldu ve hatip tayin edildi.
>
> Mabedi yaptıran Hacı İshak-ı Velî, Fatih'in ordusunda uzun zaman saraçlık ve saraçbaşılık etmiştir. Manevî olgunluğu dolayısıyla kendisine "İshak-ı Velî" denilmiştir. Bu veliden bahseden bazı kaynak ve kitabelerde onun "Ni'me'l-ceyş senâ-yı bî-hemtâsıyla memdûh ve İstanbul fethinde nâil-i fütûh ve Hazret-i Fatih'e mensubiyeti ile maruf ve müştehir İshak Baba-yı Velî hazretleri" diye yazılmış olduğunu görüyoruz. Kendisi Sultan II. Beyazıt'ın zamanına

kadar yaşamış ve 893 Rebiülahir sonlarında vefat etmiştir. Caminin bitişiğindeki hazirede yatıyor. Babası Abdullah Çelebi'ydi.

Saraç İshak-ı Velî'nin baş taşı (Encümen arşivinden)

Kendi devrine en yakın zamanın yazı karakterini ve orijinal güzelliğini taşıyan mezarının köfeki taşından döşenmiş yüksek kaidesi ve celî sülüsü ile yazılmış Arapça kaidesi pek kıymetlidir. Baş ve ayak şahidesinin yan kenarlarına sağlı sollu kalem gibi çekilmiş incecik sütunlar canlı ve kıvrak istilaktikler ile taşın ortası mihraplaştırılmış, arkasına da baştan başa dal dal oymalı çiçekler işlenmiştir. Tâç kısmında salkım salkım dizilmiş kum saatlerinin, zembereklerin, sengtraşlık sanatı (taş yontma ve süsleme işçiliği) bakımından estetik değeri çok yüksektir. Bundan dolayı devrinde dekoratif işçiliğin en güzel ve örnek eserlerinden biri olarak gösterilebilir.

İshak-ı Velî'nin kızı Aynî Hatun'un (vefatı H.999) torunlarından ve dîvân-ı hümâyûn hâcegânından Ahmed Nazif Efendi 35 yıl kadar sonra bir zelzelede harap olan camiyi yeni baştan yaparcasına tamir ettirmiş ve mezar taşında okuduğumuz gibi caminin ikinci banisi olmuştur. 1246 Saferinde göçen Ahmed Nazif Efendi, câmi'-i şerîfin haziresinde İshak-ı Velî'nin baş ucu tarafında yatıyor.

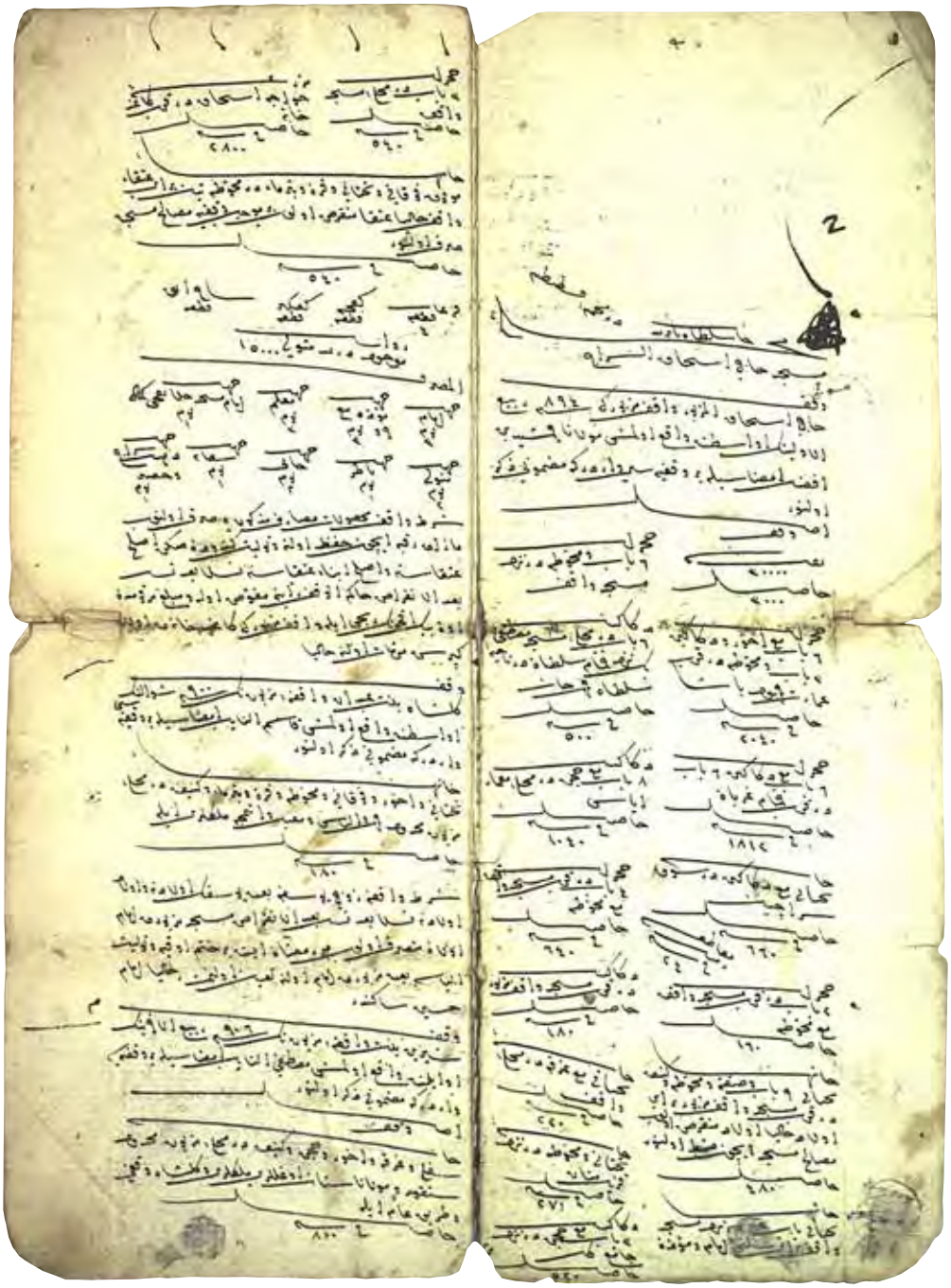
Yine bu tarihlerde Ali Efendi kızı Kerime Hatun isminde bir hayır sahibinin de camiye vaaz kürsüsü koydurmuş olduğu görülmektedir.

Ahmed Nazif Efendi'nin soyundan gelen ve bu câmi'-i şerîfin uzun yıllar imam - hatipliğini ve mahallesinin imamlığını yapmış bulunan Hacı Hafız Ömer Fevzi Efendi oğlu Şeyh Hafız Mehmed Derviş Efendi (vefatı H.1255) de camiye pazartesi - cuma geceleri yatsıdan sonra hatm-i hâcegân okunmasını ve beraberce zikir edilmesini vakfetmiştir. Bundan dolayı iki gece yatsıdan sonra Nakşibendî usulü icra edilirdi.

Oğlu ve son çağların Rifâ'iyye tarikatı büyüklerinden *Salât-ı Kemâliyye* şarihi Üsküdarlı Şeyh Mehmed Nuri Efendi'nin tanınmış halifesi Şeyhü'l-kurrâ Hafız Fazlî Efendi de camide pazar günleri Rifâ'iyye ayini yapılmasını şart koymuş ve kendisi de buranın şeyhi olmuştur. Bundan dolayı câmi'-i şerîfe "İshak Baba Tekkesi" denildiği gibi halk arasında "Pazar Tekkesi" de derler.

Şeyh Fazlî Efendi elli yıldan fazla mabedin imamlık ve şeyhliğinde bulunduktan sonra yaşı yetmişi geçmiş olduğu hâlde 1316 Muharreminde vefat eyledi, caminin haziresinde İshak-ı Velî'nin başında yatıyor. Her hâli ile bulunduğu yeri dolduran, âlim, natûk bir zattı.

Kendisinden sonra ortanca oğlu ve halifesi Şeyh Mehmed Vahdî Efendi aynı

Saraç İshak Cami ve Tekkesi vakfiye defterinden (228:265)

tekkeye şeyh oldu. Tekkelerin sırlandığı tarihe kadar burada irşat vazifesine devam eyledi. İstanbul'un göze çarpan eski Rifâ'î şeyhleri arasında hatırı sayılır bir zat olan Şeyh Vahdî Efendi de 18 Kasım 1941'de göçmüş, Merkez Efendi Mezarlığı'nda 11. adaya gömülmüştür.

O tarihten beri câmi'-i şerîfin imam - hatipliğini ve mahallesinin muhtarlığını merhumun damadı ve musiki üstadı Eyyûbî Hoca Zekâî Efendi'nin kız torunu, çevre halkının sevgilisi muhterem Mehmed Münir Kökten'in üzerinde bulunmaktadır.

Câmi'-i şerîf son defa Anıtlar Derneği'nin aracılığı ve Saraç İshak Mahallesi halkından seçilmiş hayırsever bir heyetin büyük himmet ve gayretleri ile yeniden imar ve ihya edilmiştir. 1951'de başlanıp üç yıl süren bu tamirde çatı direkleri değiştirilerek tavan tahtaları yağlı boya ile boyanmış, duvarlar sıvanmış, sağlı sollu iki maksure üzerine tekke zamanından kalma eski kadınlar kafesi kaldırılıp yerine mahfil yaptırılmıştır. Ayrıca ahşap olan son cemaat yeri betona çevrilmiş, küçük avlu ve mezarlık geri çekilerek duvarları düzenlenmiş, imam ve müezzinlerin oturması için son cemaat yerinin üstüne ve dışarıda mezarlığa bitişik iki meşrutahane ilâve edilmiştir. Şeker bayramı arafesine rastlayan 11 Mayıs 1956 cuma günü halkın ibadetine törenle açılan câmi'-i şerîf o günden beri bu güzel ve yeni şeklini muhafaza etmektedir.

Revnakoğlu, bu mahallenin sakinlerinden ve camiye vakıflar bağlamış Mehmed Derviş Efendi'den de bahseder (186:149-63):

Şeyh Hafız Mehmed Derviş Efendi, Saraç İshak Mahallesi'nin ahalisinden ve Nakşibendiyye meşayihinden olup câmi'-i şerîfin vâkıf-ı sânîsinin evlâdındandır. Annesi Hatice b. Abdullah'tır. 1235 Cemaziyelevvelinde yazılmış bir vakfiyede gördüğümüze göre her sene Rebiülevvel ayının 15. gecesi akşam namazından sonra on hafız efendi tarafından hatm-i şerîf kıraati, yatsıdan sonra mevlid-i şerîf, arasında ve sonunda aşr-i şerîf tilâveti ve bu esnada içilecek şerbet ve şeker tevziini cuma günlerine mahsus iki ayrı müezzin (salâcı) tarafından salâ verilmesini, bunlardan hasıl olan ecr ü sevabın evvelâ baninin ruhuna, sonra ecdadının ruhuna ithaf olunmasını vakıf ve tayin etmiş, bunların tevliyet ve idaresini de evlâd-ı ekbere bırakmıştır.

Çemberlitaş civarında, Mimar Hayreddin Mahallesi'nde Tramvay Caddesi'nin üzerinde fevkanî ve minaresiz Mimar Hayreddin Câmi'-i şerîfine (Irgat Pazarı kurbündedir) hatimle teravih kılınmasını da şart eylemiştir ki hâlen yapılagelmektedir.

Babası gibi kendisi de kurrâ hafızlarındandır.

13 Recep 1255'te irtihal ederek Üsküdar'da Karacaahmet Mezarlığı'nın Miskinler civarına defnedilmiştir. Kabri 5. adanın Hüseyin Paşa Sebili tarafındaki kapıdan girince sağda bekçi kulübesinden biraz ileride olup İdmancı meşhur

Saraç İshak Cami ve Tekkesi haziresi (Encümen arşivinden)

Faik Bey hocamızın (186:159) sağ gerisine rastlamaktadır. Ustuvane şeklindeki başlıksız taşında talik yazı ile şunlar yazılıdır: "Allâhu Mûnisün li-Külli Vahîdin – Hâze'l-kabrü'l-merhûm ve'l-magfûr kudvetü'l-ulemâi'l-âmilîn ve umdetü'l-meşâyihi'l-vâsılîn Mevlânâ hâfızu'l-kurrâi'l-kâmilîn Mehmed Derviş en-Nakşibendî el-Hâc Ömer Efendi b. Hasan b. Abdurrahman aleyhimü'r-rahmetü ve'l-gufrân, 13 Recep 1255." (Tesbit tarihi 18 Haziran 1949)

Not: Yine 1235 senesine ait vakfiyenamede görüldüğüne göre aynı gecede mevlid-i şerîf tilâveti, lihye-i saâdet (kendi vakfı olan) ziyareti, cuma salâsı, Ramazân-ı şerîflerde, diğer mübarek gecelerde minarede temcîd okunması, temcîdhân efendilerle helâları temizleyecek kayyım efendilere verilecek para için, kezâ câmi'-i şerîfin karşısındaki tersâne-i âmire kethüdası Mustafa Efendi'nin çeşmesinin tamir ve termîmine sarf edilmek üzere…

1237 Şaban tarihli bir başka vakfiyesinden: Yine Ramazân-ı şerîflerde hatm-i şerîfle ve cemaatle teravih namazı edasını şart eylemiş, cuma namazı zamanı devr okuyacak devrhân efendilere verilmek için bir hayli vakıf bırakmıştır.

Hafız Derviş Efendi bu vakıflara karşılık olmak üzere Saraç İshak Mahallesi'nde bir bahçe, iki ev, yine o civarda Esirci Kemaleddin Mahallesi'nde kezâ bir ev, Muhsine Hatun, diğer adıyla İbrahim Paşa Mahallesi'nde havuzlu kilise karşısında yine bir ev, Kasımpaşa'da Küçük Piyale Paşa Mahellesi'nde Haftan Ağa Sokağı'nda iki büyük ev, Üskdüdar'da – Kadıköy'de Moda yolunda tahminî olarak yedi buçuk dönüm bir bağ içinde fevkanî ve tahtanî bir ev ve büyükçe bir de ahır bırakmıştır. Üsküdar'da Yeni Mahalle'de Türbe Sokağı'nda bir ev daha vardır.

Bunlara dair vakfiyenameler H.1235, 1237, 1239, 1249, 1250, 1259 tarihlerinde tanzim olunmuştur.

Saraç İshak Câmii bünyesinde tesis edilen tekkenin iç tarihi Mehmed Fazlî Efendi'yle başlar. Bu şahsiyet ve sulbünden gelen şeyhler hep caminin banisi Saraç İshak'ın soyundandı (186:167-170):

Saraç İshak Câmi'-i şerîfi Tekkesi Şeyhleri

Şeyh Hafız Mehmed Fazlî Efendi (b. eş-Şeyh Mehmed Derviş), Kumkapı kurbünde Saraç İshak Mahallesi'nde oturan Saraç İshak Câmi'-i şerîfi imamı reşadetli Hafız Mehmed Derviş Efendi'nin oğludur. Derviş Efendi'nin babası Hacı Hafız Ömer Fevzi Efendi de meşâyihten olup hem câmi'-i şerîfin hem de bu mahallenin imamıdır.

Şeyh Hafız Mehmed Derviş Efendi, vâkıf-ı sânînin evlâdından ve Saraç İshak Mahallesi ahalisindendir.

Bu aile eski defterlerdeki kayıtlara göre Saraç İshak-ı Velî'nin kızı tarafından gelmiş bir sülâledir.

Şeyh Fazlî Efendi, aynı zamanda ilm-i kırâatte şöhreti olan ve iyi Kur'an okuyan kurrâ hafızlarındandır. Laleli Câmi'-i şerîfinin şeyhü'l-kurrâlık ciheti üzerinde olduğundan orada uzun yıllar ilm-i kırâat taallüm etmiş ve talebe yetiştirmiştir. Her pazartesi Nureddin Dergâhı'na gelir, sûre-i Mülk okurdu.

Hilâfeti *Salât-ı Kemâliyye* şarihi Üsküdarlı Şeyh Mehmed Nuri Efendi'den olup bundan önce Bursa'da Tahtakale karşısında eski Defter-i Şerîf, yeni Fışkırık Mahallesi'nde Halvetiyye-i Mısriyye'den Şeyh Ahmed İzzî Tekkesi şeyhliğinde bulunmuş ve sonra İstanbul'a Saraç İshak Tekkesi'ne gelmiştir.

(Şeyh Ahmed İzzî, Hazret-i Mısrî'nin yedinci halifesidir. Bu tekkenin son şeyhi Ahmed Bedreddin Eşrefoğlu, Mudanya'nın nahiyesi olan Trilye'de ilkokul öğretmeniyken 27 Mayıs 1947 Salı günü vefat etmiştir. Ondan önce Hattat Şeyh Sırrı Efendi postnişindi.)

Şeyh Fazlî Efendi, *Salât-ı Kemâliyye* şarihinden istihlâf edilmiş olmakla beraber bidâyet-i nisbeti, terbiyesi, nukabâlık ve hatta ilk hilâfeti Aksaray'daki Rifâ'iyye'den Mercimek Tekkesi şeyhi Mehmed Efendi'dendir (rivayete göre.)

Şeyh Mehmed Efendi (Mercimek şeyhi), gayet celâlli olduğundan Fazlî Efendi ile araları açılmış ve fâtiha ile giydirdiği tâc-ı şerîfi yine fâtiha ile geri almış, Fazlî Efendi de bunun üzerine Üsküdar'da Debbağlar Tekkesi'ne giderek Şeyh Mehmed Nuri Efendi'den tecdîd-i hilâfet eylemiştir.

Vefatına kadar beyaz at üstünde gezdiğini söylerler.

Sicill-i Osmânî'de deniliyor ki "Dersaadetlidir. Tavşantaşı'nda İshak Baba Dergâhı'nda Rifâ'î şeyhi olup beyne'l-kibâr meşhur ve memdûh olmuş ve elli

seneyi mütecaviz meşihatten ve sinni yetmişi geçtikten sonra 1316 Muharreminin evâsıtında ikmâl-i hayât ile tekkeye defnedilmiştir. Natûk ve meclis-ârâ bir zattı."

12 Muharrem 1316 ve 21 Mayıs 1314 perşembe günü vefat ederek namazı Beyazıt Câmi'-i şerîfinde kılındıktan sonra dergâhın haziresine defnolunmuştur. Taşındaki kitabe şudur:

"Allâhu mûnisün li-külli vahîdin - Bismillâhirrahmânirrahîm bed'-i kelâmullâh, fa'lem ennehu lâ ilâhe illallâh Muhammedün resûlullâh, Ni'me'l-ceyş senâ-yı bî-hemtâsıyla memdûh ve İstanbul fethinde nâil-i fütûh olarak bu hazirede dâhil-i pür-nûr ve Hazret-i Fatih'e mensûbiyyetle meşhûr olan Saraç İshak-ı Velî'nin işbu câmi'-i şerîfinde seccâde-nişîn iken âlem-i cemâle intikal eden şeyhü'l-ekırrâ ve es-Seyyid eş-Şeyh Hafız Mehmed Fazlî Efendi er-Rifâ'î b. eş-Şeyh Mehmed Derviş b. eş-Şeyh el-Hâc Ömer Fevzi b. el-Hâc Hüseyin b. el-Hâc Hasan b. Abdurrahman b. Abdurrahim rahmetullâhi aleyhim ecmaîn bi-hürmeti'l-fâtiha, 12 Muharrem 1316, perşembe, nemekahu Tevfik."

Başında büyük Rifâ'î tâc-ı şerîfi vardır. Kitabesi mistarlı ve taliktir.

Şeyh Fazlî Efendi'nin halifeleri (186:164,166):

Kara Baba şeyhi Hakkâk Mehmed Hilmi Efendi merhum.

Düğümlü Baba şeyhi Hasan İhsan Efendi merhum.

Kendisinin en büyük oğlu Hacı Mehmed Ferid Efendi "Şeyh ârif billah" lafzının gösterdiği 1288'de Medine'de göçmüştür. Ehl-i tâat, fukahâdan, pek çok âbid ehl-i diyânet bir zattı.

En küçük oğlu Şeyh Mehmed Ferdi Efendi merhum: İstanbul reji müdürlüğünde ziraat müdürüydü. 1938 Nisanında göçtü. Silivrikapı'da medfun ise de kabri malûm değildir.

Ortanca oğlu ve halifesi Şeyh Mehmed Vahdî Efendi: 1268 doğumludur. 12 Rebiülevvel 1292 tarihinde babasından hilâfet almış ve irtihalinden sonra yerine postnişin olmuştur.

(Şeyh Fazlî Efendi'nin küçük oğlu Şeyh Mehmed Ferdi Efendi merhum, yine Kumkapı kurbünde Muhsine Hatun, diğer adıyla İbrahim Paşa Mahallesi vakıflarının mütevellisiydi. Ağabeyi tekkede bulunmadığı zamanlar ona vekâlet ederdi.)

Sahaf Nuri Efendi: Saraç İshak Tekkesi şeyhi ve imamı Hafız Fazlî Efendi'nin halifelerindendir. İstanbul'un eski sahaflarından ve Sahaflar Çarşısı'nın tanınmış simalarındandı. İrfanlı, liyakatli bir insandı. Seçilmiş güzel fıkralarla çeşitli konuları kısa olarak içinde toplayan *Keşkül* isimli küçük risalesi bastırılıp ortaya çıktığı zaman çok ilgi görmüştü, hâlâ aranıp sorulmaktadır. Haz-

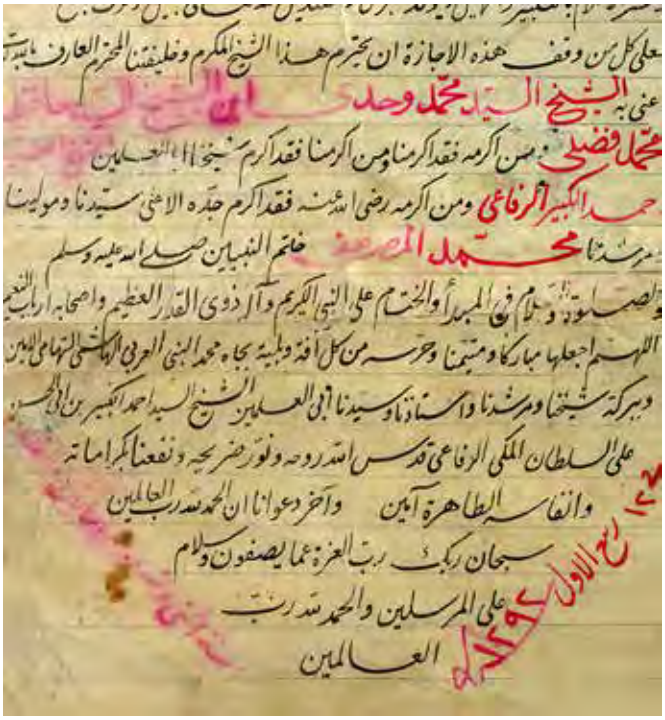

ret-i Hüdâî'nin külliyatını derleyip toplayıp ilk defa bastıran da bu Sahaf Nuri Efendi'dir.

Şeyh Mehmed Vahdî Efendi'nin Meclis-i Meşâyih'e verdiği tekkesine dair malûmat (186:313)

Tekkenin ikinci şeyhi, Fazlî Efendi'nin küçük oğlu Mehmed Vahdî Efendi'ydi (186:164,166-67):

> Şeyh Vahdî Efendi, meşâyih arasında hatırı sayılır, yaşlı ve yakışıklı bir zattı. Kıyam zikrini gayetle güzel idare ederdi, kendi de iyi tevhîd-i şerîf eden usta zikircilerden biri olarak tanınmıştı. Arkasını iyice basarak kulaklarına kadar çektiği, tepesi kendinden düğmeli, kalıplı, dolgun, kabarık, simsiyah şemlesi daima muazzam sarılmış, hilâlî şekilde önü mihraplı, daima süt gibi bembeyaz arakiyesini başına o kadar güzel yerleştirir, o kadar güzel yakıştırırdı ki yaz kış başında bulundurduğu bu mehabetli kisvenin göze çarpan hususî letafeti İstanbul kıyamî şeyhlerine sanki bir nevi iksâ usulü öğretmek için yapılmış, hazırlanmış hissini verirdi.
>
> İlimde, tefekkürde bir kifayet ve iktidarı olmadığı hâlde İstanbul meşâyihinin münevverleriyle düşer kalkardı. Hakikaten sevimli, alımlı bir hâli vardı. Bu sayededir ki meşâyihin fuzalâsından ve ileri gelenlerinden meşhur Hallâç Baba şeyhi Ali Fakrî Efendi, aynı zamanda ketebeden efendi bir zat olan Kadem şeyhi Salâhaddin Bey, Küçük Piyale şeyhi Kasımpaşalı üstat Cemal

Mehmed Vahdî Efendi'nin babası Şeyh Hafız Mehmed Fazlî Efendi'den aldığı hilâfetnamenin son kısmı (326:4)

Efendi ki tekkenin zakirbaşısıydı, Yıldız şeyhi Nuri Efendi, Lokmacı şeyhi Tevfik Bey, Yeşil Tulumba şeyhi Hacı Mustafa Efendi gibi seçkin zevat ile devamlı olarak yıllarca arkadaşlık etmişti. Meclislerinde bulunmadığı zamanlar kendisini arattıracak kadar onların arasında şahsiyet yapmaya muvaffak olmuştu.

Temizliği, pırıl pırıl yanan simsiyah uzun latası ve her sabah kendi eliyle yağladığı siyah rugan kunduraları gibi bilhassa nargile tiryakiliği Vahdî Efendi'nin başlıca hususiyetlerinden birini teşkil ederdi. Son zamanlarda câmi'-i şerîfin imamlık, müezzinlik hizmetlerini de kendisi ifa ediyordu.

18 İkinci Teşrin 1941 salı günü irtihal eyledi (öğleye doğru). Merkez Efendi haziresinde 11. adada 849 numaralı kabrin içine sırlanmıştır. Henüz taş dikilmedi.

Babasının gibi kendisinin de daha önceden Bursa'da Ahmed İzzî Tekkesi'nde bir müddet şeyhliği olmuştur.

Pek muvaffakiyetli olmamakla beraber evrâd-ı şerîfi saltanatlı bir okuyuşu vardı, göreni hayran ederdi.

Mehmed Vahdî Efendi'nin halifeleri (186:164):

Kütahya'da Rifâ'î Tekkesi şeyhi İbrahim Edhem b. Mustafa Efendi. 1320 Şabanının ilk pazar günü Şeyh Ferdi Efendi'nin rehberliğinde.

Çaycı İzzet Dede: Kahveci İzzet de denilen Mehmed İzzet b. Mehmed Efendi. Rehberi Üsküdarlı Hayrullah Bey'dir. "İzzet Baba" diye de tanınmış olan bu zat, Şehzadebaşı'nın maruf çaycılarından biriydi. Hastaların alnına bıçak dayar, öyle okurdu. Cezbeli ve celâlli bir zattı. Tekkenin civarında Daltaban Çeşmesi arkasında Kâtip Sinan Câmi'-i şerîfinin karşısındaki evinde irtihal eylemiştir. Asfiyâdan bir zattı. En son halifesidir.

Bestekâr Zekâî Dede'nin torunu Münir Kökten'in eşi Emine Semia Hanım (186:214), Saraç İshak Tekkesi şeyhi Mehmed Vahdî Efendi'nin kızıydı.

Tekkenin üçüncü şeyhi, Fazlî Efendi'nin diğer oğlu Mehmed Derviş Ferid Efendi'ydi (186:208):

Tarîkat-ı aliyye-i Rifâ'iyye meşâyih-i kirâmından merhum eş-Şeyh el-Hâc Hafız Mehmed Derviş Ferid Efendi'nin tercüme-i hâlidir:

Merhûm-ı müşârünileyh tarîkat-ı aliyye-i Rifâ'iyye meşâyih-i kirâmından Şeyh Hafız Mehmed Fazlî Efendi'nin büyük mahdumudur. 1260 tarihinde İstanbul'da Sultan Beyazıt civarında Tavşantaşı kurbünde Ebülfeth Sultan Mehmed Han hazretlerine mensup meşhur ceddi Hacı İshak-ı Velî, nâm-ı diğeri Saraç İshak-ı Velî demekle maruf zatın bina ve ihyâ-kerdeleri olan cami ve dergâh-ı şerîfte tevellüt eylemiştir.

Merhûm-ı müşârünileyh, Irgatpazarı civarında Atik Ali Paşa Mekteb-i İbtidâîsi'nde muallim, Sultan Beyazıt Câmi'-i şerîfi başimamı ve büyük pederinin halifesi Şeyh Hoca Hafız Selim Efendi'den Kur'ân-ı kerîmi talim ve kıraat edip hıfz-ı Kur'ân'a muvaffak olmuştur. Badehu muallim-i müşârünileyhten yalnız ilm-i kırâati okuyup icazet almıştır. Muahharan Sultan Mahmud Türbesi civarında kâin Vâlide Rüşdiyesi Mektebi'ne müdavemetle Harputî Hoca İshak Efendi'nin muallimliği esnasında bâ-şehâdetnâme mektepten çıktıktan sonra bir taraftan hususî olarak ulemâ-i benâmdan ve kuzâttan Elbistanî Hoca Kâmil Efendi'den mantık ve fıkıh ve maanî ve Fârsî ve ferâiz tederrüs edip diğer taraftan da Sultan Beyazıt Câmi'-i şerîfinde bir müddet dersiamdan Edincikli Hoca Ali Efendi'nin badehu Oflu Hoca Mahmud Efendi'nin (muahharan Rumeli kazaskeri olmuştur) halka-i tedrîslerine müdavemet ve muvazabatla *Celâl*'e kadar müşarünileyh Hoca Mahmud Efendi'den okumuştur.

İlm-i hadîste muhaddisînden Magribî meşhur Şeyh Hoca Kasım Efendi'den ve *Mesnevî-i şerîf*'i de Mısırlı meşhur Sami Paşa'dan kıraat ve talim ederek mezun olmuştur. Sultan Beyazıt ve Süleymaniye ve Şehzade cevâmi'-i şerîfelerinde ilm-i mantıktan ve fıkıhtan, Fârsî ve *Mesnevî*'den müzakere ve taallüm eylemekte bulunmuştu.

Tarîkat-ı aliyyeye dahi intisap birle pederi müşarünileyhten ve tarîk-i Rifâ'iyye'den hilâfet almış ve tarîk-i Şa'bâniyye'den mezuniyet istihsal eylemiştir. 1286 senesi evâhirinde berây-ı seyâhat Balıkesir'e ve üzerinden Bigadiç'e gidip Hoca Seyyid el-Hâc Şeyh Osman Zeyneddin el-Vehbî Efendi'yle mülâki olup müşarünileyhten ve tarîk-i Nakşibendiyye'den teberrüken icazet almıştır. Badehu oradan cânib-i Mısır'a azimet ederek Mısır'da Câmiü'l-Ezher'de ilm-i hadîs ve *Mesnevî-i şerîf* taallüm eylemiştir.

Müşarünileyh âlem-i ma'nâsında huzûr-ı saâdet-i Cenâb-ı Risâlet-penâhî'ye girmiş, îfâ-yı hac için cânib-i Hicaz'a gideceğini ve Medîne-i münevvere'ye muvasalatında has ümmetlerinden Köçek Aşkî namında bir zatın delil ve hanesinde misafir olacağını ve huzûr-ı nebeviyyelerinde kalacağını ve esnâ-yı râhta dahi yine has ümmetlerinden Hafız Ahmed namında bir zatın kendisine refîk-i cân olacağını tebşir ve emr ü işaret buyurulmuştur.

1287 tarihinde Mısır'dan doğruca cânib-i Hicaz-ı magfiret-tırâza azimet ile farîza-i hacc-ı şerîfi ifa ve eda etmiş ve o sene de haccu'l-ekber senesine müsadif bulunmuştur.

Bade'-arafât Medîne-i münevvere canibine âzim iken delili bulunan Mekke-i mükerreme delillerinden Büyük Davud Efendi tarafından kendisine refik olmak üzere bir zat terfik edilmiş ve … erkânından kendisi delâil yahut Kur'ân-ı kerîm tilâvet etmekte bulunduğu cihetle refikiyle lâyıkı vech üzere görüşememiş, yalnız bir merhaba ile iktifa edip birkaç saatlik mesafeyi kat'dan sonra refîk-i muhteremiyle sohbete ibtidar ederek ismini sormuş. Refîk-i muhteremi de ismi Hafız Ahmed olduğu cevabını vermesi üzerine canhıraş bir suretle "Allâhümme salli alâ Muhammed" diye nida ve sayha eylemiş. Bir müddet bîhûş bir hâlde bulunduktan ve âgâh olduktan sonra müşarünileyh rü'yet ettiği manayı refikine nakil ve hikâye edip yekdiğeriyle bi'l-musâfaha âzim-i râh olmuşlardır.

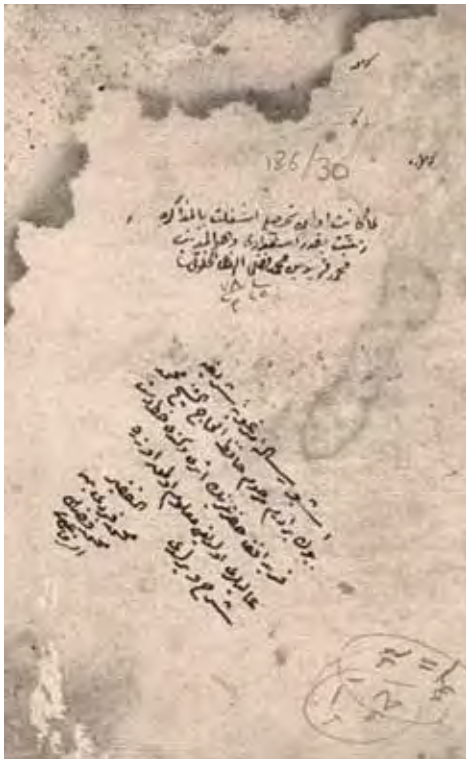
Ravza-i mutahhare'ye üç konaklık bu'd u mesafede vücudunda hafif bir rahatsızlık eser edip o hâl ile Medîne-i âlîye muvasalatlarından bir gece evvel taraf-ı Risâlet-penâhî'den müşarünileyh Köçek Aşkî Efendi'ye de âlem-i menâmda sallallâhu aleyhi ve sellem hazretleri emir buyurarak "Kâfile-i huccâc miyanında has ümmetlerimden İstanbullu Hafız Mehmed namında refikiyle birlikte bir misafirim geliyor, var istikbal et ve beyninde izaz ve ikram eyle!" diye emr ü fermanla Cenâb-ı Peygamberî şeref-zuhûr etmiş. Derhâl Köçek Aşkî Efendi dahi âlem-i vahdetten bîdâr olup kâfile-i huccâcı berây-ı istikbâl Medîne-i âlînin haricinde yani bermutat huccâc-ı kirâmın istikbaline mahsus mahall-i mübârekten üç beş saat ilerisine giderek kâfile-i huccâca mülâki olmuşlar, kafile arasında müşarünileyhi taharri edip yekdiğeriyle buluşmuşlardır.

1288 senesi şehr-i Muharreminin beşinci yahut altıncı günü Medîne-i âlîye dahil olduklarında doğruca hâk-i pây-ı seniyye-i seyyidü'l-enâma yüz sürdükten sonra Köçek Aşkî Efendi'nin hanesinde misafir olmuşlardır.

Hastalığı müşted olup bizzat kendisi rükûp ve nüzûle muktedir olamayacak bir hâle gelmiş ise de müşarünileyh Şeyh el-Hâc Mehmed Derviş Ferid Efendi vaktinin takarrüp ettiğini bi'l-beyân bir gusül abdesti almak için hamama ve oradan da huzûr-ı seniyye-i Cenâb-ı Risâlet-penâhî'ye sallallâhu aleyhi ve sellem yüz sürmek üzere götürülmesini refikinden ve delîl-i müşârünileyhten temenni ve istihlâl edilmesini de ayrıca rica eylemiş ve talebi veçhile 1288 senesi şehr-i Muharreminin onuncu gününe müsadif perşembe günü ale's-sabâh sedye ile hamama götürülüp bade'l-gusl huzûrı seyyidü'l-enâma yine sedye ile getirilmiş ve Ravza-i mutahhara'ya dahil oldukta şebeke-i Resulullah'a sarılarak "Dahîlek yâ Resûlallâh!" diye nida ve sayha edip teslîm-i enfâs-ı ma'dûde ile terk-i hayât-ı müsteâr eylemiştir.

O gün berây-ı ziyâret cânib-i Medine'de bulunan bilcümle huccâc-ı zevi'l-ibtihâc ve Medine-i münevvere ahâlî-i kirâmının kibâr u sıgârı kâmilen yani bir cemm-i gafîr ile cenaze namazı bade'l-edâ tezkiyesi huzûr-ı Hazret-i Seyyidü'l-mürselîn'de icra kılınarak hâzırûnun kâffesi beraber oldukları hâlde Cennetü'l-Bakî'de Hazret-i Osman radıyallâhu anhü efendimizin kadem-i saâdetleri yanında defnedilmiştir, rahmetullâhi aleyhi rahmeten vâsiaten. Müşarünileyh dünya evine girmemiştir, mücerret olarak irtihâl-i dâr-ı cinân eylemiştir.

Dâr-ı Şûrâ-yı Askerî azasından ve şuarâ-yı benâmdan meşhur Miralay Kâzım Bey (bilâhare muhâkemât-ı askerî reisi olup feriklik rütbesini ihraz etmiştir) müşarünileyhin vefatına dair inşat etmiş olduğu tarih bervech-i âtîdir:

Şeyh Mehmed Derviş Ferid Efendi'nin kendi hattıyla eseri (186:292)

Târîh-i İrtihâl

Şeyh Fazlî-i maârif-alemin mahdûmu
Âşık-ı dil-şüde-i âl-i Muhammed Derviş

Nâil-i mâide-i fazl u kemâl olmuş idi
Bilmeden olduğın âlemde nedir lezzet-i îş

Azm edip hacca bu yıl Yesrib'e avdet kılıcak
Ravza-i pâk-i Resûl'e sürerek şevk ile rîş

Aşr-i mâtemde fedâ eyledi kebş-i cânın
Hasaneyn uğruna bî-dagdaga ve bî-teşvîş

Kendisi ahsen-i hâl ile visâl eyledi lîk
Hânedânın elem-i firkati etti dil-rîş

Yandı yakıldı bütün kalb-i ehibbâsı dahi
Nûr-ı rahmetle Hudâ kabrini etsin tefrîş

Ben de târîh-i ciger-sûzu yazdım Kâzım
Gitti Allah diye Hakk'a azîzim Derviş, 10 Muharrem 1288, yevm-i pençşenbe.

Müşarünileyh Şeyh Mehmed Derviş Ferid Efendi, *Risâle Fî Beyâni Ahvâli Cemâati Sûfiyye* namıyla bir eseri olduğu gibi turuk-ı aliyyenin bir de silsilenamesini vücuda getirmiştir. Bu mezkûr risalesiyle silsilenameyi pederi Şeyh Fazlî Efendi'ye refîk-i muhteremine teslimen göndermiş ve mezkûr risalenin zîrine "el-muhtâc ilâ rahmeti rabbihi'l-gafûr" cümlesini kendi hatt-ı destiyle tahrir eylemiştir…

Mehmed Gazali Saltık (127:196)

Hazireye not:

Saraç İshak Tekkesi'nin haziresinde medfun Mustafa Refik Efendi'nin hazin hikâyesi Revnakoğlu dosyalarına girer. Revnakoğlu bu şahıs için (186:154) "Refik Bey merhum: Alemdar vakasında şehit edilen bu zatı eski Tavşantaşı Caddesi (şimdi Midhat Paşa) üzerinde Saraç İshak Sokağı'nın başında, bugünkü Tarakçı İsmail Edhem Bey Apartmanı'nın kırk adım kadar berisinde vurmuşlardı. Parça parça edilmiş cesedinin bir kısmı sonradan toplanarak Saraç İshak Camii'nin haziresine gömüldü" diyordu. Alemdar vakasında tekkenin karşısındaki çeşme önünde öldürülen Refik Efendi'ye dair tekkenin şeyhi Mehmed Ferdî Efendi'nin Târîh-i Osmânî Encümeni'ne yazdığı mektupta şunlar yazar (186:214):

Târîh-i Osmânî Encümeni Hey'et-i Kirâmına,

Efendim,

İlk kahramân-ı hürriyet Alemdar Mustafa Paşa merhum ile Defterdar Tahsin Efendi merhumun irticâ'-ı evvele karşı vuku bulan cihâd-ı hürriyet-perverânelerini tebcilen Osmanlılarda uyanan hiss-i hürmet neticesi olarak müşarünileyhümânın bekâyâ-yı izâmının bu kere ihtifâlât-ı lâyıka ile Zeynep Sultan Câmi'-i şerîfi haziresine isal edilerek tedfin olduğunu ve müşarünileyhümânın yaranına karşı da bir hiss-i ihtirâm-perverde edildiği malûm olmakla yaranından olup da namı gazetelerde hürmetle yâd edilen Refik Efendi merhum hakkındaki tetebbuat ve mesmûâtımı ber-vech-i âtî arz etmeyi vecibden addeyledim. Şöyle ki,

Sultan Beyazıt civarında Tavşantaşı kurbünde vaki Ebü'l-Feth Sultan Mehmed Han hazretlerinin mensûbîninden ceddim Saraç İshak-ı Velî Cami ve Dergâh-ı şerîfi imamı ve şeyhi pederim merhum Şeyh Fazlî Efendi'den ve o vakte erişmiş ve büyük pederime mensup bulunmuş olan Yağlıkçı merhum Hafız Osman Efendi'den dahi mesmuum olduğu üzere vaka-i malûmede bir akşam üzeri çeşme önünde (dergâh-ı şerîf karşısındadır) yeniçeriler tarafından bir zatın parçalanmakta olduğu haberini almasını müteakip büyük pederim cami ve dergâh-ı şerîf imamı ve şeyhi merhum Şeyh Mehmed Derviş Efendi hemen sokağa çıkıp mahall-i vakaya yetişince bir zatın parçalanmış cesedine hakaret edilmekte olduğunu müşahede eylemiştir. Müşahede ettiği zat ise sulehâdan ve ehibbâ-yı sâdıkasından olup kendisiyle öteden beri mülâki olduğunu ve dergâha müdavim bulunan Refik Efendi idüğini teşhiş eylemesi üzerine begayet mahzun ve mükedder olmuştur.

Şehîd-i müşârünileyhin cesed-i mübâreki etrafına tecemmü etmiş olan haşeratı bir suretle oradan savdıktan sonra lime lime olan vücûd-ı hûn-âlûdunu dergâha nakil ile el-hâletü hâzihi mevcut bulunan hazireye defnedildiği hikâyesi tahattur olunarak hey'et-i muhteremelerime bi't-tedkîk müşarüni-

leyh Refik Efendi hazretlerinin mahall-i defni malûm olmak ve ithâf-ı fâtiha olunmak ümniyesiyle beyân-ı hâle mübaseret kılınmış ve seng-i mezârındaki kitabe de ber-vech-i âtî aynen nakledilmiştir:

Hüve'l-Hallâku'l-Bâkî
Cennet-mekân firdevs-âşiyân
vâsıl-ı rahmet-i Rahmân
resîde-i rütbe-i afv-ı Cenâb-ı Müsteân
sâbıkan kethüda-yı sadr-ı âlî-şân
merhûm ve magfûrun leh Mustafa Refik Efendi
aleyhi'r-rahmetü ve'l-gufrân
rûhıyıçun el-fâtiha, 27 Ramazan 1226.

Mustafa Refik'in mezar yeri ve daha sonra 1946'da buradan nakli hususunda dosyada şu not yer alır (186:162): "Tekkenin karşı köşesinde, set üstündeki hazirede medfun bulunan Alemdar Mustafa Paşa'nın reisülküttabı, Rusçuk yaranından Mustafa Efendi'nin çift şahideli kabrinden yalnız baş taşı alınarak 1946'da Gülhane Parkı'nın karşısındaki Zeynep Hatun Câmi'-i şerîfine götürülmüştür, Alemdar ailesi oradadır." Cevdet Paşa, *Târîh-i Cevdet*'te, 1209 vekayiinde Mustafa Refik Efendi için şunları yazar (186:215):

1959'da kaldırılan Saraç İshak Çeşmesi (Tanışık, I, 119)

Serhalifelik hulefâdan Galip Efendi'ye ve onun üzerinde olan tarihçilik mansıbı dahi ikinci halifelik itibarıyla yine hulefâdan Mustafa Refik Efendi'ye tevcih buyuruldu. Mustafa Refik Efendi, Alemdar Mustafa Paşa'nın Dersaadet'e vürudunda kethüda-yı sadr-ı âlî olan meşhur Refik Efendi olup riyâset-i küttâb (reisülküttap) mansıbında dahi Galip Efendi ile yekdiğere halef ve selef olmuşlardır.

Tekkenin karşısında bulunurken 1959'da kaldırılan Saraç İshak Çeşmesi, Bostancıbaşı Hüseyin Ağa'nın eseriydi. Hüseyin Ağa'ya dair Revnakoğlu dosyalarında şöyle bir not yer alır (186:214):

Vesâik arasında Saraç İshak Mescidi karşısında İnekçi Hüseyin Ağa Çeşmesi kaydını havi bir vesika geçmiştir. Hüseyin Ağa 1097-1098'de bostancıbaşıydı, 1103-1104'te cebecibaşıydı. Bostancıbaşılığı hengâmında Saraç İshak Çeşmesi'ni bina etmiştir. Bânî-i sânî olması melhûzdur. Bostancıbaşı İnekçi Hüseyin Ağa'nın Saraç İshak Çeşmesi'ni bina veyahut ihya ettiğine dair Evkaf kuyûdâtında 1097-1104 tarihleri arasında bir vakfiyesi olmak lâzım gelir.

Mehmed Gazali Bey (Saltık)

Mehmed Gazali Saltık'ın *Balıkesir İlhamları* adlı şiir kitabı

Arkasında *Balıkesir Coğrafyası*, *Balıkesir İlhamları*, *Türkçenin Tedrisi Hakkında Tavsiyelerim*, *Usûl-i Hitâbet*, *Târîhçe-i Mezâhib* gibi eserler bırakan edebiyat muallimlerinden Mehmed Gazali Saltık, Saraç İshak Tekkesi şeyhi Mehmed Ferid Efendi'nin oğullarındandı (127:131-39):

1305 Rumî yılında İstanbul'da Beyazıt'ta Saraç İshak Mahallesi'nde Tavşantaşı Yokuşu üzerinde Cami Sokağı'nda 16 numaralı baba evinde doğdu. Yıllarca ziraat müdürlüğü yapmış ve 1938 Nisanında İstanbul'da vefat etmiş bulunan, İbrahim Paşa ve Muhsine Hatun vakıfları mütevellisi Şeyh Mehmed Ferdî Efendi'nin üçüncü refikası olan annesi Şükriye Hanım, Bursa'da "Hamamcılar" ismiyle tanınmış eski bir aileye mensuptu.

Şeyh Mehmed Ferdî Efendi'nin babası Şeyh Hafız Mehmed Fazlî Efendi de İstanbul'da, Bursa'da herkesten saygı gören yaşlı ve kıdemli Rifâ'î şeyhlerinden biriydi. "Salât-ı Kemâliyye şarihi Kutb Nuri Efendi" denilen Üsküdarlı Şeyh Mehmed Nureddin Efendi'den istihlâf olunmuştı (tarikatta şeyhliğe izin verilmişti.) Fatih devri adamlarından Saraç İshak-ı Velî'nin kız torunlarından olduğu için Beyazıt'ta ceddinin yaptırdığı Saraç İshak Cami ve Tekkesi'nin uzun yıllar imam ve şeyhliğinde bulundu. Aynı zamanda çağının tanınmış kurrâ hafızlarından bulunuyordu. Laleli Câmi'-i şerîfinin şeyhü'l-kurrâlık ciheti kendisine verilmişti. Burada Kur'ân-ı kerîmin ilmî usullerle okunuşuna dair ilm-i kırâat talim etti. Sayısız talebeyi bu hususta dersler verip yetiştirdi. Bundan önce de Bursa'da Duhter Şeref veya Fışkırık Mahallesi'nde Halvetiyye'den Ahmed Gazzî Dergâhı'nda postnişinlik etmişti. "Tecellî-i cemâle oldu mahrem Fazlî-i âgâh" mısraının gösterdiği 12 Muharrem 1316'da yaşı yetmişe yetmiş olduğu hâlde vefat eyledi.

Mehmed Gazali Bey de ailesi ananesi icaplarına uyarak kendisini küçük yaştan beri tekke ve tasavvuf çevresi içinde buldu; iç âlemleri saran, besleyen manevî zevkin, İslâmî kültür ve terbiyenin feyziyle ve kuvvetli tesirleri altında büyüdü. Daima bu ilâhî havayı teneffüs ederek bu ulvî heyecanı yaşayarak serpildi ve yetişti.

Annesinin Bursalı olması dolayısıyla çocukluğu Bursa'da geçti, ilk tahsilini orada yaptı. Dokuz on yaşlarında yine annesiyle beraber İstanbul'a döndü. Vefa Sultanîsi'nde okudu, Darülfünun Edebiyat Fakültesi'ni bitirdi. Şam'da, Bağdat'ta, Samsun'da, İzmir'de ve Balıkesir'de, nihayet kendi yurdu olan Bursa'da uzun yıllar lise edebiyat muallimliği etti. ... tarihinde emekliye ayrıl-

dı. Bundan sonra evinin içinde ve hasta döşeğindeki ıstıraplı hayatına rağmen geride kalan hemen bütün günlerini daima okumak, yazmak ve eser hazırlamakla geçirmekteydi. Yalnız eser vücuda getirmekle kalmaz, bu yolda çalışanlara bilgi vermek, kaynak göstermek, yeni bir vesika bulup bir gerçeği ortaya çıkarmak gibi unutulmaz yardımlarda bulunurdu ve bunu kendiliğinden yapardı, karşılığında bir teşekkür olsun beklemez ve istemezdi. Yaptığı iyilik ve yardımlarda meçhul kahraman gibi kalmak isteyen bir kalbe sahip olduğundan takdir ve iltifatlardan mahcup ve müteezzi olurdu. Bu derece ince duygulu, feragatli, faziletli, hayırsever bir insandı. Meydana getirdiği eserleri de kıymet bilenlere, anlayanlara bizzat hediye etmesi doyamadığı zevklerinden biriydi. Kitapları verirken imzalamayı âdet etmemişti, kendisine rica edilse bunu yapmazdı. Bize lutfettiği birkaç eseri bu yüzden imzasız ve ithafsızdır.

Mehmed Gazali Saltık'ın eseri

8 Muharrem 1384 - 19 Nisan 1965 pazartesi günü Bursa'daki evinde göçtü. Ertesi salı günü cenazesi kaldırıldı ve Pınarbaşı Kabristanı'nda Mevlevîhanenin kapısı karşısına rastlayan kısımda annesinin yanına sırlandı.

Arabacıbaşı Tekkesi - Düğümlü Baba Tekkesi

Tekke, Türk ve İslâm Eserleri Müzesi içindeydi.
(Binbirdirek Mahallesi, 101 ada, 3 parsel)

Çoğu ahşap malzemeye dayalı erken tarihli İstanbul sarayları yangınlarda teker teker İstanbul silüetinden çekilmiş, geriye ancak az sayıda kârgir yapılı birkaç saray kalabilmişti. Bunların başında en eski saray yadigârı İbrahim Paşa Sarayı'ydı. İçinde Arabacıbaşı Tekkesi - Düğümlü Baba Tekkesi vardı.

Nakşibendiyye'den, sonra Rifâ'iyye'den, sonra tekrar Nakşibendiyye'den olmuş, en sonunda yine Rifâ'iyye'ye geçmişti. Tekke 1947'ye kadar mevcuttu. Son vaziyetini Revnakoğlu bir gazete haberinden aktarır (241:72):

> İkdam - Gece Postası'ndan (18 Eylül 1947 Perşembe): "İstanbul Adliye Sarayı inşaati için Divanyolu'nda 30 dükkân ve hane ile 1 fırın, 1 bahçeli otel ve Üzümlü Baba Zaviyesi (Düğümlü olacak) istimlâk edilip yıktırılması kararlaştırılmıştır.

H.1237 (M.1271) tarihinde Arif Baba tarafından zaviyeye dönüştürülen ve içinde Nakşî-Hâlidî zikri yürütülen bu mahalde, "Düğümlü Baba" demekle meşhur Hacı Mustafa Efendi'nin mezarı da vardı. Zaman içinde Mehterhane Kasrı, Elbise Ambarı ve Dikimhane olarak kullanılan ve bu isimlerle de adlandırılan İbrahim Paşa Sarayı'nın

Düğümlü Baba Tekkesi (fotoğrafın en sağındaki ahşap yapı ve bu ahşap yapının arkasında kalan üç tonozlu oda)

zemin kattaki iki gözü, daha önce II. Mahmud tarafından Arif Baba'ya verilmişti. Bu tarihlerde saray, elbise ambarıydı.

Düğümlü Baba'nın bendelerinden Vecihî Paşazâde Kemal Paşa (İsmail Sadık Kemal Paşa) tarafından 26 Muharrem 1268'de birtakım vakıflar bağlanarak tekkeye resmiyet kazandırılır. Tekke, Arif Baba'nın araba atları ahırı olan iki göz odasına bir göz oda daha katılarak üç göz odaya çıkartılmıştı. Bu odalar sırasıyla türbe, semahane ve kadınlar mahfili - haremden ibaretti. Eski fotoğraflarda bu tonozlu odaların önünde görülen iki katlı ahşap bina, şeyh ve ailesi için sonradan inşa edildi.

Kemal Paşa'nın İbrahim Hakkı Konyalı tarafından yayımlanan vakfiyesinde (*İstanbul Sarayları*, s.260), burası medfun bulunan şeyhinin adına nisbetle "Düğümlü Baba Zaviyesi" olarak isimlendiriliyordu. Tekkeye ilk şeyhinin adına nisbete "Arabacıbaşı" da denilirdi. Tekkenin bu vakfiyeyle resmiyeti, tekkenin ikinci defa uyandırılışına aittir.

Meclis-i Meşâyih reisi Muhyiddin Efendi bu hususu tomarında açıklar ve şu bilgilere yer verir (241:62):

> Sultanahmet'te Üçler Mahallesi'ndedir. Hey'et-i A'yân azasından Vecihî Paşazâde Kemal Paşa 1302'de bu mahalle meşihat vaz' eder ve meşihati kendiye şart eder, vekâletini Hacı Arif Ağa sülâlesine şart eder. Evlâd-ı meşîhat inkırazında bir taraf ile mukayyed olmayarak meşihat ehil bir kimseye meşrûttur.
>
> Önceleri pazartesi günü idi, sonra pazartesi akşamı - salı gecesine çevrildi.
>
> Mecâzib-i ilâhiyyeden meşhur Düğümlü Baba bu mahalde sakin olmakla ba'de-vefati paşa-yı müşârünileyh türbe vaz' eylemiştir.
>
> Paşanın irtihalleri 29 Muharrem 1310, 10 Ağustos 1305. Düğümlü Baba'nın yanında medfun ise de taşı yoktur.
>
> Hazîne-i hâssadan tahsisatı vardır.

Düğümlü Baba'nın menakıbını yazan bu tekkenin ikinci banisi Kemal Paşa, söz konusu eserinde "Kendi defn olmadan elli sene de tekke idi - Beş namâz olur idi yine cemâatle eda" ifadesiyle Düğümlü'nün vefatından yarım asır önce buranın tekke olarak kullanıldığına işaret eder. Daha evvel arabacı gediği olduğu kaydedilen odaların ileride gedik olduğu için satılabilmesi mahzurunu göz önünde tutan Kemal Paşa, "gedik" niteliğini kaldırtmıştı. Hakikatte Kemal Paşa'nın arzusu, Düğümlü Baba'nın hayatında devam ettiği, ölünce de gömüldüğü bu yerde türbesinde dua edilmesi, zikir halkası kurulmasıdır. Tekkenin (241:62) "Tevhîdhanesi loş ve karanlık olduğundan gündüzleri de kandil yakarlardı."

Düğümlü Baba'nın mezarının türbeye dönüştürülmesi, türbedarlığın ve şeyhliğin teyemmünen kendinde bulunması, ancak bu iki vazifenin vekâletinin Arif Baba'nın büyük oğlu Mehmed Ragıp'ın üzerinde kalması, buraya bağışladığı kütüphanenin hâfız-ı kütüblüğünün Arif Baba'nın diğer oğlu Mehmed Muhyiddin Efendi'ye verilmesi

Düğümlü Baba Tekkesi'nin türbe - hazire kısmı

Kemal Paşa'nın vakfiyesinde geçen hususlardı. Şeyhlik Arif Baba'nın oğullarına ve onun erkek evlâdı tükenene kadar soyuna tahsis edilmişti. Kemal Paşa, resmî vakfiyesi dışında *Kemâl-nâme-i Düğümlü Baba*'da da vakfiyenin muhtevasını açar, detayları nakleder, vasiyetinde kendisinin hazretin yanına, ailesinden vefat edeceklerin de kendi mezarının etrafına defnedilmelerini ister.

Düğümlü Baba'nın defniyle hazireye çevrilen tonozlu odada (241:73) Sultan Hamîd'in iradesiyle sekizi erkek, beşi kadın, ikisi çocuk olmak üzere on beş kişi medfundu. (Bunlardan ismi bilinenler:) Düğümlü Baba, Kemal Paşa, mecâzibden Çıplak Mustafa, yine meczûbînden Hafız Mehmed Efendi (ayağını tramvay çiğnemişti), Kemal Paşa'nın aile ve efradından 10 kişi, Şeyh Hacı Mahmud Efendi (Hâlidiyye'den), Çıplak Mustafa'nın hemşiresi Cemile, Gümrük nazırı Kâni Paşa (sandukası vardır), Kemal Paşa'nın refikası Hasna Hatun, cariyelerden Kamer Hatun...

Aşağıdaki fotoğraftada görüldüğü gibi türbede sadece Şeyh Hacı Mahmud Efendi ve Gümrük nazırı Kâni Paşa'nın sandukaları vardı:

Bu mezarlar 1960'larda buradan çıkarılmış, Düğümlü Baba'nınkiyse Kemal Paşa'nınkiyle hemen tekkenin yakınındaki Sultan Ahmet Türbesi avlusuna defnedilmişti. Düğümlü baba'nın düğümleri de Sultan Ahmet Türbesi içinde cam

Düğümlü Baba'nın Sultan Ahmet Türbesi bahçesine taşınan mezarı (Doğan Pur'dan)

Her hâlde diğer medfunların kemikleri de taş dikilmeden bu bahçeye gömülmüştü.

Konyalı, tekkenin tekke ve zaviyeler kapatıldıktan sonraki vaziyetini şöyle tasvir ediyordu:

> Düğümlü Baba Tekkesi'nin türbe, semahane ve kadınlar mahfilini içine aşan üç tonoz gözün kapısı, tekke, türbe ve medreseleri kapatan kanunun yürürlüğe girdiği günden beri mühürlü bulunmaktadır. Önündeki sonradan ilâve edilen binada son şeyhi oturmaktadır. Türbe mühürlendikten sonra ya cetvele ilâve edilmemiş veyahut ilgili idare tarafından unutul-

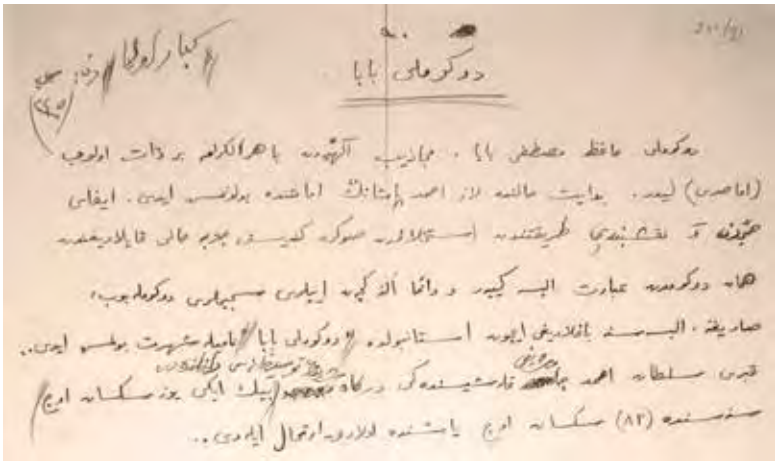
muş olacak ki bir daha semtine kimse uğramamıştır. Türbede saraydan gönderilmiş oldukça kıymetli iki avize asılıydı. Mühürlendiği günden beri içeriye kimse girmediği için yukarıdan sızan sular avizelerin zincirlerini çürütmüştü. Geçen sene bunlardan birisi tavandan koparak yere düşmüş, taşların üstünde paramparça olmuştur. İkincisine de böyle bir akıbet mukadderdir. Tekkenin duvarlarında Kemal Paşa tarafından vakfedilmiş koleksiyon hâlinde 211 nefis levha da asılı bulunuyordu. Birçoklarının ipleri çürüdüğü veyahut güveler tarafından kesildiği için bunlar da yere düşmüş ve tavanlardan sızan suların altında çürüyüp gitmiştir…

Düğümlü Baba'nın Sultan Ahmet Türbesi içinde asası ve düğümleri (İstanbulmeczuplari.com'dan)

Bu hazirede medfun Çıplak Mustafa'nın hikâyesi, Revnakoğlu dosyalarındadır, Refii Cevad Ulunay yazmıştı (241:30):

> Ya hepimiz delirdik yahut deliler akıllandı. Dikkat ediyorum İstanbul'da artık sayılı deli kalmadı. Eskiden böyle boy boy, çeşit çeşit divaneler vardı. Kimisi mahalle çocuklarının peşine düşüp kızdırdıkları cinsten, kimisi kendi hâlinde, kimisi hayıra yarar, kimisi şerrinden içtinap edilen kısımdan olurdu. Hatta bunların içinde evliya mertebesine çıkarılmış olanları da bilirim.
>
> Böyle sayılı meczuplardan biri meşhur Çıplak Mustafa'dır.
>
> Bu adam, yaz kış anadan doğma çırçıplak sokaklarda koşar gibi bir süratle gider ve kimseden ne para ister ne de verilen parayı alırdı. Böyle tamamen uryan bir hâlde dolaşması arada edebe mugayir görülür, Çıplak Mustafa'yı yakalarlar, iç çamaşırı giydirirler, tepeden tırnağa donatırlar. Mustafa ellerinden kurtulur kurtulmaz hemen bir fıkaraya bunları bağışlar ve kendisi nihayet önüne bir kabak yaprağı tutunan Adem babamızdan daha dekolte bir hâlde sokağa fırlardı.
>
> Bu meczupların sayılı vakaları vardır. İçlerinde tesadüf deyin, keramet deyin, tahlil edilemeyen manevî bir kuvvet deyin, ne derseniz deyin öyleleri vardır ki insanı eni konu düşündürür.
>
> Çıplak Mustafa'ya ait olan şu vakayı anlatayım:
>
> Bir arife günü kolağası rütbesinde bir zabit, çoluğu çocuğu yanında, emir neferi arkasında Kapalıçarşı'ya bayram için öteberi almaya çıkmış. Bu dükkân senin, bu mağaza benim diye dolaşırken Kalpakçılar başından Çıplak Musta-

Kazım Büyükaksoy'un *Kibâr-ı Evliyâ* adlı eserinde Düğümlü Baba (241:23)

fa sökün etmiş. Onu iterek, bunu kakarak haldır huldur giderken birdenbire kolağasının önüne gelmiş.

- Çıkar paralarını! demiş.

Kolağası hemen para kesesini açmış, ne varsa avucuna silkerek Mustafa'ya uzatmış. Meczup, bayramlık öteberiye tahsis edilen bu paralardan üç sarı altın almış, fırlamış gitmiş.

Kolağası hemen neferine:

- Koş oğlum, arkasını bırakma. Bakalım nereye gidecek?

Çıplak Mustafa önde, nefer arkada Beyazıt'tan Aksaray'a, Aksaray'dan Samatya'ya inmişler. Meczup, Hıristiyan mahallelerine dalmış, bir evin kapısını bir tekme ile açtıktan sonra paraları içeri fırlatarak bağırmış:

- Alın, kaldırın şunu!

Nefer tahkik etmiş, o evde fakir bir Hıristiyanın öldüğünü ve ailesinin bir haftadır parasızlıktan ölüsünü kaldıramadıklarını anlamış.

Ceset âdeta kokmaya bile başlamış.

Kolağası da eve geldiği zaman binbaşılığa terfi ettiğini öğrenmiş.

Şimdi en başa dönelim. Buranın hikâyesi biraz da tekkeye adını veren Düğümlü Baba'yla başlar. Revnakoğlu, Kazım Büyükaksoy'un yayımlanmamış kitabı *Kibâr-ı Evliyâ*'dan (s.235), "Düğümlü Baba" kısmını aktarır 241:23:

> Düğümlü Hafız Mustafa Baba, mecâzîb-i ilâhiyyeden bâhirü'l-kerâme bir zat olup Amasralıdır. Bidâyet-i hâlinde Laz Ahmed Paşa'nın imametinde bulunmuştu. İfâ-yı hacdan ve Nakşibendiyye tarikatından istihlâftan sonra kendisini cezbe hâli kapladığından hemen düğümden ibaret elbise giyer ve daima eline geçen ipleri, sicimleri düğümleyip sarığına, elbisesine bağladığı için İstanbul'da "Düğümlü Baba" namıyla şöhret bulmuştu. Kabri Sultan Ahmet Câmi'-i şerîfi karşısındaki dergâh-ı şerîfin tevhîdhanesi dahilindedir. H.1283 senesinde 83 yaşında olarak irtihal eyledi.

Bu zata dair Revnakoğlu'nun *Tarih - Coğrafya Lügati*'nden (II, 252) devşirdiği malûmatta şunlar yazıyordu (241:55):

> İsmi Hafız Mustafa, maskat-ı re'si Amasra'dır. Mecâzîb-i ilâhiyyeden ve mazinne-i kirâmdan biridir. Bu zat, Serdâr-ı ekrem Laz Ahmed Paşa'nın imamı

olup H.1222 (M.1807) tarihinde müşarünileyh ile Yergök muharebesinde bulunmuş ve muahharan her nasılsa bir hâl-i meczûbiyyete düşerek kendisini kaybeylemiştir. Gündüzleri Sultan Ahmet Câmi'-i şerîfi etrafında ve geceleri o civardaki Arabacıbaşı bodrumunda vaktini geçirir ve giydiği kirli ve kâmilen düğümden ibaret olan esvabı tartılmak lâzım gelse on beş yirmi okka gelirdi. Vefatı H.1283, M. 1866 tarihinde ve türbesi mezkûr bodrum içindedir. İrtihali hakkında söylenilen târîh-i bî-misîldir: "Alâyık ukdesini çözdü Düğümlü kayd-ı hestîden, 1283" ve kezâ "Âşe saîden ve mâte şehîden, 1283" sözü de vefatına tarih olmuştur.

1866'da vefat eden Düğümlü Baba'yı bu tekkenin bodrumlarından birine defneden Kemal Paşa, bu şahsiyet ve kerametleri hakkında *Kemâl-nâme-i Düğümlü Baba* adlı bir manzum eser kaleme almıştı. Devrin sosyal ve dinî hayatını da aksettiren bu mühim eser, birkaç tez çalışmasında ele alındı.

Tekkenin tarihi ve Arabacıbaşızâde ile başlayan şeyhleri Revnakoğlu dosyalarında şöyledir (241:57,59-61):

Hacı Arif Ağa - Hacı Arif Baba (Arabacıbaşızâde), ser-arabacıyân-ı hâssa iken H.1241 Rebiülevvelinde vefat eden Hacı Ahmed Ağa'nın oğludur. Sultanahmet'te sakin olup turuk-ı aliyyeye sülûk ile hüsn-i şöhret kazanmış ve kâffe-i mecâzibîn hatta Düğümlü Baba kendisine teveddüd ile meskeni bir tekke olmuştu. H.1259'da vefat eyledi. Mazinnedendi.

Oğlu Şeyh Muhyiddin Efendi, Nakşibendiyye meşayihinden olup 1286 Zilkadesinin on yedisinde vefat etmiştir. *Merâkıd-ı Mutebere-i Üsküdar*'da (Tarîk-i sâdât-ı Nakşibendiyye'den Arabacıbaşızâde denmekle marûf eş-Şeyh es-Seyyid Mehmed Muhyiddin Efendi rahmetullahi ve kuddise rûhahu, 1294") tesbit edilmiş kitabesinde vefatı yanlış olarak 1294 gösterilmiştir.

Karacaahmet sekizinci adada duvar dibi arkalarında demir parmaklık içinde, çift şahideli muntazam mermer mezar. Başında sivri asabeli, çapraz burma destarlı dilimsiz, terksiz Nakşî tâc-ı şerîf, yazısı talik:

Hüve'l-Bâkî

Nakşibendiyye tarîkinden idi ol zât kim
Hayli demler postnişînlik eyledi hulk-ı azîm

Sâlikâna râh-ı hakkı gösterip telkîn ile
Oldu hem beyne'l-meşâyih sâhib-i irşâd fehîm

Semt-i hâtiften gelince irci'î emri hemân
Göz yumup etti itâat emr-i Hudây-ı alîm

Gülşen-i bâg-ı cinânda râhat olsun gül gibi
Esmesin bâd-ı hazân hiç görmesin renc ü elîm

Çün kalem şakk oldu Şâkir düştü târîh fevtine
Etti Muhyiddîn Efendi meskenin dâr-ı naîm

Sultanahmetli Şeyh Hacı Arif Baba merhumun mahdumu Mehmed Muhyiddin Efendi rûhıyıçun fâtiha, 17 Zilkade 1286.

Diğer oğlu tarîkat-ı Rifâ'iyye'den el-Hâc Mehmed Ragıp Efendi, tekkesini uyandırıp 1292 Zilhiccesinin üçünde göçmüştür. Cümlesi Karacaahmet'te defnedilmişlerdir.

Karacaahmet, sekizinci adada, ağabeyi meşâyih-i Nakşibendiyye'den Şeyh Muhyiddin Efendi'nin demir parmaklıklı, gösterişli kabrinin yanında, sülüs yazılı, mistarlı beyaz mermer şahide, başında Rifâ'î tâc-ı şerîfi, kabir numarası 2655 (tesbit tarihi 5 Haziran 1957): "Destûr - Tarîkat-ı aliyye-i Rifâ'iyye meşâyihinden Arabacıbaşı el-Hâc Arif Ağazâde merhûm ve magfûr es-Seyyid eş-Şeyh el-Hâc Mehmed Ragıp Efendi'nin ve sâir ehl-i îmân u tevhîdin ervâh-ı tayyibeleriyiçün fâtiha, 3 Zilhicce 1292."

Tekkenin ilk şeyhi Muhyiddin Efendi'nin tomarına göre Mehmed Ragıp Efendi'dir. Revnakoğlu bu tomardaki "Şeyh Mehmed Ragıp Efendi (Arabacıbaşızâde), "Yekçeşm" lakabıyla maruftur, 1292 Zilhiccesinde irtihal etmiştir. Üsküdar'da Karacaahmet'te Selimiye Tekkesi'nin karşısında medfundur" iktibasa şunları ekler (241:63):

Bu zat, tekkeyi yaptıran Arabacıbaşı Şeyh Hacı Mehmed Arif Efendi'nin oğludur ve Rifâ'iyye'nin Ulvâniyye kolundandır. Tekkenin Rifâ'îlik'i kendisinin zamanında başlar. Burasının meşihati uhdesine 1281 tarihinde verilmiştir.

Tekkenin diğer şeyhleri kısmen Muhyiddin Efendi tomarından naklen şu kimselerdi (241:63-65,70,80-82):

Oğlu Şeyh Ahmed Râşid Efendi: Sagîr bulunduğu hâlde Şehremini'de Hulvî Tekkesi şeyhi Rifâ'iyye meşayihinden Arif Efendi vekil olup badehu hilâfet verilmiştir. Bilâ-veled vefat etmiştir. Vefatı 14 Safer 1310 salı günü. Rıhlet ile Üsküdar'da pederinin civarına defnolunmuştur (Kaygusuz İbrahim Efendi Baba'nın yakınındadır.)

Kıyam zikrinde, bilhassa kelime-i tevhîdde büyük iktidara malik bulunan Şeyh Râşid Efendi'nin zikri idaresi fevkalâde olurmuş.

Cerrah Şeyh Mustafa Cemil Efendi (Alyanak): Bâlâda muharrer Kemal Paşazâde Tevfik Molla tarafından mumaileyh Şeyh Mustafa'yı bi'l-vekâle tayin ve Meclis-i Meşâyih dahi intihap eder.

Mezbur Kocamustafapaşa kurbünde sakindir. Hâlidiyye'den sahte-vakâr bir heriftir. (Tercüme-i hâli bizim mecmuada muharrerdir) 1314 tarihi Ramazanında mumaileyh Tevfik Molla, Şeyh Mustafa'yı azl ve diğer bir şeyh vekâletini istida eyledi ise de mezbur Şeyh Mustafa'nın Şerif Abdullah Paşa hazret-

lerine olan intisabı ve Şerif hazretlerinin iltiması üzerine yine kemâ-kân ibka, fakat Meclis-i Meşâyih'çe bazı tembihatta bulunulmuştur. Mumaileyh Tevfik Molla, kendi etbaıyla şeyh-i merkûm beynehümâlarındaki mesâvî-i ahvâle dair bazı güft ü gû işitilmiştir. 17 Ramazân-ı şerîf 1317 perşembe günü vefat eyledi. Kocamustafapaşa'da Sünbülî Hankahı haziresinde medfundur.

Mâ-Hasal-i Ömrüm'den (s.413):

Şeyh Mustafa Efendi (Alyanak, Düğümlü Baba şeyhi), vefatı 17 Ramazân-ı şerîf 1317.

Fındıklı'da tekke karşısında set üzerinde sakin topçu miralaylarından Halil Bey'in hizmetinde bulunup mektebe gider gelir; "Kel Mustafa" derler. Mîr-i mezkûrla müddet-i medîde mühendishaneye devam ve o sayede mülâzım çıkar. Bir sene sonra Hâlidiyye meşayihinden "Püskülsüz" nam zata bende olur. Bir sene sonra teehhül eder, gayet zengin ihtiyar bir kadın alır. Arası çok geçmez, kadın vefat eder, yarım hamam ve sair akarları mezbur Mustafa Efendi'ye intikal eder. Artık askerlikten sarf-ı nazar eder. Badehu tekkeye gider, orada Hâlidiyye'den bir zattan güya nisbet göstererek şeyh olur, İstanbul'a gelir. Kocamustafapaşa civarında sakindir. Filasıl Divriğilidir. Şimdi kendisini Mevlana Hâlid makamında tutar.

Müraî, yalancı, sahte-vakâr, azamet-fürûş bir adamdır. Evvelce intisap ve iftihar eylediği Püskülsüz ile dargın olduktan başka bilâhare fasl ve mezemmetinde dahi bulunduğu mevsûktur. Şimdi Kocamustafapaşa taraflarında teşeyyüh geçinir.

Bilâhare Kemal Paşa sülâlesi intihabına meşrût bulunan Sultanahmet Meydanı'ndaki Arabacıbaşı Tekkesi'ne merhum Şeyh Ragıp Efendi'nin vefat eden oğlunun yerine 1310 tarihlerinde şeyh olmuştur.

Şeyh Hacı Mahmud Efendi: Tarîk-i Hâlidiyye'dendir. Ehl-i hâl bir zattır. Geceleri dahi çalışkan, daima zikir ve fikrinde müdâm bir kimseydi. Son zamanlarda Veysel Paşa'nın damadı Lutfü Bey imdadına erişip hayli muavenet ve izaz ikram ve bendeliğine dahil olarak çok hizmetinde bulunmuştur, hatta cenazesinin Düğümlü Baba nezdine defni için iradesi tahsil ve gayet ihtiram ile kaldırılmıştır. Ashâb-ı gönülden bir zat imiş. Aptalca gibi görünürdü. Rumî 1321, 18 Rebiülevvel 1320 salı türbeye defnolundu. Sandukası vardır.

Sirkeci'deki Safvetî Paşa Tekkesi son şeyhi Ahmed Refik Efendi merhumun halifesidir; kezâ Meclis-i Meşâyih'in emriyle gelmiştir.

Halepli Hilâlîzâde Mehmed Sırrı Efendi: Mumaileyh kasîrü'l-kâme bir adamdır. Halep'teki pederinin tekkesini mahlûlünden küçük biraderi uhdesine Ebülhüda Efendi iltimasıyla tevcih ve bunu mahbupdostlukla müttehem eylemiştir. Pederinin mezkûr tekkesini uhdesine almak üzere bir hayli vakitler İstanbul'a gelip uğraşmış ise de destres olmayarak han köşelerinde hâib ü hâ-

sir nânpâreye muhtaç olarak imrâr-ı vakt eylemekteyken buranın mahlûlünden ittifaken sühûletle tevcihi hasıl olmuştur. Kendisinin tarîk-i Bekriyye'den ve Rifâ'iyye'den istihlâfı vardır; Kâdirî ve Mevlevîlik'i dahi rivayet edilmektedir. Oldukça ilmi ve devriyye rü'usu vardır. 23 Rebiülevvel 1323'te Guraba Hastahanesi'nde bilâ-veled vefat eylemiştir.

Kerbelâ hatibi Halepli Seyyid Nâsır Efendi: Vekildir, Rifâ'iyye'dendir. Merkumun vakası mufassaldır.

"Kısa boylu Halepli Şeyh" de derler. Ebülhüda'nın halifesinden bulunmakla ilân-ı hürriyette korkarak hudut haricine kaçmıştır. "Kerbelâ hatibi" diye maruf olup adı Nasruddin Efendi'dir.

Kerbelâ hatibi Şeyh Seyyid Nasır Efendi'ye Düğümlü Baba Tekkesi'nin meşihatı 23 Şevval 1323 ve 9 Kânûn-ı evvel 1321 cuma günü vekâleten verilmiştir. 30 Zilhicce 1323 ve 30 Kânûn-ı sânî 1321 tarihinde tekke yeniden açılarak âyîn-i şerîfe başlanılmıştır.

Tekkenin bundan sonraki şeyhlerine ait bilgiler tamamen Revnakoğlu'nun kendi notlarıdır (241:66-69,73):

Şeyh Hafız Hasan İhsan Efendi b. Hacı Hamza: Etyemez'de oturduğundan "Etyemezli" diye tanınmıştır. Aslen Trabzonludur, oranın eşrafından "İplikçizade" yahut "Çulhacılar" denilen ailedendir. Saraç İshak-ı Velî Tekkesi şeyhi Fazlı Efendi'nin halifelerindendir. Zamanın çok kuvvetli kıyam reislerinden bulunan Şeyh İhsan Efendi'nin Sultanahmet civarındaki Arasta Tekkesi'nde, Şehremini'deki Matrak Tekkesi'nde, Çemberlitaş'ta Kara Baba'da kıyam reisliği; Şeyh Sâil'in irtihalinden sonra dokuz yaşında yetim kalan Arasta şeyhi Sadık Bey'e uzun müddet orada niyabeti ve kezâ Şehremini'deki Sa'diyye'den Matrak Tekkesi şeyhi Osman Nihad Efendi'nin vefatıyla oğlu İzzî Bey'e uzun zamanlar yine niyabeten vekâleti vardır. "Reis İhsan Efendi" de derler. Gerek tevhîdde gerek ism-i celâlde fevkalâdeydi. Kuûd zikrinde de usta sayılırdı.

Şeyh İhsan Efendi'nin bulunduğu yerlerde kıyam ve kuûd zikrinin idaresi mutlaka kendisine terk edilir, diğer tanınmış zakirlerin hepsi onun yanında ancak kanada girerdi. Reis Hilmi merhum notlarında Şeyh İhsan Efendi'yi birinci sınıf halka riyasetini fevkalâde ifa eden zevatın başında yazmaktadır.

Meşihatı zamanında mukabele günü pazartesi günü akşamına çevrilmiştir.

18 Kânûn-ı evvel 1333 cumartesi günü sabah namazı vaktinde yatsıdan sabaha kadar Hû ismiyle zikir ederek Hakk'a göçmüş, Çemberlitaş'ta müezzinbaşılığında bulunduğu Atik Ali Paşa Câmi'-i şerîfi haziresinde minber yanındaki pencerenin önünde medfundur. Sonradan konulan baş ve ayak taşları yazısızdır. Meşhur Hattat Hâmid Bey bu zatın dervişlerindendir. Vefatında 97 yaşındaydı. Üremiden vefat eyledi. Göçüşünden on beş gün önce torunu

Şihap Bey'e hilâfet vermişti.

Şeyh İhsan Efendi'nin halifeleri:

Soğancı Mehmed Efendi: "Kahya Mehmed Efendi" denilir. Asmaaltı'nda soğancılar kahyasıdır. Aslen Beylerbeyilidir. Saraya toptan erzak gönderirdi.

Şeyh Mustafa Şehabeddin Ereren merhum: Kerimezadesidir. Düğümlü Baba-yı Velî Tekkesi'nin son şeyhi bulunan bu necip insan, gayetle müeddep, pek efendi bir zattı. Hilâfetinde ön rehberi Kara Baba şeyhi Haydar Bey, sol rehberi İzzî Bey, sağ rehberi Arasta şeyhi Sadık Bey'di. İhsan Efendi, vefatından on beş gün önce kendisine icazet vermiştir.

Şeyh Mustafa Şehabeddin Bey b. Bekir Sıdkı Bey: Şeyh İhsan Efendi'nin kızı oğludur, hilâfeti de ondandır. 1304 tarihinde Kocamustafapaşa'da Ali Fakih Mahallesi'nde Duhaniye Çıkmazı'nda dünyaya geldi. Tekkenin son şeyhi bulunan ve her manasıyla gün görmüş bir İstanbul efendisi olan bu kibar zat, İstanbul tapu dairesi Kadıköy sivil muhafızlığı haciz memuruydu. Kendi muhitinde olduğu kadar memuriyet hayatında da gayet terbiyeli, kibar bir insan olarak bilinir. 14 Mart 1952 tarihinde 58 yaşında bulunduğu hâlde kalp rahatsızlığından dolayı birdenbire göçüverdi (rahmetullahi aleyhi). Merkez Efendi Kozlu'da medfundur, numarası 33'tür.

Babası Sıdkı Bey, bahriye kolağalığından mütekaittir, "Küçükpazarlı Bekir" diye bilinir. Aslen Çerkes'tir. Muîn-i Zafer kruvazörünün çarhçıbaşıydı. Bursa'da vefat etmiştir. Mustafa Şehabeddin Bey merhum, bu zatın ikinci oğludur. İlk oğlu Hüsameddin, çocukken vefat etmişti.

Tekkenin son zakirleri: Gümrükçü Mehmed Efendi merhum (Terlikçi), Hacı Şeref merhum, Merhum Ebülhamis'in küçük kardeşi Cemil Efendi merhum (Kambur Cemil), meşhur Yaşar Baba merhum (Zakirbaşı)

Not düşelim, Revnakoğlu, bu civardaki Üçler Mektebi'ne de işaret eder (126:314): "Sultanahmet'te İsmail Maşukî'nin şehit edildiği "Üçler" denilen yerde Çukur Çeşme'nin yanındaki Üçler Mektebi (şimdi harabedir) Hazret-i Mısrî'nin konağıdır. Bu konakta oturmuşlar ve Kadırga'da Şehid Mehmed Paşa Dergâhı'nda çile çıkarmışlardır. Hazret-i Mısrî, Hüsameddin Uşşâkî Asitanesi'nde de oturmuştur."

Nazikî Tekkesi

Ayasofya Camii önünden ilerleyip Topkapı Sarayı kapısından içeri girmeden sola, Soğukçeşme Sokağı'na dönünce hemen sağdaki 2 numaralı bina Nazikî Tekkesi'ydi. (Cankurtaran Mahallesi, 2 ada, 110 parsel)

Ayasofya'nın imaret kapısından Soğukçeşme Sokağı'nı fotoğraflayanların kadrajında Nazikî Tekkesi, estetik peyzajı tamamlayan bir unsur olarak hep yer aldı. Burası Akağalardan Darüssaade ağası Malatyalı İsmail Ağa'nın H.1153'te Ayasofya imaret kapısının bulunduğu yerde yaptırdığı tekkesinin birkaç sene sonra taşındığı yerdir. Banisinin adına nisbetle buraya "Malatyalı İsmail Ağa Tekkesi" denildiği gibi, ilk şeyhi Abdurrahman'ın babası Şeyh Mustafa'nın Mudanyalı oluşundan hareketle "Mudanyalızâde Tekkesi" ve tekkenin altıcı şeyhi Kütahyalı Ahmed Nazikî Efendi'ye nisbeten "Nazikî Tekkesi" de denilir.

Tekke bahsettiğimiz gibi başlangıçta şimdi karşısında bulunan Ayasofya İmareti'nin (172:308) bulunduğu yerdeydi, 1742-43 (H.1155) yıllarında imaretin yapılmasıyla tekke imaretin karşısında bugünkü yerine taşındı.

Tekkenin tarihi Revnakoğlu'nun bilhassa tekkenin son şeyhi Nazikîzâde Mehmed Hilmi Bey'den de derledikleriyle şöyleydi (172:292,316):

Nazikî yahut eski adıyla Mudanyalızâde Tekkesi

> Ayasofya'da şimdi imaret karşısındadır. Bidayette Nakşibendiyye'den olup Sultan Hamîd-i Evvel zamanında 1193'te yaptırılmıştır. İmaret yapıldıktan sonra, 1155 tarihinde ki Mahmûd-ı Evvel devridir, dergâh aynı inşa şeklini muhafaza ederek karşısındaki kale duvarında Bâb-ı Hümâyûn ittisaline nakledilmişti
>
> Tekke, Kapıağası Malatyalı İsmail Ağa b. Mehmed Ağa vakfındandır. İsmail Ağa (Babü's-Saâde ağasıdır, Üsküdar'da tekkesi ve hamamı ve mahallesi olan zattır) tevliyeti sonradan kardeşi İbrahim Efendi'ye kasr-ı yed etmiştir.
>
> İlk zamanlarda Nakşibendiyye meşâyihinden bazı zevat burada icrâ-yı meşîhat eylemiştir. Son şeyh Hilmi Bey'in ecdadından naklen verdikleri malûmata göre bunlardan sonra Kuşadalı Hacı İbrahim Efendi'nin şeyhi bulunan Beypazarlı Ali Efendi'nin halifelerinden Kütahyalı Ahmed Efendi gelmiştir. "Nazikî" adını Kuşadalı vermiştir; hilâfetleri Kuşadalı ile aynı gündedir. Üsküdar Nasûhî Dergâhı'nda medfundur, taşı vardır.
>
> Not: Buraya şeyh olan zevatın Ayasofya Câmi'-i şerîfi müezzinlerine musiki meşk etmesi meşruttur.

Nazikî Tekkesi, fotoğrafın sağındaki ilk konak

Nazikî Efendi (Kütahyalı Ahmed Efendi), şeyhinin işaretiyle Mudanya'da mektep hocalığı etmiş ve bu sırada irşâdât ile de meşgul olmuştur (Ayasofya'daki meşihatinden öncedir.) Tasavvuf, ahlâk ve irşada dair basılmamış eserleri, manzumeleri vardır.

Nazikî Efendi tekkeyi Nakşibendiyye meşayihinden Mudanyalı bir zattan aldıktan sonra tekkeyi tamir ettirmiş, kendisi de şeyh olmuştu, karşısındaki imaretin duâhânlığı da üzerinde olarak.

Beş erkek evlâdı olmuştur. Nazikî Efendi'nin irtihaliyle tekkenin meşihati 1305 yılına ait birinci tevcihat nizamnamesi mucebince beş hisseye taksim etmişler, meşihat vazifesi de bir müddet için vekâleten Hafız Dede'de verilmiştir. Sonradan bu kanunun değişmesi ile bu beş kardeşin en büyüğü olan Kerbela muhasebecisi Ali Rıza Efendi merhum ile ikinci kardeşi gümrük memurlarından Mehmed Râşid Efendi'ye şeyhlik makamı tevcih edilmiş, fakat bu iki kardeşin memuriyetleri dolayısıyla bilfilli icrâ-yı meşîhat edememesi yüzünden kendileri yalnız hisseye sahip kalmaları şartıyla üçüncü kardeşleri Fatih İkinci Daire-i Belediyesi veznedarı Mehmed Hamdi Efendi merhum şeyh olmuş ve merhum kardeşlerinden kalan iki humus hisse de kendisine tevcih edilmiştir. (Müşir Namık Paşa'nın delâletiyle yanan tevhîdhane ile harem dairesi kendisi zamanında yapılmıştır.) 1305 tarihinde vefat eylemiştir.

Nazikîzâde Tekkesi (259:165)

Şeyh Hamdi Efendi merhumun ağabeyleri olan Ali ve Râşid Efendilerin sonradan bilâ-veled vefat etmeleri dolayısıyla hisseleri de bu Şeyh Hamdi Efendi'ye intikal etmiştir. Kendisinin ayrıca Üsküdarlı Osman Şems Efendi'den de hilâfeti vardır. Nazikî Ahmed Efendi'nin üçüncü oğludur.

Şeyh Hamdi Efendi (Nazikî Ahmed Efendi'nin oğludur) vefatından sonra küçük kardeşi Hüseyin Hüsnü Efendi şeyh oldu.

Şeyh Hüseyin Hüsnü Efendi, Maliyede düyûn-ı umûmiye kalemi müdür muaviniydi. Eshâm mümeyyizliğinden tekaüt edildi. Hazret-i Nasûhî Hankahı'nda büyük babasının civarında medfundur, taşı da vardır. 23 Şubat 1328'de vefatıyla onun da küçük kardeşi Hasan Tahsin meşihate getirildi. Bu zat düyûn-ı umûmiye muhasebe kalemimde kâtipti. Hilâfeti Koca Mustafa Paşa'da Küçük Efendi Tekkesi son şeyhi Gümülcineli Hoca İbrahim Efendi'nin babası Gümülcine Şa'bânî meşayihinden Mustafa Fevzi Efendi'dendir.

Hasan Tahsin Efendi'nin vefatından sonra oğlu Yüzbaşı Ali Efendi'nin kasr-ı yed etmesiyle merhum Şeyh Hamdi Efendi'nin ikinci oğlu emekli muallim Mehmed Hilmi Bey (Nazikî) son şeyh olarak dergâhların kapandığı tarihe kadar meşihatte bulundu.

Bu zat tekaüt olduktan sonra Üsküdar'da İcadiye'de Nersesyan Yermonyan Ermeni İlkokulu'nda yirmi yıldan fazla öğretmenlik etmiş ve 1936'da ayrılmıştır. Telifatı vardır. Son vazifesi Bursa komiserliği ile Bursa Hüdavendigâr tahrîr-i musakkafât reisliğidir. Hilâfeti Nasûhî şeyhi Kirameddin Efendi merhumdandır.

Tekkenin son şeyhi Nazikîzâde Mehmed Hilmi Bey'in babası Şeyh Mehmed Hamdi Efendi'nin diğer üç oğlu şu kimselerdi (172:300):

Mesut Naziki hâlen Ayvansaray değirmeni müdürüdür. Tevellüdü 1301. Mesut Nazikî Bey, 16 Mayıs 1963 tarihinde göçmüş, Karacaahmet Miskinler çevresine sırlanmıştır. 1301 doğumluydu. Oğlu Melih Nazikî Bey Sirkeci'de Nafiz Bey Hanı'nda avukattır.

Esad Bey (Nazikîzâde, şair): Düyûn-ı umûmiye tercüme kalemi müdürü, mektupçusu ve meclis idare tercümanı olmuştu. Dergâh-ı şerîfte merdivenden çıkınca karşıya gelen tarafta güzel bir sülüsle vücuda getirilmiş olan levhadaki manzume kendisinindir; levhayı Hattat Şeyh Hamdi Efendi yazmıştır.

Nazikîzâde Esad Bey merhum düyûn-ı umûmiyede mektupçuyken nedense yazıda kullanılan izafetlerden hoşlanmaz, kendisine gelen tezkirelerde meselâ "Fülânın oğlu"ndaki izafet kâfını siler, "Fülân oğlu" dermiş. Aynı dairede

aşar müdürü bulunan merhum Kâmil Bey de şöyle demiş: "Nâzikîzâde gelince bize mektûbçuluğa - Bir nezâket türedi kâf-ı izâfet gitti."

Diğer oğlu Nasuhi Baydar'dır.

Nazikî Tekkesi'nin son şeyhi Mehmed Hilmi Efendi'ydi 172:300): "Mehmed Hilmi Efendi merhum (Nazikîzâde): Mumaileyhe dahi pederinin hissesi verilmiştir. 1309 senesi Mülkiye Mektebi mezunlarındandır. Hazret-i Nasûhî Hânkâh-ı şerîfi son şeyhi merhum Kirameddin Efendi'den istihlâf olundu. Hattat Şeyh Mehmed Hamdi Efendi'nin ikinci oğludur.

Nasûhî Tekkesi'nin son şeyhi Kirameddin Efendi'nin hemen bütün halifeleri, İstanbul tekkelerinin son şeyhleriydi (66:159-60): Hayrullah Efendi, Üsküdar Ümmî Ahmed Efendi Tekkesi'nin son şeyhi; Ahmed Reşid Pekin, Yakacık'ta Şeyh Mustafa Efendi Tekkesi'nin son şeyhi; Halil Muhlis An, Rumelihisarı'nda Karabaş Ahmed Efendi Tekkesi'nin son şeyhi; Hamdi Efendi, Üsküdar'da Şeyh Feyzullah Efendi Tekkesi'nin son şeyhi...

Nazikî Tekkesi'nin son şeyhi Mehmed Hilmi Nazikî, Tercüman-ı Hakikat'in başmuharririydi (172:309):

> Son şeyh Mehmed Hilmi Nazikî merhumun (1300'de Üsküdar Toptaşı Askerî Rüşdiyesi'nden mezun oldu) Tercüman-ı Hakikat'teki muvazzaf başmuharrirliği şöyle olmuştur: Kendisi techîzât-ı askeriyye nezaretinde muamelât mümeyyiz-i evveli ve Üsküdar Toptaşı Askerî Rüşdiyesi'nin imlâ muallimi bulunduğu yıllarda Tercüman-ı Hakikat'e de gönüllü muharrir olarak müteferrik yazılar yazmaktadır. Gazetenin başmuharriri bulunan Babanzâde Şükrü Bey ayrılmış, yerine Ahmed Rasim Bey merhum gelmişti. Ahmed Rasim merhum da 26 gün devamdan sonra birkaç yazısının sansür tarafından çıkarılmadığına müteessir olarak bu vazifeden çekilince onun başına gazetenin daimî muharrirlerinden bulunan Nazikîzâde Mehmed Hilmi Bey getirildi. Hilmi Bey'in başmuharrirliğe gelmesine ısrarla tavassut eden zat, gazetenin sâhib-i imtiyâzı Mehmed Cevdet Bey'in damadı Avukat Osman Vefik Bey olmuştu.
>
> Tercüman'ı 1324'e kadar Mehmed Cevdet (Mehmed Cevdet Bey, Ahmed Midhat Efendi'nin yeğeni ve birinci daire-i belediye müdürü idi) idare etmiş, 1324 Teşrîn-i sânîsinde matbaayı ve gazetenin imtiyazını düyûn-ı umûmiye pul kalemi memurlarından Mehmed Nüzhet Ortanca ile arkadaşı şûrâ-yı devlet mülâzımlarından Seyyid Paşazâde Muhtar Bey 400 altına satın almışlardır. 1333'e kadar idare ettiler. Siyasî başmuharrirleri Ağaoğlu Ahmed Bey idi, Nüzhet Bey hem tahrir müdürlüğü yapıyor hem de dahilî şüûnât ve siyasetin başmuharriri olarak alâka uyandıran yazılar yazıyordu.

Revnakoğlu, Mehmed Hilmi'nin ilk gazete yazısına da temas eder (172:322):

> Tercüman-ı Hakikat'in 1321'den 1325 yılına kadar tefrika ve musahabe suretiyle birçok yazılar yazmıştır; edebî, tarihî, içtimaî ve müteferrik malûmata müteallikti̇r. İlk yazısı Osmanlı Gazetesi'nde Alman İmparatoru Vilhelm'in

Nazikîzâde Mehmed Hilmi Bey (172:338)

vefatı üzerine yazdıkları tercüme-i hâl makalesidir, 1304 tarihindedir. Bu gazetenin bir tarafı Fransızcaydı. Bu yazı gazete namına yazıldığı için imzasız yazılmıştır, baş makaledir ve tercümedir.

İttihat ve Terakki'nin aktif mensuplarından Nazikîzâde Mehmed Hilmi Bey'in bir kısmı basılmış eserlerinin listesi şöyleydi (172:311-323):

Nazikîzâde Hilmi Bey merhumun eserleri:

Şeyh Nailî'nin Hayât-ı Siyâsiyyesi: Yeni harflerle bir fasıl.

Yarım Asır Sonra Çözülen Bir Muamma: Nazikî Tekkesi'nin Sultan Hamîd zamanında saray memurları tarafından nasıl basıldığını ve müteakiben devam eden zincirleme zabıta takibatının tafsilâtını fasıl fasıl ihtiva etmektedir. 200 sayfadan fazladır.

Bir Maruf un Hikâyesi: 1322'de Tercüman-ı Hakikat'te tefrika suretiyle intişar eden bu roman Fransızca bir hikâyeden büyülterek adapte edilmiştir. Sansür o zaman kitabın adını ve adapte edenin aile ismi olan "Nazikîzâde"yi çıkartmış, yalnız "Mehmed Hilmi"yi bırakmıştı. Roman, sansürün kısalttığı isimle de üç dört gün tefrika edildikten sonra yine sansürün müdahalesiyle intişarı durdurulmuş, bir müddet sonra *Ölünün Hayatı* adıyla tamamlanmışsa da bastırılamamıştır. Eserin mukaddimesinde sansürün meni hadisesi tafsilâtıyla yazılıdır.

Diyojen'in Hayatı ve Menkıbeleri: 1947'de Nebioğlu Kitabevi'ne yüz liraya satılmıştır, yeni harflerledir. Asıl adı *Diyojen Köpek*'tir.

Garaip Cüzdanı Kütüphanesi: Tercüme roman serisidir. Tercüman-ı Hakikat gazetesiyle neşrolunduktan sonra 1325'te küçük cep kütüphanesi hâlinde ayrıca tab' olunmuştur.

Hatıralarım: Saray aşçısı Halil Ağa'nın jurnali üzerine tekkeye yapılan baskının safahatını da ihtiva etmekte ve bu işin Halil Ağa'nın jurnaliyle yapıldığının ancak yarım asır sonra anlaşıldığını yazmaktadır.

Türk Robinsonu: İstibdattan başlayıp Cumhuriyete kadar devam eden bir romandır, eski harflerledir. Kendisinin hususî Fransızca muallimi olan Mösyö Garski - Muharrir Hayreddin Bey'in (Bu zat Leh mültecisidir, Beyoğlu gazetelerinde muharrirlik etmiş, "Hayreddin" ismini kullanmıştır. İmparator Vilhelm'in Fransızca hâl tercümesini yazmıştı) bir eserinden mülhem olarak yazılmıştır.

Eski Yunanistan'da Elemensiz Esrarı: Atina civarındaki bir kasabada büyük bir mabet "Elemensiz" ismiyle meşhur olmuştur ki burada gizli ayinler yapılır. Eser bunları açıklıyor, eski harfledir.

Mâddiyyûndan Yunan Filozofu Aristip'in Hayatı ve Felsefî Mesleği: Yeni harflerle 100 sayfa.

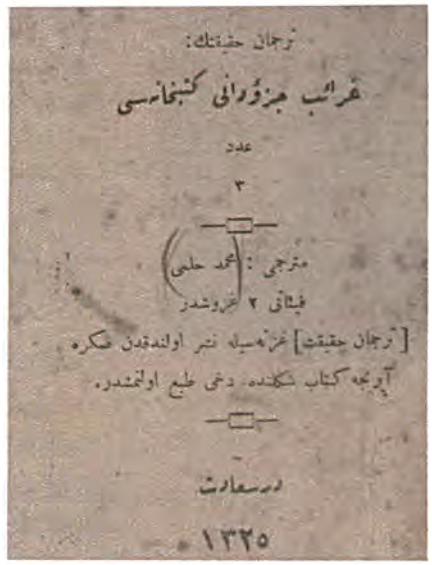
Dîdâr-ı Adalı: İçtimaî, mizahî telif roman, eski harflerledir.

İstibdat Sansürü: Eski harflerle olup sansürden çıkan yazıların klişelerini muhtevidir. Tercüman-ı Hakikat'in sansüre gönderdiği neşri men olunan yazılardır.

Diyojen'in Hamamda Yıkanacak Yer Araması: Nebioğlu Yayınevi'nin çıkardığı Bütün Dünya'nın 2. sayısında çıkan fıkralar arasındadır ki Hilmi Bey merhumun Nebioğlu'na satmış olduğu eserden alınmadır.

Yeni Kuyruklu Yıldız yahut Müneccimler Diyor ki: Felekiyâta müteallik Fransızca kitaplardan adaptedir; küçük haşiyeleri de vardır. Küçük boyda 80 sayfadır. 1328'de Ebussuut Matbaası'nda basıldı. Malûmât-ı Müfîde Kütüphanesi neşriyatı serisindendir, 1 numaralıdır.

Sarı Kızın Aşkı: Sansür tarafından adı değiştirilerek *Kolonel Rober yahut Belvil'deki Şahs-ı Mechûl Üzere* denilmiştir. 1305 Kânûn-ı evvelinde idadiden mezun olup Mülkiye'nin yüksek kısmına geçtiği tarihte bastırılmıştır. Sınıf arkadaşı, sonradan mülkiye kaymakamlığında vefat eden Hakkı Hamdi Bey ile müşterektir, Fransızcadan tercümedir, orta çapta 270 sayfadır. Kitabın üzerinde iki mütercimin isimleri harflerle gösterilmiştir.

ترجمان حقیقت:

غرائب جزدانی کتبخانه‌سی

عدد

۳

مترجمی: (محمد حلمی)

فیلانی ۲ غروشدر

[ترجمان حقیقت] غزتهسیله نشر اولندقدن صکره

آیریجه کتاب شکلنده دخی طبع اولنمشدر.

دارسعادت

۱۳۲۵

Nazikîzâde Mehmed Hilmi Bey'in *Garaip Cüzdanı Kütüphanesi* adlı eseri

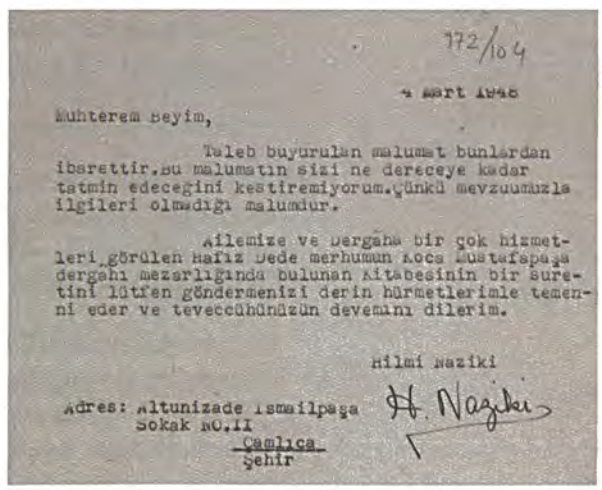
Medeniyet Tarihine Dair Eserleri:

Eski Yunan Sitelerinden Cemiyet ve Medeniyet Hayatı

Eski Yunanistan'da Heterlerin Hayatı

Bir Gecelik Nikâh ve Tesadüfün Lutfu (Telif içtimaî roman. Diğer bir adı da *Üç Talâk*'tır. Abdülhamid'in zamanına aittir, eski harflerledir.)

Mehmed Hilmi Nazikî'den Revnakoğlu'na (172:320)

172/104

4 Mart 1946

Muhterem Beyim,

Taleb buyurulan malumat bunlardan ibarettir.Bu malumatın sizi ne dereceye kadar tatmin edeceğini kestiremiyorum.çünkü mevzuumuzla ilgileri olmadığı malumdur.

Ailemize ve dergâha bir çok hizmetleri görülen Hafız Dede merhumun Koca Mustafapaşa dergâhı mezarlığında bulunan kitabesinin bir suretini lütfen göndermenizi derin hürmetlerimle temenni eder ve tevecchünüzün devamını dilerim.

Hilmi Naziki

Adres: Altunizade İsmailpaşa Sokak No.11

Çamlıca

Şehir

Revnakoğlu'yla görüşen Mehmed Hilmi Nazikî, biyografisini talep eden Revnakoğlu'na aşağıdaki mektubu gönderir. Şeyhin adresi Çamlıca'da "Altunizade İsmail Paşa Sokak, no. 11"dir. Şeyh, kendi biyografisini şöyle yazar (172:319):

Mehmed Hilmi Nazikî'nin Hâl Tercümesi

İstanbulludur. Rumî 1285 tarihinde doğmuştur.

Mekteb-i Mülkiye'nin 1309 senesi mezunlarındandır. Evde aldığınız notta 1319 yazıldığını tahmin ediyorum. Öyle ise lütfen tashih ediniz.

Memuriyet Hayatı:

Mektepten mezun olduğu aynı seneden (19 Eylül 1309) 2 Eylül 1317 tarihine kadar Maliye Nezareti muhâsebe-i umûmiye merkez kalemi, techîzât-ı askeriyye nezareti, vilâyet muhasebe mümeyyizliği, Maliye Nezareti kupon kalemi mümeyyiz-i evvelliği (1 Eylül 1325), Maliye Nezareti hesâbât-ı atîka ve düyûn-ı gayr-i muntazama mümeyyiz-i evvelliği, muvazene (bütçe) mümeyyiz-i evvelliği ve defter-i kebîr kalemi mümeyyiz-i evvelliği (1 Teşrîn-i evvel 1333), İstanbul vilâyeti maliye müfettişliği, eshâm ve tahvîlât borsa komiserliği (7 Temmuz 1335 - 1338), tekaüt, Üsküdar Toptaşı Askerî Rüşdiyesi hocalığı (1320).

Müteferrik Hizmetler ve Meşrutiyet İnkılâbı Çalışmaları:

A- Samatya B- Davutpaşa C- Fatih İttihat ve Terakki kulüpleri idare heyeti reislikleri (intihap suretiyle), İttihat ve Terakki kulübü hey'et-i idâre azası.

Umumî Meclis tarafından Maarif Nezareti ilk tedrisat meclis azalığı (1336-1339).

Umumî Meclis kararıyla tesis edilmişken salâhiyet kararıyla Maarife devri istenilen kız ve erkek Amelî Hayat Mektepleri Meclise irtibatı kalmak suretiyle hususî mektep hâline ifrağ edilerek müessis ve hey'et-i hâmiye sıfatıyla mektep idare heyeti azalığına seçilmiştir (1336-1338).

Cumhuriyet H. Partisi tarafından Aksaray'da tesis olunan Kadınları Çalıştırma Cemiyeti hey'et-i idâre azalığı.

Tayyare Cemiyeti'nin Sultanahmet nahiyesi idare heyeti reisliği.

Tercüman-ı Hakikat gazetesi başmuharrirliği..

Nazikîzade Şeyh Hilmi Bey'in Haftalık Resimli İstanbul Mecmuasına (Sâhib-i imtiyazı ve müdîr-i mesûlü Mustafa Refik) yazdığı makalelerden birkaçı (172:313):

Dul ve Fakir Kadınlara Muavenet ve Sanâyi'-i Nisvâniyeyi İhya, 17 Ağustos 1324

Tabiiyât-ı Hayvâniyyenin Ölüm Hakkındaki İhsâiyâtı, 24 Ağustos 1325

Nedamet ve İhtârât-ı Vicdâniyye 31 Ağustos 1325

Not: Aşağıdaki silsile her hâlde Revnakoğlu'nun Muhyiddin Efendi'nin tomarından alınmıştır (172:292-300):

Nazikî Tekkesi Şeyhleri

Şeyh Abdurrahman b. Şeyh Mustafa: Tarîk-i Celvetiyye'den olup 1149 tarihinde bu zaviyeye şeyh nasp olunmuştur. Hazret-i Hüdâî şeyhi Mudanyalı Ruşen Efendi'nin pederidir ve İsmail Hakkı halifesidir. 1164'te rıhlet. Üsküdar'da İbrahim Ağa Çayırı'nda medfundur.

Oğlu Büyük Ruşen Efendi: 1209'da vefat etmiştir. Hazret-i Hüdâî postnişinidir.

Oğlu Şeyh Ziyaeddin Efendi: 1232'de fevt.

Kardeşi Şeyh Sadullah Efendi: 1260'da göç.

Şeyh Abdi Efendi: Hazret-i Hüdâî şeyhi efendinin amcası ve mevâlîden bulunan Hakkı Efendi'nin pederidir. 1267'de fevt.

Kütahyalı Şeyh Ahmed Nazikî Efendi: Mumaileyh Şa'bâniyye tarikinden olup tekkesini müceddeden tecdit ve imar etmekle namına mensup kalmıştır. 1272 Ramazân-ı şerîfinde ba'de'l-vefât beş evlâdına müştereken verilmiştir. Üsküdar'da Hazret-i Nasûhî Dergâhı'nda medfundur. Mürettep dîvân-ı ilâhiyyâtı vardır.

Nazikîzâde Mehmed Hilmi Bey

Şeyh Ahmed Nazikî'nin Beş Evlâdı:

Evlâd-ı ekber Mehmed Râşid Efendi: Taşra memuriyette imrâr-ı vakt eylemiştir, meşihat vazifesinde bulunmamıştır. 1304'te göçtü. Karacaahmet'te medfundur. Ricâl-i Halvetiyye'den Lâmekânî Hüseyin Efendi'nin torunu bulunan İbrahim Bey'in bacanağıdır.

Ali Rıza Efendi: Mehmed Paşa şeyhi Mustafa Efendi'nin halifesidir. Babasının yerine şeyh olmuştur. 1290'da göç, Karacaahmet'te medfundur.

Hüseyin Hüsnü Efendi: Maliyede mümeyyiz. Ortanca evlâdıdır. (172:306: Nazikî Tekkesi şeyhi Hüseyin Hüsnü Efendi'yi vefatında Zakir Cevad Bey gasletmişti, Düğümlü Baba şeyhi İhsan Efendi su dökmüştü).

Hasan Tahsin Efendi: Gümrükte kâtiptir. Küçük evlâdıdır.

Mehmed Hamdi Efendi: Kardeşlerinin vefatında hisseleri ancak ancak zaviyenişîn bulunan Mehmed Hamdi Efendi'ye intikal edip ale's-seviyye kardeşlerine taksim olunmamıştır.

Şeyh Mehmed Hamdi Efendi (Hattat): Zaten hissedarından olup büyük biraderleri Ali Rıza ve Mehmed Râşid Efendilerin hisseleri Ali Rıza Efendi'nin vefatından sonra zâviye-nişîn olan Mehmed Hamdi'ye naklolan hisseler verilmiştir. El-yevm postnişindir (vefatı Ağustos 1309).

Beher kardeşten kalan hisseler elyevm zâviye-nişîn Hamdi Efendi'nin hisse-i zâtiyyesine ilâve-i tevcîhi Meclis-i Meşâyih'çe tensip ve tevcih olunmuştur. Sair hissedarlardan Hüsnü ve Tahsin Efendilerin hisseleri kema fi's-sâbık ibka olunmuştur...

Yanan tevhîdhane ile harem dairesi kendi zamanında yapılmıştır.

Şeyh Hüseyin Hüsnü Efendi: Mumaileyh ekber bulunduğundan cihet-i meşâyih mumaileyh Hüsnü Efendi'ye verilmiştir.

Mısırlı İbrahim Efendi Tekkesi

1912 İshak Paşa yangınında yanan binalardandı. Revnakoğlu tekkenin yerini (86:343) "Sultanahmet'te Güngörmez Mahallesi'nde mihrap arkasında, meyyit kapısı karşısında 53 numaralı binaydı" şeklinde tarif eder, başına gelen afeti anlatırken bu yangına işaret ederken tekkenin arsasının bulunduğu alanı da tesbit eder (86:343): "21 Mayıs 1328 (M. 3 Haziran 1912) pazartesi sabahı saat sekiz buçukta başlayıp gece yarılarına kadar devam eden bu müthiş yangında sayısı 1.247'yi bulan ev, dükkân vesaire arasında Mısırlı Tekkesi de tamamıyla kül olmuştur. Tekkenin 10,9 m. yüzü ve 186,55 m. sahası vardı. Yangından sonra İkinci Belediye Dairesi'nce tanzim edilen defterde tekkenin 355 harita numaralı yeri arkeolojik hafriyat sahasının içine girdiği için müzelerce istimlâk edilmiş, bir müddet sonra da hafriyata başlanılmıştı."

Cuma günleri Kâdiriyye ayini icra olunan tekke Mısırlı Şeyh İbrahim Efendi tarafından H.1270-80 (M.1855-1865) yılları arasında uyandırılmış ve 1912'ye kadar posta sadece iki şeyh oturmuştu (86:341,345):

> Mısırlı Şeyh İbrahim Efendi merhum: Dışarıdan gelmedir. Bu dergâhı H.1270-80 yılları arasında uyandırmıştı. 1328 yılı sonlarında doksanı geçkin bir yaşta irtihal eyledi. Kadırga'da Şehit Mehmet Paşa Tekkesi'nin taamhanesi arkasında yatıyor, taş dikilmedi.
>
> Herkesin hürmet ve sevgisini kazanmış bir zat olan İbrahim Efendi pirinç taneleri üzerine besmele-i şerîfe ve İhlâs-ı şerîf yazardı, Ramazân-ı şerîflerde Beyazıt Camii avlusunda tesbih sergilerinde bunları teşhir ederdi. Havas ile de meşgul olurdu, nazarından kimya, nefesinden şifa umulurdu.
>
> Tek halifesi ve câ-nişîni Hacı Hüseyin Kâzım Efendi (Beylerbeyili, hafız, duâgû): Babası Mehmed Efendi, Üsküdarlıdır, Üsküdar'da posta tatarıymış. Şeyh İbrahim Efendi'nin evlâtlığını alarak damadı olmuş ve ondan istihlâf edilmişti; ilmiyedendir. Beylerbeyi - Bostancıbaşı Abdullah Ağa Mahallesi eskilerinden olması münasebetiyle oralarda tanınmıştı. Kadıköy, Beykoz, Üsküdar ve havalisi camilerinde uzun müddet vaaz ve nasihat eden, bazen mevlid-i şerîf okuyan Hacı Kâzım Efendi'nin Kasımpaşa'da Yahya Kethüda - Yahu Baba Dergâhı'nda kısa bir müddet vekâleten şeyhliği olmuştur. Duagûlukta şöhret yapmıştı. Son senelerde Beylerbeyi'nde Abdullah Ağa Mahallesi'nde Hacı Emin Efendi Câmi'-i şerîfinde imam ve hatip olarak vazife görüyor ve cuma geceleri Kâdirî usulüyle mukabele ettiriyordu. 1930 Ocak ayında bir perşembe günü akşamla yatsı arasındayken rahmet-i Rahmân'a göçtü. Eyüp'te Melek Efendi Tepesi'nde medfundur, taşı yoktur.

Beylerbeyili Şeyh Kâzım Efendi (86:340)

Erdebil Tekkesi

Caferiye Sokak ile Soğukçeşme Sokağı'nın birleştiği alandadır. (Cankurtaran Mahallesi, 52 ada, 15,17 parsel)

Ayasofya Camii'nin arka kısmında Caferiye Sokak'la Soğukçeşme Sokağı'nın kesiştiği alanda bulunan bu tekke, İstanbul'a Halvetîlik'i taşıyan Cemal Halife'nin halifelerinden Yusuf Sinaneddin b. Hızır (veya b. Abdülmuin) (ö. H.951) tarafından uyandırılmıştı. Revnakoğlu, Muhyiddin Efendi tomarındaki kayıtlı H.940 tarihli Arapça vakfiyesini dosyalarına aktarır (63:7): Şeyhlerin şeyhi, "Erdebilî" diye meşhur Şeyh Sinan b. Abdülmuin ki o Ayasofya civarındaki zaviyenin postnişinidir, bu zaviyeyi 23 hücreden müteşekkil yaptı..." diye başlar vakfiyesi. Tekkenin kurucu şahsiyeti Sinan-ı Erdebilî'nin Topkapı'daki mezarının yol açma çalışmaları dolayısıyla taşınması söz konusu olunca Revnakoğlu, aşağıdaki yazıyı mezarlıklar müdürlüğüne yazmış, yazısında Sinan Erdebilî hakkında bilgi de vermişti (63:2-3):

> Müdüriyet Yüksek Makamına,
>
> Topkapısı dışında, yakında yola gitmek üzere bulunan İlyaszâde sahasının ortalarında İstanbul halkının ve dışarıdan gelenlerin sık sık ziyaret ettikleri geniş parmaklık içinde hususî, cazip bir şekilde yaptırılmış dört köşeli meşhur ve mükellef bir taş türbe vardır. Burada yatan büyük sofilerden ve Halvetiyye ricalinden Şeyh Sinan-ı Erdebilî, "Çelebi Halife" denilen Cemâl-i Halveti'nin ileri gelen bir halifesidir; adaşı bulunan Merzifonlu Sünbül Sinan ile onun başhalifesi Merkez Efendi'nin muasırı ve pirdaşıdır.
>
> Ayasofya'da şöhreti pek eski ve büyük bir tekkenin ilk şeyhi ve banisi bulunan Şeyh Sinan-ı Erdebilî yüzden fazla ömür sürmüş, İstanbul'da tasavvuf tarihinde geniş bir şöhret bırakmıştır.
>
> Benim "İstanbul Tekkeleri Tarihi" dolayısıyla gördüğüm hususî kayıtlarda tesbit edilmiş olduğuna göre iki mühim haritanın sahibi meşhur Hacı Pîrî Reis, bu zatın neslindendir; yine torunlarından Erdebilîzâde Şeyh Ahmed Efendi'nin zikrin faziletlerine dair risalesi vardır.
>
> Fatih'le yakın münasebeti olduğu söylenilen Şeyh Sinan-ı Erdebilî, fetihten sonra Ayasofya Camii'ne "akşam usulü" adıyla ilk defa Sünbüliyye'den meşihat koymuş, bunun tevliyet ve icrasını evlât ve evlâdının irşada en liyakatli ve bilgili olan erkeğine şart kılmıştır.
>
> Hikâye şeklinde zamanımıza kadar gelen şifahî rivayetlere bakılırsa Fatih'in ordusu Çorlu taraflarına kadar geldiği zaman müthiş bir su sıkıntısına uğramıştır. Bu hâlde karşılarına Sinan-ı Erdebilî çıkmış, asasını vurunca yerden su fışkırmıştı. Şeyhe bundan dolayı hem müteşekkir hem mütehayyir kalan padişah:

Sinan-ı Erdebilî'nin türbesi Topkapı'dan taşınmadan önce İlyaszâde sahasında (63:24)

- Bu nedir erenlerim? deyince.

- Er de bil... demiş.

Çorlu'da şeyhin asasından çıkan bu suya şimdi "Yılanlı Ayazma Suyu" diyorlar.

Yine rivayetlerden öğrenildiğine göre Ayasofya Kilisesi'nin kapısını ilk defa kıran da Sinan-ı Erdebilî'dir. Esasında papaz odaları olan tekkenin eski yerini Fatih, şeyhe bunun için vermiştir.

İstanbul halkı asırlardan beri muratlarını denemek için onun Topkapı dışındaki türbesini sık sık ziyarete giderler, içlerinden niyetlenerek başşahidesine yapıştırmak istedikleri küçük taş parçaları tutarsa kısmetlerinin açık olacağına inanırlar ve bunun için türbenin etrafında sıraya girip tavafa geçerler. Sancılanan hayvanlar için de kabrinin cevherinden (toprağı) su içirilirse sancının kesileceğini umarlar ki öteden beri ziyaret ve telakki ananesi hâline giren bu hadise İstanbul'un yerli folklor ve halk inançları bakımından etüt edilmeye değer ayrı bir konu teşkil edecek mahiyettedir.

Asıl adı Yusuf Sinanüddin (babası Hızır) olan Sinan-ı Erdebilî uzun yıllar talim ve irşat vazifesiyle İstanbul'un manevî ve ahlâkî hayatına hizmet ettikten sonra "meşâyih" lafzının gösterdiği H. 951'de yüz yaşını geçmiş olduğu hâlde huzur içine göçmüş, Topkapı dışında bugünkü ziyaret yeri olan kendi vakfeylediği bağına gömülmüştür. Baş taşında saygı ifade eden tabirlerle ismi yazılı ise de vefatının tarihi konulmamıştır.

Revnakoğlu, Sinan-ı Erdebilî'nin mezarı taşınmadan önce Topkapı'daki türbesi başında (63:99)

Bu zatın tasavvuf tarihine ve İstanbul folklorüne geçmiş tarihî türbesini kendi klasik şekliyle bozulmadan civarındaki pîrdaşı ve muasırı bulunan Merkez Efendi'nin türbesi haziresine naklinin yerinde bir hizmet olacağını İstanbul folklorü ve tasavvuf tarihimiz namına yüksek alâkanıza arz eder, bu hususta gereken emrin verilmesini saygılarımla rica ederim.

15 Kasım 1954
Tarihî Eserler ve Kitabeler Raportörü
Cemaleddin Server Revnakoğlu

Not düşelim, Sinan eseri İlyaszâde Camii 1954'te Topkapı yolu genişletilirken yıkılmış, üzerinden Topkapı yolu geçmiş, caminin etrafında bulunan mezarlar da muhtelif yerlere taşınmıştı. Cami, 2006'da Topkapı – Habipler tramvay istasyonunun arkasında yeniden yaptırıldı. Sinan-ı Erdebilî'nin mezarı da 1955'te Bayrampaşa yolu üzerindeki mezarlığa taşındı.

Tekkenin son şeyhi Halil Sırrı Bey'di, Bahriye mümeyyizlerinden Mehmed Nazif Efendi'nin tek oğluydu. Şeyh Mustafa Safvet Efendi'nin 7 Zilkade 1324'te vefatından bir süre sonra tekkenin şeyhliği Koca Mustafa Paşa Tekkesi postnişini Rıza Efendi tarafından kendisine tevdi edilmişti. Halil Sırrı Bey'in babası, Mustafa Safvet Efendi'nin küçük kardeşiydi. Hilâfetini amcası Mustafa Safvet Efendi'den alan Halil Sırrı'nın bilhassa vakıf meselelerindeki vukufiyeti meşhurdu (63:20): "Şeyh Sırrı Efendi'nin ahkâm-ı evkâfa şiddet-i vukûfu o dereceyi bulmuştu ki Necmeddin Molla, Cemil Molla, Sahip Molla ve Ebululâ Bey ondan mesele sormaya gelirlerdi." Revnakoğlu, Haseki'de Gülşenî tekkesi şeyhi Hafız Hakkı Efendi (Kavuklu) hacca gittiği zaman Şeyh Halil Sırrı Efendi ona vekâlet ettiğini de not eder.

Derviş Karamanoğlu'nun Tarih Hazinesi'ndeki "Kristof Kolomb İstanbul'da" başlıklı

12 Temmuz 1955 tarihli Yeni Sabah'ta Sinan-ı Erdebilî'nin mezarının yeni yerine taşınmasına dair fotoğraf

yazısında (15 Mart 1951, Sayı 8, s.373) Şeyh Halil Sırrı'nın fotoğrafını koymuş, altına da nedense "Piri Reis'in torunlarından İshak Paşa imamı merhum Halil Sırrı Bey" yazmıştı.

Halil Sırrı'nın yeğeni dönemin meşhur futbolcularındandı (63:20): "Futbolda büyük şöhret sahibi olan "Ayı Mehmed" dedikleri Mehmed Nazif, Şeyh Sırrı Efendi'nin oğludur; Kabataş İnönü Kız Lisesi müdürü Mahir Bey de dayısı bulunuyor. Gençliğinde fevkalâde güzelliği ile ayrıca şöhret yapmış, hatıraları dilde dolaşan bir delikanlıydı."

"Şeyh Sırrı prostattan üremeye çevirme neticesinde irtihal etmiştir. Topkapı dışında Hazret-i Pîr'in ayak ucunda duvara bitişik yerde medfundur, vasiyeti icabınca kabrine taş dikilmemiştir." Şeyhin daha resmî biyografisi şöyledir (63:5):

Şeyh Halil Sırrı Bey (63:35)

Sinan-ı Erdebilî'nin yeni yerindeki mezarın

Şeyh Hafız Halil Sırrı Bey merhum, H.1286'da Ayasofya'da İshak Paşa Mahallesi'nde dünyaya geldi. Şeyh Mehmed Nazif b. Halil Efendi'nin yegâne oğludur. (Şeyh Nazif Efendi, Bahriye mümeyyizlerindendir, tekkede meşihati yoktur.)

Sırrı Bey H.1318'de cami derslerinden mezun olduktan sonra Evkaf mahkemesine başkâtip tayin edilmiştir. H.1320'de mahkeme-i teftiş Evkaf mümeyyizi, H.1325'te aynı mahkemede ilâmat müdürü, H.1328'de defterhane şer'iyye kadılığı, H.1333'te de Bab-ı Meşihat'ta Rumeli kazaskeri muavini, sonra da müsteşarı olmuştu ve buradan tekaüde sevk edildi. İshak Paşa Mahallesi imamlığı da üzerindeydi.

Gayet zeki, malûmatlı, fevkalâde nüfuzlu ve şahsiyet sahibi bir insandı. Ekseriya hademe-i hayrat için yapılan imtihanlara riyaset ederdi. 15 yaşındayken hıfzı dinlenmiş, cemiyeti Ayasofya Câmi'-i şerîfinde olmuştur. Kendisinden önce Mustafa Safvet Efendi'ye bir hayli zaman vekâlet eylemiştir. 15 Mart 1932 salı günü saat 11'e çeyrek kala 63 yaşında olduğu hâlde teslîm-i rûh eyledi.

Beylerbeyi Bedevî Tekkesi'nin banisi Şeyh Hüseyin Efendi, dayısıdır.

Tekrar başa dönelim, Erdebil Tekkesi'nin ilk şeyhinin tam adı Yusuf Sinaneddin b. Hızır'dı. Revnakoğlu, Şeyh Sinan'ın bazı kayıtlarda babasının adının "Abdülmuîn" olarak geçtiğini söyler. "Cemal-i Halvetî'nin halifelerindendir. H.951'de rıhlet edip Topkapı dışında sırlanmıştır. Mükellef kabri varsa da taşında tarih yoktur."

Sinan-ı Erdebilî'nin türbesinin Topkapı'dan taşınmadan önce umumî görünüşü (63:23)

Sinan-ı Erdebilî'nin türbesi yakınında soyundan gelenlerin mezarları (63:99)

Sinan-ı Erdebilî'den Halil Sırrı Efendi'ye kadar arada on bir şeyh tekkede postnişin olmuştu. Revnakoğlu bu silsileyi Muhyiddin Efendi'nin tomarından ve *Mâ-hasal-ı Ömrüm*'ünden derledikleriyle yazar (63:13-19):

> Oğlu Şeyh Seyyid Ahmed Çelebi Efendi: Merkez Efendi halifelerindendir, rıhleti H.974'tür.
>
> Şeyh Seyyid Mehmed Efendi: "Erdebilîzâde" denmekle arîftir. Şeyh Seyyid Ahmed Çelebi Efendi'nin oğludur; H.1057'de göçtü.
>
> Onun oğlu Şeyh Ahmed Efendi (Erdebilîzâde): 1080 Şevvalinde fevt.
>
> (*Mâ-hasal-ı Ömrüm*'den: Erdebilîzâde Şeyh Ahmed b. Mehmed b. el-Hâc Pîrî, 1017 tarihinde doğup ba'de't-tahsîl Karabaş Zaviyesi şeyhi Şemsiyye'den Mükâşif Mehmed Efendi'den hilâfet alıp Ayasofya kurbündeki zaviyeye şeyh olup Ayasofya va'ziyyesine nail olup 1080 tarihi Şevvalinde rıhlet ve Topkapı haricindeki ecdadı cenbine defnolundu. Fezâil-i zikr hakkında risalesi vardır.)
>
> Onun da oğlu Şeyh Mehmed Efendi: Bilâ-veled vefat etmiştir; irtihali 1131.
>
> (63:16) Tekrar üçüncü bir "Şeyh Mehmed Efendi": Bu zat yukarıdaki ikinci Şeyh Mehmed'in kardeşinin oğludur; H.1173'te göçtü. İkinci Şeyh Mehmed Efendi, kendisine kasr-ı yed eylemiştir.
>
> Bu zatın kardeşi Erdebilîzâde Şeyh Mahmud Efendi: Bilâ-veled vefat etmiştir. H.1183'te göçmüş, Topkapı dışında ceddi Sinan-ı Erdebilî'nin sol yanında yatıyor. Sinan-ı Erdebilî'nin onuncu oğludur.

Revnakoğlu, Sinan-ı Erdebilî'nin mezar sofasında (63:99)

Topkapı dışında Sinan-ı Erdebilî'nin türbesinin yanında kısmen batık, ustuvane şeklinde başlıksız beyaz mermer taş, sülüs yazı ile: "Hüve'l-Bâkî - İnnehu subhânehu ve taâlâ - Sinan-ı Erdebilî Zâviyesi'nde postnişîn olan Mahmud Efendi merhûma rahmet eyleye âmîn, el-fâtiha, fî gurrei Cemaziyelahir 1182" (Oraların kaldırılmakta olduğu 13 Haziran 1955 perşembe günü tesbit ettim.)

Şeyh Abdüllatif Efendi: Vekil olan bu zat Edirnelidir, Şeyh Mahmud Efendi'nin damadıdır; H.1207'de rıhlet etti. Şeyh Mahmud Efendi'nin kızı Hatice Saide Hanım'ın zevcidir.

Oğlu (kız evlâdından) Şeyh Abdülganî b. Ahmed Rifat Efendi: Şeyh Sinan-ı Erdebilî'nin yanında medfun olup H.1236'da göçmüştür.

Şeyh Abdüllatif Efendi (İkinci): Şeyh Mehmed Nureddin Efendi'nin (kız evlâdındandır) oğlu olan bu zat da 21 Cemaziyelevvel 1264 tarihinde irtihal ederek Sinan-ı Erdebilî'nin yanına gömülmüştür.

Şeyh Seyyid Mehmed Nuri Efendi: İkinci Şeyh Abdüllatif Efendi'nin oğludur. 9 Safer 1296'da göçtü.

Amcazadesi Şeyh Mustafa Safvet Efendi: Koca Mustafa Paşa Hankahı şeyhi Büyük Râzî Efendi'den müstahleftir. Evlâd-ı vâkıftan Şeyh Mehmed Şakir b. Ali Rıza Efendi'nin oğludur. "Burunsuz" diye bilinir. 7 Zilkade 1324 salı günü göçtü.

Abdüsselâm Tekkesi - Kovacı Tekkesi

Ordu Caddesi'nden girilen Börekçi Ali Sokağı ile Ağa Çeşmesi Sokağı'nın buluştuğu köşedeydi.
(Mimar Kemalettin Mahallesi, 624 ada, 31 parsel)

1945'te arsasına okul yapıldığında geriye tekkeden hiçbir izi kalmamıştı. İstanbul'un ilk Sa'dî tekkelerindendi. Son bakiyesini gören Reşad Ekrem Koçu vaziyeti şöyle tasvir ediyordu: "Üzerinde vaktiyle mamur bir bahçeden kalmış dört beş ağaç bulunan genişçe bir arsanın ortasında çökmüş bir kapı ve Ağaçeşmesi Sokağı'na bakan demir parmaklıklı geniş bir pencereden ibaret bir harabe parçasıdır ki bu da şeyh konağının medhali olsa gerektir. Mezarlığının duvarı çökmüş, kabir taşlarının büyük bir kısmı toprağa gömülmüş, kırılıp parçalanmıştır..."

Revnakoğlu'nun tekke hakkında verdiği ilk bilgilere göre burasının (61:25-26) "En eski adı ve şekli Papasoğlu Mustafa Çelebi Darülhadisi'dir. Hasan Paşa Hanı'nın yakınındaydı, sonradan aldığı bir isim de "Kovacı Tekkesi"dir; "Kovacı Dede", "Kovacızâde" denilir. Pazartesi günleri ayin icra olunurdu. Bazı kayıtlarda halkın söylediği yanlış şekilde "Kovacı Şeyhi Emin Efendi Tekkesi" olarak yazılıdır. Tekkenin kapısı ayrıydı, medresenin kapısıyla mescidin kapısı bitişik gibiydi. Tekkenin kapısı deniz tarafında, Marmara cihetindeydi. Türbe-i şerîfenin kapısından girilince öndeki birinci büyük sanduka Abdüsselâm hazretlerine aitti, arkasındaki sette sırasıyla Kovacı Emin Efendi, Galip Efendi, Yahya Efendi yatıyorlardı; iki sanduka daha vardı. Şimdi dergâhın yerinde Koca Ragıp Paşa İlkokulu vardır, 1945'te yaptırılmıştır, Koska'da Ağa Çeşmesi üzerindedir."

Sa'diyye'den Abdüsselâm Tekkesi'nin Cerrâhiyye ile teması da vardı (61:27):

> Karagümrük'teki Nureddin Asitanesi'nin de ayin günü Hazret-i Pîr'in zamanından beri pazartesi olduğundan Sertarîkzâde Emin Efendi kendi meşihatı zamanında Abdüsselâm Dergâhı'na Sa'diyye'den bir sertarîk tensip etmiş ve o suretle Hazret-i Abdüsselâm'ın hankaha gelebilmesini temin eylemiştir. Abdüsselâm hazretleri, Sertarîkzâde Mehmed Emin Efendi'den teberrüken Nureddin tâcı giymiş bulunduğundan Abdüsselâm'ın sandukasının yanında bir de Nureddin tâcı bulunur, bayramlarda bu tâcı sandukasının başına koyarlardı.

Revnakoğlu tekkenin tarihini biraz da düzensiz şöyle anlatır (61:9-16; 19-23):

> Abdüsselâm Tekkesi - Kovacı Tekkesi
>
> Beyazıt'tan Koska'ya inerken Sırmakeş Hanı'nı geçtikten sonra hemen solda Hasan Paşa Hanı çevresinde Ağa Çeşmesi Caddesi üzerinde, şimdi Koca

Ragıp Paşa İlkokulu'nun (Koca Ragıp Paşa Okulu 1945'te yaptırıldı; Arapçayı zamanında kolaylıkla öğreten ve talebeyi medreselerden önce mükemmel şekilde yetiştirip mezun eden Hoca İbrahim Efendi'nin memlekette birçok büyük adamlar kazandıran Dârüttalim isimli mektebi de bu dergâh-ı şerîfin karşısındaydı) bulunduğu yer evvelce meşhur bir Sa'dî tekkesiydi, "Abdüsselâm Tekkesi" denilirdi.

Hazret-i Sa'deddîn-i Cibâvî evlâdından olduğu bilinen Abdüsselâm Şeybânî, Sultan III. Mustafa zamanında İstanbul'a gelip aslında Celvetî tekkesi olan bu dergâha Sa'diyye'den meşihat koymuştur. İstanbul'da Sa'dî asitanesi sayılırdı, fakat bu telakki yanlıştır, zira Sa'diyye tarikatının İstanbul'a gelmesi bu tarihten çok öncedir. Yine Cenâb-ı Pîr Sa'deddîn-i Cibâvî'nin ekber ve erşed evlâdından İbrahim Ebü'l-Vefâ H.1090'da İstanbul'a geldiği zaman Eyüp'te Fatih devri ricalinden Lâgarî Mehmed Efendi'nin kurduğu Nakşî Tekkesi'ne misafir olmuş ve buraya Sa'diyye'den meşihat getirmişti. Halk arasında "Taşlıburun Tekkesi" denilen bu dergâh-ı şerîfte en son zamanlara kadar bu sebeple Sa'diyye usulü icra edilirdi. Bu itibarla İstanbul'daki Sa'diyye tekkelerinin çoğu hep Ebü'l-Vefâ kolundan gelmekteydi.

Esasında Papasoğlu Mustafa Paşa'nın mescit ve medresesine (darülhadisine) bitişik yaptırılan Abdüsselâm Tekkesi'nin ilk postnişini Celvetiyye'den "Şeyh Şîrden" namıyla maruf Abdülvehhab Efendi'ydi. Bu zattan bir hayli müddet sonra Kovacı Şeyh Hacı Mehmed Emin Efendi (deriden su kovası dikmekle geçinirdi, yarım asra yakın tekkenin meşihatında kalmış, 125 yaşındayken göçmüştü) tekkeye isim bırakmış olduğundan buraya "Kovacı Tekkesi" de derlerdi.

Kâşifü'l-Esrâr'ın yazdığına göre burası daha önceden Bektaşî tekkesiymiş, hatta babayı Sultan Mahmud kendi eliyle katletmiş imiş!

Kovacı Şeyh'in vefatından sonra oğlu Mehmed Galip Efendi dergâha şeyh oldu. İstanbul Sa'dî şeyhleri içinde kıyam reisliği ve kıyam zikrini idare etmek hususundaki büyük iktidarı ile şöhret bulmuştu. Kendisine "Kovacızâde" denilirdi. Devrinde Kovacızâde'den kıyam zikrinin usul ve adabını talim etmek, onun çırakları arasında bulunmak müstesna bir şerefti. Tanınmış kıyamcıların ve kıyam reislerinin birçoğu ondan yetişmiş, ondan reisliğe mezun edilmiş bulunmakla iftihar ederlerdi. Tarikat yolunda da kemal sahibi mübarek bir zat olduğundan kendisinden feyiz alarak yetişen derviş ve halifelerden çoğu mümtaz şahsiyetler teşkil etmekteydi. Meselâ divan sahibi mutasavvıf bir şair olan Yenişehirfenerli Hacı Mehmed Vehbi Efendi bunların en çok tanınmış olanlarından biriydi; değerli edip, son devir Sa'dî şeyhlerinden merhum Hüseyin Sadeddin Nüzhet Ergun'un annesinin babasıdır.

Şeyhin vefatı mâh-ı mâtemde bir Muharrem ayında ve zikr-i şerîf sırasında çok dikkate şayan bir şekilde olmuştur. Kelime-i tevhîdi kısım ederlerken "Yâ

Mevlânâ, yâ Hâfız, yâ Müsteân!" münacatından sonra tevhîd açılırken dergâhın zakirbaşısı Dellâl Osman Efendi segâhtan "Zabyu'n-nekâ" şuulünü okuyormuş, bu şuulde "Mâ hâkezâ kable't-tıbâ ahseneyn aleynâ yâ Hüseyin" mısrası okunurken Şeyh Galip Efendi zikri idare ettiği yerde "Yandım yâ İmâm!" diye derin bir sayha atıp zikir halkasının ortasına düşüvermiş. Tevhîdhanede bulunanlar şeyhin bu hâlini Sa'dîlere mahsus olan donmaya hamlederek kendisinin istiğrak hâline geldiğini sanmışlar, meğer Şeyh Galip Efendi'ye galip gelen cezbe-i vuslat imiş, kendisini huzûr-ı Kibriyâ'da bulmuş.

Abdüsselâm Dergâhı'nın civarında oturan eski Tahran sefiri değerli insan Ali Bey merhum (Türkgeldi) ile klasik divan edebiyatımızın son kudretli temsilcilerinden pek faziletli rahmetli dostumuz Mehmed Nüzhet Ortanca'dan Şeyh Mehmed Galip Efendi hakkında şu hadiseyi dinlemiştim:

Dergâh-ı şerîfin çevresinde yangın olmuş. Koşmuşlar, telâşla eşyaları sokağa çıkartmaya, bir kısmını da pencereden aşağıya atarak kurtarmaya çalıştıkları sırada Şeyh Galip Efendi de türbeye inmiş, Abdüsselâm hazretlerinin sandukası üzerindeki kıymettar şalı, koyu yeşil renkteki kalın örtüleri sökmeye başlamış, fakat çiviler zamanla paslanmış olduğundan bunu hemen yapamamış. Yangın alevlerinin sıcaklığı tekkeye doğru yaklaştıkça daha da çok bunalmış, şaşırmış, ne yapacağını düşünürken birden aklına geleni yapmaya koyulmuş, hemen sandukanın altına girerek sırtlayıp sokağa çıkarmış. Şeyhin bu hâlini görenler, bilhassa yakın evlerin komşu kadınları: "Devletli sultanım, bizi bırakıp da nereye gidiyorsun? Biz garipler himmetine muhtaç değil miyiz?" diye ağlamaklı olur, şeyhin arkasından hazin hazin haykırır dururlarmış.

Bu vakayı şöyle de anlatırlar: Bir gece tekkeden içeriye hırsız girer, maddî, manevî kıymettar eşyanın en çok bulunduğu yer olduğunu düşünerek hemen türbeye dalar. O da Şeyh Galip Efendi gibi gibi ilk iş olarak Abdüsselâm'ın ve diğer meşayıhın sandukalarındaki örtüleri sökmeye koyulur. Fakat gürültüyü duyanların türbeye doğru geldiğini ve yakalanacağını anlayınca hemen sandukalardan birinin altına saklanır, bir müddet sessiz sedasız ve hareketsiz öylece bekler. Ayak seslerinin çoğaldığını sezince birden harekete gelir, sanduka ile beraber dışarıya fırlar. Türbede hırsızı yakalamaya gelenler bu hâli görünce şaşkına dönerler, ne yapacaklarını bilemeyerek bir taraftan da korku ve heyecan geçirerek "Evliya dirildi yahû!" diye bağırışmaya başlarlar. Kurnaz hırsız da bunu fırsat bilip kendisini mahalle halkının elinden ve takibinden kurtarmış olur.

Şeyh Yahya Efendi'nin sürülmesi: Şeyh Yahya Efendi'nin sürülmesi şöyle olmuştu: Yıldız Sarayı'nda Arnavut taburlarındaki iki Arnavut aralarında çıkan bir kavga yüzünden aynı taburda bulunan birini bıçaklamış ve öldürmüşlerdir. Sonradan korkarak Koska'daki Abdüsselâm Dergâhı'na kaçmışlar ve orada birkaç Arnavut dervişin himayetini görmüşlerdir. Şeyh Yahya Efendi'nin

bunlardan haberi olup olmadığı malûm değildir, fakat bu hâl haber alınınca Şeyh Yahya Efendi götürülmüş ve hemen Hicaz'a Medine'ye nefyedilmiştir, yoksa Ahmed Muhyiddin Efendi'nin jurnaliyle olmamıştır. Tekke şeyhlerinin üzerine kanat geren ve her vesile ile onları koruyan Kâdirîhane şeyhinin bu meselede hiçbir tertibi yoktur, bilakis Şeyh Yahya Efendi'yi kurtarmaya çok çalışmışlardır, lâkin sarayda işlenen bir cinayetin katilini kurtarmak suçundan lekelenmiş şeyhe karşı padişahın pek tabii ve haklı olan hiddetini önleyememiştir.

Abdüsselâm Tekkesi - Kovacı Tekkesi yardım bileti (61:2)

Şeyh Yahya Efendi'nin halifeleri: Koska'da Abdüsselâm Tekkesi postnişini Şeyh Yahya Galip Efendi'nin halifelerinden biri de Mora Yenişehirli Şair Mehmed Vehbi Efendi'dir. Bu zat, Üsküdar'da Hallaç Baba Dergâhı şeyhi Ahmed Ferid Ferdî Efendi'nin babasıdır.

Fehameddin Ulusoy'un amcası, Şemseddin Ulusoy'un kardeşi Ali Haydar es-Sa'dî el-Halvetî el-Kâdirî'nin kaleminden bu tekkenin iç dünyası ortaya serilir. Ali Haydar Efendi, Bursa'da Seyyid Usul Tekkesi'nin de son şeyhiydi. Mektup, Revnakoğlu dosyalarındadır (61:3-6):

Edîb-i belâgat-perver Cemaleddin Server Beyefendi'ye,

Yeğenim Fehameddin Bey geçende zât-ı âlîleriyle müşerref olduğu sırada Koska'da Abdüsselâm, nâm-ı diğer Kovacılar Dergâhı meşayihi hakkında evvelce arz ettiğim bazı menkıbelerin tahrîren bildirilmesi beyan buyurulmuş. Mesmûât-ı fakîrânemi ber-vech-i âtî arza mübâderet eylerim:

Meşrutiyet'in ilânından evvel Abdüsselâm Dergâhı şeyhi olup Sultan Reşad merhumun veliahtlığı zamanında görüştüğü bahanesiyle Medîne-i münevvereye iki bin kuruş maaşla izam ve ikamete memur edilen Şeyh Yahya Efendi merhumdan esnâ-yı sohbette ecdadının bazı menkıbelerinden bahsederken Hazret-i Abdüsselâm Şeybânî kuddise sırruhu'l-âlî hakkında şu malûmât mesmû'-ı fakîrânem olmuştur:

Müşarünileyh, pîr-i tarîkat Sa'deddîn el-Cibâvî kuddise sırruhu'l-âlî ahfâd-ı kirâmından olup zapt edemediğim bir tarihte İstanbul'a gelmişler ve Kos-

Şefik Bey'in Ayasofya Camii'ndeki "Yâ Hazret-i Seyyid Sa'deddîn-i Cibâvî kuddise sırruhu'l-âlî" yazılı levhası (Ankara Etnoğrafya Müzesi'nden)

ka'daki dergâha mihman olmak istemişler ise de oranın şeyhi pencereden bakmış, bir Arap seyyah! "Ne istiyorsun?" sualine mihman olacağını beyan etmişler. Şeyh efendi de: "Tahtakale, Tahtakale!" diyerek dergâha kabul etmemiş!

Hazret, Ayasofya Câmi'-i şerîfine gelerek bir direğin dibine oturmuşlar. O sırada temiz pak giyimli bir sabi elinden biri tutmuş, camii gezdiriyor. Bakmış, çocuğun gözleri açık lâkin görmüyor. Hazret-i Abdüsselâm, çocuğu elinden tutan adama işaretle "Taâl, taâl!" buyurmuş. Yanına gelince iki eliyle çocuğun gözlerini "Destûr yâ ceddî!" diyerek mesh etmesiyle bi-kudretillâhi taâlâ ve bi-himmet-i Hazret-i Pîr yavrunun gözleri açılmış. Çocuk, yanındaki adama: "Lala, gözlerim görüyor!" diye sevincini izhar etmiş. Meğer zamanın sadrazamının oğluymuş. Hemen lala ve çocuk, Hazret-i Abdüsselâm'ın ellerini öpmüşler ve sadrazamın nezdine pür-sürûr gitmişler.

Sadrazam hemen câmi'-i şerîfe gelmiş ve Hazret-i Şeyh'i alarak konağına götürmüş, iltifat ve hürmetten sonra: "Efendim, maksad-ı teşrîfiniz ziyaret mi ikamet mi?" sualine, Cenâb-ı Şeyh: "Berây-ı irşâd memuren geldik" buyururlar. "O hâlde zât-ı reşâdet-meâbınıza bir dergâh inşa ettiririm" deyince, hazret "lâ" buyurur ve Koska'daki dergâhı ister, "Oranın şeyhi hakikî şeyh değildir, bilâ-intihâb o dergâhı almıştır" buyurur. Kuyûdât tetkik ve tahkik edilir, hakikaten mahlûlden ve iltimasla tevcih edilmiş. Şeyhi imtihana davet ederler.

Ve Hazret-i Abdüsselâm'dan sual etmişler ne suretle imtihan edelim diye. Hazret: "Dergâhın cümle kapısı kilitlensin, anahtarsız kapıyı açabilirse dergâh onundur, o açamazsa da fakir açarsam fakire tevcih edilsin" buyurur ve bu teklif kabul edilir. Bâb-ı Meşîhat'tan memurlar ve bazı meşayih ile dergâha gelirler, cümle kapısı muhkemce kilitlenir ve eski şeyhe "Buyurun açınız" derler. Eski şeyh okur üfler, kapıyı anahtarsız açmak kabil olmayacağını anlayınca bir kenara çekilir. Hazret-i Abdüsselâm'a "Siz buyurun, açınız!" teklifi üzerine müşarünileyh kapıya elini koyarak "Destûr yâ ceddî!" demesiyle iki kanadı birden açılır ve dergâhın meşihati evvelkinden ref' ve Hazret-i Abdüsselâm'a tevcih edilir ve eski şeyhe "Tahtakale, Tahtakale!" derler. Bununla beraber bir de Ayasofya Camii'nde oturduğu direğin bâlâsına ceddinin ismi yazılmış bir levhanın asılmasını talep eder. Derhâl büyük bir levhaya "Haz-

ret-i Sa'deddîn-i Cibâvî kuddise sırruhu'l-âlî" ism-i âlîleri yazılır. Levha, cami müze oluncaya kadar da asılıydı, bilâhare kaldırılmıştır. (Revnakoğlu'nun notu: Bu yazı *Son Hattatlar*'da Şefik Bey'in eserleri arasında zikredilmektedir, s. 388.)

Şefik Bey'in "Yâ Hazret-i Seyyid Sa'deddîn-i Cibâvî kuddise sırruhu'l-âlî" yazılı levhası Ayasofya Camii'nde asılıyken (Salt arşivinden)

Dergâh-ı mezkûrun şeyhlerinden Kovacı Şeyh Mehmed Efendi hazretleri ki ismi yukarıda zikredilen Şeyh Yahya Efendi merhumun dedesidir, müşarünileyh meşin kova diker, gerek kendi ve ailesi maişetini ve gerek dergâha gelen seyyâhîn ve fukarâ-yı dervîşânın it'âmını elinin emeğiyle kazandıkları mangır ile idare edermiş. Bir gün uzaktan bir seyyah gelir, bakar ki şeyh efendi ihtiyar, kova diker, para kazanacağım diye uğraşır. Şeyh efendi ile seyyah sohbet ederken der ki: "Efendi baba, siz çok ihtiyarsınız, böyle kova dikmekle para kazanmanız size zordur. Size ilm-i simya öğreteyim, rahat edersiniz!" demiş. "Ne acip şeydir o?" buyurunca, "Müsaade ederseniz huzurunuzda yapayım" der, ateş dolu mangalı önüne alır, potasını çıkarır, bir parça bakırı potaya kor, bir miktar ilâç ilâve eder, başlar körük çekmeye. Bir iki saat uğraşır, kan ter içinde kalır, nihayet parmak kadar bakır altın olur ve şeyh efendiye: "İşte efendi baba, gördünüz ya, bu altını kuyumculara gönderin, satılır, bunun mangırıyla sizin dergâhın altı aylık masrafı temin edilir" deyince, "Evlâdım, körük çekmeye hâlim var mı? Sen bile kan ter içinde kaldın!" Meydancı dedeye nida ederek: "Derviş, meydan sinisini al getir" der. Bakır sini gelince "Hû" çeker, sini altın olur, "Al köftehor, bunu sat yerine bakır sini al getir!" der. Seyyah ayaklarına kapanır af diler.

Sultan Mahmud-ı Sânî'nin ilk şehzadesi Abdülmecid'den başka evlâdı yokken Abdülmecid şiddetli bir hastalığa tutulur. Hekimler, hocalar tedavisine sa'y ve ihtimam ederlerse de günden güne hasta ağırlaşır. Padişah ve saray halkı müteessir. Koska'da Abdüsselâm Şeybânî Dergâhı şeyhi Kovacı Şeyh Mehmed Efendi mazinneden, duası müstecap olan bir zat olduğu padişaha haber verilir. Derhâl saraya davet edilir. Hazret-i Şeyh maksad-ı da'veti keşfen anlar, dervişlerinden birini yanına alarak Topkapı Sarayı'na giderler, şehzadenin yattığı odaya girerler. Bakar ki şehzade âdeta hâlet-i nez'de, yanlarında bulunanlara "Bizleri biraz yalnız bırakınız" der. Ve ikisi yalnız kalınca şeyh

Ali Haydar es-Sa'dî el-Halvetî el-Kâdirî'nin Abdüsselâm Tekkesi'ne dair mektubundan (61:3)

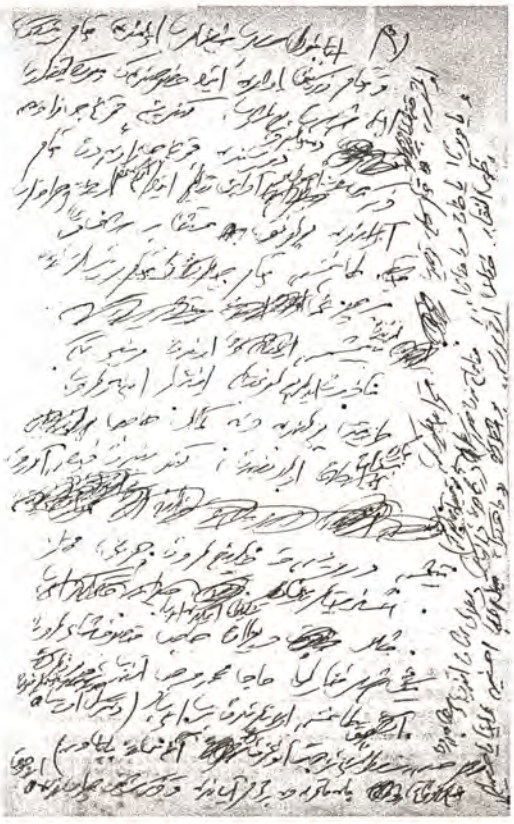
efendi, dedeye der ki "Evlât, bu şehzade yegâne vâris-i saltanattır, hâlbuki bekaları hakkında işaret vardır. Bakiyye-i ömrünü bu şehzadeye bağışlar mısın? buyurunca dede "eyvallah" der. "Çek abanı başına!" buyurur. Abayı başına çeker, ruhunu Hakk'a, bakiyye-i ömrünü şehzadeye bahş eder. Bir rivayette derviş saraya defnedilmesini şart koşar ve o veçhile defnedilmiştir derler. Bîtâb u tüvân yatmakta olan şehzade o anda gözlerini açar, karnının aç olduğunu söyler. Hazret-i Şeyh el çırpar, oda haricinde beklemekte olan ağalar vesair hemen odaya girerler. Şeyh efendi: "Şehzademiz kurtuldu, dervişimiz fedai gitti, cenazemiz vardır, kaldıralım!" der. Ve derhâl teçhiz ve tekfini icra edilerek kabre tevdi edilir. Bunun üzerine Sultan Mahmud, şeyh efendiye çok hürmette bulunur ve intisap eder. Her hafta âsitâne-i Sa'diyye'ye gelir ve dervîşâna yeni bastırdığı yüz paralıkları, bazen gümüş beş kuruşluklardan dervişlere ihsanda bulunurmuş.

Bir müddet bu hâl böyle devam edince şeyh efendinin canı sıkılır, bir ayin günü bütün dervişlere tembih eder ki "Padişah geldiği zaman hiçbiriniz ne istikbale ve ne de teşyiine çıkmayınız. Usul zamanı gelince "sallû" derim, hücrelerinizden çıkar, türbe fatihasından sonra doğruca semahaneye girersiniz!" buyurur. O hafta bermutat Sultan Mahmud atına biner, maiyetiyle dergâha gelir, bakar ki hiç karşılayan yok, canı sıkılır. Meydan odasına girer, şeyh efendi mangal başında oturmuş kahve takımı yanında, selâm verir. "Buyurun padişahım!" der ve ayağa da kalkmaz, oturduğu yerde kahve pişirir, padişaha buyurun der, kahve fincanını sunar. Bu sırada namaz vakti gelmiş, şeyh efendi kalkar, çeyizlenir, sofaya çıkar, "sallû" diye nida edince dedegân ve dervîşân hücrelerinden çıkar, türbe fatihasından sonra semahaneye girilir, namazlar okunur, evrâd-ı şerîf tilâvet ve zikrullah icra edilir; padişah da mahfiline çıkar. İkindi namazı eda edildikten sonra dedegân hücrelerine, şeyh efendi meydan odasına girer ve padişah da "Allah'a ısmarladık!" der, şeyh efendi de "Güle güle!" der ve teşyiine çıkmaz.

Sultan Mahmud bu muameleden muğber olur, celâllenir, gazaba gelir, "Saraya gidince şunun boynunu vurdurayım!" der. Dergâh kapısına çıkar, atına bin-

mek ister, ayağı yerden kalkmıyor. "Atı çevirin!" der, çevirirler, sol tarafından binmek ister, ayağı yerden bir türlü kalkmıyor, güya mıhlanmış. Acayipleşir, rengi değişir. Mabeyincilerinden Türkî bir zat sual eder: "Şevket-meâbım, niçin binmiyorsunuz?" "Ayağım yerden kalkmıyor!" deyince, "Acaba şeyh efendinin gönlünü mü kırdınız?" demiş. "Şeyh efendiyi çağırın!" iradesini vermiş. Mabeyinci koşmuş, "Şeyh efendi hazretleri, şevket-meâb efendimiz sizi istiyorlar!" der. Hazret-i Şeyh: "Ahdinden dönsün de öyle!" buyurur. Mabeyinci ahdi nedir bilmediğinden padişaha tebliğ eder. Hemen Sultan Mahmud: "Vallahi döndüm şeyhim, billahi döndüm!" diye bağırır. Şeyh efendi gelince padişah yürümeye başlar ve şeyh efendinin ellerine sarılır öper: "Şeyhim, bugünkü muamele ve hürmetsizlik neden icap etti?" der. Şeyh efendi de: "Padişahım, zât-ı şâhâneleri hem halife ve hem de emîrü'l-mü'minînsiniz, hürmet etmek vazifemizdir, lâkin burayı teşriflerinde dervîşâna mangır ikramında bulunursunuz, bunlar da acaba bu hafta padişahımız beşlik mi yoksa yüzlük mü ihsan buyuracaklar diye zikir ve fikirlerini buna hasrederler. Fakir gece uykularını terk ederek onların sülûklarında terakkileri için çalışıyorum, emeklerim boşa gidiyor, bundan dolayı teşrifinizi gönül arzu etmiyor!" der. Sultan Mahmud da: "Şeyhim, Sa'dî evrâd-ı şerîfi ve zikirden manevî haz duyuyorum, şimdi bundan mahrum mu kalayım?" deyince, "Zât-ı şâhâneleri dervişlere görünmeyiniz, sarây-ı hümâyûnuzda bir daire tahsis buyurun, haftada bir gece gelelim, burada yaptığımız âyîn-i şerîfi tamamıyla icra edelim" der ve padişah muvafakat eder. Her salı gecesi Topkapı Sarayı'nda tahsis edilen mahalde ayin ve usûl-i Sa'diyye'yi icra ederlermiş. Sultan Abdülazîz Dolmabahçe Sarayı'nı inşa ettirdikten sonra orada icra edilirmiş. Sultan Abdülhamîd'in cülûsunun ikinci senesine kadar bu usul devam etmiş, sonra tatil ettirmiş diye Şeyh Yahya Efendi merhum nakil ve hikâye etti.

Kovacı Şeyh Mehmed Efendi'nin üçüncü menkıbesini de şöyle nakil ve hikâye etmiştir: Müşarünleyh doksan küsur yaşındayken irtihâl-i dâr-ı bekâ etmiş, cesedi teneşire konmuş, gasledilmekteyken birdenbire kalkmış, teneşirin üstünde oturmuş: "Ben daha ölmeyeceğim, oğlumu inkâr ettiler! Elbiselerimi getirin!" deyince orada gasil ve tehlîl ile meşgul bulunanlardan kiminin dudağı çatlamış, kimi bayılmış, temkinli olanlar hemen elbiselerini getirmişler. Dâbbesine binmiş, doğruca Bâb-ı Meşîhat'ın yolunu tutmuş, meğerse münhal tekke bekleyen ve şeyhülislâma mensubiyeti bulunan bir zat, şeyhülislâma müracaatla "Kovacı Şeyh Mehmed Efendi bilâ-veled vefat etmiştir!" diyerek dergâhın uhdesine tevdiini istemiş ve tevcih muamelesi de derhâl yapılmış. Bâb-ı Meşîhat'ta teşrifatçılar da bakarlar ki Kovacı Şeyh Mehmed Efendi geliyor, şeyhülislâma haber verirler. Şeyh efendi de gelir, doğruca şeyhülislâmın yanına gider. Ba'de's-selâm: "Nasıl olur da tahkik etmeden dergâhın meşihatı mahlûldür diye başkasına tevcih ediyorsunuz? Benim iki yaşında Galip isminde oğlum vardır!" deyince hemen şeyhülislâm efendi özür diler,

Revnakoğlu'nun Abdüsselâm Tekkesi - Kovacı Tekkesi notlarından (61:14)

"Tekâyâ tevcih defterini getirtir, mültemis olan kimsenin uhdesinden ref' ve Şeyh Mehmed Efendi'ye iadeten tevcih muamelesinin yapılmasını buyurur. O veçhile tevcih muamelesi icra edilir.

Galip Efendi büyür, pederinden seyr ü sülûk görür, icazet alır, yirmi iki yaşına basar lâkin postta daima pederiyle müştereken otururlarmış. Galip Efendi'ye intisap eden genç dervişler derler ki "Dergâhın bâ-berât meşihatı size müveccehtir, pederiniz niçin postta oturuyor?" "Ne yapayım pederimdir!" "İki arslan bir postta yakışmıyor deyiniz!" derler. Galip Efendi de bunu söyler. "Ya oğlum, pekalâ lâkin feyze mani oldular!" der ve hücresine çekilir, kalıbı dinlendirir. Sâhib-i tasarruf bir zat imiş, kaddesallâhu sırrahu'l-azîz.

Şeyh Galip Efendi de irtihalinde veled-i kalb sahibiymiş, hîn-i gaslde kalbî zikir ettiği hissedildiğini mahdumu mumaileyh Şeyh Yahya Efendi söylemiştir, el-uhdetü ale'r-râvî.

Muhterem, pek uzun oldu, acele yazdım, "Huz mâ safâ da' mâ-keder" müeddasınca zât-ı âlîlerinden lüzumu olan kısımları iktibas ve ihtisar buyurursunuz. Sevgi ve saygılarımla her bir umûr-ı hayriyyelerinde hüsn-i muvaffakiyetinizi candan temenni eder, çeşm-i enverlerinizden takbîl ederim nurum.

27-28 Ağustos 1953.

el-Fakîr ed-Dâ'î

Ali Haydar es-Sa'dî el-Halvetî el-Kâdirî

Altıparmak Turing Otel arkası, Gelin Sokak, numara 1 evde emekli.

Efendim,

Emr-i âlîleri üzere istediğiniz malûmatı amcama yazdırttım. Hak erenler kolaylıklar ihsanıyla eserin tab'ına muvaffak olursunuz. Ahlâfa büyük hizmetiniz olacaktır. Hürmet ve muhabbetlerimi bilvesile takdim ederim efendim.

Mehmed Fehameddin el-Mısrî

Tekkenin ilk şeyhi Celvetiyye'den ve "Şeyh Şîrden" denmekle maruf Abdülvehhâb Celvetî idi. H.1130'da vefat etmişti. Kendisinden sonra buraya Abdüsselâm Şeybânî Efendi geldi. Tekkenin sonuna kadar devam edecek Sa'diyye neşesi bu şeyhle başlar.

Tarikatın "pîr-i sânî"si kabul edilen Şeyh Abdüsselâm Şeybânî, H.1165 - M.1751'de vefat ettiğinde tekkesine defnedilmiş, mezarı bilâhare Merkez Efendi'ye, niyet kuyusunun yanına nakledilmişti. Ardından oğlu Mehmed Galip Efendi (ö. H.1197), Mehmed Galip'ten sonra bu şeyhin halifesi Mustafa Haydar Efendi (Ordu şeyhi) posta oturdu. Mustafa Haydar Efendi, 1206 Cemaziyelahirinde sürgüne gönderilmiş, aynı senede vefat etmişti.

Sonra sırasıyla Kolancı İbrahim Sadri (ö.11 Muharrem 1221), Kovacı Şeyh Mehmed Emin (ö. H.1251) ve oğlu Mehmed Galip (ö. H.1279) posta oturdular 61:30-31,45):

> Kolancı Şeyh İbrahim Efendi: Etyemez Sa'dî Tekkesi şeyhi Karabacak Şeyh Ali Hulûsî halifelerindendir. Remlî Tekkesi'nin meşihatından buraya gelmiş ve 11 Muharrem 1222'de fevt eylemiştir.
>
> Kendisine bu tekkenin şeyhliği 1206 Cemaziyelahirinin 21. perşembe günü tevcih edilmiş, Receb-i şerîfin 12. günü de cemiyet-i kebîre ile mukâbele-i şerîfeye bed' eylemiş ve Hüdâî şeyhi Ruşen Efendi dua eylemiştir.
>
> Kovacı Şeyh Hacı Mehmed Emin Efendi: Şeyh Yusuf eş-Şâmî'nin halifelerindendir. 1251 tarihinde 125 yaşında göçtü, türbede medfundur. Tekirdağ Sa'dî Tekkesi şeyhi Bedreddin Efendi, Kovacı Emin Efendi'nin halifesidir.
>
> Koska'da deriden su kovası dikmekle geçinirmiş. Tekkeye gelip giden Mahmud-ı Sânî'nin kendisine intisabı olduğu söylenilir. Buraya Samatya civarında "Etyemez Tekkesi" denilen Karabacak-ı Velî Hankahı'ndan gelmiştir.
>
> Oğlu ve halifesi Şeyh Mehmed Galib Efendi (Kovacızâde): 1279 Muharreminde, zikir esnasında vecde gelerek "Allah!" sayhasıyla göçmüştür. Bu zata Şair Safvet'in hicviyesi vardır.
>
> Şeyh Hacı Yahya Efendi merhum: Şeyh Mehmed Galip Efendi'nin oğludur, Yenişehirli Şeyh Mehmed Vehbi'nin de halifesidir. 3 Cemaziyelahir 1329 tarihinde vefat etmiştir. Türbede medfundur. Düğümlü Baba şeyhi İhsan Efendi ile Zakir Cevad Bey gaslettiler, mezarına Cevad Bey indirdi.
>
> Şeyh Yahya Efendi, Sultan Reşad'ın süt kardeşidir. Kıyam zikrinde ve idarede pek mahirdi. Hafifçe orta boylu, hafifçe seyrek sakallı, esmer, yakışıklı güzel bir adamdı. Şehzadeliği zamanından beri tanıdığı ve kendisine "Hamid Efendi" diye hitap ettiği Sultan Hamîd merhum ile, Sultan Murad ve Sultan Reşad ile gayetle teklifsiz görüşürdü. Fatma Sultan ile de çok yakın bir münasebeti vardı. Fatma Sultan, kendi sarayının en güzel kızlarından Gülnaz Kalfa'yı Şeyh Yahya Efendi'ye hediye ve cemile olarak vermişti. Bu sıkı münasebet birçok dedikodulara yol açtı. Yahya Efendi işrete düşkünlüğünü de bahane edilerek 1317'de Mekke'ye nefyedildi. Halıcılar Tekkesi şeyhi Hacı Feyzullah Efendizâde Şeyh Visalî ve Şeyh Sadık Efendiler de onunla beraberdi. 1324'te döndükleri zaman hepsinin parmakları şişmiş ve morarmıştı. Yanlış bir riva-

yete göre güya Kâdirîhane şeyhi Ahmed Muhyiddin Efendi'nin jurnali üzerine nefyedilmiştir.

Avdetine kadar kendisine Ejder şeyhi Feyzi Efendi, onun oğlu yine Ejder şeyhi İsmail Hakkı Efendi ile Kâdirîhane'nin eski mensuplarından Ahmed Efendi vekâlet ettiler. Ejder şeyhi İsmail Hakkı Efendi'nin Şeyh Hikmet merhuma niyabeti de olmuştur.

Bu Ahmed Efendi'nin Mecidiye Câmi'-i şerîfindeki Kâdiriyye meşihatına da vekâleti vardır. Kâdirîhane şeyhinin adamı olmasından bu Ahmed Efendi'ye "Ahmed Efendi'nin el altı Ahmed Efendi" derlerdi.

Oğlu Şeyh Sadeddin Hikmet Efendi merhum: Kısa bir zaman şeyhlikte bulundu, babası gibi bunun da ayyaşlığı yüzünden Meclis-i Meşâyih kararıyla cihet üzerinden ref' edildi, Sütlüce Sa'dî Dergâhı şeyhi Elîf Efendi'nin oğlu fuzalâdan Zâhir Bey'e verildi.

Şeyh Yusuf Zâhir Efendi merhum: Velâdeti 2 Recep 1300. Sütlüce Sa'dî şeyhi Hasırîzâde Elîf Efendi'nin oğludur ve bu tekkenin son şeyhiydi. Fuzalâdan, urefâdan kâmil, güzide bir şahsiyettir. Ne yazıktır ki lüzumundan fazla korkak ve mütevehhim olduğundan hiçbir yerde görünmez, cenazede dahi bulunmaz, şimdiye kadar bir eser de yazıp bırakmamıştır. Hikmet Efendi henüz hayattayken tekkeyi üzerinden ref' ettirip o zaman Meclis-i Meşâyih reisi bulunan babası Elîf Efendi'nin nüfuzuyla kendi üzerine geçirdi diye İstanbul Sa'diyye ailesi Zâhir Bey'i bu sebepten pek hoş görmemişlerdi. Bununla beraber ilim ve fazlını da inkâr edemezler, "yine büyüğümüzdür" derler.

Zâhir Bey merhum, Dârülhilâfe teşkilâtından önce Eyüp'te Sokullu Sultaniye Medresesi'nde Fârisî okutuyordu.

Rehberi Âbid Çelebi şeyhi merhum Salâhaddin Bey'dir. Zâhir Bey'in babası Elîf Efendi'den okuduğu cami derslerinde ve *Mesnevî-i şerîf*'te kendisinin ders şeriki olan bu Salâhaddin Bey'e Hasırîzâde ailesi arasında "ağabey" derler.

Hasırîzâde şeyhi Zâhir Efendi'nin Bahariye şeyhi Hüseyin Fahreddin Dedeefendi'yi bir zühûlünden dolayı yazı ile tashih ve irşadı (*Mevlana'dan Sonra Mevlevîlik*, s. 234) Baki'nin kitabında görülen bu fıkra, Rüsûhî'den alınarak konulmuştur.

Bu meseleyi Zâhir Bey'e açtım, dedi ki "Hazret-i Mevlânâ hiç Aliyyullahların mezhebine girer mi? Bu mezhep rafazanın bir şubesidir. Ben kâğıda "Hâzâ dalâlün mübîn" diye yazmıştım, amma nezaketimden Rüsûhî'ye göstermedim, söylemedim." (6 Mart 1956)

Tekkenin maruf zakirlerinden biri de Tekirdağlı Hacı Hafız Efendi'dir. Şöhret yapmış kıyamî zakirleri arasında sık sık ismi gezer, İstanbul'un diğer kıyamî dergâhlarında zakirlik ederdi. Sa'diyye'dendi ve bu dergâhta yatıp kalkardı.

Mengene Tekkesi - Şah Ali Baba Tekkesi - Cünûnî Ali Efendi Tekkesi

Celal Ferdi Gökay Sokağı ile Adem Yavuz Sokağı'nın kesiştiği alandadır. (Molla Fenari Mahallesi, 323 ada, 3 parsel)

Tekkeden kalan sadece türbesidir, mütebaki kısım 1866'daki Hocapaşa yangınında yanmıştı. Arsası, bugün otopark olarak kullanılmaktadır (10:331):

> Aslında "Şah Ali Baba Türbesi" olup Nuruosmaniye'de Çifte Saraylar Caddesi'nde Mengene Sokağı'nda ve sağ köşenin başındadır. Sa'diyye'nin Karabacak kolundandır. İkinci defa yeniden yaptıran Harbiye Nezareti ketebesinden İstanbulî Şeyh Şerefüddin Efendi'dir, tekkeyi Ferid Paşa'nın mahlûlünden arsa olarak almış.
>
> Bir adı da "Cünûnî Ali Efendi Tekkesi"dir. Cümle kapısı tâkında yeşil boyalı müstatil tahta üzerinde beyaz sülüs ile yazılı tek satırdan ibaret kitabe şuydu: "Şah Ali Baba nâm-ı diğeri Şeyh Şerefüddin Efendi Dergâh-ı şerîfi (M. Kâzım), 1333."

Revnakoğlu, bir yazısında (118:52) "Çemberlitaş'ta çocukluğumun içinde geçtiği Rifâ'iyye'den Kara Baba Tekkesi'nde İmam Hüseyin'in mübarek gömlekleri ziyaret olunurdu" demişti. Onun kaleminde tekkenin tarihi şöyledir (10:335):

> Dergâh-ı şerîf, büyük Hocapaşa yangınında tamamıyla yanmış ve uzun müddet boş arsa olarak kalmıştır. Türbede yatan tekkenin ilk banisi ve ilk şeyhi Ali Baba'nın tarikatı kati olarak bilinemiyorsa da Bayramiyye olduğu Himmetzâde'nin bir eserinde yazılıdır.
>
> Kendisinin vefatından sonra halifesi Ayasofya kürsü şeyhlerinden Hasan Efendi şeyh olmuş, vefatında tekkenin karşısındaki hazireye sırlanmıştır.
>
> Tekkenin yanındaki konağın sahibi Sadrazam Ferid Paşa'nın mahlûlünden kalan arsayı oğlu Lazkiye mutasarrıfı Sadeddin Paşa'dan alarak buraya tekke yaptıran Şerefüddin Efendi, imtihanla tekkenin şeyhliğini de kazanarak posta geçmiş ve vefatına kadar irşat makamında bulunmuştur.
>
> 1317'de bu şekilde kurulan tekkenin meydana gelmesine Mısırlı Prenses Feride Zeynep Hanım'ın para yardımı ehemmiyetli olmuş ve "Kahya Hanım" denilen prensesin kahyası Sabiha Hanım merhumun da delâleti görülmüştür. Kara Baba şeyhi Hakkâk Mehmed Hilmi Efendi'nin delâleti ile Şeyh Şerefüddin Efendi, bu kahya hanıma damat olmuştu.

Tekkede Sa'diyye neşesinin ilk şeyhi Şerefüddin Efendi'ydi (10:333):

Mengene Tekkesi şeyhi Mehmed Şerefüddin'in kartviziti (10:12)

Şeyh Mehmed Şerefüddin Efendi, Harbiye Nezareti'nde levazım dairesi mümeyyiziydi. Dâire-i askeriyye veznedarbaşısı Hacı Hasan Ağa'nın tek oğludur. Babasının Dizdariye'de "Veznedarın Konağı" diye bilinen büyük bir konağı vardı. İlk biatı Üsküdar Fethi Efendi Tekkesi'nin şeyhi Fethi Efendi'yedir.

Mehmed Şerefüddin Efendi, Fethi Efendi'den sonra hilâfetini Gelibolu Sa'dî tekkesinden bir süre vekâlet etmek için Üsküdar'da Fethi Efendi Tekkesi'ne gelen Mehmed Sınfî Efendi'den yenilemişti (10:333-34):

> Üsküdar Fethi Efendi Tekkesi şeyhi Şemseddin Efendi'ye Gelibolu Sa'dî Tekkesi şeyhi Mehmed Sınfî Efendi merhum (vefatı 1325) bir müddet vekâlet etmiştir. Şeyh Şerefüddin Efendi de bu esnada Gelibolulu Şeyh Mehmed Efendi'den tecdîd-i yed-i vudû ederek sülûka girmiş ve bitirdikten sonra bu Şeyh Mehmed Sınfî Efendi'den aşure günü (9 Muharrem) istihlâf olunmuştur. Ön rehberi Şeyh Mehmed Efendi'nin ilk halifesi Çanakkaleli Şeyh Hakkı Efendi'ydi, sağ rehberi Çanakkale Sa'dî şeyhi Haydar Efendi'dir; sol rehberi de yine Çanakkale Sa'dî tekkesi hulefasından Salih Efendi'dir.
>
> (Şeyh Mehmed Sınfî Efendi'nin 13 halifesi vardı, bunları Muharremde aşureden önce çeyizlemişti, hepsi de Muharremde göçmüşlerdir. Şeyhin vefatı da 10 Muharrem olmuştur. Şeyh Mehmed Sınfî Efendi, Gelibolu'da Üçköprüler'de Yağcı Hızır Mahallesi'nde "Cuma Tekkesi" de denilen Kutb Ömer Efendi Tekkesi'nin postnişiniydi.)

Revnakoğlu, "Pulsuz Gazete" de denilen Şeyh Mehmed Şerefüddin Efendi ve tekkesi için şunları da kaydeder (10:332-34):

> Gayet zarif, kibar, son derece terbiyeli bir zattı. Parlak ve dokunaklı sesiyle fevkalâde güzel hutbe okurdu. Yeni Câmi'-i şerîfinde, Mahmud Paşa Câmi'-i şerîfinde üç seneden ziyade hatipliği vardır. Topkapı Câmi'-i şerîfi hatibi Reisülkurra Şeyh Cemaleddin Efendi'nin uzun zaman vekâletinde bulunmuş, Beyazıt Câmi'-i şerîfinde müsafereten birçok müessir hutbeler okumuştur.
>
> Muharremde hilâfet almış olduğudan tariz ve latife yoluyla "Şeyh Muharrem" de denilen Şeyh Şerefüddin'in irtihali de yine Muharremde olmuştu.
>
> Günün siyasî vukuatını günü gününe takip eder, tatlı tatlı anlatmasından kendisine "Pulsuz Gazete" adını vermişlerdi. Her gördüğüne daima iltifatkâr olduğundan mukabeleye gelenleri de "Erenler, yerimiz dar, ama gönüller şen olsun" diye karşılar ve hemen ikram ve iltifata başlardı. Güzel rika yazar, güzel teravih kıldırır, güzel dua eder, Kur'ân-ı azîmü'ş-şânı da gayet güzel tilâvet ederdi.

Dergâh-ı şerîf bol kaymaklı aşuresiyle maruftu ve kaymak parça parça aşurenin üstüne değil kat kat arasına konulurdu.

Meşhur zakirbaşı Yorgancı Raşid burasının biatlı dervişlerindendi.

Şeyh Şerefüddin mesaneden rahatsız olarak yattığı Gülhane Hastahanesi'nde 9 Muharrem - 22 Teşrîn-i sânî 1329 salı günü kendisine yapılan ameliyat sonunda göçtü.

Şeyh Şerefüddin Efendi merhum vefatında bir gece tekkede kaldıktan sonra ertesi çarşamba günü öğle namazı Yeni Câmi'-i şerîfinde kılındı. Cenazesi pek kalabalıktı. Tekkenin türbesine sırlandı.

Şeyh Şerefüddin Efendi'nin zakirlikte ve kıyam zikrini idarede riyaset hususunda iktidarı vardı.

Kızı Fethiye Hanım dergâhta oturuyor.

Şeyh Mehmed Şerefüddin Efendi'den sonra şeyhlik oğullarından Hasan Recai (Göçmez) üzerine tevcih edildiyse de Hasan Recai, memuriyeti postnişinliğine mani olduğu için feragat etti (10:329-30):

Şeyh Hasan Recai (Göçmez), Şeyh Mehmed Şerefüddin Efendi'nin üç oğlundan en büyüğüdür. Hilâfeti babasındandır. Tekkeye Cemiyet-i Sûfiyye'den taâmiyye almış ve kapıdaki 1333 tarihli tahta kitabeyi kendi zamanında yazdırmıştır. Zamanının çok kudretli kıyam reislerinden ve zakirlerinden olan Şeyh Hasan Efendi'nin bilhassa zikri idare ederken ayakta ökçe ile ve eliyle çift düyek vurarak sağa sola dönerek kalbî ism-i celâl yaptırması, bilhassa idare tarzındaki fevkalâdelik hakikaten pek vecd-âver ve şaheser bir âlemdi, seyrine ve iştirakine doyulamazdı, "Zamanında üzerine yoktur!" derlerdi ki hakîkat-i hâl de budur.

Nâz u naîmler içinde büyümüş, epeyce tahsil görmüştü. Nasılsa kendini işrete ve derbederliğe kaptırmıştı, son gününe kadar da kurtaramadı. Babasının ölümünden sonraki hayatı pek perişan ve acınacak bir şekilde geçti, bilhassa tekkelerin kapanmasından sonra bu perişanlık dayanılmaz, anlatılmaz bir hâl almıştı ve nihayet 30 Ağustos 1954 pazartesi günü Cerrahpaşa Hastanesi'nde asabiye koğuşunda beyin kanamasındna vefat etti, yetmişi geçmişti.

Hasan Recai Efendi merhumun nüfus kaydında doğumu 1293 yazılmış olduğu hâlde aslen 1292'dedir. Beyefendi, kibar, asil bir İstanbul çocuğuydu. O zamanlar "Bâb-ı Seraskerî" denilen Harbiye Nezareti'nde babasının bulunduğu muhakemat dairesinde maaş kâtibiydi. Sonra Eczacı Edhem Pertev Bey merhumun kayınpederi Tevfik Paşa'nın iltizamıyla memuriyeti dolayısıyla babasının irtihalinden sonra tekkenin şeyhliği kendisine verildiyse de küçük kardeşi Niyazi Efendi'ye keff-i yed etti. Onun da hilâfet ve icazeti olmadığından bir müddet Yenikapı şeyhi Abdülbaki Dedeefendi ile Ejder şeyhi Hakkı

Efendiler niyabet eylediler. Ejder şeyhi bulunmadığı zamanlarda yine Hasan Recai Efendi idare ederdi.

Dergâhın şeyhliği küçük oğlu Niyazi Efendi'ye resmen tevcih edilinceye kadar Karagümrük Ejder Tekkesi şeyhi İsmail Hakkı Efendi ile dergâhın nücebâsından Zakir Cevad Bey merhum vekâlet eylediler.

Şeyh Mehmed Şerefüddin'in diğer oğlu Ali Hulûsî de genç yaşta vefat etmiş, tekkenin türbesine defnedilmişti. Revnakoğlu, Ali Hulûsî'nin cenazesini ve sandukası başındaki sülüs yazılı levhayı (etrafı yaldızlı, çerçeve dahilinde kenarları müzehhep, kırmızı mukavva üzerinde; zemini beyaz) not eder (10:118-19):

Bu şeyhzade Ali Hulûsî Efendi'nin cenaze namazı Beyazıt'ta eda olunmuştur. Türbedeki makberesine Kara Baba son şeyhi Ali Haydar Bey merhum eliyle indirmiştir. Cenaze hemen bütün İstanbul meşayihinin iştirakiyle, büyük bir kalabalıkla namazdan sonra dergâha getirilirken Çatal Han'ın önünde Allah sayhası patlamış ve fevkalâde olmuştur:

Tarîkat-ı aliyye-i Sa'diyye'den Mahmud Paşa-yı Velî Mahallesi'nde Baba Ali Şah Zengî kuddise sırruhu's-sâmî hazretlerinin dergâh-ı şerîfi seccâde-nişîni ve bânî-i sânîsi, bâb-ı vâlâ-yı hazret-i seraskerî levâzımât-ı umûmiye ikinci şubesi hesap kısmı mümeyyizi reşadetli, izzetli Şeyh Mehmed Şerefüddin Efendi'nin ikinci mahdûmu olup bir derd-i devâ nâ-pezîrden rehâ-yâb ve niam-ı hayâttan behrever ü kâm-yâb olamayarak yirmi (beş) yaşında iken irtihâl-i dâr-ı naîm eden Şeyhzade Ali Hulûsî es-Sa'dî'nin karargâh-ı ebedîsidir, rûhıyıçun el-fâtiha.

Hû

Âh kim pîr ü civân hep mevt ile mahkûmdur
Kimseye aslâ amân vermez bu çarh-ı bî-sebât

İşte nevres bir nihâl iken bu kabrin sâhibi
Nâgehân soldurdu berg-i ömrünü bâd-ı memât

Eylesin Hak vâlid ü ihvânının ömrin füzûn
Hâk-i gufrân içre yattıkça o kerrûbî-sıfât

Geldi bir mâtem-fezâ târih kalb-i fâtire
Pek civân idi Ali vâh eyledi terk-i hayât

Nemekahu es-Seyyid el-Müderris Mahmud Esad.
Târîh-i velâdeti 26 Rebiülahir 1299 - 5 Mart 1298 cumartesi gecesi.

Târîh-i irtihâli: 16 Cemaziyelahir 1324 - 25 Temmuz 1322 çarşamba gecesi.
Müddet-i ömrü eyyâm (2), mâh (1), sene (25)

Revnakoğlu, tekkeye dair malûmat almak için Şeyh Şerefüddin Efendi'nin kızı Fethiye Hanım'la temas kurar. Dosyalarda Fethiye Hanım'dan Revnakoğlu'na gelen iki mektup yer alır (10:115,116):

Muhterem kardeşim,

Ağabeyimden aldığım cevapta rahatsız olduğunu yazmış, onun için bugün oraya gidemeyeceğiz. Gelecek hafta içinde birlikte gideriz. Bugün bu arzunuzu yerine getiremediğime çok üzüldüm. Benim de mühim bir işim çıktığından sizleri bekleyemedim. Kusurlarımın affını rica ile hürmetler ederim aziz kardeşim.

Fethiye

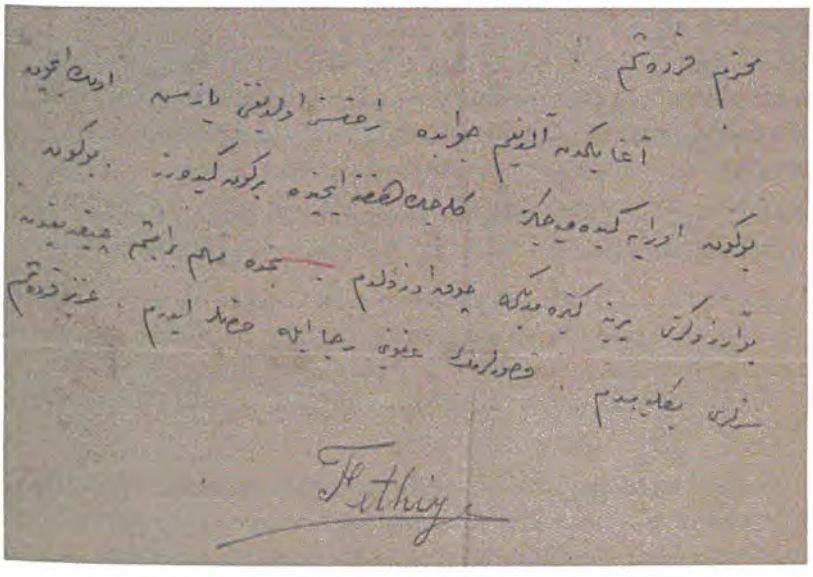
Pek muhterem Cemaleddin Server Beyefendi,

İki defa vermiş olduğunuz adresi aradım, bulamadım. Yine bize kadar gelmişsiniz, çok üzüldüm. Hastalıklar dolayısıyla ben de biraz ihmal ettim. Bu hususta kusurumun affını rica ederim, hürmetlerimi yollarım.

Adres, Hekimoğlu Ali Paşa, Seyyid Ömer Mahallesi, Emrullah Efendi Sokak, Hasan Recai Bey. Evin numarasını bilmiyorum.

Babamın bir tane resmi vardır, onun için çok rica edeceğim orada bulunduğunuz gün kendi elinize verebilirim; kaybolursa çıkarmanın imkânı yok.

Fethiye

Şeyh Şerefüddin Efendi'nin kızı Fethiye Hanım'dan Revnakoğlu'na mektup (10:115)

Çaylak Baba Tekkesi

Tekke, Revnakoğlu'nun tarifine göre Adem Yavuz Sokağı'nda (eski Mengene Sokağı) 19 numaralı binanın bulunduğu yerdeydi. (Molla Fenari Mahallesi, Ada 324 ada, 63 parsel)

Revnakoğlu, haritalarda yeri belirtilmeyen tekkenin bulunduğu alanı şöyle tarif eder (197:214):

> Son şekle göre dergâh-ı şerîfin yeri Nuruosmaniye - Şeref Efendi Sokağı'nın ortalarında, Tasvîr-i Efkâr Matbaası'nın karşısından giren Mengene Sokağı'na saparken köşenin başında, Şeref Efendi Sokağı'nda kalan Gazeteciler Matbaası ile Mengene Sokağı'nın başındaki 21 numaralı dergâha ait eski kârgir evin arasında görülen boş arsadır.
>
> Dergâhın türbesinde medfun bulunan zevat, 1941'de Kadırga'daki Sokullu Mehmed Paşa Câmi'-i şerîfi haziresine naklolundu.

Birçok tarihî eserin ortadan kaldırıldığı yıllarda bu irfan mektebi de nasibini almış, 1956'da bu tekkeden artakalanlara da tahammül edilmemişti. Revnakoğlu, İstanbul Belediyesini burası hakkında bilgilendirerek müracaatta bulunmuş, vaziyete el atması için teşebbüste bulunmuş, aşağıdaki dilekçeyi yazmıştı (197:198):

> Müdüriyet Yüksek Makamına,
>
> Nuruosmaniye - Şeref Efendi Sokağı'nda, Tasvîr-i Efkâr Matbaası'nın karşı köşesinde, Mengene Sokağı'na saparken sol başta, şimdiki Gazeteciler Matbaası'na bitişik boş arsa, gerek banisi gerek meşihat makamında bulunan şeyh efendilerin şahsî ve meslekî kıymetleri itibarıyla İstanbul tekkeleri ve tasavvuf irfanı tarihinde büyük şöhret yapmış oldukça eski bir Halvetî dergâhının yeridir.
>
> Aslında "Çâlâk" olduğu hâlde halk arasında bu isimden bozma olarak "Çaylak Baba Tekkesi" diye bilinir.
>
> Tekkeyi uyandıran Halvetiyye ricalinden Şeyh Çâlâk'ın oğlu Çâlâkzâde Şeyh Mustafa Efendi tevşih ve ilâhîlere yaptığı mühim besteleriyle tanınmış bir bestekârdır; klasik mabet musikisi tarihimiz kendisinden takdir ve hürmetle bahseder. Babasından sonra dergâhın şeyhliğinde bulunan bu zat, tekkenin türbesinde yatıyor.
>
> Yine bunların neslinden olup üç dilde şiiri ve divanı bulunan Fârisîhân Şeyh Mehmed Nureddin Bekir Efendi burada yıllarca irşat vazifesi görmüştür. Eşref'in, Neyzen Tevfik'in, Tahir Nâdî'nin, Rıza Tevfik'in, Süleyman Nazif'in tarih düşürme sanatında, hususiyle hicivde kendilerine örnek ittihaz adamdır.

Son yıllara kadar burada ilmî ve irşadî vazifelerine devam eden diğer zevatın hepsi de ulemadan, fuzalâdan kimselerdir, dergâhın türbesinde yatıyorlar.

Şimdi bu arsa ve türbenin üstüne hariçten bir kimsenin şahsî müdahalesiyle ayrı bir inşaate başlanıldığını, mezar kitabelerin bu vesile ile yok edildiğini hayret ve teessüfle gördüm.

Göz önünde işlek bir yerde bulunmasına rağmen eski bir dergâh ve muattal bir türbe harabesi olmak itibarıyla müdürlüğümüzle ilgili değilse hemen İstanbul Vakıflar Başmüdürlüğüne yazılarak dikkat ve alâkalarına lütfen arz olunmasını eski eserlerimizin korunması bakımından yüksek makamınıza saygılarımla arz ederim. 12-6-1956

Arşiv ve Kitabeler Uzmanı
Cemaleddin Server

Revnakoğlu dosyalarında Çaylak Tekkesi'nde faaliyet yürüten tarikatlar için şu bilgiler yer alır (197:214)

Çaylak Tekkesi, en önce Yiğitbaşı kolundan olarak uyandırılmış, sonra Ramazan Efendi'nin şeyhi bulunan Karahisarî Şeyh Mehmed Efendi'nin (Karahisarî Mehmed Efendi, Eyüp'te Tamaşvar Tekkesi'nde medfun ise de taşını bulamadım) hulefâsına meşrût kılınmıştır ki Çâlâkzâde'den sonra gelen Şeyh Veliyyüddin Efendi bu zatın halifelerindendir. Seyyid Ahmed Efendi'nin zamanında Celvetiyye'den olmuştur.

Tekkenin son safhası Cerrâhiyye şeyhleriyle tamamlandı.

Bir diğer notta tekkenin ayin gününe işaret edilir (197:205): "İlk zamanlarda cuma gecesiydi, Mehmed Nureddin Efendi'nin zamanında bir ara yalnız perşembe günü gündüz mukabele olurdu."

Bu tekkenin ilk şeyhi "Çaylak Baba" diye maruf olan Çâlâk Şeyh Ahmed Zâkir Efendi'ydi (197:205): "Halvetiyye'dendir, İstanbulludur. "Çarhacı" da derler. Sakızlı İlyas Efendi'nin halifesidir. 1123 Saferinde (M.1711) göçüp zaviyesinin türbesine gizlenmiştir."

Sadeddin Nüzhet Ergun, *Türk Musiki Antolojisi*'nde (127-28) bu şeyhe dair şunları ilâve etmişti:

"XVIII. asrın ilk yarısında zakirlikle iştihar eden bestekârlarımızdan biri de "Çâlâk" ve "Çaylak" namlarıyla iştihar eden İstanbullu Şeyh Ahmed'dir. Hayatı hakkında hiçbir membada malûmata tesadüf edemedim. Onun 1091 (M.1680)de Cağaloğlu civarındaki Halvetî tekkesine şeyh olduğunu şair Rehâî'nin şu tarihinden anlamaktayız:

Zâkir Ahmed Çelebi posta geçip şeyh olıcak
Çoğu endîşe-i târîhe düşüp yârânın
Her biri bulmak için zevk-ı tecellî-i müdâm
Halka-i fikre girip devr eder iken onun
Dedi Şâhîn Dede târîhini âhir dönerek
Kondu Çaylak Çelebi tekyesine a'mânın

Bu tarih manzumesi de sarahatle gösteriyor ki Çaylak Ahmed, "XVIII. asrın son nısfında yani 1091 (M.1680)den evvel dinî musiki sahasında şöhret kazanmış bir şahsiyettir.

Üsküdarlı Hasib'in *Vefeyât*'ında ve görebildiğim tarikat silsilenamelerinde onun 1123 (M.1711)de vefat ettiği kayıtlıdır. 32 sene müddetle şeyhlik ettiği dergâha defnedilmiştir. Müstakimzâde mecmuasında 1133 (M.1720)de öldüğü işaret edilmiş ise de yanlıştır.

Çâlâk Ahmed'in mahdut bazı ilâhî bestelerine mecmualarda tesadüf ediyoruz. Bunlar arasında hâlâ unutulmayan da vardır.

Çâlâk Şeyh Ahmed Efendi'den sonra posta oğlu Çâlâkzâde Zakirbaşı Şeyh Mustafa Efendi geçti (197:205): "Çâlâk Şeyh Ahmed Efendi'nin oğludur. 1171 Saferinde göçmüş, babasının yanına sırlanmıştır." Musiki literatürüne birçok bestesi kaydedilmiş olan bu şeyh hakkında Sadeddin Nüzhet Ergun, *Türk Musikisi Antolojisi*'nde (s.161-162) şu bilgileri verir:

"XVIII. asırda dinî eserleriyle büyük bir şöhret temin eden maruf bestekârlarımızdan biri de Çâlâkzâde Şeyh Mustafa'dır. Yukarıda bahsettiğimiz Çâlâk Ahmed Dede'nin oğlu olan bu zat, babasının 1123 (M.1711)de ölümü üzerine Cağaloğlu'ndaki Halvetî tekkesine şeyh tayin edildi. Bayramiyye'den Himmetzâde Abdussamed Efendi (ö.1743)nin halifesidir. Mevlidi Zeyrek Camii müezzini meşhur Hüseyin Dede'den meşk ettiğini Müstakimzâde'den öğreniyoruz (*Tuhfe-i Hattâtîn*, 659).

Muhtelif membalar onun 1171 (M.1757) Saferinde vefat ettiğini bildiriyorlar. Medfeni aynı dergâhta babasının yanındadır.

Çâlâkzâde'yi Ali Şirûgânî'den sonra en çok ilâhî vücuda getiren bir şahsiyet olarak tanımaktayız.

Devrinin değerli bir zakiri ve mevlidhânı olduğunda şüphe bulunmayan bu sanatkâr, bestekârlıkta da büyük muvaffakiyetler göstermiştir. Onun birtakım eserleri son zamanlara kadar en fazla okunan dinî mahsuller arasında gösterilebilir, bilhassa Beyati makamında ve evsat ikaında bestelediği "Edelim cevlân..." başlıklı cumhur ilâhî hemen her tarikat mensubu arasında şayi olmuş basit, fakat güzel bir parçadır. "Tende cânım..." diye başlayan hicaz ve "Âlemler nûra gark oldu" diye başlayan rast tevşihleri ise cidden muvaffakiyetli iki sanat

eseridir. Irak makamında ve evsat ikaındaki "Pâk eyle gönül çeşmesini tâ durulunca" mısraıyla başlayan ilâhîsi ise dinî musiki ile iştigal edeler arasında çanta malı addedilen ağır ve o nisbette mahirane vücuda getirilmiş bir eser olarak gösterilebilir. Acemaşiran makamındaki "Tâ dil verelim sünbüle" ilâhîsi de kıyamî tekkelerinde kelime-i tevhîd zikrinin en kıvrak ve en coşturucu bir bestesi olarak uzun zamanlar okunmuştur. "Ben sanırdım..." diye başlayan rast durağı da hakikaten sanatlı bir mahsuldür.

Biz bugün Çâlâkzâde'nin 67 bestesini tesbit etmiş bulunuyoruz, fakat onun göremediğimiz daha birtakım eserleri mevcut olduğu da muhakkaktır.

Çâlâk Tekkesi'nden Sokullu Mehmed Paşa haziresine taşınan Canbazzâde Şeyh Mehmed Emin Efendi'nin mezarı (Salt arşivinden)

Çâlâkzâde Mustafa Efendi'den sonra posta Afyonkarahisarî Şeyh Mehmed Efendi'nin halifesi Veliyyüddin Efendi oturdu. Vefatı H.1202 (M.1787-88)di.

Şeyh Veliyyüddin Efendi'den sonra şeyhlik makamına yine Halvetiyye'den Canbazzâde Şeyh Mehmed Emin Efendi geçti. 1223 Zilhiccesi başında (18 Ocak 1809) vefat ettiğinde tekkenin türbesine gömülmüştü. Mezar taşı daha sonra Sokullu Mehmed Paşa Camii haziresine taşındı

Şeyh Veliyyüddin Efendi'den sonra Celvetiyye'den Şeyh Seyyid Ahmed Efendi burada şeyhlikte bulundu. 27 Ramazan 1257 - 12 Kasım 1841 tarihinde vefat eden şeyhin mezarını Revnakoğlu, Üsküdar'da tesbit eder (197:204):

Üsküdar İnadiye Tekkesi karşısında parmaklık içindeki küçük hazirenin başında cesîm Celvetî tâc-ı şerîfi, istifli güzelce bir nesih ile:

Yâ Hû

Olıcak fermân-ı Hak îcâbet ister davete
Emrine mutî' olan cümle ererler izzete

Azm edip gitti bekâ mülküne bir merd-i sehî
El çekip fânî cihândan erdi kurb-ı rahmete

Emr-i Hakk'a karşı durmak kimseye mümkin değil
Gitti Çâlâk şeyhi Şeyh Ahmed Efendi âhirete

Rızâen lillâhi taâlâ el-fâtiha, 27 Ramazan 1257. (Tesbit tarihi 23 Mayıs 1957)

Revnakoğlu, Şeyh Seyyid Ahmed Efendi'nin 12 Kasım 1841'de vefat eden eşinin mezarını da Otakçılar'da tesbit eder (197:203):

> Edirnekapı Otakçılar çevresinde, Otakçıbaşı Sokağı üzerinde, 19 numaralı ahşap evin karşısında, öne eğilmiş, mistarlı, başlıksız tek mermer şahide, sülüs yazıyla: "Hüve'l-Bâkî – Nuruosmaniye'de Çâlâk Tekkesi şeyhi es-Seyyid Ahmed Efendi'nin halîlesi merhûme ve magfûrun lehâ Reşide Hatun'un rûhu için rızâen lillâhi fâtiha, 26 Zilkade 1227." (Tesbit tarihi Mayıs 1964)

Celvetî Şeyh Seyyid Ahmed Efendi'den sonra arsa hâlindeki tekke H.1252'de Sultan Abdülmecid'in iradesiyle Cerrâhiyye'ye bağlanır. Bu bağlanmada Çâlâk Tekkesi'ne ait gelirler de Nureddin Tekke'ye tahsis edilir.

Tekkenin ismen ilk Cerrâhî şeyhi asitanenin de şeyhi olan Abdülaziz Zihni Efendi'dir (197:208): "Halvetiyye-i Cerrâhiyye'den Şeyh Abdülaziz Zihni Efendi, makâm-ı Pîr Nureddin şeyhlerindendir. 1252'de bâ-irâde-i seniyye ve varidatı Asitâne-i Hazret-i Nureddin'de sarf edilmek üzere arsa olarak tevcih edilmiştir. 24 Şevval 1270'de göçtü."

Sultan Abdülmecid'in Nureddin Tekke'ye hususî bir hürmeti ve zaman zaman ziyareti Fahreddin Erenden'in notlarına akseder.

> Şeyh Aziz Efendi el-Cerrâhî'nin zamân-ı irşâdı olan 1260 senesi Receb-i şerîfte Hankâh-ı şerîf-i Hazret-i Pîr'de kıraat edilen mi'râciyye cemiyetine Sultan Abdülmecid saat yedide hankâh-ı şerîfe geldi ve saat dokuzda avdet etti. Ve âyîn-i şerîf-i tarîkimizi ziyareti esnasında ve hankâh-ı şerîfin tamir ve tecdidini ve şadırvan inşasıyla dergâhın hucurâtıyla harem dairesinin mefruşatını ve tamirini irade etti. Ve 1260 Zilkadesinin yirmi sekizinci pazartesi günü resm-i küşâdı münasebetiyle kıraat olunan mevlidü'n-Nebî cemiyetine Sultan Abdülmecid saat yedide hankâh-ı şerîfe geldi ve saat dokuzda avdet etti. İcra olunan âyîn-i bihîn-i tarîkimizi ziyâreti esnasında bir şehzadesi dünyaya geldiği kendilerine arz olundu. Bu müjde pek mahzûziyyet-i pâdişâhîyi mucip oldu. Hazret-i Şeyh Azîz Efendi el-Cerrâhî mahfil-i hümâyûna çağırıldı, Hazret-i Pîr'in ism-i şerîfinin ne olduğu taraf-ı pâdişâhîden suâl olundu. Dünyaya gelen şehzadesinin isminin "Mehmed Nureddin" tesmiyesine irade oldu.

1854 Temmuzunda vefat eden Abdülaziz Zihni Efendi'den sonra yine Çâlâk Tekkesi şeyhliği yine asitane şeyhi olan oğlu Yahya Galip Efendi'ye vekâleten intikal etti. Kendisi bu tekkedeki şeyhliğinden H.1290'da feragat etti.

Revnakoğlu bundan sonra diğer kaynaklarda rastlanmayan iki şeyhin ismine yer verir. 1865'teki Hocapaşa yangınından beri arsa hâlindeki tekkeyi ihya eden huzur hocalarından Şeyh Mahmud Efendi ve bu şeyhin 1880'de vefatından sonra oğlu ve halifesi Ayasofya vaizi ve kürsü şeyhi ve huzur hocalarından Cerrâhî şeyhi Ebubekir Efendi:

Ayasofya vaizi Ebubekir Efendi (Kürsü şeyhi): Huzur hocalarından. Zilkade 1297'de göçtü, türbede Çaylak Baba'nın ayak ucundadır. Yahya Galip Efendi'nin halifesidir. Vekâleten bu dergâhın meşihatında bulunan mürşidi Yahya Galip ve onun oğlu Şeyh Yaşar Rızaeddin Efendilerden sonra şeyh oldu.

Ebubekir Efendi'den sonra bu şeyhin büyük oğlu Mehmed Nureddin Efendi, Çâlâk Tekkesi'nin şeyhliğine tayin edildi:

Mehmed Nureddin Efendi, pek natûk, faziletli bir zattı. Fârisîye vukufu ile tanınmıştı. Hürriyet - İtilâf Fırkası'nın başta gelenlerinden bulunduğu için Vahdeddin ile, Rıza Tevfik ile yakın alâkası vardı. Bu sebeple yüzellilikler listesine dahil oldu. 13 Teşrîn-i evvel 1926'da Şam'da göçtü. Orada Sultan Selim Câmi'-i şerîfinde yatıyor. Vefatında 75 yaşındaydı.

Fahreddin Erenden, *Envâr*'ında tekkenin bu şeyhini şöyle anlatır (197:207):

> Mehmed Nureddin el-Cerrâhî, İstanbulludur. Ânifü't-tercüme Şeyh Bekir Efendi el-Cerrâhî'nin irtihalinden sonra pederinin şeyhi bulunduğu Çaylak Dergâh-ı şerîfinin cihet-i meşihatı peder-i azîzim ânifü't-tercüme hânkâh-ı şerîf-i Hazret-i Pîr'de postnişîn-i irşâd olan es-Seyyid eş-Şeyh Mehmed Rızaeddin el-Cerrâhî hazretlerinin vekâletleriyle tevcih edildi.
>
> Sinni rüşde vusulünden sonra ulûm-ı rüsûmu esnâ-yı tahsîlde tarîkat-ı aliyyemizde dahi tefeyyüz edip ahz-ı hilâfet etti ve dergâh-ı mezkûrda resm-i iclâsı dahi mürşid-i muhteremi Şeyh Galip el-Cerrâhî hazretlerinin dest-i reşâdetleriyle icra olundu.
>
> Kendisinin lisân-ı Fârisîye ziyade vukufu vardı ve gayetle âteş-feşân idi, hicviye eşâr söylerdi. Zahiren hiçbir şeyden korkmazdı, bu sebepten birkaç defa teb'îd edildi.

Tekkenin son şeyhi, Mehmed Nureddin Efendi'nin küçük kardeşi Mehmed Tevfik (Sayber) Efendi oldu (197:208): "Şeyh Ebubekir Efendi'nin küçük oğlu olan bu zat Hânkâh-ı hazret-i Pîr'in meşayihinden Rızaeddin Yaşar Efendi'nin 17 halifesinden sekizinci halifesidir. Çaylak Tekkesi son postnişini Tevfik Efendi, Adliyede cinayet mahkemesi kâtibiydi. Rüşdiyenin ikinci sınıfına kadar okumuştu."

Yunus Baba Tekkesi

Adem Yavuz Sokağı'ndan Celal Ferdi Sokağı'na dönerken açık yeşil alanda Yunus Baba Tekkesi vardı. Burası Mahmut Paşa Çeşmesi'nin önünde düşer.

Adem Yavuz Sokağı'ndaki (eski adı Mengene Sokağı) bir diğer tekke, Yunus Baba Tekkesi'ydi. Nuruosmaniye'de Mengene Sokağı'nda, köşe başında olup Sa'diyye'den Mengene - Şah Ali Baba Tekkesi'nin tam karşısında ve biraz yüksekteydi. Şimdi arsası kalmıştır. Tekke önceden Sa'diyye'den iken sonra Kâdiriyye'den olmuştur. Cuma günleri âyîn-i şerîf icra olunurdu. Tekkeyi uyandıran Yunus Hakkı Baba Efendi aslen Evrenyelidir; *Miftâhu't-Tefâsîr* sahibi Kütahyalı Evliyazâde İsmail Hakkı Efendi'nin hulefâsındandır (178:18-23):

> Şeyh Yunus Hakkı Baba (b. Osman), tekkenin ilk şeyhidir. Evvelce koku satmakla geçinirdi. 1302 Hicrî yılında göçerek Merkez Efendi ile Silivrikapı arasında Şehit Bali'nin türbesinin yanındaki hususî aile sofasına sırlanmıştır; buraya "Ayazma" diyorlar. Talikle yazılmış baş taşında okuduğumuz tarih manzumesi Şeyh Türlü'nün mensuplarından Sabit Bey merhumundur:
>
> *Hüve'l-Bâkî*
>
> *Mürşid-i kâmildi hakkâ işte bu âlî-kadr*
> *Feyz-i irşâdından etti istifâza nice cân*
>
> *Hubb-ı dünyâ kalbine aslâ onun yol bulmadı*
> *Âteş-i aşk-ı cemâl-i Hak'la mahv oldu hemân*
>
> *Rûz u şeb tâât ile imrâr-ı evkât eyleyip*
> *Nûr-ı zikr-i kibriyâ vechinde olmuştu ayân*
>
> *Gerçi âh gülşen-sarây-ı cennete vardı velî*
> *Hasretiyle hemdem oldu dillere âh u figân*
>
> *Söyledi târîh-i cevherdârını Sâbit gelip*
> *Hak deyip kasr-ı naîme oldu Şeyh Yunus revân, 1302.*

Yunus Baba'nın halifeleri:

> Tophaneli Akif Paşazâde Şeyh Mehmed Râşid Efendi: Râşid Efendi, Sütlücelidir, Şehremini'de İnadiye Tekkesi'ni yaptıran zattır. 9 Zilhicce 1311'de göç.
>
> Reyhan Hakkı Baba (Arap) - Zenci Şeyh Reyhan Baba: Galata ve civarındaki câmi'-i şerîflerde Kâdirî usulüyle cuma günleri icrâ-yı âyîn ediyordu. Galata Bedesteni bekçisiydi. Kasımpaşa'da Büyük Piyale şeyhi Hasan Rıza Efendi de bu Reyhan Baba'dan müstahleftir. Merkez Efendi'de Ayazma'da medfundur.

Revnakoğlu, Şeyh Yunus Baba'nın mezarı yakınında şeyhin halifesi Reyhan Hakkı Efendi'nin başında Kâdirî tâcıyla mezarını tesbit eder: "Allah Hû - Meşâyih-i kirâmdan es-Seyyid eş-Şeyh Yunus Hakkı kaddesallâhu sırrahu'l-azîz hazretlerinin erşed-i hulefâsından es-Seyyid eş-Şeyh Reyhan Hakkı Efendi'nin ervâh-ı kudsiyyesine el-fâtiha, 27 Rebiülevvel 1312"

Evrenyeli Ali Baba (Turnacı).

Evrenyeli Hüseyin Baba: "Çerkes Şeyh" adıyla maruftur. Evrenye ve havalisinde pek meşhur olmuştu.

Bursalı Şeyh Rıza Efendi merhum: Bursa'da İsmet Paşa Caddesi'nden hükûmet meydanına çıkan caddenin üzerinde Sa'diyye'den, sonra Celvetiyye'den olan Karageydi Tekkesi şeyhiydi. Bu zatın binbaşılıktan mütekait Remzi Bey adında bir halifesi Kocamustafapaşa'da oturuyordu.

Yunus Hakkı Baba'nın diğer halifelerinden Hacı Ahmed Süreyya Emin Celâlî Bey merhum: Mengene Sokağı'nda tekkenin yanındaki konakta otururlardı. Posta - Telgraf Nezareti meclis idare azasından bulunan Hacı Ahmed Süreyya Bey merhum, Şehremini'deki Ümmî Sinan - Zekâîzâde Tekkesini ve Kasımpaşa'daki Paşmakçı Ali Efendi - Küçük Piyale Tekkesi'ni yeniden yaptırmıştır. Şiirleri de vardır. 1321'de Kâdiriyye evrâdını bastırmıştı. Yıllarca yoğurttan başka bir şey yemediğini söylüyorlar. Bu zat, Yahya Efendi haziresinde hususî türbesinde medfundur. Şeyh Süreyya Bey merhumun hususî türbedar tarafından bakılan demir şebekeli mükellef türbesi Yahya Efendi haziresinde, sol yukarıda, nihayette ve "bakla tarlası" ile "ara yol"un arasındaki "duvar dibi" denilen kısımdadır.

Asitâne-i Rifâ'iyye'nin son şeyhi Sarıer Hüsnü Efendi merhumun Kâdiriyye'den hilâfeti bu Süreyya Bey merhumdandır. İkisi de Yahya Efendi haziresinde aynı çevrede yatıyorlar. Müellifinden Mehmed Ali Üçkardeş [doğrusu: Mehmed Ali Özkardeş] de bu zatın halifesidir.

Süreyya Bey'in ilk intisabı Tophane müftüsü Şeyh Bekir Efendi'ye olmuştur. Selanik'te Karaferye'de çiftliği vardı.

Şeyh Mehmed Ali Baba Efendi merhum, Yunus Hakkı Baba'nın irtihalinden sonra tekkeye şeyh oldu. Hilâfeti Yunus Hakkı Baba'nın halifelerinden Reyhan Hakkı Baba'dandır, ayrıca Tophane müftüsü Şeyh Bekir Efendi merhumdan da istihlâf olunmuştur. Tophane'de Askerî Sanayi İmalâthanesi'nde okumuş ve oradan çıkmıştır. *Sicill-i Osmânî*'nin yanlış kaydına göre Ali Baba, Halvetî meşâyihinden olup 1302'de irtihal etmiş, Silivrikapı'ya defnedilmiştir.

Şeyh Ali Baba'nın halifelerinden Üsküdarlı Zenneci - Esvapçı - Yağlıkçı Hasan Basri Baba (Taptuk) merhum, sonra Uşşâkiyye'den, daha sonra Çamlıca şeyhi Ali Nutkî Baba'dan Bektaşî icazeti aldı. Ecdadı da Üsküdarlıdır. Kapalıçarşı'da kadın elbiseciliği ediyordu. Şiirler de yazardı. 24 Ocak 1949'da Hakk'a intikal etti.

Hacı Beşir Ağa Tekkesi

Alayköşkü Caddesi, Hükümet Konağı Sokağı ve Hacı Beşir Tekkesi Sokağı ve Hacı Beşir Çıkmazı ile çevrili alanda bulunan külliyenin bir parçası olarak Hükümet Konağı Sokağı'ndan Hacı Beşir Tekkesi Sokağı'na girildiğinde sokağın sonundadır. (Alemdar Mahallesi, 374 ada, 3 parsel)

III. Ahmed ve I. Mahmud devrinin ünlü darüssaade ağası Beşir Ağa'nın (ö.1746) vücut verdiği birçok hayır eserlerinden birisi de bu külliyeydi. Mektep, medrese, tekke, cami ve sebiliyle şehrin bu civardaki silüetini teşkil eden yapı manzumesinin tekke ciheti Revnakoğlu'nun dikkatindedir (259:75-76):

Hacı Beşir Ağa Tekkesi'nin kapısı (Encümen arşivinden)

Evvelce "Paşa Kapısı", "Hariciye Kapısı" denilen Babıali'nin karşısında, yine kendi eserlerinden Beşir Ağa Câmi'-i şerîfinin (bu mabedin eski adı Ağa Camii'dir) yanındadır. Nakşibendiyye'nin Hâlidiyye kolundandır. Pazartesi geceleri hatm-i hâcegân okunurdu, sonradan zikir günü perşembe oldu.

Sultan I. Mahmud'un darüssaade ağalarından "Koca Ağa" denilen Şeyhülharem-i Nebevî Hacı Beşir Ağa tarafından yaptırılmıştır. Tekkenin yanındaki taş mektep, medrese, sebil ve kütüphane de onundur.

Dergâhın cümle kapısı takında fevkalâde bir sülüs celîsi ile meydana getirilmiş enfes kitabede şu tarih manzumesini okuyoruz:

Zîb ü zîverle bu dergeh fi'l-mesel
Kalb-i sâf-ı ârif billâhtır
Tab'ıma lâyih eden bu nükteyi
Feyz-i pîrân der-i în dergâhtır
Rahmiyâ târîhi itmâmı onun
Nass-ı pâk-i "Fezkurû ismallâh"tır
Ketebehu Mehmed Emîn, sene H. 1158.

Tekkenin yapılışından bir yıl sonra H.1159 tarihinde Hacı Beşir Ağa vefat etmiştir. Eyüp'te Hazret-i Hâlid'in türbesi kapısı yanında yatmaktadır. Kapı üstündeki kitabenin tarih mısraı şöyledir: "Beşir'e zîr-i livâ-i Resûl'e ola me'vâ"

Esas cephesini Nakşibendiyye'nin Hâlidiyye şubesinde fevkalâde tesiri olan Melek Efendi'nin şeyhliğinin teşkil ettiği bu tekkenin şeyhleri biyografileriyle Revnakoğlu notlarına akseder (259:55-72):

Şeyh Hafız Hasan Efendi: Mahlası "Behcetî" olduğundan "Şeyh Behcetî" de derlerdi. Üsküdar'da Küçük Selimiye'de Nakşibendiyye'nin Behcetiyye kolundan Selimiye Tekkesi postnişini, Mevlana soyundan Şeyh Ali Behcet-i Konevî'nin şöhret yapmış halifelerindendir; aynı zamanda hattattı. Bir süre Beşir Ağa Tekkesi şeyhliğinde bulunduktan sonra 1295 Saferinde göçtü. Üsküdar'da Karacaahmet Mezarlığı'nda yatıyor. Baş taşında şu kitabeyi buluyoruz: "Hû - Babıali civarında kâin Beşir Ağa Hânkâh-ı şerîfi postnişini ecille-i meşâyih-i Nakşibendiyye'den Behcetî Hasan Efendi hazretleri rahmetullah, 5 Safer 1295."

Şeyh Mehmed Nuri Efendi (Melek Efendi): Edirnelidir, Fatih dersiamlarındandır, "Melek Efendi" derler. Halıcılarköşkü'ndeki tekkesinde yatan Vidinli Şeyh Hacı Feyzullah Efendi'nin tanınmış halifelerindendir. Uzun zaman İstanbul'da Beyazıt ve Üsküdar'da Mihrimah Sultan Câmi'-i şerîflerinde cuma va'ziyyesi vazifesiyle kürsü şeyhliğinde bulunmuş ve İstanbul uleması arasında ayrıca isim yapmış, sevilmiş, sayılmış mübarek bir insandır. Beşir Ağa Dergâhı postnişinliği sırasında feyzinden, irfanından faydalanmış bulunanların bir kısmı ayrıca şöhret sahibi olmuşlardır. Yetiştirdiği halifeleri de aynı yoldan yürüyerek pek çok insana feyiz verdiler.

Melek Efendi hazretleri 1302 yılında Rebiülahirinin 10. günü vefat ederek Eyüp'te Kırkmerdivenler'de Kâşgarî Tekkesi çevresinde gömülmüştür. (Buraya Eyüplüler "Melek Efendi Tepesi" diyorlar.) Demir parmaklık içinde hürmetle ziyaret olunan türbesi vardır. Başında önü sırmalı destarı çaprazlama sarılmış cesîm ilmiye imamesi görüyoruz. Kitabesinde istifli güzel bir sülüs ile şunlar yazılı: "Hüve'l-Bâkî - Tarîkat-ı aliyye-i Nakşibendiyye-i Hâlidiyye hulefâ-yı izâmından Hacı Beşir Ağa Dergâh-ı şerîfi postnişini ve Beyazıt Câmi'-i şerîfi kürsü şeyhi kutbu'l-ârifîn gavsü'l-vâsılîn şeyhü'l-meşâyih reşâdetli eş-Şeyh el-Hâc es-Seyyid Mehmed Nuri el-Edirnevî kuddise sırruhu Efendi hazretlerinin rûh-ı kudsiyyesiyiçün lillâhi el-fâtiha, 10 Rebiülahir 1302." (Tesbit tarihi 3 Haziran 1941)

Hacı Beşir Ağa Tekkesi

Hacı Beşir Ağa Camii
(Encümen arşivinden)

Melek Efendi Halifeleri (259:55-66):

Şeyh Hacı Halil Efendi: "Çerkes Halil Efendi" derler. 1299 Zilhiccesinde göçmüştür. Topkapı dışında Nakşîler Tarlası'nda yatıyor. Baş taşında talik yazılı şu kitabe var: "Tarîkat-ı aliyye-i Nakşibendiyye hulefâ-i kirâmından reşâdetli Edirnevî eş-Şeyh el-Hâc es-Seyyid Mehmed Nuri Efendi hazretlerinin halifesi Çerkesî eş-Şeyh el-Hâc Halil Efendi'nin rûhıyıçun el-fâtiha, 28 Zilhicce 1299."

Şeyh Ömer Lutfü Efendi: Çerkestir; başhalifesidir. Çorum'da bir dergâh yaptırmış, yirmi yıla yakın şeyhlik etmiştir.

Şeyh Halil İbrahim Efendi: Kazanlıdır. İstanbul medreselerinde tahsil etmiştir. Fatih - Hafız Paşa Medresesi'nde icazet aldıktan sonra İstanbul'un büyük camilerinde derse çıkmış ve Edirnekapı dışındaki Kuyubaşı'nda evvelce Bektaşiyye'den olan Emin Baba Tekkesi'nde şeyhlik etmiştir. Sülûku sırasında üç erbaîn çıkarmış, gayetle halim, sakin, hâl ehli bir zat idi. Tasavvuf, ahlâk ve tarikate dair didaktik mahiyette manzumeler yazmış ise de dergâhta yapılan bir soygunculuk sırasında kaybolmuştur. 1310 zelzelesinde bir kaza sonunda vefat etmiştir.

Melek Efendi tepesinde, Melek Efendi'nin ayak ucu tarafında güzel talik yazılı, başı sarıklı sağlam, muntazam, mistarlı kitabe: "Küllü nefsin zâikatü'l-mevt - Tarîkat-i aliyye-i Nakşibendiyye-i Hâlidiyye meşâyih-i izâmından merhûm es-Seyyid el-Hâc Mehmed Nuri el-Edirnevî kuddise sırruhu'l-âlî Efendi hazretlerinin hulefâ-yı izâmından Edirnekapı hâricinde Kuyubaşı Dergâh-ı şerîfi postnişini reşâdetli eş-Şeyh es-Seyyid Halilürrahman el-Kazanî kuddise sırruhu'l-bârî efendi hazretlerinin rûhıyıçun ve kâffe-i ehl-i îmân ervâhıyıçun rızâen lillâhi taâlâ el-fâtiha, 15 Muharrem 1312 yevm-i pençşenbe."

Revnakoğlu, Melek Efendi'nin bu halifesini bir başka dosyasında da işleyecektir (69:26-27, 33-35):

Şeyh Halil Efendi: Şeyh Halil Efendi aslen Kazanlı olup yedi yaşında İstanbul'a gelmiş, Fatih Hafız Paşa Medresesi'nde tahsîl-i ulûm ederek icazet almıştır. Dergâhta sekiz sene icrâ-yı meşîhat ettikten sonra büyük hareket-i arzda yani 7 Muharrem 1312 Edirnekapı Câmi'-i şerîfinde hâlen imam bulunan Celvetiyye meşayihinden Hafız İsmail Hakkı Efendi'ye vekâlet etmekte olduğundan yevm-i mezkûrda nöbetçi bulunması dolayısıyla öğle namazını kıldırmak üzere câmi'-i şerîfte mihrap önünde bulunurken sünnet ile farz arası vukua gelen hareket-i arzda câmi'-i şerîf kapısından çıkarken minarenin yıkılmasından düşen taşlardan bir taşın sol ayağına gelmesiyle ayağı zedelenmiş ve Gülhane Hastahanesi'nde merhum Şeyhülislâm Cemaleddin Efendi'nin damadı Operatör Cemil Paşa tarafından irâde-i seniyye ile yapılan ameliyatta topuğu ayağından kesildikten dokuz gün sonra yani 6 Temmuz 1310 perşembe günü kırk dört yaşında vefat etti. Cenazesi Gülhane Hastahanesi'nden kaldırılarak dergâha nakil ile ertesi günü cuma namazı Eyüp'te Câmi'-i Kebîr'de kılınıp Kâşgarî Dergâhı civarında medfun, Babıali'de Nakşibendiyye-i Hâlidiyye'den Hacı Beşir Ağa Dergâhı şeyhi ve Ayasofya Câmi'-i şerîfi kürsü şeyhi (cuma vaizi) Melek Hoca yahut Melek Efendi denilmekle maruf Edirneli Şeyh Mehmed Nuri Efendi merhumun halifesi olduğu cihetle ayak ucunda medfundur; taşı vardır.

Not: Şeyh Halil Efendi merhum senede üç erbain çıkarır. Hüsn-i ahlâk ile muttasıf olup herkese hüsn-i mu'âmele eder, gayet halim, geceleri ibadetle meşgul, hemen hiç yatmaz, oturduğu yerde bir saat kadar uyur, ayaklarını uzatmaz. Kerâmâtı zahir bir zattı. Sadece çok çay içerdi, başka bir şey içmezdi. İkindi namazlarına Kariye'den Babıali'deki Hacı Beşir Ağa Dergâhı'na gider, namazda ve namazı müteakip hatm-i hâcegânda bulunur, avdet ederdi. Vâlide Sultan - Emîn Baba Tekkesi meşihati kendine teveccühü tarihine kadar Kâşgarî Dergâhı civarında medfun olan şeyhi Edirneli Mehmed Nuri Efendi'nin kabri etrafındaki parmaklık derununda cuma namazını müteakip iki halka teşkil edecek kadar dervişanı ile hatm-i hâce icra ederdi,

Şeyh Halil Efendi şiirle mütevaggıl olup basılmamış tarih ve mecmû'a-i eş'â-

rı, Re'fet Paşa'nın İstanbul'a geldiği gün dergâhta vaki olan sirkat hadisesinde ziyaa uğramıştır. Vefatından üç sene kadar evvel söylediği manzumesinden:

Esîr-i nefs-i emmâre zelîl olmak mukarrerdir
Gönül ihyâ eden âdem halîl olmak mukarrerdir

Murâd nefsi terk ile gınâdır izzet-i dünyâ
Azîz olan beden onda zelîl olmak mukarrerdir

Nazar-gâh-ı Hudâ'dır dil onu puthâne ettin sen
Huzûr-ı Hakk'a vardıkta hacîl olmak mukarrerdir

Şeyh Halil Efendi uzun ve sarı sakallı, mavi gözlü, orta boylu, sarı benizli idi. Erbain esnasında yirmi dört saatte bir yoğurt kâsesi pirinç çorbası ve üzerine çay içerdi, ertesi günün yatsısına kadar bununla kalırdı.

Şeyh Hüseyin Şihabeddin Efendi: Kazanlıdır. "Duhaniye İmamı" diye tanınmıştır. 1306 Muharreminde göçtü. Şeyhi Melek Efendi'nin ayak tarafında yatıyor. Başında küçük ilmiye sarığı görüyoruz.

İnce talik ile yazılmış kitabesi şöyledir: "Hû- Tarîkat-i aliyye-i Nakşibendiyye-i Hâlidiyye meşâyih-i izâmından kutbu'l-ârifîn, gavsü'l-vâsılîn, şeyhü'l-meşâyih reşâdetli eş-Şeyh el-Hâc es-Seyyid Mehmed Feyzullah kuddise sırruhu'l-a'lâ hazretlerinin hulefâ-i fihâmından kutbu'l-aktâb şeyhü'ş-şeyh ve'ş-şebâb sâhibü'n-nisbeti ve'l-irşâd eş-Şeyh el-Hâc Mehmed Nuri kuddise sırruhu'l-âlî hazretlerinin halifesi makamında Koca Mustafa Paşa Mektebi hocası ve Duhaniye Camii ve Mahallesi imamı iken irtihâl-i dâr-ı bekâ eyleyen merhûm ve magfûr el-muhtâc ilâ rahmeti rabbihi'l-gafûr Kazganî Hüseyin Şihabeddin Efendi'nin rûhuna fâtiha. 24 Muharrem 1306."

Ahmed Necib Necmi Baba: Üsküdarlıdır. Hacı Feyzullah Efendi'den sülûk görmüş, onun vefatıyla Melek Efendi'den icazet almıştır. Sonra Bektaşîlik'e geçmiş, Üsküdar İskele Câmi'-i şerîfi kayyımı Hafız Abdüllatif Efendi'den nasiplenmiş, daha sonra Mehmed Hilmi Dedebaba'dan kendisine babalık verilmiştir. Şiir ve manzumeleri, nefesleri varsa da toplanmamıştır.

Revnakoğlu, Bektaşî babaları dosyalarında Necmi Baba'yı daha geniş ele alır (148:66-71):

Ahmed Necib Necmi Baba, Yozgat'ın Çapanoğulları ailesinden ve esnaftan Mustafa Nuri Efendi'nin dört çocuğundan ikincisidir. Askerlikten yetişmedir. Derviş Paşa'nın maiyetinde 93 Harbi'ne iştirak etmiş, yararlıklar göstermiştir. İstanbul'a döndükten sonra bütün hayatı Üsküdar'da geçtiği için Üsküdarlı bilinir. Tarikata ilk intisabı Nakşibendiyye'dendir. Halıcılarköşkü'ndeki Hacı Feyzullah Efendi'den el almış, onun vefatıyla halifelerinden Edirneli Mehmed Nuri Melek Efendi'den tecdîd-i vuzû eylemiş, sonra da istihlâf olunmuştur. On beş seneye yakın bir zaman sonra şiirlerini okuyup meclûp olduğu De-

debaba ile tanışmış, Filibeli Mustafa Yesârî Baba'nın rehberliğiyle ondan nasip almış, babalık icazeti de yine kendisine Dedebaba tarafından verilmiştir. Necmi Baba, Melâmîlik'e de girmiştir.

Üsküdar Selimiye Kışlası'nda 3. Topçu alayı 2. tabur kumandanlığından binbaşı rütbesiyle emekliye ayrıldıktan sonra 1332 yılında seksen yaşına gelmiş olduğu hâlde göçmüştür. Üsküdar'da İnadiye'de Celvetiyye ve Bektaşiyye'den Bandırmalızâde Tekkesi çevresinde mazinneden Selim Baba'nın arkasında yatıyor. Taş konulmasını arzu etmemiştir.

Mektep tahsili görmüş münevver bir zat olan Necmi Baba'nın "Necmiyâ" mahlasıyla yazdığı bazı şiir ve nefesleri varsa da bunlar toplanmamıştır. Vefatına yakın günlerde söylemiş olduğu bir kıtasını oğlu Doktor Rıza Beybaba'nın lütfuyla tesbit etmiş bulunuyoruz:

Bu fenâ ender fenâ encâmı gösterdi vefâ
Açıldı râh-ı selâmet göründü dâr-ı bekâ
Dâhil oldu zümre-i âl-i abâya Necmiyâ
Hâne-i vahdetteyim nâm u şöhretten halâs

Şu manzume de Necmi Baba'ya aittir:

Ali de sen Haydar da sen
Niçin meftûnun olmayım
Dîdâr da sen dildâr da sen
Niçin meşgûlün olmayım
Mürîdin Necmiyâ'ya icâzet
Lutfundan buldu hidâyet
Yüzünde okudum hidâyet
Niçin meclûbun olmayım

Necmi Baba'nın oğlu kemançe üstadı Doktor Ziya Beybaba da Üsküdar Yeni Câmi'-i şerîfi başmüezzini Hafız Abdüllatif Baba'dan (Latif Baba, meşhur Nâfi' Baba'dan çeyizlidir) nasipliydi. Son zamanlarda Postacı Ali Cemalî Baba'dan babalık icazeti almıştı.

Tatar Şakir Paşa: Hünkâr yaveri idi. Uzun zaman Çanakkale muhafızlığında bulundu. İlk intisabı Hacı Feyzullah Efendi'yedir. Küçük Hüseyin Efendi ile birlikte halvet çıkarmışlardır. Feyzullah Efendi'nin vefatından sonra Melek Efendi'ye gelmiş, sülûkunu tamamlamış ve ondan hilâfetname almıştır. Melek Efendi, Şakir Paşa'ya evlâtlığı olan bir kızı vererek onu kendisine damat edinmişti.

Şeyh Hacı Mehmed Sâbit Efendi (Gümrüklü): Geredeli Hacı Hasan Efendi'nin oğludur. Mecidiye Duhan Fabrikası'nı işlettiğinden "Tütüncü Şeyh"

Hacı Beşir Ağa Tekkesi (İÜ Sanat Tarihi Bölümü arşivi, Baha Tanman'ın "İstanbul Tekkeleri" yazısından)

derlerdi. Önce Hacı Feyzullah Efendi'ye intisap etmiş, onun terbiye ve teslîkinde bulunmuş, vefatıyla halifelerinden Melek Efendi kendisini istihlâf eylemiştir. Ayrıca Tokat Kâdirî şeyhlerinden Balak Babazâde Osman Efendi'den teberrüken Kâdirî icazetnamesi almıştır. 1338 Şubatında seksene yakın bir yaşta vefat eden Şeyh Sâbit Efendi Eyüp'te Melek Efendi'nin sağ tarafında demir parmaklık içinde yatıyor. Başında önden sırmalı ilmiye sarığı var. Kitabesi talik yazı iledir: "Kıdvetü'l-ârifîn kutbu'l-vâhidîn azîzân-ı sâdât-ı Nakşibendiyye'den el-Hâc Mevlânâ eş-Şeyh Mehmed Sâbit kuddise sırruhu'z-zâhir hazretlerinin merkadidir. 8 Şubat 1338."

Hacı Lokman ve Hacı Kurban isimli iki halifesi hakkında bilgi edinilememiştir, ikisi de Melek Efendi'nin çevresinde yatıyorlar, taşları bulunamadı.

Şeyh Mehmed Nuri Efendi (Melek Efendi) vefat edince Beşir Ağa Tekkesi postuna sırasıyla Abdullah Efendi ve Ömer Âdil Bey oturdular:

Şeyh Abdullah Efendi: Melek Efendi'nin vefatından sonra gelmiştir. Sirkeci'de Safvetî Paşa Tekkesi son şeyhi merhum Ahmed Refîk Efendi (Ak) bu zatın halifesi idi.

Şeyh Ömer Âdil Bey: Bitlislidir. Beyazıt dersiamlarından idi. İstanbul Belediyesi'nde uzun zaman hukuk müşaviri olarak vazife gördü. Tekkenin son şeyhidir, aynı zamanda ilim ve kalem erbabından bulunuyordu.

Gümüşhaneli Tekkesi

Ankara Caddesi'nden Sirkeci'ye inerken İstanbul Valiliği önündeki Hükümet Konağı Sokağı'na dönünce, sağda kalıntıları bulunan arsa üzerinde Gümüşhaneli Tekkesi vardı. (Alemdar Mahallesi, 31 ada, 7 parsel)

Fatma Sultan Camii bünyesinde Ahmed Ziyaeddin Efendi (ö.1893) tarafından 1859'da meşihat konularak Nakşibendiyye-Hâlidiyye neşesi uyandırılmıştı. Revnakoğlu ne 1957'de yıktırılan tekkeyi ne de tekkenin ilk şeyhi Ahmed Ziyaeddin Efendi'yi müstakil bir bahis olarak ele alır, (zikrin gizli yapılmamasına dair döneminde yapılan bir ikaz için bkz. 228:11-12) sadece şeyhin kalabalık halife kadrosundan bir kısmını zikreder (212:42-45,52,55,57):

> Gümüşhaneli'nin halifeleri 140'tan fazladır. Bunlardan dört kişiye ayrıca tâc-ı şerîf giydirmiştir:
>
> Birincisi, vefatından sonra yerine geçen Kastamonulu Hasan Hilmi Efendi'dir.
>
> İkincisi, Kırımî Mücteba Efendi merhum: 1319 Rebiülahirinde rıhlet. Silivrikapı'da yatıyor:: Merkez Efendi'den Silivrikapı'daki Hacı Bayram Çeşmesi'ne bitişik kahvenin arkasına inen çayırın uçlarında ve kahveye yakın tarafta çift şahideli, muntazam mazbut mermer lahit, başında sivri asabeli Nakşî tâcı üzerine ilmiye imamesi, yazısı talik. Bu zat "Arapkuyusu şeyhi" diye maruftur: "Hû - Tarîkat-i aliyye-i Nakşibendiyye-i Hâlidiyye meşâyih-i izâmından muhaddisîn-i kirâmdan kutbu'l-ârifîn gavsü'l-vâsılîn fahrü'l-meşâyih Gümüşhaneli el-Hâc Ahmed Ziyaeddin Efendi hazretlerinin hulefâlarından ârif billah vâsıl ilalllâh Kırımî el-Hâc Mücteba Efendi hazretlerinin rûhuna fâtiha, 18 Rebiülevvel 1319, yevm-i Pazar."
>
> Usturumcalı Hasan Tahsin Efendi: Hacı Haftan Bayramî Câmi'-i şerîfi imamı bulunan zat, bunun halifesidir.
>
> Rize'nin Varda köyünden Hacı Osman Efendi merhum.
>
> Kaymakam Hacı Osman Necati Efendi merhum b. Berber Yahya: "Kaymakam Hacı Osman Bey" diye maruftur. Pirlepeli olan bu zatın ecdadı Fatih'in Konya'dan tehcir ettiği Karaman Türklerinden ve Bayraktarlar ailesindendir.
>
> Kaymakam Hacı Osman Efendi'nin yedi defa haccı vardır. Piyade kaymakamlığından mütekait olup Gümüşhaneli Tekkesi'nin son zamanlarda şeyhlik makamını idareten ve intihaben temsil edenlerden Karahisarışarkili Mehmed Hilmi Efendi'den sonra bu kudsî vazife yine hususî mahiyette kendisine tevcih edilmişti. 1941 senesinde 80 yaşındayken rıhlet eyledi. Merkez Efendi

haziresindedir, taşı var. Hayatında beş kadın almış, hiç gözlük kullanmamış ve daima misvâk-ı şerîf istimal eylemişti.

Osman Necati Efendi'den sonra Hasib Efendi merhum ile Demircili Ömer Lutfi Efendi merhum gayriresmî olarak neşr-i tarîkat etmekteydiler.

Ankaralı Hacı Ahmed Hilmi Efendi b. Mehmed b. Ahmed el-Ankaravî: Ankaralı Hacı Ahmed Hilmi Efendi hilâfet aldıktan sonra İzmit'in Fevziye, Taşçılarbaşı ve Yenicuma Câmi'-i şerîflerinde salı-cuma geceleri hatm-i hâce yaptırmaya başlamış ve bir hayli mürit toplamıştır. Tarikatı neşretmek hususunda büyük şöhret ve muvaffakiyet elde ettiği görülmüştür. Kastamonu'ya sürüldüğü zaman orada fıkha dair bir eser meydana getirmişti. 1328 Şaban-ı şerîfinde bastırılan bu kitap *Muhibbü'l-Fıkh li-Hıfzı'd-Dîn* ismini taşımakta ve iman, elfâz-ı küfr, ahlâk, bey' ve şirâ, iskat, nikâh ve talâka müteallik meseleleri ihtiva etmektedir. Kenarları haşiyeli olup büyükçe çapta 79 sayfadır. Vefatında yaşı sekseni bulmuştu.

Bu zatın Of köyünde hayatta bulunan bir halifesi vardı. Şimdi Bakırköy Kartaltepe Câmi'-i şerîfinin imamı bulunan Mudurnulu Hafız Ahmed Tahir Efendi de yakın talebe ve müritlerindendir.

İkdam'dan: "İrtihal: İzmit'in Gazi Süleyman Paşa Medresesi müderrisi hulefâ-yı Nakşibendiyye-i Hâlidiyye'den ve fuzalâ-yı asrdan Ankaralı Hacı Ahmed Hilmi Efendi irtihâl-i dâr-ı bekâ eylemiştir. Mevlâ-yı müteâl rahmet eyleye. İzmit'te Sultan Orhan Camii civarında Kale Kabristanı'ndadır. 15 Muharrem 1335, 30 Teşrîn-i evvel 1332, 12 Teşrîn-i sânî 1916 Pazar."

Saftanbolulu Bozacızâde Hacı Mehmed Efendi merhum: Bir hayli Kelâm-ı kadîm yazmakla tanınmış, Sekbanbaşı Yakup Ağa Câmi'-i şerîfi imamı Safranbolulu Hattat Mehmed Şevki Efendi merhum bu zattan ders okumuş ve 1303'te icazetname almıştır.

Fatih türbedarı Ahmed Amiş Efendi merhum: Teberrüken icazetname verilmiştir.

Hacı Halid Efendi merhum: Manisa'da Demirci kazasındandır. Şeyh İsmail Necati Efendi halifelerinden Demircili Hoca Ömer Lutfi Efendi'nin babasıdır.

Ulemadan Tarsuslu Hacı Hamza Hazmi Efendi: Meşhur Sultanselimli Hafız Şakir Efendi'den okumuş ve icazet almıştır. Ramazanzâdeler'den Eliyeşil Müftü'nün (Tarsus müftüsü Hacı Ahmed Hilmi Efendi) torunudur, bu sebeple "Müftüzâde" de denilir. 85 yaşında evlenmiş, bir çocuğu olmuştu. On sene sonra kendisi göçtü, Tarsus umumi kabristanında yatıyor. Fıkıh ve hadis ilimlerinde şöhreti vardı. *Mesnevî-i şerîf*'in büyük parçaları ezberindeydi. 1308'de Tarsus'ta ilk defa Türkçe hutbe okumuştur. Ahmed Ziyaeddin Efendi'nin son halifesidir. 14 Şubat 1955'te doksan beş yaşında intikal eyledi. Tarihle de alâkalıydı, Hazmî mahlaslı manzumeleri vardır.

Eyüplü Hacı Mehmed Emin (Yücel) Efendi: 24 yaşındayken üç haccından ikincisini Gümüşhaneli ile beraber yapmıştır. Müşarünileyhin hâdim-i hâssı olarak uzun zaman yanında ve hizmetinde kalmıştı. Eyüp Hazret-i Hâlid Câmi'-i şerîfinin vaiz ve Âdile Sultan Türbesi'nin türbedarıydı.

Sonradan Safranbolulu Şeyh İsmal Necati Efendi'den istihlâf olunmuş ve hem de bu zatın oğlu eski İstanbul müftüsü Mehmed Fehmi Efendi ile birlikte dersten icazetname almıştır. 1963 Eylülünde 85 yaşında vefat eyledi. Eyüp Bahariyesi'nde Şehitlik'te medfundur. 10 Muharrem 1270'te doğmuştu.

Mehmed Hilmi b. Yusuf Hulûsî Efendi: Şarkikarahisarlıdır, H.1282'de orada doğmuştur. Babıali'de Beşir Ağa Kütüphanesi'nin hâfız-ı kütübüydü. Sultan II. Mahmud Türbesi'nin riyâset-i hatm-i hâcegân ciheti de üzerinde bulunuyordu. Bu vazife Haziran 1333 tarihinde Salih Efendi'den sonra kendisine verilmişti.

Nuruosmaniye Câmi'-i şerîfinin müezzinlerinden ve muvaffakiyetli genç hattatlardan Hafız Mustafa Recep Berk bu zatın tek oğludur. Kendisi Beşiktaşlı Hacı Mehmed Nuri Efendi merhumdan H.1326'da icazetname almıştır. 1327 doğumludur.

Erzurumlu Hacı Mehmed Şevket Efendi (Erzurum mebusu): Gümüşhaneli'den hadis ve fıkıh okumuş, icazet ve tarikat almıştır.

Kırımlı Hacı İsmail Efendi: Ulemadan bir zattır. H. 1317'de vefat etmiş, Eyüpsultan'da Melek Efendi Tepesi'nde gömülmüştür. Sülüs yazılı taşı vardır. Başında işlemeli Nakşî tâc-ı şerîfi, kitabesi sülüs: "Hüve'l-Bâkî - Tarîkat-i aliyye-i Nakşibendiyye-i Hâlidiyye'den el-Hâc Ahmed Ziyâeddin Efendi hazretlerinin hulefâ-i benâmından Kırımî el-Hâc İsmail Efendi hazretlerinin rûh-ı şerîfine el-fâtiha, 1317."

Hüseyin Tahsin Efendi: Prizrenlidir, orada Hâlidiyye tekkesinde postnişindi. İlmiyeye mensuptur. Gümüşhaneli ile birlikte Hicaz'a gitmiştir. Gümüşhaneli rahatsızlanmış, onu sırtına alarak tavaf etmiştir. Vefatına kadar da yanında ve hizmetinde bulunmuştur.

Halil Fahri Efendi (Erzincan kadısı, Tortumlu): Mübarek, muhterem Fındıkoğlu'nun babasıdır. Şeyhinin adı olan oğluna "Ahmed Ziyaeddin"i koyması ona intisabından dolayıdır.

Hacı Şevket Efendi (eski Erzurum mebusu, şair, edip ve ihtilâlci): Şevket Efendi, Ahmed Ziyaeddin Efendi'den intisap ve istihlâf ile kalmamış, ondan ders de okumuş ve hadisten icazetname almıştır.

Safvetî Paşa Tekkesi

Ebussuud Caddesi, Saffetipaşa Sokağı, İbn-i Kemal Caddesi ve Orhaniye Caddesi ile çevrili alandadır.
(Hocapaşa Mahallesi, 23 ada, 1 parsel)

Tekkenin banisi Kırımlı Ebubekir Rifat Efendi'nin oğlu Musa Safvetî, memuriyet hayatına kalemlere devam ederek başladı, Hasib Paşa'ya kâtip oldu, bir süre sonra dîvân-ı hümâyûn haceliği tevcih edildi. Hasib Paşa'nın Evkaf nazırlığı sırasında Bağdat ve Musul kethüdalıkları uhdesindeydi. Evkaf nazırı, Maliye nazırı, bahriye müsteşarı, hazine-i mukataat defterdarı, Meclis-i Vâlâ reisi, Şam defterdarı, Maliye nazırı oldu, bazı valiliklerde de bulundu.10 Şaban 1281'de vefat etti. Revnakoğlu (61:119), vefat tarihi paşanın mezar taşında "10 Şaban" yazmakla beraber, "4 Şaban"da ısrarlıdır.

Tekkeler devrinden sonra ilkokul olarak kullanılan mabet, bir süre sonra Vakıflar Genel Müdürlüğü arşivi olarak hizmet görmüş, şimdi de 2021'de ihya edilerek bir vakfın faaliyet şubelerinden biri olmuştur.

Revnakoğlu notlarında, Musa Safvetî Paşa'nın birkaç yakınına kısaca temas edilir (61:115,125):

> Yeniköy'de 1261-1845 tarihinde Osman Reis Câmi'-i şerîfinin yanında bir de çeşme yaptırmış olan Safvetî Paşa'nın Kastamonu'daki Nakşî tekkesine de hayli himmet ve hizmeti dokunmuştur.
>
> 1927'de bastırılan *Adâb-ı Muâşeret* kitabının sahibi Teşrifat müdîr-i umûmîsi Safvetî Ziya Bey merhum, Musa Safvetî Paşa'nın ikinci oğlu merhum Ziya Bey'in mahdumuydu.
>
> Safvetî Paşa'nın büyük oğlu Rifat Bey'in kızı Hayriye Hanım, İsmail Müştak Bey'in kayınvalidesiydi. Onun kerimesi Sadiye Hanım'la evlenmiş, bu aileye damat olmuştu. Kaybolan vakfiyenin bir sureti de kendisindeydi.
>
> Sadiye Hanım, Osman Bey - Bomonti, Meşrutiyet Apartmanı ikinci kat. Validesi Hayriye Hanım da burada oturmaktadır.

Tekkenin umumî tarihi ve burada şeyh olanlar Revnakoğlu dosyalarında şöyle yer bulur (61:116-124):

> Nakşibendiyye'nin Hâlidiyye kolundan olup Sirkeci civarında Karaki Hüseyin Ağa Mahallesi'nde Kamer Hatun Mektebi yanındadır. Cuma günü öğleden sonra hatm-i hâce okunurdu. Beş defa Maliye nazırlığında bulunan, ayrıca Evkaf nazırı, daha önce Meclis-i Vâlâ-yı Hükkâm-ı Adliye reisi Musa Safvetî Paşa tarafından H.1261 - M.1845'te yaptırıldı. Zîver şu tarihi söylüyor: "Tevcîh kıldım üçler soyuna Zîver dedim târîh - Bu vâlâ dergehi yaptı

Cenâb-ı Safvetî Paşa 126" (*Âsâr-ı Zîver Paşa*, on beyittir, s. 154; s. 149'da çeşmesinin de tarihi vardır, aynı yılın içinde yaptırılmıştır.)

Nakşibendiyye tarikatına mensup Musa Safvetî Paşa 4 Şaban 1281'de (1864) göçerek Eyüp'te Bostan İskelesi'nde Mihrişah Valide Sultan Mektebi'nin (baş mektep) haziresine defnedilmiştir, taşı vardır.

Bu tekkenin içinde bir câmi'-i şerîf ile çoğu yazma eserlerden teşekkül eden küçük, zarif bir kütüphane de vardı ki dergâhların seddi münasebetiyle altın yaldızlı fihristi ve vakfiyenamesi ile beraber Evkaf tarafından teslim alınmış, fakat üç araba dolduran ve yazılması üç gün süren bu nadide kitaplarla yazma Mushaflar hakkında hangi kütüphaneye devredildiğine dair Evkaf'tan şimdiye kadar hiçbir malûmat alınamamıştır.

Safvetî Ziya

Tekkenin ilk yapılışı ahşaptır. Babıali'nin arka duvarına yapışık ve epeyce büyük bir konak hâlindeydi. Bir çıkmaz sokağın içinde bulunan bu tekke, Hoca Paşa yangınında yandıktan sonra Musa Safvetî Paşa'nın kardeşi Mustafa Efendi tarafından ve yine Safvetî Paşa'nın bıraktığı para ile bugünkü şeklinde kârgir olarak inşa edilmiştir.

Harem tarafında beş odası ve selâmlıkta da mutfak ve tevhîdhaneden başka dervişlerin ikametine mahsus olmak üzere 12 odası vardı ki bu kısım dergâhların Maarif'e devri tarihinden itibaren 48. İlkokul olarak kullanılmaktadır. 5 odadan ibaret bulunan harem tarafı da son mütevellisi tarafından kiraya verilmiştir. Vakıf şartlarının icabı bahçesine kimse gömülmediğinden haziresi yoktur.

Tekkenin son şeyhi Ahmed Refik Ak merhumun refikası Fatma Bedriye Ak Hanım'dan öğrendiğimize göre dergâhın vakfiyenamesi Safvetî Paşa'nın büyük oğlu Rifat Bey'in mütevelli bulunduğu zamanda kayboldu.

Hâlidiyye asitanesi sayılan tekkenin ilk şeyhi Ankaralı Hacı Hasan Efendi'dir ki meşihatı Safvetî Paşa zamanında almış ve Hoca Paşa yangınına kadar bulunup tekkenin ikinci yapılışından biraz sonra vefat etmiştir.

Yerine İskilip müftüsü Şeyh Mehmed Emin Efendi gelmiştir.

Bundan sonra Şeyh Mehmed Bey denilen bir zat kısa bir zaman şeyhlik makamında bulunmuştur.

Sonra tekkenin birinci şeyhi Ankaralı Hacı Hasan Efendi'nin halifelerinden ve Beyazıt dersiamlarından Ali Asım Efendi meşihata getirilmiştir. Aynı zamanda Meclis-i Meşâyih azasından bulunan Hafız Ali Asım Efendi, Beypa-

zarlı tüccardan Hasan İsmî Efendi'nin küçük oğludur. Beyazıt müderrislerinden Kazasker Hoca Necib Efendi merhumdan ilmiye icazetnamesi almış, 1296 tarihinde de Nakşibendiyye'den istihlâf olunup Safvetî Paşa Tekkesi'ne şeyh olmuştur. 1316 Şaban-ı şerîfinin yirmisinde 63 yaşında irtihal eyledi. Eyüp'te Nakşibendiyye'den Kâşgarî Tekkesi'nin cümle kapısının arka sağ iç yanında yatmaktadır, parmaklık içindedir. Manevî mesuliyetinden korkarak kimseye hilâfet vermediğini öğrenmekteyiz.

Kendisinden sonra şeyhliğe gelen ikinci oğlu Ahmed Refik Ak, on yıl kadar rüsûmât meclisi zabıt kâtipliğinde bulunduktan sonra Babıali'de Nakşibendiyye'den Beşir Ağa Tekkesi şeyhi Abdullah Efendi'den hilâfetname alıp Safvetî Paşa Tekkesi'ne, babasının yerine postnişin oldu.

Tekkenin son şeyhi bulunan bu zat, Zilhiccenin 7. gününe rastlayan 13 Nisan 1932 çarşamba günü gece yarısından sonra şeker hastalığından ve babası gibi o da 63 yaşında vefat etmiştir. Babasının medfun bulunduğu Kâşgarî Tekkesi'nin dışında ve cümle kapısının solunda, tepe üzerinde, vasiyetine binaen ağabeyi Adliye zabıt kâtiplerinden Ziya Bey merhumun lahdi içine yatırılmıştır.

Sâlihâttan mübarek bir hatun olan refikası Fatma Bedriye Ak (Sirkeci'de Kargılı Sokağı'nda, 15 numaralı kendi evinde oturmaktadır) diyor ki "Vefatı yılındaydı, bir sabah bana "Yahu dedi, babam 63 yaşında vefat etti, ben de o yaşa geldim. Artık durmaz giderim. Bu sene göç var bize!" Hakikaten öyle oldu, babasının yaşında toprağa girdi rahmetli..."

Şeyh Ahmed Refik Efendi'nin oğlu Ali Ak, Manisa'da Uzunçarşı'da Park Caddesi'nde 120 numaralı Tecimevi'nin sahibidir.

Not düşelim, Revnakoğlu yukarıda bu tekkenin şeyhliğini "Ankaralı Hacı Hasan Efendi" ile başlatır. Muhyiddin Efendi'nin tomarında Ankaralı Hacı Hasan Efendi'den önce dört şeyhin ismi yer alır. Bu dört isim her hâlde tekkenin imamı, asaleten bulunmayanlar ya da şeyhlik verildiği hâlde kabul etmeyenlerdi. Revnakoğlu'nun dosyalarına dercettiği bu isimler şunlardı (61:108-109):

Şeyh el-Hâc Yusuf Efendi: Velâdeti 1181. Ayasofya kürsü şeyhidir. 1261'de tevcîh-i meşîhat edilmiştir. Rıhleti 16 Zilhicce 1264'tedir.

Hacı Mehmed Hilmi Efendi: Vekildir, tekkenin imamlığı da üzerindeydi. 29 Safer 1271'de göçtü. Eyüp'te Kırkmerdivenler'de yatıyor.

Eyüp Kırkmerdivenler'de Kâşgarî Dergâhı'ndan Eyüp'e doğru solda caddeye müvazi beşinci servinin yanında talik yazılı başlıksız ustuvaneli tek şahide: "Yâ Hû - Devletlü Safvetî Paşa hazretlerinin müceddeden inşa buyurdukları Hânkâh-ı Nakşibendiyye-i Hâlidiyye imamı el-Hâc Mehmed Hilmi Efendi rûhıyıçun fâtiha 29 Safer 1271." (Tesbit 3 Ağustos 1958)

Oğlu Şeyh Hacı Arif Efendi: 1278'de fevt.

Şeyh Abdülfettah Efendi: Kendisine verilmişken kabul etmeyip Üsküdar'da Alaca Minare Tekkesi tevcih olunmuştur.

Tekkenin vakfiyesi Muhyiddin Efendi'nin tomarında şöyledir (61:106-107):

Dergâh-ı mezkûrun şartı mütevellilerin re'yi ve tariki fukarasının, meşâyihinin kıdemli bulunanın intihabı ve postnişin bulunan şeyhin de kable'l-fevt işârâtı üzerine Mevlana Hâlid hazretlerine müntehi Hanefiyyü'l-mezheb bir zât-ı şerîfe verile ve hucurâtta müteehhil sakin olmaya.

İmamet, müezzinlik vesair cihetleri de yine şeyh-i hânkâhın intihabıyla bir ehline verile. Meşihat ciheti için şehriye üç yüz kuruş taamiye, mürîdân için de beher şehr beş yüz kuruş, sair cihetler için ellişer kuruş vakıf ve mescidin mütevellisi tarafından verile.

Sultan Hamîd vakfından, Hamidiye İmareti'nden yevmî on üç çift fodla ile yevmî on kıyye lahm-ı ganem muhassastır.

Beher hamîs ve isneyn geceleri beyne'l-ışâ' hatm-i hâcegân ve eyyâm-ı sâirede bade-salâti'l-fecr hatm-i Kur'ân edile. Ve şeyh efendinin re'yine müfevvaz olarak lâ-ale't-tayîn haftada iki gün teveccüh-i marûf-ı hâcegân-ı Nakşibendiyye icra buyrula...

Demirkapı Bedevî Tekkesi

Tekke, bir diğer adı da "Daye Hatun" olan Demirkapı Camisi'ndeydi. 1883'te demiryolu açılması sırasında yıktırılan tekke-mescit, Sirkeci İstasyon Caddesi'nin deniz tarafında bulunuyordu.

Tekkenin kısa tarihi Revnakoğlu'nda şöyledir (165:410):

> Sirkeci'de Demirkapı denilen yerde Demirkapı Câmi'-i şerîfi içindeki bu dergâh-ı şerîf İstanbul'un en eski Bedevî dergâhları arasında en çok tanınmış olanlarından biriydi. Perşembe günleri icrâ-yı âyîn edilirdi. İstanbul Bedevî şeyhlerinden çoğunun icazetnamesi Demirkapı'ya uğrar.
>
> Burasının maruf şeyhi İbrahim Edhem Selâmî Efendi'den istihlâf olunan İstanbullu Ahmed Niyazî Baba, Kocamustafapaşa'da Ağaçkakan'da büyük bir tekke uyandırmış ve pek meşhur olmuştu; tekkesi Bedevîler arasında "Ahmed Baba Kulu" diye isim yapmıştır.

Daye Hatun Camii – Demirkapı Camii ve Tekkesi

Demirkapı Bedevî Tekkesi'nin ilk şeyhi İbrahim Edhem Selâmî Efendi'ydi. (165:411): "İstanbullu, "Alaybeyi" namıyla maruf İbrahim Edhem Selâmî Efendi: Yine İstanbullu

olan Şeyh Mustafa Safvetî Efendi'den müstahleftir; o da Paçalı Ali er-Rûmî'nin halifesidir. H.1252'de göçmüştür, Aydın Güzelhisarı'nda yatıyor."

Revnakoğlu, Beylerbeyi Bedevî Tekkesi son şeyhi Rami Bey'in yazma hâlindeki eserinden İbrahim Edhem Selâmî'nin mezar kitabesini tesbit eder (165:408):

> *Sünûhât-ı Rami* (c. 3): Bedeviyye icazelerinde "Şeyh İbrahim Edhem Selâmî el-İslamboli" ismiyle geçen tarîkat-i aliyye-i Bedeviyye'nin maruf ricalinden bulunup Aydın Güzelhisarı'nda medfun ve mezar taşında yazılı şu tarih manzumesini kaybolmamak için *Sünûhât*'ımıza derc etmeyi kadirşinaslık sayıyoruz:
>
> *Küllü Men Aleyhâ Fân*
>
> *Şeyh-i meşhûr Alaybeyi göçtü*
> *Ola me'vâsı tekye-gâh-ı naîm*
>
> *Ehl-i hâl idi Kutb Edhem-veş*
> *O Selâmî-lakab azîz ü fehîm*
>
> *Bende-i Seyyid Ahmed el-Bedevî*
> *Zâtını eylemişti Rabb-i Rahîm*
>
> *Kaldı Aydın Güzelhisarı'nda*
> *Göçüp ol pîr-i lâzımu't-ta'zîm*
>
> *Rûhuna rahmet eyleyen züvvâr*
> *Ola sîr-âb-ı kevser ü tesnîm*
>
> *Dikti eski halîfesi taşın*
> *Fevti târîhin ettirip terkîm*
>
> *Oku bir fâtihayla ey Safvet*
> *Hû dedi göçtü Şeyh İbrahim, 1252.*

Tekkenin Revnakoğlu'nca tesbit edilen son şeyhi, Mehmed Hilmi Efendi'ydi (165:410):

> Şeyh Hacı Mehmed Hilmi Efendi b. Osmân el-Kıbrısî: Dergâhın parlak devrinde şeyhlik etmiştir. Arif billâh bir zat olarak bilinir. Civarın makbul ve mahbubu olmuş, herkesten hürmet ve sevgi görmüştür.
>
> Beylerbeyi - İstavroz'da meşhur tekkeyi uyandıran Pazarköylü Hüseyin Hıfzı Bey, bu zatın biatlı dervişidir. Birlikte hacc-ı şerîfe gitmişlerdir. Nukabâlığa kadar onun hizmetinde bulunmuştur.
>
> Şeyh Mehmed Hilmi Efendi hacdan sonra Medîne-i münevvere'de Hakk'a göçmüş, Hüseyin Hıfzı Efendi de yalnız olarak İstanbul'a dönmüş, elindeki nukabâ icazesiyle Kocamustafa Paşa - Ağaçkakan Bedevî Tekkesi şeyhi ve banisi Ahmed Niyazi Baba'ya giderek onda sülûkunu tamamlamış ve istihlâf olunmuştur.

Revnakoğlu, Mehmed Hilmi Efendi'nin dervişi ve İstavroz Bedevî Tekkesi şeyhi olan Hüseyin Hıfzı Bey'i bir başka yerde daha geniş ele alır, kısmen aktarıyorum (94:301,65):

> Hüseyin Hıfzı Efendi, köyünden İstanbul'a gelerek Nuruosmaniye civarındaki Mahmud Paşa Medresesi'ne girmiş, orada tahsilini bitirmiş, hoca olmuştur. Tahsile devam ettiği sıralarda Demirkapı'da Demirkapı Câmi'-i şerîfinin içinde perşembe günleri icra edilen Bedevî âyîn-i şerîflerine de gider gelir olmuş, evvelâ zikir tarzını hocalık zihniyeti ile beğenmemiş olmakla beraber sonradan kalbinden yakalanıp dergâhın şeyhi Hacı Mehmed Hilmi Efendi b. Osman el-Kıbrısî'ye teslim olmuş ve ondan teslik edilmeye başlamıştır. Nukabâlığa kadar hizmet ve terbiyesi altında bulunduktan sonra birlikte hacc-ı şerîfe gitmişler, dönüşte Şeyh Mehmed Hilmi Efendi vefat ederek Medîne-i münevverede kalmış, Hüseyin Hıfzı Efendi kendi başına İstanbul'a dönerek Ağaçkakan Bedevî şeyhi Ahmed Niyazî Baba b Mehmed'i bulmuş, elindeki nukabâlık icazesiyle ondan tecdîd-i vüdû' etmiş ve istihlâf olunmuştur. Beylerbeyi muhitinde "Büyük Aziz" diye maruftur. İrşadı altında birçok zevat yetişmiştir. Tekkesinin şeyhliğinden önce ve şeyhliği sırasında İstavroz Mahallesi ve câmi'-i şerîfinin imamlığını yapmıştır...
>
> Şeyh Hüseyin Efendi, İstanbul'a geldikten sonra Demirkapı Dergâhı'na devam etmekle beraber bir sevk-i ma'nevî ile Beylerbeyi civarında -mukaddema İstavroz namıyla yâd edilmiş olup hâlen Abdullah Ağa Mahallesi- imam ve mektep muallimi olarak devama başlamıştır. Bu mektebe muallim olmak ve kendisinde bir aşk-ı tarîkat bulmak hasebiyle mektepte Bedevî ayini icraya cesaret ve bir müddet bu şekilde devamdan sonra kendisinin satın almış olduğu yine o beldede, şimdiki dergâhın altındaki sokakta kâin evde ayinin icrasına devam eylemiştir. Bu evin darlığı hasebiyle gelen züvvârın adem-i isti'âbesi dolayısıyla kendi parasıyla şimdiki dergâhın bulunduğu mahalli satın alarak vakfiye kaydını tescil ettirmiştir...

Revnakoğlu bir başka Demirciler Tekkesi'ni de bu bahiste not eder (165:409):

> Not: Bir Demirciler Tekkesi de Sultanahmet'te Üçler Mevkii'nde, Yüksek Ticaret Mektebi'nin karşı köşesindeydi. Önünde akarsuyu ve büyük bir yalak taşı vardı. Sonraları suyu kestiler, yerine bir Terkos musluğu taktılar, hâlen akıyor. Demirciler Tekkesi, bu musluğun arka tarafındaydı. Hemen yanında Sadık Efendi Sıbyan Mektebi vardı.

Yıldız Dede Tekkesi

Şeyhülislâm Hayreddin Efendi Caddesi üzerinde, 4 numaralı binadır. (Alemdar Mahallesi, 417 ada, 6 parsel)

Adı "Necmeddin" olan Yıldız Dede'nin İstanbul'un fethinde bulunduğu, kendisine mülk olarak verilen kiliseyi hamama çevirdiği, vefat edince de ikamet ettiği hamamının külhanına defnedildiği Ayvansarayî'nin *Hadîka*'sında yer alır. Aynı kaynak, Yıldız Dede'nin duası makbul bir zat olduğunu, hamamındaki kurnalardan biri için dua ettiğini, bu sebepten o kurnadan yıkananların hastalıklarından kurtulduğunu, muratlarına erdiğini söyler. Hamamın diğer kurnalarından ayrı olarak şifalı kurnanın musluğu üzerinde çini varmış.

Yıldız Tekkesi (259:4)

Hadîka, zamanla mezar yanında teşekkül eden tekke ve mescidinin tarihini de anlatır: Halvetî şeyhlerinden Mustafa Sinobî, Yıldız Dede'nin kabri yanında ikamet etmek için o vakit hamamın sahibi olan Kemankeş Mehmed Ağa'dan izin alır; kısa bir süre sonra tahta yeni çıkan Sultan I. Mahmud'un müsaadesiyle mezarın bitişiğindeki yeniçeri çorbacısının evi satın alınır; bir mescit ve türbe, yanına da iki katlı, iki odalı bir tekke yapılır. Tekkenin şeyhliği Mustafa Sinobî Efendi'ye tevcih edilir.

Mustafa Sinobî, Üsküdar'da Tekkekapısı'ndaki Selâmî Tekkesi şeyhi Köstendilî Ali Efendi'nin (ö.1143-1730) halifelerindendi; H.1166 - M.1752-53'te vefat ettiğinde tekkesine defnedilmişti.

Hadîka, Mustafa Sinobî'den sonra halifesi Seyyid Mehmed Dede'nin (ö.H.1190 - M.1776-77), ardından Seyyid Mehmed Dede'nin akrabasından (Muhyiddin Efendi'nin tomarına göre oğlu) Seyyid Ömer'in (ö. H.1209) posta oturduğunu yazar. Bu şeyhlerin hepsi tekkenin türbesine defnedilmişti.

Bundan sonra gelen üç şeyh sırasıyla Seyyid Mustafa Efendi (ö. H.1232'de (*Tomar*'da H.1223; türbede medfun), oğlu Seyyid Mehmed Nureddin Efendi (ö. H.1281'de (*Tomar*'da H.1292; Beşiktaş'ta medfun), kardeşi Seyyid Ahmed Şakir Efendi (Eyüp'te gömülü).

Yıldız Tekkesi (259:5)

Tekkenin son şeyhi Mehmed Nuri Efendi'ydi. Revnakoğlu bu şeyhi tanır (259:34-35):

Şeyh Mehmed Nuri Efendi, ağır başlı, gayet vakur, faziletli bir zattı. Kumrulu şeyhi Latîf Efendi'den müstahleftir. İyi devran ettirir, iyi kuud zikri yapardı. Ali Fakrî Efendi, Kadem şeyhi Salâhaddin Bey, Saraç İshak şeyhi Vahdî Efendi hemen daima beraber gezerlerdi. 10 Rebiülahir 1350 - 24 Ağustos 1931 tarihinde göçtü, Eyüp'te medfundur.

Eyüp Şehitlik, 16 Mart Şehitlerinin hemen arkasında ve biraz sol tarafta yeşile boyalı geniş demir parmaklık içindedir. Yazı dört köşeli mermer levha üzerinde olup parmaklığın caddeye bakan yüzüne asılmıştır, talik yazıdır: "Tarîkat-ı Halvetiyye-i Cerrâhiyye'den Bahçekapı'da kâin mülgâ Yıldız Tekkesi şeyhi Mehmed Nuri Efendi'nin kabridir. 10 Rebiülahir 1350 - 24 Ağustos 1931."

Revnakoğlu, Mehmed Nuri Efendi'nin iki halifesine temas eder. İlki sadece ismini verdiği "Durmuş şeyhi Said Efendi merhum"u "Durmuş Dede Tekkesi" bahsinde biraz açar (290:93):

> Şeyh Said Efendi, 11 Haziran 1942 perşembe günü tedavi edilmekte olduğu hastahanede bir ameliyat neticesi rahmet-i Rahmân'a kavuşarak 13 Haziran cumartesi günü Rumelihisarı Mezarlığı'nda Durmuş Dede'nin izâmının nakledildiği yere gömüldü. 1302'de doğmuştu. Metro Hanı'nda elektrik şirketi memurlarından iken vazifesini Büyükdere Belediyesi'ne nakletmişti. Sarıyer kazası kaymakamlığı muhasebecisi iken vefat etti, rahmetullâhi aleyhi.

Mehmed Nuri Efendi'nin diğer halifesi Hoca İshak Sabri Efendi'ydi (259:34):

> Son şeyh Mehmed Nuri Efendi'nin halifelerinden dersiam ve kürsü şeyhi Hoca İshak Sabri Efendi b. Hasan (d. H.1289) ağlayarak vaaz eden, vecd içinde yaşayan mübarek, fâzıl bir zat idi. Medreseler müftülüğü, Beyazıt Câmi'-i şerîfinin Ramazan vaizliği ve Ayayokuşu'ndaki Kemal Paşa Câmi'-i şerîfinin imam ve hatipliği üzerinde iken 3 Haziran 1935 tarihinde göçtü. Bozdoğan Kemeri üzerinden bir kaza neticesi düşerek vefat eylemiştir.

Tekkenin zakirleri şu isimlerdi (259:37): "Terlikçi Mehmed Efendi, Zakirbaşı meşhur Hafız Burhan da peyreviydi. Zikri her hafta kıyam reisi Kör Mehmed idare ederdi. Dergâhın mensuplarından ve iyi zikircilerden Beşiktaşlı Subhi Bey, Beşiktaş tramvay

hattında kontrol olup numarası 99'du.".

Tekkenin Abdülmecid döneminde yapılan ihyası ve Şeyh Mustafa Sinobî'nin türbesi kitabesi metni şöyledir:

Pâdişâh-ı bahr ü ber Hüsrev-haşem zıll-ı Mecid
Etti ihyâ bu makâmı Hak vere ömr-i mezîd

İsm-i Allah çıktı dilden cevherî târîhle
Hânkâh-ı Necm'i ihyâ kıldı Şâh Abdülhamid, 1189

-

Türbe-i Yıldız Dede Sultân metâf-ı evliyâ
Hânkâh-ı pîşvâ-yı vâsılîn Şeyh Mustafa, lillâhi el-fâtiha, 1143.

Tekkeler devrinin sonlarına doğru depremden hasar görmüş, son şeyhi Nuri Efendi tarafından tamir ettirilmişti. Geliri sadece tekke kapısı bitişiğindeki iki dükkândan alınan kiraydı. Son vaziyetini böyle aktaran Muhyiddin Efendi, "tekke dahi gayet mukassi bir mağara gibi kalmıştır" cümlesiyle son vaziyetini tarif eder.

Yıldız Tekkesi kitabesi (259:6)

Yıldı Dede Tekkesi (Fatih Belediyesi arşivinden)

Kara Baba Tekkesi

Yeniçeriler Caddesi'nden Kara Baba Türbesi Sokağı'na girilince, sağda 4 numaralı bina kara Baba Tekkesi'dir.
(Mimar Hayreddin Mahallesi, 1167 ada, 16 parsel)

Revnakoğlu, Şehzadebaşı'ndaki Bukağılı Dede gibi Kara Baba'nın da Bizans'tan kaldığına inanır, (187:18) "Bukağılı Dede gibi Bizans azizlerinden bilindiği için mezarları batıya bakıyordu, üzerlerine türbe ve sanduka yapıldıktan sonra başları kıbleye çevrilmişti" dedikten sonra yerli rivayeti de toplayarak "Burada yatan Kara Baba-yı Velî, rivayete göre Fatih'in askerlerinden olup burada şehit düşmüştür. Asıl adı "Kara Oğlan" demek olan "Kara Bala" imiş" kaydını düşer ve diğer "Kara Baba" isimli yatırlardan bahseder:

> Gelibolu'da "Kara Baba" isimli bir Bektaşî tekkesi vardır ki Rıza Tevfik'in *Serâb-ı Ömrüm*'de bu tekkenin medhiyesi görüldü.
>
> Hüdavendigar sancağında İnegöl kazasında Adaöyük karyesinde yatan Kara Baba hazretlerinin zaviyesinin yeri aslında bir çiftlik yeriydi. Zaviyedarı Şeyh Mehmed Efendi idi.
>
> Çatalca'da Subaşı köyü civarında mağaralar içinde bir Kara Baba ziyaretgâhı mevcuttur.
>
> Keskin kazasının Maden kasabasında Hacı Bektaş-ı Velî hulefâsından Haydar Sultan'ın yanında yatan eizze-i kirâmdan bir Kara Baba daha vardır.

Revnakoğlu, içindeki yatırdan ismini alan Kara Baba Tekkesi'ni önce Muhyiddin Efendi'nin tomarındaki mahdut malûmâtı ilâvelerle (parantez içindekiler Revnakoğlu'nundur) aktarır (187:17,21):

> (Çemberlitaş'ta Atik Ali Paşa civarında), Sedefçiler'de ve Mimar Hayreddin Mahallesi'ndedir. (Rifâ'iyye'nin Ulvâniyye kolundandır.)
>
> "Filasl kadim türbedir. (Mukabele günü salıydı.) Süknâsıyla beraber zîrde muharrer Şeyh Mehmed Hilmi Efendi'nin pederi merhûm Salih Efendi uhdesindeyken türbedarlık 1281'de ba'de'l-vefât uhdesine tevcih ve Naim Efendi vasıtasıyla Hoca Paşa harikinden sonra 500 lira kadar Mısırlı Zeynep Hanım tarafından sarf olunarak hem türbe ve hem de türbedar süknâsı olan hane müceddeden bina ve inşa olunduktan sonra mumaileyh Mehmed Hilmi Efendi âyîn-i Rifâ'iyye icrasına mübaşeret eyler, on beş yirmi sene sonra da 1301 tarihlerinde vaz'-ı meşihat eylemiştir. Pederi dahi türbe haricinde medfundur.

Pertev Paşa'nın Selimiye Kütüphanesi vakfından türbedarlık vazifesi vardır. (Not: Vakıfnamesinde böyle bir kayıt mevcut olmadığına göre evkafının fazla-i vâridâtından bulunduğu tahmin olunabilir.)

Türbeye ilk defa Rifâ'iyye'den meşihat koyan Şeyh Salih Efendi idi. (Bu Salih Efendi b. Niyazi, *Salât-ı Kemâliyye* şarihi Üsküdarlı Şeyh Mehmed Nuri Efendi'nin halifelerindendir. Kendisinden sonra oğlu Hakkâk Mehmed Hilmi Efendi'ye tevcih olundu. Mâh-ı mâtemde dergâhın mersiyelerini ekseriyetle Şehlâ Osman Efendi okurdu.)

Tekkenin ilk şeyhi Mehmed Hilmi Efendi'ydi. Revnakoğlu'nun kaleminde bu şeyh ve halifeleri şöyle yer alır (187:20,24):

Şeyh Hacı Mehmed Hilmi Efendi, hakkâklar kethüdası meşhur Salih Vefa Efendi'nin çıraklarından ve Tavşantaşı'nda Saraç İshak Tekkesi şeyhi Mehmed Fazlî Efendi'nin halifelerindendir. Gayet vakur, dûr-endîş, hafızası kuvvetli, muhâzarât ve tetebbuâtı ziyade, İstanbul tekkelerinin tarihçesine, âdâb-ı tarîkata ve meşâyihin terâcim-i ahvâline vâkıf, son derece uyanık, her şeyi hoş gören ehl-i hakîkat bir zattı.

Kara Baba Tekkesi (Encümen arşivinden)

Şeyh Ali Haydar Efendi'nin çocukları Mehmed Hilmi Karababa, Mustafa Nusret, Necmeddin Benek (187:156)

Zamanının tanınmış usta hakkâklarından olan Şeyh Mehmed Efendi, gayet zarif, latif, hazırcevap, latifeyi çok seven, güler yüzlü bir zattı. Söz arasında ekseriya nükte yapar, etrafa neşe verirdi. Kendisine mühür kazdırmaya gelen ahbaba, bilhassa çocuklarına: "Söyle bakalım, bu senin mi kendinin mi?" derdi.

İğreti saçlıydı. Medîne-i tâhirede kendisinin yapmış olduğu şamdan kenarları üzerlerinde yazı işlemeleri vardır. Dokuz haccı vardır.

Her gün, her sabah tekkenin önünü süpürürdü. Oğlu Haydar Bey de bu sünnet-i pedere ölünceye kadar devam etmiştir.

İrtihaline üstat Tâhir Nâdî Efendi'nin ve Musullu Hafız Osman Efendi'nin tarihleri varsa da sandukaların önünde levha hâlinde duran bu tarihler son inkılâpta zayi olmuştur. Musullu Hafız Osman Efendi sonradan bestelediği bu iki tarih, mukabele esnasında okunurdu.

Halifeleri:

Oğlu Haydar Bey merhum.

Kasımpaşalı "Yalelci" yahut "Yelelci" Şeyh Hafız Mustafa Efendi.

Şeyh Hafız Mustafa Efendi: Maruf kıyamî zakiri ve Okmeydanı'ndaki Yeni Evliya'nın türbedarıdır.

Şekerci Tâhir Efendi: Evkaf'ta cihât kalemi mümeyyizlerinden ve Ayasofya'daki Sancakdar Türbesi'nin türbedarı ve mütevellisiydi.

Şeyh Mehmed Efendi: İnce mücellit. Pîr sancaklarıyla pîr isimleri işlemekte ve bunları sırma ile tezhip ve tezyin etmekte pek ustaydı.

Kâdirîhane şeyhi Muhyiddin Efendi, Mehmed Hilmi'yi daha çok kisvesini tasvir ederek anlatır (187:19):

Tavşantaşı'nda Sarı İshak (Saraç İshak olmalı!) şeyhi Fazlî Efendi'nin halifesidir. Filasl Kara Baba, kadim türbe iken bilâhare zaviye ilâvesiyle meşihat eylemiştir.

Ayağına potur üzerinde haydarî, kısa bir cübbe, başında beyaz fes üzerinde gayet sivri merdiven merdiven siyah şemleli sarık ki hiçbir kimsenin kıyafetine benzemez, kendine mahsus bir tavırdadır. 1310 senesi îfâ-yı hac eylemiştir. 15 Safer 1321'de göç. Tekkesinde medfundur.

Tekkenin ikinci ve son şeyhi, Mehmed Hilmi Efendi'nin oğlu Ali Haydar Bey'di (187:24-25):

Şeyh Ali Haydar Bey merhum (doğumu 1284), Hakkâk Şeyh Mehmed Hilmi Efendi'nin oğlu ve halifesidir. Kendisini Kâdirîhane şeyhi Ahmed Muhyiddin Efendi posta iclâs eylemiştir. Soy adı "Karababa." Düyûn-ı mumûmiye evrak kalemi ketebesindendi. Son vazifesini Balıkhane'de düyûn-ı umûmiyenin tuz inhisarı kaleminde tamamladı.

Kara Baba Tekkesi'nin cümle kapısı (Encümen arşivinden)

Zakirliği pek ustalıklı ve muvaffakiyetliydi. Vahidüddin'e kadar enderun müezzinliğinde bulunmuştur. İrfanlı, kültürlü, müeddep bir insandı. 1935 senesi Ağustos sonlarında boğaz kanserinden vefat eyledi. *Türk Musikisi Antolojisi*'nde (II, 662) vefatı tarihinin 1936 gösterilmesi yanlıştır. Merkez Efendi'de medfundur. 4 Recep 1354 ve 3 Teşrîn-i evvel 1935 cuma gecesi Hafız Kemal ve Hafız Kudsi Efendiler tarafından dergâh-ı şerîfte kırk mevlidi okutuldu.

Güzel ve kudretli sesiyle ilâhî, şuul, mevlid ve mersiye okumakta pek üstattı. Kendisi Üsküdarlı meşhur zakir ve bestekâr Behlûl Efendi'den esaslı surette meşk etmişti. Durak ve ilâhîlerin çoğunu, mersiye tavrını hem ondan ve hem de Toptaşı şeyhi Ali Baba'dan öğrenmişti. Karagümrüklü Hattat Hafız Salâhaddin Efendi, Yazıcıoğlu mersiyesini Kara Baba şeyhi Haydar Bey'den geçmiştir. Edebî kültür sahibi bir zat olan Haydar Bey merhum, Yazıcıoğlu mersiyesini eslâftan gelen usûl-i mahsûsu üzere okumak ve edebî metnin fesahatine sadık kalmak hususunda zamanın yegânelerinden sayılırdı. Mengene Tekkesi'nin mersiyelerini ekseriya Haydar Efendi okurdu. Mengene'nin şeyhi Cevad Bey merhumun hilâfetinde Haydar Bey merhum yan rehberliğini yapmıştı.

Kara Baba şeyhi Ali Haydar Bey merhum, Merkez Efendi haziresinde 11. adada yatıyor. Kâdiriyye-i Berzenciyye'den Bağdadî Şeyh Yusuf Baba'nın kabrine bitişiktir. Kabrinin yeri kaybolmuş, üzerine müteaddit kimseler gömülmüştür.

Merhume refikası Saraylı Ahsen Hanım, vefatına kadar Üsküdar Bağlarbaşı'nda Toprak Sokağı'nda otururdu.

Dergâh-ı şerîfin zakirleri (187:22):

Sallabaş Aksaraylı Âmâ Hasan Efendi; Şeyh Hulûsî Efendi (Odabaşı şeyhinin hulefâsından. Tekkenin son şeyhi Ali Haydar Bey, bu zattan bir miktar ilâhî

Kara Baba Dergâhı şeyhi Ali Haydar Bey (187:156)

geçmiştir); Yalelci Hacı Mehmed Efendi (son zamanlarda), Kitapçı Mazhar merhum (Hem okur hem mazhar vururdu), Hafız Abdülkadir (Kasımpaşalı, emekli polis ve imam), Musullu Hafız Osman Efendi, Şehlâ Hafız Osman Efendi, Terlikçi Mehmed Efendi, Kambur Cemil Efendi, Kambur Cevad Bey.

Revnakoğlu, baba dostu Ali Haydar Bey'i bir başka yerde şöyle anlatıyordu (190:40-43):

Doğma büyüme İstanbul çocuğu olan tekkenin şeyhi Ali Haydar Bey gayetle müeddep, kibar, asil bir kalem efendisi olduğundan kendisini tanıyan herkesten saygı ve sevgi görürdü. Kendi tarikinin ve diğer kıyamî tarikatların adabına, erkânına, "hurde-i tarîk" denilen bütün inceliklerine hakkıyla vâkıf olduğu gibi musikiden de anlardı, hele klasik tekke musikisini iyi bilenler, iyi öğretenler arasında sayılırdı. Muhrik ve ihatalı güzel sesiyle ramazanlarda padişah sarayında ve enderûn-ı hümâyûnda sûret-i mahsûsada yaptığı müezzinbaşılığından, kıyamî dergâhlarındaki zakirbaşılığından başka mevlidhânlığı ve mersiyehânlığı da şöhret bulmuştu. Münacattan sonra kıyam tevhidini usulüyle açması, kısım etmesi ve zikir idare etmesi de hakikaten üstadaneydi. Bunlara ilâveten mevlid-i şerîfi, bilhassa bugün kaybolmuş bulunan besteli mevlidi, miraciyeyi, kezâ mersiyeleri hele Yazıcıoğlu mersiyesini, Bektaşî meydanlarına mahsus Sâfî Baba mersiyesini, bütün bunları eslâftan gelme usul ile tavr-ı mahsûsunda ve en iyi şekilde okurdu. Tahsil görmüş irfanlı, dirayetli bir insan olduğu için bu eserleri okurken metnin edebî fesahatini değiştirmez, lehce ve şive hususiyetlerini, dil karakterini bozmaz, aynen muhafaza ederdi.

Dergâhların sırlanmasından sonra memuriyetleri olan düyûn-ı umûmiye evrak kaleminden ve balıkhanenin tuz inhisarı kalem amirliğinden (şefliğinden) emekliye ayrılmıştı. Bu tarihten vefatına kadar Beyazıt Câmi'-i şerîfinde fahrî olarak müezzinbaşılık etti. Camilerde cumhurla okunan tevşihli mevlid-i şerîflerin ilâhî korosunu klasik usullerle ve fevkalâde bir surette idare eylerdi. Eski fasılların, ağır bestelerin pek çoğu hafızasında saklıydı. Bu eserleri okutanlar veya eksiğini tamamlamak isteyenler Haydar Bey'e müracaat ederlerdi. Yazısı da pek güzeldi. Saz rika denilen inci gibi zarif, incecik yazısı ile edibane, münşiyane yazılar yazar, secili mektuplar ve hatıralar kaleme alırdı. Çeşitli makamlarda yüzlerce ilâhî, şuul, durak ve mersiyelerden seçerek meydana getirdiği büyük ilâhî mecmuası zakirler ve musikişinaslar için bulunmaz hazine değerini taşıyordu. Bilmiyoruz, acaba bu eseri muhafaza edilebildi mi?

Çemberlitaş Şâzelî Tekkesi

Divanyolu Caddesi üzerinde, Boyacı Ahmet Sokağı'na dönmeden 2 numaralı binanın olduğu yerde Çemberlitaş Şâzelî Tekkesi vardı. (Binbirdirek Mahallesi, 238 ada, 41 parsel)

İstanbul'da sayısı hep üç gösterilen Şâzelî tekkelerinin bu tekke dördüncüsüydü. Alibeyköy'deki Abdullah Ağa Tekkesi, Unkapanı Şâzelî Tekkesi ve Beşiktaş'taki Şeyh Zâfir Tekkesi'nden sonra Revnakoğlu'nun tesbitlerine kadar burası meçhul kalmıştı.

II. Abdülhamid'in şeyhlerinden Muhammed Zâfir el-Medenî'den dolayı Şâzeliyye'nin Medeniyye adını alan şubesine mensup Çemberlitaş'taki bu tekke için Revnakoğlu'nun (138:157) "Sultan Mahmud Türbesi karşısında, Köprülü Kütüphanesi'ne giden sokağın başında, Son Saat Gazetesi binasının bulunduğu yerde, büyük bir konağın içinde açılmış hususî bir tekkeydi. Son postnişini Âmâ Mehmed Bey'dir. 1933 yılına kadar konak yerindeydi." şeklindeki kısa notu bir başka dosyasında biraz daha genişler ve burada tekkenin bilinen tek şeyhi Âmâ Mehmed Bey'den kısaca bahis geçer (263:50-51):

> Sultan Mahmud Türbesi'nin karşı köşesinde, Köprülüler Türbesi'nin yanında, son zamanlarda yaptırılan yeni pembe apartmanın bulunduğu yerdeydi. Tekkenin arsası uzun müddet boş kaldıktan sonra apartmanın yapıldığı tarihe kadar "Fikret Bahçesi" ismiyle yazlık kahve olarak kullanılmıştı. Merhum Kavuklu Ali Bey bu bahçede bir hayli temsiller verdi, Meddah Sürurî Efendi hikâyeler anlattı, Fethiyeli Hayalî Şefik Safi Bey merhum karagöz oynattı.
>
> Dergâh-ı şerîf 1312'ye kadar muntazaman devam etmiş, tedricen harap olarak yıkılmış, bakılmamış, yeniden de ihya olunamadığından öylece kalmıştır.
>
> Şeyh Mehmed Bey: Babıali ketebesindendi. Şeyh Zâfir Efendi'nin halifelerinden bulunan, zembilli, mülahham, pek nuranî, sevimli bir zattan hilâfet almıştı. "Şeyh Türlü" denilen bu Mehmed Bey'in gözleri son yıllarda görmez olmuştu.

Soğukçeşme Rifâ'î Tekkesi - Şeyh Hulûsî Efendi Tekkesi

Gülhane Parkı'nın karşısında Hamidiye Sebili'nin bulunduğu yerde Soğukçeşme Rifâ'î Tekkesi vardı. (Alemdar Mahallesi, 29 ada, 1 parsel)

1914'ten sonra büsbütün ortadan çekilmiş bu tekkenin yerini Revnakoğlu tarif eder: "Zeynep Sultan Câmi'-i şerîfiyle Soğukçeşme Rüşdiyesi'nin arasındaki sokağın içinde idi; Balkan harbinden sonra istimlâk edildi ve yola verildi." Buna göre tekke, cami ile eski Soğukçeşme Askerî Rüşdiyesi binası önünden geçen Alemdar Caddesi üzerinde kaldı. Cemil Poyraz da tekkenin ikinci ve son şeyhi olan babası Şeyh Hulûsîzâde Abdülkadir Râşid Efendi'nin doğum yerini Ebülulâ'ya verdiği bilgilerde "İstanbul Ayasofya Salkımsöğüt, Alemdar Caddesi'ndeki hanede 1260 tarihinde dünyaya gelmiştir" şeklinde ifade eder.

Tekkenin tam yerini belirlemek için bir başka veriye de sahibiz. 18. asrın sonlarına ait Hamidiye Külliyesi'nin bir parçası olan Hamidiye İmareti ve Hamidiye Sebili, bugünkü IV. Vakıf Han'ın bulunduğu yerdeydi. Han yapılırken sebil, 1908'de Soğukçeşme'ye, Zeynep Sultan Camii'nin yanına (Alemdar Mahallesi, 29 ada, 1 parsel) taşınmıştı. İşte bu sebilin bugünkü yeri, Zeynep Sultan Camii'nin hemen önünde, Gülhane Parkı'nın karşısındadır. Tekkenin bir kısmı Alemdar Caddesi'ne doğru çıkıyordu. Muhyiddin Efendi'nin tomarında tekkenin son şeyhinden bahsedilirken bu husus açıkça belirtilir (160:418-19): "Mumaileyh vefat edip tekkenin mahalli dahi hükûmet tarafından istimlâk edilip hedm edilmiştir. Badehu Hamidiye İmareti'nin dahi hedmi esnasında ittisalindeki sebil işbu tekkenin mahalline nakledip el-ân mevcut ve orada mürûr u ubûru teskin etmektedir."

Revnakoğlu, Meclis-i Meşâyih reisi Muhyiddin Efendi'nin tomarından aktardığına göre, bu tekkenin vücudundan önce bu mahalde III. Selim zamanında bir konak bulunuyordu. Harem ağalarından birinin bir cezaya mebni başı vurdurulmuş, cesedi de bu konağın yakınına defnedilmiş, ayak ve baş uçlarına mezar taşı dikilmişti. Abdülmecid zamanında saray kadınlarından biri tarafından bu konak satın alınarak Şeyh Hulûsî Efendi için bir tekkeye dönüştürülür. Bu sırada harem ağasının mezarı, yapılan tekkenin içinde kalır. Mezar taşları kaldırılan mezar, tekkenin kahve odasında üzerine bir sanduka konularak muhafaza edilir. Muhyiddin Efendi, bu mezar sahibinin, Lala Hayreddin Mahallesi'nin ismine kaynaklık eden "Lala Hayreddin" olabileceğini ihtiyatla ifade ederken, Revnakoğlu, bu mezar için "Tevhîdhanenin içinde mihrabın batısı cihetine rastlayan yerde ve maksure içinde idi. Halk bunu Fatih'in alemdarı Yusuf Said diye bilir" notunu düşer.

Yukarıdaki bilgileri çıkardığımız kaynak metin şöyledir (160: 415,417):

Soğukçeşme Tekkesi'nin arsasına taşınmış olan Hamidiye Sebili, arkasında Zeynep Sultan Camii (Salt arşivinden)

Şeyh Hafız Hulûsî Efendi Tekkesi: Soğukçeşme kurbünde Lala Hayreddin Ağa Mahallesi'ndedir. Mukabele günü çarşambaydı. Zeynep Sultan Câmi'-i şerîfiyle Soğukçeşme Rüşdiyesi'nin arasındaki sokağın içinde idi; Balkan harbinden sonra istimlâk edildi ve yola verildi.

Tekke-i mezkûrun banisi tahminen Sultan Selim zamanlarında bu tekkenin olduğu mahalde bir zatın konağı. O vakit her ne esbaba mebni ise harem ağalarından birinin başı verilip hâne-i mezkûrun kurbüne defnolunmuş ve kabrine baş-ayak taşı dikilmiş iken ba'de-zamân Sultan Mecid zamanında kadın efendilerden biri bu konağı alıp müceddeden Şeyh Hulûsî namına bir zaviye bina eylemiş ve o vakit mezkûr harem ağasının kabri derûn-ı hânede kalıp baş ve ayak taşları kaldırılıp bâlâya yani el-ân kahve odası ittihaz olunan oda üzerine hey'et-i mecmûasıyla bir sanduka konulmuştu. (Tevhidhanenin içinde mihrabın batısı cihetine rastlayan yerde ve maksure içinde idi. Halk bunu Fatih'in alemdarı Yusuf Saîd diye bilir.)

Zaviyeye dahi Rifâ'î ve Kâdirî tariklerine mensup kürsü şeyhlerinden Şeyh Hulûsî Efendi nam zat uhdesine tevcih olunmuştur. Soğukçeşme Rifâ'î Tekkesi de denilirdi. Harem ağalarından başı kat' edilen caiz ki ismine mensup mahalle olan Lala Hayreddin olsa gerektir.

Revnakoğlu, bu tekke içindeki yatırın sahibi Yusuf Said Dede'den bir başka yerde şöyle bahseder (105:134):

> Fatih'in alemdarlarından bilinir. Gülhane Parkı karşısında, Soğukçeşme Rifâ'î Tekkesi'nin içinde, tevhîdhanede, mihrabın batısı tarafında, küçük bir maksure içinde sandukası vardı. Ziyaret olunurdu. Tekke, Balkan harbinden sonra istimlâk edildi, yola verildi, türbe de bu arada kayboldu.

Tekkenin ilk şeyhi Hafız Mustafa Hulûsî Efendi'ydi. Kurrâdan olan Bergamalı bu şeyhe dair, Muhyiddin Efendi'nin verdiği (160:420) "Rifâ'iyye'nin Cevâd kolundandır. Bağdat tarafından gelmedir, tarîk-i Rifâ'î ve Kâdiriyye'den nisbeti mervîdir" kısa bilgiyi Revnakoğlu daha da açar, "Şeyh Mustafa Hulûsî Efendi, Unkapanı'nda Yeşil Tulumba Tekkesi şeyhi ve banisi Abdülhalim Efendi'den müstahleftir; onun da şeyhi Karasarıklı İbrahim Sabri Efendi'dir" açıklamasını yapar.

Hafız Mustafa Hulûsî Efendi'nin (160:420) "halifelerinden Şeyh Mustafa Celâleddin Efendi merhum, Üsküdar'da Sultantepesi'nde Hesna Hatun Mahallesi'ndeki evini tekke yapmıştı."

Revnakoğlu, 31 Mayıs 1891'de vefat eden Şeyh Mustafa Celâleddîn Efendi'yi ve tekkesini bir başka dosyasında (294:36-38) ele alacakır.

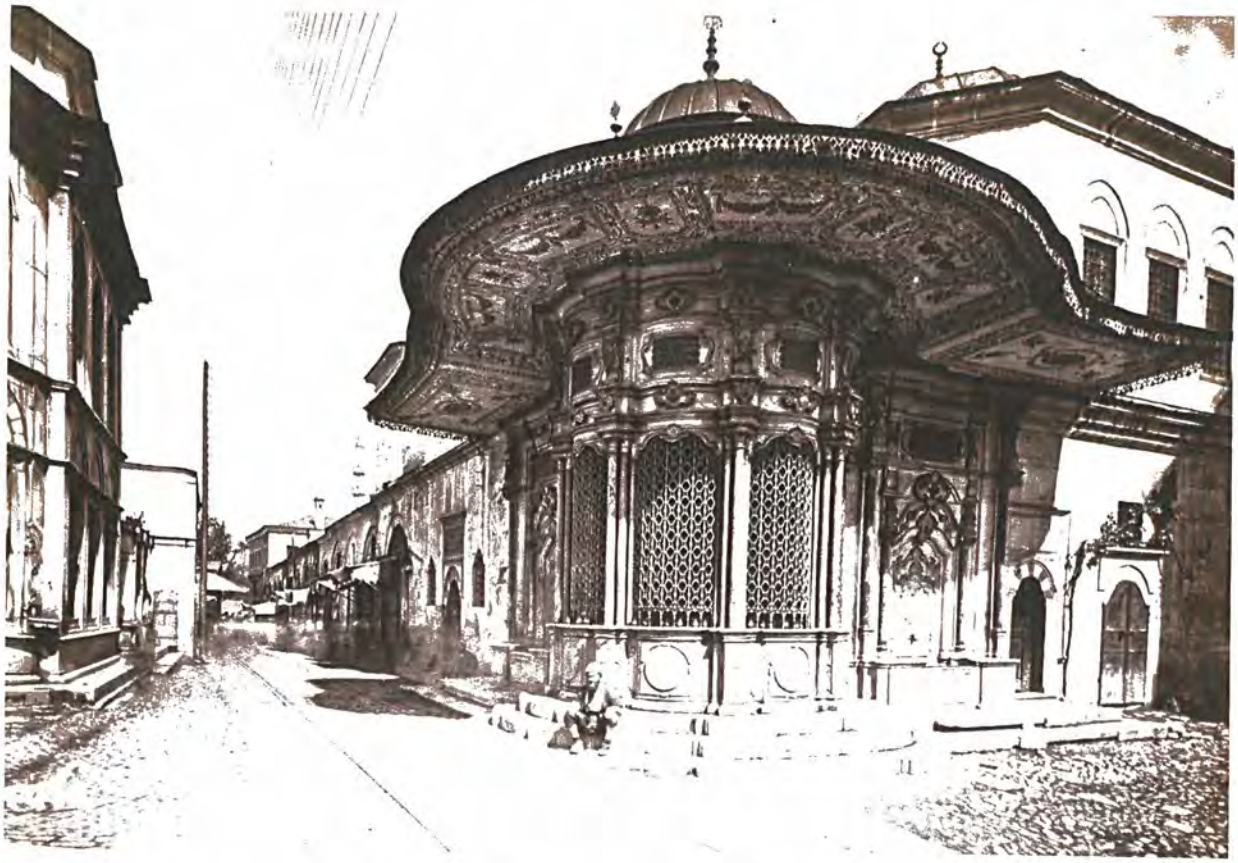
Hafız Mustafa Hulûsî Efendi'nin en küçük oğlu Abdülkadir Râşid Efendi dışında iki oğlu daha vardı (160:418-21): "Hulûsî Efendi'nin ikinci oğlu Zühdü Paşa'dır ki Trablus valisidir; Râşid Efendi'den çok önce vefat etmiştir. Hulûsî Efendi'nin üçüncü oğlu Zihni Bey'dir ve Râşid Efendi'nin büyüğüdür; mülkiye mutasarrıflarından, Rumeli payelilerinden."

Hafız Mustafa Hulûsî'den sonra posta en küçük oğlu Abdülkadir Râşid Efendi oturdu. Revnakoğlu, bu şeyhi şöyle tarif eder (160:418):

> Şeyh Râşid Efendi uzun boylu, geniş omuzlu, çok güzel yüzlü, fevkalâde zarif, mehâsinperver kibar bir zat idi. İlmiyenin azametini, nezahet ve hâletini temsil ederdi. Başındaki sarığı bütün mehabeti ile kendisine yakıştırmış şahsiyetlerden biri olarak tanınmıştır. Yazları ekseriya gül kurusu, beyaz, nar çiçeği veya nohudî renklerde Ankara sofu giyerdi, fakat müsteşar olduktan sonra değil.

Kürsü şeyhiyken huzur derslerinde önce muhatap, sonra mukarrir tayin edilmiş, Ayasofya Medresesi'nde müderrislikte bulunmuş, Anadolu kazaskeri, şeyhülislâm müsteşarı da olmuştu. Bu son vazifesinden dolayı Beşiktaş'a taşınmıştı. Revnakoğlu, bunun sebebini "Bu kabil erkân-ı devletin saraya yakın bir yerde oturmaları usul ve âdet olduğundan müşarünileyh de müsteşar olduktan sonra Valide Çeşmesi'nin beş adım ilerisindeki bir hane"de ikamet ettiğini kaydeder.

Elimizde onun, biri Ebulülâ Mardin'den, diğeri Meclis-i Meşâyih reisi ve Kâdirîhane

Hamidiye Sebili, IV. Vakıf Han yapılmadan önce, arkasında Hamidiye Sıbyan mektebiyle

Asitanesi şeyhi Muhyiddin Efendi'den olmak üzere iki biyografi metni vardır. Ebulülâ Mardin, şeyhin biyografisini şöyle aktarır (*Huzur Dersleri*, I-II, 179-180):

> Şeyh Hulûsîzâde Abdülkadir Râşid Efendi, İstanbul Ayasofya Salkımsöğüt, Alemdar Caddesi'ndeki hanede H.1260 (M.1844-45) tarihinde dünyaya gelmiştir. Babası Bergamalı Şeyh Mustafa Hulûsî Efendi'dir. Aile ismi Bergamavî'dir.
>
> 3 Recep 1287 (29 Eylül 1870) tarihinde Kastamonulu Hafız Muhammed Vasfi Efendi'den icazet almıştır. Ayasofya Câmi'-i şerîfi mücîz dersiamlarından Ayasofya Medresesi müderrisiydi, bilâhare Anadolu kazaskeri olmuştur. Zamanın ileri gelen âlimlerindendi. Arabî ve Fârisî lisanlarına aşinaydı. Rebiülahir 1316 - 8 Ağustos 1314 tarihinde Kasîde-i Bürde'yi tahmis etmiştir. Bu kitap basılmıştır; Hakîm Atâî tercümesi ise basılmamıştır.
>
> Huzur derslerine 1298-1311 tarihleri arasında muhatap, 1312-1318 seneleri arasında mukarrir olarak iştirak etmiştir. 1318 tarihinde meşihat müsteşarı olmuş, 1325 senesinde yaş haddine tabi tutularak emekli olmuştur. R.

23.8.1328 (5 Eylül 1912) tarihinde Üsküdar'daki evinde vefat etmiştir, Eyüp'te Bahariye'de medfundur.

Temyiz mahkemesi azalığından emekli Bay Kemal Ülgen, Abdülkadir Râşid Efendi'ye dair şu hatırayı anlatmıştır:

"Bu zat kürsü şeyhi iken bir mevlid-i Nebevî günü mevlid alayından sonra Hamdiye Camii'nde vaaz verirken Padişah II. Abdülhamid vaazı dinlemiş ve beğenmiş, hoca efendinin arzusu üzerine kendisini kürsü şeyhliğinden dersiamlık sınıfına geçirilmesi için irade etmiştir. Meclis-i Mesâlih-i Talebe ve İmtihân-ı Kurrâ azası iken Sultan Hamîd tarafından meşihat müsteşarlığına getirilmiş ve tensike kadar bu vazifede kalmıştır."

(Hâl tercümesi ve fotoğrafı oğlu Karagümrük Ortaokulu müdürü Bay Cemil Poyraz tarafından verilmiştir.)

Not düşelim, yukarıda bahsi geçen fotoğraf, kitapta nisbeten silik olduğu için buraya alınmadı.

Şeyh Abdülkadir Râşid Efendi'nin iki oğlu vardı, biri Karagümrük Ortaokulu müdürü Mehmed Cemil Raşit Unatgil, diğeri Ankara Belediyesi'nde levazım memuru olan Necati Raşit Poyraz. Ebülulâ, Karagümrük Ortaokulu müdürü Cemil'in soyadını diğer kardeşi Necati Raşit Poyraz'ın soyadıyla karıştırmıştır! Şeyhin damadı Safiyüddin Bey, Bursa maliye muhakemat müdürüydü.

Tekkenin Revnakoğlu tarafından iki zakiri tesbit edilir (160:418): Dellâl Saraç Osman Efendi (zakirbaşı), Yalelci Şeyh Ahmed Efendi (Kasımpaşa'da Gizlice Evliya türbedarıydı)

Lala Hayreddin Camii - Acem Ağa Mescidi

Zeynep Sultan Camii Sokağı'ndadır. (Alemdar Mahallesi, 54 ada, 24 parsel)

Bizans devrinde önce Yahudiler için burada sinagog yapılmış, Hristiyan ahalinin karşı koymasıyla sinagog yıktırılmış, ardından burada bir kilise inşa edilmişti. Beş yıl kadar patrikhane merkezi olarak da kullanılan bu kilise, fetihten sonra 1484'te mescide dönüştürüldü. 1927'ye kadar cemaate açık olan bu mabedin 1935'te camilik vasfı kaldırılmış, iki yıl sonra da caminin mimarî malzemesi Vakıflarca satılmıştı. Arsa olarak kalan ve otopark kullanılan yerinde 2018'de cami yeniden ihya edilmeye başlandı.

Lala Hayreddin Paşa Camii kitabesi (Encümen arşivinden)

Hadîka'nın nakline göre mescit, Arpaemini Lala Hayreddin Paşa'nın adıyla anılmış, Babüssaade ağası Ahmed'in bu camiye Kur'an cüzleri koymasıyla "Acemağa Camii" diye de isimlenmişti. Her iki şahsın mezarının malûm olmadığını kaydeden Ayvansarayî, inşasına düşülen ve M.1484'ü gösteren "Binâsına târîhtir: -beyt-i ibâdet-, 889" ibaresinin bir yangından sonra caminin kapısından alınıp dış kapısındaki çeşmenin üzerine nakledildiğini kaydeder. Başlangıçta mescit olan bu mabet, Maktul Ali Paşa (ö.1169) tarafından minber ilâvesiyle camiye dönüşür.

Revnakoğlu, cami yıkılmış, arsası kalmış hâldeyken geriye kalan ahşap kapısı üzerindeki kitabeyi tesbit eder (38:103):

Ayasofya - Alemdar Caddesi'nde Zeynep Sultan Câmi'-i şerîfi üst kapısı arkasında, Alemdar İlkokulu karşısında yıkık Lala Hayreddin Paşa Câmi'-i şerîfinde (Unutulmuş olduğundan kullanılmayan eski adı Acemağa Mescidi'dir) şimdi arsa hâlindeki avlusunun harap ve ahşap kapısı üstünde yeşile boyalı müstatil taşta eski tarz sülüs ve nesih yazı ile:

Hüve'l-Hallâku'l-Bâkî – Hüve'l-Hayyü'l-Bâkî
Ta'mîr-i câmi'-i şerîf Sadrazam Mehmed Said Paşa
Emîn-i binâ Bahri b. Abdi, 1169.

Caminin cümle kapısının yanındaki çeşme üzerine taşınan yukarıdaki kitabe artık kayıptır! Aşağıda Revnakoğlu'ndan metnini aktaracağımız caminin ikinci tamirine

Lala Hayreddin Camii'nin
1963'teki harap vaziyeti
(Encümen arşivinden)

ait H.1193 tarihli kitabe, şimdi Amcazade Hüseyin Paşa Medresesi'ndedir (38:101,103):

Evvelce kapısında bulunan tamir kitabesi güzel bir nesihledir:

Muvaffak oldu bu hayr-ı celîle
Hulûsundan silâhdâr-ı şehenşâh

Semiyy-i hazret-i nâm-ı Muhammed
Siyâdette oluptur ona hemrâh

Bu Hayreddin Bey'in âsâr-ı pâki
Harâbe yüz tutunca oldu âgâh

Görüp ol câmiin hedmini termîm
O dem tab'ına ilhâm etti Allah

Edip ta'mîrine ol anda teşmîr
Kılıptır beyt-i ma'mûru nazargâh

Tamâm oldukta tecdîd-i binâsı
Duâ eyler gören şâm u sehergâh

Muîni Hak ola her bir işinde
Refîki Hızr ola nezdinde her gâh

Ola âlemde tefvîze muvaffak
Cihâna zâtı elzem bir hayır-hâh

Kadîmî bendesi Rüşdî işitip
Duâgûne yazıp ber-vefk-i dil-hâh

Dedi dört üstüne düşünce târîh
Ola ta'mîriniz makbûl-i dergâh

Ketebehu Kaşıkçızâde min telâmîzi merhûm Şekerzâde, 1193.

Başçuhadar Seyyid Ömer Ağa Çeşmesi

Lala Hayreddin Camii avlu kapısı bitişiğinde Başçuhadar Seyyid Ömer Ağa'nın yaptırdığı çeşmeyi görüyoruz. (Alemdar Mahallesi, 54 ada, 25 parsel)

Manzumesi Vâsıf'a, talik hattı Râkım'a, manzumesi de Enderunlu Vâsıf'a ait olup Başçuhadar Seyyid Ömer Ağa'nın yenilediği çeşme, Revnakoğlu'nda şu şekilde yer alır (38:113):

Ayasofya - Alemdar Caddesi'nde Zeynep Sultan Câmi'-i şerîfinin üst kapısı arkasında, Zeynep Sultan Camii Sokağı'nda (Alemdar Sineması'ndan hemen sonraki dar sokaktır), Alemdar İlkokulu'nun karşısında yıkık Lala Hayreddin Paşa Camii'nin arsa hâlindeki avlusunun harap kapısına bitişik, önü yalaklı, tek lüleli kuru çeşmenin dört köşeli, mistarlı, talik yazılı mermer kitabe:

Gâzî Hân Mahmûd-ı Adlî şân-ı âlî-himmetin
Meşreb-i şâhânesinden âlem oldu vâyedâr

Başçuhâdârı kulu Seyyid Ömer Ağa dahi
Sûy-i hayra meyl edip sular gibi leyl ü nehâr

Eyleyip tecdîd ez-cümle bu zîbâ çeşmeyi
Sâye-i şâhîde kıldı bu mahalle yâdigâr

Nâstan celb-i duâ edip hidîv-i âleme
Bu eserle eyledi sıdk u hulûsın âşikâr

Âb-ı lutfı gülşen-i hayrâta oldukça revân
Gonca-i âmâlini handân ede Perverdigâr

Vâsıfâ yaz şu suda târîh-i cevher-mâyesin
Oldu bir âsâr-ı dil-cû bir bu âlî çeşmesâr, 1230.

el-Fakîr Mustafa Râkım gufire zünûbuhu.

1963'te Lala Hayreddin Camii'nin avlu kapısı ve yanındaki Başçuhadar Seyyid Ömer Ağa Çeşmesi (Encümen arşivinden)

Aydınoğlu Tekkesi

Alemdar Caddesi'nden Hüdavendigar Caddesi'ne dönerken soldadır. (Hocapaşa Mahallesi, 17 ada, 15 parsel)

Bugün haziresi ve haziredeki türbesinden başka tekkeye ait yapı kalmadı. Burası İstanbul'un hayatına tesir etmiş şeyhleriyle meşhurdu. Karagöz sanatında isim yapmış şöhretlerden Fehmi Efendi bu tekkenin şeyhlerindendi. Fehmi Efendi, şeyhlik vakarına halel getirdiği için hayal oynatmayı terk etmesini isteyen Meclis-i Meşâyih'e kafa tutmuş, şehrin meydanlarında kalabalıklara bu sanattaki hünerini göstermişti. Hakkında menakıp yazılan büyük sufîlerden Hasan Ünsî de bu tekkenin posta oturanlarındandı. Bir diğer mühim şeyhi İzzî Efendi'nin oğlu Süleyman Fethi, İzmir'e çıkan Yunan'ın şehit ettiği ilk subayımızdı.

Revnakoğlu'nun tekke hakkında bilgi aldığı, mektuplaştığı M. Baha Kâhyaoğlu, Reşad Ekrem Koçu'ya verdiği yazıda Aydınoğlu Tekkesi'nde bir kandil gecesini şöyle anlatıyordu:

> Ada'dan kandil münasebetiyle inmiştik. Harem kapısına varmadan tramvay yolunun sol tarafındaki konak arabaları arka arkaya sıralanmış duruyordu. Dergâha yürüyerek gidilmek lâzımdı. Bu edep ve saygı işiydi.
>
> Kalabalığın içinde itilen, kakılan, birbirinin ayağına dokunan olmadı. Gelenler tanışmadıkları hâlde karşılıklı saygı gösteriyorlar, yavaşça kayar gibi giriyorlardı.
>
> Alt katta koridorun iki tarafında abalarına bürünmüş, kolları göğüslerine çaprazlama kavuşmuş, başları eğik mihman bekleyen dervişler içeri gelenleri karşılıyor, el ele öpüşüyorlar, yeni ziyaretçileri odalara götürmek için rehberlik ediyorlardı. Odalar, koridorlar misafirle doluydu.
>
> Kahve ocağında bir köşe buldum, oturdum. Yuvarlak, deve tüyü renkli fincanlarla kahvelerini içen dervişler birer birer uzaklaştılar. Duvarları kaplayan dolaplar hiç yadırganmadan sırtlarından çıkardıkları elbiselerle doldu. Para çantalarını, ipek keselerini, saatlerini gelişi güzel bıraktılar. Bu işte kimsenin kimseye hizmeti ve yardımı olmadı. Müşterek bir iman ve ruh baskısı altında herkes kendisinin efendisi ve uşağıdır.
>
> Abalar giyinmiş, dervişler hazırlanmıştı. Bir kaynaktan feyiz alan yüzlerce genç ve yaşlı insan aynı kıyafeti taşıyordu. Müderris talebeden, kumandan neferden, efendi uşaktan, zengin fakirden ayırt edilemiyordu. Hemencecik hal ve hamur olduverdiler.
>
> Sonradan gelen arasında yaşlı, yorgun bir zat paltosunu çıkarırken "Olalı müntesib-i dergâh-ı aşkın ey mâh - Tekkeden tekkeye gezmekten usandım

billâh" dedi. Karşısında oturan arkadaşı gülümseyerek "Eyvallâh!" diye mukabele etti.

"Allâhu ekber!" Dergâhta bir ezan sesi. Bunu uzatılarak söylenen "Namaza yahû!" daveti takip etti.

Dervişler geniş mermer şadırvanın etrafında abdest aldılar. Mermer sütunun üstündeki büyük fenerin ışığı bahçedeki ağaçların yaprakları üzerine düşerek eriyordu. Sır olan canların mezar taşları gölgelenmişti.

Dervişlerde başkalarını rahatsız etmekten korkarak dikkatli bir sükûtla odalardan, kahve ocağından semahaneye doğru bir ilerleme başladı. Odalar ve koridorlarda kimse kalmamıştı. Tekkenin aşçıbaşısı kahve ocağından bir yorgunluk kahvesi içmeden kalkamayacağını anlatmak için Ahmed Dede'nin yüzüne yalvarır gibi bakıyordu:

Pınar buldum taşı yok
Yanı var ortası yok
Yıkma gönlümü güzel
Yapacak ustası yok

diyor ve boş fincanı ocağa doğru uzatıyordu. Bolulu aşçıbaşıya Kahveci Ahmed Dede yumuşak bir tebessümle bakmıştı.

Dervişler eller göğüste çaprazlanarak gövde ve başlar biraz öne eğilmiş, semahaneye niyaz hâlinde giriyorlardı. Hiçbiri kapının eşiğine basmadı.

Buradaki ibadet şeklinde bir başkalık var, camidekine benzemiyordu. Nefsini müdafaa için etrafının rengini alan kuşlar gibi herkesin yüzü, tavrı, sesi muhitin tasavvuflu ifadesine uyuyordu. Bu ibadet yorgun bir itiyatla tekrarlanmadı. Sevdiğine ve sevildiğine inananların dileğindeki güzellik gibi herkes kendinden geçerek namaz kılıyordu.

Önümde secdede zayıf bir ihtiyar gördüm. İhlâsın, feragatın, vuslat iştiyakının müşahhas bir misaliydi, yakılarak bir mahvî kül ancak böyle ifade edilebilirdi. Yüzü yerlerde sürünen adamdaki bu ahenk rübûbiyyet eşiğinde nasıl eriyip kayıyordu. Vücudunda maddeye benzer fani bir unsur kalmamış gibi namaz kıldı. Ne gayretli tazallüm idi Allah'ım! Allah'a bu kadar kendini verebildikten sonra bu adama ömründe bir daha namaz kılmak lâzım gelecek miydi?

Ayin başlıyor. "Nâlân olup Allah diyelim, hû diyelim hû"

Gözler yerde, içli ve şuurlu bir sükût. Cihangirî usulde tevhîd, semahanede coşkun bir hava başlangıçtı. Aşr-i şerîften sonra "Ey nübüvvet tâcının şâhı habîb-i kibriyâ" okunurken külâhlar çıkarılıyordu: "Cem' oldu âşıkları - Pîrim Abdülkadir'in"

Şeyh, tevhîdhaneye yavaşça sol taraftaki kapıdan girdi ve "Allah" ism-i celâline "Hay" lafzıyla mukabele etti. Bu pürüzsüz ses, şelâleden dökülür gibi kalplere aktı: Allah Hayy, Allah Hayy!

Ayine iştirak etmeyenler, ecnebî ziyaretçiler kadınlara mahsus dairelerin altında sıralanmış duruyorlardı.

Kıyam zikrinde daha ince bir ifade belirdi. Her esmâda ayaklar değiştiriliyor ve yine esmânın ahengine göre cazibeli kavisler hâlinde ağırlaşıyordu.

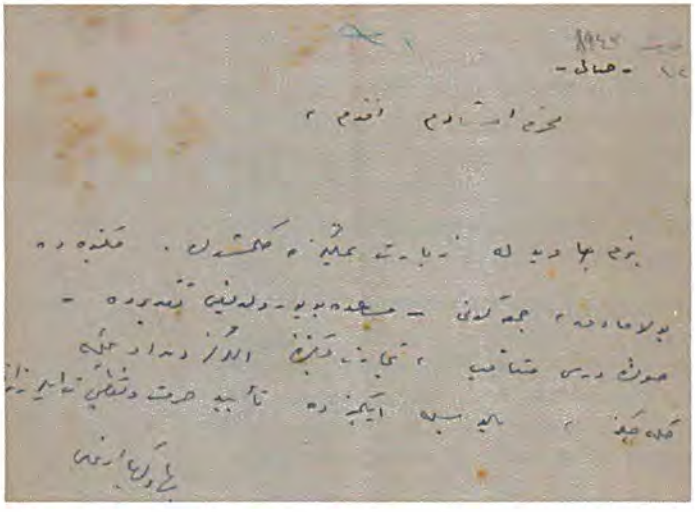
Bursalı genç bir hafız, sesinde dinleyenleri doyuran bir uzanış ve yayılışla büyük efendi Osman Şems'ten şu coşkun parçayı okudu:

Ey âşık-ı şeb-zinde seher bülbüle karşı
Nâlân olup Allah diyelim, hû diyelim hû
Olmaz uyumak âşıka Allah yoludur bu
Nâlân olup Allah diyelim, hû diyelim hû

Bu ilâhî beş kıtadır. Bu ses ve bu mana büyük bir kaynaşma yaptı. Millî raksla rımız hakkında büyük bir üstadın izahı gibi dervişler bazen ellerinden kuvvet alarak sağdan sola birbirlerine yaslanışıyla, bazen de gövde ve başlar biraz öne eğilmiş, eller biraz öne doğru yanlara konularak tekrar edilen hareketleriyle dönüyor, insana sanki renkli kandilleriyle, kubbeleriyle, avizeleriyle semahanenin de birlikte döndüğü hissi geliyordu. Allah hû Allah hû Allah hûûû...

M. Baha Kâhyaoğlu'nun Revnakoğlu'na mektuplarından (259:296)

Bu ayin ve darb-ı esmâ kalplerdeki coşkunluğun bir aksi gibi adale nümayişi yapılmadan, mehabetli ve ilâhî bir vecd-i beden hâlinde devam etti. Ve sonra bir aralık eller göğse çaprazlanarak alınlar gökleri arıyor gibi geriye yaslanışlar oldu.

Ayin devam ederken gönüllerinin mahşerinde gülerek ağlayanlar, ağlıyor gibi gülenler vardı.

Nihayet semahanedeki aydınlığa tabiatın sabahı yaklaşıyordu. O saatte Ada'ya dönülemeyeceği için bütün uzak yerlerden gelen misafirler gibi bizimkiler haremde, ben de Ahmed Dede'nin göstereceği bir odada yatacaktım.

Tekke derin bir sükûta gömüldü. Az sonra Sirkeci'den Ayasofya'ya atlı tramvaylar ilk seferlerini yaptılar.

Revnakoğlu neşretmediği aşağıdaki makalesini 23 Nisan 1948'de tamamlamış, yazısının sonuna bibliyografya da eklemişti:

> *Hadîkatü'l-Cevâmi', Kâmûsu'l-A'lâm, Sicill-i Osmânî, Osmanlı Müellifleri, Tomar-ı Turuk-ı Aliyye, Risâle-i Şükriyye, Asitane ve Bilâd-ı Selâse'de Kâin Tekkeler, Mecmûa-i Tekâyâ ve Zevâyâ, Rehber-i Tekâyâ, Evkaf Bütçesi Müfredatı, Menâkıb-ı Şeyh Ünsî Hasan Efendi, Sefînetü'l-Ebrâr, Menâkıb-ı Azîzân, Hadâiku'l-Envâr, Cerîde-i Sûfiyye,* benim *İstanbul Tekkeleri Tarihi,* 1941'de tesbit ettiğim tekkenin haziresindeki kitabeler, hususî notlar ve kayıtlar, çok değerli Baha Kâhyaoğlu'nun ve muhterem Şükrü Bey'in lutuflarıyla tahkik ve itmam...

Reşad Ekrem'in *İstanbul Ansiklopedisi*'ne bu tekkeyi yazan Kâhyaoğlu da bu makaleden bolca istifade etmişti ve makale hakikatte Revnakoğlu'nundur. Kâhyaoğlu, Revnakoğlu'na yazdığı bir mektupta şöyle demişti (259:298-99):

> Aziz Cemalim,
>
> İstanbul Ansiklopedisi sahibi Reşad Ekrem Bey çok eski dostumdur. Bizim dergâhın (Aydınoğlu) tarihçesini yazmak istediler. Benim gibi müntesipten, hatta damatları Şükrü Bey'den çok daha müstehak bulunduğunuz için sizi rahatsız etmeye mecbur olduk. Yazı aynen ansiklopediye imzâ-yı âlileriyle çıkacaktır.
>
> Bu bapta bana daha hayırlı, pek olgun bir teklif yaptılar ki onu sonra arz edeceğim. İlk matbaaya verilecek bu yazıymış. Tesrî'-i lutfunuzu rica ederim. Kabul buyurulmadığı takdirde de işaretinizi esirgemeyiniz.
>
> Aşk niyaz eylerim efendim.
>
> *Baha Kâhyaoğlu.*
> *18 Nisan 1948*

Revnakoğlu'nun dosyalarında elinden çıkma Aydınoğlu Tekkesi yazısı şöyledir (259:661-62,694-758):

> Aydınoğlu Tekkesi
>
> Önceden mescit olarak yaptırılan tekkenin vakıfnamesinde yazılı olduğuna göre en eski adı "Kasım Çavuş Mescidi"dir. Büyük bir zelzelede harap olan bu küçük mabedi yeniden yaptırıp içine Halvetiyye'den meşihat koyan zatın adına nisbetle sonradan "Saçlı Emir Zaviyesi" denilmeye başlanmış ve bu isim esasen pek az müddet devam etmiş bulunan Kasım Çavuş Mescidi'nden daha çok söylenir olmuştur. *Hadika*'da verilen malûmatın dahi bu tarihten önceye geçmediğini görüyoruz.

Baha Kâhyaoğlu, ayakta arkada sakallı olan.

Zaviyeyi yaptıran Sultan Beyazıt zamanında müderris ve sonra İstanbul kadısı olan Tebrizli Abdullahoğlu Mehmed Muhyiddin Efendi'dir ki "Saçlı Emir" diye bilinir, Eyüp'te Hazret-i Hâlid Türbesi'nin arkasında yatıyor.

Sonradan minber koymak suretiyle zaviyeyi cami hâline getiren Kâdiriyye şeyhlerinden Aydınzâde Şeyh Mehmed Efendi'nin aile adı tamamen dergâha verilerek "Aydınoğlu", "Aydınzâde" ve "Aydın Dede" denildiği gibi bulunduğu yere izafetle "Salkımsöğüt Tekkesi", "Soğukçeşme Tekkesi" isimleriyle de meşhur olduğunu biliyoruz. Ve en sonra tekkenin üçüncü şeyhi bulunan Şa'bâniyye ricâlinden şair ve müellif Taşköprülü Ünsî Hasan Efendi'nin şeyhliği zamanından itibaren de "Hasan Ünsî" yahut "Ünsî Hasan Efendi Tekkesi" diye şöhret almıştır.

Dergâh, Sirkeci'de Hocapaşa'da Alay Köşkü civarında, Kara Hüseyin Ağa Mahallesi'nde ve Karaki Hüseyin Çelebi Câmi'-i şerîfinin karşı köşesinden tramvayın kıvrıldığı burun üzerindedir.

En önce Halvetiyye'den bir tekke iken yukarıda adı geçen Aydınzâde'nin şeyhliği zamanında Kâdiriyye'ye geçmiş ve Ünsî Hasan Efendi'nin gelmesiyle Şa'bâniyye'den olmuştur. Üsküdarî Ahmed Raufî'nin oğlu Şeyh Muhyiddin Efendi'nin şeyhlik ettiği kısa bir müddet içinde Raufiyye usulü icra edilmiş. Daha sonra Cerrâhîlere verilmiş ve nihayet son zamanlarda tekrar Kâdiriyye'ye, fakat bu defa aynı tarikatın Veysiyye ve Enveriyye kollarına intikal ettiğini görüyoruz.

Aydınoğlu Tekkesi (Konyalı arşivinden)

Burada tekkelerin sırlandığı tarihe kadar pazar günü öğle namazından sonra, pazartesi - cuma geceleri yatsıdan sonra ve ilâveten cuma günleri namazdan sonra haftada dört defa Şa'bânî ve Kâdirî ayini yapılır, hem kuûden zikir edilir, sonra kıyama kalkılır ve hem de Halvetîlere mahsus olan usulde devranlar olurdu.

Gelip geçen şeyhlerinden halifelerine kadar birçok tanınmış âlim, şair ve müellif yetiştirmiş olan bu feyizli yerde son zamanlarda postnişin bulunan Niğdeli İzzî Efendi merhumun damadı ve şimdi Bahriye kaymakamlığından emekli bulunan sayın Mehmed Şükrü Yücel, büyük bir aşk ve muhabbetle ve cidden fâzılâne bir gayretle kaleme aldıkları *Menâkıb-ı Azîzân*'da coşkun gönülleri vecde getiren o müstesna âlemleri şöyle canlandırıyorlar (52 büyük sayfadan ibaret bulunan bu değerli eser, 1339'da yazılmaya başlanmış ve 10 Muharrem 1340'ta sona ermiştir. Lutfuyla gördüğüm tek nüshası kendilerinde mahfuzdur):

Bir yandan o zamanın hükûmeti ihtiyar ettiği usûl-i vech ile içtimalar her nerede olursa olsun menolunurken bu dergâh-ı şerîf-i muallâda "Yâ Hayy!" sedası gönüllere urûc eder, ervâh-ı kudsiyânın zikirleriyle hem-âhenk olurdu, çünkü İstanbul'un her canibine yer yer yayılmış şeb-pere çeşmânın nazarlarından evlât ve bendegânını sıyanet ederek bu yolda Hakk'a vâsıl ederlerdi.

Yine Şeyh Sadeddin Efendi hazretlerinden mesmuum olmuştur ki efendi hazretleri evvelce de çok defa söylemişlerdir. "Takke ve haydariyeler ve tennûreler giyinmiş ihvân ile doya doya zikir etmeden Allah'a teslîm-i emânet etmem!" buyururlardı." Filhakika Hak arzû-yı kalbiyye ve meyl-i zâtiyyelerini ihsan buyurdu.

Yüzlerce müslüman meclis-i bezm-i muhabbette el birliği, dil tekliği, can gözlüğü, ilişik azlığı, gönül niyazlığı, derde çaresazlığı ile râh-ı aşk u meveddette soyunmuş, üstünde beyaz gömlek veya tennûre, sırtında haydariye, başta beyaz takke olarak kâffesi halka-i kudsiyyenin merkezine yani cân-ı azîzlerinin sırrına müteveccihü'l-bâl olup bir vücuttan bir ağız ve bir dil ile nâm-ı Hudâ'yı yâd eylemişlerdir. Böylece nice ayin ve zikrullâh kurulur ve bunlara doymayarak ara sıra zuhûrât kabilinden toplanan uşşâk-ı Muhammediyyenin "Yâ Hayy!" nidası ile envâr-ı muhabbet içinde ömür sürerlerdi.

Bazı leyâlî-i mübârekede 40 sofra kadar muhibbân ve dervîşân ve yârânını itam ve mersûk kılarak semahanede iç içe halkalar teşkil edilerek zikir ve tehliller ile pek çok geceler ihya edilmiş ve sevgili ihvânımızdan efendinin göz bebeği Zakir Mustafa Efendi ki aynı zamanda alay eminiydi, her okuduğu zaman "Oğlum, ağzından ciğer kebabı kokusu geliyor!" diyerek iltifat ettikleri bir âşıktır, hakikaten ciğeri kebap olarak gitti, işte bu Mustafa Efendi tarafından:

Göz dünyâ mı görür âşık-ı dîdâr olanın
Dilberi sen gibi mâh-ı dil-âzâr olanın

neşidesi okudundukça envâr-ı muhabbet her dilden berk vurmaya başlardı.

Kâdiriyye ricâlinden büyük mutasavvıf Üsküdarlı Şeyh Osman Şems Efendi'nin yedi kıtadan ibaret bulunan ve "döne döne" redifleriyle biten bu çok kuvvetli şiiri son çağların pek değerli ve en kudretli mevlid üstadı, büyük ve ölümsüz sanatkâr merhum Hafız Kemal Gürses (intikali 12 Ağustos 1939) tarafından 1928'de Colombia plaklarına emsalsiz bir tarzda taksim ve tesbit edilmiştir.

Yine *Menâkıb-ı Azîzân*'ın sahibi, "aziz"lerinden ve tekkede yapılan zikir halkalarından bahsederek diyor ki:

Merkez-i vahdette cevelân eden neşenin ve hazretin etraflarında birinci halka irili ufaklı umum ahfâd ve masumları, ikinci halka "Men lâ erâde lehu" olan mürîdân-ı musaddıkları, üçüncü halka tekmil münîbîn-i memdûhları, dördüncü halka muhibbîn-i mensûbları, beşinci halka ehibbâ-yı mevcûdeleri ve zâirîn-i sâire tarafından teşkil edilerek sabahlara kadar zikir ve muhabbetle ömür sürülür ve bu miyanda mazhar-ı tecelliyât-ı rahmânî olunurdu.

Hayatının en az kırk yılını bu tekkede geçiren Şükrü Yücel, eserinde şu noktaya da temas etmeyi unutmamıştır ki çok enteresandır: "Bu kadar cemm-i

gafîrde bile tahaddüsü tabiî olan en küçük bir vaka nazar-ı dûr-bînâlarından kaçmaz, kâffesi hakkında en ahsen tedbir ile muamele buyururlardı."

Aydınoğlu Tekkesi'nde yığılmış mezar taşları (Konyalı arşivinden)

Dergâhın o zamanki şeyhi ve kayınbabası vulunan İzzî Efendi merhum için de: Genç ve ihtiyar, dinç ve nâtüvân yüzlerce âşıkân ortasında pervane misali dönerek her tarafa neşr-i envâr-ı füyûzât ederlerdi" demektedir.

Sırasıyla Şeyh Olanlar:

Tekkenin ilk şeyhi Halvetiyye'den "Kutb Şeyh" yahut "Şeyh Kutb" denilen Ahmed Efendi'dir. 1075 Hicret yılında göçmüştür.

Sonra posta geçen Aydınoğlu Şeyh Mehmed Efendi, Kâdiriyye'dendir. Minber koyup mescidi cami hâline getirdiği gibi bahçedeki şadırvanla cümle kapısı yanındaki çeşmeyi de bu zat yaptırmıştır. Tekkeye adını bırakan Aydınzâde'nin zamanında cümle kapısı tâkında talik yazı ile kazılmış ince, uzun, müstatil şeklinde beyaz mermer kitabe şöyleydi:

Erenler Şeyh Şa'bânî tarîk-i müstakîminden
Bu Aydınoğlu Dergâhı açıldı dediler rûşen, 1095.

Sonradan tertip edilen bu tarih beyti o zaman Alay Köşkü'ndeki telgrafhanede genç bir memur olarak çalışan, *Füsûs* ve *Mesnevî*'nin son mükemmel şârihi, büyük âlim ve mutasavvıf, Türk musikisinde de aynı derecede iktidarı bulunan merhum Ahmed Avni Konuk (irtihali 19 Mart 1938 cumartesi) vücuda getirilmiştir.

Aydınoğlu Tekkesi kitabesi (Konyalı arşivinden)

Bu tarihten pek az sonra göçen Aydınzâde Şeyh Mehmed Efendi, Tophane'de Kâdirîler Asitanesi sayılan Kâdirîhane'nin çevresinde gömülüdür.

Aydınoğlu Tekkesi türbesi ve haziresi (Belediye arşivinden)

Üçüncü şeyh "Hasan Ünsî" de denilen Ünsî Hasan Efendi'dir. Ayağındaki aksaklıktan ötürü "Arec Hasan Efendi" de denilir. Şa'bâniyye şeyhleri arasında çok tanınmış, babadan ve dededen şeyh olan bu zat, âriflerden ve ululardan sayılmaktadır. 1055 Hicret yılında Kastamonu çevresindeki Taşköprü'de doğmuştur. Babası Bayramiyye'den Şeyh Recep Efendi, onun da babası yine şeyh olan Şehit Mehmed Efendi'dir.

Kastamonulu Şaban-ı Velî halifelerinden ve Şa'bâniyye tarikatının pek ileri gelenlerinden, "Ali el-Atvel" ve "Karabaş-ı Velî" diye şöhret bulmuş olan Şeyh Hacı Ali Efendi'den istihlâf olunmuştur.

İlk tahsilini Kastamonu'da yaptıktan sonra hakikaten fevkalâde olan zekâ ve istidadı sayesinde az zamanda çağdaşlarının üstünde bir kudret gösterip yaşı henüz 20'ye bile gelmediği bir sırada İstanbul'a gelerek Ayasofya Câmi'-i şerîfinde Beyzâvî tefsiri okuttukları gibi salı günleri de *Mesnevî-i şerîf* tedris etmişlerdir. Derslerine, takrirlerine zamanın tanınmış bilginlerini meclûp eden bu irfanlı genç, Ayasofya müderrisliği zamanında medrese arkadaşı Hoca Ali Efendi'nin araya girmesiyle Üsküdar'da Karabaş-ı Velî'nin sohbetinde bulunmuş ve şeyhin irfanındaki büyüklüğe hayran olarak onun terbiyesi altına girmiş ve uzun müddet yanından ayrılmamıştır.

Üsküdar'daki Hazret-i Nasuhî'nin pîrdaşı Ünsî Hasan Efendi, 1075'te şeyhinden irşada mezun edildikten sonra Sultan Mehmed'in arzusuyla saraya vaiz tayin olunmuş ve bu hizmeti iki yıl devam etmiştir. Karabaş-ı Velî'nin Hicaz'a gitmesi münasebeti ile kendisi de Ayasofya'ya gelip Acem Ağa Camii'nde oturmuş ve burada tam 20 yıl telkin ve tedris ile meşgul olmuştur.

Bu tarihten sonra Kara Hasanoğlu Vezir Mustafa Paşa'nın ön ayak olmasıyla Aydınoğlu Tekkesi'nin irşat postuna geçen Ünsî Şeyh Hasan Efendi burada da ömürlerinin sonuna kadar tam 41 sene devamlı bir inziva sessizliği içinde şeyhlik etmişlerdir. 1136 Saferinin onuncu pazartesi gecesi saat altıda (*Sicill-i Osmânî*'de "1136 Şevvalinde fevt olmuştur, Kâdirîhane'de medfundur" denilmesi yanlıştır) ahirete gitmiş ve tekkenin tevhîdhanesi yanında, sağlığında yaptırdığı taş türbeye sırlanmıştır.

Biri lafzen olan şu üç tarihi söyleyen de kendileridir:

"Bildi ömrü târîhin oldu Hasan gamdan esen - Bih niam-dâr-ı müfîz-i evc zihî cây-ı hasen, 1136"

"Bin üç yüz otuz altı senesi vifâk - Eriştim seksen bire bi'l-ittifâk - Çün ömür bunda tamâm oldu hemân - Hicret ettim dosta bundan bi'r-rifâk, 1136"

"Gelip dü ferd dedi târîh buna hoş düştü muteber - Bu mübârek bu libâs ile kabr-i Ünsiyye münevver, 1136"

Halifelerinden olup 1175-1761 Şevvalinin sekizinde göçerek aynı türbenin yanında ve şeyhinin ayak ucunda gömülü bulunan İstanbullu Şeyh İbrahim Hâs (Bu zatın da bin bir ilâhîyi muhtevi divanı, evliya ve pîrânın menakıbını ihtiva eden Türkçe yazılmış *Tezkiretü'l-Hâs*'ı ve Şeyh Ünsî'nin ârifane sözlerini içinde toplayan *Kelâm-ı Azîz*'i vardır) mürşidi Ünsî Hasan Efendi için yazdığı menakıpnamede diyor ki:

Mahrem-i harîm-i celâl ü cemâl, âlim-i tarîkat, dânende-i hakîkat, seyyidü'l-mürselîn, seyyidü'l-muhakkıkîn eş-Şeyh Ünsî Hasan kaddesallâhu sırrahu hazretleri ulûm-ı zâhirin ve ulûm-ı bâtının câmii ve zühd ü takva ile dâim ve halâyıktan münkatı' ve müebbeden inzivâ üzere olup vücûh ile havâtıra muttali idi. Meşâyih-i İstanbul'un ferîdi ve zamânının yegâne-i rûzigârı idi. Kaviyyü'l-hâl ve müstecâbü'd-da'vet idi. Perhîz-i riyâziyât ve mücâhede üzere dâim olmağın altmış seneden mütecaviz mübarek ayaklarını uzatmamışlardır. Kâimü'l-leyl ve sâimü'd-dehr idi. Husûsan nefesi her derde devâ, her sakîme şifâ idi. Ve lisân-ı şerîflerinden her ne ki sudûr eder ise elbette vücûd-pezîr olur idi. Sâhibü'l-birr ve sâhibü't-tasarruf ve küşûfât-ı maneviyye ile mukîm ve her ahvâlde gizli idi. Her ne tekellüm buyururlarsa şerîat ile söylerler idi ve kelâm-ı bî-ma'nâ irfân-ı lisânlarından sâdır olmaz idi. Ve meclis-i şerîflerinde dahi esrâr-ı tevhîdden kimseye bir nesne söyletmezler idi. Âhir-i ömrüne dek bir hâl üzere idi.

Üç kere taşra çıkmışlardır: Biri tekke zelzeleden harâb oldukta Ahmed Paşa Câmi'-i şerîfine cumaya gittiler. Ve biri dahi şeyhü'ş-şüyûh Üsküdarî Hüdâî Mahmud Efendi kuddise sırruhu hazretlerini ziyâret eylediler. Ve biri de bâhatt-ı hümâyûn sûr-ı hümâyûna davet olundukta Ok Meydanı'na gittiler. Bu üçten gayri taşra çıkmamışlardır.

Meclis-i enverlerine katı çok ulema cem' olur idi. Cümlenin suâllerine hûb cevâblar verirler idi. O vaktin sofularının hevâları gâlib olmakla onların bazılarını selb ederler idi, hattâ Mevlevîlere "Levlevî" derler idi.

Risale sahibi, şeyhinin vech-i şerîflerini de şöyle tarif ediyor:

Münevver ve sarışın ve beyaza mâil idi. Hilâl kaşlı, siyâh gözlü, çekme burunlu, kırmızı yanaklı idi. Dudakları ince ve ağzı küçük idi. Lisân-ı hikmetleri fasîh ve müessir idi. Lihyeleri süt gibi beyaz ve uzunca, boyları ise orta, vücûdları nahîf, elleri latîf ve mevzûn idi.

Arec Şeyh Ünsî Hasan Efendi, 81 yıl ömür sürmüştür Cenazesi çok büyük bir kalabalıkla Ayasofya Camii'ne getirilerek namazını Koca Mustafa Paşa Sünbül Efendi Hankahı şeyhi Alâeddinzâde Seyyid Mehmed Nureddin Efendi (göçüşü 8 Safer 1160) kıldırmıştır.

Türkçe, Arapça, Farsça şiir ve ilâhîlerini içinde toplayan ve 25 Recep 1161'de Derviş Ahmed Vahdetî tarafından yazılan divanından başka *Sırr-ı Ehadiyye* adında bir kitap ve birkaç telifi vardır. İbrahim el-Hâs bunlar için de "Her birinde nice esrâr-ı maânî beyân etmiştir" diyor.

Not: Tevatüren gelen bir rivayet şöyledir: Sultan Ahmed Câmi'-i şerîfinde yapılan bir mevlid cemiyetinde Padişah III. Sultan Mustafa da bulunmuş, meşâyihin toplanmış olduğu tarafa bakarken: "Acaba bunların içinde büyük kimdir? diye gönlünden geçirmiş. Padişahın bu merakı keşfen kendisine malûm olan Hasan Ünsî hazretleri hemen seccadesi üzerinden kalkar: "Devletlim!" der, "Küçüğünü gösterin de büyüğünün kim olduğunu söyleyeyim..."

III. Sultan Mustafa'nın Hasan Ünsî'nin sohbet-i feyzinde bulunmak için tekkenin cümle kapısının karşısında, şimdiki telgrafhane ambarı olarak kullanılan sur kapısından geçerek tekkeye gelip gittiği rivayet edilir.

Yerine halifelerinden "Tımarhanecizâde" adıyla tanınan Mehmed Garib Efendi şeyhliğe geldi. 1155 Muharremi başlarında göçmüş, tekkenin haziresine sırlanmıştır. Kabri, çevirmenin ortasında, set üstünde ve parmaklık içinde olup yazılı taşı vardır. *Hadîkatü'l-Cevâmi'*, Tımarhanecizâde'nin ölüm tarihini bulamamış, *Sicill-i Osmânî* de tasrih edemediğinden "1150 sâlinden sonra fevt oldu" demiştir.

Sonra Şeyh Seyyid Hacı Ali Efendi posta oturdu. Bu zat da 1210'da irtihal ederek tekkenin mezarlığına gömülmüştür. Mezarının çevresi parmaklıklı olup taşı da yazılıdır.

Vefatıyla Şeyh Seyyid Hacı Sunullah Efendi seccâde-nişîn oldu ve 3 Cemaziyelahir 1228'de göçtü. Tekke haziresinin orta taraflarında, parmaklık içinde yatmaktadır, kitabesi vardır.

Hacı Sunullah Efendi'den sonra irşat makamını işgal eden oğlu Şeyh Seyyid Mehmed Esrar Efendi, güzel sesiyle tanınmış, zakirlik etmiş, Enderunda hânende sınıfına geçerek çavuş olmuştur. Bu sebepten Şeyh Esrar'a "Enderunlu" dahi derler. 1259'da göçtüğü zaman Şefikî, tekkede mezarının baş taşında talikle yazılı bulunan şu cevher tarihi söylemiştir:

Hû

Esrar Efendi eyvâh bî-keyf olunca nâgâh
Dünyâdan etti ikrâh ukbâya oldu dil-hâh

Her hâle ârif idi hak sırra vâkıf idi
Esrârı kâşif idi ol zât olup dil-âgâh

Yâ hû diyip cihâna azm eyledi cinâna
Güç geldi dûstâna bu iftirâk-ı nâgâh

Kıldıkta kutb u evtâd ma'nen o zâta imdâd
Erbâbın etti irşâd oldukta şeyh-i dergâh

Yoktur nazîri aslâ nazm-âverânda hâlâ
Mülk-i sühanda Mevlâ ol zâtı eyledi şâh

Rahmetle ola şâdân rûh-ı şerîfi her ân
Ol zâta ede ihsân dergâh-ı adni Allah

Târih-i cevherîni buldu Şefikî zâhir
Âh gâib oldu gözden Esrar Efendi nâgâh, 1259.

Esrar Efendi'yi istihlâf eden "Usturacı" namıyla maruf Şeyh Seyyid Hilmi Efendi, Halvetiyye'den ve Nureddin Cerrâhî kolundandır. Karagümrük'te Pîr Nureddin Cerrâhî Asitanesi şeyhi Arif Dede halifelerinden Şeyh Abdülaziz Zihni Efendi'den (göçüşü 22 Şevval 1270) hilâfetname almış ve bu dergâha şeyh olmuştur. Tekkenin Cerrâhiyye'den oluşu bu zatın zamanına rastlar. Biraz hiddetli, celâlli bir zat imiş. Süslü ve temiz gezermiş; iyi yemek yaparmış, bilhassa Ayvansaray paçasında gayetle mahirmiş. (Beykoz paçacısının dükkânı daha önce Ayvansaray'da olduğundan "Ayvansaray paçası" denirmiş.)

Bundan sonra gelen Esrarzâde Şeyh Fehmi Efendi, Enderunlu Şeyh Mehmed Esrar Efendi'nin oğlu ve zamanının pek tanınmış kudretli bir hayal üstadıdır. Sofular'da Şa'bâniyye'den Ekmel Tekkesi hulefâsından olup Hasan Ünsî evlâtlarındandır. Zakirliği de vardı, aynı zamanda çok şuul ve ilâhî bilen bu zat, Usturacı Şeyh'in vefatından sonra şeyhliğe getirilmiş, 21 Cemaziyelahir 1312 tarihine rastlayan 1310 yazında göçerek tekkesinin cümle kapısı arkasında,

içeri girerken sol tarafa düşen köşeye defnedilmiştir, taşı yoktur. Vefatı, Meclis-i Meşâyih reisi bulunan Küçük Ruşen Efendi'nin zamanındadır.

Hayalî Şeyh Fehmi Efendi'den sonra Kâdiriyye'den ve Niğde eşrafından İzzî Efendi geldi. Asıl adı Mehmed İzzî ve tarikatta mahlası Bedreddin olduğu hâlde yalnız Şeyh İzzî Efendi diye anılan ve Bereketlimaden hanedanından Hacı İsmail Efendi'nin oğlu olan bu zatın dergâhta devamlı olarak 35 yıl meşihatı vardır.

Çok güzel olduğu söylenilen parlak pembe yüzü, mütenasip endamı, âşıkane hâlleri, vecd içinde zikir ettirmesi, hâkim ve ahenktar sesi ile bilhassa 28 sene süren inzivasıyla zamanın büyük şöhretlerinden ve pek çok sayılan şahsiyetlerinden biri olmuştu. Kâdiriyye'de "Enverî" denilen şubeyi tesis etmiş olmasından kendisine "Bâzü'l-Enver" unvanı verilmiş bulunan ve bu kolda pîr-i sânî sayılan maruf mutasavvıf Hoca Emin Efendizâde Üsküdarlı Şair Osman Nureddin Şems Efendi'nin (irtihali 18 Cemaziyelahir 1311) ilk halifesidir. Şeyh İzzî Efendi, Osman Şems Efendi'ye 1295'te intisap etmiş ve 1303'te hilâfetname almıştır.

1310 Haziranının 28. günü vukua gelen büyük zelzelede Üsküdar'da Hazret-i Hüdâî Hankahı civarındaki evinde telifat ile meşgul olmakta iken 40 gün sonra yani Ağustos ayı içinde İstanbul tarafına geçerek Şeyhülislâm Cemaleddin Efendi merhumun istek ve teklifi üzerine Aydınoğlu Tekkesi meşihatını kabul etmiş, iki oda, bir sofa, bir küçük mescitle arka tarafındaki hazire ve bir de taş türbeden ibaret bulunan tekkeyi bir hayli himmet ve nukûd sarfıyla yeniden ihya ve tevsi eylemiş, inşaat devam ederken bizzat kendisi de bir rençber gibi çalışmaktan geri durmamıştır. Bu müddet zarfında tam 28 yıl kapıdan dışarı çıkmadığını söylerler. Hacı Hüseyin Vassâf merhumun bir heykel-i himmet olan *Sefîne-i Evliyâ-i Ebrâr*'ında yazdığı gibi bu suretle ayrıca bir "hârika-i riyâzet göstermişlerdir."

Hasan Ünsî halifesi Şeyh İbrahim Hâs'ın zaman tahribatıyla nisyan enkazı altında kalan kabrini ortaya çıkarıp üzerine taş diktiren de Şeyh İzzî Efendi'dir.

Herkesi sevindiren bu hayırlı işler tabiatı ile şeyhi bulunan Osman Şems'i de hoşnut etmiştir. Sevincini şu kıta ile ilân ediyor:

Açıldı der-i dergeh-i Sultân-ı Üveysî
Uyandı çerâgân-ı dü-eyvân-ı Üveysî
Şems oldu bugün rehber-i şehrâh-ı ıyânî
Göründü subh-gâh-ı şebistân-ı Üveysî

Damadı Şükrü Bey'in Menâkıb-ı *Azîzân*'ı tamir esnasında olup biten işleri bildirirken şu tafsilâtı da vermektedir:

Harap ve tebâh olmak üzere bulunmuş olan dergâh-ı mezkûr müddet-i hayâtları zarfında tebdîlen, tevsîan ve tecdîden ihya ve ikame suretiyle dört defa tamir görmüştür. Semahane üç defa tevsi ve daireler ve hücreler ilâve, küçük ve büyük selâmlık ve harem odaları inşa ve zayi olmuş bulunan vakıfları ihraç ve ayrıca vakıflar ilâve edilip her sene a'yâd ve leyâlî-i mübârekede mevlid-i şerîf kıraati ile âyîn-i zikrullâh icra olunur ve bu miyanda Hakk'a yarar işler görülür idi. Esnâ-yı ta'mîrde ve inşaatta zamanın germ ü serd-i havâsından gûnâgûn âlâm-ı maraziyye ile rahnedâr olmuş vücûd-ı nâzük-terlerini hiç düşünmeyerek bellerine bir kuşak, bazen bir ip bağlayıp etraflarındaki mukarrebâna "İzzet kuşağı kuşandık!" iltifatıyla bezl-i mürüvvet eyleyerek ustaların başında sabah namazından akşam ezanına kadar bulunurlar ve bu vaz'ı gören bendegân ve dervîşân da -velev süllem-i merâtib-i zâhireye ve menâsıb-ı dünyeviyyenin en ileri gelenlerinden olsun- sırtlarına küfeler ile toprak, kiremit, tuğla, kereste taşımaya çalışıp rençberlik ederler ve bu gibi hidemât-ı şâkkayı cana minnet bilirlerdi. Üzerinde binbaşı formasını lâbis, boynunda kolalı gömlek, ütülü pantolon, ayağında ümerâ-yı askeriyyeden birisinin yahut sırtında redingot, boğazında kravat bir mülkiye memurunun veya ricâlden bir zatın bu gibi bedenî hizmetleri o müstaiddîn-i visâl-i ilâhî için ne geçilmez perdeleri çâk etmeye vesile olduğu, bir saniyede diyâr-ı cân u cânân-ı hakîkîye doğru fersahlarca mesafenin tayy edilmesine bâdî olduğu gün gibi zâhirdir. O zevki tadan, duyan, râh-ı envâr-ı muhabbetlerinde kendilerine iktida eden ve zevk-i visâlleriyle yanıp kavrulan üftâdegân bilir.

Bu vech ile bir yandan harâb olan dergâh yapılıp uyandırılırken gülşen-serây-ı vahdetten cüdâ olarak yâd ellere düşmüş nice bülbül-i şeydâlar dahi sâkî-i bezm-i ezelî tarafından kendi ayağı ile lutfen ve taattufen îsâr buyurulan sahbâ-yı muhabbetle sekrân ve mest ü medhûş olarak diyâr-ı lâ-mekândaki lâne-gâhlarına uçurulmuştur.

Seleflerinin çoğundan fazla süren şeyhliği zamanında terbiye ve irşada verdiği ehemmiyet kadar tekkenin imar ve ihyası işleriyle de uğraşıp bu kadar faydalı, hayırlı izler ve eserler bırakan Şeyh İzzî Efendi de 16 Cemaziyelevvel 1338'e rastlayan 6 Şubat 1336 pazar gecesi 79 yaşında rıhlet etmiş, vasiyeti üzerine Üsküdar'da Aziz Mahmud Hüdâî Tekkesi'nin haziresine gömülmüştür. Dergâhın üst tarafındaki sokağa çıkan kapının ön kısmında ve parmaklık içinde bulunan hususî türbesi aynı zamanda bir gül bahçesi güzelliğindedir.

Zamanında tasavvuf irfanını, tarikat kibarlığını ve şeyhi Osman Şems'in hâlini, kemalini hakkıyla temsil etmiş, giymiş ve giydirmiş bulunan bu arif adamın 352 sayfa tutan *Behcetü'l-Kevâkib* adındaki kitabından başka mektup ve risale hâlinde manzum ve mensur basılmamış 41 parça eseri daha vardır.

İzmir'in işgali sırasında Yunan donanmasından çıkan bir Yunan subayı tarafından çok namertçe bir şekilde şehit edilen İzmir ahz-ı asker kalem dairesi reisi Kurmay Albay Süleyman Fethi Bey, bu zatın oğludur.

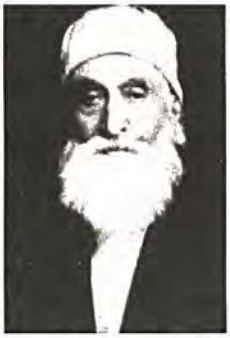

İzmir'in Yunanlılarca işgali sırasında şehit edilen Süleyman Fethi Bey

Süleyman Fethi Bey, erkân-ı harbiye miralaylarındandır. Uzun müddet müstakil Hicaz fırkası erkân-ı harbiye riyasetinde çalışmış, Mütareke yıllarında da İzmir askerlik şubesi kalem dairesi reisi olarak vazife görmüştür. İzmir'in işgali sırasında Yunan donanmasından çıkan kısa boylu genç bir Yunan subayı makam odasına girerek askerin "Yaşasın Venizelos!" diye bağırtılmasını teklif eder. Süleyman Fethi Bey derhâl ayağa kalkarak "Türk askeri yalnız kendi halife ve padişahına yaşasın der!" deyip kapıyı gösterdi ise de Yunan zabit ani olarak tabancasını çekip Süleyman Fethi Bey'i bir kurşunla makamında askerliğin ve insanlığın şeref ve haysiyetine hiç yakışmayacak bir şekilde ne yazık ki şehit etmiştir. Selimiye Câmi'-i şerîfinin karşısına rastlayan tarafta ceddinin ayak ucuna sırlanmıştır.

Bundan sonra son şeyh olarak posta geçen Ispartalı Hafız Bekir Sıdkı Necmeddin Ateşli de Osman Şems'in üvey oğludur. 1307'de üçüncü halife olarak kendisinden istihlâf olunmuş ve tekkelerin kapandığı tarihe kadar yaşına rağmen coşkun ve ateşli bir yürekle ayin icrasına riyaset etmiştir. İhvân arasında "Saatçi" ve "Gül yağcı" adlarıyla anılıp muhitinin daima hürmeti içinde yaşayan ve son zamanlarda Haseki Hastahanesi karşısındaki Geyci Hatun Cami ve Tekkesi imamlığında bulunmuş olan Bekir Efendi'nin ahirete gidişi 4 İkinci teşrin 1942 perşembe günündedir. Üsküdar'da Karacaahmet'te şeyhinin ayak ucunda defnedilmiştir, taşı da vardır:

Üsküdar - Karacaahmetsultan, Üsküdarî Osman Şems Efendi'nin cadde tarafından sol yanında, üstü açık, muntazam hususî mezar. Mistarsız beyaz mermerden yapılmış baş şahidesinin aynasında destarlı Üveysî sikke, kabartma güzel şekliyle ilk önce göze görünmektedir. Bunun altında yeni harflerle pek sade olarak: "Bekir Sıdkı Ateşli, 1862 - 1942" (Tesbit tarihi 25 Nisan 1955)

Aydınoğlu Tekkesi'nin son şeyhi Bekir Efendi (Rifat Okudan'ın makalesinden)

Şeyh Bekir Efendi'den önce eski İzmir mebusu, "Fâzıl-ı muhterem" diye tanınan meşhur Ubeydullah Efendi, dergâhın postnişinliğine talip olmuş, fakat kendisinin Osman Şems ve İzzî Efendilerle bir gûnâ ilgi ve rabıtası bulunmayışı, esasen Nakşî halifesi ve ayrıca Bektaşiyye'den olması noktasından bu dileği ihvânca reddedilmişti.

Revnakoğlu bilhassa bu tekkenin şeyhlerinden İzzî Efendi'nin halifelerini tesbit eder (259:267-69):

Şeyh İzzî Efendi'nin halifeleri:

Tırhala eşrafından Müderris Harun Efendizâde Mahmud Nureddin-i Sânî Efendi: Telifat sahibi âlim, fâzıl bir zat olan Mahmud Nureddin Efendi, sülûkunu Osman Şems Efendi'den bitirmiş, İzzî Efendi'den istihlâf olunmuştur.

Şecere-i Şerîfe-i Hazret-i Ahmed ü Muhammed adındaki risalesi 1332'de şeyhinin işaretiyle bastırılmıştır. Orta boyda, 140 sayfadır. Rumî 1338'de göçmüş, Topkapı dışında Sarı Abdullah Efendi'nin yanında parmaklık içinde medfundur.

Ubeydullah Efendi (286:3)

Topkapı - Maltepe yolunun en sonunda, *Mesnevî* şârihi Sarı Abdullah Efendi'nin yattığı geniş set üstünde, büyük incir ağacının dibinde, etrafı demir parmaklıkla çevrili, baş ucunda içeriden asılmış müstatil mistarlı beyaz mermer üzerine talik ile: "Hüve'l-Bâkî - Ecille-i ricâl-i Kâdiriyye ve Üveysiyye'den eş-Şeyh Osman Şems ve Mehmed İzzî Bedreddin Efendilerin veled-i rûhânîsi Tırhala eşrâfından vâkıf-ı sırr-ı seb'ü'l-mesânî Mahmud Nureddin Efendi'nin rûhuna el-fâtiha, Ramazânu'l-mübârek 1341." (Tesbit tarihi 3 Temmuz 1956)

Balatlı Halil Efendi: Kesmekaya'da otururdu. Gümrük muhafaza memuru iken 1333'te göçtü.

Maliye ketebesinden Hacı Hüseyin Hüsnü Efendi: 1338'de göçtü.

İbrahim Edhem Kemaleddin Bey (Ressam): Kaymakamlıktan mütekaittir, ressamdır. Kuleli Askerî Lisesi'nin müdürlüğünde bulunmuştur. İzzî Efendi'nin ilk halifesidir.

Turşucuzâde Sadeddin Süheyl Efendi: Şeyhülislâm Turşucuzâde torunlarındandır. Sülûku Osman Şems Efendi'dendir. Şeyhinin latife yollu "ekşi aş" dediği Sadeddin Efendi, ihvân arasında "Turşucu" adıyla tanınmıştı. 1341'de göçerek Karacaahmet'e defnedildi. Şeyhinin irtihalinden sonra Aydınoğlu Tekkesi'ne postnişin oldu.

Hacı Ali Kuddûsî (Gül) Efendi: Niğdelidir, 1288'de doğmuştu. Üniversite - Yıldız Kütüphanesi memurluğundan emekliye ayrıldıktan sonra 14 Kânûn-ı evvel 1942 tarihinde irtihal eyledi. Ehl-i hâl, sâhib-i kemâl bir zattı.

Şeyh Ali Sırrı Efendi (Hattat): Osman Şems Efendi'nin teslîkinde yetişmiş, İzzî Efendi'den istihlâf olunmuştur. Bursa'da Mısriyye'den Ahmed İzzî Tekkesi şeyhiydi. Talik yazısı pek güzeldi. 28 Safer 1332 - 30 Nisan 1330 tarihinde göçtü.

Not düşelim, hazirenin mezar kitabeleri, Revnakoğlu dosyalarında 259:681-687'dedir.

Abdurrahman Şâmî - Sancaktar Dede Türbe ve Tekkesi

Kabasakal Caddesi ile Tevkifhane Sokağı'nın kesiştiği yerdedir. (Cankurtaran Mahallesi, 63 ada, 16 parsel)

Sahabe döneminde İstanbul'un fethinde bulunan ve şehirde mezarı ya da makamı olan ashâb-ı kirâmdan bazılarının türbesi etrafında teşekkül eden zaviyelere rastlanır. Abdurrahman Şâmî'nin türbesi bu zümredendi.

Revnakoğlu, Ebâ Eyyûb el-Ensârî'nin alemdarı olduğu kabul edilen Abdurrahman-ı Şâmî'nin türbesinin yerini ve tekkesini şöyle tarif ve tavsif eder (233:529-30): "Büyük Ayasofya civarında, eski Arslanhane yakınında, şimdiki Cankurtaran Mahallesi'nin Kabasakal Caddesi üzerinde, Sultanahmet Cezaevi'ne giderken sağda köşe başındaki türbe ve yanındaki 1 numaralı ev. Rifâ'iyye'nin Sebsebî kolundan olup cuma günleri zikir edilirdi. Mine'l-kadîm tekkedir ve Sultan Hamîd-i Evvel vakfındandır. "Kadim bir semahane ile bir bâb meşrutahane ve 200 arşın arsa ve müştemilât-ı sâireyi havi..." olup öteden beri içinde Rifâ'î ayini icra edilmektedir. Yanan adliye binasının inşasında Sancaktar Türbesi'nin o zaman medhal kapısı tarafına gelen ve şimdi tevkifhaneye yol olan kısmında türbeye mevkuf 3 dükkân ile üzerinde şeyh efendilere ait odalar istimlâk edilmiştir."

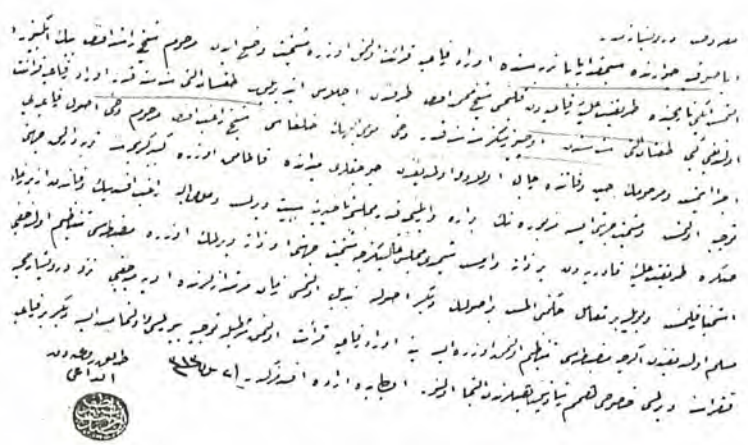

Sancaktar Tekkesi (233:565)

Sultanahmet Cezaevi'ne giderken sağda, Kabasakal Caddesi'nin köşe başında, Abdurrahman Şâmî türbesinin tâkında beyaz mermerden, dört köşeli, tek mistarlı güzel istifli sülüs kitabe (233:530): "Mihmândâr-ı Hazret-i Peygamberî Hâlid'in alemdârı Abdurrahman-ı Şâmî hazretlerinin meşhed-i âlîleridir, Muharrem 1302, İzzet"

İçinde türbe bulunan zaviyelerin türbedarlık ve şeyhlik vazifeleri ayrı ayrıydı. Çok defa bir şahısta toplanan bu vazife zaman zaman iki şahsa taksim edilebilirdi. Bu husus bilhassa sahabe kabri ve makamlarında teşekkül eden zaviyelerde daha belirgindi. Burası da iki cihetli tekkelerdendi.

Tekkenin ismi malûm olan ilk şeyhi Muzaffer Efendi'ydi. Tam adı Muzaffer b. İbrahim. Posta H.1250'de oturmuş, kendisinden sonra da İbrahim b. Hüseyin H.1263'e kadar şeyhlik vazifesinde bulunmuştu.

Sancaktar Tekkesi şeyhlerinin kısa tarihini içeren ve tekkeye Kâdirî şeyhinin gelmemesini isteyen Seyyid Mustafa'nın dilekçesi

Tekkenin üçüncü şeyhi Mehmed Râşid Türâbî Efendi'ydi. Kendisi Rifâ'iyye'den Sancaktar Baba - Abdurrahman Şâmî Tekkesi'nin yanı sıra Mevlanakapı'daki Kılıççı Tekkesi'nin de şeyhiydi. 11 Recep 1294'te burada posta oturmuş, 1296-1878'de de vefat etmişti.

Tekkenin dördüncü şeyhi, Mehmed Râşid Türâbî'nin yeğeni Tahtabaşı Ahmed Râgıp Efendi oldu. Bu şeyhin hummadan H.1310'da vefatıyla 16 Cemaziyelevvel 1315'te tekkenin beşinci ve son şeyhliği "Daltaban" ve "Şeyh Taban" denilen Zileli Ahmed Hulûsî Efendi'ye tevdi edildi, ancak şeyhin II. Abdülhamid tarafından Zile'ye sürgün gönderilmesiyle tekkedeki şeyhliği gerçekleşemedi.

Zileli Ahmed Hulûsî'den sonra türbenin şeyhlik ciheti son buldu, türbedarlık kısmını kızı Derviş Sıddıka Ana yürütmeye başladı .

Sancaktar Baba - Abdurrahman Şâmî'nin sandukası

Yukarıda hülâsa ettiğimiz metnin aslı Revnakoğlu kaleminde şöyleydi (233:531-34):

> Abdurrahman Şâmî yahut Sancaktar Dede Türbe ve Tekkesi Şeyhleri
>
> Hicrî 1250'de bu tekkede şeyh olan Muzaffer b. İbrahim Efendi'nin vefatıyla yerine postnişin tayin edilen İbrahim b. Hüseyin Efendi 1263 tarihine kadar bu tekkede icrâ-yı âyîn-i ezkâr etmiştir.

Sonradan şeyh olan Türbedar Mehmed Râşid Türâbî b. Şeyh Süleyman Efendi 1290 tarihinde semahane ile meşrutahaneleri tamir ettirmiş, on adet yüzlük mecidî altınını nakit olarak bırakmış, ayrıca on beş mecidî altın değerinde kıymetli eşya da vakfeylemiştir.

Kılıççı Mehmed Sabri Efendi tarafından 1262'de iclâs olunan ve 1294 Recebin 11. günü tekkenin şeyhliğini üzerine alan Mehmed Râşid Efendi, Mevlanakapı içinde Edirneli Kılıççı Şeyh Mehmed Sabri Efendi'nin yaptırdığı Kılıççı Tekkesi'nin de şeyhi bulunuyordu. "Safâ-zâr-ı cinân olsun Mehemmed Râşid'e me'vâ" mısraının gösterdiği 1296 Hicrî yılında meflûcen göçtü. Kılıççı Tekkesi'nde türbededir. Kısa boylu, az sakallı, pek güzel yüzlü, ulemadan mükemmel, fâzıl, muktedir bir zat olup hiç evlenmemişti.

Vefatından sonra erkek kardeşinin oğlu ve evlâtlığı Bursalı Tahtabaşı Ahmed Râgıp b. Hacı Süleyman Efendi (Ahmed Râgıp Efendi, Şeyh Râşid Türâbî Efendi'nin halifelerindendir. Babası Hacı Süleyman Efendi, Bursa'da eytam müdürüdür. ("Tahtabaşı" denmesi, tahtaya para saydıkları için) şeyh oldu. Onun da 1310 (Rûmî 1308) tarihinde hummadan irtihaliyle tekkenin şeyhliği türbedarlıktan ayrı olarak 16 Cemaziyelevvel 1315 tarihli berat icabınca dışarıdan Zileli Ahmed Hulûsî b. Mustafa'ya verildi. "Daltaban", "Şeyh Taban" denilen bu zat, Sultan Hamîd tarafından Zile'ye sürüldüğünden burada şeyhlik edememişti. Bu sebeple dergâh-ı şerîf yalnız türbe olarak kalmış, başka şeyh gelmemiştir.

Sancaktar Tekkesi (233:565)

Türbedarlık son olarak Şeyh Ahmed Râgıp Efendi'nin büyük kızı Derviş Sıddıka Ana'nın üzerindedir. Kendisine bu vazife 1321 Cemaziyelahirede verilmişti.

Zakirler:

Ali Efendi: Düğümlü Baba'da zakirbaşıydı, Matbaa-i Amire memurlarındandır.

Hacı Maşallah Baba: Şehit Mehmed Paşa Tekkesi mensuplarındandı. Her şeye maşallah dermiş, yangına ve cenazeye bile.

Arasta Tekkesi - Şeyh Aziz Efendi Tekkesi

Torun Sokak'ta şimdi otopark olan alanda Arasta Tekkesi vardı. (Sultanahmet Mahallesi, 92 ada, 37 parsel)

Tekkenin bulunduğu alan, eski Arasta Çarşısı cihetiydi. Arasta Çarşısı Sokağı'na paralel olan Torun Sokak'taydı. Bugün ortasında tekkeden kalma bir yapı bulunmakta, otoparka çevrilen sahanın sokağa bakan kapısında harap kitabesi görülmektedir. Bitişiğinde geniş bir sahaya yayılmış olan Mülkiye Baytar-ı Mekteb-i Âlîsi bulunur.

Tekkeler devrinden sonra bu muhit, 1932'den itibaren Bizans'ın büyük sarayını ortaya çıkarmak için yapılan kazı sahasına dönüşmüştü. Daha önce 1912'de çıkan İshak Paşa yangınıyla "1.247'yi bulan ev, dükkân vesaire" büsbütün yanmış, etrafta şekillenen Fatih devri mahalleleri hafızalarıyla beraber kaybolmuş gitmişti.

Arasta Tekkesi, ilk şeyhi tarafından H.1285'te uyandırılmış, vakfiye kaydına göre 2 Zilkade 1287 tarihinde resmîleşmişti. Yangında hasar almamış, ancak tekke ve zaviyelerin faaliyetlerinin sona erdirilmesiyle burada ikamet eden şeyh ailesinin mülkiyetinde zamanla harabe olmuş ve müştemilâtıyla beraber zamanla da yok olmuştur. Bugün tekke alanı park yeridir.

İshak Paşa yangını sonrası Sultanahmet ve Arasta bölgesi

Tekkenin birçok ismi vardı, Revnakoğlu burasının yerini tarif ederken isimlerini zikreder (171:53): "Sultanahmet'te Kabasakal Mahallesi'nde eski Bol, yeni Torun Sokağı'ndadır. Asıl müseccel adı "Seyyahlar Tekkesi"dir, "Pazar Tekkesi" de denilirdi; "Şeyh Aziz Efendi Tekkesi" denildiği gibi, "Şeyh Sâil'in Tekkesi" de denilirdi; Rifâ'iyye'dendir."

Tekkenin "Şeyh Sâil" de denilen ilk şeyhi Abdülaziz Efendi'nin hikâyesini daha sonra açacak olan Revnakoğlu, önce şu bilgileri verir (171:53-54):

> Şeyh Sâil önceden Kocamustafapaşa'daki evinde, sonra Arasta'daki evinde zikre başlamış, daha sonra şimdiki dergâhın bulunduğu arsayı parça parça alarak bu tekkeyi yaptırmıştır (1285). Evvelâ dar bir yer almış, sonra ilâveler etmiş, sonra yine almış, tekrar bahçeye ilâveler eylemiş, nihayet bu şekilde tedricî surette büyülterek bugünkü hâle getirmişti.
>
> Şeyh Abdülaziz Efendi, 1290 Muharreminde dîvân-ı muhâkemât azasından Kigork Efendi ile Sarraf Avadis Efendi'nin tekkenin hududunu teşkil eden arsalarını alarak tekkeye ilhak etmiş ve bunu da ayrıca Evkaf'ta tescil ettirmiştir.
>
> Zakirleri sırasıyla: Meşhur Turşucu, Kırımî Hacı Hafız Efendi, Yaşar Baba, Yeni Cami müezzini Hafız Ali Efendi, Tekirdağlı Hacı Hafız Efendi, Meded Hacı Ahmed Efendi.
>
> Kıyam reisleri: Mahyacı Aziz, Yeşilli Ahmed, Düğümlü Baba şeyhi Hasan İhsan Efendi, Haydarîhane şeyhi Tulumbacı Hakkı Efendi, Medineli Seyyid Hamza hulefasından ve Konya İstinaf azalığından mütekait Ahmed Salim Bey, Beylerbeyili Muzıkalı Nuri Bey merhum (Muzıkalı Nuri Bey, bilhassa yan tevhidinde pek ustaydı), Silivrikapılı Yeşilli Ahmed merhum, Polis Arap Ali merhum (en son zamanlarda).
>
> Arasta Tekkesi'nde zikri idare ve riyaset öteden beri iki şekilde olurdu: Biri evrâd-ı şerîfin tarz-i mahsûsunda okunmasını idare, diğeri de kıyam ve kuûd zikrini başından sonuna kadar şeyhin idaresi altında devam ettirmek şeklindeydi. Evrâd-ı şerîfi Düğümlü Baba şeyhi İhsan Efendi, kıyam ve kuûdu da daima Haydarîhane şeyhi Hakkı Efendi idare ederlerdi. Fakat Arasta Tekkesi'nde şeyhin idaresi başta gelmediğinden reislere müstakillen zikri yürütmek mezuniyeti verilmemişti.
>
> Şeyh Aziz Efendi zamanında emrine imtisalen her hafta Sünbülî usulüyle kuûd zikri de yapılır ve bunun riyasetini Haydarîhane şeyhi Hakkı Efendi idare ederdi, bittabi Rifâ'iyye usulünden sonra.
>
> Aşuresinin fevkalâde nefasetiyle maruf dergâhlardan biri de burasıydı. Malzemesinin uzun yıllar mahzende kalmış bulunmasından üzeri simsiyah kabuk bağlardı, reçel tadındaydı.
>
> Sokağın başında Sultan Ahmed-i Evvel'in sebili vardı, haraptır.

Sultan I. Ahmed'in Arasta Sebili (Encümen arşivinden)

Arasta Tekkesi'nde posta oturan sadece iki kişidir ve bunlar baba ve oğludur. İlk şeyh, Abdülaziz Efendi'ydi. Revnakoğlu bu şeyhi daha ziyade Muhyiddin Efendi'nin tomarından nakleder (Parantez içi ifadeler Revnakoğlu'na aittir) (171:133-36):

> el-Hâc Şeyh Abdülaziz Efendi b. Şeyh Hüseyn-i Bagdâdî (Şeyh Sâil, Seyyâh Şeyh, Sâil Şeyh): (Bir müddet bulunduğu Basra'da pîr evi postnişinlerinden Şeyh Seyyid Mustafa Efendi'den istihlâf olunarak 1228'de İstanbul'a gelmiştir, bundan dolayı "Basralı Şeyh Aziz Efendi" diye meşhur olmuştu. Kendisine "Şeyh Keşkül" de derlerdi. Üç haccı vardır, her birini ayrı yoldan gitmiştir. Merkez Efendi'de medfundur.
>
> Şeyh Hüseyn-i Bagdâdî, Kâdiriyye'dendir. Büyük oğlu Şeyh Abdülaziz Efendi'ye Kâdiriyye'den de icaze vermiştir, bundan dolayı Aziz Efendi dışarıda arakiyesi üzerine koyu yeşil şemle sarardı. İkinci oğlu Ali Efendi'yi kendisi istihlâf etmiştir.)
>
> Mumaileyh Kıztaşı'ndaki Rifâ'î Tekkesi şeyhi (Hattat) Mehmed Sırrı Vahdetî Efendi (b. Ali merhum) posta iclâs etmiştir. Kendisi Bağdatlıdır. Küllü yevm malûm ve kendisince mürettep ve muannen olan mahalleri geşt ü güzâr ve her bir mahallerde âdeta gidip durur, tese'ül eder, aslâ teseyyüb eylemez. Bu minval üzere gayet ziyade nukûd iddihar eylemiştir.
>
> (Bidayette cumartesi günü akşamları, sonra) pazar günleri tekkesini açar, Rifâ'î ayini icra eder, fakat şeyhliği yalnız zikre başlamakla, bitirmekten ibarettir, her bir tavır ve hareket zakirbaşı yahut reîs-i zâkirânın reyine kalır. Kendince muhibleri toplayıp tekkede taam yedirir.

Arasta Tekkesi
(71:110)

Tekkesinin bir taraftan yani imaretten, Evkaftan bir tayinat ve tahsisatı yoktur. 30-40 akar ve emlâk sahibidir ve mutasarrıfıdır. Ekserisi tekkesinin yani Arasta Sokağı'ndaki hanelerle Bezirgan Mahallesi'ndeki Arap odalarıdır. Bunlardan başka Galata'dan değerli dükkânlarla Balıkpazarı'ndaki ekmekçi fırını onundur.

Bir tekkeye ve bir tekke şeyhiyle ülfet edip gitmez, kendisine gidenler de mahduttur. (Saçlı ve yaşlı bir zattı.)

Cümlesi kadınlardan müntakil olmak üzere Evkafın duâgû fodlalarından seksen çift fodla uhdesinde olduğu mevsuktur. Bundan akdem 300 lira kadar bir para vakfedip tekkesine mevlid-i şerîf kıraati için vakfeylemiştir. Haremine tekkesi kurbündeki kârgir hanesinin nısfını vermiştir. İrtihalinde dahi birkaç bin lira terk eylediği mütevatirdir.

(1317 Zilhiccesinde - 1316 Nisan salı günü yüzü mütecaviz olduğu hâlde rıhlet eyledi, tekkede türbesinde medfundur.

Şeyh Aziz Efendi'nin nefesi çok tesirliydi, okunmaya hasta gelirdi. Çocukları incitmeden devs etmesi hemen her hafta yaptığı işlerdendi. Başkalarının fevkalâdeden saydığı bu işi Şeyh Aziz Efendi umûr-ı tabî'iyye hâline getirmişti.

Şeyhülislâm Cemaleddin Efendi de kendisine pek bağlıydı, mektupçu iken dergâha sık sık gelirdi. 1270'te Rus harbine iştirak etmiştir. *Kenzü'l-Esrâr* isimli 80 sayfa tutan tarikat adabına dair matbu bir eseri vardır, 1292 senesinde basılmıştır. Cenâb-ı Pîr'in menakıbından, sülûkun erkân ve adabından bâhistir. Bir de evrâd-ı şerîf bastırmıştır.

Not: Kendisinden önce vefat eden Mustafa Efendi adında bir halifesi vardı, 1310'da göçen bu zat, Şeyh Aziz Efendi'den daha yaşlıydı.)

Şeyh Abdülaziz Efendi'nin 18 Zilhicce 1317 tarihli Sabah gazetesinde vefatı şöyle duyuruluyordu (171:137): "İrtihal - Sultanahmet civarında, Kabasakal Mahallesi'nde, Bol Sokak'ta Seyyahlar Dergâh-ı şerîfi postnişini Şeyh Abdülaziz Efendi bir müddetten beri duçar olduğı illetten şifayap olamayıp evvelki gece irtihâl-i dâr-ı bekâ etmiş ve dünkü gün cenazesi ihtifâlât-ı lâzıme ile kaldırılarak şayan buyurulmuş olan müsâade-i seniyye-i hazret-i hilâfet-penâhî üzerine dergâh-ı şerîf-i mezkûr haziresine tehyie edilen makbere-i mahsûsuna vedîa-i hâk-i gufrân kılınmıştır."

Abdülaziz Efendi, H.1270'teki Rus harbine iştirakine dervişlerinden Şair Edhem Efendi (171:136) "Bin iki yüz yetmişinde gitti Rusa harb için - Ol vakitte oldu gazi ol fetâ" beytiyle işaret etmişti.

Şeyhin türbesinde sandukası önündeki levhada son mısralar şöyleydi (171:136): "Basra'da aldı hilâfet şeyhi Seyyid Mustafa - Pîri Ahmed er-Rifâ'î'dir ol âl-i Murtaza - Böyle şeyhten aldı destûr eyledi azm-i Irak - Kubbe-i Musa-yı Kâzım çeşmine oldu nümâ..."

Tekkenin son şeyhi Abdülaziz Efendi'nin oğlu Mehmed Sadık Barkın'dı. Revnakoğlu, "barkın" kelimesi için "seyyah demekmiş" notunu düşer (171:138):

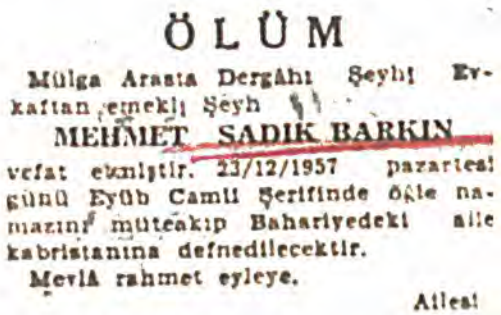
> Tek oğlu Şeyh Mehmed Sadık (Barkın) Bey (Seyyah Derviş): (Velâdeti 1302-1300.) Pederinin vefatından sonra (Meclis-i Meşâyih'in tensibiyle) Rifâ'iyye'den Şeyh Fazlî Efendi halifesi, Düğümlü Baba şeyhi İhsan Efendi (hususî olarak) vekil nasbolunmuştur. Badehu 1322 (Teşrîn-i evvelde) senesi ittifâk-ı ârâ ile Eyüp'te Şeyh Hasib Efendi Tekkesi şeyhi Hasib Efendi 1324 Ramazanının 12. cumartesi akşamı ba'de'l-iftâr mumaileyh İhsan Efendi rehber olarak tekkesinde ekser-i meşâyih hazır olduğu hâlde ilbâs-ı tâc ve iclâs-ı makâm olunmuştur.

Arasta Tekkesi (71:110)

Revnakoğlu'nun yukarıda Mehmed Sadık Barkın için Muhyiddin Efendi'den iktibas ettiği bilgilere ilâveleri şöyledir (171:138-140):

> Kendisi Evkaf ketebesinden mahcup, mehâsin-perver, müeddep, her hâliyle efendi bir zat idi. Şeyh Hasib Efendi'nin himayeten verdiği bu icazetname Rifâ'iyye'nin Harîriyye kolundandır. Vekili ve rehberi Şeyh İhsan Efendi'nin Arasta Dergâhı'nda uzun müddet kıyam reisliği vardır. Şeyh Hasib Efendi de beş sene kadar vekâlet etmiştir.
>
> Şeyh Sadık Bey'in hilâfetinde ön rehberi Düğümlü Baba şeyhi İhsan Efendi, sağ rehberi Karasarıklı şeyhi Şevket Efendi, sol rehberi Kubbe şeyhi Haydar Bey merhumlar idi.
>
> Şeyh Sadık Bey için Reis Hilmi notlarında diyor ki: "Arasta şeyhi Sadık Bey'in riyaset vazifesi mükemmeldir, bıkmaz usanmaz, her şey elinden gelir, çok zevklidir, lâkin Kubbe şeyhi Haydar Bey'in mertebesine varamaz..."
>
> Sadık Bey'in devran idaresinde de iktidarı vardı. Kendi tekkesinden başka ci-

ÖLÜM

Mülga Arasta Dergâhı Şeyhi Evkaftan emekli Şeyh

MEHMET SADIK BARKIN

vefat etmiştir. 23/12/1957 pazartesi günü Eyüb Camii Şerifinde öğle namazını müteakip Bahariyedeki aile kabristanına defnedilecektir.

Mevlâ rahmet eyleye.

Ailesi

Mehmed Sadık Barkın'ın Cumhuriyet'te çıkan vefat haberi (171:141)

varındaki Erdebilî, Nazikî tekkelerinde ekseriya devran idaresini ona bırakırlardı. Koruk Tekkesi'nde de Şeyh Zekâî Efendi'nin yanında kuûd zikrinde bulunur, kanatlık ederdi.

Şeyh Sadık Bey'in halifeleri (171:141):

Şeyh Mehmed Şaban (Ülkener), velâdeti 1310. Yüksek Ticaret Mektebi'nde hocaydı. Tekkelerin sırlanmasından birkaç ay önce çeyizlenmişti.

Nâzım Efendi: Eyüp Câmi'-i şerîfi müezzini, kemanî, Eyüp'te Otakçılar'da Sultan Osman Dergâhı'nın son şeyh benzeri.

Revnakoğlu'nun Nâzım Efendi için kullandığı "şeyh benzeri" ağır bir ifadedir. Bunu Sultan Osman Tekkesi bahsinde açar (294:19): "Nâzım Nazmi Efendi (Kemanî): Hâlen Eyüpsultan Câmi'-i şerîfi müezzinlerindendir. 1324'te doğmuştu. Kendisine Arasta şeyhi merhum Sadık Bey niyabet etmişti, sonra da icazetname verdi. Ne ilmen ne manen hiçbir liyakati görülmemektedir. Her hâli dergâhların seddindeki isabeti tasdik ettirmektedir."

Son not olarak dosyalarda Muhyiddin Efendi'nin tomarından ilk şeyh Aziz Efendi'nin tekke vakfiyesine işaret edilir (171:51-53)

> Evkâf-ı mülhakadan İstanbul'da Sultan Ahmet Câmi'-i şerîfi kurbünde Kabasakal Mahallesi'nde tarîkat-i aliyye-i Rifâ'iyye hulefâsından eş-Şeyh Abdülaziz b Hüseyn-i Bagdâdî Dergâh-ı şerîfi vakfının ber-vech-i hasbî tevliyet ve postnişinlik cihetleri 2 Zilkade 1287 tarihinde vâkıf-ı mûmâileyhe tevcih olunup beratı verilmiştir.
>
> Vakf-ı mezkûrun 1284 tarihiyle müverreh, 1287 tarihiyle mukayyed vakfiyesinde tekke-i mezkûre beher hafta yevm-i ehad (pazar) ba'de edâi salâti'z-zuhr küşat ve evrâd-ı Rifâ'iyye kıraat ve kelime-i tevhîd ve zikrullah oluna. Ve ben hayatta oldukça tekkede şeyh ve mütevellî olam, vefatımda evlâd-ı evlâd-i evlâdımın zükûrunun ekber ve erşedi postnişin ve mütevelli ola diye masturdur.

İsmail Maşukî'nin Sultanahmet'te Makam Mezarı ve Üçler Mescidi

At Meydanı Caddesi, Üçler Sokağı ve Asmalı Çeşme Sokağı ile çevrili alanda bir zamanlar Üçler Mescidi vardı. İsmail Maşukî'nin makam mezarı da buradadır.
(Binbirdirek Mahallesi, 228 ada, 15-17 parsel)

H.935'te İsmail Maşukî'nin boynunun vurulduğu tarihten 24 yıl sonra H.959'da, bu hadisenin vuku bulduğu yerde onu sevenlerce yapılan bu mescit, geçen asrın başlarında hâlâ duruyordu. Üçler Mescidi'nin halk arasındaki ismi "Parmaklıklı Mescit"ti. Şimdi mescidin arsası otoparktır.

"Üçler Mescidi", adını mescidin banisi Iraklı oğlu Hasan Efendi ile onun iki kardeşinin Çukur Çeşme'nin arkasındaki üç mezarından alır. Meydana bakan bu sıra çeşmenin üstünde yer alan bu üç kitabesiz mezarların bulunduğu yer, aynı zamanda namazgâhtı. Bu mezarlar hâlâ duruyor. Revnakoğlu, burayı şöyle kaydeder (144:126-27):

> Üçler Baba: İstanbul Vakıflar Müdürlüğünden Mezarlıklar Müdürlüğüne 1934'te devredilmiş defterde tesbit olunduğuna göre: Sultanahmet Parkı'ndaki Yılanlı Sütun'un karşısındaydı. Şarkında Terzihane Sokağı, garbında 66 ve 68 numaralı evler ve bahçeleri, şimalinde Asmalı Çeşme Sokağı vardı. Cenup tarafı Sultanahmet Caddesi üzerindeydi. Oğlan Şeyh İsmail Maşukî'nin seyf-i şerîatle şehit edildiği yerdir.

Birçok tarihî eserin başına geldiği gibi Üçler Mescidi'nin yıkılışından sonra arsası ve namazgâhın bulunduğu yer 1934'te Vakıflarca şahıslara satılmıştı. 9 Teşrin-i evvel 1934'te Akşam gazetesinde çıkan İstanbul Evkaf Müdürlüğü ilânında satışa çıkan bu arsa için şöyle yazıyordu: "Sultanahmet'te Üçler Mahallesi'nde meydana nazır 207 metre terbiinde bulunan Üçler Camii arsasının tamamı..." Arsanın tahminî bedeli 2.691 liraydı.

Üçler Baba - Üçler Mezarları

Sultanahmet Meydanı'na bakan "Sakalar Çeşmesi" de denilen Çukur Çeşme'nin arkasındaki mescidin arsasında şimdi otopark, seyahat acentası ve otel bulunmaktadır.

Burada İsmail Maşukî için H.1297'de (M.1879-80) dikilmiş bir makam mezarı da bulunur. İsmail Maşukî'nin bedeninin bulunduğu asıl mezarsa Boğaz'da Kayalar Camii haziresindedir.

Revnakoğlu bir notunda, Sultanahmet'te Üçler Mevkii'ndeki İsmail Maşukî'ye ait makam taşının kitabe metnini ve 3 Mayıs 1956'daki bu makamın vaziyetini kaydeder. Kitabenin tarih mısraı Müstakimzade'ye aittir (293:54):

Sultanahmet, At Meydanı Üçler Mevkii'nde, Çukur Çeşme'den sonra sağda, içeride Mehmed Ali Göksel'in Yayla Fırın Kebapçısı ismindeki lokantanın arkadan mutfağa giren merdivenli kapısı önünde, etrafı yeşil parmaklıkla çevrili toprak mezar. Ustuvaneli, yuvarlak, başlıksız tek şahide üstüne talik ile yazı ile H.1297'de dikilmiş olan bu taşın başına 12 dilimli Bektaşî fahri geçirilmesi unutulmamıştır:

Bin iki yüz sâl doksan yedide
Keşf olundu mahall-i hak-refîk
Kıldı sa'y ihyâya işbu merkadi
Hasene bint-i Ali hâss-ı tarîk
Müstakimzâde demiş târihini
Kıldı (Oldu) İsmâîl kurbân-ı tarîk, 935.

Müstakimzade'nin bu makam taşının dikildiği H.1297'den bir asır önce İsmail Maşukî'nin vefat tarihi için söylediği "Oldu İsmâîl kurbân-ı tarîk, 935" tarih mısraı meçhul bir şair tarafından kitabenin son mısraında kullanılmış, Hasene Hanım da bir hatıra olarak bu makam kitabesini İsmail Maşukî'nin şehit edildiği yere kondurmuştu. Öteden beri bu mezarın olduğu yer, "şehitlik" manasında "meşhed" olarak şöhret buldu.

Tarihî hatıraları olan bu makam mezarı ile diğer kabirlerin bulunduğu yer, 1950'lerden beri sürekli etraftaki işletmeler tarafından girişi kapatılmak suretiyle gözlerden ve ziyaretten uzak tutuldu. Bu mezarların üzerinde inşaat yapma teşebbüsleri Revnakoğlu'nu harekete geçirmiş, vaziyeti Mezarlıklar Müdürlüğü'ne aktararak inşaatı durdurmaya çalışmıştı (82:116-17;293:58):

Müdüriyet Yüksek Makamına,

Sultanahmet At Meydanı, Üçler Mevkii ve çevresi halkından bazı zevatın müdürlüğümüz uzmanlığına evvelâ şifahî olarak sonra da müdürlüğümüze mazbata ile yaptıkları müracaat ve şikâyet üzerine sayın arkadaşım Mesut Koman'la mahalline gidilerek tarihî safahatıyla çok iyi bildiğim bu yeri bir defa daha yeniden tahkik etmiş olduk.

Burası tarihin birçok mühim vakalarına sahne olan meşhur At Meydanı'nda, büyük tasavvuf mütefekkiri İsmail Maşukî'nin 12 mücâdil müridi ile şehit edildiği tarihî yerdir.

Yazma, basma bütün menbalar burasını "Üçler Mevkii" diye yazar ve gösterir. Sebebi de şudur: İslâm ve tasavvuf edebiyatı tarihinde muazzam bir şöhret olan, zahir şeriata karşı açtığı serbest ve içtihadî bir dava ve bir ideal uğrunda İbn Kemal'in fetvasıyla ve şeriat kılıcıyla şehit edilen, pek güzel ve genç bir yaşta irşada başlayışından dolayı "Oğlan Şeyh" diye bilinen Çelebi Şeyh İsmail Maşukî'nin şehadetinden sonra oraya Hicrî 959'da bir mescit yaptıran müritlerinden Iraklı oğlu Hasan Efendi'nin iki kardeşi daha olması-

dır. Üçünün de kabri aslında büyük bir namazgâh olan (yapılışı H.922, M.1516-17) Üçler Mescidi'nin bugünkü arsasına bitişik Çukur Çeşme - Sakalar Çeşmesi de denilen sıra çeşmelerin üstündedir. Kabartma nakışlı, ziynetli mermer sandukaları biraz tahrip edilmiş olmakla beraber hâlen yerinde duruyor.

Oğlan Şeyh İsmail Maşukî'nin Sultanahmet'teki makam taşı

İsmail Maşukî'nin cesedi Rumelihisarı'nda Kayalar Caddesi üzerinde evvelce Bektaşiyye'den, sonra Kâdiriyye'den olan Kayalar Mescit ve Tekkesi'nin haziresinde, denize bakan yüzünde ve "İmam Servisi"nin dibindedir.

Sultanahmet'teki 12 dilimli Bektaşî fahirli baş şahide, şehadet mahallini tesbit etmek, tarihe tanıtmak ve hatırlatmak gayesiyle makam taşı olarak dikilmiştir. Üstündeki talik yazı ile yazılmış manzum tarih kitabesi, maruf allâme ve şeyhülislâm Müstakimzâde Süleyman Sadeddin Efendi'nindir. H. 1297 (M.1879-80)de Ali Efendi kızı Hasene isminde hayır sever bir kadın, etrafına demir parmaklık çevirerek Oğlan Şeyh'in makamını korumuş ve yeniden bugünkü şekliyle ihya etmiştir.

Oğlan Şeyh İsmail Maşukî'nin şehit edildiği yerdeki makam taşı

"Kıldı İsmail kurbân-ı tarîk" mısraının gösterdiği H.935 (M.1528) tarihinde şehit edilen Oğlan Şeyh'in namına yaptırılan mabet için sonradan Sultan III. Murad tarafından zengin vakıflar konulduğunu ve bu vakfın devam ettirilmesi için de vazifeler tayin edildiğini biliyoruz.

Kendi ismiyle bilinen mahallesi, İstanbul'un en eski mahallelerinden biri olmak itibarıyla da ayrı bir hususiyet taşır.

Bakkal Şefik, inşaatıyla memleketin malı ve millî serveti demek olan bu tarihî yere ve türbeye hakkı olmadığı hâlde fiilen tecavüz ve tasarruf etmektedir. Turist ve tarihçileri daima ilgilendiren türbenin yolunu kapayarak cadde ve çevreyle irtibatını kesmiş bulunuyor.

Gereken kanunî muamelenin yapılarak inşaata el konulmasını tarihi servetimiz namına yüksek makamınıza pek çok ehemmiyetle ve saygılarımla arz ve rica ederim. 6-6-1956

Arşiv ve Kitabeler Uzmanı
Cemaleddin Server

Revnakoğlu'nun resmî yazısının ardından aynı gün Mezarlıklar müdürü Cafer Kaya, Eminönü Belediyesi şube müdürlüğüne aşağıdaki yazıyı gönderir (82:117):

> Eminönü Belediye Şube Müdürlüğüne,
>
> Sultanahmet At Meydanı'nda 74 numaralı eski Üçler Camii ve tarihte büyük bir hadiseye sahne olan meşhur bir meşhed arsası zamanla harice satılmış, bilâhare kiraya verilmiştir.
>
> Şimdi bu tarihî saha üzerine sofiye ricalinden büyük Türk mütefekkiri, ilmî dava ve içtihat şehidi İsmail Maşukî'nin yerli ve yabancı tarihçiler tarafından sık sık tetkik ve ziyaret olunan, hususiyle ecnebî turistlere daima ilmî bir mevzu teşkil eden maruf tarihî merkadi çevre halkının müdürlüğümüze mazbata ile yaptığı müracaatından öğrendiğimize göre civar bakkalı Şefik tarafından bu türbenin yolu üzerine sıra sıra dükkânlar yaptırılmak suretiyle burası tamamıyla kapatılmakta, tarihe mal olmuş kıymetli bir saha ve türbe şahsî tasarrufla battal edilmektedir.
>
> Bu haksız inşaatın hemen durdurulmasını ehemmiyetle ve saygı ile rica ederim. 6-6-1956
>
> *Mezarlıklar Müdürü*
> *Cafer Kaya*

İsmail Maşukî için Üçler Mevkii'nde dikilen yukarıdaki kitabede Maşukî'nin başının vurulduğu yerin "Keşf olundu mahall-i hak-refîk" mısrasının ifadesine göre "keşf" yani ilham yoluyla tesbit edildiğini kaydeder. Bu "keşf", Maşukî'nin başının defnedildiği Kayalar Camii'ndeki mezar kitabesi için de geçerlidir.

Melâmî şeyhi İsmail Maşukî'nin idamı ve cesedinin Kayalar'a intikali hadisesi şöyle vaki olur: Maşukî, İstanbul'da zaman zaman Beyazıt ve Süleymaniye Camilerinde verdiği vaazlarda kendini zapt edemez, heyecanlanarak söylediği şathiyat yüklü sufiyane sözleri hem şeriatın zahirine dokunur hem de halk arasında fitneye yol açar. Muhakemesinde idamına karar verilir ve Sultanahmet'te Atmeydanı'nda bahsettiğimiz başı gövdesinden ayıran şeriat kılıcıyla hükmü 1528'de infaz edilir. Cesedi denize atılan Maşukî, müritlerinden birinin rüyasına girerek, önce başının, bir gün sonra da gövdesinin Kayalar'a erişeceğini söyler, müridinden kendisini orada defnetmesini ister. Bu hadise aynen zuhur eder. Daha sonra sevenlerinden bazıları Atmeydanı'nda şehit edildiği yerde bir mescit inşa ederler ve bu mescit halk arasına "Parmaklı Mescit" diye şöhret bulur...

Maşukî'nin Kayalar Camii haziresindeki mezarı için Meclis-i Meşâyih reisi Ahmed Muhyiddin, şu notu da ilâve eder: "Kayalar'da şüheda makberesinde re's-i şerîfi medfûn bulunan İsmail Maşukî hazretlerinin medfeni muayyen olmayıp ancak erbabınca yani ehl-i tarîkçe malûm iken mumaileyh Şeyh Mehmed Niyazi Efendi ber-vech-i muharrer Kayalar Câmi'-i şerîfi ittisalindeki bahçeye kendi tarafından "İsmail Maşukî hazretlerinin kabri burasıdır!" diye bir kabir taşı dikmiştir. Mahalli orası değildir, malûm ola! Bilâhare vefatında kendi dahi mahall-i mezbûr kurbüne defnedilmiştir."

Muhyiddin Efendi'nin yukarıdaki notuna nazaran İsmail Maşukî'nin Kayalar'daki mezar yeri de Şeyh Mehmed Niyazi Efendi (ö. 5 Kasım 1878) tarafından keşfen bulunmuştur. Öyle görünüyor ki Maşukî'nin hem Sultanahmet'teki hem de Kayalar'daki başlarına taş dikilen mezar yerlerinin tesbiti ilham yoluyladır.

Bebek'te Kayalar'da İsmail Maşukî'nin mezarı ve yanındaki Defterdar Ahmed Sıdkı Efendi (ö.1662) tarafından yaptırılan cami - tekke üzerinde Revnakoğlu şu bilgileri verir (293:6):

Kayalar Camii ve Tekkesi:

Bebek ile Rumelihisarı arasında, eski Cevdet Paşa, yeni Rumelihisarı Caddesi'nde, evvelce 12, sonra 102 numaralı Kayalar Dergâh ve Mescid-i şerîfi.

Tarîk-i Kâdiriyye'nin Resmî kolundandır. Aslen câmi'-i şerîf olup banisi Sultan Ahmed-i Evvel devrinde reisülküttap olan Ahmed Sıdkı Efendi'dir (H.1073'te Tamaşvar'da göçtü.)

1275'te Maliye Nezareti evrak mahzen müdürü Hacı Mehmed Niyazi Efendi tarafından meşihat vaz' edilmiştir. Fevkanî olan câmi'-i şerîfin altına dedegân hucurâtı ve iki odalı bir şeyh dairesi ilâvesiyle dergâh hâline ifrağ edilmiştir.

Kayalar Tekkesi son şeyhi Seyyid Ali Cemaleddin Efendi'nin küçük kardeşi ve halifesi Seyyid Mehmed Şemseddin Cürcani Kayaman

Hacı Mehmed Niyazi Efendi, Kâdirîhâne şeyhi ve imâm-ı sultânî Şerefüddin Efendi'den müstahleftir. Dergâh-ı şerîfte kırk üç senelik meşihatı olup iki halifesi vardır:

Biri üç oğlundan en büyüğü Ali Cemaleddin Efendi'dir. Ali Cemaleddin Efendi, Osmanlı Bankası memurlarındandı. 1933'te İstanbul'da vefat ederek Rumelihisarı'nda validesi Hatice Hanım'ın yanına Şehitlik'e defnolundu, taşı yoktur.

İkinci halifesi Saraç merhum Mehmed Said Efendi'dir.

Hacı Mehmed Niyazi Efendi H.1295 (M.1878)de vefat ederek kendi dergâhı haziresinde medfundur, taşı vardır.

Yerine büyük mahdumu Hacı Ali Cemaleddin Efendi (Şeyh Ali Efendi de Nâfi' Baba'dan meydan görmüştü, tekkenin imam ve hatipliği üzerindeydi) şeyh olmuş ve H.1352 (M.1933-34)e kadar meşihatte bulunmuştur ki dergâhın son şeyhi bu zattı.

Yegâne halifesi küçük biraderi Mehmed Şemseddin Cürcani Kayaman merhum olup emniyet sandığı fürûht dairesi memurluğundan 1935'te tekaüt oldu.

Dergâhların seddi tarihinde cami kadro harici kalmıştır. İmamet ve hitabet şeyhin uhdesindeydi.

Dergâhın haziresinde caddeye nazır İsmail Maşukî'nin arkasında, dört tarafı mermer pehleli, üstü açık, geniş toprak zeminde, gül ve yıldız çiçeği dikili hususî mermer lahit. Baş ucunda yeşil boyalı, düz ve sade mermer taş. Başında sekiz dilimli

Kâdiriyye'nin Resmiyye tâc-ı şerîfi, cüneydî destar, Bağdat gülü, sarı boyalı talik ile: "Yâ Hû - Kayalar Dergâh-ı şerîfi postnişini tarîkat-ı aliyye-i Kâdiriyye'den ve bânî-i sânî el-Hâc es-Seyyid eş-Şeyh Mehmed Niyazi Efendi'nin rûhuyıçun rızâen lillhi fâtiha, 10 Zilkade 1295."

Ancak hazirede Şair Mebnî'nin kaleminden çıkma Şeyh Mehmed Niyazi Efendi'nin vefat tarihi H.1314 gösterilmiştir! Revnakoğlu buna işaret ederek "Bu taşın tarihi yanlıştır, zira Hacı Mehmed Niyazi Efendi'nin eski taşında vefatı tarihi 1295 yazılmıştır, belki dikildiği tarih olmalı" der ve şeyhin Mebnî tarafından yazılan aruzca bir hayli sıkıntılı mezar kitabesini verir (293:7):

Olup bir bânî-i sânî inâyet eyleyip Subhân
Harâba yüz çevirmişken bu dergâhı edip inşâ

Esâmî Şeyh el-hâc Muhammed hem Niyâzî'dir
Bu er bir merd-i kândır gerek zâhir gerek batnâ

Dahi hem bende-i âl-i abâ muhibb-i sâdıktır
O şâhlar şâhına ikrâr verip cân eylemiş ihdâ

İmâm Ali Musa er-Rızâ'dır hem cedd-i vâlâsı
Ki âl-i Ahmed-i Muhtâr imâm-ı mü'minîn hakkâ

Bu zât-ı muhterem kırk üç sene hem postnişîn olmuş
Olup bir hâdî-i reh-i hakîkat ol dil-i dânâ

Cühân kutbuna pek akreb olup ol bezm-i vahdette
Yedinden câm-ı vahdet nûş edenler oldular ihuyâ

Nihâyet gûşuna çekti hitâb-ı irci'î erdi
O dem rûhu edip pervâz oluptur vâsıl-ı Mevlâ

Hakîkat sâf cevherle dedim târîhin ey Mebnî
Hudâ kabrini eylesin sarây-ı cennetü'l-me'vâ, 1314.

Revnakoğlu, Şair Mebnî'nin (293:7) tekkenin son şeyhi Ali Cemaleddin Efendi'nin dervişlerinden olduğunu da kaydeder.

Tekkenin zakirleri şu isimlerdi (293:7): "Samatyalı Arap Salih (İmrahor şeyhi Vahyî Efendi halifesi), Tophane'de Karabaş Mahalleli ve Kâdirîhane şeyhi Şerefüddin Efendi'den müstahlef Hopçuoğlu Şeyh Ahmed Efendi, son zamanlarda da Üsküdarlı Suud Said Efendi, yine Üsküdarlı Tahsin Efendi idi."

Revnakoğlu, Kayalar Tekkesi haziresindeki Oğlan Şeyh'in mezar taşını tesbit eder (293:7):

Önünde suluğu bulunan mermer pehle üzerine merkûz başlıksız, yuvarlak mermer taş; göğsünde renkli ve kabartma olan Kâdiriyye'nin Resmiyye tâc-ı şerîfi, talikle: "Yâ Hû - Tarîkat-ı aliyye-i Bayramiyye ricâlinden Aksaraylı Pîr Ali Efendi'nin mahdûmu kutbu'l-ârifîn ve gavsü'l-vâsılîn Şehid İsmail Maşukî hazretlerinin rûh-ı saâdetlerine lillâhi el-fâtiha, 935."

Özbekler Tekkesi

Üçler Sokağı'nda ilerlerken sağda Suterazisi Sokağı'na dönüyoruz. Bu sokaktan aşağı inerken sağa dönen ikinci sokak Şehit Mehmetpaşa Yokuşu'dur. Bu yokuşta Sokullu Mehmet Paşa Camii'nin karşısında şimdi adı İstanbul Tasarım Merkezi olan Özbekler Tekkesi önünde duruyoruz. (Binbirdirek Mahallesi, 125 ada, 5 parsel)

İstanbul'da şeyhleri Özbek asıllı Nakşî tekkelerden biri de Eyüp'teki Kalenderhane Tekkesi ile Üsküdar'daki Afganîler Tekkesi'yle beraber burasıydı.

Tekkenin umumî vaziyeti Revnakoğlu notlarına şöylece akseder (28:70-80)

Sultan Ahmed Özbekler Tekkesi

Sultan Ahmet çevresinde Mehmed Paşa Yokuşu'nda Sokullu Cami'nin karşısındadır. Eski kayıtlarda tekkenin yeri Küçük Ayasofya'dır. Kadırga Limanı yakınlarında Binbirdirek, Gazi İskender Bey yahut Helvacıbaşı İskender Ağa Mahallesi'nde Mehmed Paşa Yokuşu'nda Mehmed Paşa Camii karşısında gösterilmiştir. 24 numaralıdır; yeni şekle göre Binbirdirek Mahallesi'nde 40-42 numaraları almıştır.

Kısmen kârgir, kısmen ahşap olarak yaptırılan dergâh-ı şerîf İstanbul'un şıkk-ı evvel defterdarı İsmail Efendi tarafından meydana getirilmiştir. Vakfiyesi 1104 senesi zilkadesinde yazılmıştır. Nakşibendiyye tarikatinden olan tekkenin şeyhleri Mekkeli Muhammed Cân kolundan icazet alırlardı.

Pazartesi, cuma geceleri âyîn-i şerîf icra edilirdi. Evvelâ hatm-i hâcegân sonra Kâdirî evradı okunur, ekseriya oturulduğu yerde bazen ayağa kalkılarak zikir edilirdi. Ayakta devran olunur, Halvetîlere mahsus şekilde devran "Hû" ismi ile başlar, "Hayy" ismiyle devam ederdi. Ayrıca her gün sabah, akşam namazından sonra hatm-i hâcegân okunur ve Ramazandan başka her Arabî ayın on birinci günü de hususî bir ayin yapılırdı. Bu usul, Şam'da, Kasr-ı Ârifân Hankahı'nda aynı günde yapılması mutat olan âyîn-i şerîfe uymak için icra edilirdi. Mukabelenin sonunda kazanlarla Özbek pilavı pişirilir, gelene gidene ikram olunurdu.

Evkaftan beş yüz, Maliyeden altı yüz kuruş taamiyyesi vardı. Her sene kurban bayramında 20 kurban gelirdi. Günde 6 tayın ekmeği, 6 çift fodlası, 6 okka eti ve Laleli İmareti'nden günlük çorbası vardı. Ayda bir teneke pirinç, bir teneke sade yağı, bir teneke zeytin yağı, bir sandık mum verilirdi. Her gün 6 masura Kırkçeşme suyu akardı.

1318 Recebinde tekkenin mescidi ile beraber yaptırılmış iki katlı, 12 odalı ahşap harem kısmı tekke şeyhleri ve ailesinin oturmasına ayrılmıştı. Alt ve üst katlarda geniş sofası, ayrıca meydan odası, sandık odası, en alt katta yan yana iki odunluk, kömürlük vardı. İkinci katın önünden tekkenin haziresi görünürdü. Burada yatan tekke mensuplarına bilhassa şeyh ve halifelere ait manzum kitabeli mezar taşlarının bir kısmı tekkelerin kapatılmasından sonra ayrı ayrı odalarda oturan kiracıların elinde zaman zaman kırılıp sökülüp rast gelen yerlere atıldı.

Babıali'de Nallı Mescit Mahallesi, Cağaloğlu Yokuşu'nda 19 mükerrer numaralı bir bâb menzil (iki kârgir ev) daha vardır ki bunlar da tekkeyi yaptıran Defterdar İsmail Bey tarafından hasbeten lillâh (Allah rızası için) tekkeye vakfedilmiştir. Şimdi mutfak olarak kiraya verilmiş bulunan bu iki binadan 6 numaralısı altı odalı, 8 numaralısı da dört odalı idi.

Vakfiyesinin bir yerinde yazıyor ki "Mülk-i sırfı olan ve büyût-ı adîdeyi müştemil bulunan menzilini kal' edip arsası üzerine müceddeden bina edildiği zaviyesinin hâriciyesine yalnız 6 adet hucurat odası ve şeyh odası ve önünde sofa ve etrâf-ı erbaası bagçe-i latîfe ile mahdut bir mescid-i şerîf ve abdesthâne ve üç adet kenif ve havlu (avlu) ve dâhiliyesi bir bâb oda ve karşısında defaten bir nîm sofalı oda ve iki oda ortasında defaten bir sofa ve eşcâr-ı müsmireyi müştemil bahçe kurbünde bir hamam ve bir kârgir mahzeni müştemil zaviye için bina eylediği mebnâ-yı mezkûre..."

Dergâh-ı şerîf Evkaf nazırı Ahmed Sâdık Paşa zamanında (Zilkade 1253)te çok eski bir tamir görmüştür. 1305'te Sultan II. Abdülhamîd tarafından iki defa ele alınarak harem, selâmlık kısmıyla beraber su yolları da tamir olunmuş, açılma törenleri iki defa tekrar edilerek birincisine 418 lira 57 kuruş harcanmış, ikincisi de 498 lirayı bulmuştur. (*Evkaf Tarih ve Teşkilâtı*, s. 66 [*Evkâf-ı Hümâyûn Nezâretinin Târihçe-i Teşkîlâtı ve Nuzzârın Terâcim-i Ahvâli*, s. 66])

Dışarıda cümle kapısı tâkında gördüğümüz talik yazılı manzum kitabe bu tamiri bildiriyor:

Hazret-i Abdülhamîd Hân-ı adâlet-pîşenin
Ömr ile ikbâlini kılsın füzûn Rabb-i mecîd

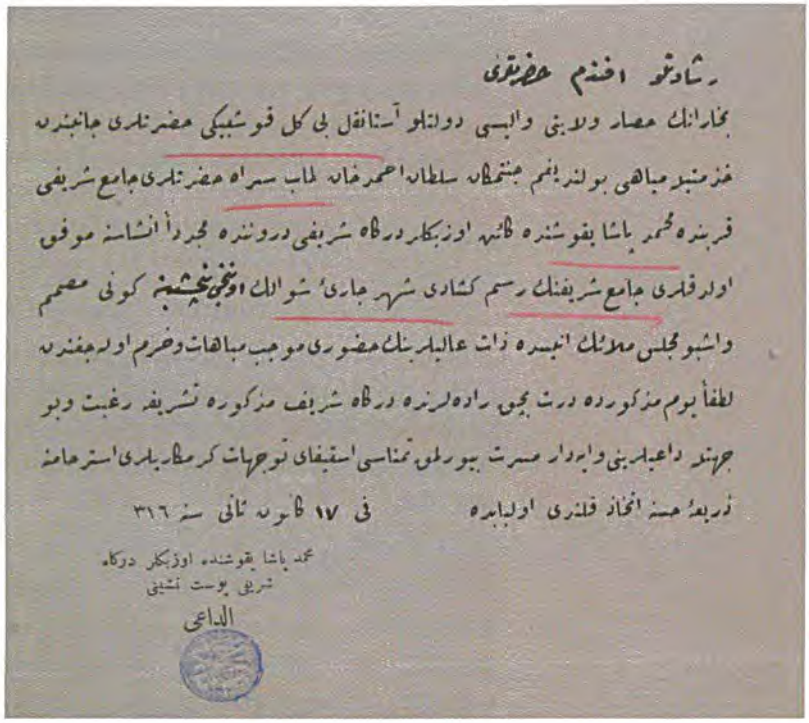
Mülk-perver öyle bir sultân-ı hayr-endîş kim
Sâyesinde gün-be-gün vîrâneler oldu cedîd

Cümleden ta'mîre pek muhtâc idi bu hânkâh
Etti inşâ himmetiyle oldu itmâma resîd

Bu imârettir aceb Nakşî dedim târîhini
Şâh-ı Nakşbend câyını kıldı binâ Sultân Hamîd

Sene H. 1305

En son olarak 1946'da Türkistan Cemiyeti ve Buharalılar tarafından tekkenin haraplıktan yıkılmağa doğru giden tarihî kubbesi, saçakları ve yağmur dereleri tamir ettirilerek büsbütün çökmekten kurtarılmıştır.

Dergâh-ı şerîfte tevhidhaneden ayrı olarak yaptırılmış 14 ayak merdivenle çıkılan fevkanî mescid-i şerîf vardır ki Buhara Hanlığı'nın Hisar vilayeti valisi Astankul Bigül tarafından 1318 Recebinde meydana getirilmiştir. Daha önce tanzim ettiği 27 Zilkade 1317 tarihli vakfiyesi şöyle başlıyor: "Buhara Hanlığı'nın Hisar vilayeti valisi Astankul Bigül Kuşbigi veled-i Abbas Bey tarafından (Kuşbigi, Buhara taraflarında sadrazam yerindedir) 22 numaralı bir kıta menzil arsası üzerine müceddeden bina ve inşasına muvaffak olduğu bir bâb mescid-i şerîfin tevliyet ve idaresi tekke şeyhine meşrûttur."

Dış kapısı üstünde dört köşeli, mistarlı, beyaz mermerde talik yazı ile yazılmış şu kitabeyi buluyoruz:

Zînet-efzây-ı makâm-ı mu'allâ-yı hilâfet-i İslâmiyye ve erîke-pîrây-ı saltanat-ı seniyye-i Osmâniyye Sultân ibn es-Sultân es-Sultân el-Gâzî Abdülhamîd Hân hazretlerinin devr-i mes'ûd-ı hümâyûnlarında sâhibü'l-hayrât ve'l-hasenât Buhara'da Hisar vilayeti valisi Astankul Bigül Kuşbigi cânibinden hasbeten li-merzâtillâhi taâlâ işbu mescid-i şerîf ve müştemilâtı inşâ buyurulmuştur: Fî Recebi'l-mücerreb 1318.

Bu tarihten üç ay sonra Şevvalin onuncu perşembe günü mescidin açılma töreni yapılmıştır. 17 Kânûn-ı sânî 1316.

Revnakoğlu, yukarıdaki açılış davetiyesinin vesikasını da dosyalarına ilâve eder (28:3):

Reşâdetlû Efendim Hazretleri,

Buhara'nın Hisar vilâyeti vâlîsi devletlû Astankul Bigül Kuşbigi hazretleri cânibinden hizmetiyle mübâhî bulunduğun cennet-mekân Sultân Ahmed Hân

tâbe serâhu hazretleri câmi'-i şerîfi kurbünde Mehmed Paşa Yokuşu'nda kâin Özbekler Dergâh-ı şerîfi derûnunda müceddeden inşâsına muvaffak oldukları câmi-i şerîfin resm-i küşâdı şehr-i cârî-i Şevvâlin onuncu pençşenbe günü musammem ve işbu meclis-i melâik-enîste zât-ı âlîlerinin huzûru mûcib-i mübâhât u hurrem olacağından lutfen yevm-i mezkûrda dört buçuk râddelerinde dergâh-ı şerîf-i mezkûra teşrîfe ragbet ve bu cihetle dâ'îlerini vâye-dâr-ı meserret buyurulmak temennâsı istîfâ-yı teveccühât-ı kerem-kârîleri istirhâmına zerî'a-i hasene ittihâz kılındı. Ol bâbda fî 17 Kânûn-ı sânî sene 316.

Mehmed Paşa Yokuşu'nda Özbekler Dergâh-ı şerîfi Postnişini

Sultanahmet Özbekler Tekkesi'nde postnişinlik yapmış dokuz şeyhin ilk yedisinin biyografisi siliktir (28:40-50): "Özbek Mehmed Efendi" de denilen Şeyh Muhammed-i Nakşbendî tekkenin ilk şeyhiydi. Kendisinden sonra oğlu ve halifesi Yahya Efendi 1173 Şabanında posta geçmiş, vefatında da tekkenin haziresinde defnedilmişti. Mezar taşı yoktur.

Üçüncü postnişin ilmiyeden Belhîzâde Şeyh Mehmed Said Efendi'nin sadece haziredeki mezar kitabesinden H.1232'de vefat ettiğini biliyoruz:

Burma sarıklı, önden çiçekli, baş tarafı kırılmış kitabesinde nesih yazı ile şunları okuyoruz: "Hüve'l-Hallâku'l-Bâkî - Reh-nümâ-yı ehl-i tarîkat ve pîşvâ-yı erbâb-ı hakîkat, müderrisîn-i kirâmdan merhûm ve magfûr Belhî-zâde Seyyid Şeyh Mehmed Saîd Efendi el-Pârsâyî en-Nakşbendî rûhıyıçun rızâen lillâhi taâlâ el-fâtiha, sene H. 1232."

Dördüncü postnişinse, Şeyh Yahya Efendi'nin oğlu ve halifesi Şeyh Ubeydullah Efendi'dir. Kendisi arkasında oğul bırakmadan. 1273 Hicrîde göçerek tekkenin haziresine sırlanmıştır:

"Bahçede duvar dibine atılmış, ortasından parçalanmış, aşağıya doğru ince ve dar yüzlü başlıksız baş şahidesinde talik yazılı kitabe şudur: Hüve'l-Hallâku'l-Bâkî - el-Merhûm el-magfûr el-muhtâc ilâ rahmeti (ortadan kırık) rabbihi'l-gafûr eş-Şeyh Ubeydullah Efendi rûhıyıçun fâtiha, sene H. 1273."

Posta oturan beşinci şeyh, Şeyh Ubeydullâh Efendi'nin kardeşi Şeyh Abdulhayy Efendi'ydi.

Altıncı şeyh Süleyman Efendi'den sonra ilmiyeden Şeyh Mirza Efendi tekkenin başına geçti. 20 Şevvâl 1312'de göçtüğünde dergâhın haziresine gömüldü:

"Tekkenin haziresinde sağ tarafta, kapaklı, küçük şahideli birinci mezar, başında küçük ilmiye sarığı, talik yazı ile: Hüve'l-Bâkî - Tarîkat-i aliyye-i Nakşbendiyye meşâyihinden beş sene mukaddem Buhara Dergâhı'nda postnişîn olup peyk-zen-i nidâ-ı irci'î olan Şeyh Mirza âlem-i tekâbî şud, sebz-i rûh-ı pür-fütûhuna rızâen lillâhi taâlâ fâtiha, 20 Şevval 1313."

Sekizinci şeyh, Şeyh Abdülmecid b. Abdurrahman'dı: "Şeyh Mecid Efendi derler, Buharalıdır. Semerkand'da yatan Seyyid Ubeydullâh el-Ahrâr'ın soyundan idi. 1328

Cumâde'l-ûlânın 11. günü tevcih edilmiştir. On beş yıldan fazla tekkede inzivaya çekilmiş, hiç dışarıya çıkmamıştır. Bütün hayatı irşat ve taatle geçmiştir. Yan yana 6 odadan ibaret derviş hücrelerini, şeyh dairesini ve 19 oda, 5 sofa, 2 koridordan teşekkül eden harem selamlık dairesini kendi yaptırmış, bir de mescid-i şerîf ilâve eylemiştir. Yüz yaşını geçmiş olduğu hâlde 1330'da vefat eyledi. Tekkenin haziresinde yatıyorsa da taşı yoktur; kimseyi istihlâf etmemiştir.

Tekkenin son postnişini Şeyh Mehmed Abdurrahman Erkmen oldu: "Şeyh Mecid Efendi'nin oğludur. 1303'te Samatya'da Etyemez Mahallesi'nde Çeşme Sokağı'ndaki evde doğdu. İlk tahsilini ailesi muhitinde yaptıktan sonra Dizdariye'de Çukur Mektep denilen Mekteb-i Tefeyyüz'de okudu. Burada rüşdiye tahsilini tamamladıktan sonra Fatih'te cami derslerine devam etmiş, meşâhîr-i ekırrâdan ve Fatih dersiamlarından Serezli Hacı Hâfız Ahmed Efendi'den icaze almıştır. Tarikat yolunda da yürüyerek Nakşibendiyye meşayihinden Buharalı Şeyh Mehmed Efendi'den istihlâf edilmişti. (Şeyh Mehmed Efendi, Şeyh Mecid Efendi'nin şeyhinin halifesidir; Buhara'da yatıyor.) Abdurrahman Efendi'nin Kâdiriyye ve Rifâ'iyye'den de icazeti vardı, ayrıca Aksaray Hindîler Tekkesi şeyhinden kendisine teberrüken icazetname verildi. Fevkalâde kibarlığı, evliya ahlakı, ilim ve fazlı ile herkesin sevdiği ve hürmetini kazanmış bulunan Şeyh Abdurrahman Efendi hakikaten faziletli, sevimli bir insandı, yüzü daima güler, elinden kitap kalemi düşürmezdi. Bütün hayatını irşat ve nasihatle geçirdi. Buhara Ta'mîm-i Ma'ârif Cemiyeti'ni (Helvacıbaşı Câmi'-i şerîfine ait meşrutahanenin karşısında İranlı Muhyiddîn Efendi'nin evinin yanında kurulan bu cemiyet, Buhara ve Türkistan'daki kimsesiz çocukları İstanbul'a getirerek tahsil ettirmek ve sonra yine memleketlerine göndermek için kurulmuştu) kuranlardandır, Cem'iyyet-i Sûfiyye'de azalığı vardı."

Sokullu Mehmed Paşa Tekkesi

Sokullu Mehmed Paşa külliyesi içinde müstakil bir bölümdür. (Küçükayasofya Mahallesi, 122 ada, 1 parsel)

Revnakoğlu bu tekkeye dair insicamsız ve fakat kıymetli bilgilerle notlamaya başlar (71:31-33):

> Sultanahmet'te, Küçük Ayasofya'da ve Kadırga civarında Mehmed Paşa Yokuşu'ndadır. Aslen Halvetiyye'nin Cemâliyye şubesinden yani Hazret-i Sünbül Sinan'ın şeyhi bulunan Cemaleddin Halvetî'nin kurduğu koldur. Sonra Ramazâniyye'ye geçmiş, daha sonra Şa'bâniyye'den olmuştur.
>
> Dergâh şeyhinin tenezzühüne tahsis edilmek üzere bir araba vakfedilmişti.
>
> Eski kayıtlarda "Mahmiye-i Kostantiniyye'de Kadırga Limanı'nda Nişancı Mahallesi'nde" gösterilen bu tekke, Sokullu Mehmed Paşa b. Cemaleddin Sinan'a izafe edildiğinden "Sokullu Mehmed Paşa Tekkesi" diye de maruf olmuştur. Perşembe günleri âyîn-i şerîf icra olunur.
>
> Sadrazam Şehid Mehmed Paşa'nın adını taşıyan ve yan yana kırk taş oda ile etrafı çevrili bulunan tekke, şimdi karakol olarak kullanılmaktadır.
>
> Sofya'da kendi tekkesinde medfun bulunan *Füsûs* şarihi Sofyavî Bali Baba halifelerinden Nureddinzâde Şeyh Mustafa Muslihuddin Nuri Efendi'nin namına yaptırılmıştır ki Nureddinzâde, Edirnekapı dışında Sır Tekke'de yatar.
>
> Nureddinzâde tekkenin duvarları yapılırken irtihal etmiş bulunduğundan yerine ilk postnişin olarak kendi halifelerinden İştibî Şeyh Ömer el-Halvetî şeyh olmuştur.
>
> H.1056 tarihinde Mısır - Kahire ve Arabistan taraflarını dolaşarak İstanbul'a gelen Mısrî Niyazî bu dergâha misafir olup bir hücrede halvete çekildiğini biliyoruz... Hazret-i Mısrî Niyazî bir zamanlar Hacı Evhadüddin Dergâh-ı şerîfinde de itikâf buyurmuşlardır.

Tekkenin son üç şeyhi Revnakoğlu'nun doğrudan bilgi sahibi olduğu isimlerdi (71:122,129):

Şeyh Hacı Mustafa Hulûsî Efendi: Şeyh Seyyid Hüseyin Efendi'nin oğludur. Velâdeti 1220 yılındadır. 17 Recep 1299 Pazar günü göçtü.

(71:129) Şeyh Hacı Mustafa Hulûsî Efendi'nin halifeleri:

> Hacı Ahmed Müştak Efendi (Müştakzâde): İyi devran ettirmekle maruf.
>
> Ahmed Vasfi Efendi: Üsküdar Valide-i Atîk Tekkesi şeyhi, sonra cihet üzerinden ref' edildi.
>
> Beykozlu Ahmed Vehbi Efendi: Beykoz'da Şahinkaya Tekkesi şeyhi.

Sokullu Mehmed Paşa Tekkesi (Encümen arşivinden)

el-Hâc Hüsrev Mehmed Efendi: Mehmed Paşa Tekkesi şeyhi Hacı Mustafa Efendi'nin mahdumudur. Tekkeye şeyh olarak 1299'da irtihal eyledi, orada medfundur. (*Sicill-i Osmânî*, II, 277)

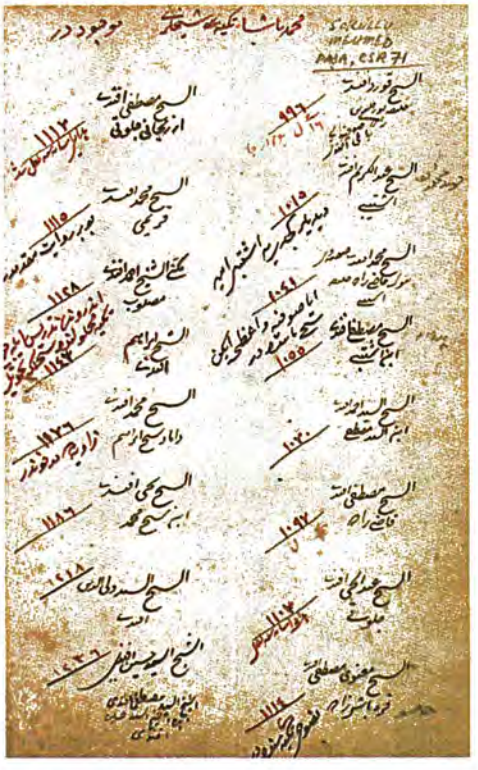
Bu halifelerden Ahmed Vasfi Efendi, Üsküdar'da Vâlide-i Atîk Tekkesi şeyhi Mehmed Şerefüddin Efendi'nin oğluydu. Hattatlığı da vardı. Revnakoğlu (169:38) "Güzel bir nesih ile yazdığı Vird-i Settâr'ı akrabasından Profesör Osman Plevne'de ziyaret eyledim" notunu Vâlide-i Atîk Tekkesi bahsinde söyler. Ahmed Vasfi, aynı zamanda Seyyid Nizam Tekkesi'nde terbiye görmüş ve Küçük Ayasofya'daki Hacı Kâmil Efendi'den ikmâl-i sülûk etmişti.

Şahinkaya Tekkesi şeyhi Beykozlu Ahmed Vehbi Efendi ise Kandilli'de Sekizinci Daire-i Belediye kâtiplerindendi. Sokullu Tekkesi'nin son şeyhi Nidâ Efendi'ye de kendisi hilâfet verecektir. Ahmed Vehbi Efendi'nin gerek şeyhi Mustafa Hulûsî Efendi ve gerek halifesi Nidâ Efendi, Beykoz'da Şahinkaya Mezarlığı'na defnedildiler. Revnakoğlu, Ahmed Vehbi Efendi için şu notları da kaydeder (93:57): "Şahinkaya Tekkesi şeyhi Beykozlu Ahmed Vehbi Efendi tam 44 yıl önce 63 yaşında irtihal ettiği zaman belediyedeki vazifesinden emekliye ayrılmış bulunuyordu. Şahinkaya Mezarlığı'nda, ortadan geçen yolun solunda medfundur. Yazılı taşı ve başında Şa'bânî tâcı vardır."

Şeyh Mehmed Hayrullah'ın mezar taşı (Salt arşivinden)

Mustafa Hulûsî Efendi'den sonra posta geçen oğlu Mehmed Hayrullah Efendi ile Mehmed Hüsrev Efendi her hâlde aynı kişiydi. Revnakoğlu, bu zat için (71:122) "*Sicil*'de Hüsrev Mehmed Efendi diye yazılıdır" der ve tekkenin haziresindeki mezar kitabesini tesbit eder (71:89): "Bu dergâhın seccâde-nişîni iken dâr-ı uhrâ olan eş-Şeyh el-Hâc Mustafa Hulûsî Efendizâde eş-Şeyh el-Hâc Mehmed Hayrullah Efendi'nin rûhıyıçun fâtiha, 8 Zilhice 1299."

Sokullu Mehmed Paşa Tekkesi şeyhleri (71:26)

Mehmed Hayrullah'tan sonra, Mustafa Hulûsî Efendi'nin diğer oğlu Mehmed Atâ Efendi posta oturdu. Zilkade 1308'de göçtü.

Tekkenin son şeyhi "Nidâî" mahlaslı Nidâ Efendi'ydi (71:122):

Şeyh Nidâ Efendi merhum (Nidâî), tekkenin son şeyhi, durak üstadı. Vefatı 19 Eylül 1929. Koca Mustafa Paşa hatibi ve Lokmacı Tekkesi'nin zakirbaşısı olup son zamanın iyi durak bilen ve miraciye okuyanlarından bulunan Nidâ Efendi'nin daima üst perdede gür bir sesi vardı. Kur'an-ı kerimi de gayet davudî ve tatlı güzel okurdu. Tekkelerin seddinden sonra bir müddet Köprülü Medresesi'nin yanında (şimdiki meşhur turşucunun bulunduğu dükkân) çorba kaynatırdı. Rint ve ehl-i dil bir adamdı, fevkalâde mükrimdi. Daha sonra turşuculuk etti. Beykoz'da Şahinkaya Tekkesi şeyhi Ahmed Vehbi Efendi'den müstahleftir.

Tekkenin baştan itibaren şeyhleri Mustafa Hulûsî Efendi'ye kadar şu isimlerdi (71:126):

Şeyh Kurd Mehmed Efendi: Nureddinzâde'nin pîrdaşıdır. 996'da rıhlet.

Şeyh Abdülkerim Efendi: Vaiz, Emir, Şeyhü'l-harem. İştiplidir. 1015'te fevt.

Halifesi Büyük Kadızâde Şeyh Mehmed Efendi: 1040'ta göç.

Şeyh Seyyid Mustafa Efendi: İştibî'nin oğludur. 1055'te fevt.

Onun oğlu Şeyh Seyyid Ahmed Efendi: 1070'de fevt.

Şeyh Mustafa Efendi: Büyük Kadızâde'nin oğludur. 1097'de rıhlet.

Halvetiyye'den Şeyh Abdülhay Efendi: 1103'te Hazret-i Hüdâî Asitanesi'ne nakil ve 1117'de rıhlet.

Şeyh Manevî Mustafa Efendi: Karabaş Şeyh Ali el-Atvel'in oğlu ve halifesidir. 1114'te göçmüş, Üsküdar'da Hazret-i Nasuhî Hankahı'na sırlanmıştır.

(71:128) Kırımî Şeyh Mehmed Efendi: 1115'te rıhlet.

Celvetiyye'den Erzincanlı Şeyh Mustafa Efendi: 1123'te Hazret-i Hüdâî Asitanesi'ne nakil.

Mekkî Şeyh Ahmed Efendi: 1127'de fevt (maslûp).

Şeyh İbrahim Efendi: 1142'de göç.

Damadı Şeyh Mehmed Efendi: 1176'da rıhlet.

Onun oğlu Şeyh Yahya Efendi: 1186'da rıhlet.

Onun da oğlu Şeyh Seyyid Veliyyüddin Efendi: 1217'de fevt.

Şeyh Seyyid Hüseyin Efendi: Bu zat da Şeyh Yahya Efendi'nin oğludur. Üsküdarlı Şeyh Mustafa Zekâî'nin de halifesidir. 1 Muharrem 1236.

Küçük Ayasofya Tekkesi

Tekke, Küçük Ayasofya Camii'nin medresesiydi.
(Küçük Ayasofya Mahallesi, 116 ada, 2 parsel)

II. Beyazıt döneminde Sergios ve Bakhos Kilisesi camiye döndürülmüş ve Küçük Ayasofya Camii adıyla şöhret bulmuş mabedin haziresindeki türbe, türbede medfun şahsiyetler, sonradan medreseye dönüşen tekke ve tekkenin şeyhi Mehmed Kâmil Efendi, Revnakoğlu'nun 1942 tarihli yazısında şöyle yer bulur (170:51-52):

> Küçük Ayasofya Câmi'-i şerîfi haziresindeki taş türbe-i şerîfede iki sanduka var:
>
> Şeklen küçüğü Fatih'in darüssaade ağası olup câmi'-i şerîfin banisidir, kiliseyi câmi'-i şerîfe çevirdiği söylenilen Hacı Hüseyin Ağa'nındır. *Hadîkatü'l-Cevâmi'*de yazıldığına göre kiliseden münkalip câmi'-i şerîfin vâkıfı olan Darüssaade ağası Hüseyin Ağa, Sultan Beyazıt eyyâmında maktûlen vefat edip onda medfundur (I, 188).
>
> Diğer büyüğü ise ağanın türbedarı olan meşâyih-i Şa'bâniyye ricalinden Hacı Mehmed Kâmil Efendi hazretlerinin kabridir. Câmi'-i şerîfte devirhân imiş, Rûmî 1328, H. 1330'da göçmüştür.
>
> Türbe-i şerîfe 1926 tarihine kadar tamamen mevcutken sonra damı çökmüş ve elyevm harap bir haldedir.
>
> Türbe-i şerîfe Fatih binası olup Hüseyin Ağa'yı Çatladıkapı'dan kereste alıyor diye igmaz ettiklerinden emr-i Fatih'le idam edilmiş ve oraya türbe yapılmıştır.
>
> Merhum Hüseyin Ağa, câmi'-i şerîfin kapısı civarında bir mektep yaptırmıştır. Eski Nakşî zaviyesi, câmi'-i şerîfin şarkındaymış, şimdiyse yerinde yeller esmekte. Önünde bir zaviye, otuz altı hücre ve avlusunun üç adet kapısı varmış. Sonradan bu odalar medrese-nişîn olan talebe-i ulûma tahsis edilip bu ba'de-bu'din bugünkü harap hâle gelmiştir.
>
> Hacı Kâmil Efendi hazretleri (irtihalinde yaşı doksanı mütecavizdi) mektebe civar olan odaların birinde ihtitâr-ı inzivâ eylemişti. Kendileriyle teberrük olunur, ziyaretine gelirlermiş (Hacı Ali Paşa ve emsali zevat.)
>
> Sadrazam Mustafa Paşa'nın binası olan minaresi, câmi'-i şerîfe muttasıl değildir. Şadırvanını ve mektebini sadrazam Ahmed Paşa bina ve ihya eylemiştir (H.1153).
>
> Hamamîzâde sultanımın lutfıyla, 16 Teşrî-i sânî 1942.

Türbede Darüssaade ağası Hüseyin Ağa'ya mahsus sandukanın önünde (170:53) camlı levha, filizî yeşil renkte tek mistarlı, sülüs celîsi ile: "Küçük Ayasofya Câmi'-i şerîfi minaresi banisi Kapı ağası Hüseyin Ağa hazretlerinin rûhuna fâtiha. Ketebehu el-fakîr

Küçük Ayasofya Camii haziresi ve Hüseyin Ağa Türbesi (Kültür envanteri sitesinden)

Mâcid" yazıyordu.

Revnakoğlu notlarında bilhassa Küçük Ayasofya Tekkesi'nin son şeyhi Kâmil Efendi üzerinde durur. Bu şeyh, "Küçük Hamdi" diye de bilinen Elmalılı Hamdi (Yazır)ın da seyr ü sülûk şeyhiydi (170:53,59):

Hacı Kâmil Efendi, meşayih arasında hâliyle, kemâliyle olduğu kadar iyi Arapça ve Farsça bilmesiyle de maruftu. Kâmil Efendi, Çanakkale vilâyetinin Ayvacık kazasında Kösedere köyünden. Asıl adı Sakallıoğulları'ndan Mustafa oğlu Mehmed'dir, "Kâmil" adı sonradandır.

Küçük Hamdi Efendi merhum, talebeliğinde Ayasofya Medresesi'nde kaldığı zamanlar, hazzret-i şeyhin daima yanında ve hizmetinde bulunarak maddî - manevî irfanından müstefiz olmuştur.

Câmi'-i şerîfin müezzinbaşısı bulunan Çıtak Hüseyin Efendi, şeyhinin sevdiği bir nedîm-i zî-mahrem olarak her zaman yanında bulunurdu. "Çıtak", Selanik'te Langaza kazasına bağlı köylerdendir, aslı "Çiti Ak"tır.

Kâmil Efendi'nin vefatına şu tarih manzumesini söylenmişti (170:58):

Hû

Kutb-ı âlî-i zamân mürşid-i irfândır bu
Merd-i meydân-ı Hudâ, Kâmil-i devrândır bu

Nûr-ı seyyâli akar Kuşadalı feyzinden
Mehd-i irfânda iken çeşme-i ihsândır bu

Bosnevî Hacı Muhammed o velî-i eşher
Remz ile der idi bu hazrete insândır bu

Mazhar-ı sırrı idi Hazret-i Yakup Han'ın
Masdar-ı feyz-i Hudâ kıble-i ihvândır bu

İnzivâ-hâne-i âlemde mücerred yaşadı
Zâhir ü bâtın için âlim-i zî-şândır bu

Etmedi meyl-i cihân yüz senelik ömründe
Hürmet et merkadine ravza-i rıdvândır bu

Kâmeti oldu nihân fevtine "gufrân" târih
Çıktı "mecdî" ne güzel mâye-i gufrândır bu, H.1330

Geçen asrın başlarında tekke avlusundan Küçük Ayasofya Camii

Yukarıdaki "Meşâyih-i Şa'bâniyye fukarâsından Mehmed Said el-Halvetî" tarafından yazılmış tarih manzumesinin altına Revnakoğlu şu notu düşer: "1342 kurban bayramının ilk gecesi, Taşkent şeyhülislâmı Kâşgarî sadrazamı ve İstanbul sefiri olan merhum Seyyid Yakup Han oğlu Seyyid Abdülkadir Töre (ö.1946) tarafından düyek usulünde ve suzidil makamında bestelenip notaya alınmıştır."

Küçük Ayasofya Tekkesi'nin şeyh silsilesi düzenli tesbit edilemez, ancak (170:48,50,) Atâî'nin *Şakâyık* zeylinden Nureddinzâde'nin halifelerinden "Tatar İbrahim" diye de bilinen Halvetî şeyhi ve ilmiyeden İbrahim Kırımî'nin (ö.H.1011) ve *Hadîka*'dan (I,177) Celvetî şeyhlerinden ve Aziz Mahmud Hüdâî halifelerinden Ahmed Ümîdî'nin (ö.H.1106) bu tekkede posta oturduğunu biliyoruz.

Revnakoğlu'nun bu dosyasında (170:292-97), Hamamîzâde İhsan'ın kaleminden hazirede medfun zevatın mezar kitabeleri de yer alır.

Servili Baba

Servili Mescit Sokağı ile Tasvir Sokağı'nın buluştuğu yerde, şimdi Servili Mescit Sokağı'nda 3 numaralı binanın olduğu yerde Servili Mescit (Molla Fenari Mahallesi, 327 ada, 3 parsel) bulunuyordu, bu mescidin yanında Sadrazam Mahmud Paşa'nın sancaktarı olduğu söylenilen Servili Baba'nın mezarı vardı.

Revnakoğlu, Mezarlıklar Müdürlüğü'ne bu mezarla ilgili aşağıdaki raporu takdim eder (162:2):

> Müdüriyet Yüksek Makamına,
>
> Cağaloğlu'nda Şeref Efendi Sokağı'nın içinde, arkası Tasvir Sokağı'na çıkan Servili Mescit ve Tezkireci Sokaklarının ortasında, 24 ve 28-1 numaralı iki evin arasında evvelce Hacı Bekir'in kalfalarından Rıdvan Kalfa'ya ait evin arsasında görülen, çevre halkı ile beraber oradan geçen herkesin bildiği, tanıdığı bu taş yıllardır orada durur. Hatta son zamanlarda etrafı betonlaştırılmak suretiyle tamir edilirken mezarının boyu uzatılmış, kitabesi yeşile, sarıya boyatılmıştır.

Revnakoğlu, Çamlıca - Selâmî Tekkesi haziresinde (305:77)

Binaenaleyh rapor sahibinin gösterdiği ehemmiyet derecesinde bir değeri olmayan bu taşın tesadüfen göze çarpması yeni bir keşif hadisesi değildir.

Mezarın başında Nakkaş yazısıyla sonradan uydurulmuş talike benzer, bozuk, perişan imlâlı kitabesinde okunduğuna göre Mahmud Paşa-yı Velî'nin sancakdarı Servili Baba'ya aittir.

Hadîka, Servili Mescid'in sadece Mahmud Paşa tarafından bina ettirildiğini ve bir de mahallesi olduğunu söyler, başkaca bilgi vermez ve bu Sancakdar Baba hakkında hiçbir şey söylemez.

Hadîka müellifinin bu mezarın hemen bitişiğindeki şimdi harabesi kalan mescidi yazarken Servili Baba'nın kendisinden bahsetmediğine göre o tarihlerde böyle bir medfunun orada mevcut olmadığı kendiliğinden anlaşılıyor, zira Hafız Hüseyin Efendi'nin bir mescit veya camii yazarken etrafındakiyle tesbit etmeden geçtiğine rastlanmamıştır.

Çoğu tabela yazısıyla sonradan yazılmış, zaman zaman çeşitli renklere boyanmış bu nevi mezar taşlarında görülen, fakat muteber membaların hiçbirinde adı bile geçmeyen böyle "Fatih'in asadarı", "Fatih ordusunun sancakdarı" gibi çoğu takma olan birtakım isim ve sıfatlarla karşımıza çıkan hüviyetleri belirsiz medfunlara İstanbul'un her tarafında sık sık rastlanılması daima mümkündür. Binaenaleyh ihtisas sahiplerinin malûmu olduğu üzere bu zatın da benzerleri gibi hüviyet ve şahsiyetini tarihçe vesikalandırmaya imkân müsait değildir.

Başında hiçbir şekl-i mahsûsu ve kendi devrine ait bir karakteri olmayan, külâh ve kavuğa benzemeyen basık tablalı, çapraz dikişli, hurmalı, yamyassı acaip başlığın tarihî ifadesi bir hiçten ibarettir.

İşhâd ve isbatı kabil olmamakla beraber, taşında Fatih zamanının adamlarından biri olarak gösterilmesi itibarıyla medfunun şahsa ait iki evin arasında kalmaktansa asır münasebeti bakımından Mahmud Paşa Câmi'-i şerîfi haziresinde bir köşeye naklinin muvafık olacağını hürmetlerimle arz ederim.

Bozuk yazılı kitabesini aynen veriyorum: "Mahmud Paşa-yı Velî hazretlerinin sancakdarı Servili Baba'nın rûhuna el-fâtiha, 861."

Revnakoğlu Notlarında İstanbul'da Erzurumlular

Bir şekilde İstanbul'da var olmuş, Revnakoğlu kaleminden çıkmış ve neşir yüzü ve her hâlde görmemiş Erzurumla ilgili şahsiyetlerden bazılarını dosyalarından aktarıyorum:

Müellif ve hattat Hacı Osman Cimilli merhum (Cimilli Hacı Fehim Efendi, Gavur İmam) (201:382-93): "Murad Paşa İmamı" namıyla maruf olan Cimillizâde Osman Fehim Efendi, 16 Cemaziyelahire 1276 pazartesi gecesi Aşağı Yoncalık Mahallesi'nde doğdu. 18 Safer 1314 ve 17 Temmuz 1312 çarşamba gecesi ölen Şeyhler Câmi'-i şerîfi imam ve hatibi, Müftü Ömer Fâzıl Efendi'den mücâz Cimillizâde Celâleddin Yusuf Efendi'nin tek oğludur. Tahsili babasından, hattan icazesi amcazadesi Erzurum Sultanisi Arabî muallimi Cimillizâde Hüseyin Reşîd Alâî Efendi merhumdandır. 1294 Rebiülahirinde hattatlığa mezun edilen Osman Fehim'in Murad Paşa Câmi'-i şerîfinde kırk seneye yakın imamlığı vardır; ayrıca Kacıroğlu müderrisi Hemşinli Hacı Yusuf Nâsırüddin Efendi merhumdan feraiz okumuş ve icaze almıştır. Şehrin iyi vaaz eden vaizlerindendi. İmamlığında bulunduğu Murad Paşa Câmi'-i şerîfi ile Yeğen Ağa ve Hacı Derviş Ağa'da vaaz etmiştir. 3 Rebiülevvel 1341 ve 11 Eylül 1926 tarihinde Erzurum'da ağır hastalık neticesinde öldü.

Hükûmetin şapkayı kabul edeceği sıralarda mutaassıp halkı fazla olan Erzurum'da herhangi bir hadisenin çıkmaması için o vaktin valisi bulunan Zühdü Bey ulemadan birkaç kişiyi bir araya toplayarak kendilerine hükûmetin şapka yı kabul edeceğini ve bunun dinî bakımdan bir mahzuru olup olmadığını kendisinden sormuştur. Hakikaten münevver ve emsalinden irfanen çok mümtaz olan Osman Fehim Efendi de dinen bunun hiçbir mahzuru olmadığını ve şapka giymekle bir müslümanın dinden çıkmayacağını, nitekim "Benim kavuğumu Keşiş Ohannes Efendi'nin başına örtseler Ohannes Efendi'nin müslüman olmayacağı gibi benim ve bizim başımıza şapka örtseler biz de Hristiyan olmayız!" diyerek valiyi tatmin etmiş ve dolayısıyla hükûmeti, onun mümessili bulunan valiyi bu sözleriyle kuvvetlendirmişti. Bunu bilen halkın bir kısmı 1341'de şapka hadisesinde hocanın evini kuşatmışlar, kapıyı kırıp kendisini öldürmek istemişler, fakat isyanın çabuk bastırılması sırasında hayatını güçlükle kurtarabilmiştir. Ne yazık ki bundan sonraki hayatı geçirdiği bu korku ve üzüntüler yüzünden hastalıkla geçmiş ve ölümünü kolaylaştırmıştır. Böyle olmakla beraber ortalığın sükûnete kavuşmasını müteakip vali bu mütecavizlerin kimler olduğunu kendisine sorduğu hâlde hoca efendi fazilet göstererek kimseyi ele vermek istememiştir.

Köşk Kabristanı'nda babasını yanında medfundur. Son Rus istilâsından istirdada kadar Erzurum müftülüğü etmiş, sonra yerine Solakzâde Mehmed Hâmid Efendi gelmiştir. Terkini köyünde imam bulunan oğlu Hafız

Kemal Cimilli'de orta derecede güzel bir nesihle yazılmış *Mev'izatü Mi'yâri'l-Minhâc* isimli 48 sayfalık Arapça bir eserini gördüm. Ramazan ve kurban bayramlarıyla kadir gecesinin faziletlerinden bahseden bu kitabın 22 Şubat 1309 tarihinde Bâb-ı Meşîhat tedkîk-i müellefât dairesi tarafından bastırılmasına karar verilmiş olduğunu fakat sonra nedense bırakıldığını görüyoruz.

Kısa boylu olmasına rağmen çok uzun sakallı; bilgisi ile tanınmış ve herkesçe sevilmiş hoşsohbet, fâzıl bir insandı...

Hasankale müftüsü, âlim, şair, müellif Kumbasarlardan Hafız Reşid Efendi (112:51-54): "Hasankale müftüsü" namıyla maruf olan bu zat, halk arasında nedense "Hafız Râşid Efendi" diye anılır. 1272 tarihinde Rize'nin Cimil köyünde doğdu. Koyun tüccarı Hasan Yehuza'nın büyük oğludur. 20-31 Temmuz 1944 pazar günü akşamı ölen Erzurum'un son asır ilim adamlarından Hafız Cafer Tayyar Rıfkı Kumbasar, bu zatın küçük kardeşidir.

1297 Şubatının 9'unda İstanbul Darülmuallimîn Rüşdiyesi'nden orta derecede mezun oldu. Kıraat ilmini de İstanbul'da tahsil edip icaze almıştır. İlk önce Ordu'nun kazalarından Fatsa'ya rüşdiye muallimi olarak gönderildi. 1306'dan itibaren de Van'ın Adilcevaz kazası rüşdiyesine tayin edildi. 1313'te Doğubeyazıt Rüşdiyesi muallim-i evveliydi, bir müddet sonra Hasankale Mülkiye Rüşdiyesi'ne aynı vazife ile nakledildi.

16 İkinci Kânun 1323 tarihinde Erzurum Kapı Mahallesi'ndeki Çıralı Câmi'-i şerîfine vaiz ve hatip tayin edildi. 1326'da Hasankale müftüsü oldu. Pasinler İnâs Rüşdiye Mektebi'nin hüsn-i hat muallimliği de ilâve-i me'muriyet olarak kendisine verilmişti. Değerli âlim, Erzurum müftüsü olan Solakzâde'nin dediği gibi "Gayet vefakâr, çok temiz kalpli, cennetlik olduğu yüzünden ve her hâlinden belli çok mübarek bir insandı. Komşularından biri hasta olsa her işini bırakır, daima onunla meşgul olurdu." Erzurum müftüsü onun hakkında "Muttaki değil, etkâ idi" diyor.

Erzurum'un istirdat tarihi olan 28 Şubat 1334'te Erzurum'da Zeynel Câmi'-i şerîfi yanında Yetim Hoca Çıkmazı'ndaki Yetim Hoca'nın evinde Ermeniler tarafından şehit edildi. Gez Mahallesi kabristanında Yetim Hoca'nın hemen yanında medfundu. Mezarların kaldırılmasıyla kabri yola gitti.

Ölümüne kadar Hasankale müftülüğünde bulunmuş, meslekî kudret ve muvaffakiyeti ve güzel ahlâkıyla değerli bir âlimdi. Merhumun fıkıh ve fetvada büyük şöhret ve rüsûhu vardı. Eski ve emekli öğretmenlerden yeğeni Ahmed Lutfi Kumbasar'da basılmamış *Manzum Akaid*'i ile *Marifetname* sahibinin *Hudâ Rabbim*... risalesi tarzında namazın faziletlerinden bâhis uzun manzumeleri muhtevi küçükçe bir kitabını gördüm. Yazılarında "mazhar-ı nûr-ı ilâhî Hafız Reşîd" ketebesini ve mührünü kullanırdı. Meşhur bir Arapça münacata yaptığı tahmisin talik ile yazdığı bir suretini küçük kardeşinin oğlu emekli öğretmen Ahmed Lutfi Kumbasar'da duruyor.

Hafız Cafer Tayyar Rıfkı Kumbasar merhum (112:51-54): "Göğebakan Hoca" derler. 1275 tarihinde Rize'nin Cimil köyünde doğdu. Koyun tüccarı Hasan Yehuza'nın oğlu ve Hasankale müftüsü Hafız Reşîd Efendi'nin küçük kardeşidir. Dört beş yaşlarında babasıyla beraber Iğdasor köyüne geldi ve uzun müddet orada kaldı. Amcası Mustafa Fehmi Efendi merhum (Bayburt'un eski müftüsü Fahreddin ve Doktor Sadeddin Beylerin babasıdır), Bayburt Mülkî Rüşdiyesi'nde başmuallimdir, Cafer Tayyar'ı yanına aldı ve rüşdiyeye talebe yazdırdı. Cafer Tayyar, Bayburt

Rüşdiyesi'ni 1290 Haziranında aliyyü'l-a'lâ derecede bitirdikten sonra İstanbul'a gitti. Darülmuallimîn'de tahsil ederek 1305 Eylülünde alâ derece ile mezun oldu. Hocaları Selim Sabit merhum, Tarihçi Murad Bey gibi zatlardan istifade eyledi, "Deli Hüsnü" denilen Trabzonlu şair ve âlim Hüsnü Efendi merhumdan Fârsî okudu; Bu arada Fatih dersiamlarından Eğinli Hacı Hafız Efendi'nin derslerine de devam etti.

Erzurum dönüşünde Yetim Hoca'dan ders gördü. Bayburt Mülkî Rüşdiyesi'nde hüsn-i hat muallimi olan ve "Hoca Rika" namıyla yâd edilen Bayburtlu Zihni'nin büyük oğlu Ahmed Revâî Efendi'den yazı meşk etti; Pervizoğlu imamı Büyükkaleli Hafız'dan hıfzını ikmal etti.

İstanbul Darülmuallimîn'i bitirdikten sonra Erenköy İlk Mektebi muallimliğine tayin edildi. Üç dört ay bu vazifede kaldıktan sonra meslek değiştirerek Ziraat bankasına intisap etti ve Bitlis'in Genç sancağına banka memuru olarak gönderildi. Oradan Muş'a, Muş'tan da Hasankale'ye geldi. 1325 Rumî yılında tahrîr-i arâzî memuru oldu. Bir sene sonra bu memuriyeti terk ederek Hasankale'de bezzazlığa başladı. 1327'de açılan imtihanı kazanarak Erzurum Nafia başkâtibi oldu. 1929'da vazifesinden tekaüde sevk edildi.

Medreselerin seddine kadar Erzurum'da Medrese-i İlmiye'de Fârsî ve hüsn-i hat hocalığı yaptı. Son günleri tamamen münzeviyane geçti, evinde tetkik, tetebbu, ibâdât ve tâât ile meşgul bulunuyordu. Son devirde Erzurum'un yetiştirdiği ulema arasında iyi Fârsî bilenlerdendir. Edebî mahfûzâtı da pek çoktu. Erzurum tarihine ilmen vâkıf, zarif, nüktedan, sohbeti zevk ve istifade ile dinlenir, sevimli, latifeci, ehl-i tâatten, sulehâdan bir zattı. Kendi eliyle yazdığı bine yakın müntehabâtı ihtiva eden *Mecmûa-i Edebiyât ve Mesârî'* isimli, 230 uzun sayfadan ibaret eseri her ilim adamı için, bilhassa Erzurum'un edebiyat mahsullerini tetkik edecekler için çok faydalı bir tetebbunamedir. Bu eserde Bayburtlu Zihnî'nin bir kısmı intişar etmemiş açık latifeleri ile hicivlerinden ve *Sergüzeştnâme-i Zihnî*'den seçme örnekler verilmiştir.

30-31 Temmuz 1944 pazar günü akşamı Mirza Mehmet Mahallesi'ndeki Erzurum kurrâlarından meşhur Attar Ali Beyzâde Gümrük imamı Hafız Ahmed Efendi'nin (Gümrük imamı Hafız Ahmed Efendi, askerî rüşdiye muallimlerindendir, 1332'de hicret esnasında Sivas'ta kayalığın altında "Yukarı Tekke" denilen Abdülvehhab Gazi'nin türbesi önünde füc'eten vefat etti) vârislerinden aldığı evde vefat eyledi. Tepe Mezarlığı'nın tam şarkında Mal Meydanı'na bakan tepenin üstüünde ve hıfz hocası Büyükkaleli Hafız'ın yanına defnedildi.

Eski muallimlerden ve erbâb-ı dânişten fâzıl ve kâmil oğlu Bay Ahmed Lutfi Kumbasar'da güzel talik ile yazılmış Molla Câmî'nin *Yusuf u Züleyha*'sı vardır. Kendi tarafından yapılan tercümesi de kenarlarına rika ile ilâve olunmuştur. Ketebesini aynen yazıyorum: "Tümmeti'l-kitâbu bi-tevfiki'l-Meliki'l-Vehhâb alâ yedi abdi'z-za'ifi'n-nahîf er-râcî rahmete rabbihi'l-latîf Hafız Cafer et-Tayyar b. Hasan Yehuza-i Kumbasarî fî evâsıtı şehri Rebiilevvel sene 1332."

Hüdâiyye Tekkesi şeyhi Ahmed Sâfî'nin halifelerinden biri de Erzurumlu Mehmed Rifat Efendi'ydi (186:248): Mehmed Rifat Efendi, Erzurumludur, "Kantarcı Rifat Baba" derlerdi. Merkez kantar memurluğundan emekliye çıktıktan sonra Darüşşafaka'da ambar memurluğunda bulundu. Sultan Mahmûd-ı Adlî'nin ordusunda çavuş olarak vazife görmüş, Kütahya harbinde yaralanmış ve sonra Sultan Mecid zamanında 118 yaşını idrak ederek göçmüş Erzurumlu Abdullah Ağa'nın

oğluydu. Kendisi de Sivastopol muharebesine katılmıştı. Hayatının son yıllarında hemen bütün günlerini Fatih Câmi'-i şerîfinde geçirdi. H. 1358, M. 1939'da 110 yaşında olduğu hâlde göçtü. Hâ ehli mübarek bir insandı.

"Erzurum ve Yeşilayın büyük kaybı: Sarıgümrükçügillerden Feyyâzîzâde Celâleddin Feyyâzî Bey (Avukat, şair ve müellif)" (194:111-15): Erzurum büyük bir evlâdını; Yeşilay en eski bir kurucusunu kaybetti. Celâdeddin Feyyâzî Bey, bu asil Erzurumlu, bu faziletli adam, İstanbul'da Yeşilay gibi mübarek bir müesseseyi bizzat kuran ve onun kuvvetlenmesine, yaşamasına hayatını vermekten tat duymuş insanlardan biriydi. İstanbul'un en eski hukukçusu, baronun en yaşlı avukatı olmak imtiyazını ihraz etmiş bulunuyordu. İstanbul dava vekillerinin ve eski ismiyle mehâkim-i adliyenin haklı olarak üstadı, şeyhi ve pîri olmuştu.

Biz onu İstanbul'da Erzurum'un direği bilirdik. Erzurum ve İstanbul onun tarih olmuş şahsında ve şahsiyetinde zaman zaman canlanır, dile gelir, geçmişe dair ne varsa birer birer konuşur, bazen de gürülderdi. Erzurum folklorunu, bilhassa iç tarihini yazacakların veya araştıranların onu görmeden kaleme sarılmaları yerinde olamazdı. Erzurum'un İstanbul'da yaşayan eşraf ve hanedanı arasında yaşlı, heyecanlı, gerçek bir münevveri olarak son yıllarda o kalmıştı.

Essahtan asil insandı. Devran ve umur görmüştü. Bununla beraber yine de mahcuptu, son derece mahviyetkârdı. Bütün ömrü boyunca daima müeddep, mücessem bir terbiye hâlinde yaşadı. İlmi, fazlı, o melek ahlâkı her şeyin başında geliyordu. İnsana bağlanışı, insan sevgisi, güler yüzü, efendiliği, dervişliği, çelebiliği, hele o kıymet bilirliği, iman kuvveti, ihlâsı ayrı ayrı birer âlemdi ve anlatılır şeylerden değildi. Kökten görmenin, soy sop temizliğinin değişmez asaleti onun sevimli yüzünde ve gözlerinin içinde ışıldardı. Mîr-i kelâmlık, kibarlık, hayırseverlik ve insanlık onda birbirleriyle yarışa çıkmış hâldeydi.

Yaşı sekseni geçmiş olmasına rağmen ateşli bir delikanlıdan farksızdı. Nüfus kâğıdı ne söylerse söylesin yıkılacak adam değildi, fakat ecel rüzgârı bir şey dinlemiyor.

Hemen hemen bir asra yaklaşan ve bir kısmı mihnetle geçen maceralı bir ömrün son yıllarına kadar hatta son günlerine, son saatlerine kadar kafası, zekâsı, şuur ve idraki, ucu bucağı bulunmaz o muazzam hafızası durmadan çalıştı, eser verenlere durmadan bilgiler yetiştirdi.

Dimağından, vicdanından, hele mukaddes bağlılıklarından hiçbir şey yitirmemişti. Memleketinin tarihine ait hiçbir şey yoktu ki o unutmuş veya hatırlamamış olsun. Anlattıklarının çoğunu kelime kelime, harfi harfine aynen verdiği olurdu. Bunları söylerken yeniden yaşıyormuş gibi heyecan geçirirdi. Hülâsa, konuşan bir tarih kitabı gibiydi; kafasının içi vesika ve hatıra yığınlarından yıpranmış bir ilmiye salnamesi hâline gelmişti.

Eski İstanbul ve Erzurum hakkında bilmediği bir şeye rastlamadık. Mahfuzatının zenginliği, bir kamus dolduracak hatıraları tarihçinin çalışmasını tamamlayacak, hiç değilse kolaylaştıracak kudretteydi. Çeşitli olaylar, millî ve hamasî menkabeler vefatına kadar üzerinden ayrılmadığı fikrî ve manevî emlâkının demirbaş eşyasını teşkil ediyordu.

Derviş ruhlu, kalender meşrepliydi. Elde olmayan işlere, hayat cilvelerine, hele kader dediğimiz ezelde verilmiş kararlara küsmedi, gücenmedi. Hayatta hiçbir şey onu darıltmamıştı. İncitmedi, incinmedi. Her şeyin geçici olduğunu bilen ve gerçeği gören

arif insandı. Kalbini, kafasını olur olmaz şeylerle doldurmadı, olur olmaz şeylerle uğraşmadı. Gönül dünyasını vaktinden önce kocaltmadı, nurlu yüzü kırışmadı. Sözün kısası şudur ki merhumun mübarek hayatı doğum tarihini, nüfus kaydını daima yalanlamakla geçti. Gerçekten olgun insandı. Somurttuğu, sinirlendiği görülmemiştir.

Doğup büyüdüğü toprağın asalet terbiyesi, sonradan aldığı tarikat ve tasavvufun nihayetsiz nuru ve feyzi Feyyâzî Bey'i hakikaten kâmil insan safına katmıştı. Çok da sıcakkanlı ve alımlıydı.

Unutulmayacak insanlığa dair hatıraları çoktur. Bir tanesini nakledeyim:

Bir gün kendisine uğramış, bulamamıştım. Haber almış, üzüntüden ne yapacağını saşırmıştı. İhtiyar hâli ile, belki de bulamam korkusuyla sabahın en erken saatinde yürüyerek eve gelmiş, kapıdan utana utana, çekine çekine sesini duyurmaya çalışıyordu. İtizar ve mahcubiyetinden gözleri dolmuştu. Hiçbir mazeret dinlemeden, söyletmeden beni aldı, fazilethanesine getirdi, tatyîb-i hâtır, izaz ve ikram için yapmadığını bırakmadı. Cimriliği hakkında yanlış söylentileri sırası gelmişken düzeltmek için ilâve etmek isterim ki sevgili dostları arasında buna benzer davetleri sık sık tekrar etmek, habersiz, gösterişsiz fukara kayırmak gönlünün en büyük safasıydı ve bunlar derunî bir ibadet hazzı içinde yapılırdı.

Dişlerini yaptırmaya malî kudreti yetmeyen öksüz bir çocuğu kendi evlâdı gibi elinden tutup dişçiye götürdüğünü, çocuğun mektep masraflarını da seve seve üzerine aldığını bilirim. Tam manasıyla Ali ahlâklı, Hüseyin huylu bir inasan olduğundan Ramazanda misafirsiz iftar ettiği pek azdı. Bazen tanımadıklarını bile yoldan ve camiden çevirip evine getirir, misafir severliğin bütün icaplarını gösterirdi.

Sıkılganlığı, çekingenliği, Hazreti Osman hayasına eşti. Torunları lise bitiriyordu, kendi neslinin pek az idrak ettiği bugünkü insan yaşının son haddine gelmişti, azalmış, açılmış saçları baştan başa ak olmuştu. Bütün bunlara rağmen evlâdı yaşında olanlar bile onun elini öpemezdi. Öptürmek için kimseye el vermez, kimseyi de kendisinden üstün görmeye katlanmazdı. O derece cevval, çalışkan, o derece coşkun ve heyecanlı hâlleri vardı ki yaşının kemale ermiş olduğunu bildiğiniz hâlde ölecek adam değildi derdiniz.

Göçüşünden hemen bir ay önceye kadar dava alıyor, mahkemelere girip çıkıyor, adliyenin merdivenlerini dinlenmeden inip çıkıyordu. Hele bu tarafları gençleri bile imrendirecek hususî bir imtiyaz hâlindeydi. Görenler maşallah diyorlar, çevikliğine, zindeliğine şaşıp kalıyorlardı.

Hususî ve manevî hayatı da bir başka âlemdi. Tarikate intisap ederek el aldıktan sonra tasavvufa daha çok bağlanmıştı. İslâm ve tasavvuf tarihine dair hayli eser okudu.. Bir kısmını tahşie eder (haşiye yazar), öğrendiklerini kendine mal etmeye çalışırdı. Hânedân-ı risâleti, evlâd-ı kisâyı (Peygamber ailesini, Ali evlâtlarını) daha iyi anlamış, daha iyi tanımıştı; isimleri geçtiği yerde gözleri yaşarırdı.

Tarikat mensuplarınca "matem ayı" bilinen Muharrem ayında, o malûm ve meşum musibet günlerinde âl-i abânın başına çökenleri düşündükçe yemekten içmekten kesilir, az konuşur, baştan aşağı yasa bürünürdü. Bu şehadet ve taziyet günlerinde dünya ve dava işlerine ait hemen hiçbir şeyle ilgilenmek istemezdi. Bu candan ve gönülden bağlılığın gayetle tabiî bir neticesi ve nişanesi olarak kendisi de matem ayının başlarında onların hâliyle hâlleşti ve nihayet onlara katıştı: Muharrem 1378 - 21 Temmuz 1958.

Asıl adı "Celâleddin Feyyâzî" olan Celâl Feyyaz Bey, Erzurumludur. Erzurum'un Yeğen Ahmed Ağa Mahallesi'ndendir; 1291-1875'te orada doğdu. *Marifetname* müellifi İbrahim Hakkı hazretlerinin hac ve İstanbul arkadaşı Erzurum gümrük emini, maruf lakabıyla Sarı Gümrükçü İsmail Ağa oğlu Hacı Mehmed Sunullah Ağa'nın neslinden gelmiştir.

Sarı Gümrükçü'nün ve oğlunun Erzurum'da bıraktığı hayır yapıları, vakıfları hâlen evlâttan gelen mütevelliler tarafından idare edilir.

Feyyâzî Bey'in bu soydan gelen babası Mehmed Rahmi Bey (ö.1321-1905) sipahî ümerasından tımar sahibiydi; Erzurum'da soğuk Çermik - Tufanç arasında Saz Suyu üzerinde hâlen mevcut Firuz Bey Köprüsü'nü yaptıran Feyyâzîzâde torunlarından mîr-i mîrân rütbeli Halil Paşa'nın (ö.H.1195, M.1780) oğludur.

Celâleddin Feyyâzî Bey yirmi yaşına kadar Erzurum'da kaldı. İlk ve orta tahsilini orada yaptı. Zamanı icabı klasik şer'î ilimlerden başlayarak Türk-Osmanlı kültür ve edebiyatını, hatta Ermeniceyi bile öğrenmişti. Şeyhler Mahallesi'nde Dârü's-Safâ Medresesi müderrisi ve sonra Erzurum müftüsü olan ezesi oğlu Ödüklüzâde Hacı Lutfullah Vehbi Efendi'den (ö.1330-1914) Arapça okudu. Fevziye Mahallesi Kurşunlu müderrisi Şavşıtlı Hacı Süleyman Efendi'nin birinci tertipte icaze verdiği meşhur çıraklarından ve tanınmış bilginlerinden Nureddin Efendi'den (ö.1945) Farsçayı ve İran edebiyatını öğrendi. Vaham Agopyan adında yaşlı, alil bir rahipten de Fraqnsızca ve Ermeniceyi metotlu olarak tahsil etti.

20 yaşlarına geldiği zaman şehrin vilâyet kalemine, bir müddet adliyesine mülâzemetle (stajyer olarak) devama başladı.

Bu sırada Köse Rauf Paşa'nın (Bosnalı Vezir Mehmed Şerif Rauf Paşa) zamanında İstanbul'dan Erzurum vilâyet makamına yazılan bir irâde-i seniyye (padişah emri) Feyyâzî Bey'i yurdundan İstanbul'a çağırıyordu.

Mesele şuydu: Sultan Hamîd, Van'dan ve Erzurum'dan Ermenice bilir iki gencin acele saraya gönderilmesini istemişti. Vali paşa, memleketin münevver gençleri arasında Celâleddin Feyyâzî Bey'i münasip gördüğünden kendisini çağırıp irâde-i seniyyeyi tebliğ etti, hazırlanmasını söyledi.

Bunun üzerine vilâyet makamından sarây-ı hümâyûna yazılan ariza ve takdir buyurulan harcırah alındı ve 12 Eylül 1312 - 1896 sabahı Erzurum'dan hareketle on altı günde İstanbul'a varıldı. Evvelce kendilerinden dinlediğim hâl tercümesinde diyor ki:

"Bir otelde kaldıktan sonra ferdâsı sabah mâbeyn-i hümâyûna çıkarıldım. Yedimde bulunan ariza ile Kâtib-i husûsî-i hazret-i şehriyârî Asım Beyefendi'ye müracaat ile arizayı takdim eyledim... Hemen arz olunmuş olmalı ki sarây-ı hümâyûn muhafızlığı dairesinde âcizlerine mefrûş bir oda tahsis edilmişti. Bir iki gün sonra bendegân-ı hazret-i pâdişâhî meyanına kayd u kabul buyurulduğum tebşir olundu, maaşımın da on dört altın olduğu tebliğ edilmişti."

Sarayda on yıl süren çalışmaları sırasında üçüncü Osmanî, dördüncü Mecidî gümüş ve altın liyakat madalyaları ile takdir ve taltif görmüştür.

Bir müddet sonra Çanakkale'ye gönderilen Feyyâzî Bey, orada Arapça ve Fransızcasını kuvvetlendirmiş, Fransızca ve Ermeniceden bazı tercümeler bile yapmıştı.

Meşrutiyetin ilânından sonra hukuka girdi. 1327-1328 - 1911-1912 ders yılı sonunda

aliyyü'l-a'lâ (en yüksek) derecede diploma aldı. Hayatının sonuna kadar bu meslekte kaldı, büyük şöhret yaptı (Sicil no: 181)

Fâzıl hemşehrisi Şeyhülislâm Tortumlu Musa Kâzım gibi o da bir müddet Fethiye semtinde oturmuştur.

Rûh-ı revânı şâd ü handân ola!

Not: Çanakkale'de bulunduğu sıralarda Naraburnu Tekkesi'nin şeyhi Hacı Hafız Efendi merhuma intisap etmişti. Uzun zaman onun teslik ve terbiyesi altında olgunlaşıp kemale geldikten sonra istihlâf olundu, irşada mezun edildi.

Evvelce Nakşibendiyye'den Nara Dergâhı, sonra Uşşâkiyye tarikatının Ahmed Tâlib-i İrşâdî'den gelen İrşâdiyye koluna geçmiştir. Tabur imamlığından emekli "Göbekçilerin Murad Ağazâde Hacı Hafız Efendi" denilen Şeyh Hafız Mehmed Tevfik Özel, 7 Ramazân-ı şerîf 1365 - 15 Ağustos 1945'te göçtü. Son devir Halvetiyye şeyhlerinin fuzalâsından ehl-i hâl bir zattı. Feyyaz Bey pek bağlı bulunduğu şeyh-i azîzini bir manzumesinde şöyle anlatır: "Yapışırsan Özel'e - Kavuşursun güzele - İçin temiz olursa - Güzel gelir tez ele"

Mevlevîlik tarikatına da girmişti. Kulekapı - Galata Mevlevîhanesi son şeyhi urefâdan Ahmed Celâleddin Dedeefendi merhuma sıkça gidip gelirdi. Ayrıca Üsküdar'da Ağahamamı - Kefçedede Mahallesi'nde Sinâniyye'den Şeyh Feyzullah Efendi Tekkesi'nin son şeyhi Üsküplü Şeyh İdris oğlu Ahmed Şükrü Darcan'a devam ederek onu ilm ü kemaliyle uyandırmış, o da kendisine teberrüken Sinâniyye'den icazetname vermişti.

Revnakoğlu'nun İstanbul'u

ON ÜÇÜNCÜ GÜZERGÂH

Bu güzergâh, Yedikule'de İmrahor İlyasbey Caddesi'nde başlar, Hacı Kadın Caddesi, Evhaddin Caddesi, Ağaçkakan Caddesi'nden Ağa Çayın Caddesi'ne ulaşır. Bu caddelere bağlanan sokaklarla Yedikule, Kocamustafapaşa ve Sümbül Efendi Mahalleleri güzergâhın üzerinde kısmen veya tamamen bulunur.

Güzergah üzerindeki mekanları, başlıkların altında verilen **Mahalle, ada ve parsel** bilgilerini Fatih Belediyesi coğrafi bilgi sistemleri web sayfasında ilgili bölüme girerek harita üzerindeki yerini tespit edebilirsiniz.
https://gis.fatih.bel.tr/webgis/

Yedikule Uşşâkî Cuma Tekkesi

Yedikule'den gelirken İmrahor İlyasbey Caddesi'nde solda Uşşâkî Cuma Tekkesi önündeyiz.
(Yedikule Mahallesi, 1077 ada, 48 parsel)

Fetihten kısa bir süre sonra müslüman unsurla şekillenen hayatı sur içinin hemen tüm mahallelerinde nüfus ve müesseseleriyle devam etmişti. Sur içi İstanbul'unda bu muhitin dinî – mistik hayatını merkeze alan ilk elden bir çalışmaya tesadüf edilmemişti. Revnakoğlu'nun derlediği malzeme, sur içinin Yedikule, Silivrikapı ve Mevlanakapı çevresinde hayatın bu cephesini gözler önüne serer. Bu hayata mana veren mabetlerden biri de Yedikule Uşşâkî Tekkesi'ydi:

Emin Baba'nın nutku (204:171)

Uşşâkîlik'le Bektâşîlik arasında tesis edilen bir kol, İstanbul'da bilhassa Yedikule'deki bu tekkede belirecektir. Her iki neşeden nasipli olanlara, "Nâzenîn-i Uşşâkiyye" denirdi.

Tekkenin ilk şeyhi Emin Baba, Kasabalı (Turgutlulu) Şeyh Hüseyin Hakkı-ı Mürebbî Baba'nın (ö.1880) halifelerindendi. Hüseyin Vassâf, Emin Baba'nın Bektaşî cihetini tevil ederek "Nice Bektaşîleri kendisi Bektaşî görünerek yolundan çeler, tarîk-i Uşşâkî'ye döndürürdü. Bilmeyenler ona Bektaşî'dir derlerdi. Bir nutkunda li-hikmetin Bektaşîlik'i bile medhetmişti, hâlbuki onun medhi bir siyâset-i tarîkattı, yoksa Muhammediyyü'l-meşreb, Sünniyyü'l-mezhebdi" der.

Kitap toplamaya ve mütalaaya düşkün olan Emin Efendi, tekke bünyesinde bir kısmı kendi istinsah ettiği kitaplardan müteşekkil müstakil bir kütüphaneye de malikti, şimdi bu yazmalar Süleymaniye Kütüphanesi'ndedir.

Not: Bu tekkenin kütüphanesi bahsi, "Tekke Kütüphaneleri" bölümünde yer aldı.

Emin Baba'nın arkasında kalan yegâne ilâhîsi, muhtelif varyantlarıyla aşağıdaki nutkudur (204:172):

Cihânda kişi kendini eğer bulmazsa vâh eyvâh
Nedir cânındaki cânân eğer bulmazsa vâh eyvâh

Tutup bir mürşidin destin giyip hırka vü tâcı
Varıp ikrâr u îmân eğer bulmazsa vâh eyvâh

Okuyan ilm-i zâhirden gelir a'mâ gider a'mâ
Nedir bâtındaki Kur'ân eğer bulmazsa vâh eyvâh

Açıp başı kılar zârî Ali bâbında teslîmdir
Emîn'in derdine dermân eğer bulmazsa vâh eyvâh

Tekkenin tarihi Revnakoğlu notlarında şöyle yer bulur (204:167):

Yedikule'de Uşşâkî Cuma Tekkesi

Yedikule'de İmrahor Caddesi üzerinde kale kapısına yakın tarafta kapıya doğru sağ köşenin başındadır. Aslında Evkaf nazırı Hâlid Bey'in yaptırdığı bir mescit idi, bir müddet sonra yandı. Bu sefer Hâlid Bey'in kızı tarafından yeniden meydana getirildi (H.1297).

Hâlid Bey, mescidin karşısında refikası Vâhide Hanım'a ait 42 odalı büyük konağını tekkeye bırakmıştı. Tekkenin selâmlığı olarak kullanılıyordu. Nâzenîn-i Uşşâkiyye'den Kasabalı Şeyh Hüseyin Hakkı-ı Mürebbî Baba'nın halifelerinden Tireli Mehmed Emin Tevfikî Efendi (Emin Baba derler) H.1300'de İstanbul'a gelip bu mescide meşihat koydu ve cuma günleri Uşşâkî usulüyle zikre başladı.

Kısa bir zaman sonra aynı yılın içinde 26 Rebiülevvel - 1 Kânûn-ı sânî 1300 tarihindeki büyük İmrahor yangınında konak yandı. Emin Baba kendi gayreti ve ihvanın yardımıyla bu konağın arsası üzerine bir zaviye uyandırdı. Hırka-i şerîfte Keçeciler'de Uşşâkiyye'den Salı Tekkesi postnişini Edirneli Şeyh Mehmed Sıdkı Efendi'nin de bu zaviye yapılırken büyük yardımı ve hizmetleri oldu.

Tekke binası bahçe içindeydi, caddeye bakan cümle kapısı 92 numarayı almıştı. Bu kapıdan içeri girince hemen sağda kütüphane, solda su haznesi vardı. Dışarıda cümle kapısı yanındaki kıymettar çeşmenin suyu bu hazneden veriliyordu. Kütüphanenin çoğu yazma olan kitapları beş yüzü buluyordu. Dergâhların sırlanmasından sonra Süleymaniye Kitaplığı'na kaldırıldı. İçeride kütüphanenin yanına yine Hâlid Efendi vakfından bir mektep yaptırılmıştı.

Tevhîdhane, bahçenin sol tarafında idi. Etrafı dedegân hücreleri ile çevrilmişti. Dedegânın alt katında matbah-ı şerîf, taamhane, kahve ocağı ve ayrıca iki küçük oda vardı. Şeyh dairesi, meydan odası bunların yanına düşüyordu.

1329 Ramazân-ı şerîfinin yirmi birine rastlayan 4 Temmuz 1327'de tekke

ikinci defa yandı ve çok geçmeden Emin Efendi tarafından tekrar yaptırıldı. Dergâhların kapatıldığı tarihe kadar cuma günleri öğleden sonra ikindiye yakın Nâzenîn-i Uşşâkiyye usulüyle mukabele devam etti. Bu sebeple Yedikule halkının buraya verdiği isim de Cuma Tekkesi'dir. Kapatılışından biraz sonra yani 5 Kânûn-ı sânî 1340 tarihinden itibaren üç yıla yakın asker işgali altında kaldı, tevhîdhanesi elbise ve erzak deposu olarak kullanıldı. Zaten harap olmuştu, sonra kendiliğinden yıkıldı. Şeyh Emin Efendi'nin oğlu Şeyh Ali Şihabüddin Efendi tarafından kalan kısımlar tamir ettirildi ve tevhîdhane yeniden kârgir olarak yaptırıldı. Tekkenin bugünkü son şekli bu ikinci şeyhin eseridir ve 12x8 metre murabbaı üzerine bina edilmiştir.

Revnakoğlu, mescit-tekkeye dair bu derlediğimiz notlarından sonra tekkenin kurucu şahsiyeti Emin Dede ve halifelerine dair etraflı malûmat da aktarır (204:91-104,168-170):

Emin Baba, Tirelidir; Aydınlı Doksanzâdeler ailesindendir. Mürebbî Baba'dan istihlâf edildikten sonra H.1300 tarihinde İstanbul'a gelmiş, Kasımpaşa'da Hazret-i Pîr Hüsameddin-i Uşşâkî'nin hankahı yakınlarında Tahtaköprü çevresinde oturmuş, şeyhliğini, dervişliğini gizleyerek oralarda eskicilik etmiş, "Eskici Baba" diye tanınmıştır. Bir müddet sonra camilerde halka vaaz ve nasihatte bulunmak, bazen de cuma ve teravih namazlarını kıldırmak suretiyle asıl şahsiyetini yavaş yavaş belirtmeye başlamış ve kısa bir zaman içinde halkın çoğunu kendisine derviş yapmıştır.

Kendisi 21 yaşında tarikata girmiş, 121 sene yaşamış ve bütün ömrü boyunca hep bu yolda çalışmış, pek çok insan yetiştirmiş, irşat ve ibadet dışında vaktini de daima tetkik ve mütalaa ile geçirmiştir.

Hayatının sonlarına doğru üst üste dört gözlük takmış, yine okumaya ve okutmaya devam etmiştir. Sık sık seyahate çıktığından çok yer görmüş, her gittiği yerin ilim ve tarikat adamlarıyla görüşerek bilgisini artırmış, hususiyle kendi memleketi olan Aydın, İzmir tarafları başta gelmek üzere Akhisar, Salihli, Nazilli, Manisa ve çevrelerinde hayli canlar uyandırmış, bunlardan bir kısmını feyizlemiş ve cihazlamıştır.

Seyahatte bulunduğu zamanlar kendisine halifelerinden Fahreddin Himmetî Efendi vekâlet ederdi.

Manevî kemal sahibi, keşfi açık bir zat olarak bilindiği için bazı mühim şeyleri gelip ona sorarlar ve malûmat alırlarmış. Balkan harbi sıralarında düşman Çatalca'ya gelip top sesleri İstanbul'dan duyulduğu zaman halifelerinden Zağralı Ahmed Rıza Bey ile ihvan arasında "Selman Dede" denilen Berber İbrahim Efendi, Emin Baba'ya sormuşlar:

Bu harbin sonu ne olacak?

Verdiği cevap şöyledir:

Emin-i Aziz - Büyük Aziz'in mezarının eski harap hâli (Belediye arşivinden)

- Bu kâfire kaldığı yerden bir adım atmaya izin yoktur, geri döndürülecek ve sürülüp gidecektir. Zamanın vükelâsı da memleketin anahtarlarını teslim etmek üzere bir musalahaya niyetli iseler de bu gerçekleşmeyecektir. Onların da çökmeleri yakındır.

Hakikaten birkaç ay sonra Babıali vakası ortaya çıkmış, Kâmil Paşa kabinesi, Nâzım Paşa düşürülmüş ve devrilmiştir. Arkasından Mahmud Şevket Paşa iş başına geliyor ve Bulgarlar topraklarımızdan sürülüp çıkarılıyor.

Yine kendisi hakkında şu vakayı anlatırlar: Tekkenin civarında oturan zenginlerden biri tekkeye birkaç beygir yükü odun adamış, bunları beygirler üzerinde tekkeye yollamış. Odunlar kapı önünde boşaltılırken beygir sürücülüğünü yapan adam evvelce yapılan pazarlıktan fazla ücret isteyecek olmuş ve odunları teslim almakla uğraşan Mürekkepçi Emin Dede'yi bu sebeple üzmeye ve rahatsız etmeye başlamış. Mürekkepçi Dede bir şey dememiş, ama içinden âh etmiş ve birkaç dakika içinde beygirlerden birinin sancısı tutmuş. Sancı ilerleyince beygir yere düşmüş. Hayvanı kaldırmak için ne yaptılarsa fayda etmemiş. Bunun üzerine vakadan çok üzgün ve pişman olan Mürekkepçi Emin Dede hadiseyi biraz da kendi kerametine vererek bununla övünmek ister gibi sürücüye:

- İşte bak görüyorsun ya, dergâha hor baktın, bana da eziyet ettin, hayvanı sancı tuttu! diye çıkışmış.

Odunların işini bitirdikten sonra meseleyi Emin Baba'ya da açmışlar. Emin Baba umulmadık bir hiddetle:

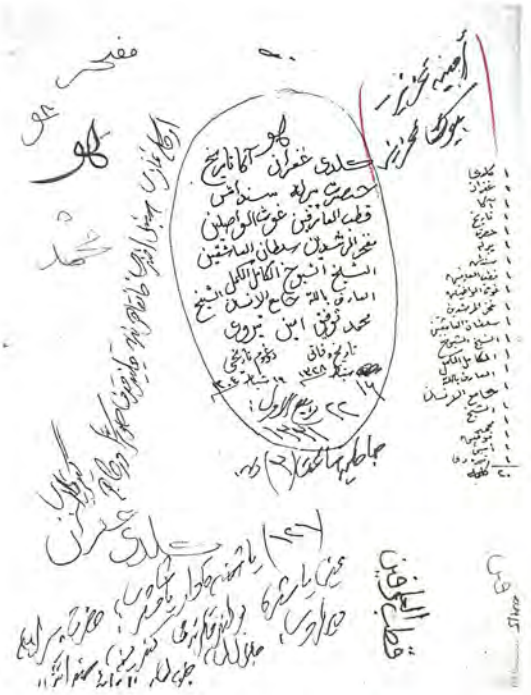
- Sus dede! demiş, yıkıcı evliyadan yapıcı Apostol daha iyidir! Bunu bilmiyor musun?

Söz arasında sık sık "Emin'in derdine derman bulunmazsa vah vah!" diyen Emin Baba'nın kendi ihvanına hitaben talimî ve hususî şekilde birkaç manzume yazdığını da görüyoruz. Bunlardan biri:

Sen sen oldun
Ben ben oldum
Ne sen ondun
Ne ben ondum
Sen ben olsan
Ben sen olsam
Hem ben onsam
Hem sen onsan

Emin-i Aziz - Büyük Aziz, 121 yaşına kadar yaşadı. Hazret-i Pîr ile aynı yaşta bulunduklarından kendisine "Sindaş" derlerdi. Celâlli, cezbeli bir zat imiş. 22 Rebiülevvel 1331 sabahleyin saat 3'te [vefat etti.] Öğle namazı Sünbül Efendi Hankahı'nda kılındıktan sonra dergâha getirildi:

Hüseyin Vassâf, 1912'de vefat eden Emin Efendi'nin kütüphane binasının (şimdi yerinde yok) önündeki mezarı ve mezarının başındaki Uşşâkî tâcı için şu bilgiyi verir: "Kabrinin üzeri kapalı değildir. Elyevm esnâ-yı ziyârette görünen Uşşâkî tâcını hâl-i hayâtlarında bir mezaristanda kırılmış bir taştan parça alarak görmüş, zembiline koyarak dergâha getirip bir köşede hıfz eylemişti. Ahiren kabrinin üstüne konulmuştur."

Revnakoğlu dosyalarında Şeyh Emin Efendi'nin mezar kitabesi notları (204:135)

Emin Baba'nın vefatı şöyle olmuştur: Göçüşünden bir gün önce halifelerinden Selman Dede'yi yanına çağırmış:

- Evlâdım, yarın sabah namazından sonra bizim emanet tamam oldu, yarın ben seferdeyim. Beni arayan, sizde bulur; bize yaklaşmak isteyen, yolumuzda yürür.

Ertesi günü hakikaten göçmüştür. Dergâhta gömüleceği yeri de önceden gösterdiği için ihvan tekkenin bahçesine gömmek istemişler, fakat tarikat düşmanı olan mahalle imamı buna engel olmak istemiş. Nihayet Emin Baba'nın halifelerinden Binbaşı Ali Bey'in aracılığı ile padişahtan irâde-i seniyye alınmış ve imam efendiye İstanbul Vilâyeti'ndem şu resmî tezkire yazılmıştır:

"Samatya'dan İmrahor Mahallesi imamı efendiye, bugün irtihal eden Samatya'da İmrahor Tekkesi şeyhi efendinin naaşının dergâh-ı şerîf-i mezkûrun haziresine defni hususuna irâde-i seniyye-i hazret-i pâdişâhî şeref-müteallik buyurulduğu 17 Şubat 1328 tarihli tezkire ile nezâret-i celîleden bildirilmiş olmakla o vechile icrâ-yı îcâbı zımnında müzekkeredir." İstanbul Vilâyeti Evkaf Müdüriyeti, 17 Şubat 1328, no. 4022.

Emin Baba'nın vefatından sonra yerine oğlu Ali Şihabeddin Efendi geçti. Revnakoğlu bu son şeyhi ve Emin Baba'nın halifelerini de anlatır (204:136-46,152):

Hoca Osman Efendi: Fındıklı'da otururdu, Fındıklı Camii'nin imamıydı.
Ali Bey (Binbaşı Ali Bey).
Mehmed Dede: Eğinlidir. Kömürcülük ettiğinden "Kömürcü Mehmed Dede" derler. Kırk yılda ikmâl-i esmâ etmiş ve ancak ondan sonra kendisine icazetname verilmiştir.

Kenzî Efendi: "Şeyh Kenzî", "Kenzî Baba" derler. İstanbul'dan Selanik'e bir gelişinde batan Kars Vapuru'nun içinde yolcu olarak bulunuyordu, boğularak şehit oldu.

Hacı Ali Dede (Kayserili): Boyacı ustasıydı. İstanbul'dan Selanik'e sıkça gelir ve Selanik hükûmetinin boya müteahhitliğini yapardı. İşgale kadar Selanik'te bulundu, sonra memleketi olan Kayseri'ye gitti ve son yıllarını orada geçirdi. Sevimli, hoşsohbet, babacan bir adamdı, çok sehî idi.

Fahreddin Himmetî Efendi: Aksaray'da Şekerci Sokağı'ndaki Uşşâkî tekkesinin şeyhiydi; "Fahr-i Aziz" derler.

Şücâ' Baba: Çanakkaleli Ahmed Şücaeddin Efendi'dir. Ahmed Tâlib İrşâdî Baba'dan da icazetname almıştır; "Şücâ'î Baba" da derler.

İsmail Dede: Eyüp'te hamam işlettiğinden "Hamamcı İsmail Dede" derlerdi. Hamamına gelen tarikat mensuplarından ve fukaradan para almazdı, üstelik çıkarlarken mutlaka bir hediyede bulunurdu.

Mehmed Emin Pastutmaz: Hırka-i şerîflidir. Tekkede meydan dedesiydi ve Emin Baba'nın hususî hizmetinde bulunurdu. Çok sadık ve âşık bir insandı, zikirde daima ağlardı. İcaze aldıktan sonra Gelibolu'da Kul Hızır Tekkesi'ne postnişin olmuştu; Uşşâkîler, "Emin Dede" derler.

İsmail Bey: Topçu binbaşısıydı, "Arnavut İsmail Bey" derlerdi.

İbrahim Bey: Mülkiye memurlarındandı, "Arnavut İbrahim Bey" denilirdi.

İsmail Baba: İzmirlidir. Çorap gibi incecik mest ve yemeni yapmakla tanınmış bir ustaydı. İstanbul ilmiyesi ve tekke şeyhleri topuksuz mestlerini daima İsmail Usta'ya yaptırırlardı.

Ali Dede: Yedikule Hamamı'nın külhancısı olduğu için "Hamamcı Ali Dede" derlerdi. Aynı zamanda zakirdi ve zakirliği muvaffakiyetliydi. Kendi tekkesinde ve çevresindeki Halvetî dergâhlarında fahrî olarak zakirlik ederdi. Devran zakirliği kıyam zakirliğinden kuvvetliydi. Güzel sesli, yakışıklı, gösterişli, güzel bir insandı. Emin Baba zikir esnasında bu halifesini ekseriyetle zikir halkasının ortasına alırdı.

Selman Dede: Rumelilidir. Uzun zaman Çeşmemeydanı'nda oturduğu için "Çeşmemeydanlı" bilinir. Çeşmemeydanı'nda bir berber dükkânı vardı, tarikat mensuplarının çoğu kendisine gelir, tıraş olurlardı. Adı İbrahim Selman'dır, "Berber İbrahim Efendi" de derler; tarikat çevresinde "Selman Dede" ismiyle bilinir. Şeyhi Emin Baba'yı daima kendisi tıraş eder, hamama götürür, eliyle yıkardı.

Ahmed Rıza Bey (Zağralı, tüccardan): Hulefâdan Kömürcü Mehmed Dede'nin rehberliği ile tarikata girmiştir.

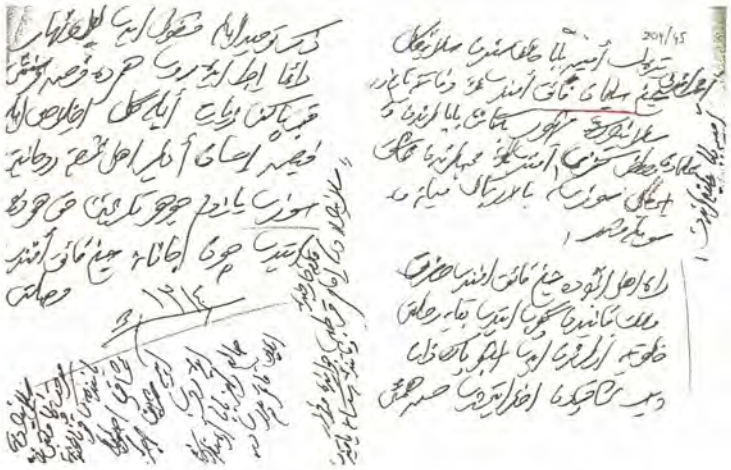
Hüsnü Bey: Bahriye çarhçı yüzbaşılarındandır. Berber İbrahim Efendi'nin rehberliği ile Emin Baba'ya gelmiş, sülûka girmişti.

İbrahim Ganî Baba: İzmir'in Akhisar'ındandır. Akhisar'da kendi halifelerinden Edhem Dede'nin yaptırdığı Uşşâkî tekkesinde yatıyor.

Ahmed Baba: Beykoz'da oturduğundan "Beykozlu Ahmed Baba" diye tanınmıştır.

Hamdi Baba: Bursalıdır. Testereci ustasıydı.

Şeyh Süleyman Faik Efendi: Emin Baba'nın halifelerindendir. Selanik'in meşhur Bektaşî babalarından ve ulemadan Mustafa Kenzî Efendi'nin muhiplerinden. Selanik'te kale haricinde İmam Kurtubî civarında medfundur (H. 1314). Vefatında seksene yakındı. Selanik'te Midhat Paşa Mektebi'nin yanındaki konağında Uşşâkî usulüyle âyîn-i şerîf icra eden Salih Râmiz Baba erenlerin ilk kayınpederidir.

Âşık İsmail Sûzî'nin Şeyh Süleyman Faik Efendi için söylediği vefat manzumesi (204:152)

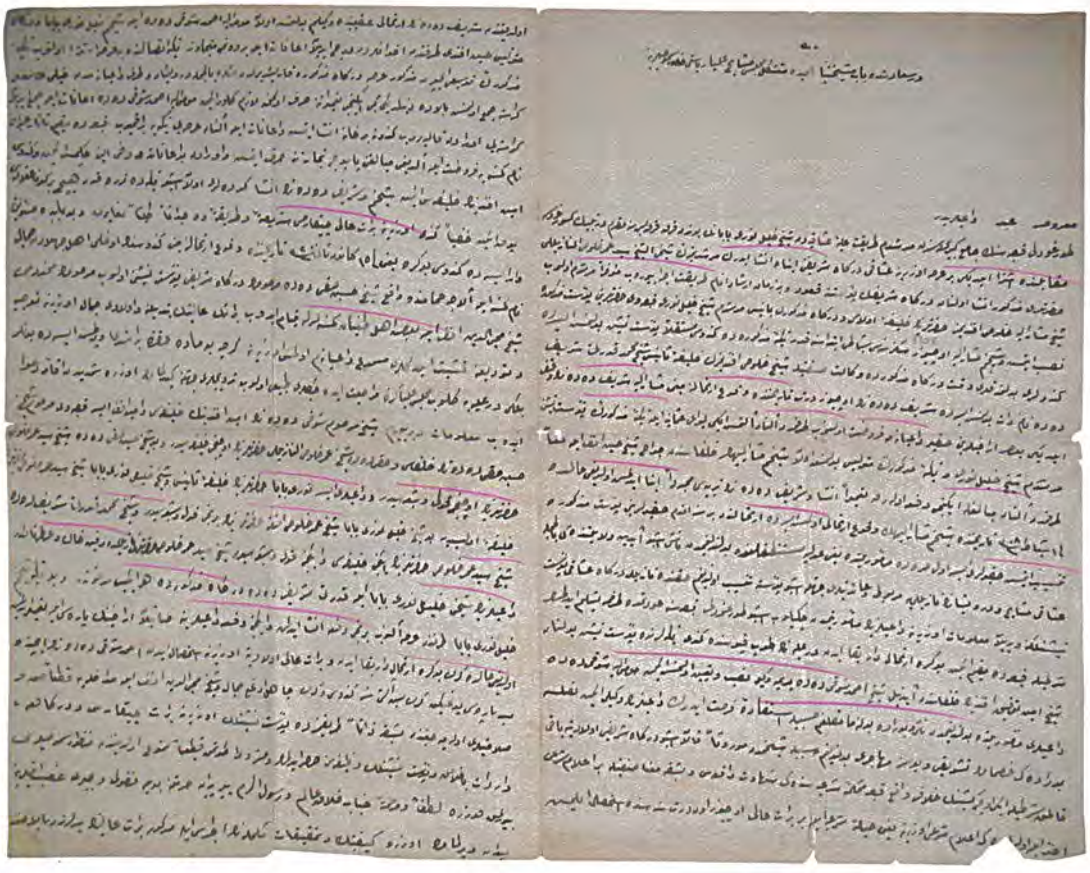
Şeyh Süleyman Faik Efendi'nin vefat manzumesine yer veren Revnakoğlu'nun bu manzumeye düştüğü not ilginçtir:

> Tireli Emin Baba hulefâsından Selanikli eşrâftan Şeyh Süleyman Faik Efendi'nin vefatına tarihtir. Selanik'in meşhur Bektaşî babalarından ve ulemadan Mustafa Kenzî Efendi'nin muhiblerinden Âşık İsmail Sûzî bi'l-irticâl meyhanede söylemiştir...

Tekkenin son şeyhi, Emin Baba'nın oğlu ve halifesi Ali Şihabeddin Efendi'ydi (204:146):

> Şeyh Ali Şihabeddin Efendi: Emin-i Aziz'in oğlu ve halifesidir. 16 Şaban 1284 tarihinde doğdu. Babasının göçüsünden sonra onun yerine tekkeye postnişin oldu. İstanbul ecnebî gümrüğü başveznedarı olarak vazife görüyordu; kendisini buraya Şeyhülislâm Musa Kâzım Efendi koymuştu. 30 Kânûn-ı evvel 1934 salı günü göçtü, 73 yaşındaydı. Öğle namazı Sünbül Efendi Hankahı'nda kılındıktan sonra Silivrikapı'da Hacı Bayram Çeşmesi'nin karşı köşesine elektrik direğinin dibine sırlandı, taş konulmadı.

Revnakoğlu'na ilâve edelim, 9 Zilkade 1338 (25 Temmuz 1920) tarihinde tekkenin son şeyhi Ali Şihabeddin Efendi'ye Meclis-i Meşâyih'ten bir yazı gelir. Yazıda şeyhlerin halkı irşada memur olmaları hasebiyle şeriata ve tarikat adabına söz ve fiilleriyle uymaları vacip olduğu, şeyh hakkında tarikat mensupları için aslâ caiz görülemeyecek husularda halktan ihbar geldiği, bu gibi haberlerin şüyuunun vukuundan beter olduğu, vazifesini şaibedar edecek hâllerden şeyh efendinin sakınması lâzım

Şeyh Abdurrahman Şücaeddin'in Uşşâkîlik'in Emin Baba devrini ve öncesini anlattığı ve Meclis-i Meşâyih'e sunduğu istidası (149:7)

geldiği belirtilir. Yazının sebebi, Şeyh Ali Şihabeddin Efendi'nin yârânıyla tekkenin bahçesinde işret ettiği ihbarıdır. Meclis-i Meşâyih, tahkikat için İmrahor Mahallesi'nin imamını, şeyhin kendisini ve mahallenin ihtiyar heyetini davet eder. Neticede, şeyhin bir daha böyle bir fena iş yapmaması tembih edilip uyarılır!

Revnakoğlu'nun "Tramvay Caddesi üzerinde Uşşâkiyye'den Cuma Tekkesi'nin cümle kapısı kitabesi talik yazı ile" notunu düşerek metnini verdiği kitabesi, Emin Efendi'nin halifesi ve Aksaray'da Şekerciler Sokağı'ndaki Kırkağaçlı Emin Efendi Tekkesi'nin şeyhi Fahreddin Himmetî'nin kaleminden çıkmadır. Şimdi kitabe, caminin içinde arka duvardadır (204:160):

Hû

Bi-hamdillâh tamâm oldu kılıp Hak lutfunu i'tâ
Yapıldı mecma'u'l-uşşâk müzeyyen bâg-ı İrem-âsâ

Açıldı mevsim-i gülde dilâ dergâh-ı Uşşâkî
Edelim andelîbân-veş gülistân resmini icrâ

Muhammed Hâlid Efendi kim esbak nâzır-ı evkâf
Esâsı vaz' ile bânî olup kılmış idi ihyâ

Harîk vâki' olup sonra nice yıl muhterik kaldı
Bu kerre duhter-i pâki mücedded eyledi inşâ

Bütün tullâb-ı irfâna hem ebced-hân sıbyâna
Şu cem'iyyet ki atşâna füyûzât-bahşını îmâ

Dedim târîh-i tâmmın anınçün Himmetî dilden
Bu dâr-ı dil-güşâ nâsa vücûh-ı bâis-i ihyâ, 1297.

Uşşâkî Çeşmesi (Belediye arşivinden)

Bu kitabenin arkasına düştüğü notta Revnakoğlu (204:161) "Kitabede bahsedilen sıbyan mektebi şimdi yerinde değildir; yalnız cümle kapısı yanındaki çeşme kalmıştır. Bu çeşmenin kitabesindeki besmele-i şerîfe pek değerlidir, sanat kıymeti pek yüksektir" der.

Hakikaten kitabe, İstanbul çeşme kitabeleri arasında hattıyla dikkat çeker. Karahisarî Ahmed Efendi yazı stilinde olup muhtemelen de onun elinden çıkmıştır.

Uşşâkî Çeşmesi'nin üzerinde bulunan mektepten bugüne bir şey kalmadı. Süheyl Ünver arşivinde, İmrahor dosyasında bu mektebin bir fotoğrafı yer alır:

Not düşelim, İstanbul'un fethinden sonra uyandırılan ilk tekkelerden biri Yedikule'deki Kılıç Baba Tekkesi'ydi (139:302):

> Yedikule taraflarındadır, Fatih zamanında kurulmuştur. Tekkenin şeyhlerinden ve Fatih devri ulemasından Tokatlı Leâlî burasını kiliseden mabede çevirmiş ve bu hususta Fatih'in kendisinden yardım görmüştür. Sehî Bey, tezkiresinde (s.73) bu hususta deniliyor ki "Sultan Mehmed, İstanbul'da Yedikule canibinde Kılıç Baba Tekkesi demekle arîf kiliseyi tekke eyleyip ve kendi devri ulemasından Tokatlı Leâlî'ye verip in'âm-ı sultânî birle iltifatlar ve ihsân-ı hakanî birle rağbetler bulup mugtenim düşmüş idi. Sonra müteaccim olduğu duyulıcak sultân-ı gîrî-sitân tekke-i mezkûreyi elinden aldı."

Uşşâkî Çeşmesi ve üzerindeki mektep binası (Süheyl Ünver arşivinden)

Bedreddinzâdeler Tekkesi

Sa'diyye'den bu tekke Yedikule – Samatya'daydı, şimdi yeri büsbütün meçhul. Revnakoğlu iki şeyhin mezarını Silivrikapı'da bulmuş, kitabelerini de tesbit etmişti, ondan aktarıyorum (172:237-40):

Yedikule civarında, Samatya'da Sa'diyye'dendir. 1256'dan beri arsadır.

En önce Şeyh Seyyid Bedreddin el-İslambolî Efendi: Sülâle-i Hazret-i Sadeddin'den Şeyh Seyyid Mehmed Esad Efendi'nin (ö. H.1130) oğludur. H.1171'de rıhlet. (Mehmed Esad Efendi'nin küçük oğlu Seyyid Fahreddin Mustafa Efendi, Nahilbend Câmi'-i şerîfi hatibidir, onun da oğlu Seyyid Hasan Efendi, Nahilbend Mektebi'nin hocasıdır.)

Oğlu Şeyh Seyyid Mehmed Sadık Efendi. İrtihali 1195.

Şeyh İbrahim Efendi el-İslambolî (Bedreddinzâde): Bu zat da Şeyh Bedreddin Efendi'nin oğludur. 1197'de göçtü, Silivrikapı'da medfun.

Şeyh Seyyid Mehmed Nureddin Efendi: Şeyh Seyyid Mehmed Sadık Efendi'nin oğludur. 1217'de fevt. Silivrikapı'da yatıyor. Silivrikapı'da, aynı yerde, şeyh efendi merhumun yanında, yazısı talik, başında küçükçe boyda Sa'dî tâc-ı şerîfi: Hüve'l-Bâkî - Fahr-i sülâle-i şeref-efzây-ı Sa'diyye - Kutb-ı zamân mürşid-i Hak vâsıl-ı ilâh - Girdi husûfa âh bu ay bedr-i dîn - Pertev-feşân-ı feyz idi dünyâya misl-i mâh - Bir şeyh-i kâmil idi hakîkatte ol velî - Dergâh-ı Hak'ta etmişti kurbünü kûtâh - Târîhini mücevher ile dede kutb-ı vakt - Göçtü bekâya Şeyh Seyyid Mehmed Nureddin Efendi, 1217."

Şeyh Mehmed Muhyiddin Efendi: Şeyh Seyyid İbrahim Efendi'nin oğludur.

Şeyh Mehmed Sadeddin Efendi (İkinci): Bu zat da Şeyh İbrahim Efendi'nin oğludur. Silivrikapı dışında, çeşme başı ve kır kahvesinden sonra Balıklı Kilisesi'ne giden yolun sağ başında, duvarın hemen arkasında, talik yazılı, mistarlı beyaz mermer baş şahide, başında asabesi sivrice ve yüksek Sa'dî tâc-ı şerîfi:

Yâ Hû

Şeyh Bedreddinzâde Şeyh İbrahim kim
Fahr-i sâdât âl-i Sadeddin kutb-ı ârifân

Hizmet-i irşâd-ı halk üzre imâmet eyleyip
Meslek-i Sa'dî'de zikr-i Hakk'ı eylerken revân

Vârid oldu âlem-i vahdetten emr-i irci'î
Kesreti ifnâ edip ayş-i bekâya etti cân

Sırrını ilhâk edip esrâr-ı ecdâdına Hak
Dembedem feyz tecellî ede rûhın şâdumân

Mehbit-i envâr-ı Mevlâ'dır makâm-ı ehl-i hâl
Kıl niyâz eyle ziyâret ey muhibb-i hânedân

Kadr-i câhın bildirir târîh-i cevherdâr kim
Cân-ı pâk-ı Şeyh İbrahim mekîn-i kudsiyân, 1197.

İmrahor Camii ve Tekkesi

Uşşâkî Camii'nin önünden geçen İmrahor İlyasbey Caddesi'nin karşı cephesinden İmam Aşir Sokağı'na giriyoruz, sokağın sonundaki harap ve ziyarete kapalı İmrahor Camii ve Tekkesi'nin önündeyiz.
(Yedikule Mahallesi, 1272 ada, 21 parsel)

Sokağa adı verilen şahsiyet, İmrahor mahalle mektebinin hocası Hoca Aşir Efendi'dir. Hocanın kalfası, Çayır Tekkesi'nin (Câbî Mustafa Efendi Tekkesi) son şeyhi olan ve 1940'ta vefat eden Şeyh Hafız Rıza Efendi (Kalfa Rıza Efendi) idi.

İmrahor Camii'ndeki "imrahor" kelimesi, "emîr-i ahûr" ifadesinin zamanla İstanbul Türkçesinde aldığı şekildir. Sarayın ahır teşkilâtına nezaret edenlere "imrahor" deniliyordu. Bizans'ın bu en eski mabedini, dinî mimarînin müstesna bir misali olan Studios Kilisesi'ni II. Beyazıt döneminde camiye ve tekkeye dönüştüren Mirahur İlyas Bey, İstanbul fethinde Topkapı ciheti kumandanıydı, daha sonra da II. Beyazıt'ın lalalığında bulunmuştu. Camiye zengin vakıflar bırakan İlyas Bey'in bu tekkesi, İmrahor - Mirahur ismi dışında, banisinin ismiyle "İlyas Efendi Tekkesi" diye de maruf olmuştu. 1894 depreminde hasar alan yapı gitgide dökülerek bugünkü perişan vaziyetini almıştı. (264:500):

> Not: Banisinin ismiyle İlyas Bey, İlyas Efendi Tekkesi de denilmiştir, nitekim dergâhnamelerde geçiyor:
>
> *İlyas Efendi Tekkesi'ne var da Hızır'ı bul*
> *Ol âsitâneden edegör hazrete vusûl*
>
> *Çekme bu mastabada mihnet-i dûr-â-dûru*
> *Gel ziyâret edelim Tekke-i Mîrâhûr'u*

İmrahor Tekkesi (Belediye arşivinden)

Revnakoğlu, İlyas Bey'in mezarını Zincirlikuyu Mezarlığı'nda tesbit eder (148:102): "E adasının birinci kısmında, abide şeklinde muazzam mermer mezarda: İkinci Sultan Beyazıt'ın hocası, Yanya beyi, İmrahor-ı evvel İlyas Bey rûhuna fâtiha, 1322 - 1502"

Ahşap tekke ve şeyh evi, bu caminin güney avlusunda bulunuyordu. Revnakoğlu'ndan devam ediyoruz (164:512):

İmrahor Tekkesi'nin haziresi ve şadırvanı (N. Clayer ve N. Vatin'den)

İlk şeyh Cenâb-ı Sünbül Sinan'ın şeyhi olan Cemaleddin Halvetî'nin hulefâsından Menteşeli İbrahim Efendi'dir. Bu zat, âlim, fâzıl bir şahsiyet olup ve ashâb-ı te'lîftendir. Hicrî 913'te (1507-08) vefat ederek dergâhının haziresinde yeşil demir parmaklık içindedir. Kendisine ait olan mezar taşı, H.1080 (1699) küsurda Cibali'den Yedikule'ye kadar uzanan büyük yangında yandığından şimdiki taşı sonradan Şeyh Hafız Mehmed Efendi tarafından dikilmiştir. Tarihi kendi devrine ait olup doğrudur.

Revnakoğlu, üzerini çizdiği bir paragrafta (264:511) "Menteşeli İbrahim Efendi'den sonra halifesi Resul Efendi ve daha sonra Emanî Efendiler şeyh olmuşlardır. Bunlar hakkında Molla Güranî şeyhi Nurullah Bey'de mahfuz Kocamustafapaşalı, "ayaklı kütüphane" denilen zatın yani Şükrü Efendi'nin defterindeki kayıtlara bakılacak" yazmış, birkaç ilâveyle Zakir Şükrü'nün tomarından şeyh silsilesini takip etmiştir (264:497-99,503):

> Şeyh Emanî Efendi, Şeyh Nefâyis Hasan Efendi (1015'te fevt), Şeyh Mehmed Efendi (Karabaş halifelerindendir. İrtihali?), diğer Şeyh Mehmed Efendi (Şeyh Hüseyin Evhadî Efendi halifesindendir. Rıhleti?), bunun oğlu Şeyh Resul Efendi (Göç?), onun da oğlu Şeyh Abdülhalim Efendi (1154'te fevt), Şeyh Mustafa Huffî Efendi b. Tavîl (Şeyh Mahmud Tavîl el-Halvetî'nin oğludur. Bu zatın Kurşunlu ve Haffâf Tekkelerinde şeyhliği vardır. 22 Cemaziyelevvel 1173'de rıhlet. Tekkenin haziresinde yatıyor, mensur kitabesi var), Şeyh Mehmed Efendi (bu da Şeyh Mahmud Tavîl'in oğludur. Göçüşü?), Emânî Şeyh Mustafa Efendi (vefatı?), onun kardeşi Şeyh Mehmed Efendi (15 Recep 1184'te göçtü), oğlu Şeyh Mehmed Emîn Efendi (1186'da göç. Bu da Şeyh Mahmud Tavîl'in oğludur, Gülşeniyye'den Şeyh İbrahim Efendi (1208'de fevt), Şeyh Hafız İsmail Hakkı Efendi (Fındıklı Tekkesi şeyhidir. 1234'te fevt); halifesi Şeyh Yunus Hilmi Efendi (Meşhur Fındıklı şeyhi Yunus Efendi'dir. Fındıklı'daki tekkesinde şeyhlik ettiğinden burada kendisine Şeyh Said Efendi vekâlet eylemiştir. 17 Receb 1279'da Van'da göçtü), Şeyh Mehmed Said Efendi (Fındıklı şeyhi Hafız İsmail Efendi halifesidir; Şeyh Yunus Hilmi Efendi'nin vekilidir. 16 Muharrem 1253'te fevt. Tekkenin haziresinde yatıyor, taşı vardır); Şeyh Hafız Mehmed Nazif ez-Zühdî Efendi (İstanbulî) (Yunus Hilmi Efendi'nin halifelerindendir. 1257'de şeyhi Yunus Efendi'ye kasr-ı yed etmiş, 17 Safer 1312'de de kendisi göçmüştür. Doğumu 1234'tür. Tekkenin haziresinde yatıyor, fakat taşı yoktur. Şeyh Yunus Efendi'nin damadı ve halifesidir. Fındıklı Tekkesi'nde pîş-kademlik etmiştir. Şeyh Hafız Efendi devranda şöhret yapmış ve İmrahor usulünde maruf bir üstat olarak tanınmıştı.)

Şeyh İbrahim Efendi ile Gülşenîlik'e geçen tekke, İbrahim Efendi'nin halifesi Hafız İsmail Hakkı Efendi'nin aynı zamanda Fındıklı Tekkesi'nin şeyhliğini uhdesine almasıyla merkez Fındıklı Tekkesi olur ve artık İmrahor Tekkesi postnişinleri Fındıklı Hatuniye Tekkesi'nden tayin edilir.

İmrahor Tekkesi haziresi

Yukarıdaki listede görüldüğü gibi Şeyh Yunus Efendi ile İmrahor Tekkesi'nde bir hanedanın şeyhlik devri başlar.

Yunus Hilmi Efendi 8 Ocak 1863 (17 Receb 1279) tarihinde vefat ettiğinde 80 yaşındaydı.

Şeyh Yunus Hilmi Efendi'nin vekili olmak hukukuyla şeyhlik yapan Şeyh Mehmed Said Efendi 22 Nisan 1837 (16 Muharrem 1253) tarihinde vefat ettiğinde tekkeye bundan sonra Mehmed Nazif Efendi (Meşhur zakir ve hanende Hacı Kirâmî Efendi, İmrahor şeyhi Hafız Nazif Efendi'den hilâfetliydi) geçti. O da Mebusan Caddesi 1956'da genişletirilirken yıktırılan Fındıklı Tekkesi şeyhlerinin halifelerinin çokluğuyla meşhur Yunus Efendi'den el aldı. Mehmed Nazif Efendi bu şeyhin hem kızkardeşinin oğlu hem halifesi hem damadıydı. Şeyhi Yunus Efendi'den hilâfet aldığı gece Koca Mustafa Paşa Tekkesi'ne şeyh olacak olan Nureddin Efendi ve Sirkeci Tekkesi şeyhi olacak Abdülhay Efendi de hilâfet aldı. Bu merasimin gecesinde Sultan Abdülmecid de hazır bulunmuştu.

Mehmed Nazif, yukarıda da ifade edildiği gibi devranda şöhret yapmış ve "İmrahor usulü"nde maruf bir üstat olarak tanınmıştı. 20 Ağustos 1894'te vefat ettiğinde arkasında posta oturacak iki oğul bıraktı: Büyük oğlu Şeyh Hasan Necmeddin Efendi ve Şeyh Mehmed Vahyî Efendi (Öztimer). Necmeddin Efendi, Şah Sultan şeyhi Ebülfeyz Efendi'nin damadı; Mehmed Vahyî de Çayır şeyhi Râşid Efendi'nin damadı olmuştu.

Posta ilk oturan Hasan Necmeddin Efendi ve kardeşi Vahyî Efendi, fikren Jöntürklerdendi. Üzerlerinde devrin telakkisince zararlı görülen siyasî gazete ve dergi bulunan tıbbiye talebesinden birkaç genç, hürriyet aşkıyla Paris'e kaçmak üzere dergâhın halvethanesinde saklanmışken polis tarafından saklandıkları yerde ele geçirilince tekkenin şeyhi Hasan Necmeddin Efendi, kardeşi Vahyî Efendi'yle beraber sürgüne gönderilir.

Hakikaten bu tekke bir Jöntürk mahfiline dönüşmüştü. Hatıralarında Ethem Ruhî (Balkan), sürgüne gönderilmeden önce takip edilirken bu tekkeye sığınmıştı: "Tekkenin geniş bir bahçesi ve burada ayrı ayrı derviş odaları vardı, onlardan birine girip saklandım. Böylece dört gün geçti. Fakat hafiyeler izimi bulmuşlar, tekkeyi basmasınlar mı? Soluğu bir komşu bahçesinde aldım. Bereket versin tekkenin civarında

Şeyh Necmeddin Efendi (sürgüne giderken şeyh kisvesiyle, Abdülhamid arşivinden)

oturanlar çok iyi adamlarmış, bana yardım ettiler, yol gösterdiler..."

İttihatçılardan Kara Kemal (ö. 27 Ağustos 1926) intiharından birkaç gün önceye kadar bu dergâhta ihtifâ etmişti.

Şeyh Hasan Necmeddin Efendi 27 Şubat 1906 (3 Muharrem 1324) çarşamba gecesi saat 9'da İskenderiye'de 51 yaşındayken vefat etti. İskenderiye'de Amûd mezarlığında defnedilmiş, başına mezar taşı da dikilmişti. (264:503): "Şeyh Hasan Necmeddin Efendi, Şeyh Mehmed Nazif Efendi'nin oğludur. 1271'de doğdu, 1324'te göçtü. 3 Muharrem çarşamba gecesi alafranga saat 9'da. İskenderiye'de vefat etmiştir. İskenderiye'de Amûd mezarlığında medfundur, taşı vardır. Kendisinden sonra tek oğlu Nureddin Efendi şeyh oldu."

Şeyh Necmeddin Efendi, tarikat adap ve erkânını, evliya menakıbını ve tekkeler tarihini içeren bir eser yazmıştı.

Şeyh Necmeddin Efendi eserinden alıntıladığımız aşağıdaki kısımda kendisinin Fizan sürgününe temasla, babası Şeyh Mehmed Nazif Efendi'yi de anlatıyor (133:353...):

Vâlid-i mükerremim, peder-i azîzim efendim hazretleri şu tebyîz tarihi olan 1312 senesinde irtihâl-i dâr-ı bekâ buyurmuş oldukları cihetle müşarünileyhin baki tercüme-i hâline müteallik mesmûâtım ve müşâhedâtımı ve hâl-i ihtisârlarını şuracıkta yazmak münasip görülmüştür.

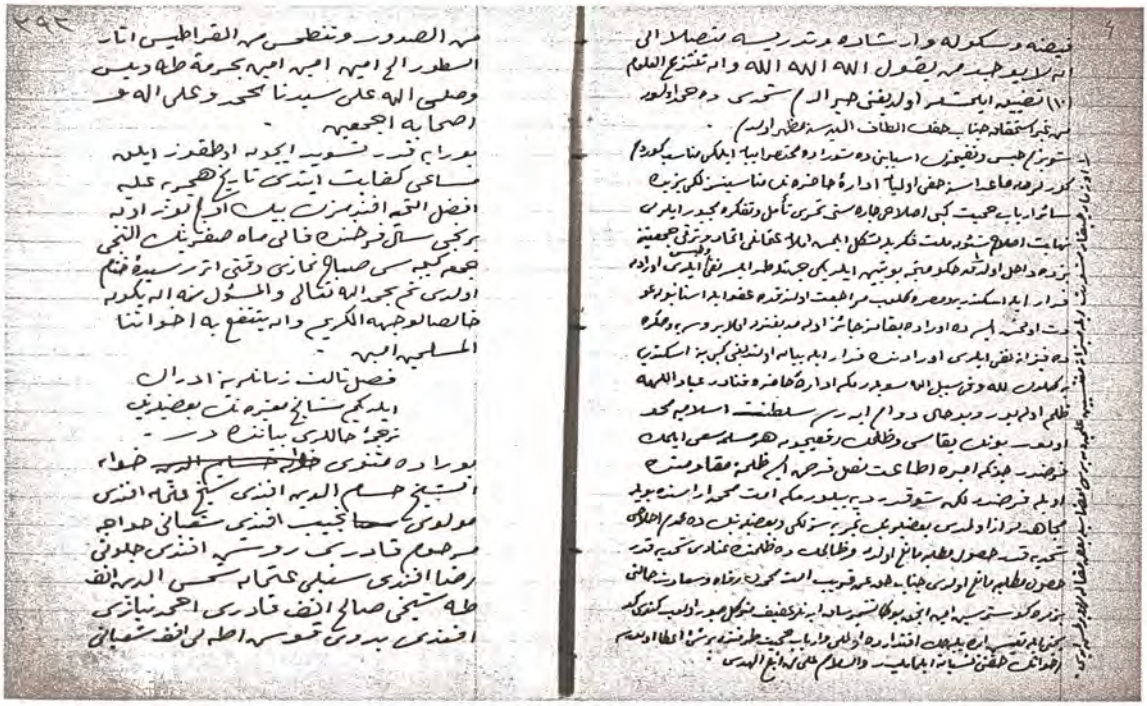

Şeyh Necmeddin Efendi (sürgüne giderken sivil kıyafetle, Abdülhamid arşivinden)

İhvanımdan Fâiz Efendi'den mesmûum olmuştur ki "Aziz hazretlerine yeni intisabım zamanında kalbimde fevkalâde bir muhabbet olmakla beraber üstadım merhum sulehâ ve etkıyâdan olduğu cihetle acaba dereceleri nasıldır diye bazen tefekkür ederdim. Bir gece âlem-i ma'nâda bir meclis-i kübrâda aziz hazretleri tasaddur eylemiş, üstadım merhum da saff-ı ni'âlde vaki olmuş gördüm" dedi.

Fakir de tekkede bir gün öğle namazını oda içerisinde kılıp akab-i salâtta dua eylemeden dışarıya çıktım. Kendileri orada idiler. Fakire hitaben "Evkât-ı hamse akabinde dua eylemelidir, müstecâbdır" buyurdular.

İrtihâl-i dâr-ı bekâ buyurmazdan evvel kendilerine bir hâl vaki olup beş sene miktarı bir müddet taamdan kadr-i yesîr ile iktifa ederek inzivayı ihtiyar buyurmuşlar idi. Bazı ziyaretine gelenler ile bizi haftada bir defa huzuruna kabul buyururlar idi. İrtihâl-i dâr-ı bekâ buyurmazdan kırk elli gün evvelleri hâlleri tagayyür eylediği cihetle daima yanında bulunan hemşirem tarafından ifade olundu: "Hayır, benim için hiçbirinizin rahatsız olmasını arzu eylemem, o kadarcık bir şeyi size haber

Şeyh Necmeddin Efendi'nin eserinden bir bölüm (133:358)

verir, iktiza eylediği vakit size söylerim" buyurdular.

Badehu bir cumartesi günü "Yanımdan ayrılmayınız" buyurmuşlar. Fakire de haber verdiler. Huzurlarına girdiğimde hâli tagayyür eylemiş gördüm. Yâsîn-i şerîf ve evrâd-ı şerîfi okuyup bir müddet sükût eyledim. Hemşirem zikir olunmasını murat ediyor idi, fakire söyledi ve hatta kendisine de söyledi. "Tekke yandı yıkıldı hâ!" diyor idi.

Bu hâlinden hemşirem memnun olmayarak "Efendi baba, zikir edelim!" diyor ve fakire de "başla" diye ibram ediyor idi. Öğle namazı okundu, namaza çıktım, ba'de'l-edâ fakiri sual buyuruyor diye ihbar eylediler. Hemen koştum. Hemşirem kendisine geldiğimi ihbar eyledi, "Artık Mevhibe, tevhîd edelim" buyurdular. "Bed' ve mübaşeret buyurun" diye hemşirem söyledi, sükût eylediler. Emirlerine imtisalen fakir kelime-i tevhîd ile bed' edip ism-i celâl ve ism-i hû ile on dakika mürur eylemeden rûh-ı pür-fütûhu evc-i a'lâ-yı illiyyîne urûc eyledi, rahimehullâhu taâlâ ve rahmeten vâsi'aten...

Bu hâlde daima ayakları toplu yatar idi. İrtihalinde tesviye mümkün olmadığı cihetle tabutları yüksek yapıldı. Eyyâm-ı ahîresinde âlî savt ile "Lâ râhate fi'd-dünyâ illâ bi-likâillâh" der ve ekserî salât-ı şerîf ile meşgul olur idi.

Sıhhati zamanında şühûr-ı Ramazânda her geceyi ve aşer-i Muharrem gecelerini ve sair regaip, mevlid, mirac, berat gibi leyâlî-i mübârekeyi ihya ey-

ler, ihvândan gelenleri ile şehr-i Ramazân gecesinde ba'de't-terâvîh bir miktar musahabet edip salât-ı tesbîh kılar, kendi halvethanesinde oturup sahuru fukara ile beraber taamhanede ekl-i ta'âm eder, câmi'-i şerîfte sabah namazından sonra evrâd-ı şerîfi bizzat okuyup usulden sonra bir miktar istirahat ederler idi.

Meclis-i âlîlerinde yemek, içmek, gezmek gibi hevaî söz söylenilmez, her ne takdim olunur ise bilâ-tafdîl velâ-tefrîk kabul eder, ziyaretine gelenleri hepsinin mesleğine muvafık kelimât-ı münâsibe ve tayyibe ile hakk-ı meclisi eda eyler, İslâmiyet ve Devlet-i Aliyye hakkında iyi ve hayırlı olan havadislerden mahzuz olur idi. Bunun için her gün gazete mütalaa eder idi.

Afîf, kani, sâbir, şakir, celâli galip ve müteverri' idi. Fakirin sıgar-ı sinnimde daha tekkenin taamiyyesinin tesviye olunmadığı bir zamanda bir meselede sükût eylemesi için arz olunan epeyce bir parayı kabul buyurmayıp getireni tekdir ve tevbih ile huzurundan tard eylediğini validemden istima eylemişimdir.

Makâm-ı lâ'imden havf eylemez, haktan nükûl eylemez idi. Meclis-i Meşâyih'te aza bulunduğu bir zamanda birkaç defa şart-ı vâkıfa muhaliftir diye iradeyi ret ile kabul etmemiş idi. Bir de mahlûl olan Sertarîk Tekkesi'ne Ali Efendi'yi intihap eylediğinden bazı meşayih dilgîr olup hakkında mazbata yaparak sair rüfekâsından Selimiye şeyhi Said Efendi'nin ve Hâşim Baba şeyhi Fahri Efendi'nin ve kendilerinin infisaline sebep oldular ise de ahîren teşekkül eden heyette tâlibîn arasında tekke-i mezkûreye Ali Efendi'den müstahakkını göremeyip müşarünileyhi intihap eylemişlerdir.

Tesâdüfât-ı garîbeden olarak aleyhinde kıyam edenlerden biri hasta olmuş ve istifsarına gidenlere "Şeyh Hafız'ın cenazesinde dua eylemeden (çünkü bu zat iyi dua eder idi) ölmem!" demiş ise de arası çok geçmeden kendisi ölmüştür.

Hasta bulundukları zamanda aleyhinde bulunup mevcut olanların cümlesiyle ihvanından Şeyh Mehmed Efendi vasıtasıyla istihlâl eylemiştir, çünkü zât-ı şerîfleri hukûk-ı ibâddan gayet ihtiraz eder, azizim bana ahirete hukûk-ı ibâd ile gelme diye tavsiye eyledi buyururlar idi, bunun için hiç ahz u itaya müdahale eylemez, hatta irtihalinden yirmi sene evvelden beri yanında para bulundurmaz, ancak bir tarafa azimetlerinde yol masrafı olmak üzere validemden mikdâr-ı kâfî alır idi.

Aleyhinde bulunanlardan biri nedamet ile "Mazbatanın zât-ı âlîniz hakkında olduğunu bilmedim, gaflet eyledim, affediniz!" diye itizar eylemiş. Fakire: "Hatip bugün bana itizar ediyor idi. Budala adam, artık biz daha hayvan gibi samana mı bakacağız, yani hep böyle esere, sebebe bakıp müessir ve müsebbibi görmeyeceğiz zannediyor!" dedi.

Tekkece olan hizmetlerde meselâ meydan süpürmek, su yolu tamir eylemek,

dam aktarmak gibi hizmetlerde bazen bizzat kendi bulunur, mütevazı, halûk, kibir ve azametten müctenib idi. Maa-âfiyet makam mevkiini ve haysiyetini muhafaza eder, vükelâ, ricâl-i devletten olsun, makamında ancak bir kıyamdan fazlasıyla mukabele eylemezdi.

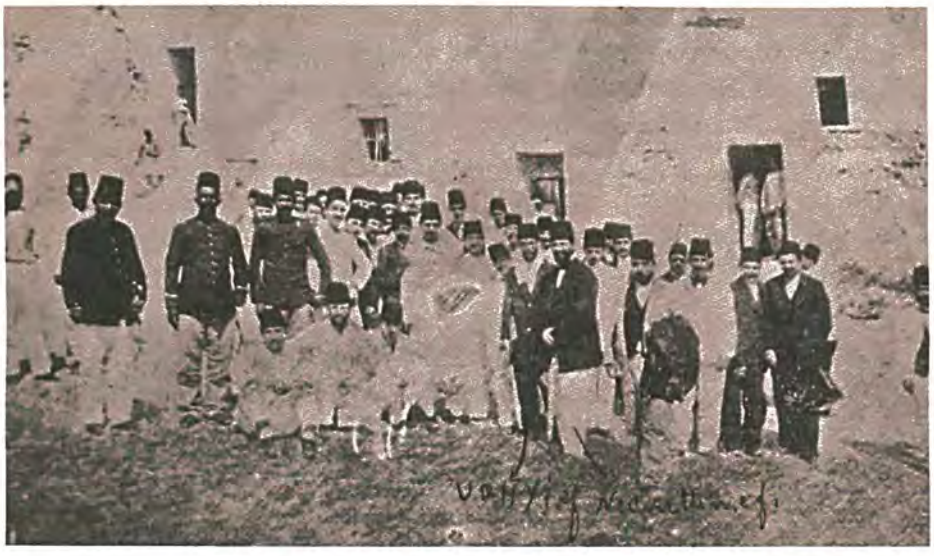
Re'y ve fikri musîb erbâb-ı firâsetten idi hatta ahir zamanlarında dahi böyle olduğundan muhalefet eylediğim şeylerde nedamet vaki oldu. Aşk ve şevki galip olduğundan esnâ-yı zikirde âlî savt ile "İlâhî, abdüke'l-âsî etâke..." kıtasını okur, çok ağlar erbâb-ı ihlâstan idi.

Beyan olunduğu vechle irtihalini müteakip meşâyih ve muhibbân cem' olup vasiyetleri mucebince derakap Şeyh Mehmed Efendi tarafından gasl ve tekfin olunarak o gece taamhanede tabutları ibka ile bir hatm-i şerîf ve yetmiş bin kelime-i tevhîd olunup badehu kırk gece de bu hâle devam olunmuştur.

Ertesi pazar günü ihtifal ile Koca Mustafa Paşa Câmi'-i şerîfinde huzûr-ı Hazret-i Pîr'e isal ve burada ictima eden muvahhidîn ile cenaze namazları Pîş-kadem Şeyh Şükrü Efendi tarafından eda olunarak ihtifal ile seccâde-nişîni bulunduğu İmrahor Tekkesi'nde 910 tarihinde tekke-i mezkûrede bânî-i vakf İmrahor İlyas Bey tarafından kiliseden tahvil ile cami ve imaret ile fukaraya mahsus hucurât ile zâviye-i mezkûreyi ihya ederek ilk seccâde-nişîn olan İbrahim Menteşevî kuddise sırruhu's-sâmî hazretlerinin sağ tarafından evvelden vasiyet buyurdukları mahall-i mahsûsada vedî'a-i rahmet-i Rahmân olunmuştur, rahmetullâhi aleyhi ve rahmeten vâsi'aten ve eskenallâhu taâlâ bi-fesîhi cinânihi, âmîn yâ Mu'în.

Velînî'metim efendim merhum hazretlerini müddet-i felâketim esnasında birkaç defa rüyada gördüm, cümlesinde hayır ve meserret takip eyledi. Ezcümle Trablusgarp'ta mahbus olduğum zaman bir defa gördüm, hatta meserretimden rüyada uçtum. Arası çok geçmeden mahbustan halâs olduk. Ahîran Fizan'da menfada gördüm lâkin hâl ailece bazı uygunsuzluk olacağını delâlet ediyor idi. Bize az zaman geçmeden Cenâb-ı Hak firarı teshil eyledi, çünkü burada müebbet idik, diğer mahalle tebdilini istirham eyledik, kabul olunmamış idi. Oradan firar ile İskenderiye'ye geldik. Burada bizim aileyi firarına siz sebep oldunuz diye hapseylemişler. Fevkalâde tazyik eylemişler olduğunu haber aldım. Şimdi de hamd olsun min gayri istihkâkin Cenâb-ı Hakk'ın eltâf-ı aliyyesine mazhar oldum.

Şu bizim hapis ve nefyimizin esbabını da şurada muhtasar beyan eylemeyi münasip gördüm. Körlerden maadasına hafî olmayan idâre-i hâzıranın münasebetsizliği bizi de sair erbâb-ı hamiyyet gibi ıslâhı çaresini taharri teemmül ve tefekküre mecbur eylemiş, nihayet ıslâh-ı şü'ûn-ı millet fikriyle teşekkül eylemiş olan Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne biz de dahil olduk. O zaman çıkan Meşveret ile Mizan'a "Müntesibîn-i ilmiyeden birisi" imzasıyla bazı makaleler verilmiş idi. Hükûmetçe bu tebyin eylediğim cihetle Trablus'a

Trablusgarp'ta sürgün devrinde Şeyh Necmeddin ve Şeyh Vahyî (*Emel Yolu*'ndan)

nefy ve haps eylemesi ve oradan firar ile İskenderiye ve Mısır'a gelip müracaat olundukta afv ile İstanbul'a avdet olunmuş ise de orada bekamız caiz olamadığından evvelâ Bursa'ya ve sonra da Fizan'a nefy eylemesi, oradan da firar ile beyan olunduğu gibi yine İskenderiye'ye geldik.

Lillâhi ve fî-sebîlillâh söylerim ki idâre-i hâzıra fenadır, ibâdullâha zulüm oluyor ve bu hâl devam ederse saltanat-ı İslâmiyye mahvolur. Bunun bekası e zulmün ref'i için her müslime sa'y eylemek farzdır lâkin şu kadar diyebilirim ki ümmet-i Muhammed arasında böyle mücahitler az olmadı. Bazılarının tecrübesizliği ve bazılarının adem-i ihlâsı şimdiye kadar husûl-i matlaba mani oldu ve zalimin de zulmünde inadı şimdiye kadar husûl-i matlaba mani oldu. Cenâb-ı Hak an-karîb ümmet-i Muhammed'in refah ve saadet hâlini bizlere göstersin, âmîn. Ancak buna teşmîr-i sâk edenler afîf, mütevekkil, sabûr olup kendi kedd-i yemîni ile taayyüş edebilecek iktidarda olmalı ve erbâb-ı hamiyyet tarafından bir şey ita olursa ihvânın hakkını nisyan eylememelidir, ve's-selâm alâ meni'tteba'a'l-hüdâ...

Buraya kadar tesvîd için o dokuz aylık mesai kifayet etti, târîh-i hicriyye aleyhi efdalü't-tahiyye efendimizin 1311. Sâl-i ferhunde-fâli mâh-ı Saferinin altıncı cuma gecesi [19 Ağustos 1893] sabah namazı vakti eser resîde-i hitâm oldu. Tümme bi-hamdillâhi taâlâ ve'l-mes'ûlü minhü en yekûne hâlisan li-vechi'l-kerîm ve en yentefa'a bihi ihvânenâ'l-müslimîne, âmîn.

Bu sürgün devresinde İmrahor Tekkesi'nin şeyhliğini Necmeddin Efendi'nin tek oğlu Nureddin Efendi yürüttü. 1908'de Meşrutiyet'in ilânında amcası Vahyî Bey menfasından dönünce Nureddin Efendi meşihati ona bıraktı (264:498):

Trablusgarp'ta sürgün devrinde Şeyh Necmeddin ve Şeyh Vahyî (*Emel Yolu*'ndan)

Şeyh Hafız Nazif Efendi'nin vefatından sonra büyük oğlu Hasan Necmeddin Efendi, onun da vefatıyla tek oğlu Mehmed Nureddin Efendi tekkeye şeyh oldu. Hürriyetin ilânında amcası Vahyî Bey merhum menfasından dönünce ilim ve fazlına binaen meşihati ona bıraktı. Kendisi aynı zamanda cami olan dergâh-ı şerîfin imamlığını aldı. 55 yaşında iken 1939 Eylülünde göçerek Merkez Efendi'ye Mevlevihane yolu üzerine gömülmüştür, ayağında çıkan serkum (bir nevi kanser) neticesinde göçtü.

1864-65'te doğan Vahyî (Öztimer) Efendi tekkenin 14. ve son şeyhiydi. 1952'de öldüğünde Sümbül Efendi'ye defnedildi (264:502-503):

Küçük kardeşi Şeyh Mehmed Vahyî (Öztimer) Efendi: Velâdeti H.1282. Fuzalâ-yı meşâyihten merhum Vahyî Bey tekkenin 14. olarak son şeyhiydi. Erzurumlu Seyyid Abdürrezzak İlmî Efendi'den *Tuhfe-i Vehbî*, *Gülistân*, *Bostân*, *Bahâristân*; Arabîden de mantığa kadar ders görmüş, ayrıca *Mesnevî*'yi tederrüs ve tefeyyüz eylemiştir.

Vahyî Bey'in soyadı "Öztimer"dir. Menfasında da istinaf azasından olarak vazife görüyordu. Mekteb-i Hukuk mezunudur.

Başta gelen müseccel Jöntürklerdendi. Ağabeyi Hasan Necmeddin Efendi, Şah Sultan şeyhi Ebü'l-Feyz Efendi'nin de damadı olmuştu; kendisi de Çayır şeyhi Râşid Efendi'nin damadıdır.

Vahyî Efendi'nin sürülmesi şundan dolayıdır: Kendisinin ileri Jöntürklerden bulunması ve üzerinde evrâk-ı muzırra görülen tıbbiye talebesinden birkaç

Şeyh Vahyî Efendi (Abdülhamid arşivinden)

genci hürriyet aşkıyla Paris'e kaçmak üzere dergâhın halvethanesinde saklaması ve bu çocukların bu şekilde saklandıkları yerde ele geçmiş olmalarıdır. İttihatçılardan Kara Kemal de intiharından birkaç gün önceye kadar bu dergâhta ihtifâ etmişti.

Vahyî Bey, Fizan'da nefyen bulunduğu zamanlar kendisini Hidiv İsmail Paşa korumuştur.

Vahyî merhumun halifelerinden:

Arapkuyusu imamı Kütüphaneci Hafız Mustafa Efendi merhum, "Gâvur İmam" derlerdi.

Şeyh Şifa Efendi (Şifa Dede) merhum, Yedikule Camii imamı ve şeyhiydi.

Vahyî Efendi (54:44), Meşrutiyet'ten sonra belediye üyesi ve milletvekili olmuştu.

İmrahor'da Hattatlar: İmrahor Camii'nde Seyyid Hasan-ı Hâşimî ile hattat bir hanedan tesis edildi. Oğlu Yedikuleli Emîr Efendi, Emîr Efendi'nin oğlu Seyyid Abdülhalim ve Seyyid Abdülhalim'in oğlu Seyyid Mehmed-i Saîd ile şekillenen hanedan, meşk halkalarından geçenlerle Osmanlı hattının daha da inkişafını temin ettiler. Bilhassa Hafız Osman'ın talebesi Yedikuleli Emîr Efendi ve onun en muvaffak talebesi Eğrikapılı Mehmed Râsim bu halkanın müstesna kalemleriydi.

Şeyh Vahyî Efendi (Abdülhamid arşivinden)

Seyyid Hasan-ı Hâşimî, Halep'ten İstanbul'a gelip bu camide imamlık yapmış, Ramazan Efendi'den (ö. 1680) aldığı sülüs ve nesih icazetiyle burada imamet yanında Kur'an istinsah ederek 1687 Ramazanında vefat etmişti.

Seyyid Hasan-ı Hâşimî'nin oğlu Yedikuleli Emîr Efendi ile hat sanatımız yeni bir milât buldu. Kendisi de babası gibi İmrahor imamıydı. Hafız Osman Efendi'den başladığı meşki kırk ayda tamamlayıp 1690-91'de icazet almıştı. Hacı Evhad Tekkesi şeyhi Seyyid Hüseyin Efendi'ye intisabı (ö.1694) olan ve sarayda hat hocalığı yapan Emîr Efendi yirmi dört Mushaf-ı şerîfi yazmıştı.

İmrahor Camii imamı Yedikuleli Emîr Efendi'nin halkasından geçenlerden bazıları: Çukacızâde Hacı İbrahim Ağa (ö. 1762), Kahvecizâde Seyyid Ahmed Hâşim (ö.1769-70), Kadı Hasan Efendi (ö.1760), Hâce-zâde Seyyid Hüseyin, İsmail Beşe Çalık, Sâlih-i Salâhî (ö. 1787), Nûh Efendizâde Mîr Feyzullâh bin Nûh (ö. 1740-41), Şeyh Mehmed Emin-i Tokadî (ö. 1745) ve Eğrikapılı Râsim Efendi (ö. 1756) İmrahor Tekkesi'nin zakirlerinden ve İmrahor Camii'nin müezzinlerinden meşhur Arap Salih, Revnakoğlu'nun notlarında yer alır (181:308-315):

"Yedikuleli", "İmrahorlu" diye meşhurdur. Diğer zakir Zenci Hacı Salih Dede'den ayırmak için bu zata "Büyük Arap Salih" de derlerdi. Yedikule'de Sünbüliyye'den İmrahor Dergâh-ı şerîfinin mensuplarındandı; câmi'-i şerîfin de uzun yıllar müezzinliğini yaptı.

Hopçuzâde Ahmed Efendi ile Eyüp Hatuniye Tekkesi şeyhi Rıza Efendi'den meşk ederek yetişmişti. Son çağların devranî zakirleri içinde üstat derecesine yükselmiş ve çok geniş şöhret sahibi olmuş şahsiyetidir. Tahsil etmemiş ümmî bir insan olduğundan defter tutmadığı, hiçbir ilâhîyi yazmadığı ve eserlerin çoğunu da usulsüz geçtiği hâlde okudukları çok sağlamdı. İlâhî atarken de zikri idare ederken de usulden dışarıya çıkmazdı. Çok zengin olan mahfuzatında 6.000'e yakın ilâhî mevcut olduğunu söylerler.

İmrahor Tekkesinin son şeyhi Vahyî (Öztimer) Efendi

Yüksek tatlı sesi ile okuması ve zikri idare etmesi dinleyenleri, zikirde bulunanları ağlatır, kendinden geçirirdi. Dokunaklı güzel bir edası vardı; miraciye okumakta da ustaydı.

Gittiği tekkelerde tanınmış zakirbaşıları bile Arap Salih'i sağ başa alırlar ve kendisindeki eserlerin çokluğuna saygı gösterdiklerinden idareyi çok defa ona bırakırlardı. Zakir ve zakirbaşıların mühim bir kısmı kendilerinde kalmış veya unutulmuş eserleri tamamlamak için Arap Salih'e gelirler veya ondan tekrar geçerlerdi. Muallim İsmail Hakkı Bey de bazı ilâhîleri Arap Salih'ten notaya alırdı. Hatta bir gün Bahçekapı'daki Yıldız Tekkesi'nde Arap Salih'ten dinlediği bir durağın notasını yazarken latifeyi seven Arap Salih, İsmail Hakkı Bey'e:

- Yahu demiş, ben bir durak geçmek için bir oturak kahve (evlerdeki kahve değirmeni) çektim, sen durmadan yazıyorsun, bir enfiye olsun çektiğin yok!

Kendi dergâhı olan İmrahor Tekkesi başta olmak üzere Koca Mustafa Paşa Hankahı'nda Ağaçkakan Bedevî Tekkesi'nde, Bahçekapı'daki Yıldız Tekkesi'nde, Üsküdar'da Buhûrî Tekkesi'nde, Hazret-i Hüdâî Asitanesi'nde, bazen Kâdirîhane'de uzun yıllar zakirlik, zakirbaşılık etmişti. Bir gecede iki tekkeye gittiği ve Yedikule'den Tophane'ye geldiği, gelir gelmez de hemen zakir postuna oturduğu çokça görülmüştür.

Pehlivanlığı da vardı. 1329'da Balkan harbinin sonlarına doğru bir gece müezzinliğinde bulunduğu İmrahor Camii'ni soyan soyguncularla yaptığı dövüşme sonunda kuvvetten kesilerek yere düşmüş, bunu fırsat bilen hırsızlar zavallının başını orada bulunan bir arabanın çeliği arasına koyup sıkıştırmak

Vahyî (Öztimer) Efendi, cemiyet-i belediye-i umumiyede içtima hâlinde (264:509) İttihatçılardan Kara Kemal (ö. 27 Ağustos 1926) intiharından birkaç gün önceye kadar bu dergâhta ihtifâ etmişti.

suretiyle boğmuşlar ve biçarenin cesedini o perişan hâlde bırakıp kaçmışlardı.

Gerek idare kudreti gerek mahfuzat zenginliği bakımından zamanının cidden değerli örnek zakirlerinden biri olan merhum Arap Salih Efendi'de fasıl musikisine dair eserler de vardı.

Bir ara tekkeden seyyah edilip Beylerbeyi'ne geldiği ve Beylerbeyi Camii'nde bir ahbabının delâleti ile müezzin olarak vazife gördüğü yıllarda camiin müzezzinbaşısı Rıza Efendi merhumdan klasik eski besteler ve şarkılar geçti, bundan dolayı saza girdiği, saz faslını idare ettiği de olurdu. Daire vurması, taksim etmesi de ustalıklıydı.

Son olarak kaydedelim, Revnakoğlu dosyalarında bu tekkenin şeyhliğini yapmış olan Mustafa Huffî'nin mezar kitabesi yer alır: (169:19) "Şeyh Mustafa Huffî Efendi b. Tavîl: Halvetiyye ve Bayramiyye'den meşhur Şeyh Mehmed Tavîl'in oğludur. İmrahor ve Şeyh Haffâf - Kadızâde Tekkeleri'nde meşihatı vardır." (264:494):

> Menteşeli İbrahim Efendi'nin parmaklığının yanında sülüs kitabeli, mistarlı tek şahide, başında büyükçe Şemsî tâçlı kitabesi: "Hüve'l-Hayyu'l-Bâkî - Merhûm ve magfûr el-muhtâc ilâ rahmeti rabbihi'l-gafûr sâbıkan Mirahur Hankahı'nda seccâde-nişîn iken hırâmân-ı ravza-i rıdvân olan tarîk-i Şemsiyye'den Mustafa b. eş-Şeyh Mehmed el-Halvetî Efendi'nin rûh-ı pür-fütûhlarıyıçın rızâen lillâhi el-fâtiha, 22 Cemaziyelevvel 1173"

Yeni Sabah'ta çıkan Vahyî Efendi'nin ölüm haberi (264:505)

ÖLÜM

Bedrettin Öztimer ile Hümeyra Öztümen'in babası, Belediye Hesap İşleri Mürakıbı Necmettin Sayber ve Yüzbaşı Ali Kocaoğlu'nun kayınpederi, sabık Şehir Meclisi âzası ve Mülga Meclisi Meşayih âzasından İmrahor dergâhı postnişi şeyh

MEHMET VAHİ EFENDİ

Hakkın rahmetine kavuşmuştur. Cenazesi 15.1.952 Salı günü İmrahor Caminden kaldırılarak öğle namazı Sünbül Efendi Camiinde eda edildikten sonra ebedî istirahatgâhına tevdi edilecektir. Mevlâ Rahmet eyleye.

Şeyh Vahyî Efendi (N. Clayer ve N. Vatin'den)

Jöntürk Şeyhlerden Üsküdar Rifâ'î Asitanesi son şeyhi Hasan Hüsnü Ceyhun

Kendisi Jöntürklerin marşını yazacak kadar bu hareketin içindeydi... Abdülbaki Gölpınarlı, 29 Kânûn-ı evvel 1952 tarihli Vatan'da Hasan Hüsnü Ceyhun'un ardından şunları yazmıştı (168:12):

Hüsnü Ceyhun (Sarıer) de 75 yaşında göçtü ve hürriyet mücadelesi tarihinin bir yaprağı daha koptu.

Vefa'da mutaassıp bir aile muhitine doğan, genç yaşında Kur'an'ı ezberleyen Hüsnü, doğruluğa duyduğu incizapla cemiyetteki haksızlıkları görmeye başlamış, disiplinsiz bir hâlde istibdat idaresinin aleyhinde çalışmaya koyulmuş, hatta II. Abdülhamid hakkında kaleme aldığı üç beş satırlık bir kâğıdı Şehzade Camii'nin Vefa'ya giden yoldaki kapısına yapıştıracak kadar cesaret göstermişti.

İttihat ve Terakki mensupları bu ateşli genci aralarına almışlardı. Artık Sarıer, Avrupa'dan gelen neşriyatı kendince malûm yerden almada, söylenen yerlere götürmedeydi. Fakat bu faaliyeti çok sürmemiş, Yıldız'a alınarak muhakeme edilmiş ve Sinop zindanına gönderilmişti. Bu zindan hayatı onun hayatında büyük bir değişiklik yaptı. Orada "Arap Şeyh" diye tanınan ve yine istibdat aleyhtarlığı yüzünden hapse girmiş olan bir Rifâ'î şeyhiyle tanıştı, ona intisap etti.

Sinop'ta ikamete memur olarak hapishaneden çıkan Sarıer, artık siyasî faaliyetten tamamıyla çekilmiş ve kendisini tasavvufa vermişti. Mamafih mütekerrir beyti "Bir belâdan bin belâ îcâd eder hâin Yezîd - Âdemiyyet, milk ü millet düşmeni Abdülhamîd" olan ve cemiyet tarafından Jöntürkler marşı olarak kabul edilen manzumenin şairi Sarıer, heyecanını kaybetmemişti.

Hürriyetin ilânından sonra İstanbul'a gelen Şeyh Hüsnü, 31 Mart vakasında mürteciler tarafından ölüme sürüklenen iki genç subaya kucağını açmış, onların önüne geçip irtica erbabının kurşunlarına göğsünü gerecek kadar bir metanet göstermişti. Başında Rifâ'î tâcı ve siyah sarık bulunan bu cübbeli, sarı saçları omuzlarına dökülmüş temiz ve nuranî yüzlü şeyhi gören geri fikirliler, o iki genç zabiti bırakmak mecburiyetinde kalmışlar. Bilâhare Sarıer bu hareketi yüzünden Hareket Ordusu komutanlığı tarafından yazılı bir takdirname almıştı ki bu yazı çerçevelenmiş olarak odasında asılı dururdu.

Hüsnü Ceyhun şiir de yazar, besteler de yapardı. Memleketimizde Yunus Emre hakkında ilk yazı yazan, Şehbenderzâde Hilmi'nin Hikmet gazetesinde şiirleri ve yazıları çıkan ve bu suretle de Türkiye'de yarım asırdan önce matbuat hayatına intisabı olan bir insandı. Meclis-i Meşâyih'in tekkeler müfettişliğini de yıllarca ve büyük bir dürüstlükle idare etmişti.

İstanbul Türkçesini bütün nüanslarıyla en

Hasan Hüsnü Bey (168:12)

Arap Şeyh - Abdullah el-Hâşimî (Sivas Kongresi sırasında Mustafa Kemal'in sağında, pencere önündeki; 168:64)

güzel konuşan, munis ve güzel yüzüyle ruhlara sükûn veren, güzel sesiyle ıstırapları dindiren, zaman zaman eski heyecanıyla hatıralarını nakleden bu gerçek insanın aramızdan çekilişi gerçekten bir kayıptır. Onun Jöntürk marşından iki kıtası şöyledir:

Nâle-i dil-sûz-ı ümmet nagme-i çeng ü rebâb
Hûn-ı mazlûmân-ı millet kevser-i rengîn-müzâb
Bir şerîrin keyfiçün dünyâ vü mâfîhâ harâb
Bir belâdan bin belâ îcâd eder hâin Yezîd
Âdemiyyet, milk ü millet düşmeni Abdülhamîd
Bendegân-ı hâss-ı devlet bir alay aç eşkiyâ
Durmayıp hiç gasb u gâret işleri subh u mesâ
Hem soyarlar hem söverler hem de isterler duâ
Bir belâdan bin belâ îcâd eder hâin Yezîd
Âdemiyyet, milk ü millet düşmeni Abdülhamîd

Gölpınarlı'nın Hasan Hüsnü Bey'in Sinop'ta intisap ettiğini söylediği şeyh hakikatte Arap Şeyh - Abdullah el-Hâşimî değil, onun halifesi Zileli Şeyh Hacı Bekir Baba (Ebubekir Hulûsî Efendi) idi. Revnakoğlu notlarında Hasan Hüsnü Bey'in tarikat tarafını ve Arap Şeyh şöyle yer alır (168:43-44):

Şeyh Hasan Hüsnü Bey (Ceyhun) merhum, Selaniklidir, "Sarıer" namıyla maruftur. Sivas'ta "Arap Şeyh" namıyla anılan Sayyâdiyye'den Abdullah el-Hâşimî halifesinin halifesi Zileli Şeyh Hacı Bekir Baba'dan (Ebubekir Hulûsî Efendi) hapishanede istihlâf edilip Üsküdar Rifâ'î Asitanesi'ne gönderilmiş ve Meclis-i Meşâyih kararıyla postnişin olmuştu.

Abdullah el-Hâşimî, Sivas Kongresi'nde Gazi Mustafa Kemal'in sağ yanında oturan tâc-ı şerîfli mübarek zattır. Kendisi de Halepli Hasan Vâdî'nin halifesidir.

Arap Şeyh Efendi'nin Sivas'taki tekkesi, Yaldızlı Çeşme'nin karşısındaki dar sokaktan gidilen mahkeme çarşısının nihayetinde ve Câmi'-i Kebîr'e giden yol üzerindedir; pazartesi, cuma geceleri âyîn-i şerîf icra olunurdu.

Arap Şeyh'in maruf halifelerinden birkaçı:

Divriğili Hacı Halil Efendi olup Niksar'ın içerisinde beş altı yüz müridi vardı. 1312-13 yılları arasında doksana yakın bir yaşta Hakk'a göçtü. Emrah'ın yattığı tekke bayırında Acı Pehlivan Türbesi'nin yakınındaki mezarlıkta medfundur. Torunlarının torunları hayatta olup Niksar'da dülgerlik etmektedirler. Niksar'da Fetvahane karşısında Pazar Hamamı'nın duvarına bitişik bir tekkesi vardı, pazartesi, perşembe yatsıdan sonra mukabele olurdu.

Arap Şeyh - Abdullah el-Hâşimî (Mustafa Kemal'in sağında, asalı şahıs; 168:64)

Tokat'ta "Keskinli Şeyh - Keskin Şeyh" namıyla maruf eski bir nalbant ustası daha vardı ki Tokat'ta hükûmet sarayı karşısında Keskin'in Hanı denilen hanı işletirdi, bununla rızıklanırdı. Burhan göstermekte pek meşhur olmuştu. Tokat'ta Soğukpınar Mahallesi'ndeki kendi yaptırdığı Rifâ'î tekkesinde pazartesi-perşembe günleri yatsıdan sonra âyîn-i şerîf olur ve zikr-i şerîfin arasında hemen daima saç kızdırır, yaprak demirleri kızartır, yalar, şiş ve kılıç kullanır, kılıcın üzerine çıkar, çocuk çiğner, direkler "yâ Hayy!" diyerek baş ve göğüs vurulur, cezbeli dervişleri avurdundan direğe mıhlardı. Vefatı 1315'ten sonradır. Tokat'ta Şeyh Şirvanî civarında medfundur. Oğlu Şükrü Efendi, ona da "Keskin" derlerdi, Tokat'ta demhane uyandırmakta idi, 1950-51 arası göçtü.

Revnakoğlu, Arap Şeyh - Abdullah el-Hâşimî'ye biraz daha odaklanır, Arap Şeyh'in oğlu Seracettin Bey'den babası hakkında bir dostu vasıtasıyla bilgi toplar, şeyhin biyografisi bir hayli ilginçtir. Aşağıdaki, mektup bu hususları açar (169:113-14):

Sivas, 18-4-1953

Enişte,

Cemalettin Bey'in emirlerini yerine getirmek için ilk fırsatta (dün akşam) Seracettin Bey'i ziyaret ettim. Çok selâm ve muhabbetleri var. Henüz hastalıktan kalkmış, ev işlerini daha düzene sokamamış. Selâmlarınızı tebliğ ettim, ziyadesiyle mütehassis oldular. Şimdi dağınık olarak zabtedebildiğim bilgileri aşağıya yazıyorum:

Cemalettin Bey'le de konuştuğumuz zaman arz ettiğim gibi Seracettin Bey'in memuriyetle dışarıda gezmiş olması ve rahmetli şeyhin mazisi hakkında ekseriya sükûtu tercih etmesi ve ancak sırası geldikçe ders ve nasihat kabilinden maziye temas etmesi mutadından. Seracettin Bey'in babası hakkında mazbut ve yazılı bir tarihçesi yoktur, verdiği malûmat ve izahat hatıradan ibarettir. Resmini ilk fırsatta vereceğini vadetti. Takip edeceğim, aldığımda takdim ederim. İcazet işinde mazur görülmesini beyan ettiler.

(1) Arap Şeyh'in isimleri: Şeyh Seyyit Abdullah Hâşimî. Kureyş'in Hâşimî kolundan ve evlâd-ı Resûl'den. Rifâ'î, Kâdirî, Bedevî, Düsûgî.

(2) Vefatı: 1338 Birinci Teşrin 11 veya 13 cuma gecesi; Refet Paşa'nın İstanbul'a girişi, alaturka saat 6)

(3) Vefat zamanında Sivas'ta münteşir Hâkimiyet-i Milliye'de yazı mevcutsa da hâlen ellerinde mevcut değil. Bu zamana ait gazete koleksiyonu belki bir mehaz olabilir.

(4) Halifeleri: Şeyh Hüsnü Efendi: Hayatta ve İstanbul'da. Oğlu Seyyit Ahmet Seracettin Hâşimî, hayatta ve hâlen Sivas'ta babasının tekkesinde. Sivas'ta ölü Duhancızâde Seyyit Ahmet. Sivas'ta ölü Kara Seyyitzâde Şeyh Seyyit Efendi. Sivas'ta ölü İmamoğlu Şeyh Hüseyin Efendi. Sivas'ta ölü Hoca Şeyh İzzet Efendi (son halifesi). Divriği'de ölü Şatıroğlu Şeyh İsmail Efendi. Tokat'ta ölü Keskinzâde Şeyh Keskin. Zile'de Şeyh Bekir, ölü. Çorum'da Süheyb-i Rûmî hazretlerinin türbedarı Şeyh Abbas Efendi ve hâlen hayatta. Amasya'da ölü Şeyh Bahattin Efendi. Niksar'da ölü Şeyh M. Mehmet Efendi. Zara'da Çakmakzâde Şeyh Hacı İzzet Efendi, ölü. Tokat'ta Şeyh Şemsi (Kâdirî'den), Tokat'ta ölü. Evvelki yazılanlar Rifâ'î'dir.

Şeyh Mehmet Ragıp Hâşim, ölü;

Arap Şeyh'in büyük oğlu olup dört tarikattan hilâfetli.

Sivas, Arap Şeyh'in on dördüncü tekkesidir, tahminen 1285'te tesis etmiştir. Daha evvel Halep, Şam, Beyrut, Trabluşşam ve muhtelif yerlerde 13 tekke kurmuş ve kendi bedeninden istihlâf ettiği haleflerine terk ederek ayrılmıştır.

Hindistan'daki kendi şeyhinin işareti üzerine 14. tekkesi olan Sivas'ta kalmıştır. Hindistan'daki şeyhine on iki sene hizmet etmiş ve on iki tarikattan icazet almıştır. Yetmiş yıl seyahati vardır. Tahminen 127 yaşında vefat etmiştir. Nüfusu 1245'tir, doğumu Mekke'dir. Babası Kerkük Süleymaniyesi'nde doğmuş ve Şeyh Mehmed Azim Haşimî. Bu da 120 yaşında vefat etmiş.

Arap Şeyh evvelce tesis ettiği tekkelerine senevî 200-300 lira bir irat temin ederek kendi halifelerine terk edermiş.

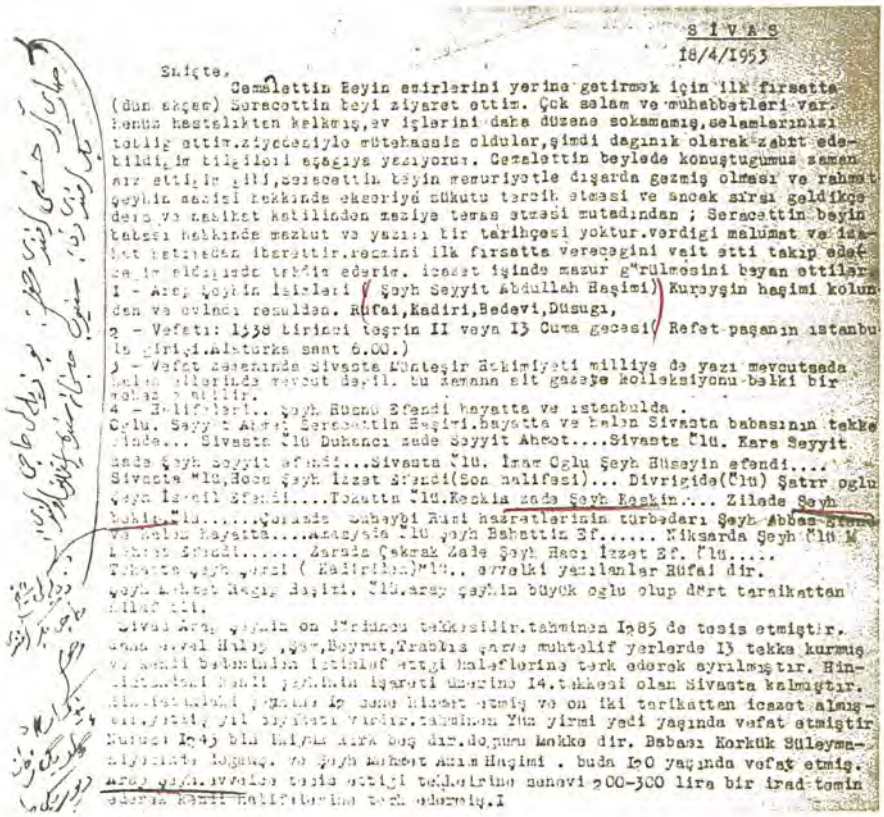
1870 Alman - Fransız harbi sırasında Londra'da İslâm ve Hıristiyan dini üzerine vaazlarda bulunmuş ve kilise mensupları ile mücadele etmiş ve bu çalışmasında birçok İngiliz'i hidayete eriştirmiştir.

Aynı sene Paris'e geçmiş, kralın misafiri olmuş: Kral Almanlara karşı kazanılan zaferin sarhoşluğu içinde mağrur, müteazzim, yalnız kendi kudret ve varlığından bahsedince, şeyh pek yakında perişan ve mümahil olacağını, zira gururundan Allah'ı hiç hatırlamadığını söylemiş. Ve İngiltere'de olduğu gibi Fransa'da da İslâmiyet'in ilâsı için çalışmış, para teklifini reddetmiş ve vazifesinin İslâmlığı beyan olduğunu bildirmiş. Buradan İtalya'da bir adada medfun Gül Baba'yı ziyaret için Roma'ya geçmiş ve buradan Berlin'e dönmüş.

Kayzerin misafiri olarak bir arada bulunurken mağrur Fransa kralı, mağlûp, münhezim ve perişan olarak kayzerin huzuruna getirildiği zaman mağlûp kral, kayzerin yanında Arap Şeyh'i görünce kayzeri unutmuş ve şeyhin ayaklarına kapanmış. Şeyh de hiçbir zaman Allah'ın varlığını, kudret ve azametini unutmamak gerektiğini nasihat etmiş.

Arap Şeyh, İngilizce, Fransızca, Almanca, Türkçe, Arap, Fars dillerine aşina olduğu kadar Hindistan'da konuşulan 22 lehçe üzerine bütün Hind dilini bilmektedir.

İstiklâl savaşında Atatürk'e ve gayesine de büyük hizmetleri olmuştur. Seracettin Bey

S İ V A S
18/4/1953

Sayın,

Cemalettin Beyin esirlerini yerine getirmek için ilk fırsatta (dün akşam) Seracettin beyi ziyaret ettim. Çok selam ve muhabbetleri var. Henüz hastalıktan kalkmış,ev işlerini daha düzene sokamamış,selamlarınızı tebliğ ettim.ziyadesiyle mütehassis oldular,şimdi dağınık olarak zabt edebildiğim tebliğleri aşağıya yazıyorum. Cemalettin beylede konuştuğumuz zaman arz ettiğim gibi,seracettin beyin memuriyetle dışarda gezmiş olması ve rahmet şeyhin sadisi hakkında ekseriya sükutu tercih etmesi ve ancak sırrı geldikçe dere ve nasihat kabilinden nasiye temas etmesi mutadından ; Seracettin beyin tabsı halkında mazbut ve yazılı bir tarihçesi yoktur.verdiği malûmat ve izahat hatıradan ibarettir.rezzini ilk fırsatta vereceğini vait etti takip edeceğim ve aldığımda tebliğ ederim. icazet işinde mazur görülmesini beyan ettiler.

1 - Arap Şeyhin halifeleri (Şeyh Seyyit Abdullah Haşimi) Kuruşşin haşimi kolundan ve evlâdı remilden. Rüfai,Kadiri,Bedevi,Düsuqı,

2 - Vefatı: 1338 birinci teşrin II veya 13 Cuma gecesi(Refet paşanın istanbula girişi.Milâttürkî saat 6.00.)

3 - Vefat zamanında Sivasta Müntesir Matbuatı milliye de yazı mevcutsada halen ellerinde mevcut değil. bu zamana ait gazete koleksiyonu belki bir vakıf yerdedir.

4 - Halifeleri.. Şeyh Hüsnü Efendi hayatta ve istanbulda .
Oğlu. Seyyit Ahmet Seracettin Beşiri.hayatta ve belkn Sivasta babasının tekkesinde... Sivasta Ölü Dukancı zade Seyyit Ahmet....Sivasta Ölü. Kara Seyyit zade Şeyh Seyyit efendi...Sivasta Ölü. İzmir Oğlu Şeyh Hüseyin efendi.... Sivasta Ölü,Hoca Şeyh İzzet Efendi(Son halifesi)... Divrigide(Ölü) Şatır oğlu Şeyh İsmail Efendi....Tokatta Ölü.Reşkin zade Şeyh Reşkin.... Zilede Şeyh Bekir Ölü.....Çorumda Muhayyi Rüsi hazretlerinin türbedarı Şeyh Abbas Efendi ve halen hayatta....Amasyada Ölü şeyh Bahattin Ef..... Niksarda Şeyh Ölü M Lâhiri Efendi..... Zarada Çakmak Zade Şeyh Hacı İzzet Ef. Ölü.....
Tokatta şeyh yerzi (Halifeleri)Ölü.. evvelki yazılanlar Rüfai dir.
Şeyh Ahmet Haşmi Haşimi. Ölü.arap şeyhin büyük oğlu olup dört tarikattan halifeliği.
Sivas Arap şeyhin on birinci tekkesidir.tahminen 1885 de tesis etmiştir. Daha evvel Halep ,Şam,Beyrut,Trablus şarve muhtelif yerlerde 13 tekke kurmuş ve kendi bedahtının ihtilaf ettiği halefilerine terk ederek ayrılmıştır. Hindistandaki bakli şeyhinin işaretü üzerine 1914.tekkesi olan Sivasta kalmıştır. Hindistandaki şeyhine üç defa hicret etmiş ve on iki tarikattan icazet almış-tır.yetmiş yıl civarında yaşamıştır.tahminen Yüz yirmi yedi yaşında vefat etmiştir Nurcu 1945 bin dokuz yüz kırk beş dır.doğumu Mekke dir. Babası Korkük Süleymaniyesinde doğmuş. ve Şeyh Mehmet Azam Haşimi . buda 150 yaşında vefat etmiş. Arap şeyh.evvelce tesis ettiği tekkelerine senevi 200-300 lira bir irad temin ederek kendi halifelerine terk edermiş.I

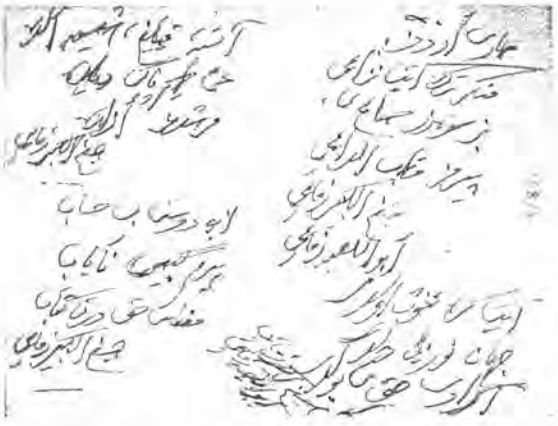
Arap Şeyh'i ve etrafını anlatan mektuptan bir bölüm (169:113)

hafızadan naklettiği ve benim de gazetecilikle bir ilgim ve mümaresem olmadığı cihetle noksan ve kusurlu zapt edebildiğim malûmat bu kadar. Cemalettin Bey'in aflarını dilerim. Emir ve irşatları olursa hizmete hazırım. Resmi aldığım zaman göndereceğim. Saygılarımı gönderirken benim de kendilerinden bir ricam var. İstanbul'da sohbet sırasında iken rahmetli Neyzen Tevfik'in bir şiirini okumuşlardı. O sırada tekrarını rica edemedim, fakat hafızamda da zapt edemedim. Bana yazıp göndermek lutfunda bulunurlarsa minnettar kalacağım. Merhumun Hazret-i Muhammed'in isminin yazılış şeklini işaret ederek aldığı ilhamla tazim ve bağlılığını gösterir bir beytini Cemalettin Bey okumuşlardı, bu beyti rica ediyorum.

Mevlût vesilesiyle tanıdığım büyük ve küçüklere sonsuz muhabbet ve saygılarımın ulaştırılmasını rica eder, ellerinden öperim enişteciğim.

Yukarıdaki mektupta Arap Şeyh'in halifeleri sıralanırken geçen "Zile'de Şeyh Bekir" ifadesine derkenar notu olarak "Sarıer Hüsnü Efendi merhum, bu Zileli Hacı Bekir Efendi'den Sinop Hapishanesi'nde istihlâf olunur. Zileli Şeyh Hacı Bekir Efendi merhum, Niksar'a geldiği zaman Divriği Hacı Halil Efendi'ye misafir olur ve dergâhında zikir ettirirdi. 1315-16 arasında intikal etti" yazar.

Not düşelim, Kasımpaşa'daki Aynî Ali Baba Tekkesi'nin şeyhi Muhammed el-Ensârî de Arap Şeyh'in halifelerindendi. Revnakoğlu bu hususu notlar (202:407):

Hasan Hüsnü Bey (Sarıer) manzumelerinden(168:26)

Millî Mücadele'nin meşhur simalarından Sivaslı Arap Şeyh (Abdullah el-Hâşimî)den de teberrüken kendisine Rifâ'iyye icazetnamesi verildi, ayrıca onu Nakşibendiyye ve Şâzeliyye'den fatihaya mezun etti. Muhammed el-Ensârî'ye İstanbul'da "Arap Şeyh" denilmesi, Arap Şeyh'in bu suretle halifesi bulunmasındandır.

Arap Şeyh'in halifesi Hacı Bekir Efendi'nin halifesi olan Şeyh Hasan Hüsnü Bey, Sinop sürgününden İstanbul'a döndüğünde Üsküdar Rifâ'î Asitanesi şeyhi Bektaşî-Rifâ'î Ziya Baba'nın vefatıyla boşalan posta oturdu. Posta oturuşu, posta oturacak olan Rızaeddin Remzi Bey'in son anda vefatıyla mümkün olmuştu (168:41,44):

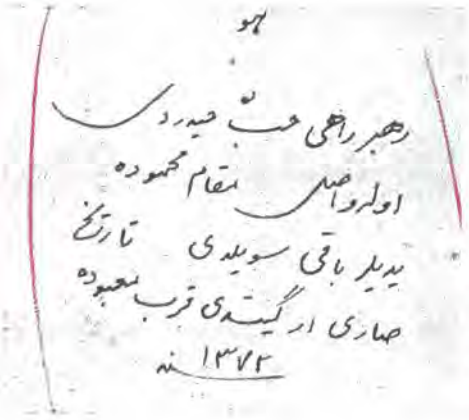
Üsküdar Rifâ'î Asitanesi'nin Bektaşî de olan meşhur şeyhi Ziya Baba'nın 17 Aralık 1917 tarihinde vefatıyla yerine Şeyh Rızaeddin Remzi Efendi geçecekti. Topkapı Şehremini ve çevresinde pek tanınmış bu Duâhân Rıza Efendi, Molla Gürani taraflarındaki Şerbetdar Tekkesi'nde, Şehremini'deki Hulvî Dergâhı'nda vekâleten postnişinlikte bulunmuş, Üsküdar Rifâ'î Asitanesi'nin şeyhliği de kendisine verilmişti. O tarihlerde İstanbul Rifâ'î şeyhleri içinde en yaşlısı kendisi bulunuyordu. Resmi muamelesi tamamıyla bittiği hâlde ömrü yetmemiş, asitanede şeyhlik edememişti. Sürgünden dönen Hasan Hüsnü Efendi, Meclis-i Meşâyih tarafından imtihanda başarılı bulunarak 28 Mayıs 1918 tarihli kararıyla Üsküdar Rifâ'î Asitanesi'nin postnişini oldu. Şeyh Hasan Hüsnü Bey, bundan önce medrese ve tekkeler müfettişliğinde bulunuyordu.

Haftada iki defa Samsun'da çıkan Aks-i Seda gazetesine ilmî, edebî, ahlâkî, içtimaî, tasavvufî yazılar yazmıştı. Şehbenderzâde Filibeli Ahmed Hilmi'nin 8 Nisan 1326 (M. 21 Nisan 1910)dan itibaren neşre başladığı haftalık Hikmet gazetesinde (perşembe günleri çıkardı) manzumeleri çıkıyordu. Gazetenin 47. sayıdan 53. sayısına kadar devam eden ve "Edebiyât-ı Mutasavvifâne" başlığı altında çıkan bu manzumeler, "niyâz-ı âşıkâne", "tevhîd", "hüsn-i ibtidâ", "mevlidü'n-nebiyyi", "mi'râc-ı Muhammedî", "na't" ve "münâcât"tan oluşur.

Şeyh Hüsnü'nün tekkelerde okunan, güfte ve bestesi kendisinin olan ilâhîleri de vardı. Son zamanın iyi mazhar çalanlarından biri olarak tanınmıştı.

Revnakoğlu notlarına ilâve eder: "Yunus hakkında ilk defa kalem kullanmıştı. Yunus'u o derecede sever, o kadar büyük tanırdı ki günlerin birisinde bir münasebetle bu fakire: "Eğer namazın içinde Kur'ân-ı kerîmden başka bir şeyin okunması caiz olsaydı ben Yunus'u okurdum!" demiş ve bunu söylerken gözleri dolmuş, o pembe güzel yüzü daha çok güzelleşmişti. 1952 Aralık ayının 26'sında 75 yaşında göçtü, ruhu şâd olsun."

Hasan Hüsnü Bey'in (168:44) "Kâdiriyye'den hilâfeti Yahya Efendi haziresinde yatan, aynı zamanda Ahmed Amiş Efendi mensuplarından olan Şeyh Hacı Ahmed Süreyya Bey (ö.1920) merhumdandır." Mezarı da Ahmed Süreyya Bey'in mezarı yakınındadır (168:39):

Gölpınarlı'nın Hasan Hüsnü Bey'in vefatı için yazdığı tarih manzumesi (168:28)

Hasan Hüsnü Bey'in Kâdiriyye'den şeyhi Ahmed Süreyya Bey (228:13)

Yahya Efendi haziresinde Şehitlik'in üstünde, Kâdiriyye'den şeyhi bulunan Süreyya Bey merhumun hususî şebeke dahilindeki mükellef kabrinin yanında muntazam mermer mezar, baş ucunda yeni harflerle: "Rifâ'î Asitanesi şeyhi, sevilenlerin sevgilisi Hüsnü Ceyhun Sarıer fani varlığını bu toprağa bırakarak Allah'ın rahmetine kavuşmuştur. Doğumu 1876, vefatı 26-12-1952."

Not düşelim, Revnakoğlu dosyalarında Hasan Hüsnü Bey'in Kâdiriyye'den şeyhi Ahmed Süreyya Bey için şu bilgiler yer alır (178:6):

Süreyya Bey, Sultan Aziz'in mabeyincisi Emin Bey'in oğludur. Bidâyet-i nisbeti Tophane şeyhi Bekir Efendi'dendir. 16 yaşında evlenmiş, 18 yaşında iki oğlu olmuştur. Biri Münir Bey'dir ki Madrit sefiriydi. Küçük oğlu da Doktor Fuad Süreyya Paşa merhumlardır. Her ikisi de Galatasaray mezunudur.

Süreyya Bey orta boylu, zayıf, gür bıyıklı ve sakallıydı, dudakları gözükmezdi. Pîrinin kerametlerinden bahsederken celâllenirdi. "Kim ki Allah dedi, Allah'ı bilmedi ve kim ki Allah'ı bildi, Allah demedi", bunun Arapçasını söylerdi: "Men kâle Allah, lem ya'rifullâhe - Men arafallâhe, lem yekulullâhe" Göztepe imamı Hafız Cemaleddin Bey, mensuplarından ve eski komşularındandır.

Hacı Hüseyin Ağa Camisi – Arapkuyusu Tekkesi

İmam Aşir Sokağı'nı tren yoluna kadar takip edip sokağın bittiği yerde başlayan ve sola dönen Hacı Hüseyin Camii Sokağı'nda ilerliyoruz, sokağın bittiği yerde sağda Hacı Hüseyin Ağa Camisi – Arapkuyusu Tekkesi'nin önündeyiz.
(Kocamustafapaşa Mahallesi, 1237 ada, 14 parsel)

Bu mescit-tekkeye de yegâne atıf Revnakoğlu'ndan gelir: Mescidin banisi Ahmed Dede, mescide vakıf bağlayan Hüseyin Ağa'dır, cami ismini de bu vakfın sahibinden alır. Revnakoğlu, cami-tekkeye dair malûmatı şöyle toplar (86:410-412):

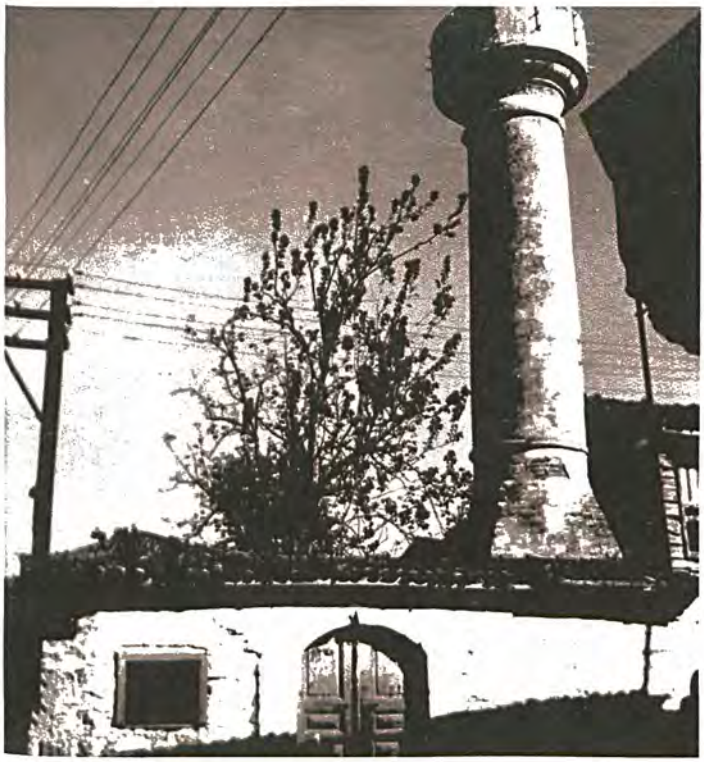
> Arapkuyusu Cami ve Tekkesi: Samatya'da Narlıkapı çevresinde Arapkuyusu Caddesi'nde Hacı Hüseyin Ağa Camii içindedir. Haziresinde "kırklar"ın medfun bulunduğu rivayeti dolayısıyla burası "Kırklar Merkadi" – "Kırklar Makamı" bilinir ve "Kırklar Tekkesi" de denilir. Sünbüliyye tarikatındandır. Pazar günü akşamı pazartesi geceleri âyîn-i şerîf icra edilirdi.
>
> Şimdi câmi'-i şerîf olarak beş vakitte cemaate açılan tevhîdhanenin taşlık medhalindeki iç kapısı üstünde nesih yazılı dört köşeli levhada şu kıta okunmaktadır, sözü ve yazısı Samatyalı Öğretmen İsmail Hakkı Bey merhumundur:
>
> *Hacı Hüseyin Ağa inşâ eyledi bu makâm-ı muallâyı*
> *Mihmân eyledi sâhib-i tarîkat Hazret-i Sünbül Sinân'ı*
> *Kırklar merkadi bundadır ger arar isen miftâh-ı cinânı*
> *Sıdk ile sâlik olanlar bulur bu meydânda feyz ü necâtı*
>
> Akşam ezanı vakti hiç kimse ile konuşmadan abdestli olarak dergâhtan içeriye giren, bir öd ağacı, buhur kokusu duyar derler.
>
> Zakirler:
>
> Hazret-i Sünbül Sinan Hankahı müezzinbaşısı Hacı Kemal Efendi.
>
> Sünbül Sinan Asitanesi ikinci müezzini
>
> Miraciyeci Hafız Fehmi Efendi
>
> Mektep kâtiplerinden Mahmud Efendi (şimdi İzmir'dedir).

Bu tekkenin ilk ve son şeyhi Mustafa Efendi dosyalarda şöyle yer alır (86:348-49):

> Üsküdar'da Atpazarı Tekkesi şeyhlerinden Şeyh Hafız Mustafa Vehbi (İlter), Celvetiyye tarikinden olmakla beraber İstanbul tarafında Yedikule'de Sünbüliyye'den İmrahor Tekkesi'nin şeyhi Vahyî Bey merhumdan da icazetname almıştı, ayrıca Erbilî Şeyh Esad Efendi'den de Nakşibendiyye'den ve Kâdiriy-

ye'den kendisine izin verilmişti. Fatih'te Ali Emiri Efendi'nin Millet Kütüphanesi memurluğundan emekliye ayrıldıktan sonra uzun zamandan beri oturmakta olduğu Samatya'nın muhtarlığını yaptı. Nedense kendisine "Gavur İmam" derlerdi. Pek müeddep, efendi bir insandı ve pek çalışkandı, oturduğu görülmemiştir. Üsküdar'daki bu tekkeyi bütün uğraşmasına rağmen yaptıramayınca Samatya'ya Arapkuyusu'ndaki Hacı Hüseyin Ağa Câm'-i şerîfine Sünbüliyye'den meşihat koydu ve burada pazartesi geceleri Sünbülî usulü icra eyledi. Dergâhların sırlanmasından sonra câmi'-i şerîfin imamlık, hatiplik vazifesini gördü. Kendisine Yalova müftülüğü teklif edildiği hâlde gitmedi ve hayatının sonuna kadar buradan ayrılmadı. 15 Nisan 1961'de 76 yaşındayken göçtü. Yedikule'de kapıdan çıkınca sol tarafta yatıyor.

Cami 1945'te ve 1970'te tamir gördü.

Hacı Hüseyin Ağa Camii – Arapkuyusu Tekkesi Camii Encümen arşivinden)

Hacı Kadın Camii ve Tekkesi

Tekrar İmrahor İlyasbey Caddesi'ne dönüyor, bu caddede ilerledikten sonra sola dönen Hacı Kadın Çeşmesi Sokağı'na giriyoruz. Sokağın sonunda solda Hacı Kadın Camii ve Tekkesi önündeyiz. (Kocamustafapaşa Mahallesi, 2385 ada, 128 parsel)

25 Haziran 1951'de Kadın Gazetesi'nde bu cami ve banisi Mihrişah – Hacı Kadın için şunlar yazılıydı (86:402): "Hacı Kadın Câmi'-i şerîfi: Yedikule tramvayına binelim, Samatya Polis Karakolu'nda inelim, yokuşa doğru sapalım. Biraz ileride bir câmi'-i şerîf vardır. Bu câmi'-i şerîf Hacı Mihrişah Kadın'ındır. Babası, Fatih ve II. Beyazıt zamanında yetişmiş ve Fatih civarında bir de câmi'-i şerîfi olan maruf İskender Paşa'dır. Bu Mihrişah Kadın'ın mezar taşında aynen "İntekaleti'l-merhûme ve'l-hâcce Mihrişah b. el-Vezîrü'l-kebîr İskender Paşa, rûhuna fâtiha, 947." Mihrişah, bu câmi'-i şerîfi Yavuz Sultan Selim zamanında yaptırmış ve Sultan Süleyman Kanunî zamanında ölmüştür."

Revnakoğlu, Hacı Kadın Camii'ni ve içindeki tekkenin kuruluşundan kendi dönemine kadarki vaziyetini şöyle toplar (86:399,407-409):

Hacı Kadın Tekkesi

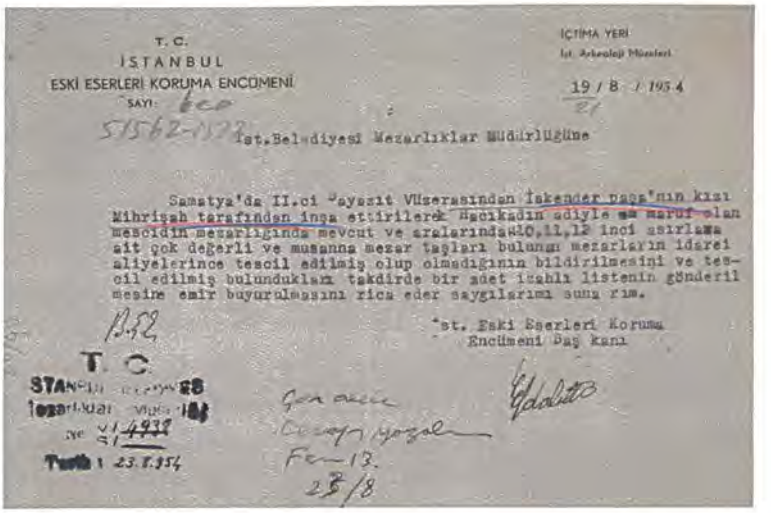
Aynı ismi taşıyan câmi'-i şerîfinin içindedir. Kocamustafapaşa çevresinde Hacı Kadın Mahallesi'nde Hacı Kadın Caddesi üzerinde 57 numaralı mabet-

Hacı Kadın Camii (Belediye arşivinden)

tir. Asıl adı "Hacı Mihrişah Hatun" olan Hacı Kadın, II. Beyazıt vezirlerinden Şehit İskender Paşa'nın kızıdır. Camii Yavuz'un zamanında yaptırmış, Kanunî zamanında vefat etmiştir. Câmi'-i şerif haziresindeki kabrinin kitabesinde vefatı tarihinin H.947 olduğu görülüyor.

Tekkenin vakfiyesi 934'te yazılmış, 1267 tarihinde Evkaf siciline geçmiştir. Tekkeye şeyh olanların vakfın mütevellisi olmaları da şart koşulmuştur.

T. C.
İSTANBUL
ESKİ ESERLERİ KORUMA ENCÜMENİ
SAYI: 6ca
51562-1122

İÇTİMA YERİ
İst. Arkeoloji Müzeleri
19 / 8 / 1954
21

İst.Belediyesi Mezarlıklar Müdürlüğüne

Samatya'da II.ci Bayezit Vüzerasından İskender paşa'nın kızı Mihrişah tarafından inşa ettirilerek Hacıkadın adiyle de maruf olan mescidin mezarlığında mevcut ve aralarında 10.11.12 inci asırlara ait çok değerli ve musanna mezar taşları bulunan mezarlığın idarei aliyelerince tescil edilmiş olup olmadığının bildirilmesini ve tescil edilmiş bulunduklarını takdirde bir adet isimli listenin gönderilmesine emir buyurulmasını rica eder saygılarımı sunarım.

İst. Eski Eserleri Koruma Encümeni Baş Katı

T. C.
STANBUL
Tarih : 23.8.954

Revnakoğlu dosyalarında Hacı Kadın Camii ile ilgili belgelerden (86:406)

Tekkenin karşısında 56 numaralı bir katlı ahşap mektep vardır ki Üçgözlü Şeyh Mehmed Efendi'nin türbesinin bitişiğinde olduğundan onun ismiyle söylenirdi. Hazirenin yanındaki büyük çeşme de Hacı Kadın'ındır.

Tekkenin doğusunda bir sofadan, altı odadan ibaret derviş hücreleri vardı, zamanla harap oldu ve 1326'da belediye tarafından yıktırıldı. O sırada tekkenin şeyhi bulunan Sadeddin Efendi de vefat etmiş bulunduğundan yaptırılamadı.

Aydan aya 500 kuruş taamiyyesi, 36 kuruş fodla bedeli vardı. Ayrıca bir teneke zeytin yağı, 10 kilo sade yağı, 10 kilo şeker, 15 kilo pirinç veriliyordu. Kurban bayramında üç kurbanı vardı.

Karşısındaki Üçgözlü Şeyh Mehmed Efendi türbesiyle beraber senede 95 kilo zeytin yağı ve iki sandık ispermeç mumu gelirdi.

Tekkenin şeyhleri her sene surre-i hümâyûn alayına katıldıkları için kendilerine hazîne-i hâssadan kese içinde beş altın gönderilirdi.

Şimdikinden daha büyük olan eski minaresi önündeki harem dairesi ile beraber 1310'daki büyük zelzelede yıkıldı.

Tekkenin son tamiri 1947'dedir. Halk tarafından iki bin liradan fazla para gitmiştir. Hazire duvarlarının çevrilmesi de bu tamirde olmuştur.

Hacı Kadın Camii, cami-tekke fonksiyonlu yapılardandır. Sakarya'nın Taraklı ilçesinden Şeyh Yusuf Efendi'nin ilk postnişinliğiyle burada Halvetiyye-Sünbüliyye ayinleri yürütülmeye başlanmış, sonuna kadar da bu cami-tekke aynı neşeyle devam etmişti: (86:395-97):

Şeyh Yusuf Efendi: İzmit'in Taraklı nahiyesinden olduğu için "Taraklılı" derler; imamdır, mektep hocasıdır. 8 Safer 1261'de (16 Şubat 1845) göçtü, tekkenin haziresinde sırlıdır.

Kardeşinin çocuğu Şeyh Hafız Mustafa Râkım Efendi b. İsmail: Aynı zamanda hattat olan bu zat da Taraklılıdır. Kezâ tekkenin imam ve hatipliği, karşısındaki mektebin hocalığı da üzerinde idi.

Mustafa Râkım Efendi, Hazret-i Sünbül Sinan Hankahı şeyhi Rızaeddin Efendi'den istihlâf olunmuştur. H.1242'de memleketinde doğmuş ve 1311 Saferinin beşinci günü (18 Ağustos 1893) 67 yaşında iken vefat etmiştir. Tekkenin haziresinde yatıyor.

Oğlu Şeyh Hafız İsmail Sadeddin Efendi: 1288'de tekkede doğdu. Hânkâh-ı Cenâb-ı Sünbül şeyhi Kutbî Efendi halifelerindendir. Tekkenin şeyhliği kendisine 1317 Recebin 12. günü (16 Kasım 1899) verilmiştir. 1334 Teşrîn-i evvelinde (1918 Ekimi) 47 yaşında iken göçtü. Babasının koynundadır.

Vahyî Efendi (İmrahor şeyhi): Niyabeten bulunmuştur.

Şeyh Mustafa Recep (Uras): 1315'te dergâhta doğdu. İsmail Sadeddin Efendi'nin büyük oğludur. Çocukluğunda kendisine İmrahor şeyhi Vahyî Bey merhum niyabet etmişti; istihlâf edilmesi de Vahyî Bey'dendir. 1341 Muharreminin 28. günü (20 Eylül 1922) 24 yaşında iken tekkesinin şeyhliği ve tevliyeti resmî olarak kendisine verildi.

Davutpaşa Sultanisi'nde okudu. Son sınıftan ayrılarak Posta-Telgraf Mektebi'ne girdi, 1333'te bitirdi. Yeni Postahane muhabere memurluğundan başlayarak Yeşilköy, Bakırköy, Beylerbeyi, Emirgân, Fener Postahane merkezlerinde yıllarca müdürlük etti. Şimdi Samatya Postahanesi müdürüdür. Babacığımın meslek dostudur, necip insandır.

Hacı Kadın Cami-Tekkesi'nin haziresinde medfun iki şeyhin mezar metni (86:400):

Mihrap önünde, Mihrişah'ın ayak ucunda, eski köfeki taş, başında sarık, sülüsledir: "Ziyâretten murâd bir duâ; bugün bana ise yarın sana. Sâhibü'l-hayrât ve'l-hasenât merhûm İskender Paşa kerîmesi merhûme Hâcce Mihrişah Hatun Câmi'-i şerîfi imamı ve mekteb hocası merhûm Yusuf Efendi rûhıyıçun el-fâtiha, 8 Safer 1261."

Sol yanında, başında sırmalı ilmiye imamesi, talik ile "Hüve'l-Bâkî – Ziyâretten murâd bir duâ; bugün bana ise yarın sana. Sâhibü'l-hayrât ve'l-hasenât merhûm İskender Paşa kerîmesi Hâcce Mihrişah Hatun Câmi'-i şerîfi imamı ve mekteb hocası Şeyh Mustafa Râkım Efendi'nin rûhuna fâtiha, 5 Safer 1311."

Hacı Kadın Camii, 1968'e kadar birçok tamirle ilk hususiyetlerini parça parça kaybetti, 1968'de de kadınlar mahfili ve son cemaat mahalli betona döndürüldü.

Üçgözlü Şeyh Mehmed Efendi Haziresi

Hacı Kadın Camii'nin bulunduğu noktadan Hacı Kadın Caddesi istikametinde, 50 metre kadar ileride solda Üçgözlü Şeyh Mehmed Efendi Haziresi önündeyiz.
(Sümbül Efendi Mahallesi, 1176 ada, 88 parsel)

Bu hazireyi, hazire yanındaki mektebi (Mektep, hazire ile 54 numaralı apartman arasındaydı) ve Şeyh Mehmed Efendi'yi Revnakoğlu'ndan aynen aktarıyorum (227:222-24):

Üçgözlü Şeyh Mehmed Efendi haziresi (Belediye arşivinden)

> Fatih şehitlerindendir. Hacı Kadın Mahallesi'nde Hacı Kadın Caddesi'nin başındadır. Hayır sahiplerinden Mısırlı Hacı Osman Ağa tarafından H.1198 (M. 1784)de kabri tamir edilmiş, sülüs yazılı kitabe konulmuştur. Son türbedarı, karşısındaki Hacı Kadın Tekkesi şeyhi İsmail Sadeddin Efendi merhumdu. Türbenin bitişiğindeki Üçgözlü Mehmed Efendi Mektebi bir katlı, ahşaptı, 56 numaralıydı, yıkıldı. Bu mektep, Hacı Kadın denilen Hacı Mihrişah Hatun'undur; türbenin bitişiğinde olduğu için Üçgözlü'nün ismini almıştır.
>
> Sülüs yazılı, dört köşeli mermer taş: "el-Fâtiha - Fatih ile edip teşrîf şehâdet câmını nûş eyledi. Bunda medfûndur Üçgözlü Şeyh Mehmed Efendi, rûhıyıçun, fî Zilhicce 1198."
>
> Yanında aynı yazı ile yazılmış, aynı şekilde düz, beyaz mermer taş: "el-Fâtiha - Sâhibü'l-hayrât-ı sâbık merhûm Mısrî Hacı Osman Ağa rûhıyıçun Fî Zilhicce 1198." (Ekim-Kasım 1784)

Üçgözlü Şeyh Mehmed Efendi haziresi (Belediye arşivinden)

> Hacı Kadın Tekkesi şeyhi ve türbenin türbedarı Şeyh Mustafa Râkım b. İsmail Efendi'ye H. 1280 Zilhiccesinde (Mayıs-Haziran 1864) verilen türbedarlık beratında şu satırlara rastlamaktayız: "Harameyn-i muhteremeyn hazînesinden mazbût İstanbul'da Kalenderhane Câmi'-i şerîfinde vâki' dârü's-sa'âdetü'ş-şerîfem ağa-yı esbak müteveffâ Beşîr Ağa evkâf-ı şerîfesinden olmak üzere yevmî iki akçe vazîfe ve üç akçe revgan bahâ ile Samatya nezdinde Hacı Kadın Mahallesi'nde gazavât-ı mücâhidîn şühedâsından merhûm Şeyh Mehmed Efendi türbe-i şerîfesi..."

Ağaçkakan Tekkesi

Hacı Kadın Camii'nin karşısında Fırın Sokağı ve Burhanettin Tepsi Sokağı'nı geçip Yarıcılar Sokağı'na giriyoruz. Site Çıkmazı'na dönerken sağda kalan binanın olduğu yer Ağaçkakan Tekkesi'ydi.
(Sümbül Efendi Mahallesi, 1176 ada, 285 parsel)

Tekke, bugün adı "Yarıcılar Sokak" olan eski Dana Yokuşu'ndaydı. Yerinde, Ali Fakih Caddesi'nden Yarıcılar Sokak'la Site Çıkmazı'nın kesiştiği 6 numaralı apartman bulunmaktadır.

Posta ilk, kendi şahsî evini zaviyeye dönüştüren Ahmed Niyazî Efendi geçmişti. Revnakoğlu bu zatın uzun tarikat silsilesini verir (202:3-4):

> Şeyh Ahmed Niyazî Baba'nın Şecereye Göre Tarikat Silsilesi:
>
> Sirkeci'de Demirkapı Bedevî Tekkesi şeyhi İbrahim Edhem Selâmî Efendi'nin halifesidir, o da Şeyh Mustafa Safvetî Efendi'den müstahleftir, o da Paçalı Şeyh Ali er-Rumî'den, o da Şeyh Zeynelabidin Abdülvehhab'dan, o da Tanta'da pîr evi şeyhi Şeyh Salih Hamûde'den, o da Şeyh Abdülkerim Efendi'den istihlâf edilmiş, o da Şeyh Zeynelabidin Abdülmecid Efendi'den, o da Şeyh Abdülkerim Ebyaz'dan, o da Şeyh Şemseddin Abdülvehhab'dan, o da Şeyh İbrahim Esmer'den, o da Şeyh Sâlim'den, o da Şeyh Abdülkerim b. Ali b. Mahmud'dan, o da Şeyh Ahmed Şihabeddin'den, o da Şeyh Şemseddin'den, o da Şeyh Muhammed Nureddin'den, o da Zeynelabidin Abdurrahman'dan, o da halîfe-i Hazret-i Pîr Cenâb-ı Abdülâl el-Bedevî'den, o dahi Hazret-i Pîr Cenâb-ı Seyyid Ahmed el-Bedevî'den, Cenâb-ı Pîr de büyük birâder-i âlîleri Cenâb-ı Hasan el-Bedevî'den icazetname almışlardır.

Daha çok "Ahmed Niyazî Baba" diye bilinen Şeyh Ahmed Niyazî'nin hilâfet aldığı tekkenin içinde bulunduğu Demirkapı Camii (Daye Hatun Camii), Sirkeci Tren İstasyonu'nun yakınındaydı, 1873'te tren yolu açılırken yıktırıldı.

Niyazî Baba'nın Bedevîler arasında "Ahmed Baba Kulu" diye isim yapan Ağaçkakan'daki tekkesinin mısraları mütenazır ve talik hatla yazılmış ilk kitabesini Revnakoğlu 1940 yılında bulup okumuştu, "Mısraları mütenazırdır, talik ile yazılmıştır" notuyla kaydettiği manzumenin tarih mısraı tekkenin 1820-21'de (H. 1236) açılışını haber veriyordu. Her hâlde yukarıdaki tarih, Niyazî Baba'nın evini zikir halkasına dönüştürdüğü tarihti (216:283):

> *Seyyid Ahmed Tantavî hazretlerinin bendesi*
> *Ya'nî hem-nâm Hacı Ahmed mürşid-i sâhib-vefâ*

Şeyh-i kâmildir o zât-ı muhterem bî-reyb ü şek
Menba'-ı irfân u vahdet mahzen-i ilm ü hayâ

Cedd-i pâki Hazret-i Seyyid için ez-cân u dil
Yaptı dergâh-ı mücedded Hak kıla cây-ı safâ

Destgîr ola Ebü'l-Ferrâc o şeyh-i ekreme
Nice sâlikler ola onun yüzünden rûşenâ

Eyleye Allâh muammer çok zamân irşâd ile
Ede makbûl hayrını lutf ile Rabbü'l-a'lâ

Tâ kıyâmet halka-i zikre gire hep âşıkân
Rûh-ı Seyyid'den olalar feyz-yâb bay u gedâ

İlm-i kâfla Basriyâ cevher gibi târîh dedi
Eyledi bu hânkâhı hasbeten lillâh binâ (1236)

Revnakoğlu bu sefer 18 Ağustos 1941'de (202:198) "Dana Yokuşu'na açılan kapının tâkına ait mermer kitabe, dergâhların seddinden çok evvel bahçede duvar dibinde sığınak kapağı olarak kullanıldığından tekkenin nukabâsından merhum İsmail Dede'nin insanî ve bedenî yardımlarıyla bulunduğu yerden çıkartıp yazmış bulunuyorum" notuyla ve "dört köşeli, talik yazılı, mütenazıran mahkûk, mistarlı beyaz mermer kitabe" diye kaydettiği müştemilâtlı büyük tekkenin yapılışına dair H.1257 – M.1841-42 tarihli esas kitabede (imlâsı sıkıntılı) şu manzume yer alıyordu (202:199):

Hû

Kutb-ı aktâb-ı cihân Hazret-i Seyyid Ahmed
Zümre-i ehl-i kerâmâtın odur pîşrevi

Vahdet-i în turuk u mefhar-i sâdât-ı kirâm
Melce-i ehl-i sülûk mazhar-ı şer'-i nebevî

Yumdu göz seyr ü temâşâ-yı sivâdan be-nikâb
Gevher-i bahr-i hakîkat idi sünnî senevî

Hazret-i Şeyh Niyazî'de onun râhından
Gelip himmetiyle binâ eyledi bu resm-i nevî

Tarab-engîz-i cihân oldu bu vâlâ dergâh
Feyz alır bunda gelen cümle şehrî vü kurevî

Top olup halka-i tevhîde girince uşşâk
Arşa peyveste olur zikr ile aşkın alevi

Bî-bedel tekye-i zîbâ ki nazîri nâyâb
Budur erbâb-ı muhabbet olana ismet evi

Yazdı bünyâdına cevherle Kerîmî târîh
Hânkâh-ı fukarâ şehre bu cây-ı Bedevî, 1257" (M. 1841-42)

Muhyiddin Efendi tomarında, Ahmed Niyazî Baba için "gayet ümmî, ihtiyar bir adam" demekle yetinir. Revnakoğlu ilâve olarak (216:284) "Gayet temiz kalpli, fukaraperver ve misafir canlısı olan bu mübarek ihtiyar, tekkesinin mukabele günleri kendi eliyle yaptığı ve pek lezzetli olan tirit çorbasını yine kendi herkesin önüne getirip koymaktan hoşlanır ve bu hizmeti daima kendisi yaparmış. Yine bu arada soğanı ezip suyunu çıkarır ve bunu da ayrıca kendi dervişlerine ikram edermiş. Talik yazılı "Feshâne-i Âmire İmalâthanesi" yahut "mamulâtı" yazısını kelâm-ı kibârdan sanarak getirip tekkeye astığını söylerler" bilgilerini aktarır.

Revnakoğlu, tekkenin ilk şeyhi Niyazî Baba'nın da taşını bulup çıkartır (202:201):

> Enkaz altından çıkardım. Makam taşı olarak konulduğu için tarihsizdir. Başındaki büyük Bedevî tacı, yazısı güzel sülüs celî: "Hû - Tarîkat-i aliyye-i Bedeviyye'den işbu dergâh-ı şerîfin bânî ve postnişîni es-Seyyid el-Hâc Ahmed Niyazî Efendi'nin rûhıyıçun el-fâtiha."

Niyazî Baba'nın vefat tarihi Muhyiddin Efendi tomarında şöyle ifade edilir (216:284) "Bani Hacı Ahmed Niyâzî Baba Efendi (b Mehmed), yalnız "Ahmed Baba" diye meşhurdu. Gayet ümmî fakat çok saf, halûk ve hayırhâh bir zat imiş. Vefatı 13 Rebiülevvel 1284."

Revnakoğlu, Odabaşı Tekkesi son şeyhi Ahmed Muhtar Efendi'nin Rifâ'î ve Bedevî olan oğlu Abdünnâfi' Efendi'nin defterinden bazı sayfalara sahiptir. Aynı zamanda Bektaşiyye'den babalık icazeti olduğu için "Nâfi' Baba" denilen ve arada hatm-i hâce yapan bu zat, biraz ileride bahsedeceğimiz İskender Çelebi Bedevî Tekkesi'nin ilk ve son şeyhi Hakkâk Atâ Aşkî Efendi'nin babasıdır. Nâfi' Baba defterinde Niyazî Baba'nın halifelerinin tam listesini verir (98:185):

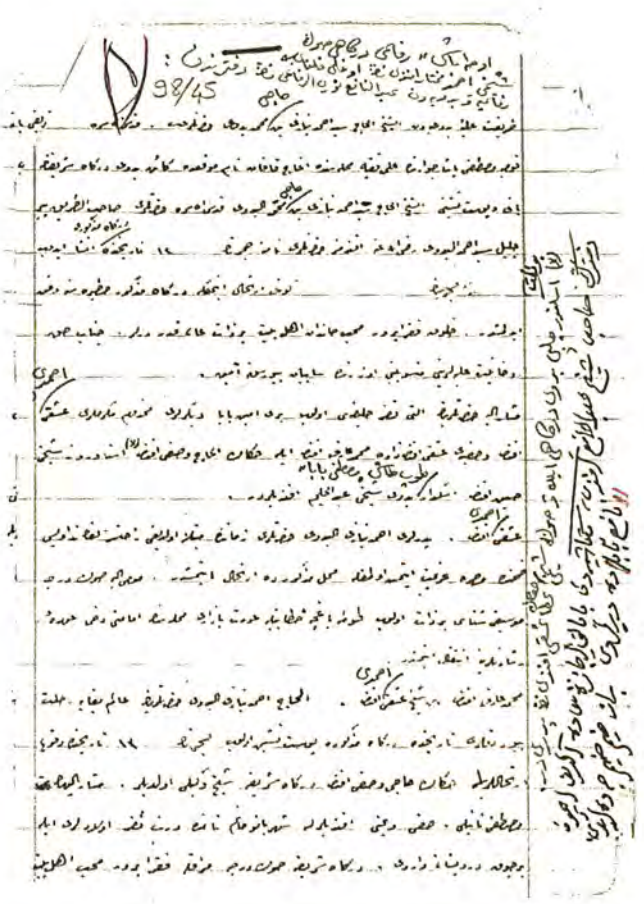
> "Halûk, fukaraperver, muhibb-i hânedân-ı ehl-i beyt" olan Niyazî Baba'nın altı halifesi vardır: "Biri Emîn Baba demekle maruf zat. İkincisi Beylerbeyi karyesinde İstavroz Dergâh-ı şerîfi bânî ve postnişini Hüseyin Efendi. Üçüncüsü mahdûm-ı mükerremleri Aşkî Ahmedî Efendi olup pederlerinin hâl-i hayâtında Mısır'da irtihal etmiştir. Dördüncüsü Üsküdar'da Toptaşı'nda Mustafa Baba Dergâh-ı şerîfi postnişini Abdülhalim Efendi, beşincisi hafîdi Mehmed Arif Efendi, altıncısı hakkâk esnafından el-Hâc Vasfi Efendi'dir."

Revnakoğlu, Niyazî Baba'nın İbrahim Edhem Efendi adlı halifesinden bahseder (202:201):

> Ahmed Niyazî Baba'nın halifelerinden bulunan Çayırlı Hafız İbrahim Edhem Efendi merhum, Sultan Mecîd'in başmüezzini idi, sarayın mevlidlerini okumak vazifesiyle de mükellef bulunuyordu, bundan dolayı "Saray Mevlidcisi" diye şöhret bulmuştu, "Çayırlı Hacı Hafız" da derlerdi; meşhur Zakirbaşı Terlikçi Mehmed Efendi merhumun amcasıdır.

Muhyiddin Efendi'nin tomarındaki Ağaçkakan Bedevî Tekkesi'nin vakfiye sureti Revnakoğlu dosyalarına şöyle girer (202:196,198):

Kocamustafapaşa civarında, Ağaçkakan kurbünde, Ali Fakih Mahallesi'nde Dana Yokuşu'ndadır. (Bedeviyye'nin Beyyûmiyye kolundandır) Ali Fakih Mahallesi'nde sakin Şeyh Ahmed Niyazî b. Mehmed'in nukûduyla tarîk-i Bedeviyye dergâhı vakfının yevmî kırk akçe vazife ile ber-vech-i meşîhat ve yevmî beş akçe vazife ile meşihatine meşrûta tevliyeti 1298 senesinde ekber ve erşed ve aslah ve mukaddem batn-ı evvelde evlâd-ı vâkıf olan Şeyh Mehmed Arif Efendi'ye meşrûtiyyet üzere tevcih olunduğunu mutazammın beratı ita kılındı. Ve Şeyh Ahmed Niyazî Efendi'nin 1295 tarihinde mukayyed vakfiyesinde kendisi vefatından sonra mutlakan evlâd ve evlâd-ı evlâdının batnen ba'de-batnin ekber ve erşed ve aslahı ve ba'de'l-inkırâzı'l-evlâd akraba ve taallukâtının ekber ve aslahı şeyh ve mütevellî ola. Ve ba'de'l-inkırâz hulefâsının aslahına ve ba'de'l-inkırâzı'l-küll mutlakan sair turuk-ı aliyye hulefâsının aslahına meşihat ve tevliyet-i mezkûre meşrût ola. Hazret-i Hüdâyî Tekkesi şeyhlerinin inhâlarına merbûttur.

Odabaşı Tekkesi son şeyhi Ahmed Muhtar Efendi'nin notlarından (98:184)

Niyazî Baba'nın ardından oğlu ve halifesi Aşkî Ahmed Efendi posta oturdu (202:195):

> Oğlu ve halifesi Aşkî Ahmed Efendi merhum, Dolmabahçe'de Valide Sultan Câmi'-i şerîfinin hatibi ve Mısırlı Kâmil Paşa'nın imamıydı. Muhrik sedaya malikti. 10 Zilhicce 1290 kurban bayramı günü irtihal etmekle Mısır'da Eşrefiye Tekkesi'nde türbe-i mahsûsada medfundur. Şâir-i şehîr Nailî merhum şu tarihi söylemişlerdir: "Hakk'a kurbân eyledi Aşkî Efendi kendini"
>
> "Kantarî Baba" denilen Sa'diyye'den Şeyh Mustafa Şükrü Efendi'nin ikinci haremi Hâcce Fatma Hanım'dan dünyaya gelmiş Hatice Derviş Hanım'ın zevciydi. Oğlu Şeyh Mehmed Arif Efendi'dir ki yerine şeyh oldu.

Nâfi' Baba notlarında Mustafa Aşkî'nin Mısır'a gidişinin ve orada 10 Zilhicce 1290'da ölüşünün sebebini de kaydeder (98:184):

Mehmed Arif Efendi'nin oğlu İsmail Hakkı Bey (Muhibban mecmuasından)

> Pederleri Ahmed Niyazî el-Bedevî hazretleri zamanında müptelâ olduğu rahatsızlığın tedavisi zımnında Mısır'a azimet etmiş olmakla mahall-i mezkûrda irtihal etmiştir. Mumaileyh son derece musikişinas bir zat olup Dolmabahçe hitabetiyle Avratpazarı Mahallesi'nin imameti dahi uhde-i reşâdetlerine intikal etmiştir.

Mustafa Aşkî'nin ardından oğlu Mehmed Arif Efendi postnişin oldu. Muhyiddin Efendi tomarına bu şeyh şöyle akseder (202:194):

> Şeyh Mehmed Arif Efendi: Velâdeti 1262. Ağababasının halifesidir. Cumade'l-ûlâ 1301, 16 Mart 1300 cuma günü (28 Mart 1884) verem illetinden irtihal edip ileride büyük pederiyle bir türbeye alınmak üzere tekkesinin tevhîdhanesi ittisalinde bahçede duvar dibine defnedilmiştir. Badehu (Nailî, İsmail ve Yümnî isimlerinde) üç adet mahdumunu terk edip birine hitabet, birine meşihat, diğer (Yümnî'ye) dahi bir cihet tevcih olunmuştur.

Revnakoğlu, Mehmed Arif Efendi için (216:284) "Daha önce Kocamustafapaşa Hankahı'nın arka kapısında sokağın başında uyandırdığı zaviyede zikir ettirmişti" dedikten sonra Mehmed Arif Efendi'nin tavsifini dosyalarına ekler (202:193-94):

> Babası gibi ebü'ş-şekl bir zat idi. Kocamustafapaşa civarındaki bir mahallenin imamı bulunuyordu. Kocaman ak sakallı, pembe yanaklı, nur yüzlü, gayet sevimli bir zat olup fevkalâde sehâsı vardı; büyükbabası gibi evde misafirlerini bizzat ikram etmekten, onların sofra hizmetinde bulunmaktan son derece haz duyardı. Ve yemek yerlerken bir kenara çekilip seyretmesi, onu ibadet huzuruyla baş başa bırakmış olurdu.
>
> Koyu kuzgunî, korkunç bir Arap olan Siyahî Ali Dede, Şeyh Mehmed Arif Efendi'nin halifelerindendi.

Mehmed Arif Efendi (98:184), geride üçü erkek, biri Şehirbanu adlı bir kız olmak üzere dört evlât bıraktı. En büyüğü Mustafa Nailî Efendi, babasından sonra Ağaçkakan Bedevî Tekkesi'ne postnişin oldu.

Ortancası Yümnî, Şûrâ-yı Devlet muavinlerindendir.

Küçüğü İsmail Hakkı (98:214), Şûrâ-yı Devlet mülkiye ve maarif dairesi azasındandı. Sürgün yeri Humus'ta vilayet matbaası müdürlüğünü yapmış, 1908'de Meşrutiyet'in ilânıyla beraber kardeşi Şeyh Nail ve Recep Paşa ile birlikte İstanbul'a dönmüşlerdi. Eylül 1908'de Şûrâ-yı Devlet Bidayet Mahkemesi azalığına; Nisan 1911'de aynı mahkemenin reisliğine, 1 Ağustos 1913'te Tanzimat Dairesi, 1 Ağustos 1922'de Dahiliye ve Maarif Daireleri azalıklarına yükseldi. Saltanat'ın ve İstanbul Hükûmeti'nin ilgası üzerine 4 Kasım 1922'de açığa çıkarıldı; 1 Mart 1925'te de emekliye sevk edildi.

Tekkenin son asil şeyhi Mustafa Nailî Efendi'ydi. Bu şeyh için müstakil bir fasıl gerekir:

Jöntürk şeyhlerden Ağaçkakan Bedevî Tekkesi Şeyhi Mustafa Nailî Efendi, Nailî 28 Ağustos 1865 (5 Rebüülahir 1282)de İstanbul'da doğdu, rüşdiyenin ardından devam

ettiği Tıbbiye-i Mülkiye'yi babasının 28 Mart 1884'te vefatıyla yarıda bıraktı. Babası ve dedesinin vefatlarında yaşı küçük olduğu için tekkede bir süre kendisine akrabasından Hakkâk el-Hâc Vasfi Efendi vekâlet etti.

Ağaçkakan Bedevî Tekkesi şeyhi Mustafa Nailî Efendi (Muhibban mecmuasından)

2 Eylül 1886 (3 Zilhicce 1303) günü Hakkâk el-Hâc Vasfi Efendi'den hilâfet alan Mustafa Nailî'nin posta çekilişinde bulunan kadroyu Nâfi' Baba'nın notlarında buluyoruz (98:185):

> Kubbe şeyhi Hacı İsmail Hilmi Efendi rehberlik vazifesini deruhte edip pederim Odabaşı şeyhi Ahmed Muhtar Efendi'yle Çengel karyesi şeyhizâde İbrahim Edhem Efendi dahi şehadetlik vazifeleriyle mükellef olup müşarünileyh Hacı Vasfi Efendi, mumaileyh Nailî Efendi'ye ilbâs-ı tâc edip İstavroz Dergâh-ı şerîfi postnişini Seyyid Mehmed Saîd Efendi de posta iclâs etti.

Şeyh Nailî'nin vefatının ardından, 13 Kânûn-ı evvel 1324 ve 16 Kânûn-ı evvel 1908 tarihli Şûrâ-yı Ümmet'te çıkan biyografisinin baş kısmı posta oturduğu zamana kadarki vaziyetini anlatır (81:202):

> Şeyh Nailî Efendi, Kocamustafapaşa civarında kâin Bedevî Dergâhı postnişini merhum Mehmed Ali Efendi'nin mahdumu olup 1282 senesi Rebiülahirinde Dersaadet'te tevellüt etmiştir. Mekâtib-i ibtidâiyye ve rüşdiye tahsilini müteakip Tıbbiye-i Mülkiye'ye devama başlamış ise de 1301 tarihinde pederinin irtihaline mebni fizyoloji sınıfında iken mektebi terk ve riyâset-i âileyi işgale mecbur olmuştur. Genç yaşında mübâreze-i hayâta atılan Hazret-i Şeyh, ulûm-ı Arabiyye ve tasavvufiyye ile başlayarak ve zekâ-yı fıtrîsiyle az zamanda ahvâl-i âleme kesb-i vukûf etmiş...

Mustafa Nailî zamanında tekkenin zakirleri (216:285), Arap Salih, Kasımpaşa Piyale şeyhi Cemal Efendi, İbrahim Efendi (Hayri Efendizâde) idiler. Revnakoğlu, Şeyh Mustafa Nailî'nin bir halifesini kaydeder, o da Hakkâk Rifat Efendi'dir (216:285):

> Hakkâk Rifat Vefa Efendi merhum: Şeyhinin süt kardeşidir. Çarşıda eski usta hakkâklardan sayılırdı. Şeyh Nailî Efendi'nin Trablusgarp'a sürülmesinde dergâhı ona bırakmışlardı. Oğlu Hâşim Efendi de hakkâk idi, darbhanede bu vazifede iken vefat etti.

Nailî Efendi, Tıbbiye talebeleri arasında yayılan Jöntürk fikirlerine çoktan teslim olmuştu... Artık şeyhi ölüme kadar götürecek bir kaos hayatına hükmeder. Şûrâ-yı Ümmet'te şeyhin vefatından sonra çıkan uzun yazı, onun hikâyesini anlatır (81:203-209; 98:106):

> Büyük bir esefle kaydederim ki içimizde bu ismi tanıyanlar pek azdır. Meşrutiyet inkılâbına çalışanların arasında çok mühim bir vazife ifa etmiş olan bu kıymetli şahsiyet, birtakım şarlatan kahramanların yaygaraları karşısında pek sönük ve silik kalmıştır. Hâlbuki bu zat, herkes nazarında alelâde bir tekke şeyhi olmakla beraber çok yüksek faziletlere malikti ve her şeyin fevkinde

de hiçbir menfaat istihdaf etmeyen asil bir Türk ve hakikî bir vatanperverdi. Nitekim en büyük ve cüretkârane işlere hazırlanırken geveze bir sarhoşun boşboğazlığına kurban gitti ve bu uğurda da sessiz sedasız can verdi.

1305-1889 senesi Mayıs ayının 21. günü güneşin gurubundan bir saat kadar sonra Tıbbiye Mektebi'nin hamamının odunluğunda beş mektep talebesi tarafından ortaya atılan hürriyetperverane bir maksat 1309-1893 senesine doğru artık iyiden iyiye İstanbul'a intişara başlamış, birçok münevverleri de hudutları içine almıştı.

İstanbul'da ve Anadolu'da cereyan eden Ermeni vakaları halkı fena hâlde sinirlendiriyordu. Hükûmet kuvvetine dayanan zalim ve müstebid şahsiyetler herkesi bizar ediyordu. Ve bilhassa "ıslâhat" diye bağıran Avrupa büyük devletlerinin günün birinde istilâ hareketine geçerek memleketi yer yer işgal etmeleri ihtimali az çok düşünceli olanlara derin endişeler veriyordu.

Birtakım münevverler şurada burada toplanıyorlar, uzun uzadıya düşünerek bu hâle bir çare arıyorlardı. Fakat hükûmetin zulüm ve istibdat vasıtaları karşısında hiçbir şey yapmaya muktedir olamayacaklarını anlıyorlardı.

Bu içtima yerlerinden biri de Beyazıt Meydanı civarında Midhat Paşa Konağı'nın bir kısmında bulunan Nümûne-i Terakkî Mektebi'ydi. (Semih Mümtaz'a göre Şehzadebaşı'nda Mümtaz Efendi Konağı'nın) bir bölümünde eğitim veren Nümûne-i Terakkî Mektebi) Bu mektebin müdürü Nadir Bey o zamanın belli başlı münevverlerindendi. Yine kendisi gibi münevver arkadaşlarıyla yaptıkları müteaddit toplantılarda bu istibdat devrinin başlıca mesulü olan Sultan Hamîd'i devirerek yerine Veliaht Reşad Efendi'yi iclâs etmek için bir teşekkül kurmaya karar vermişlerdi.

Fakat bu güç ve tehlikeli karar nasıl tatbik edilecekti?

Bu içtimalarda hazır bulunanlardan Halid Molla isminde bir zat günün birinde şöyle bir fikir beyan etti:

- Kocamustafapaşa'daki Bedevî tekkesinin postnişini ve Kabataş Camii'nin hatibi Şeyh Nailî Efendi denilen zat hepimize taş çıkartan münevverlerdendir. Oldukça ehemmiyetli zevat arasında da büyük bir nüfuza maliktir ve zannediyorum ki o da bizimle aynı fikirdedir ve şayet kendisine küçük bir teşvikte bulunacak olursak derhâl harekete geçecektir. Eğer o harekete gelirse çok mühim işler yapabilir. İsterseniz bu zatla görüşelim, dedi.

Halid Molla'nın bu teklifi derhâl kabul edildi. Şeyh Nailî Efendi'nin dergâhına gidilerek onunla temasa gelindi. Nailî Efendi kendisine söylenen sözleri büyük bir dikkat ve ciddiyetle dinledikten sonra:

- Hiçbir menfaat kasdı gözetmeyerek Allah'ın ve sizin huzurunuzda yemin ediyorum ki şu andan itibaren hayatımı bu işe vakfedeceğim ve şayet bu uğurda ölecek olsam bile uf demeyeceğim. Derhâl işe başlayalım diye cevap verdi...

Şeyh Nailî Efendi o devrin tekke şeyhlerindendi, binlerce müride malikti. Bu müritlerin arasında devlet memurlarından, zabtiye erkânından, ordu zabitanından da bir hayli kimseler vardı. Hiç şüphesiz ki bunlar Şeyh Nailî Efendi'nin açacağı bayrak altında toplanacaklar ve yapılacak inkılâpta mühim bir amil olacaklardı.

Şeyh Nailî Efendi'nin verdiği cevap ve teminat üzerine bir cuma günü Nümûne-i Terakkî Mektebi'nin müdüriyet odasında sessiz sedasız bir içtima akdedildi. Bu içtimada "Osmanlı İttihad Cemiyeti" isminde gizli bir teşekkül yapılmasına karar verildi. Bu gizli inkılâp cemiyetinin riyasetine Şeyh Nailî Efendi geçirildi. Mektep müdürü Ali Nadir Bey, Harbiye Nezareti levazım dairesi muhasebe kalemi müdürü Hacı Ahmed Efendi, Şeyh Nailî Efendi'nin biraderi İsmail Hakkı Bey'le diğer birkaç zattan mürekkep bir merkez heyeti vücuda getirildi.

Cemiyet faaliyete başladı, az zaman zarfında münevverlerden ve Şeyh Nailî Efendi'nin müritlerinden bir hayli kimselere inkılâp fikirlerini aşıladı. Bu suretle cemiyetin efrâdı arttıkça arttı. İstanbul'un muhtelif semtlerinde aklı başında zevattan mürekkep şubeler açıldı.

Cemiyetin en mühim merkezini Bâb-ı Seraskerî şubesi teşkil ediyordu. Bugünkü üniversite binasında bulunan şubeyi de Serasker Ali Sâib Paşa'nın seryaveri Miralay Şefik Bey idare ediyordu.

Bu hamiyetli ve cesur zat, İstanbul Merkez kumandanı Müşir Kâzım Paşa'yı da elde etmişti. Kâzım Paşa'nın elde edilmesi piyadesi, süvarisi ve topçusu ile koca bir fırka askerin kazanılması demektir.

Cemiyet bir taraftan İstanbul'daki teşkilâtını genişletmeye devam ediyor, diğer taraftan Paris'teki hürriyetperverler ile ve bahusus Ahmed Rıza Bey'le muhabere eyliyordu. Bu iki teşekkül mektuplarla anlaşmışlardı. Birbirlerine zahir olacaklar, memleketi baştan başa kasıp kavuran zulüm ve istibdadı yenerek meşrutiyete kavuşturacaklardı.

Zabtiye Nezareti erkânından ve devlet ricalinden bazı zevatın da cemiyete dahil olduğu işitiliyordu. Madrit sefir-i sâbıkı Necib Paşa'nın bizzat Şeyh Nailî Efendi tarafından tahlif edildiği malûm ve muhakkak olmakla beraber Zabtiye nazırı Nâzım Paşa'nın da cemiyetin vücudundan haber ve icraatına taraftar olduğu rivayet ediliyordu.

Cemiyetin aslî erkânı Şeyh Nailî Efendi'nin riyaseti altında müteaddit içtimalar yaptıktan sonra program maddeleri ihtiva etmekteydi:

1- Osmanlı İttihad Cemiyeti'nin maksad-ı aslîsi milletin fedakâr evlâtlarına istinaden meşrutiyetin istihsaline çalışmaktı ve bu hayırlı maksadın temini için âtideki veçhle hareket olunacaktır:

2- Babıali ve Meclis-i Hâss-ı Vükelâ'nın toplandığı bir pazartesi veyahut bir perşembe günü ikindi namazı kılmak bahanesiyle kâffe-i efrâd-ı cemiyet, Sultan Ahmed Camii'nde toplanacak, namazı müteakip cemm-i gafîr camiden süratle çıkacak, Yerebatan Caddesi ve Şengül Hamamı Sokağı tarikiyle Babıali'ye hücum edip her tarafı kuşatacak. Bu esnada merkez kumandanlığına merbut taburlar da harekete geçecek, milletin fedakâr ve hürriyetperver evlâtlarına müzaherette bulunacak. Bu müşterek sivil ve askeri kuvvetler vasıtasıyla Babıali'de içtima halinde bulunan sadrazam ile nazırlar bulundukları salonda hapis ve tevkif olunacaktır.

3- Burada bu hareket devam ederken birinci fırkanın süvari ve topçuları süratle Galata Köprüsü'nü geçecekler, etrafa korku saçmak için yalın kılıçlarını sallayarak dört nala Beşiktaş mıntıkasına geçecekler. Orada ikinci fırkanın askerî kışlalarıyla Yıldız Sarayı'nın arkasındaki irtibatı kesecekler, arkasından yetişecek piyade taburlarıyla sarayı her taraftan muhasara edecekler. Böylece vaziyete hâkim olduktan sonra neticeyi Babıali'de bulunacak olan cemiyet reisine haber vereceklerdir.

4- Yıldız Sarayı'nın muhasaraya alınmasını müteakip cemiyetin merkez heyetini teşkil eden zevat süratle Dolmabahçe Sarayı'na gidecekler, Reşad Efendi hazretlerini derhâl bir arabaya bindirip Bâb-ı Seraskerî'ye getirecekler. Kendisine çarçabuk biat edildikten sonra daire meydanında bulunan bir batarya top, yüz bir pare top endahtı suretiyle cülûsu vukuunu bütün İstanbul halkına ilân edeceklerdir.

5- Reşad Efendi hazretlerine vuku bulacak biat, meşrutiyetin ilânı şartına talik olunacak, şayet müşarünileyh hazretleri bu şartı kabulden istinkâf buyururlarsa o zaman çarçabuk Yusuf İzzeddin Efendi hazretlerine müracaat edilerek behemehâl meşrutiyetin ilânı taht-ı te'mîne alınacaktır.

Cemiyetin tertip ettiği bu programa vâkıf olan mühim zevattan bazıları, Sultan Hamîd'in hal'ine rıza göstermiyorlar. Ezcümle başta Madrit sefir-i sâbıkı Necib Paşa da olduğu hâlde birkaç mühim zevat, "Padişahı hal' etmeyelim, çünkü bu zat çok zeki ve Avrupa milletleri üzerinde müessirdir. Ancak sarayı muhasara ettikten sonra kendisine bir heyet gönderelim, vaktiyle kabul ettiği meşrutiyetin iadesini talep etmekle beraber Meclis-i Mebusan'ın derhâl küşadı için kendisini icbar edelim" diyorlardı.

Cemiyet çok iyi hazırlanmıştı, hiç şüphesiz ki iyi kötü bir hareket yapacaktı, fakat bu programın tatbiki biraz fazlaca uzatıldığı için İstanbul'da böyle bir cemiyetin teşekkül ettiğini saray hafiyeleri haber almışlar, bazı şüpheli zatları uzaktan uzağa takip etmeye başlamışlardı. Beyazıt'taki Nümûne-i Terakkî Mektebi'nde ara sıra içtimalar vuku bulduğu saray hafiyeleri tarafından işitilmişti ve bütün şüpheler mektep müdürü Ali Nadir Bey üzerinde temerküz etmişti. Buna rağmen bu zat, saray hafiyeleri tarafından büyük bir maharetle takip edilmekteydi.

Ali Nadir Bey fazlaca içki içiyordu ve içtiği zamanlarda iradesine hâkim olamayarak gevezelik ediyordu. Mazhar Bey isminde bir zat vardı ki Ali Nadir Bey bu zatı cemiyete almak istiyordu, fakat Mazhar Bey kendisine vuku bulan tekliflere daima tereddütle mukabele ediyor, Ali Nadir Bey'e kati cevap vermiyordu.

Nadir Bey bir akşam mutadı veçhile Tokatlıyan Gazinosu'na gitti, orada güzelce kafayı çekti. Tam çıkacağı zaman kapıda Mazhar Bey'e rast geldi. İçkinin verdiği pervasızlıkla:

- Azizim, artık harekete geçiyoruz. Sen ise daha hâlâ tereddüt gösteriyorsun! Sana şunu söyleyeyim ki yarın öbür gün bizimle beraber olmayanlar çok pişman olacaklar ve korkarım ki çok acı bir akıbete uğrayacaklar! dedi.

Ali Nadir Bey o gece evinde tevkif edildi ve doğruca saraya götürüldü. İkinci mabeyinci Ragıp Bey, Zülüflü İsmail Paşa tarafından sıkı bir isticvaptan geçirildi. Sultan Hamîd'in bir paravan arkasından dinlediği bu isticvapta Ali Nadir hiçbir şey saklamadan cemiyetin nasıl kurulduğunu, kimlerden mürekkep olduğunu ve ne yapmak fikrinde bulunduğunu bülbül gibi anlattı. O gece sabaha karşı sarayın Arnavut tüfeklilerinden mürekkep iki müfreze İstanbul tarafına geçirildi. Bunlardan biri Merkez kumandanı Kâzım Paşa'nın şimdi Cumhuriyet gazetesi idarehanesi olan konağını, diğeri de Serasker yaveri Şefik Bey'in ikametgâhını muhasara etti. Her ikisi de tevkif edilerek Yıldız Sarayı'na nakledildi.

O gün ve o gece büyük mikyasta tevkifat yapıldı. Başta Şeyh Nailî Efendi olduğu hâlde cemiyetin kalantorlarından olan erkân ve efrâdı kâmilen yakalandı. Beşiktaş'taki Hasan Paşa Karakolu'na naklolunarak Yıldız Sarayı'na gelen bir hey'et-i mahsûsa tarafından isticvapları başladı. Cemiyet erkânı evvelâ hakikati inkâr etmek istediler, fakat Nadir Bey'le müvacehe edilerek onun yüzlerine karşı vuku bulan ifşaatı karşısında artık hakikati itiraf ettiler.

Ali Nadir Bey'in ifşaati yalnız bu cemiyetin meydana çıkmasıyla kalmadı, tahkikatın bir ucu Tıbbiye Mektebi'ne de sıçradı. İleride diğer bir bahiste arz edeceğimiz veçhile orada da birçok gençlerin başına büyük felâket açtı.

Bu meselede halledilemeyen bir sır vardı ki o da Nadir Bey'in Tokatlıyan kapısında ifşaatının kimin tarafından ihbar edilmesi meselesidir. Bu işle alâkadar olanların bazıları ihbar keyfiyetinin Mazhar Bey tarafından vuku bulduğunu iddia ediyorlar, bazıları da Nadir Bey'in yüksek sesle söylediği sözleri kendisine pek yakın olan bir saray hafiyesinin işittiğini ve derhâl saraya bu ifşaatı ihbar ettiğini rivayet eyliyorlar. Bunların hangisi sahih olursa olsun Nadir Bey'in lüzumsuz sözleri büyük bir felâketle neticelendi, başta Şeyh Nailî Efendi olduğu hâlde bir hayli vatanperverin İstanbul'dan sürülmesine sebebiyet verdi. Bu felâketin en büyük acısını zavallı Nailî Efendi ile cemiyetin umumî merkez azaları çekti.

Yıldız Sarayı'nda ikinci mabeyinci Ragıp, ikinci kâtip Arap İzzet, hususî şifre kâtibi Hersekli Kâmil Beylerle Adliye Nezareti müstantiklerinden Feyzi Beyler tarafından mürekkep bir komisyon tarafından mevkufların isticvapları on gün devam etti, cemiyetin bütün esrarı ele geçirildi. Sultan Hamîd, mevkufların hepsini cinayet mahkemesine verecekti, fakat İstanbul'un her köşesine yayılmış olan cemiyet efrâdının bir karışıklık çıkarmalarından endişe etti, meselenin bir an evvel kapanması için mevkufların derhâl İstanbul'dan uzaklaştırılması için emir verildi.

O tarihte "İdâre-i Mahsûsa" adını taşıyan hükûmet vapur işletme idaresi tarafından çarçabuk Canik Vapuru hazırlandı. Derhâl bu vapura nakledilen mevkufların en başında Şeyh Nailî Efendi olmak üzere biraderi İsmail Hakkı Bey, Harbiye Nezareti levazım dairesi muhasebe kalemi müdürü Hacı Ahmed Efendi, Serasker yaveri Miralay Şefik Bey, dîvân-ı muhâsebât reisi Zühdü Bey, merhum Doktor Besim Ömer Paşa'nın pederi Ömer Şevki Bey, Şûrâ-yı Devlet müddeiumumilerinden Kemal Bey, Hafız Ali Efendi, Kolağası Hüseyin Bey vesaire gibi İstanbul'un bir hayli güzide münevverleri vardı.

Vapur tam hareket edeceği sırada kaptana bir emir tebliğ edildi. Bu emir mucebince vapur gece yarısına kadar istim üstünde bekledi. Gece yarısına doğru vapura iki yolcu daha getirildi. Bunun biri Merkez kumandanı Kâzım Paşa, diğeri de Zabtiye nazırı Nâzım Paşa idi. Bunlar Ali Nadir'in ifşaatına kurban gitmişlerdi.

Canik Vapuru, arkasında birçok felâketzede ailelerin göz yaşlarından mürekkep bir iz bırakarak İstanbul'dan uzaklaştı. Bodrum, Payas, İskenderun, Beyrut, Akka iskelelerine uğrayarak kıymettar hamulesini kısım kısım boşalttı. Bir buçuk aydan fazla devam eden meşakkatli bir yolculuktan sonra Trablusgarp limanına vardı, Şeyh Nailî Efendi ile biraderini ve Ahmed Efendi'yi oraya çıkardı. Bunların beşikteki çocuklarına kadar bütün aile efrâdı bu felâketli yolculuğa iştirak ediyorlardı.

Bu zatlar sahil olmak münasebetiyle Trablusgarp'ta bırakılmadılar, derhâl Afrika'nın kızgın çöllerinde yola çıkarıldılar. Hacı Ahmed Efendi sahilden yirmi sekiz konak mesafede bulunan Fizan'a nefyedildi. Şeyh Nailî Efendi de biraderi İsmail Hakkı Bey ve bütün aile efrâdıyla Humus kasabasına gönderildi. Burası da sahilden on iki konak mesafede bulunan çöl ortasında bir vahadan ibaretti.

Vakıa Sultan Hamîd bütün bu sürgünlere içtimaî mevkilerine göre maaşlar bağlamıştı, fakat memleketin selâmeti uğruna kendilerini feda eden bu güzide zevat için bu kupkuru çöllerde yaşamak kolay olmayacaktı ve olmadı. Şeyh Nailî Efendi kısa bir müddet sonra hastalandı, fakat metanetini bozmadı. Bu zeki zat, Türk milletinin günün birinde büyük bir inkılâp yapacağından emindi. Tam on iki sene hastalıkla mücadele ederek o büyük günü bekledi.

Nihayet Meşrutiyet ilân edildi. Bütün menfalar gibi o da İstanbul'a avdet etti,

fakat vaziyeti istismar eden sahte kahramanlar gibi yaygaralar koparmaya tenezzül göstermediler. Sessiz sedasız İstanbul'a gelerek on iki seneden beri kapısı kilitlenmiş olan tekkesine tekrar girmek istedi. Şehzadebaşı civarında Çukurçeşme'de, Fevzi Paşa Caddesi'nde mütevazı bir eve yerleşti. İnkılâbın o mesut günlerini görmek için çektiği meşakkatleri unutuvermişti, fakat Afrika çöllerinde kazandığı amansız hastalık onu unutmadı. 1324 senesi Kânûn-ı evvel ayının ikinci salı günü hayata karşı gözlerini ebediyen kapadı. Cenazesi bazı dostlarının elleri üzerinde yükselerek Kocamustafapaşa'daki dergâhın haziresine naklolunarak orada defnedildi. Büyük ve mütevazı inkılâpçının ölümü ancak birkaç satır yazı ile gazete sütunlarına geçti.

2 Kânûn-ı evvel 1324 ve 15 Kânûn-ı evvel 1908 tarihli Şûrâ-yı Ümmet'ten (81:202):

> Teessüf-i azîm! Bedevî Dergâhı postnişini, gâzî-i hürriyet Şeyh Nailî Efendi bu gece geç vakit vefat etmiştir. Şehîd-i hürriyet bugün saat yedide Fevziye Caddesi'ndeki hanesinden ihtifâlât-ı lâyıka ile kaldırılarak Kocamustafapaşa civarındaki Bedevî Dergâhı haziresine vedîa-i rahmet-i gufrân edilecektir, rahmetullâhi aleyhi.
>
> Mevlûd-i Nebî kıraati: Şehîd-i hürriyet Şeyh Nailî Efendi merhumun rûh-ı pür-fütûhu için Nuruosmaniye Kulübü tarafından Sünbül Efendi Dergâh-ı şerîfinde Kânûn-ı evvelin on dokuzuncu günü mevlûd-i saâdet-i mevrid-i Hazret-i Risâlet-penâhî kıraat ettirileceğinden merhumun ruhunu şad etmek üzere arzu edenlerin yevm-i mezkûrda öğleden sonra dergâhta bulunmalarını halisane tavsiye ederiz.

Şeyh Mustafa Nailî, Meşrûtiyet'in ilânını müteakip çıkarılan umumî af üzerine İstanbul'a geldi. (202:188) "Trablusgarp'tan avdetinde tekkesini arsa hâlinde görünce içine fenalık gelip kapının önüne yıkıldı." Kardeşi İsmail Hakkı kaleminden çıkmış olduğu zehabını veren notlarda bu hususa temas edilir (81:198,201):

> İlân-ı hürriyeti müteakip Recep Paşa merhum ile birlikte İstanbul'a avdet eden ve mürşid-i hakîkatî-i hürriyet tekkesine indiği zaman sokakta kalmış, zira muhâfaza-i emlâk ve emvâl zımnında vekil bıraktığı Hakkâk Rifat Vefa Efendi iki sene geçer geçmez Kâdirîhane şeyhi ve Meclis-i Meşâyih reîs-i sâbıkı Şeyh Ahmed Efendi nam hafiyenin zulüm ve tecavüzüne uğrayarak tekkeden cebren ve kahren çıkarılmış ve tekke, görenlerin ... okutturacak derecede tahrip edilmiştir. Bu mihnetzede aile kira köşelerine iltica ve 3.000 lira raddesindeki zararlarının tazmini için ikâme-i da'vâya mecbur kalmıştır. Zayiattan cebine teslim edilmiş bir levha-i musnihadan başka bir şey ele geçmemiştir...

Meclis-i Meşâyih reisi ve Tophane Kâdirî Tekkesi şeyhi Ahmet Muhyiddin Efendi'nin "kambur" sıfatlı Şeyh Nailî için tomarına kaydettiği şu cümleler, siyasîleşen tekkeler ve şeyhleri için vaziyet tesbitiydi: "Altı yüz seneden mütecaviz bu devlet-i

ebed-müddetin hîn-i te'essüsünden beri gerek tekkelerce gerek meşayih ve dervişanca devlet ve hükûmet aleyhinde hiçbir vukuat zuhur etmemiştir, daima da'avât-ı hayriyye isticlâp etmekle melûftur; merkum Kambur leke bıraktı..." Vakıa, tekkesi elinden alınan ve yıkılan Nailî Efendi ile Muhyiddin Efendi arasındaki davaya dair Muhyiddin Efendi kendisini savunur. Muhyiddin Efendi'nin tomarında Şeyh Nailî ve ona dair değerlendirmeleri şöyledir (202:188-191):

> Şeyh Mustafa Nailî Efendi (Dolmabahçe hatibi): ...Fuad Paşa hafîdi Hikmet, Frengistan'a firar edip oranın ahvaliyle buranın ahvaline dair merkum Nailî Efendi ile te'âti-i muhâberâtta bulundukları hükûmetçe haber alınıp ve mektupları elde edilip büyük ninesi Dervişe Hanım marifetiyle bazı mahalde tevzi olunduğu birçok istintak ve edillelerle tezahür etmekle merkum Şeyh Nailî, Trablusgarp içerisine, biraderi İsmail Hakkı diğer mahalle, diğer biraderi Yümnî dahi mahall-i âhere teb'îd edilir. Fakat bunlar hâline münasip mikdâr-ı kifâye maaşlı memur tayin edilir, biri gümrük kolcusu gibi. Fakat habis Kambur'un şirzimesi bilcümle meşayih ve dervişana tesir eyledi, zira altı yüz seneden mütecaviz bu devlet-i ebed-müddetin hîn-i te'essüsünden beri gerek tekkelerce gerek meşayih ve dervişanca devlet ve hükûmet aleyhinde hiçbir vukuat zuhûr etmemiştir, daima da'avât-ı hayriyye isticlâp etmekle melûftur; merkum Kambur leke bıraktı.
>
> Bilâhare Kânûn-ı Esâsî ilânıyla afv-ı umûmî sırasında merkum dahi Trablus'tan serasker olan Arnavut Recep Paşa ile Dersaadet'e geldi. Artık bu habis de ahrârlar miyanında alkışlandı. Bu şaşaalara kendi gibilerinin gösterdikleri ikramata mağruren ayak tozuyla hakkımda arzuhâl ile tekkesinin harabını ve eşya ve sairenin mahv u perişaniyyetini tarafımdan sebebiyyet göstererek iki bin beş yüz liralık zarar ziyan davası açtı. Dava vekili tutarak mahkemeye celpname geldi. Tarafımızdan dahi bir vekil tayin olunarak şer'an kanunen tarafıma husumet peyda olmadığı serd ve beyan olundu. Üçüncü mahkemede haksız çıkacaklarını anladıklarından nükûl ettiler. Bu münasebetle de dört yüz lira bir taraftan, iki yüz lira diğerinden, elli lira kadar yine bir kimseden gelir gelmez dolandırdığı paraları hatırladıkça bi-gayri hakkın şu taarruzundan dolayı hazret-i şeyhin seyf-i kahhârına uğrayarak ansızın bir gecede geberip (estagfirullâh göçtü) gitti Şevval 1326.

Revnakoğlu, Şeyh Nailî'nin sürgün sebebi için Muhyiddin Efendi lehinde bulunarak (202:192) "Şeyh Nailî merhumun sürülmesine asıl sebep, dergâhında hürriyet için yapılan toplantılardan ziyade Jöntürklere ve tıbbiyelilere Meşveret gazetesini dağıtırken suç üstünde yakalanmış olmasıdır. Kâdirîhâne şeyhi Ahmed Efendi'nin hiçbir dahli olmamıştır, bilakis Ahmed Efendi kurtarmaya çalışmıştır, fakat muvaffak olamamıştır" hükmünü verir. Revnakoğlu, Şeyh "Mustafa Nailî'nin Diğer Menfa Arkadaşları" başlıklı bir notunda bu hususa işaret eder (202:190):

Mekâsıd-ı Sâlikîn ve *Esrâr-ı Ceberût-ı A'lâ* adındaki kitaplarla ve *Mezâhirü'l-Vücûd* tefsir ve tevilinin sahibi Âmâ Seyyid Ahmed Hüsâmeddîn Efendi merhum.

Kadızâde Ali Nail Bey merhum. Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye talebesinden ve henüz 16 yaşındayken Paris'te Jöntürkler'in çıkardığı Meşveret gazetesini okuduğu görüldüğünden Şeref vapuruyla Trablusgarp'a gönderildirler.

Bu gazeteyi Jöntürkler çıkartıyordu. Şeyh Nailî de bu gazeteyi merkep üstünde heybe içinde sokak sokak, kapı kapı dolaşarak isimleri yazılı evlerden içeriye bırakması ve talebeye dağıtması sürülmesine sebep oldu. Bu hususta *Şeref Vapurları* adındaki eserde malûmat var. Beş perdelik bu kitabın diğer adı *Afv ile Mahkûm* 1323 - 1907'de bastırılmıştır.

Abdurrahman Şeref, İsmail Zühdü Bey'in vefatı münasebetiyle Târîh-i Encümen-i Osmânî Mecmuası'ndaki (Haziran 1328) yazısında, Avrupa'da basılan ve meşrutiyet fikrini yayan bu gazeteleri yüzü aşkın şahsa Mustafa Nailî'nin bir müvezzi gibi dağıttığını haber veren kişinin Nümûne-i Terakkî müdürü Sakızlı Mehmed Nâdir Efendi olduğunu kaydeder. Ona göre bu şahsın jurnaliyle yakalanan birçok kişi sürgüne gönderildi.

Şeyh Nailî Efendi sürgünde iken (81:255) "Tekkede kendisinin sütkardeşi ve halifesi Hakkâk Rifat Efendi bir müddet vekâlet etmişti, sonra Rifat Efendi'den de alınmış, tekke kapatılmıştı." Nailî Efendi'nin vefatıyla yerine oğlu Niyazi Efendi geldi (202:187):

Oğlu Şeyh Ahmed Niyazî Efendi (Ahmedî): Hilâfetini Beylerbeyi İstavroz şeyhi Seyyid Efendi'dendir. Tekkesinin son şeyhiydi. Tekkelerin seddinden sonra Ordu'da inhisar müdürlüğünde bulundu, daha sonra Iğdır'a gitti. Dergâhı kısmen imar etmişti. Iğdır'dan Giresun Fındık Koperatifi muhasebeciliğine gönderildi. Orada hayli müddet sonra 1 Nisan 1938'de vefat etti, orada yatıyor.

Nailî Efendi'nin diğer oğlu Aşkî Nailî Eren'di (202:190,187):

Oğlu Aşkî Nailî Bey, harekât-ı milliye esnasında Ankara'da ve sonraları da Mersin'de istihbarat şefliği etmiştir. Merkez Efendi'de ikinci kısımda medfundur.

Merkez Efendi ikinci kısımda kapıdan girerken sağ başta birinci adada ve ön duvarın dibinde ilk sıranın başı: "Kocamustafapaşa - Bedevî Tekkesi hadimlerinden Erenler Ailesi"ne ait medfun beş medfeni bulunan, etrafı çevrili hususî makberede önden ikinci mezarda muntazam mermer baş şahide yeni harflerle:

Aşkî Naili Eren

1893- 1952

Asıl adı Ali Aşkî'dir, Şeyh Nailî'nin ikinci oğludur. Bu kabrin yanında Mustafa Naili, Niyazi ve Fatma Zehra'nın tarihsiz müşterek kitabeleri vardır.

Bugün büsbütün yok olmuş tekkenin yerinde yeller esen haziresinde Revnakoğlu birkaç mezar taşı tesbit etmişti. Şimdi kayıp olan bu mezarların bazıları:

(205:490): Göğsünde Bedeviyye'nin şerbet gülü; düz, sade, başlıksız mermer taş, eski tarz sülüs: "Bu dergâhın cârûb-keş bacılarından olup hacc-ı şerîfe âzim oldukta ba'de'l-hac Mine'de vefât eden Hâcce, dervîşe, merhûme Şerîfe Fatma Hatun'un rûhıyıçın el-fâtiha, 1262"

Revnakoğlu bu mezarın sahibesinin "cârûb-keş" sıfatını açıklamak için buraya bir not düşer: "Cârûb-keş tabir edilen zat, Mevlevîlerin "süpürgeci" dediği, Mevlevîlerde semahaneyi, Bektaşîlerde meydanı, diğer tarikatlarda türbe ve tevhîdhaneyi süpürüp temizlemeye ve bekleyip muhafaza etmeye memur dede veya dervîşândır ki nukabâdan seçilir ve meydancı maiyetinde iş görür. Bu zata "ferrâş dede"den galat olarak "faraş dede" dahi denilmektedir."

(205:498): Düz ve sade mermer taş (vezin sıkıntılı):

Hû Dost

Hayıf hünkâr müezzinlerinin mergûb u mümtâzı
Sarây-ı fânîden el çekti oldu âzim-i ukbâ

Edâ-yı hac edip avdet edince Mısr-ı ma'mûra
O yerde meksi için feth-i ebvâb eyledi Mevlâ

Biraz müddet muammer oldu onda zevk-i hâtırla
Erişti va'desi nâgâh oldu nâil-i me'vâ

Sedâ-yı hûba mâlik andelîb-i bâg-ı âlemdi
Nevâsın gûş eden tahsîn ederdi cümle ser-tâ-pâ

Duâ-yı hayrla çıktı bu târîh-i cevherden
Ola vuslat-geh-i el-Hâc Seyyid Mehmed ravza-i ra'nâ, fâtiha, 1249.

Revnakoğlu, yukarıda ismi geçen Seyyid Mehmed için bir başka yerde şu bilgiyi verir (160:474):

> Hacı Mehmed Efendi: Güzel sesi ile tanınmış, Kocamustafapaşa ve Topkapı çevresindeki tekkelerde zakirlik etmiş, zamanında şöhret kazanmış, vefatına kadar hünkâr müezzinliğinde bulunmuştur. Hacdan sonra Mısır'a gitti, kısa bir müddet sonra orada vefat etti. Kocamustafapaşa – Dana Yokuşu'nda Bedeviyye'den Ahmed Niyazî Baba Dergâh-ı şerîfi haziresinde gördüğümüz manzum kitabeli mezarı, makam taşı olarak sonradan yaptırılmıştır. Başında kalın püsküllü Mahmudiye fesi vardır. Tümsek hâlinde toprak yığını ve molozlar altından çıkarttığım talik kitabesinde şunları okuyoruz...

(205:491): Pehlesiyle beraber yıkılmış, üst kısmı ziynetli düz mermer taş, talik ile: "Yâ Hû - Bâd-ı ecel erişti bu gonca gül rûyuna - Hiç göz açtırmayıp ermedi maksûduna - Nev-civânım gitti şimdi bâg-ı cennet sarâyına - Böyle imiş hükm-i ilâhî râzî oldum emrine - Tarîk-i Bedeviyye'den es-Seyyid el-Hâc Ahmed Niyazî Efendi'nin hemşîresi

Şerife Hoca Tâhire Molla rûhuna fâtiha, 11 Ramazan 1273."

(205:491): Baş tarafına yakın muhterik, tamamen erimiş, kırık ve yere yıkık, göğsünde kabartma kırmızı burma destarlı Bedevî sikkesi; başlıksız, yuvarlak kalın mermer taş, güzel bir celî ile: "Yâ Hû - Tarîkat-i aliyye-i Bedeviyye'den işbu dergâh-ı şerîfin nukabâsı es-Seyyid Abdullah Dedeefendi'nin rûh-ı şerîfi için lillâhi el-fâtiha, 24 Rebiülevvel 1301."

(205:492): Başında kırmızı fes rengine boyalı Mahmudiye fesi, göğsünde destarlı ve kubbeli sikke, üst kısmı ziynetli, mısra araları çizgili, kısmen boyalı, kenarları zırhlı, düz beyaz mermer taş, talikle:

Yâ Hû

Ey felek cânlar dayanmaz âh ile giryânıma
Kanda kalmış yâr ahbâbım ki gelmez yanıma

Gençliğimde hasretâ büktü belim tîg-i ecel
Âh kim girmiş ecel cellâdı bu dem kanıma

Zâr zâr ağlar benim gûş eyleyen ahvâlimi
Yanmasın mı dost olan ahbâbımız sûzânıma

Âh feryâd eyleyip çok dîdeler hûn-bâr olur

...

Nısf-ı ömrüm geçmeden gittim cihândan hasretâ
Râziyâ yazsın tevârîh nâle vü efgânıma

Esbak Habbâzbaşızâde merhûm Hakkâk kâtibi Ali Beyzâde Bâb-ı Seraskerî yoklama kâtibi merhûm Vassâf Nihânî Bey'in rûhıyıçun el-fâtiha, 1235.

(205:493): Baş kısmı gayet ziynetli, oymalı, göğsünde mihrap içinde sonradan yanlışlıkla yeşile boyanmış Bedevî şerbet gülü, mermer taş, sülüsle: "Beni kıl magfiret ey Rabb-i yezdân – Bi-hakk-ı arş-ı a'zam nûr-ı Kur'ân – Gelip kabrim ziyâret eden ihvân – Edeler rûhuma bir fâtiha ihsân. Çekmece-i kebîr'de Bektaşzâde Ali Ağa'nın zevcesi Şerife Dervişe Habibe Hatun'un rûhıyıçun el-fâtiha, 12 Muharrem 1264."

Diğer mezar kitabeleri için bkz. 205:494-505.

Revnakoğlu, bir başka dosyada bu tekkenin bahçesindeki sarnıç bileziğine 18 Ağustos 1941 tarihli bir notunda temas edecektir (62:181):

> Kocamustafapaşa – Dana Yokuşu'nda Ahmed Niyazi Baba Dergâh-ı şerîfi bahçesinde 35 cm yüksekliğinde, yuvarlak, oymalı, oluklu, beyaz mermerden sarnıç kapağı bileziğinde güzel talik yazısı ile çevreleme: "Devletli, ismetli Âdile Sultan hazretlerinin cariyelerinden merhûme Ceylan Usta'nın eser-i hayriyyesidir, 1305."

Revnakoğlu dosyalarında kuyu bileziği kitabeleri

Üsküdar Karacaahmet Mezarlığı'nda (62:175), Miskinler civarında, ikinci kapıda, ulu çınar önünde, üstü çimento ile kapatılmış kuyu. Dört köşeli, yüksekçe taş bileziğin kapıya bakan yüzünde nesih ile (tesbit tarihi 8 Kasım 1965): "Sâhibü'l-hayrâttan esbak kapudan-ı müteveffâ devletli Mehmed Ali Paşa'nın mahdum-ı şehriyârı Damat Edhem Paşa'nın hayratıdır, 1303."

Beylerbeyi – Abdullah Ağa Mahallesi'nde Hacı Emin Efendi Camii'nin mihrabı önü tarafında (62:176), hâlen kullanılmakta olan demir tulumbalı, kalın mermer bilezikli, derin kazdırılmış bir kuyu görüyoruz. Suyu 9 metre aşağısında kalmıştır. Bileziğin alt kenarında çevreleme olarak yazılmış iki satırlık sülüs kitabe şudur: "İşbu câmi'-i şerîfin banisi merhûm imâm-ı sânî-i hazret-i şehriyârî es-Seyyid el-Hâc Hafız Mehmed Emin Efendi'nin hayratıdır. (Tarihi yazılmamıştır. Yanındaki namazgâhın mihrabı 1254 tarihlidir.)

Eyüp – Kâşgarî Dergâh-ı şerîfi avlusunda (62:177-78), dedegân hücreleri ile Şeyh İsa Efendi'nin hususî türbesi arasında şadırvan önüne yakın yerde çiçek motifli, yüksek boyda, endamlı, güzel mermer bileziğin Şeyh İsa en-Nakşibendî türbesine bakan yüzünde talik yazı ile: "Surre-i hümâyûn emini esbak es-Seyyid Hacı Ahmed Bican Paşa'nın rûhıyıçun fâtiha, 13 Safer 1290." (Tesbit tarihi 3 Ağustos 1966)

Ortaköy – Cavid Ağa Camii arkasında (62:179), eski Türk Sokağı'nda 2-2 numaralı, iki katlı ahşap evin yanındadır. Demir çıkrıklı ve kapaklıdır, hâlen kullanılıyor. Mermer bileziğinim çevresinde iki satır üzerine sülüsle: "Devletli, ismetli Zekiye Sultan aliyyetü'ş-şân hazretlerinin ağası Lala Kâmil Ağa'nın vakfıdır, 1324." (Tesbit tarihi 8 Ekim 1961)

Kadıköy – Koşuyolu Kalfaçeşme Caddesi karşısında (62:179,176), belediye evlerine kıvrılan Mütevelli Çeşme Sokağı'nın başında ve otobüs durağının az gerisinde, kapaklı, yüksek boyda mermer bilezikli muntazam kuyu, kullanılıyor. İki buçuk satırlı kitabesi bileziğin üst kenarında ve Koşuyolu'na bakan yüzündedir: "Cennet-mekân, firdevs-âşiyân Sultan Mahmud-ı Sânî hazretlerinin kerîme-i muhteremeleri devletli, ismetli Âdile Sultan aleyyetü'ş-şân hazretlerinin hayratıdır, Muharrem 1309." (Tesbit tarihi Eylül 1961)

Büyük Çamlıca Tepesi'nde, İvaz Fakih Türbesi'nin bulunduğu çevrede (62:182), demir çıkrığı sökülmüş, demir kapaklı işlek kuyu. Kuyu ağzı ile bir görünen çok basık mermer bileziğin kenarında birer beyit olarak talik yazı ile: "Atâş-ı âlem için kıldı hafr ile inşâ - Ziya Efendi bu dil-cû mahalde bi'r-i safâ - Senîh akıttı kalemden su gibi bir târîh – Zihî bu bi'r-i latîf oldu hayrıla ihyâ, 1272." (Tesbit tarihi 23 Haziran 1963)

Küçük Çamlıca'da, Hazret-i Hüdâî'ye ait Çilehane Câmi'-i şerîfi bahçesinde (62:182), abdest muslukları yanında, muntazam kapaklı, yüksekçe bilezikli ve demir çıkrıklıdır.

Bileziğin batı yüzünde talik ile iki buçuk satır olarak: "Cennet-mekân Sultan Mahmud Han hazretlerinin kadınlarından üçüncü Aşûbî Can Kadınefendi'nin hayratıdır, 1285." (Tesbit tarihi Haziran 1963)

Eyüp – Gümüşsuyu'nda, Karyağdı Baba Tekkesi avlusunda (62:183-84) hâlen işlek kuyunun bileziğinde talik yazı ile: "Karyağdı Baba Dergâhı muhibbânından Mustafa Şevki Efendi'nin inşa eylediği sarnıçın hasenâtından geçmişlerinin ervâhları ve cümle ehl-i îmânın rûh-ı revânları şâd handân ola." Bileziğin arka yüzünde yine talik ile: "Efdalü'l-a'mâl sakyü'l-mâ' buyurmuştur Resûl – Su sebîlullâh li-rûhi'l-Hasaneyn ola makbûl, Şaban 1319." (Tesbit tarihi Haziran 1948)

Sultanahmet Câmi'-i şerîfi avlusunda, musallâ tarafında (62:185), duvar önündeki taşların üstüne bırakılmış sapasağlam, tertemiz beyaz mermer bileziğin kenarında nesih yazı ile: "Sâhibetü'l-hayrât merhûme Deli Saraylı Nefise Hanım'ın hayratıdır, 8 Şaban 1225." (Tesbit tarihi 8 Temmuz 1963)

Üsküdar'da Küçük Selimiye Çiçekçi durağında (62:185) şimdilik ağzı açık, derin, kurumuş "ana kuyusu." Dört köşeli bileziğinin ön yüzünde mistarlı sülüs ile: "Sâhibü'l-hayrât Naci Bey'in ve Meymenet Hanım'ın rûhlarına fâtiha, 1318." Sol yanında kurumuş, muattal mermer yalağı vardır. (Tesbit tarihi 16 Mart 1962)

Paşabahçe'de eski tuğla fabrikası sokağında, 2-4 numaralı iki evin arasında (62:186) Emin Çavuş'un evinin kapısı önünde muntazam, sağlam demir çıkrıklı, kapaklı kuyu. Mermer bileziğinde nesih ile: "Nesl-i ulyâ-yı hıdîviden: Cûd-ı lutfuyla vücûd buldu bu bi'r-i cân-fezâ - Teşnegân sîrâbe-i mâü'l-hayât oldukça Hak – Kendisin etsin zülâl-i feyzine makrûn sezâ, 1318."

Büyük Çamlıca'da, İvaz Efendi'deki sarnıç bileziği kitabesi (Konyalı arşivinden)

Fındıklı'da bir zamanlar bulunan kitabeli Hatice Hatun Kuyusu (Konyalı arşivinden)

Fatih – Sultanselim Tevkiî Cafer Mahallesi'nde Darülmesnevî sarnıç bileziği 1268. Avluda Şeyh Murad en-Nakşibendî Türbesi önünde kuyu şeklinde, yerden 78 cm yüksekliğinde oluklu, yuvarlak mermer sarnıç bileziği: "Cennet-mekân, firdevs-âşiyân Gazi Sultan Mahmud Han hazretlerinin başkadınları iffetli, ismetli Nevfidan Kadınefendi hazretlerinin hayrât-ı meberrâtlarıdır, 1268."

Hacı Evhadüddin Camii

Şimdi tekrar Yedikule'ye, başa dönüyoruz. Yedikule Caddesi'nden Hacı Evhaddin Caddesi'ne giriyoruz. Yolun ilerisinde sağda Hacı Evhaddin Camii önündeyiz.
(Yedikule Mahallesi, 2716 ada, 88 parsel)

Cami ve müştemilâtı 1585'te Kasap Hacı Evhadüddin tarafından yaptırıldı. Camideki bir kitabede bu husus tesbit edilir (179-2:29) "Kitabeli avlu kapısından Yedikule istikametinde hazirenin altıncı penceresi üstünde dört köşeli, tek mistarlı beyaz mermer üzerine istifli güzel bir celî ile yazılı "Sâhibü'l-hayrât ve'l-hasenât - el-Hâc Evhadüddin rahimehullah 993." Bu caminin vakıf nazırları hep kasap esnafındandı.

Caminin bilhassa Abdülmecid devrindeki ihyası, avlu kapısı tâkında dörtgen beyaz mermer üzerine talik yazılı, ortasında Abdülmecid'in tuğrası olan kitabede Safvet'in manzumesinden takip edilebiliyor (179-2:34):

Kıldı ihyâ tekye vü hucrât-ı Hacı Evhad'ı
Câmi'ü'l hayrât sultân-ı zamân Abdülmecid

Mesnevî şeyhi Hüsameddin Efendi'nin dahi
Yaptı beyt-i kalbini rûh-ı cihân Abdülmecid

Bir de şâdırvân îcâd eyleyip şevket ile
Menba'-ı cûd olduğın kıldı beyân Abdülmecid

Çok kerâmettir ki ettirdi duâ-yı hayr ile
Az vakitte herkesi ratbü'l lisân Abdülmecid

Söyle ey Safvet leb-i ifrâd ile târîhini
Yaptı bu dergâhı muhkem hükm-i Hân Abdülmecid (H. 1268) (1850-51)

1850-51 (H.1267) tarihinde camiyi elden geçirten Abdülmecid tarafından ihya edilen ahşap tekke hücreleri geçen asrın ortalarında harap hâldeydi, bugün geriye bir şey kalmadı, yerlerine imam lojmanları yapıldı. Abdülmecid'in tamirinde bugün yerinde duran bir de şadırvan ilâve edilmişti. Bu tamir sırasında tekkenin şeyhliğini yürütmekte olan Hüsameddin Efendi'den ileride bahsedeceğiz. Revnakoğlu, caminin son tamir tarihinin 1945 olduğunu kaydetmişti.

Cami herhâlde Sinan'ın eseridir. Bugün ne tekke hücreleri ne de Abdülmecid'in hünkâr mahfili kaldı!

Hacı Evhadüddin Tekkesi hücreleri (Encümen arşivinden)

Hacı Evhadüddin Tekkesi'nde Şeyh Bâkîzâde Şeyh Mehmed Çelebi, Koca Mustafa Paşa Hankahı'nda medfun Eyüplü Şeyh Seyyid Mehmed Efendi (ö. H. 1038, M. 1617), Şeyh Musa Efendi (ö. H. 1066, M. 1655-56) ve Abdülehad Nuri'nin halifelerinden Şeyh Seyyid Hacı Hüseyin Efendi (ö. 28 Cemaziyelahir 1105, 24 Şubat 1694) ilk şeyhler olarak posta oturdular.

Hacı Evhadüddin Tekkesi hücreleri yıkılmadan önce (Belediye arşivinden)

Tekke bu şeyhlerden sonra büsbütün Sünbüliyye'ye geçti:

Şeyh Seyyid Hacı Hüseyin Efendi'den sonra damadı Şeyh Seyyid Mehmed Efendi, kayınpederinden sonra vefat tarihi 1732-33'e kadar kırk yıl kadar bu makamın şeyhliğini yürüttü. Caminin ön haziresinde başında büyük Sünbülî tâçlı ve talikle yazılı mezar taşında şunlar yazar (179-2:30): "Âh vâh azm eyledi ukbâya kutbu'l-ârifîn - Hazret-i Seyyid Mehemmed şeyh-i Hacı Evhadî - Nice yıl oldu saâdet birle seccâde-nişîn - Sâlikân-ı Hakk'ı râh-ı hakka irşâd eyledi - Yâ ilâhî eyleyip gark-ı bihâr-ı magfiret - Fazlıyıla gülsitân-ı cennet olsun merkadi - Gûş edince fevtini Muhyî dedi târîhini - Âh vâh Seyyid Mehemmed şeyh-i Hacı Evhadî" 1145.

Seyyid Mehmed'i bu sefer kendi damadı Şeyh Mustafa Efendi takip eder. 1748'de vefat eden şeyhin ön hazirede cesim tâc-ı şerîfli, mailen mistarlı beyaz mermer taşında talikle (179-2:31): "Rûhıyıçun el-fâtiha- Dâmâd-ı kutbu'l-vâsılîn Seyyid Mehemmed kim dilâ - Fazlıyla ol kân-ı edeb olmuştu asrında ferîd - Şeyh Mustafa yâhû düşüp fevtine bir târîh onun - Kürsî-nişîn-i meclis-i sahn-ı cinân ede Mecîd, 1161."

Şeyh Seyyid Abdülkerim Efendi'nin mezarı

Şeyh Mustafa Efendi'den sonra posta oğlu Seyyid Abdülkerim Efendi oturdu. 1767-68 vefat tarihli bu şeyhin de mezarı haziredeydir (179-2:31): "Yâ hû - O kenz-i esrâr-ı hakîkat, sadef-i dürr-i kerâmet merhûm el-Hâc Evhad şeyhi es-Seyyid Hüseyin Efendi'nin hafîdi es-Seyyid Abdülkerim Efendi rûhıyıçun el-fâtiha 1181."

Şeyh Abdülkerim Efendi'den sonra oğlu Şeyh Mustafa Efendi posta geçti. Vefatı 13 Cemaziyelahir 1183 (14 Ekim 1769). Ardından Şeyh Abdülkerim Efendi'nin bir diğer oğlu Şeyh Seyyid Abdüşşekûr Çelebi postnişin oldu. Kardeşinden iki yıl sonra vefat etti: 19 Zilhicce 1184 (5 Nisan 1771) Bu son şeyhin ön hazirede, ortalarda, mistarlı beyazımsı küfeki taş, kitabesi sülüs, başında cesim Sünbülî tacı olan taşında (179-2:32) "Merhûm sâbıkan Hacı Evhad şeyhi es-Seyyid Abdülkerim Efendi'nin oğlu eş-Şeyh es-Seyyid Abdüşşekûr Çelebi rûhıyıçun el-fâtiha, 1184" yazar. Abdüşşekûr Çelebi'den sonra Şeyh Abdülkerim Efendi'nin üçüncü oğlu Seyyid Mehmed Celâleddîn Efendi şeyh oldu (ö. H. 1220, M. 1805-6).

Bu sefer posta Şikârîzâde Şeyh Hacı Ahmed Efendi oturdu. Kendisi Fındıklı şeyhi Nebih Efendi'nin halifesidir.

Şikârîzâde, H.1206'da gittiği hacda Medine kadısı Mollacıkzâde İshak Efendi'nin maiyetinde orada bir yıl kalmış, Hz. Peygamber'in medfun olduğu hücre-i saâdeti, ravza-i mutahharayı, burada icra edilen hususî merasimleri *Tayyibetü'l-Ezkâr* adlı risalesinde anlatmıştı. Medine çok uzak bir mesafeydi, her müslümanın bin türlü hülyasını besleyen bu uzak mekân, Şikârîzâde tasviriyle okuyucuda Medine'yi dinî cepheleriyle görünür hâle geliyor, burayı görme arzusu uyandırıyordu. Eser müstesna bir müşahede mahsulüdür.

Koca Mustafa Paşa Dergâhı'nda zakirbaşısı da olan Şikârîzâde, bestelediği ilâhîlerle musiki tarihimizdeki ehemmiyetli bir yer tutar. Güftesi Seyyid Seyfullah'a ait "Yâ Resûlallâh bize gör n'etti âsî ümmetin" nutku onun hicazdan evsat usulünde bestesidir. Sadeddin Nüzhet, Şikârîzâde'nin ancak on beşe yakın bestesini toplayabilmişti.

Sadettin Nüzhet Ergun, Şikârîzâde'nin Koca Mustafa Paşa Tekkesi şeyhi Mehmed Hâşim Efendi'nin (ö. M. 1784, H. 1199) halifesi olduğunu söylüyorsa da Revnakoğlu onun Fındıklı Hatuniye Tekkesi şeyhi Nebih Efendi'nin halifesi olduğunu kaydeder. Kısmen 121:4'te bulunan yukarıdaki malûmatın referansı Revnakoğlu'nda Şikârîzâde aynen şu şekilde yer alır (179-2:18-19):

> Şikârîzâde Şeyh Hacı Ahmed Efendi (Ser-zâkirân-ı Hânkâh-ı Hazret-i Sünbül): İlâhî bestekârıdır. Fındıklı şeyhi Nebih Efendi'nin halifesidir ve makâm-ı pîrde zakirbaşıdır. Seyyid Seyfullah hazretlerinin "Yâ Resûlallâh bize gör n'etti âsî ümmetin" nutk-ı şerîflerini hicazdan evsat usulünde bestelemiştir. 16 Muharrem 1247'de göçtü. Kocamustafapaşa Hankahı'nda medfundur
>
> Koca Mustafa Paşa Hânkâh-ı şerîfi haziresi, türbe-i Cenâb-ı Pîr'in müvacehe penceresine bakan parmaklık dahilinde ve önünde pehle üstünde, sade beyaz mermer taş, başında Sünbülî tâc-ı şerîf, yazısı sülüs (Rahime Sultan Türbesi önündedir), tâç eski tarzda karavana şeklindedir: "Hû - Kudemâ-yı sûfiyyeden bu hankahta zakirbaşı ve Hacı Evhadüddin Tekkesi şeyhi merhûm el-muhtâc ilâ rahmeti rabbihi'l-gafûr Şikârîzâde el-Hâc Ahmed Efendi rûhıyıçun lillâhi'l-fâtiha 16 Muharrem 1247 [27 Haziran 1831], harrerehu Zihnî."

Aynî divanında s. 362:

> *O şehbâz-ı hakîkat Şeyh Evhad Tekkesi şeyhi*
> *Bu fânî âşiyândan uçmağa cân attı bî-pervâ*
> *Uçunca murg-ı rûhu cennete Aynî dedim târîh*
> *Şikârîzâde'yi bâz-ı ecel sayd etti vâ hayfâ, 1247*

Diğer:

> *Hacı Evhad Tekkesi şeyhi Şikârîzâde kim*
> *Bozdu dâm-ı dehri göçtü adne nîgû hû ile*
> *Ehl-i tevhîde dedim târîh-i fevtin dür gibi*
> *Göçtü zâkirbaşı kurb-ı Hakk'a yâhû hû ile, 1247*

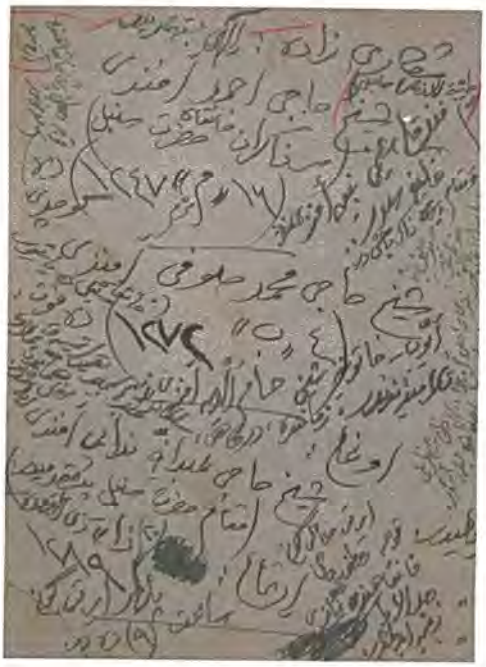
Şikârîzâde'den sonra Hacı Evhad'ın şeyhliğine Eyüp Hatuniye şeyhi Hüsameddin Efendi'nin (ö. 1864) ders talebelerinden Hacı Mehmed Sofu Efendi geçti.

11 Mart 1856 (4 Receb 1272) tarihinde vefat eden ve Koca Mustafa Paşa Asitanesi'nde defnedilen bu şeyhin zamanında cami-tekke Sultan Abdülmecid tarafından tamir edilmiş, bugün izi kalmamış olan bir de mahfil ilâve edilmişti. Yine bu şeyhin zamanında 1832-1850 tarihleri arasında Hüsameddin Efendi burada cuma günleri *Mesnevî*, pazartesi günleri ikindiden sonra Kadı Beyzavî tefsiri, salı da *Buhârî* okutuyordu. Hüsameddin Efendi bu devre boyunca tekkede bir zamanlar Niyazî Mısrî'nin kaldığı hücrede ikamet etmişti. Bu tekkeden ayrılış sebebi, Abdülmecid'in bu camiye yaptırdığı mahfili hoş görmemesiydi. Bugün tamamıyla yok olmuş tekke hücrelerinin arsasında şimdi imam ve müezzin lojmanı vardır.

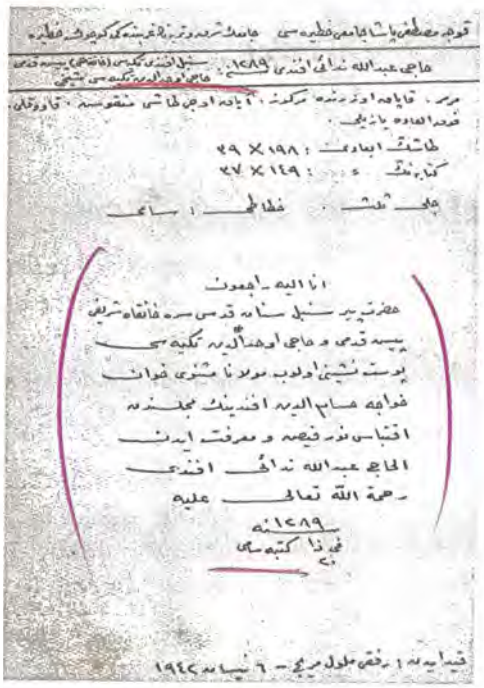
Hacı Mehmed Sofu Efendi'nin vefatından sonra posta oğlu Hacı Abdullah Nidaî Efendi oturdu. Daha önce Koca Mustafa Paşa Hankahı'nda pîş-kadem olan, zikir ayinlerini yöneten Nidaî 19 Ocak 1873'te vefat ettiğinde babası gibi Koca Mustafa Paşa Hankahı'na defnedildi. O da Mesnevîhân Hoca Hüsameddin Efendi'nin talebelerindendi.

Revnakoğlu, Nidaî'nin mezarını tavsif eder: "Koca Mustafa Paşa Camii haziresi, caminin şark ve türbenin garbındaki küçük hazire. Mermer kapak üzerinde merkûz ayak ucu taşı menkuş, kavuklu, fevkalade yazılı, celî sülüs, hattası Sâmî: "İnnâ ileyhi râci'ûn" - Hazret-i Pîr Sünbül Sinân kuddise sırruhu hânkâh-ı şerîfi pîş-kademi ve Hacı Evhadüddin Tekkesi postnişîni olup Mevlânâ Mesnevîhân Hoca Hüsameddin Efendi'nin meclisinde iktibâs-ı nûr-ı feyz ü ma'rifet eden el-Hâc Abdullah Nidaî Efendi rahmetullâhi taâlâ aleyhi, 20 Zilkade 1289." Ketebehu Sâmî (Kaydeden Rıfkı Melûl Meriç 6 Nisan 1942)

Nidaî'nin Debbağ Hacı Mehmed Tevfik Efendi adındaki halifesi Revnakoğlu'nun notlarına girer (179-2:20):

Revnakoğlu notlarında Şeyh Hacı Mehmed Sofu (179-2:18)

Abdullah Nidaî Efendi'nin Rıfkı Melûl Meriç eliyle tesbit edilen mezar kitabesi (179-2:21)

Örümcek Dede'nin mezar taşı (Hacı Evhaddin Camii haziresi)

Hacı Mehmed Tevfik Efendi (Debbağ), Zeyrek'te Sultan Hamîd-i Evvel'in altıncı kadını Şebsafa Hatun'un yaptırdığı Zeyrek Câmi'-i şerîfinin imamı Hafız Hüseyin Efendi'nin oğludur. Koca Mustafa Paşa Hankahı'nın en son olarak sertarîkliğini yapan bu zattır. Hânkâh-ı şerîfin haziresinde Şa'bâniyye ricalinden Şeyh Necib Efendi'nin yattığı parmaklık dahilinde haremi Zehra Hanım'ın kabri içindedir. Zehra Hanım'ın kitabesi varsa da kendisine ayrıca taş dikilmemiştir.

Hacı Mehmed Sofu Efendi'nin oğlu Hacı Abdullah Nidaî Efendi'den sonra bir diğer oğlu "Hacı Hasan Efendi" diye de bilinen Hattat Şeyh Hacı Hasan Vefa Efendi buraya postnişin oldu. Revnakoğlu bu ilginç şeyh için şu notları düşer (179-2:26):

> Gayet zarif, hazırcevap bir zattı; fıkraları, nükteleri beyne'l-meşâyih meşhur olmuştu. Pek güzel talik yazardı. Hazret-i Sünbül'ün karşısında câmi'-i şerîfin sol yanında medfundur. Hat icazesini Çarşambalı Hulûsî Efendi'den almıştır. Demirhane Caddesi üzerinde Fatih'in sakabaşısı Deryâyî Şeyh Ali Efendi'nin sandukası önündeki 1302 tarihli ve talik yazılı levha bu zatındır. Kaydı kuydu olmayan, zuhurata ve gönlünün ilhamına tabi bir adamdı. Cuma namazına diye dergâhtan çıkar, Bursa'ya giderdi. Nerede ezan okunsa orada namaz kılar, böyle bir insandı.

Revnakoğlu, Sofuzade Hasan Vefa'nın bir hattına İznik'te rast gelir (:82:67):

> Yedikule – Hacı Evhad Tekkesi postnişini Sofuzâde Hattat Hasan Vefa Efendi'nin İznik'te Millî Müze'de gördüğüm bir levhası, talik ile:
>
> *Tâc-ı gevherden muallâdır bu tâcın pâyesi*
> *Vech-i pâk-i evliyâda mültemistir sâyesi, 1322, meşekahu Sofuzâde Hasan Vefa, gufire lehümâ.*

Tekkenin son postnişini Topal Yakup Efendi, yani Şeyh Yakup Efendi'ydi (179-2:26): "Tapuda kâtipti." Torunu Ali Haydar Erez'in Revnakoğlu'na söylediğine göre şeyh "Yedikule'de kapıdan çıkınca soldaki kabristanın kapısından içeri doğru 25. mezarda medfundur."

Cami-tekke haziresinde yatan Örümcek Dede için Revnakoğlu şu bilgiye yer sverir (179-2:18-40):

> Örümcek Dede, Adı Abdülehad'dır, fakat bu ad hiç kullanılmaz. Mezarı Hacı Evhadüddin Camii ve tekkesinde, arka hazirede, cami duvarının dibinde ve köşesindedir. Başında büyük Halvetî tâcı. Mistarsız beyaz mermer üzerine bozuk bir sülüs ile: "Merhûm ve magfûr Örümcek Ehad Efendi rûhuna fâtiha, 1159."
>
> İstanbul'da bir de Örümceksiz Dede, vardı, ona da bazen "Örümcek Dede" de denilirdi, mezarı Mimar Acem Camii ve Tekkesi karşısındaydı.

Yahya Kemal Beyatlı ve şeyhi Şeyh Sadeddin Efendi

Hatıralarına göre Yahya Kemal'in Üsküp devresinde şiirle yazılı metinler dışında teması sade Şair Sadeddin Sırrı'ylaydır; şiiri ondan meşk eder; aruza hâkimiyetini temin, kudretli şairlerin şiirlerini tanzir ve tahmisle nazma sülûku bu şeyhin teslik ve tedrisiyledir. Şair Sadeddin, aynı zamanda Şeyh Sadeddin Sırrî'dir.

Üsküp Rifâ'î Dergâhı'nın ince ruhlu şeyhi, arkasında bir divan bırakmasa da Cerîde-i Sûfiyye'de ve Sadâ-yı Millet'te "Şeyh Sadeddin Sırrî" ya da sadece "Sırrî" imzalarıyla çıkan sufiyane manzumeleri ilgi görmüş, muhitinde sevilmiştir: Revnakoğlu, Muallim Naci'nin Türk şiirinde açtığı vadide şahsî üslubuyla dikkat çeken ve merkezi Belgrat'ta bulunan Yugoslavya'da Yüksek Tahsil ve Maarif Cemiyeti'nin de başkanı olan Sadeddin Efendi için bulunduğu "Üsküp'ün son asırda hakikaten vücuduyla iftihar eylediği büyük irfan ve edebiyat yolunda şiirler vücuda getirmekte de üstadane bir iktidara malik bulunuyordu" değerlendirmeleri haksız değildir.

Şeyhimiz, neşir sahasına geç çıksa da şiirle temasının çok erken yaşlarda başladığını ve vücut bulan ilk manzumelerinin babasının şiir terbiyesinden geçtiğini kaydeder:

Babam şiire meraklı idi, bu sebeple on iki yaşlarımda iken ben bazı parçalar yazar, babamın görebileceği bir yerde bırakırdım; babam bunları görür, tashih ederdi ve bazı talimat yazıp yine bırakırdı, sonra ben alıp kusurlarımı anlar ve ıslâha çalışırdım. On beş yaşımda Türkçede kullanılan Arabî, Fârisî kelimeleri doğru olarak kullanmaya başlamıştım; vezin, kafiye usullerini de öğrenmiştim...

Şair Sadeddin Efendi'nin şiirde takip ettiği kadim geleneğe daha sonra Yahya Kemal de intisap edecektir. Edebiyattaki vaziyetini Sadeddin Efendi kendi dilinden şöyle anlatır:

Edebiyât-ı İslâmiyye'nin Şinasi merhumdan Naci zamanına kadar devam eden devr-i teceddüdü içinde meydân-ı sühanda isbât-ı vücûd eden kahramanlardan biri de Deli Şair'dir:

Âyet-i hüsnün kitâbullâha tezyîl eyledim
Levhten bu vechle bin sûre tertîl eyledim

matlaıyla başlayan şi'r-i garrâsını ilk gördüğüm zaman delilik perdesi altında bir akıllı olduğunu tanımıştım... Bir sabah Üsküp'te tekke-i dervîşânemde otururken hiç görmediğim bir zat ile müşerref oldum. Anlaştık. Naci merhumla müşâare eden Deli Şair ve Muallim Sadî hep bu zat imiş. O söyledi, ben dinledim; ben söyledim, o dinledi. Nihayet "Yazmıyorsunuz!" dedi. "Neyi" dedim, "Edebiyata müteallik eser..." Heyhât, o vakit geçmiş zaman olur ki yâdı cihan değer bir hâlde idim; daima kendi âlemimde havuz

başında, esbâb-ı râhat çok, gaile kasavet yok... Muallim-i muhteremin gayretiyle ilk hatveyi attık, Kalender nâm-ı müsteârı altında küçük bir parça yazarak gazeteye takdim ettik, derc etti." (Cerîde-i Sûfiyye, 24 Haziran 1329, no 53) Bu yazı, geçmiş zamanda cereyan eden neşir hayatının hikâyesidir.

Cerîde-i Sûfiyye'nin 3 Haziran 1329 tarihli nüshasında Üsküp Rifâ'î Dergahı Postnişini Sadeddin Sırrı imzasıyla Sadî Bey'in gazeline yaptığı tahmis de yayımlanmıştı. Yahya Kemal'in ilk tecrübelerinden biri de Naci'nin gazelini tahmisti.

Sultan Veled'in *Aşknâme*'sinin manzum tercümesi; Babalar Öğüdü, Tevhîd, Terâne-i Rûha Ruhumun Teranesi, Muammâ-yı Sûfiyye, ve Ahlâkıyât başta olmak üzere birçok manzumesinde kadim şiire, devrin anlayışına ve sufî tarza hâkimiyeti açıkça görülen şairin yanında genç Yahya Kemal ilk şiir temrinlerini yapar.

Reşat Beyatlı, ağabeyinin biyograsinde onun bu tekkeye mensubiyetini ve ilk şiirlerini Şeyh Sadeddin Efendi'ye gösterdiğini, Yahya Kemal'in ruhundaki şiir ve edebiyat duygularını günlerce Farsça dersi aldığı Şeyh Sadeddin Efendi'nin uyandırdığını söyler. Yahya Kemal 13-14 yaşlarında cuma günleri başında arakiye, Şeyh Sadeddin'in tekkesinde zakirlik yapar.

Yahya Kemal'in Üsküp ve ardından İstanbul yazılarına hâkim olan ruhta bu iki şehri mazi cephesinden hep bir daüssılalı görme ve bu şehirleri daima fetihle ve fethin mimarları etrafında manalandırma vardır. Cerîde-i Sûfiyye'de (8 Temmuz 1329) çıkan uzun Üsküp yazısının sahibi Şeyh Sadeddin Sırrı (Sırrî) Efendi, bu genç dimağa sohbet halkalarında şehri bu zaviyeden okumayı talim etmiş olmalı. Yazımızın bundan sonra etrafında döneceğimiz ana sabite Yahya Kemal'in hatıralarındaki şu cümlelerdir (Yahya Kemal, *Çocukluğum, Gençliğim, Siyâsî ve Edebî Hâtıralarım*, İstanbul, 1975, 2. baskı, s. 95-97):

Şiire bir aşkla başladım. Üsküp'te yerli mahalleler ortasında Türkkârî eski bir konakta oturur, bey hanedanlarından birinin kızı, kumral ve endamlı cazibesi ve güzelliği maruf bir Redife Hanım vardı. Bu genç kız, çocukluğumda fasılalı olarak üç defa hayalimi işgal etti. İlk defa cülûs mu velâdet mi, bir şenlik gecesiydi. Büyük validemle Vardar boyunda bir araba gezintisinde bulunuyorduk; arabada o da vardı, o zaman beş yaşında vardım. Küçücük kafam bu hanımın cazibesiyle sersemlemişti, ona karşı içimde günlerce ateş gibi bir üzüntü hissettim... İkinci defa onu bir düğün gecesi gördüm, on iki yaşındaydım. Üsküp'te gümrük memurlarından, mevkii küçük lâkin şahsı sevilmiş, ileri gelenlerin işret meclislerinde "Hamdi Can" diye maruf bir Nişli Hamdi Efendi vardı... İşte Hamdi Bey ile Naime Hanım, oğulları Ruhsar ve Hüsnü'nün sünnet düğününü yapmıştılar. Üsküp'ün bütün üst tabaka aileleriyle münasebette oldukları için yaptıkları düğün hem çok neşeli hem de kalabalık oldu. Henüz genç kız olan Redife Hanım'ı ikinci defa işte o düğünde gördüm. Eski yaram açıldı, bütün bir gece yanından ayrılmadım... O düğün bitince derin bir melâl içinde kalmıştım, hep onu düşünüyordum. İlk şiirim olan bir türkü güftesini ekseriya Üsküp türkülerinde gördüğüm vezinle onun için karalamaya başladım. Bu ilk eserin hemen hiçbir mısraını hatırlamıyorum...

Üsküp'te Rifâî şeyhi bir Sadeddin Efendi vardı. Taşranın bu kadar uzak bir şehrinde yetişebileceğine inanılmayacak gibi kibar,

terbiyeli, ince bir adamdı. Postnişin olduğu gibi, şehrin eşrafından da addedillen bu zat, Redîfe Hanım'la evlendi.

Rifâî tekkesi, Üsküp'ün eski, güzel, ziyaretgâh, çeşmeli ve şadırvanlı oldukça zengin bir dergâhıydı; Cuma günleri zikir ve devran olduğu saatlerde seyircilerle dolar, erkek mahfilleri gibi kadınlara mahsus kafeslerde de iğne atılsa yere düşmez derecede kalabalık olurdu. Bir cuma günü oraya gitmiştim. Zikirden sonra kadınların tarafından çıkan Redife Hanım'ı hayatımda üçüncü defa gördüm. O vaktin taşra kızları kızlıktan kadınlığa geçince ilk defa bir kadın gibi süslenirler ve birdenbire epeyce başkalaşırlardı. Ben de on beş yaşına girmiştim. Bu üçüncü tesadüfün tesiri derin oldu. Mektepteki vazifelerimi, evde ve sokakta eğlencelerimi unuttum... Izdırabımı bir şiirle söylemek hevesine düştüm. Lâkin bu defa ikinci tesadüfte olduğu gibi adi bir türkü değil, kitaplarda gördüğüm manzumeler nevinden aruzla bir kıta söylemeye muvaffak olmuştum. Redife Hanım'ın zevci Şeyh Sadeddin Efendi güzide bir zattı; o zaman Üsküp'te yaşayan Bursalı Tâhir Bey gibi, Eşref Paşa gibi fâzıllarla görüşürdü, onlarla tasavvuftan ve edebiyattan bahsederdi ve mutasavvıfane şiirler neşrederdi, kıtamı ona gösterdim. Beğenir gibi davrandı. Kırmızı mürekkeple birkaç noktada vezin hatalarını tashih ederek bana verdi...

"Şiire bir aşkla başladım" girişiyle Yahya Kemal'in üç sayfa boyunca anlattıkları içinde şiir, şeyh ve aşka dair söylediklerinde bir karışıklık vardır. Şairimiz, sevdiği kadının bir şeyhle evlenmesi karşısında duyduğu ıstırapla yazdığı ilk esaslı şiirini bu kadının kocası olan şeyhe göstermiş ve şiir şeyh tarafından tashih edilmiştir! Buraya bir ihtiraz kaydı düşmeliyiz: Şeyh okuduğu ve kırmızı mürekkeple aruz

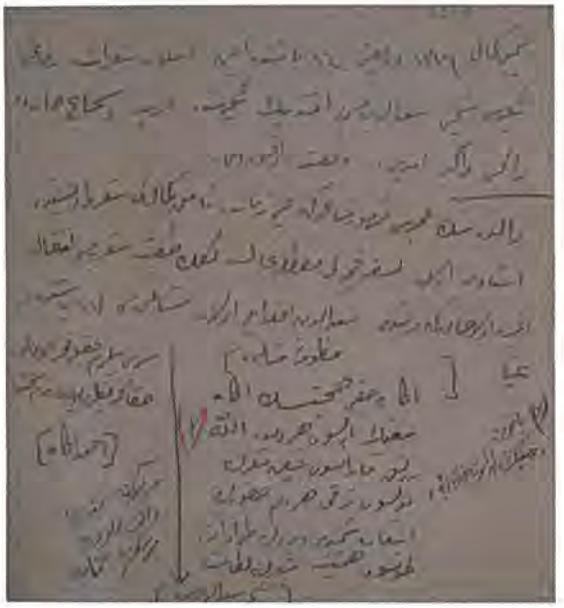
Şeyh Sadeddin Efendi (45:22)

kusurlarını giderdiği bu şiirin karısı için yazıldığını bilmiyordu. Her hâlde şarkın bu büyük şairinin bu gösterme kısmına mevzu olan şiiri başka bir şiiriydi ve zihni onu otuz yıl geriye taşırken aldatıyordu!

Bir süre sonra Yahya Kemal, Selanik İdadisi'ne başlarken onu şiire sevkeden esas amil, Redife Hanım 1321'de (1903) doğum sırasında vefat eder.

Yahya Kemal'in neşri takip edilebilen 1 Eylül 1902 tarihli cülûsiyesi ile sayısı 14'ü bulan diğer şiirleri ilk hamleleridir. Bu tarihten önce Yahya Kemal, birtakım manzumelerini topladığı bir ilâhî mecmuası olduğunu söylüyorsa da bu metinler intikal etmemiştir.

Yahya Kemal'in bilinmeyen ilk mısralarına gelince, bu şiir Cemaleddin Server Revnakoğlu'nun terekesinde (dosya numarası

Şeyh Sadeddin Efendi ve Yahya Kemal'in müşâaresi (45:44)

45) ortaya çıktı. Bu tereke sadece Yahya Kemal'in bilinmeyen şiirini ortaya çıkarmakla kalmaz, şairimizin şiir hocası ve şeyhi Sadeddin Rifâ'î'nin biyografisini ve Üsküp Rifâ'î Tekkesi'nin hemen hiç bilinmeyen tarihini ilk elden tesbit eder.

Doğrudan Şeyh Sadeddin Efendi ve daha sonra aynı tekkenin diğer şeyhi Şeyh Mustafa Faik'ten derlenen bu notların içinde öncelikle Yahya Kemal'in, şeyhi ile müşâaresine, karşılıklı şiir söyleşmesine ait olan kısmı sunuyorum:

Muhtıracık: Yahya Kemal 1903 senesinde Paris'e kaçınca istibdat korkusuyla bu ismi almıştır, doğum ismi Ahmed Âgâh'tır. Midhat Paşa ve Namık Kemal'in adları da Hafız Şefik ve yalnız Namık idi, sonradan Midhat ve Kemal ismini aldılar. Yahya Kemal'in doğum tarihi 1300 Rûmî senesi kânûn-ı evvelin ikinci salı günüdür. Ecdadı baba ve anne tarafından birleşir ki Sırbistan fatihlerinden Şehsüvar Paşa'dır, İbnülemin'in Leskofçalı divanı kitabında yazılıdır. Yahya Kemal'in babası Nişli Mahmud Paşa ahfadından Üsküp esbak Belediye Reisi İbrahim Naci Bey'dir.

Yahya Kemal'in tahsili Selanik ve Üsküp İdadisi'ndendir ve yüksek tahsili Paris'tedir ve Ulûm-ı Siyâsiyye Ekolü'nden mezundur.

Yahya Kemal 1316'da yani 16 yaşında iken Üsküp şuarasından Rifâ'î tekkesi şeyhi Sadeddin Sırrî Efendi'nin tekkesine mürit ve semahanede daimi zakir idi, naat okurdu. Validesinin amcası meşhur şair ki aynı zamanda Namık Kemal'in şiir vadisinde üstadı olan Leskofçalı Mustafa Galib Bey'in tabi'at-ı şi'riyyesi intikal etmiş olacak ki mürşidi Sadeddin Efendi ile olan müşâaresi 17 yaşındadır, aynen:

Manzûme-i Müşâ'are
Âgâh hakkı huccetsin Âgâh
Mu'înin olsun her demde Allâh (yahut: "Mu'înin olsun Hazret-i Allâh")
Revnak kazansın feyz-i şi'irin
Bulsun terakkî her dem huzûrun
(Şeyh Sadeddin Sırrî)

Sırrî bilirim hakkıyla fahrü'l-üdebâdır
Hakkâ ki nazîri yoktur bezm-i sühanda
(Ahmed Agâh)

Eş'âra şimdi verdin tarâvet
Tutsun hemîşe şi'rin letâfet
(Şeyh Sadeddin Sırrî)

Ser-âmedân-ı sühansın
Vâkıf-ı ulûmsun
Mürşid-i bî-hemtâsın
(Ahmed Agâh)

Yahya Kemal ve Reşat Beyatlı'nın birkaç cümleye sığdırdığı ve yeni çalışmalarda da hemen hemen bu iki atıfla tasvir edilebilen Şeyh Sadeddin'e dair artık ilk elden derlenmiş malûmatı sahibiz. Revnakoğlu, derlemesine bir mukaddime olarak müstakil bir kâğıda şeyhin muhtasar bir biyografisini kaydeder (45:113):

Cerîde-i Sûfiyye'de mutasavvıfâne şiirlerine rastladığımız maruf Rifâ'î şeyhi Üsküplü Mehmed Sadeddin Efendi (b. Şeyh Hace Mehmed Ali). Babasına Üsküp'te "Hacı Şeyh", "Şeyh Hacı Mehmed Efendi" denildiği için kendisine de "Hacı Şeyhzâde" derler. 6 Şubat 1936 Perşembe günü 72 yaşında olduğu hâlde mide kanserinden beş gün yattıktan sonra dili tutularak göçtü. Dergâhın türbesinde yatıyor.

Yaptırdığı Rifâ'î tekkesi Hacı Şeyh Meydanlığı denilen yerdedir, buraya Hacı Şeyh Tekkesi derler. Cuma günü öğleden sonra mukabele olur, kışları da her sabah namazını müteakip usul icra edilir. Ahmed el-Lihâsî kolundandır. Babası Hacı Mehmed Efendi, Üsküp ve civarının ziyadesiyle hürmet ettiği mühim şahsiyetlerden biri idi.

Kendisinin şahsî kıymet ve kemaline hayran olan Sırp kralını bir gün dergâh-ı şerîfe kadar getirtmiş, zikir esnasında tevhidhaneye sokarak derviş postuna oturtmuştu. Kral kendi düğününde Hacı Şeyh'i pek muhterem bir misafiri olarak sarayına davet etmiştir.

Revnakoğlu, Şeyh Sadeddin'in vefatından üç yıl önce, şeyh 1933'te İstanbul'da bulunduğu sırada biyografisi ve şeyhin dört nesil mazisini doğrudan kendisinden derler; o sırada Revnakoğlu 24 yaşındadır. Çizgili bir deftere kaydedilen bu biyografilerin yanında Üsküp Rifâ'î Tekkesi'nin o sırada tesbit edilmiş kitabeleri de yer alır. Revnakoğlu bu derlemeye ikinci bir derlemeyi daha katar: Sadeddin Efendi'nin vefatından kısa bir süre sonra postnişin olan Şeyh Mustafa Faik'ten hem Şeyh Sadeddin'i hem Şeyh Sadeddin'den sonraki kısmı 1952'de derler. Bu son yazılı derleme, Şeyh Mustafa Faik'in kendi yazıp Revnakoğlu'na verdiği notlardır. Yahya Kemal ve şeyhi arasında geçen müşâare bu iki not defteri arasındadır.

Şeyh Sadeddin Efendi (45:23)

İlâve olarak dosya içinde Şeyh Mustafa Faik'ten Revnakoğlu'na gönderilmiş mektuplar da olduğunu kaydedelim.

İlk derlemede yer alan Şeyh Sadeddin (Sırrı) Efendi'nin Revnakoğlu'na anlattığı kendi biyografisini aktarıyorum:

Ben fakir ki hâlen hâl-i hayâtta bulunuyorum. 1286 [1869] senesinde doğdum. Babam meşâyih-i Rifâ'iyye'den Şeyh Hacı Mehmed el-Bâkır Efendi'dir. Annem Sâre Hanım bint Hûrşîd Bey merhumdur. Sabavetimden şebavetime kadar pederim lüzumu kadar tahsil ettirmişler, lâzım gelen terbiye ve teslîk-i dervîşâneyi de fakire talim ve telkin eylemiştir.

Pederimden ahz-i yed ettim ve kendisinden inabe alarak ikrar verdim, 20 yaşında artık ikrarlı bir derviş idim. Doğduğum günden itibaren evlendiğim güne kadar başım kırkılmadı, kızlar gibi uzun saç taşırdım. Bekârlığımda beş altı sene kadar validemin Gradmaniçe çiftliğinde ziraatle meşgul oldum.

Babam bana küçük ve fakat gayet metin bir kule yaptırdı, vasime bir de kahya tuttu. On iki Osmanlı lirasına iyi bir siyah beygir aldı. Babam hayvana meraklı idi, güzel ata binerdi; ben de biniciliği öğrenmiştim. Gençliğimde yaptığım spor bundan ibaret idi. Avcılığa müsaade etmezdi, fakat silâh kullanmayı severdi, bu sayede nişancılık öğrenmiştim. Babam şiire meraklı idi, bu sebeple on iki yaşlarımda iken ben bazı parçalar yazar, babamın görebileceği bir yerde bırakırdım. Babam bunları görür, tashîh ederdi ve bazı talimat yazıp yine bırakırdı, sonra ben alıp kusurlarımı anlar ve ıslâha çalışırdım.

On beş yaşımda Türkçede kullanılan Arabî, Fârisî kelimeleri doğru olarak kullanmaya başlamıştım; vezin, kafiye usullerini de öğrenmiştim.

Çocukluğumda ince hisli idim, daima hüzn-engîz bir hâlim vardı, meserretten ziyade kederden hoşlanır, hissiyatım coşar, hazin şeyler yazardım. Köydeki hayatım pek sade geçti, bu sebeple biraz da merdüm-girîz oldum. Dervişane bir ruh taşıdığım için dünya hilekârlığına hamdolsun pek aklım ermez, bu cihetle para kazanamadım, kazanamazdım, ile'l-ebed de para kazanmak hususunda bir muvaffakiyet gösteremedim.

Gençliğimde gayet cılız ve cüssece zayıf bir insan idim. Sekiz yaşımda iki sene süren gayet mühim bir hastalık geçirdim, neşvünemam geç hasıl oldu, ancak baba ve ana cihetlerinden sağlam bir bünyeye malik olduğum için yaşadım ve hâlen "Hâzâ min fazli rabbî" yaşıyorum.

Pederimin dört erkek, iki de kız evlâdı olmuştur; fakir, ikinci oğluyum. Ben ve benden küçük bir hemşirem yaşadık, diğerleri henüz sabî iken vefat ettiler. Her aileye ocak açan bir erkek merâk-ı tabî'îdir, binaenaleyh ebeveynimin bir erkeği bulunduğum cihetle bu günahkâra olan hususî itinaları pek ziyade idi.

1304 [1887] senesinde pederim beni evlendirdi, 18 yaşında idim. Üsküp eşrafından ve Hacı Abdülbâkî Ağazâdeler'den merhum Ömer Bey'in kızı Hayriye Hanım'ı aldı. Evlendikten sonra validemin iki evinden birisini bana tahsis edip yanından ayırarak müstakil bir hane müdîr-i mes'ûlü yaptı, diğer evin kirasını bana verdi, bu suretle meşâgıl-ı umûr-ı beytiyye ve idâre-i ma'îşet yollarını da öğretti, belletti, rûh-ı revânı şâd u handân ola.

Aldığım ailenin müteaddit çiftlikleri vardı, fakat bunları kayınvalidem hanım idare ederdi. Zevcinden nâşize olan baldızım vefat etti, kayınvalidemle bir araya toplandık, bilâhare kayınvalidem de ahirete gitti. 1314'te [1896-97] familyam Hayriye Hanım da arkasından göçerek onlara iltihak eyledi. Dört defa evlendim, dört refikamdan çok evlâdım oldu, fakat yalnız bir kız kaldı.

1316'da [1898-99] Manastır'a gittim. Amcam Şeyh Hacı Bedreddîn Efendi merhumdan hilâfet aldım. Dergâh-ı şerîfi tarz-ı âhere ifrağ ederek haylice imara çalıştım, el-ân da çalışıyorum.

Harb-i umûmîde Bulgarların Üsküp'ü istilâsında tekkeyi pek çok tahrip ve tekkenin yegâne vakfı olan Taş Köprü dükkânlarını hedm ve imha ettiler, tekkenin Kasaphane'de üç bâb dükkânından başka vakfı kalmadı. Bu dükkânlar ayda üç yüz dinar kadar bir vâridât-ı sâfiye getiriyor. Ailece Köse Kadı Câmi'-i şerîfi civarında tekkeye bir dükkân terk ettik, ondan da iki yüz dinar kadar mâhiyye bir kira alınıyor.

Dergâh-ı şerîfin Haznedar Baba tarafından vakfedilen Taş Köprü dükkânları harb-i umûmîde Bulgarlar tarafından hedm ve imha edildiği hâlde hiçbir taraftan da hiçbir bedel tesviye edilmedi. Mezkûr dükkânların arsaları şimdiki "ofisireski dom"dur (askerî mahfil).

Tekkemiz 1233 sene-i hicriyyesinden sene-i

hâzıra olan 1351 [1933] yılına kadar her vakit açık bulunmuştur, bu da bânî-i merhûmun sıdk ve hulûsu ve ulüvv-i himmetidir.

Âciz ümit ve temenni ederim ki ben fakirden sonra da inşâallâhu'r-rahmân ve be-himmet-i pîrân aynı hâl devam edecektir. Ve innehu'l-mürşidü'l-muvaffık.

Şeyh Sadeddin Efendi, kendi biyografisinden önce tekkenin aynı zamanda kendi ecdadı olan üç şeyhin biyografilerini de Revnakoğlu'na aktarır. Revnakoğlu'nun "Lihâsiyye'den Üskübî Rifâ'î Tekkesi Meşhur Adıyla Hacı Şeyh Tekkesi" üst başlığında verdiği tekkenin tarihi ve şeyhlerinin biyografileri şu şekildedir (45:118-29):

Banisi Şeyh Hacı Mehmed Ali Baba'dır, Haznedar Baba derler. Bu zatın pederi İsmail Efendi, Kalkandelen'in Garviçin köyünden Üsküp'e inmiş; Hacı Mehmed Baba'yı henüz sabi iken götürmüştür.

Mehmed Baba haiz olduğu zekâ ve kabiliyet sayesinde az zamanda tahsîl-i ulûm ederek maliyeye girmiş ve o zamanın sandık emini demek olan "Haznedar" memuriyeti ile muvazzaf olmuştur. Bir müddet vazîfe-i resmiyyesini hüsn-i îfâ ettikten sonra o sırada Üsküp'e gelmiş olan Rifâ'iyye meşayihinden Arap Şeyh Seyyid Hacı Hâtifî'ye intisap ederek şeyh olmuştur. Bilâhare memuriyetini terk ile satın aldığı bir bâb haneyi tekkeye bi't-tahvîl bir Rifâ'î dergâhı uyandırmıştır. Küşâdı 1233 [1817-18]'tedir. Bundan sonra hacc-ı şerîfe gitmiş, hacdan avdetinde az bir müddet yaşamış ve 1238 [1822-23] senesinde göçmüştür.

Şeyh Hacı Sadeddin Efendi (Büyük Sadeddin Efendi): Hacı Mehmed Baba'nın oğludur. Babasının yerine postnişin olup tekkeyi biraz daha tevsi etmiş, bir de çeşme akıtmıştır. Kendisi bir ilim adamı idi, bütün ömrünü tetkik, mütalaa ve yazı ile geçirerek birçok da

Şeyh Sadeddin Efendi (45:25)

seyahatler yapmıştır. Kendi yazısıyla bir Mushaf-ı şerîf yazmış, ulûm-ı zâhireye, tarîkat-i aliyyeye ve tasavvufa müteallik birçok kitaplar istinsah eylemiştir.

Şeyh Sadeddin Efendi o zamanın meşhur meşayihinden kerâmât-ı kevniyye sahibi Sirozlu Şeyh Ali Efendi'den hilâfet almış ve on beş sene kadar da tekkede postnişinlik etmiştir. 1269 [1852-53]te rıhlet. Türbede sırlıdır. Büyük oğlu Münzevî Rızâ Efendi merhum da yanında yatıyor.

Şeyh Hacı Mehmed Efendi (İkinci, Küçük): 1256 [1840-41]'da dünyaya geldi. Asıl adı Mehmed el-Bâkır'dır. Babası Şeyh Sadeddin Efendi'nin yerine geçti. 1291'deHicaz'a gitti. 1314 saferinin üçüncü salı günü [14 Temmuz 1896] irtihal eyledi. Lihâsiyye'den Şeyh Seyyid Ali er-Rifâ'î'nin hulefasından 1282'de Sofyavî Şeyh Abdullah Efendi'den de hilâfet alarak kable'l-hilâfet - ba'de'l-hilâfet tamam 41 yıl

tekkeye îfâ-ı hizmet eyledi.

Şeyh Hacı Mehmed el-Bâkır Efendi asrının ulema ve fuzalası arasında mümtaz bir şahsiyet idi; postnişinliği zamanında kendisinden irşat olunanlar hesapsızdı; birçok hastalar enfâs-ı pâkinden şifâ-yâb olurlardı. Burhân-ı Rifâ'iyye'yi pek müstesna şekilde ve kemaliyle icra ederdi; ilim ve fazileti kendisini bilenlerin umumu tarafından takdir olunurdu. Hüsn-i hat ve letâfet-i ifâdeye malik idi. Sözlerinde gayet müessir ve hakimane idi. Şahsiyeti gayetle güzel, vücudu çok mütenasip, müdevver çehreli, şişmanca idi. Yüzünde daima şa'şa'a-i behcet ve melâhet parlardı. Görüştüğü insanlara daima vaaz ve nasihat eder, nutuklarında cevâhir-i hikemiyyât isar eylerdi. Ulema ve fuzala, eşrâf-ı belde ve ricâl-i hükûmet ve bilâ-istisnâ bütün ahali kendisini ziyaret eder, fazl ve irşadından behremed-i hazz-ı rûhânî olurlardı. Hâl-i hayâtında kimseyi incitmez, herkese seyyân olarak hürmet ve muamele ederdi.

Şeyh Mehmed Efendi harap olan tekkeyi yeniden inşa ve kuruyan çeşmeyi baştan başa tamir ile ihya etmiştir. Fukarayı sever, daima erbâb-ı fakr ile sohbetten hoşlanırdı. Geceleri ibadet ve mücâhede-i nefsiyye ile imrar ederdi; erkek, kadın birçok dervişleri kendisinden feyz alırlardı.

İlk halifesi Elbasanlı Şeyh İshak Efendi'dir.

İkinci halifesi müderrisînden Şeyh İdris Efendi'dir.

Üçüncü halifesi biraderi Şeyh Hacı Bedreddin Efendi'dir. Şeyh Bedreddin Efendi'ye hilâfetname verdikten sonra Manastır ahalisinin iltiması ve ricasıyla şehr-i mezkûrda Hanlarönü Rifâ'î Tekkesi'ne gönderdi. Şeyh Hacı Bedreddin Efendi ömrünün nihayetine kadar mezkûr dergâh-ı şerîfte postnişinlik etmiştir, orada medfundur... Muhterem Hakkı Süha (Gezgin) validesi Elmas Hanım merhum sonradan bu Şeyh Hacı Bedreddin Efendi ile evlenmişti, Hakkı Süha Bey'in üvey pederi olur.

Revnakoğlu, ikinci derlemesini Şeyh Sadeddin Efendi'nin vefatından yıllar sonra temelli olarak 1956'da İstanbul'a gelen Üsküp Rifâ'î Tekkesi postnişinlerinden Şeyh Mustafa Faik (Haznedar)dan yapılmıştır... 1974'te vefat eden ve Merkezefendi'de defnedilen bu şeyh beraberinde yedi çocuğu ve eşi ile İstanbul'a geldiğinde bulunduğu zorluklar içinde karşısına çıkan Revnakoğlu'nun ilgisiyle karşılaşır, bu husus şeyhin mektuplarına yansır:

1

Muhterem Kardeşim Cemaleddin Bey'e,

Öteden beri gerek fakire gerekse çocuklarıma karşı göstermiş olduğunuz candan alâka ve samimiyetinize mine'l-ezel ile'l-ebed minnettarım. Bizim gibi hem garip ve hem muhacir bir aileye karşı hizmette bulunmak arzu ettiğinizi ve bu cümleden olarak çocuklarıma ders göstermek zahmetine katlanacağınızı emr ü iş'âr buyurmuşsunuz, ancak gecelerin kısa olması, çocuklarımın çalışmaya erken gidip gece gelişleri ve yorgun bulunuşları vereceğiniz dersleri yapamamak endişesiyle bu işin vakt-i âhere talike müsaade buyurulmasını arz u rica eder, aşk niyaz ederim efendim.

20 Temmuz 1957

Fakiriniz Üskübî Şeyh Mustafa

Allah razı olsun, Ahmed Esad Beyefendi de her hususta zât-ı âliler gibi fakirinize yardım etmek istiyorlar, fakat biz layık değiliz.

Şeyh Sadeddin Efendi önde ortada (45:27)

2

Muhterem Cemalettin Beyefendi'ye,

Evvelâ oğlum Raik fakirinizin evlenmelerinin yapıldığı salona ihtiyâr-ı zahmet buyurup teşrif buyurmanız bizleri memnun ve mesrur etti. Zahmetinize arz-ı teşekkürler eder, sizlerin de velime cemiyetinizi görmeyi Cenâb-ı Hudâ'dan niyaz eyleriz.

Sizin de yakınen tanıyıp kendisine iltifatta bulunduğunuz bir genç, fakirinize intisap etmek arzu ediyor ve yaptığı istihare de niyetini takviye etmiş. Biz kendimiz adam olamadık, amma fakire karşı gösterilen teveccüh ve bu gencin aşkını söndürmemek için arzusunu isaf etmeye mecbur kaldım. Bu itibarla bu emr-i hayrı yerine getirmek için pek mahrem bir mahal lâzım geliyor. Muvafık ise ve kabul buyurulduğu takdirde ismini şimdi arz etmek istemediğim gence saadethanenizde ve huzurunuzla şerbet içirmeye müsaade ve muvafakat buyrulup buyrulmayacağını lutfen bildirmenizi ve fakir, birader ve intisap edecek genç olmak üzere dört kişiden ibaret olacağımızı arz ve niyaz ederim efendim.

7.10.1958
Er-Rifâ'î el-Fakîr Mustafa

Revnakoğlu'nun İstanbul tekkelerini yazarken ihtiyaç duyduğu ve doğrudan şeyh ailelerinden aldığı malzemeyi birçok ısrarlı taleplere rağmen iadede gösterdiği ihmal bu defa Mustafa Faik Efendi'de de tekrarlanır. Aşağıdaki birkaç pusula bu vaziyetten sıkılan Mustafa Faik Efendi'nin hâlini anlatır:

"Nûr-ı aynım efendim hazretleri, ziyaretinize geldim, maalesef bulamadık. Aşk niyaz eder, gözlerini öperim. Kardeşim emanetleri isterim yahu. El-Fakîr Mustafa Üskübî, 25 Eylül 1961."

"İkinci defa olarak Taşkasap'tan kalkıp 65 yaşında size emanet verdiğim... Emanet böyle mi olur, kardeşlik böyle midir! Rica ediyorum. El-Fakîr Mustafa Üskübî 27 Eylül 1961."

Üsküp Rifâ'î Tekkesi'nin son temsilcisi Şeyh Mustafa Faik (Haznedar) kendi el yazısıyla

hazırladığı defterde Şeyh Sadeddin Efendi'nin kısa biyografisini, onun vefatıyla tekkenin vaziyetini, kendi şeyhliği devresini anlatır ve bu notları Revnakoğlu'na teslim eder. Bu kısmı aynen aktarıyorum:

İkinci Şeyh Sadeddin Efendi: Şeyhim Sadeddin Efendi, Manastır'a gidip orada bulunan amcası Şeyh Hacı Bedreddin Efendi'den hilâfet alarak 1316 senesinde tekkeye postnişin oldu. Gayet iktidarlı ve şair olduğu hâlde bir ârif billâh idi. Tekkeyi o derecede idare ederek asrının ulema ve fuzalâsı arasında mümtaz bir şahsiyet idi, burhân-ı Rifâ'î'yi kemaliyle icra ederdi; ilim ve fazileti kendisini bilenlerin umumu tarafından takdir olunurdu, hüsn-i hat ve letâfet-i ifâdeye malik idi ve birçok eserler ihvâna yadigâr olarak bırakmıştır ve pek çok muhibbân ve bir de halifesi Kumanova Kazası'nda Çokarkalı Baba Hayrullah'a hilâfet vermiştir. 4 Şubat 1936 senesinde dâr-ı bekâya irtihal etmiştir.

Şeyh Sadeddin Efendi'nin vefatından sonra tekke münhal kalıp Şeyh Mehmed Baba'nın hemşirezâdesi Ahmed Efendi 1934 senesinde Prizrenli Şeyh Hüseyin Efendi'den hilâfet alarak tekkeye postnişin oldu. Vazifesinde devam ve iktidarlı bulunduğu gibi tekkeye hizmet etmiştir. 1939 senesinde dâr-ı bekâya irtihal etmiştir.

Amcam Ahmed Efendi dâr-ı bekâya intikalinden 1939 senesinde ben fakir ki hâl-i hayâta bulunuyorum, tekke münhal kalıp ihvan kardeşlerimizin rızalarıyla fakir tekkeye münasip görüldü, binaenaleyh şeyhim Sadeddin Efendi'den el ve sebilli bir derviş idim, fakat tayin olduğum vakit Üsküp meşâyihleri fakire fatiha okudular. Bir müddet sonra Prizrenli Rifâ'î şeyhi Hüseyin Efendi tekkeye gelip fakire sakal duasıyla bir de arakiye tekbirleyerek vekil tayin ederek tekkede devama başladım. Bir müddet sonra fakir Prizren'e gidip orada fakire biat-ı Ahmediyye'yi vererek ikrarlı bir Rifâ'î bendesi oldum ve lâzım olan terbiye-i dervîşâneyi talim ve telkin eylemiştir.

Tarîkat-i âliyeden Üsküp'te bulunan Nakşî dergâhına merhum Şeyh Ali Efendi zamanında tarikate muhabbetim olmak hasebiyle fakir o dergâha devâm etmeye kendime bir vazife ittihaz etmiş idim. Ve Şeyh Ali Efendi'nin fakire olan muhabbeti hasebiyle tarîkat-i Nakşibendî hazretlerinin usullerini talim ve telkin eylemiştir. Vekil tayin ederek bazı cemiyetlerde Nakşî usulü zikirlere devam etmekte idik. 1939 senesinden 1952 senesine kadar birçok muhibbana sebil vermiştim. 1943 senesinde tekkeyi âcizin bir sâhibü'l-hayrât tarafından tekkeye lâzım olan tamiratı ve imara çalıştık, el-ân da çalışıyorum. Tekke'nin Kasaphane'de üç bâb dükkânlarını 1945 senesinde hedm ve imha edildiği hâlde hiçbir taraftan da hiçbir bedel tesviye edilmedi. Mezkûr dükkânların arsaları şimdiki pazar yerindedir. Şeyhimin himmetiyle kör olan gözlerim açılmıştır.

19 Nisan 1952 senesinde Prizrenli Şeyh Hüseyin Efendi, Üsküp'e gelip âcize hilâfet alarak tekkeye îfâ-yı hizmetle postnişin oldu. 1953 senesinde kuruyan çeşmeyi tekrar ihya etmeye çalıştım ve muvafık oldum, el-ân da çalışıyorum. Şeyhimin, Sadeddin Efendi'nin lutfu tekkemiz 1233 sene-i Hicriyyesinden hazır olan 1952'ye kadar her vakit açık bulunmuştur. Bu da baninin sıdk ve hulûsu ve ulüvv-i himmetidir. Aciz de ümit ederim ki fakirden sonra da aynı hâlde devam edecektir. "Vallâhu'l-mürşidü'l-muvaffık."

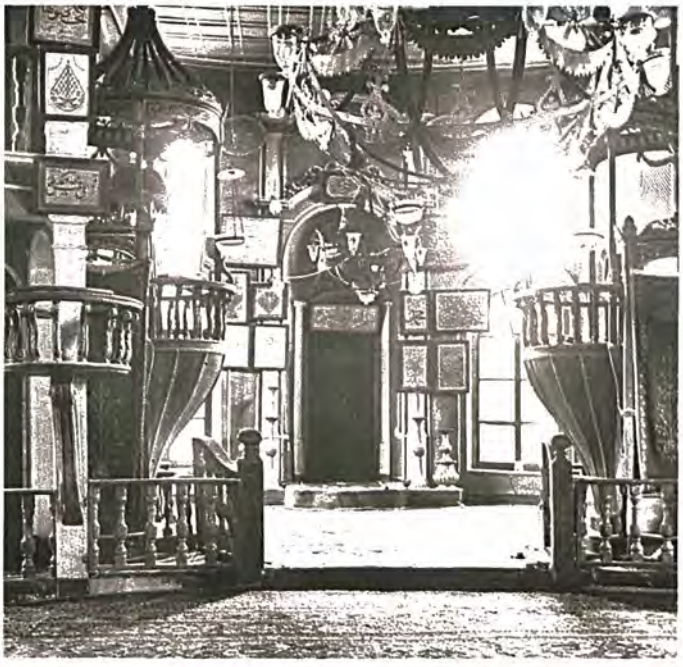
Hâdimü'r-Rifâ'î
Mustafa Üskübî

Küçük Efendi Cami ve Tekkesi - Feyziye Tekkesi

Tekrar Hacı Evhaddin Caddesi'nden ilerliyoruz. Biraz ileride sağda Küçük Efendi Cami ve Tekkesi - Feyziye Tekkesi önündeyiz. (Sümbül Efendi Mahallesi, 1237 ada, 2 parsel)

Revnakoğlu, Muhyiddin Efendi'nin tomarından birkaç ilâveyle tekkeyi şöyle aktarır (74:28):

> Feyziye Tekkesi: Yedikule kurbunda, Hacı Hamza Mahallesi'nde, Hacı Ehad Caddesi'nde, Küçük Efendi Sokağı'ndadır. Cuma günleri icrâ-yı âyîn olunur. Tekke-i mezkûr Nakşibendiyye'den "Küçük Efendi Tekkesi" namıyla mukayyet iken zîrde muharrer Hafız Mehmed Galib Efendi'ye tevcih olunacağı esnasında Sünbüliyye'den "Feyziye" namına Şeyh Necati Efendi marifetiyle tashih olunduğu mesmudur.
>
> Sadrazam Ali Paşa bu tekkenin mensupları arasındaydı.
>
> Önce Nakşibendiyye'den iken sonra Sünbüliyye ve Şa'bâniyye'ye geçmiştir.
>
> 1956 yılında Kasım ayında bir gece birdenbire ve tamamıyla kül oldu. Yanmadan biraz önce esaslı, güzel bir tamir görmüştü.
>
> Bir adı da "Küçük Şeyh Râşid Efendi Tekkesi", "Feyzullah Efendi Tekkesi" idi.

Küçük Efendi Tekkesi'nin yanmadan önceki vaziyeti (Encümen arşivinden)

Tekkenin 1956 yılında Kasım ayında bir gece birdenbire yanıp tamamıyla kül olmadan önceki hâlini Revnakoğlu şöyle anlatıyordu (74:7-9):

> Biraz loş olmakla beraber kafes gibi zarif, şirin, dilber bir tevhîdhanesi vardı. Tavanı göz alacak derecede büyütülmüş Sünbülî tacı şeklindeydi. Uçları birbirine kavuşan ince çıtalar, tacın terklerini gösteriyordu. Mihrabın içi küçücük dolap kapısı gibi iki çift kanatçıkla açılırdı. Burası tekkede postnişin olan şeyh efendiye mahsustu; Hazret-i Pîr'in Ayasofya'da tefsir dersinden dönüşünü temsilen yaptırılmıştı, bundan dolayı tevhîdhanede pîş-kadem efen-

Mihraptan açılan kapıyla girilen hücre

di tarafından devran idare olunurken şeyh efendi dışarıdan mihraptaki bu küçücük kapıyı kendisi açarak içeriye girer, boyun kesip niyaz ettikten sonra ayak vurmasıyla devranı hafifletir ve hiç ara vermeden bir ikinci vuruşuyla devranın bundan sonraki diğer faslını açardı. Dergâhların seddinden sonra ayin icra edilmediği için bu küçük kapının üstüne siyah bir örtü çekilmiş ve artık mihrap açılmaz olmuştu.

Mihraba varmadan üç metre kadar önünde bir basamakla çıkılan set üzerinde bir kısmı yaldızlı ve karşılıklı iki küçük minber camiye girenlerin gözünü alırdı. Küçücük asma bir köşke benzeyen bu minberlerin önüne kabartma çiçekli, yaldızlı iki kürsü konulmuştu. Bunların arkasında iki küçük mihrap, daha arkada yan yana iki küçük çilehane vardı, bundan dolayı tekkeye "Üç Mihraplı" da derlerdi. Çilehanelere önündeki iki küçük maksureden girilirdi.

Caminin içinde yaptırılmış büyük kütüphaneye hünkâr mahfilinin merdiveni altındaki kapıdan geçilirdi. Sonradan Hekimoğlu Ali Paşa Kütüphanesi'ne, oradan da Fatih Ali Emiri Kütüphanesi'ne kaldırılmış olan bu kütüphane caminin içinde uzunlamasına üç buçuk metre yer kaplıyordu, genişliği iki metreydi.

Dışarıdan iki kapısı, bu iki kapının arasında süslü ve sanatlı bir çeşmesi varsa da Kırkçeşme sularının kesildiği tarihten beri akmamaktadır, H. 1241 yılında yaptırılmıştır. Dış kapıların üstünde uzunca yumurta çerçeve içinde güzel bir sülüsle istiflenmiş "Feyzüddîn" yazısı tekkenin banisinin ismini vermektedir.

Tekkenin ilk postnişini Sa'diyye'den ve Sünbüliyye'den Hafız Mehmed Abdürreşid Efendi'ydi. Nakşî ve Uşşâkî Feyzullah Efendi'nin oğlu olan bu şeyh, Fındıkzâde Şeyh Râşid Efendi'den hilâfet almıştı. Ayasofya kürsü şeyhiydi. Muhyiddin Efendi, tomarında bu şeyh için (74:22) "Mazinne-i kirâmdan mübarek bir zât-ı şerîf imiş. *Gavsiyye* mütercimi Eyyûbî Mehmed Abdullatif Efendi b. Feyzullah Efendi taallukatındandır" kaydını düşer.

Hafız Mehmed Abdürreşid Fendi 7 Recep 1274'te (21 Şubat 1858) vefat ettiğinde tekkenin kütüphanesinin kapısı önünde gömüldü (74:21):

Demir parmaklık içinde silindirik şeklinde çift şahideli, mailen mistarlı, ince sülüslü kitabesinde "Hüve'l-Hallâku'l-Bâkî - Eizze-i kirâmdan es-Seyyid el-Hâc Feyzullah Efendizâde eş-Şeyh Mehmed Abdürreşid Efendi'nin merkad-i şerîfleridir. Fî Recep 1274"

Aynı yerde, türbenin ziyaret penceresi tarafında ayrıca dört köşeli, mistarlı talik yazılı kitabede:

Necl-i Feyzullah Efendi Şeyh Mehmed Sünbül'ün
Merkad-i pâkin ziyâret eyleyen merd-i saîd

İşbu meşhed sünbül-i bâg-ı hakîkattir hemîn
Bûy-ı vahdet şemm edersin kalbini eyle ferîd

Bir Küçük Şeyh denmeğile bulmuşıken şöhreti
Kümmel-i ekber mükemmil şânına denmek bedîd

Mazhar-ı nûr-ı siyâdet hâfız-ı Kur'ân-ı Hak
Menba'-ı ilm-i hakîkat vâkıf-ı sırr-ı Vahîd

Bendesi Hüsnü bükâ vü âhla eşkim döküp
Rûh-ı pâk-i es'adından eyledim rahmı ümîd

İki dârın kâmın aldı cevher-i târihidir
Hây-ı Hû'yu Hû'ya verdi âh Şeyh Abdürreşîd

Not düşelim, bu tekkenin kütüphanesine dair Revnakoğlu'nun verdiği bilgiler, "Tekke Kütüphaneleri" başlıklı İstanbul'un Kültür Okumaları bahsindedir.

İkinci postnişin ise Mehmed Emin el-Kâdî ve Fatma Zekiye Hanım'ın oğulları Reîsü'l-kurrâ Şeyh Seyyid Hafız Mehmed Galip Efendi'ydi. Bu zat için Muhyiddin Efendi'nin tomarında (74:18) "Mumaileyh a'lem-i ulemâdan ve fuzalâ-yı asrdan bir zattı. Zamanında ka'bına vâsıl olmuş bir ulema yoktu. Bilcümle ulema ve meşayihin hüsn-i teveccühüne mazhar olmuş ferîd-i dehr ve allâme-i zamândı. Evsâf ve hâlâtı bir kitap doldurulsa azdır" notu yer alır. Revnakoğlu bu şeyh için şunları da ilâve eder (74:17):

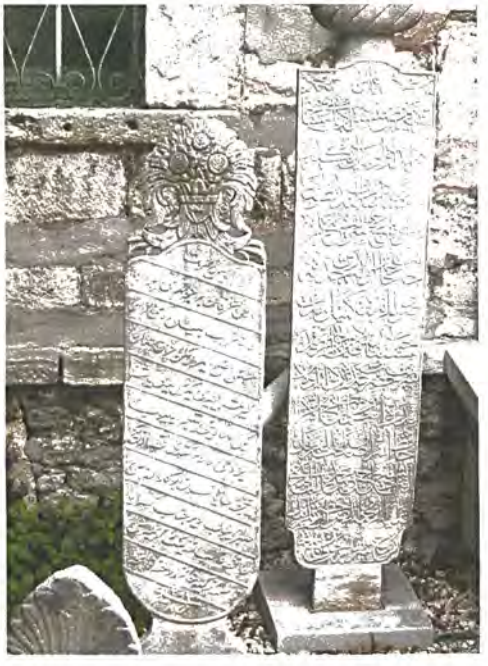
İlk postnişin Hafız Mehmed Abdürreşid Efendi'nin mezarı

Zamanının ileri âlimlerinden bulunan Şeyh Galip Efendi, kıraat ilminde de büyük şöhret yapmış ve reîsü'l-kurrâ olarak tanınmıştı. Bilhassa ders takririndeki müstesna üslûbu ilmiye arasın-

Şeyh Galip Efendi'nin makam taşı (sağdaki)

Mehmed Nesib Efendi'nin mezar taşı (öndeki)

da benzersiz biliniyordu. Kendisine İstanbul kadılığı rütbesi de verilmişti. Şeyh Süleyman b. Hasan el-Giridî'den okumuş, ondan icazetname almıştır. Kendi dergâhından başka Koca Mustafa Paşa Sünbül Sinan Hankahı'nda öğleden sonra tefsir ve hadis okuturdu. İstanbullu Büyük Hafız Şakir Efendi, Amasyalı İngiliz Kerim Efendi, Beyazıt dersiamlarından Tokatlızade Ahmed Efendi bu derslere devam etmişler, Galip Efendi'den icazet almışlar ve kendileri de sonradan İstanbul uleması arasında geniş şöhret yapmışlar ve yine meşhur olan birçok talebe yetiştirmişlerdir.

Revnakoğlu, şeyhin tekke haziresindeki mezar kitabesine de yer verir (74:9):

Kütüphane kapısı ile sağ duvarın birleştiği yerde istifli sülüs kitabesi pek güzel ve kıymetli, mistarsız beyaz mermer şahide, başında mükellef Sünbülî tâc-ı şerîfi: "Yâ Hû - Bu tekke-i Feyz-mensûb üdebâ-yı meşâyih-i kirâmından olup bin iki yüz seksen dört sâlinde tatavvuan berây-ı îfâ-yı hacc-ı şerîf âzim-i cânib-i Hicâz olarak Cidde'ye vusûllerinde tekmîl-i müddet-i hayât-ı müsteâr ve defîn-i civâr-ı merkad-i şerîf-i hazret-i cedde-i büzürgvâr olan kudvetü'l-ulemâ ve şeyhü'l-kurrâ, hâfızu'l-Kur'ân, sâhibü'l-furkân eş-Şeyh el-Hâc Mehmed Gâlib Efendi aleyhi'r-rahmetü ve'r-rıdvân hazretlerinin rûh-ı şerîfleriyiçün fâtiha."

Şeyh Galip Efendi H. 1284 (M.1867-68) tarihinde Cidde'de vefat ettiğine göre tekkedeki mezar taşı, makam taşıdır.

Üçüncü postnişin, Şeyh Galip Efendi'nin damadı "Hacı Ekşizâde" diye de bilinen Hacı Mehmed Nesib Efendi oldu. Bu zat da kayınpederi gibi Şeyh Rıza Efendi'nin halifesidir. Maliye nezareti evrak kalemi kâtiplerindendi. 15 Cemaziyelevvel 1319 (30 Ağustos 1901)de vefat etti (74:26):

Kütüphane duvarı dibinde silindirik şekilde, başlıksız, talik yazılı, mistarlı beyaz mermer şahidesinde: "Hüve'l-Bâkî - Tarîkat-ı aliyye-i Sünbüliyye'den ve bu dergâh-ı şerîfin şeyhi merhûm ve magfûr eş-Şeyh el-Hâc Mehmed Nesib Efendi'nin rûhıyıçun fâtiha, 15 Cemaziyelevvel 1319.

Mezarın diğer şahidesi Mehmed Nesib Efendi'nin H. 1313'te vefat eden annesi Fâzıle Hanım'a ait. Mehmed Nesib Efendi, annesinin mezarına gömülmüş:

Dördüncü şeyh (74:26) Mehmed Nesib Efendi'nin "anadan doğma kör ve hastalıklı oğlu Abdülvâhid Efendi'ydi, birkaç ay sonra bu sebeple şeyhlik kendisinden alındı.

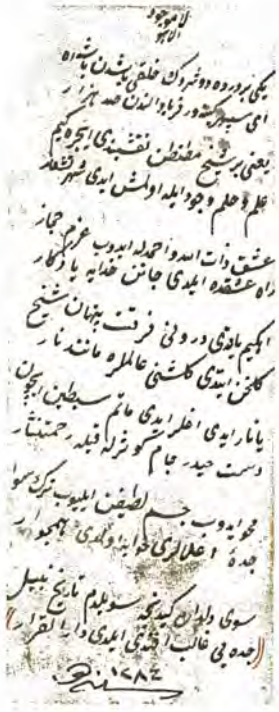
Mehmed Nesib Efendi'nin kayınbabasının adını verdiği oğlu Mehmed Galip Efendi de H. 1303'te ölmüş, o da bu hazireye gömülmüştü (74:13):

> Şeyh Hafız Mehmed Galip Efendi'nin önünde, talik yazılı, mistarlı beyaz mermer şahide, başında küçükçe Hamidiye fesi:
>
> *Emr-i Hak'la tamâm oldu va'desi*
> *Ağlayıp kaldı pederi hem vâlidesi*
> *Nûr-ı aynim bu idi hem ciğerim pâresi*
> *Gitti elden kaldı dilde yâresi*
> *Şeyh Nesib Efendi'nin mahdumu Mehmed Galib Efendi'nin rûhuna fâtiha,*
> *21 Ramazân-ı şerîf 1303.*

Tekkenin son şeyhi, Ayasofya dersiamlarından ve Şa'bâniyye'den Gümülcineli İbrahim Edhem Efendi oldu. Şeyhin babası Gümülcineli Mustafa Feyzi Efendi de Şabaniyye meşayihindendi, Gümülcine'de tekkesi vardı, 83 yaşında 15 Teşrin-i sani 1920'de vefat etti.

Gümülcineli İbrahim Edhem Efendi'nin üç evlâdından en büyüğü olan İbrahim Edhem Efendi'ydi (74:23-24):

> Gümülcüneli İbrahim Edhem Efendi merhum: Tekkenin son şeyhi olan bu zat Ayasofya dersiamlarından ve Şa'bâniyye'dendir. Babası Gümülcineli Mustafa Feyzi Efendi de 83 yaşında 15 Teşrin-i sani 1920'de göçmüş, oğlunun Koca Mustafa Paşa'daki tekkesine sırlanmıştır; Şa'bâniyye meşayihindendir ve Gümülcine'de tekkesi vardır. Bu şeyh Mustafa Feyzi Efendi de yine Gümülcine'de Şa'bâniyye'den maruf bir dergâhın şeyhi, ulemadan Şeyh Ömer Hilmi Efendi'nin oğlu ve müstahlefidir. Şeyh Mehmed Hilmi Efendi ise İbrailli Şeyh Hacı Ahmed Efendi'nin halifesidir. O da Hicaz'da bulunduğu sırada Büyük Çerkeşî Efendi'den istihlâf edilmiştir.
>
> İbrahim Edhem Efendi bu zatın üç evlâdından en büyüğüdür. İbrahim Edhem Efendi'nin Şa'bâniyye'den hilâfeti babasındandır. 1925 Teşrîn-i evvelinin onuncu günü 56 yaşında iken göçtü. Vasiyeti üzerine Silivrkapı dışında Garipler Mezarlığı'ndadır.
>
> Tekkenin son şeyhi bulunan Gümülcineli İbrahim Efendi merhum, huzur hocalarından meşihat müsteşarı ve Soğukçeşme Rifâ'î Tekkesi şeyhi Kitâbî Râşid Efendi'den ders okumuş, ondan 1317 tarihinde icazetname almıştır. Ayrıca Rifâ'iyye'den de istihlâf edilmiştir. Râşid Efendi'nin meşihat müsteşarı

Şair Nebî'in Şeyh Galip Efendi'nin vefatına yazdığı tarih manzumesi (74:10)

Küçük Efendi Tekkesi (Encümen arşivinden)

olması dolayısıyla tekkede bulunamadığı zamanlar Soğukçeşme Dergâhı'nda hocasına vekâlet etmiş, sonradan Küçük Efendi Dergâhı'na gelmiştir.

Revnakoğludosyalarında Küçük Efendi'yi ve camide bir başka minber oluşunun sebebini anlatan halk rivayetini toplayan ve nisbeten grameri bozuk isimsiz bir mektup yer alır (74:5-6):

Kocamustafapaşa civarında, Hacı Evhad Mahallesi'nde "Küçük Efendi" namıyla maruf ufak bir cami vardır. Bundan altmış sene mukaddem Babıali hulefâsından Küçük Efendi isminde bir zat varmış idi. Bu cami o tarihte dergâh olarak kullanılıyormuş ve bilâhare camiye tahvil edilmiş. Ve âsâr-ı atîkadan olsa gerektir, çünkü eski sistem yapılmış ve içerilerinde mozayik taşlar vardır.

Küçük Efendi denilen zat bir Ramazân-ı şerîfin hulûlünde, talebelerinden ... bir zat var imiş, kendisi o sene rahatsızlanmış, teravih namazını kıldıramayacak derece olduğu için yukarıda yazılı ismi olan talebesine Ramazanın birinden Kelâm-ı kadîmi beher cüzünü gündüzleri ezberletip gecesi teravih namazını eda ettiriyormuş ve kendisi cemaate dahil olup namazı kılarmış. Ramazanın 27. gecesi Kelâm-ı kadîmi bitirmiş ve hıfzına müsaade ederek icazet vermiş ve bayram namazı talebesine demiş: "Oğlum, artık sen benim yerime vekâlet edeceksin" demiş, "ve bayramın birinci günü hutbeye çıkarsın okursun!" diye tembihatta bulunmuş.

İsmi yazılı talebe, hocasına hitaben: "Hocam, ben sizin makamınıza çıkıp okumak derecesine nail olamadım!" diye söylemiş ise de Küçük Efendi zât-ı şerîf: "Ben söylüyorum, sana müsaade ettim." Talebesi buna ısrar etmiş.

Ve iki gün zarfında sol tarafa marangozlar vasıtasıyla sağdaki minbere benzeyen bir minber yaptırmış ve bayram namazını yeni yapılan minbere talebesini çıkartıp o mukaddes vazifeyi ifa ettirmiş ve hocası Küçük Efendi hazretlerinin son derece hoşuna gitmiş ve beyân-ı memnûniyyet göstermiş.

Bu zat 85-90 yaşına gelinceye kadar dünya evine girmemiş yani müddet-i hayâtında hiç evlenmemiştir. Cuma günü ekseriya öğle namazlarını Eyüpsultan Camii'nde kılarmış ve o tarihlerde bir gün Eyüp Sultan hazretlerine gitmeye karar vermiş. Bu zatın kendi malı bir midilli hayvanı varmış, ekseri-

Küçük Efendi - Feyziye Sebili (Encümen arşivinden)

ya uzak mahallere onunla gidermiş. O gün de karar vermiş, hayvana binmiş, öğle namazını Eyüpsultan Camii'nde eda etmiş. Bilâhare dönerken hayvanın terbiyelerini bir sarhoş adam yakalamış, "Hocam, nereden geliyorsun, nereye gidiyorsun?" diye sormuş. Hoca da bunun sarhoş olduğunu hissetmiş, hiç sarhoşlar ile başı hoş değilmiş, demiş ki: "Oğlum, ben Eyüp Sultan Camii'nde namazı kıldım, evime gidiyorum" diye cevabında bulunmuş. "Öyle ise hocam, benim burada babam ve annem vardır, aşağı in de onlara bir Kelâm-ı kadîm oku!" demiş. Hoca da bunun üzerine hayvanından aşağı inmiş, sarhoşun gösterdiği kabristanların baş ucuna oturmuş, okumaya başlamış ve duasını yapmış. Bunun üzerine hoca sormuş, demiş ki "Bunlar senin neyin?" diye sualinde bulunmuş. Sarhoş adam da "Hocam, bunlar birisi babam, annemdir" demiş, "Ben okumak bilmem" demiş ve bunun üzerine sarhoş adam cebine elini atıp bir avuç para vermiş; hoca da almamıştır.

Bunun üzerine evine dönen hoca, 120 yaşlarında bir validesi varmış, annesine hitaben: "Velinimetim anneciğim, ben dünya evine girmek istiyorum. Müsaade edersen ve senin münasip gördüğün bir hatunu alacağım" söylemiş. Bilâhare oğlunu evlendirmiş, çünkü hayatta evlenmek caizdir diye. Ve Küçük Efendi denilen hoca bir erkek çocuğu dünyaya gelmiş, onun ismine "Küçük Efendi" namıyla tesmiye edilmiş. Ve hayatta evlâdın kötüsü olsa bile öldüğü vakit ruhuna okuyan bir şahıs bulunur diye vasiyette bulunmuş. Ve bütün ailevî kabristanları cami dahilinde medfundur.

Revnakoğlu, dostalarına hazirede medfun tekke mensuplarından bazılarının mezar kitabelerini de kaydeder:

(74:13): Şeyh Abdürreşid Efendi'nin baş ucu yukarısında, aynı şekilde demir parmaklık içinde, mistarlı beyaz mermer taş: "Hüve'l-Hallâku'l-Bâkî – Kibâr-ı meşâyihten el-Hâc Feyzullah Efendi'nin halîlesi Şerife Rukiye Hanım'ın rûhıyıçun fâtiha, 22 Şaban 1258, rakamehu Zühdü."

(74:14): Şerife Rukiye Hanım'ın yanında, aynı şekilde demir parmaklıkla çevrili, daha kısa boyda mistarlı beyaz mermer taş: "Hüve'l-Bâkî – Feyziye Dergâh-ı şerîfi şeyhi Mehmed Nesib Efendi'nin validesi merhûme ve magfûrun lehâ Fâzıle Hanım'ın rûhuna fâtiha, 10 Cemaziyelevvel 1313."

Küçük Efendi Tekkesi Sebili kitabesi (74:15):

Kütüphanenin caddeye bakan tarafında ve iki kapı arasında sanatlı, ziynetli, mükellef çeşmenin talik kitabesi:

Bahr-i zehhâr-ı kerem şâhenşeh-i deryâ-nevâl
Menba'-ı feyz-i mehâmid Hazret-i Mahmûd Hân

Çeşme yaptı pîşgâh-ı Câmi'-i Feyziyye'de
Eyledi gûyâ metâf-ı Ka'be'ye zemzem revân

Eyleye dünyâyı reyyân-ı zülâl-ı hayr u cûd
Ömr-i ikbâlin edip efzûn rabb-i müsteân

Kilk-i ter verdi iki târîh-i gevher-tâba
Bendesi Pertev oldu bu beyt ile ratbu'l-lisân

Çeşme yaptırdı civâr-ı Câmi'-i Feyziyye'de (H. 1241)
Kulzüm-i birr ü sehâb-ı âtıfet Mahmûd Hân (H. 1241)

İskender Çelebi Camii ve Tekkesi - Atâ Efendi Tekkesi

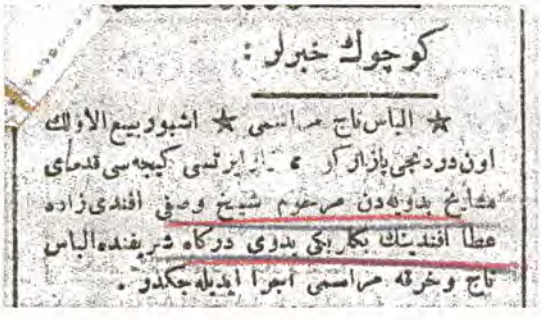
Küçük Efendi Tekkesi'nin önünden geçen Hacı Evhaddin Caddesi'nden Hacı Piri Sokak'a giriyoruz. Bu sokağın ilerisinde Ağaçkakan Sokak başlar. Ağaçkakan Sokak'a girince solda İskender Çelebi Camii ve Tekkesi diye bilinen Atâ Efendi Tekkesi önündeyiz.
(Sümbül Efendi Mahallesi, 1170 ada, 13 parsel)

1950'lerde harabeye dönen ve daha sonra da arsasından yol geçirilen cami, son şeklini 1957'de aldı. Haziresinde mescidin banisi Debbağ İskender Çelebi'nin Latin harflerle "Hüve'l-Bâkî – Bu cami banisi İskender Çelebi rûhuna fâtiha" yazılı tarihsiz mezar taşı vardır. Yanında eski tarzda yazısız kavuklu ayrı bir taş göze çarpar.

Revnakoğlu, tekkenin hikâyesini genişçe notlar (15:106,103):

> İskender Çelebi Câmi'-i şerîfi ve Tekkesi, Kocamustafapaşa'da Ağaçkakan Mahallesi'ndedir. Mescidi yaptıran bir debbağ olup irtihalinde oraya defnedilmiştir. Minberini Kalaycızâde Mehmed Efendi koymuştur. Halk arasında "Atâ Efendi Tekkesi" de derlerdi. [Mukabele günü] cuma günü akşamı – cumartesi geceleri idi.
>
> Bu mescide Bedeviyye'den hususî şekilde meşihat koyan Hakkâk Şeyh Atâ Aşkî Efendi'dir. Hakkâklar esnafının yiğitbaşısıydı; kethüda yardımcısı olarak tebliğ memurluğunu ve bu câmi'-i şerîfin müezzinliğini yapıyordu. Aynı zamanda gümrük memurlarındandır. Esaslı bir tahsil görmüş değildi, fakat sanatkâr adamdı.
>
> 1337'de tekke açmak üzere etraftan beş bin kuruş toplamıştı. Beylerbeyi Settâriyye şeyhi Rami Bey'e yazdırdığı vakfiyenamesini nukûd-ı mevkûfeye tescil ettiremediğinden resmen buraya meşihat koyamadı.

1919 tarihli İkdam'da çıkan Atâ Efendi'nin hilâfet merasimi haberi (15:127

کوچوك خبرلر :
★ الياس ناج مراسمی ★ اشبو ربیع الاولك
اون دردنجی پازار کو ... ایرتسی کیجه سی قدمای
مشایخ بدویه دن مرحوم شیخ وصفی افندی زاده
عطا افندینك بکربکی یدوی درگاه شریفنده الياس
ناج وخرقه مراسمی اجرا ایدیله جکدر .

Şeyh Atâ Efendi, Beylerbeyi'nde Settâriyye şeyhi Hattat Rami Bey'in halifelerindendir.

Babası Hakkâk Hacı Ali Vasfi Efendi de Kocamustafapaşa'da Ali Fakih Mahallesi Dana Yokuşu'nda Bedevî tekkesini yaptıran Ahmed Niyazî Baba'dan müstahleftir, fakat İskender Çelebi Câmi'-i şerîfinde şeyhlik etmedi. Ahmed Niyazî Baba'nın tekkesinde süt kardeşi Şeyh Mustafa Nailî Efendi'ye bir müddet niyabet etmiş ve sonra da hilâfet vermiştir. Kah-

Şeyh Atâ Efendi'nin şeyhi Rami Efendi (Revnakoğlu arşivinden)

yalığında hakkâklar çarşısına merkeple gelir giderdi. Hacı Ali Efendi'nin hakk sanatında mahlası "Azmî"; oğlu Atâ Efendi de bu sanatı eniştesi Tevfik Aşkî Efendi'den öğrendiğinden "Aşkî" tahallus etmişti. Şeyh Ali Vasfi Efendi'den sonra damadı Tevfik Aşkî Efendi esnaf kahyası oldu.

Şeyh Atâ Efendi, 5 Ocak 1936'da Kocamustafapaşa'da Ali Fakih Mahallesi'nde 2 numaralı evinde irtihal etmiştir. Silivrikapı'da Ayvalık Mezarlığı'nda babasının yanında medfundur.

Revnakoğlu, Şeyh Atâ Efendi'nin babası Hakkâk Hacı Ali Vasfi için şu bilgilere de yer verir (15:100-102):

Hacı Ali Vasfi Efendi, Silivrikapı'daki Bala Tekkesi'nde resmen duâgûydu. Âdile Sultan'ın bu duâgûluk için tahsisatı vardı. Bayram sabahları kapı duasını da kendisi yapardı. Bayramlarda Silivrikapı'da İbrahim Paşa Câmi'-i şerîfine gelir, yüzü nikaplı (önden ve arkadan örtülü) olarak bayram hutbesini okur, namazdan sonra Silivrikapı'nın ağzında Elekli Baba Türbesi'nin önünde yine nikaplı hâliyle mutat duayı yapar ve halk ile bayramlaşırdı.

Ayvalık Bostanı evvelce Ali Vasfi Efendi'nindi. Balıklı Kilisesi'nin "Kör Papaz" da denilen başpapazı bu bostan için Şeyh Ali Vasfi Efendi'ye bin altın teklif etmişti, şeyh kabul etmedi. Bala Tekkesi'ne vakf edilmesi şartıyla Âdile Sultan'a bırakmıştı. Bala Tekkesi şeyhi Sadeddin Efendi'nin delâleti ile Âdile Sultan'dan bu bostan için yalnız beş yüz lira aldı, onu da kendi tekkesinin tamirine harcadı. Âdile Sultan, şeyhin arzusunu yerine getirerek takrirden sonra bostanı hemen Bala Tekkesi'ne vakf eyledi.

Şeyh Vasfi Efendi'nin zakirliği de vardı. Duâgûluğunda bulunduğu Bala Tekkesi'nin zakirliğini yapar, burada zakirbaşı olan İbrahim Efendizâde Hayri Efendi bulunmadığı zamanlar ona vekâlet ederdi.

Şeyh Ali Vasfi Efendi'nin halifeleri:

Hakkâk Rifat Vefa Efendi merhum: Tanınmış usta hakkâklardandır. Çarşı içinde, köşede 18 numaralı birinci dükkânda çalışırdı. 1330 yılında altmış yaşlarındayken göçtü.

Tekkenin zakirleri (15:107): Hayalî Küçük Ali, Hafız Mehmed Efendi (Eyyûbî, Zenci), Mahmud Bey (Orta mektep kâtibi), Yorgancı Şeyh Râşid (Zakirbaşı), Salâhaddin Bey, Pepe Şevket.

Revnakoğlu, Hacı Ali Vasfi'nin ve eşi Hatice Hanım'ın mezarlarını Ayvalık Mezarlığı'nda tesbit eder (15:104-105):

1950 başlarında İskender Çelebi Camii'nin vaziyeti (Encümen arşivinden)

İskender Çelebi Camii'nin vaziyeti (Konyalı arşivinden)

1950 başlarında İskender Çelebi Camii'nin vaziyeti (Encümen arşivinden)

Silivrikapı'da, Merkez Efendi'den Silivrikapı'ya inen bostanlar arasındaki Ayvalık Mezarlığı'nda bostan kapısının karşısında, yol kenarına yakın tarafta, başında Bedeviyye tâc-ı şerîfi, kitabesi talik ve mistarlıdır, göğsünde sonradan yazılan numara 766'dır.

Hû

Lâ-yemût ve bâkî rabbü'l-âlemîn
İns ü cinn fânî semâvât u zemîn

İrci'î geldi hitâbı rûz-ı îd
Yâr ile îdi sa'îd oldu hemîn

Rûz-ı mahşerde şefâ'atle ona
Destgîr olsun şefî'ü'l-müznibîn

Bedevî tarikine mensûb idi
Şeyh Hacı Vasfi Efendi-i güzîn

Hüsn-i ahlâkıyla o şîrîn-zebân
Zevk ede cennette şîr ü engebîn

Rûhu şâd olsun oku bir fâtiha
Cân ile ihlâsile ihvân-ı dîn

Düştü bir cevherle İlmî târîhi
Oldu ihsân-ı Hudâ huld-i berîn

Sene H. 1321.

İskender Çelebi Camii ve Tekkesi şeyhliğinden düğün davetiyesi (15:129)

Şeyh Vasfi Efendi'nin refikası Hatice Hanım, şeyhin ayak ucunda, talik yazı ile:

Hüve'l-Bâkî
Şeyh Vasfi nâm pîr-i ma'nevînin zevcesi
Şehr-i mâtemde naîm-i kurbe kıldı i'tizâm

Rûh-ı pâkin Hazret-i Zehrâ'ya hemdem eylesin
Nâil-i feyz-i bekâ etsin onu Rabbü'l-enâm

Söyledi hûrân-ı cennet gevherîn târîhini
Bezm-i sûr olsun Hatice Hanım'a dârü's-selâm, 1322.

Hakkâk Atâ Efendi'nin oğullarından Nuri Efendi (Nureddin), Revnakoğlu döneminde hâlen polis mütekaidi olup Taksim'de oturmaktaydı; Babasından hilâfeti vardı. Diğer oğlu Doktor Mehmed Şehabeddin 1938'de vefat etmişti.

5 Kânûn-ı sânî 1936'da vefat eden Atâ Efendi, babasının mezarının sağında medfundu.

Uyku Dede Türbesi

Ağaçkakan Caddesi'nin sonunda solda Uyku Dede Türbesi önündeyiz. (Sümbül Efendi Mahallesi, 1170 ada, 31 parsel)

Uyku Dede ve türbesine ait malûmat Revnakoğlu'nda şöyle yer alır (227:211-12):

> Uyku Dede (Kocamustafapaşa'da), Ağaçkakan Sokağı ile Ağa Çayırı Sokağı'nın birleştiği köşede göze çarpan büyükçe bir türbedir. Çatısı, binası esaslı tamir görmüştür. Adı Şeyh Ahmed Efendi'dir, Hazret-i Sünbül Sinan'ın halifesinin halifesi bilinir, fakat makamda bulunmamıştır. Ekser zamanı nefis murakabesiyle geçtiği için halk uyuyor sanırlarmış. Uyku uyuyamayan çocuklara kabrinin toprağı ilâç gibidir. Ziyaretten sonra toprak alınıp uyuyamayan çocukların yastığının altına koyarlar yahut sandukasının üzerine çocuğun zıbınını, takkesini bırakırlar, bir gece sonra alırlardı.
>
> Son türbedar Saniye Hanım müracaat edenlere küçük bezler içinde toprak verir, mukabilinde para almazdı. Uyku Dede'nin başında siyah destarlı büyük Halvetî tâcı vardır. Saniye Hanım'ın vefatından sonra Hekimoğlu Ali Tekkesi şeyhi Müfid Efendi türbedarlığına bakıyordu.

Uyku Dede Türbesi (Belediye arşivinden)

Kasım Çelebi Camii – Çayır Tekkesi

Uyku Dede Türbesi'nden Ağa Çayırı Caddesi'ne dönüyoruz. Caddenin sonunda, Beyçayırı Sokağı ile Alay İmamı Sokağı'nın kesiştiği köşede bulunan Kasım Çelebi Camii – Çayır Tekkesi önündeyiz.
(Silivrikapı Mahallesi, 2080 ada, 24 parsel)

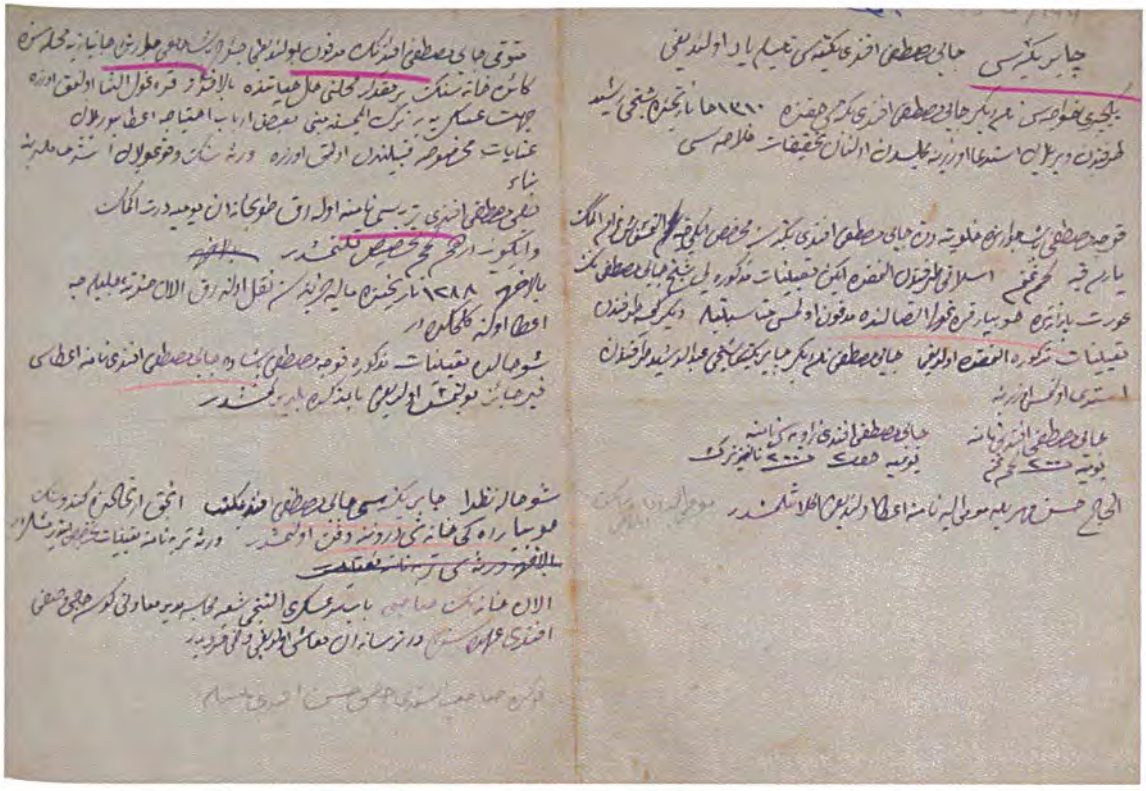
Cami, Fatih'in devecibaşısı yahut seyisi olduğu söylenilen Kasım Çelebi - Kasım Çavuş Ağa tarafından yaptırılan bu mescit, Ağaçayırı Meydanı (Silivrikapı Mahallesi, 1341 ada, 1 parsel) yakınında olduğu için "Ağaçayırı" ve "Çayır" adıyla da bilinirdi. Ağaçayırı Meydanı'ysa 1950'lere kadar mahallenin mesire yeriydi. Geçen asrın başlarına kadar bu camiden surlara doğru uzanan alan tamamıyla bostandı.

Revnakoğlu, Câbî Mustafa Efendi'nin Cerrahpaşa civarında Canbaziye Mahallesi'nde Avratpazarı'ndaki Hobyar Karakolu yanında kendi evinin bahçesinde medfun olduğunu ilâve eder. Bu evin bir kısmına Hobyar Karakolu inşa edilmişti. Bu bilgilerin kaynağı Revnakoğlu'ndadır (179-2:229):

> Çayır Tekkesi: Kocamustafa çevresinde, asıl ismi "Ağalar Çayırı" olan Ağa Çayırı'ndadır. Şimdi harap ve metruk bir hâlde bulunan dergâh-ı şerîf, eski Hünkârbeğendi (Rivayete göre vaktiyle o çevrenin en geniş, en rahat sokağı burasıymış, hünkâr geçerken beğenmiş ve bu ismi almıştır.), yeni Bol Sokak'ın başında bulunuyor. Fatih'in devecibaşısı yahut seyisi olduğu söylenilen Kasım Çelebi – Kasım Çavuş Ağa tarafından mescit olarak yaptırılmıştı.
>
> Sünbüliyye'den zaviye hâline getiren Yeniçeri ağası Câbî Mustafa Efendi olduğu için eski kayıtlarda "Câbî Mustafa Efendi Tekkesi" diye yazılıdır. (Câbî Mustafa Efendi, Cerrahpaşa civarında Canbaziye Mahallesi'nde Avratpazarı'ndaki Hobyar Karakolu yanında kendi evinin bahçesinde yatıyor.) Sonradan ikinci şeyhin ismiyle "Safvetî Efendi Tekkesi" olmuştur. Pazar günleri Sünbülî usulü icra edilirdi.

Bu tekkede kuruluşundan itibaren sırasıyla on şeyh postnişin oldu (179-2:224-28):

> Şeyh Hacı Ahmed Efendi (ö. H. 1154, M. 1741-42).
>
> Şeyh Mustafa Safvetî Efendi: Tekkeye ismini vermiştir.
>
> Şeyh Mehmed Şemseddin Dedeefendi (ö. H. 1185, M. 1771-72): Mihrap önündeki köfeki taşından sülüs kitabeli tek şahide; başında yassımsı Sünbülî tâc-ı şerîfi: "Merhûm ve magfûr Mehmed Şemseddin Efendi rûhuna el-fâtiha, 1185."

Çayır Tekkesi'ne ait kayıtlar (179-2:223)

Süleyman Efendi (ö. H. 1207, M. 1792-93).

Şeyh Ebubekir Efendi (ö. H. 1219, M. 1804-05): Bu zat, Kâdiriyye'dendir, 1219'da intikal. Hazirede mihrap önünde yatıyor. Başında yüksek asabeli, sekiz terkli Âhî tâc-ı şerîfi, kitabesi sülüs: "Hüve'l-Bâkî - Bu hânkâhta seccâde-nişîn-i irşâd olan merhûm ve magfûr el-muhtâc ilâ rahmeti rabbihi'l-gafûr eş-Şeyh Ebubekir Efendi rûhıyıçın rızâen lillâhi el-fâtiha, 1219."

Şeyh Mehmed Emin Efendi (ö. H. 1269, M. 1852-53).

Mehmed Şevki Efendi (ö. H. 1276, M. 1859-60): Hazret-i Sünbül Sinan haziresinde yatıyor; kardeşi Abdi Efendi de yanındadır.

Tek oğlu Şeyh Mehmed Râşid Efendi: Yenikapı Mevlevîhanesi meydancısı ve neyzenlerinden merhum Mustafa Dede'nin üvey oğluydu. 1330 Ramazân-ı şerîfi ilk haftasında ani olarak ahirete gitti (öğle ile ikindi arasında). İmrahor Tekkesi şeyhi Vahyî Bey merhumun kayınpederidir. Tekkenin bahçesinde bademağacı altında refikası Fatma Hanım'ın yanında yatar, taşları yoktur. Hastalığında Şerefüddin Efendi ile Hafız Rıza bir müddet vekâlet ettiler. Doğduğunda kırk günlük yetim kaldığından üvey babasını asıl babası bilirmiş.

Şeyh Şerefüddin Efendi merhum: Koca Mustafa Paşa Hankah-ı şerîfinde pîş-kadem ve Draman Tekkesi şeyhidir. Pek güzel devran ettirirdi. Burada vekâleten bulunmuştur.

Şeyh Hafız Rıza Efendi (Kalfa Rıza Efendi): Aslen Kocamustafapaşalıdır. Esekapısı'nın eskilerindendir.

Tekkenin son şeyhi ve imamıydı. Merhum Şerefüddin Efendi'nin iki halifesinden biridir. İmrahor Tekkesi şeyhi Hafız Nazif Efendi'nin dervişlerindendi. 1940'ta yürüdü, yetmişe yaklaşmıştı. Silivrikapı'da yatıyor.

İmrahor Tekkesi'nde namaz kıldırırdı. Tekkeye şeyh olmazdan önce İmrahor mahalle mektebinin kalfası idi (Hoca Aşir Efendi zamanında). İmrahor Tekkesi'nin de hatibi idi. Kendi tekkesinin müezzin ve imamıydı.

Hayvancıklar, Şeyhler

Hekimoğlu Ali Paşa Câmi'-i şerîfine 25 hatve (adım) kala soldaki sokak içinde, yine solda bu Ali Paşa vakfından bir salhane vardı (63:132-133), her gün akciğer, karaciğer, dalak ve yürekten ibaret iki takım ciğer evsiz kediler için tahsis edilmişti. Bunlar her sabah sokak kedilerine dağıtılır ve dükkânın önünde yedirilirdi. Böyle hayvanata yiyecek tahsis edilmiş vakıflar nadir olduğundan bu vakıf şâyân-ı dikkat bir vakıftı. Salhanede ciğer kalmazsa sahibi olan Arnavutlar ne pahasına olursa olsun kedilere ayrılmış bu ciğerleri katiyen kimseye vermezlerdi. Bir vakitler şerâyit-i evkâfa büyük itina ve dikkat gösterildiğinden bu vakıf İstanbul'da salhanelerin lağvına kadar devam etmiştir.

Eyüp Kalenderhanesi'nde Şeyh Âkıl Ma'sûm Efendi zamanında (28:38) her akşam üç büyük kazanla yemek pişer, gelene gidene sofra kurulur, semtin fukarasına devamlı olarak yemek verilir, mahallenin kedileri için kazanda yemek ayrılır ve onlara mahsus küçük sahanlar içinde o hayvanların da karnı doyurulurdu, arta kalanlar da tencere ile fukaraya dağıtılırdı. Bu hayrata civarın zenginleri de katışır, günde üç beş kurban gönderildiği olurdu.

Mevlanakapı'da Kale Dibi Sokak'a dönünce 6 numaralı evin bitişiğindeki hazirede medfun Şeyh Ahmed Efendi (93:268; 32:60-61), Rifâ'iyye'den Kıllı Yusuf Tekkesi'nde postnişin olarak bulunduktan sonra buraya gelip bu zaviyeyi uyandırmıştır. Her hafta mukabeleden sonra tekkenin kapısı önünde mahallenin kedilerini başına toplar, onlara eliyle ciğer doğrayıp yedirdiği için kendisine "Ciğerci Baba" demişlerdi. 1198 Rebiülahirinde bir hayli yaşlanmış bulunduğu hâlde göç etti. Mevlanakapı'daki ikinci tekkesinin şimdi boş arsası içinde kalan toprak mezarı "Ciğerim Baba Türbesi" diye hürmetle ziyaret olunur.

Mevlanakapılı Şefik Dede (181:300-304), Merkez Efendi zakirbaşısı Hayri Efendi'nin çıraklarındandır. Himmetzâde şeyhi Hüsameddin Efendi'den de bilhassa musiki bilgisi ve nazariyatı bakımından pek çok istifade etmiştir. Sünbülî tarikatına girmiş ve Merkez şeyhi Ahmed Mesud Efendi'den dallı giymiştir... Zikri idare ederken sağ eli daima cübbesinin içinde ve kalbinin üstünde dururdu. Titrek parmak hareketleri ile usul vurarak zikri bu şekilde idare eylerdi. Fakir olduğu için Kılıççı Tekkesi'nde yatar kalkar, orada yer içerdi; fazla olarak tekkenin şeyhi Arif Bey her akşam kendisine üç kuruş harçlık verirdi. Koç ve horoz meraklısıydı. Horoz ötüşlerini dinlemek en büyük zevki olmuştu...

Eyüp Hatuniye şeyhi Hoca Mustafa Vahyî Efendi (176:106) merhum, Fatih dersiamlarından Mesnevîhan Şeyh Hoca Hüsameddin Efendi'nin evlâtlığıdır. Pek ehl-i hâl bir zattı. Her gün yirmi beş, otuz okka ekmek alır, tekkenin kapısı önüne çıkar, semtin köpeklerini başına toplar, kendi eliyle lokma lokma yapar, dağıtırdı.

Karagümrük'te Şeyh Mehmed Sıdkı yanında hep akrep ve yılan bulundururdu; postnişini olduğu tekkenin adı bu yüzden Ejder Tekkesi'ydi.

Revnakoğlu ilmiyeden üç kedi severe daha temas etmişti (185:140): "Velînimet-i irfânım İsmail Saib Efendi hazretleri ve Mesnevîhân Esad Dede Efendi merhumlar gibi Hoca Şevketî Efendi de kedileri çok severdi, kırk elli kadar kedisi vardı, bunlara ayrı ayrı isim vermişti, her akşam eve gelirken kediler için aldığı ciğeri eve girmeden kapının önünde lokma lokma keser ve kendi eliyle yedirirdi. Buna alışmış olan kediler her akşam aynı saatte kapının önüde toplaşırlar, hocanın yolunu beklerlerdi. Mahalle halkı bundan dolayı Şevketî Efendi'ye "Kedici Hoca" adını takmışlardı..."

Hoca Şevketî Efendi'nin yukarıdaki alıntının da yer aldığı biyografisi Revnakoğlu'nun notlarında yer alır (185:130-144):

Hoca Mehmed Şevketî Efendi (Eşref Efendizâde), son devrin ilmiyesi içinde batı kültürüne vukufu, yeni fikirleri güzel bir Türkçe ile okuttuğu dersleri, takrirleri, bilhassa Anglikan kilisesine verdiği iknakâr cevapları, Almancadan yaptığı tercümeleri, muhtelif gazete ve mecmualarda çıkmış dinî, ictimaî makaleleri ve hüsn-i hâliyle hakikaten temeyyüz etmiş bir ilim ve fazilet adamıydı. Babası Eşref Efendi, huzur hocalarındandı.

İstanbul'da doğup büyümüştü ve hiç evlenmemişti, fakat bekârlığı hiçbir hâlinden belli değildi. Gayetle kibar ve şık giyinirdi, sırtında daima uzun kollu kömürî cübbe bulunurdu, yoldan geçerken herkes kendisine saygı gösterirdi; nezaket ve kibarlığı ile de herkesin sevgi ve hürmetini kazanmıştı.

Hürriyetten önce Beyazıt dersiamlarından olduğundan Beyazıt Câmi'-i şerîfinde ders okutuyordu. *İzhâr, Kâfiye*'den sonra *Molla Câmî*'ye gelmeden dersi bırakıp Almanya'ya gitti. Orada kaldığı müddetçe Almancayı elde etti. Bu dili kültür ve edebiyatı ile beraber iyi öğrenmişti, ayrıca ruhiyat okudu. Almanya'da bulunduğu müddetçe başından sarığını çıkarmamıştı, bu hâliyle herkesten çok hürmet görmüştür. İstanbul'a dönüşünden sonra Alman mütefekkirlerinden Ebbinghaus'un *Rûhiyât* kitabını kolay anlaşılan açık, selis ve külfetsiz ifade ile dilimize çevirmişti. Bu güzel tercüme medreselerin ilgasına kadar Süleymaniye Medresetü'l-Mütehassisîn'de kelâm, felsefe ve tasavvuf şubelerinde ders kitabı olarak talebeye okutuluyordu ve bizzat kendisi okutuyordu.

Velînimet-i irfânım İsmail Saib Efendi hazretleri ve Mesnevîhân Esad Dede Efendi merhumlar gibi Hoca Şevketî Efendi de kedileri çok severdi, kırk elli kadar kedisi vardı, bunlara ayrı ayrı isim vermişti, her akşam eve gelirken kediler için aldığı ciğeri eve girmeden kapının önünde lokma lokma keser ve kendi eliyle birer yedirirdi. Buna alışmış olan kediler her akşam aynı saatte kapının önünde toplaşırlar, hocanın yolunu beklerlerdi. Mahalle halkı bundan dolayı Şevketî Efendi'ye "Kedici Hoca" adını takmışlardı.

Beyazıt Câmi'-i şerîfinde ders okuttuğu sıralarda Ali Fuat Başgil talebe-i ulûmun giydiği yakalı cübbe ve başı sarıklı olarak hocanın derslerine muntazaman devam etmiş, ayrıca Medrese-i Süleymâniye'de Şevketî Efendi'den ruhiyat okumuştu. Ali Fuat Bey, Samsun'un Çarşamba kazasından olduğu için o zaman talebe arasında kendisine "Çarşambalı Fuat Efendi" de denilirdi. Başında mihrabiyeli, gösterişli sarığı ve temiz giyinişi ile talebe arkadaşları içinde dikkati celp ederdi.

Hoca Şevketî Efendi'den Süleymaniye Medrese-i Mütehassısîn'de ruhiyatını okuyan diğer zevattan bazıları: Ahmed Hamdi Aksekili, Yusuf Ziya Yörükan ("Kutlu Bilgi" dergisinin sahibi), Kıvamüddin Burslan

(Tatar, Diyanet İşleri eski müşavere heyeti azasındandır), Şehit Oral (Tatar, Konya Lisesi'nde felsefe muallimi idi, şimdi Diyanet İşleri yüksek kurulu azasındandır), Mahmud Bedri Yazır (Hatt-ı siyâkat mütehassısı, hattat), Doktor Hasan Fehmi Gökalp (Diyanet İşleri zat işleri müdürüydü, sonra müşavere heyeti azalığında bulundu), Ahmed Nuri Evren (Avukat, Sultan Ahmet Câmi'-i şerîfi son kürsü şeyhi), Hafız Ali Rıza Sağman (Sultanselimli), Ali Rıza Eren (Dersiam, gezici vaiz, İstanbul müftülüğü müfettişlerinden idi), Hafız Ahmed Şükrü Eren (Ali Rıza Eren'in küçük kardeşidir. Diyanet İşleri müşavere heyeti azasından idi, şimdi Süleymaniye Kütüphanesi'nde tasnif heyetinde bulunuyorlar. Memleketin irfanına büyük liyakat ile ve tam bir sadakatle hizmet etmekte, kendisine müracaat edenleri ilminden, feyzinden ve irşadından pek semîhâne bir mürüvvetle mebzulen müstefit kılmaktadırlar. Muhataplarını daima mahcup eden nezaket ve kibarlığı ise eski İstanbul efendiliğini temsil etmektedir), Fuat Kıpçak (Eski hâkimlerdendir, Üsküdar'da oturuyor.)

Hoca Şevketi Efendi vefat gününe kadar doğup büyüdüğü baba ocağından ayrılmadı. Bu ev Çarşıkapısı'nda önce Esirpazarı dedikleri sonra Çilingirciler denilen, şimdi de Bileyiciler ismi verilmiş olan yokuşu dar sokağın içinde ve Hüseyin Ağa Camii'nin karşısında idi (Aynı zamanda Kürkçüler Kapısı Sokağı'nın başındaki köşeye rastlayan bu evin yerine şimdi iş hanı ve evin altına 24 numaralı Kanaat Kundura Levazımı Mağazası yaptırılmıştır.)

1934 Ağustosunda bu evde vefat eyledi, yaşı yetmişe yetmişti. Merkez Efendi haziresinde üçüncü adada Necip Akarçeşme'nin arkasında parmaklık içinde yatıyor. Başında küçük ilmiye sarığı görülmektedir Yeni harflerle çok kötü yazılmış kitabesi şöyledir: "Bayazıt dersiamlarından İstanbullu Mehmed Şevketi Efendi'nin kabridir 14-8-1934"

Sütlüce Bektaşî Tekkesi şeyhi Hacı İbrahim Münir Baba'dan nasip alanlardan Neyzen Tevfik'in çok sevdiği Mernuş adlı köpeği vardı. Yıllarca kendisine arkadaşlık eden Mernuş, Neyzen'in Bakırköy Akıl Hastalıkları Hastanesi'nde yattığı sırada ölmüştü. Neyzen, kendisine daha önce kızkardeşi Behiye'nin verdiği ipek bir gömleği kefen yapmış, Mernuş'u ona sararak gömmüştü. Defin esnasında Aziz Baba, Selanikli Kâmil ve Bakırköy Hastanesi hekimleri de hazır bulunmuştu. Arkasından aşağıdaki şiiri yazmıştı (283:15):

Mernuş
Bu engin ayrılık canıma yetti
Başımdan aşıyor kederim Mernuş
Bu yolda yazılmış fermân-ı kazâ
Bunu da gösterdi kaderim Mernuş

Bağlanmıştım bütün kalbimle sana
Şu fani cihanı okuttun bana
Sen göçtükten sonra ben yana yana
Hicranla göz yaşı dökerim Mernuş

Bu yolda cahilim, bildiğim kısa
Sen girdin toprağa, ben düştüm yasa
Haklı haksız hatırını kırdımsa
Affet günahımı, beşerim Mernuş
Bakırköy Hastanesi, 1934.

Fatih'te Âbid Çelebi Tekkesi son şeyhi Mesnevîhân Selâhaddin Bey'i (ö. 20 Temmuz 1930) kuşlara ve kafeslere merakı vardı (155:12): "Kuş meraklısıydı, bilhassa ispinoza ayrı bir merakı vardı. Kuş merakı dolayısıyla pek sanatkârane olarak köşk gibi kafesler meydana getirirdi; çektiği çubuklar tel gibi ince ve hassas olurdu."

İstanbul, atlara mezar yapılan bir şehirdi de. Karaca Ahmed'in atının mezarı bunlardandı, buraya "Altı Direk" deniliyordu (226:37):

Altı Direk ((226:36-37): Karaca Ahmed'in harpte şehit düşen atına mahsus, altı direkli, yanları açık, türbemsi bir yerdir, buna "At Kubbe" de diyorlar. Karacaahmet Mezarlığı'nın İnadiye Caddesi üzerinde ve yoldan görünür şekildedir, büyükçedir. Karşısında Ebü'd-Derder hazretlerinin parmaklıklı kabri vardır. Arap ayının ilk cumasında yürüyemeyen çocukları getirirler, etrafında üç defa dolaştırırlar, sağından çocuk dolaştırırken arkadan biri arpa döker. Çocuk, Allah'ın izniyle yürür. Kötürümlerin bile yürüdüğü görülür, bir niyet kâfidir.

İstanbul'da "sığırcık şeyhleri"ne rastlanırdı. Zeytinburnu'nda Hacı Mahmud Ağa Camii – Tekkesi'nin şeyhi Mudurnulu Salih Efendi de sığırcık şeyhiydi. Revnakoğlu notlarında şeyhin ve sığırcıkların hikâyesi şöyle yer alır (145:42-43):

Şeyh Salih, sığırcık şeyhlerindendi. Şa'bâniyye'den bir koldur, Ankara taraflarından gelir. Ankara civarında Yabanabad Kazası'nda Şeyhler Köyü'nde otururlar. Bunlara "Sığırcık Hocası" da derler, "Çekirge Hocaları" diye de marufturlar. Bu şeyhlerin geldiği yere sığırcıklar gelir, çekirgelerle muharebe etmeye başlarlar ve imha ederler. Şeyh efendi bu muharebenin devamı sırasında orada bulunur. Tarlanın etrafına tenekelerle, lengerlerle ve daha geniş kaplarla sular bırakılır. Sığırcıklar çekirgelerle harp ederken üstleri başları ve gagaları kan revan içinde kalır. Sulara dalıp çıkarlar, biraz temizlenip serinler, yine harbe devam ederler. Çekirgeleri tamamıyla bitirinceye kadar bu döğüşme sürer.

O zamanlar "memâlik-i mahrûse-i şâhâne" denilen Rumeli ve Anadolu'nun her yerinden Rus içlerine kadar giderlerdi. Sülâleden ve ocaktandırlar. Ekseriya hayvan üzerinde ve jandarma refakatinde dolaştıkları yerlerin halkına vaaz ve nasihat ederler, köylerde hutbe okurlar, namaz kıldırırlar ve teberrüken nikâh kıyarlardı.

Salih Efendi gayet uzun boylu, beyaz sarıklı, güzel yüzlü bir zattı. Daima kendi boyundan bir karış uzun asa ile gezerdi. Destarın solunda "Sığırcık şeyhi" olduğuna alâmet olarak dört parmak eninde siyah bir bez bulunurdu ki "gül" denilen bu işareti kabir taşında destarının üzerinde görüyoruz.

Kendisinden sonra şeyh gelmedi. Zaviyenin yalnız imamet ve müezzinlik hizmetleri kalmıştı. Bunlara bir müddet için küçük oğlu Şemseddin Efendi bakmıştır.

Not: Ankara ve Kırşehir'den gelen Ahi babalar gibi bu sığırcık şeyhleri de halkın ve hususiyle ocaklı esnafın ulusu bilinirdi. Esnaf mescitlerinde ve ekseriya büyük câmi'-i şerîflerde bir cuma günü medreselerin icazet, tekkelerin hilâfet cemiyetlerine benzer bir toplantı olurdu. Esnafın eskileri, emektarları arasında usta, kalfa çıkacaklar yahut sanata yeni girecekler bu sığırcık şeyhlerinin eliyle peştemal kuşanırlar, şed bağlarlardı.

Revnakoğlu'nun İstanbul'u

ON DÖRDÜNCÜ GÜZERGÂH

Bu güzergâh Silivrikapı Caddesi etrafında sokaklara dağılarak gelişir, Mevlanakapı Mahallesi ve Seyyid Ömer Mahallesi güzergâhın üzerinde kısmen veya tamamen bulunur.

Güzergah üzerindeki mekanları, başlıkların altında verilen **Mahalle, ada ve parsel** bilgilerini Fatih Belediyesi coğrafi bilgi sistemleri web sayfasında ilgili bölüme girerek harita üzerindeki yerini tespit edebilirsiniz.
https://gis.fatih.bel.tr/webgis/

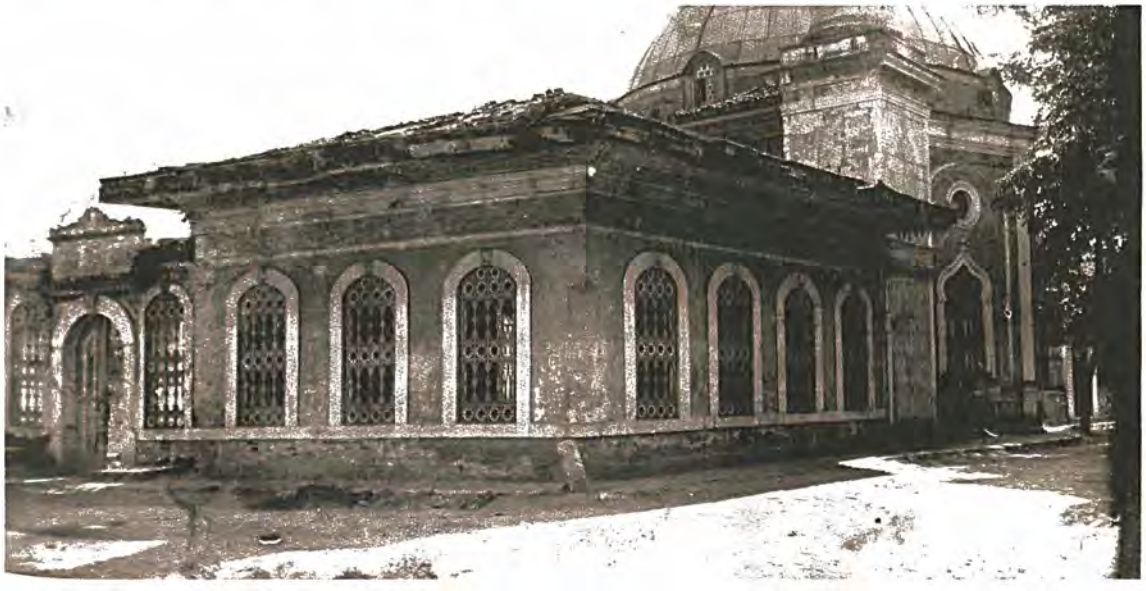
Bâlâ Tekkesi

Bâlâ Tekkesi surlara bakan bostanların başında, eski İstanbul hayatının pek işlek olmayan bu köşesinde, adını verdiği Bâlâ Tekkesi Sokağı ile Tekke Maslağı Sokağı'nın kesiştiği yerde bulunur. (Mevlanakapı Mahallesi, 1409 ada, 6 parsel)

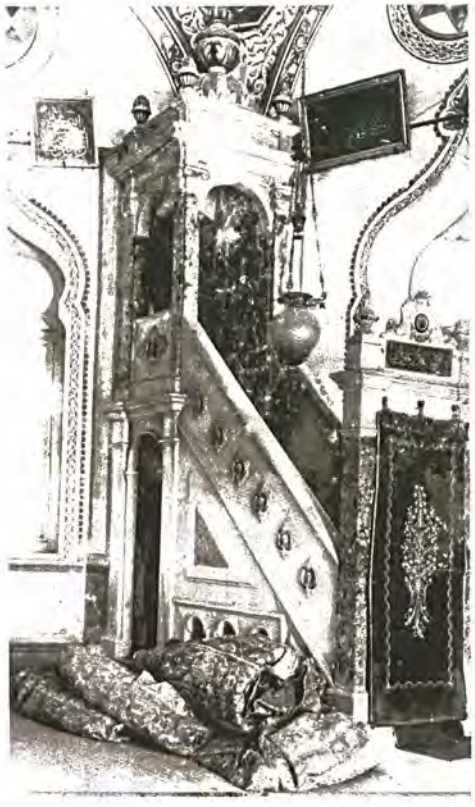
Bu iki sokak, tekkenin müştemilâtını oluşturan cami, sebil, muvakkithane ve derviş hücrelerini birbirinden ayırır. Tekke yapıldığı sırada dört bir tarafı bostanlarla çevriliydi, bugün de bu manzara surlara doğru hemen hemen aynıdır.

Revnakoğlu sırasıyla Kâdiriyye, Rifâ'iyye ve Nakşibendiyye tarikatları tarafından kullanılan tekkenin umumî hâli ve kısa tarihini Muhyiddin Efendi'nin tomarından (143:71): "Silivrikapı kurbünde Hancı Karagöz Mahallesi'ndedir. Mescidin banisi Bali Süleyman Ağa'dır. Hîn-i fethte topçubaşı bulunmuştur, kendi dahi orada medfundur. Sâzkâr Kalfa meşihat vakf edip Şeyh Ali Efendi'ye şart eylemiştir, ba'de-vefâtihi evlâd-ı ekbere şart ve tayin eylemiştir" iktibasını yapıp "İstanbul cihetinde en zengin evkafı olan bir tekkeydi" dedikten sonra şu bilgileri aktarır (143:63):

> Silivrikapı – Hancı Karagöz Mahallesi'nde, Bali Sokağı'ndadır. Fatih'in topçubaşısı Süleyman Ağa tarafından H.865 yılında yaptırılmıştır. Evkafta 148 numarada kayıtlıdır. Türbe de aynı tarihte yaptırılmıştır. İmam – müezzin meşrutaları da topçubaşı tarafından yaptırılmış, büyük hareket-i arzda yıkıldıktan sonra H.1279 tarihinde Sâzkâr Kalfa tarafından yeniden ve baştan

Bâlâ Tekkesi (Encümen arşivinden)

Bâlâ Tekkesi minberi (Encümen arşivinden)

ihya olunmuştur, Evkaf numaraları 173-174'tür.

Minberi mermerdir, on basamaklıdır. Vaaz kürsüsü de bütün mermerden yaptırılmıştır, bilhassa oturma yeri pek sanatlıdır.

Müezzin meşrutasının son zamanlarda boş arsası kalmıştı, Evkaf tarafından satıldı.

Topçubaşı hayratından olup 865 tarihinde açtırılan ve abdest musluklarının suları kesildiği zaman kullanılmak üzere açtırdığı kuyunun vaktiyle ağaç tulumbası varmış, sonra frenk tulumbası yapılmış, son zamanlarda akar su hâline getirilmiş ve nihayet kapatılmıştır. Yalağı ve kitabesi duruyor. Bu kuyu 13 Zilkade 1319'da tamir edilmişti, Evkâf-ı mazbûtadaki numarası 156'dır.

Revnakoğlu, bu dosyayı işlerken Fatih devrinin İstanbul'daki topçubaşılarının isimlerini ve mezar yerlerini de notlar (143:64):

Esed Ağa (İbn Berrî): Silivrikapı dışında, Seyyid Nizam Türbesi karşısında, Kazlıçeşme yolunun başındadır.

Seyyid Hasan Ağa: Sultanahmed – Akbıyık – Cankurtaran Mahallesi'nde, Bayramfırın Sokağı'ndadır. Cankurtaran Camii'nin boş arsası içinde yatıyor.

Hacı İlyas Ağa: Molla Aşki'deki Yatağan Mescidi'ni yaptırmıştır. Kabrinin yeri bilinmiyor.

İlyas Bey: Feth-i celîl asâkirinden ve Kübreviyye'dendir. Oğulları Mehmed, Mustafa ve İsa ile birlikte Sarıkadı Mescidi'nde yatıyor.

Topçubaşı Süleyman Ağa'nın yaptırdığı ve zamanla harabeye yüz tutmuş camisinin arsasında bir mescit yaptırıp cuma ve pazartesi geceleri Nakşibendî ayini, pazartesi günleri de Kâdirî ayini yürüten Beşiktaşlı Şeyh Hilmi Efendi'yle tekke uyandırıldı. Revnakoğlu'nun çevre halkından eski ve yaşlılarından tesbit ettiğine göre aynı zamanda Rifâ'iyye usulü de icra ediliyordu. Tophane Kâdiri Asitanesi postnişini Muhyiddin Efendi, tomarında üç ayrı tarikatın üç ayrı gün zikrinin yürütüldüğünü söylediği bu tekkenin zorbalıkla ortadan kaldırıldığını kaydeder. Yine bu notlarda ilk şeyhin, Hilmi Efendi'nin Üsküdar'da Karacaahmet'te etrafı şebekeli hususî mezarında medfun olduğu bilgisi de yer alır (143:90):

> Şeyh Hilmi Efendi: Beşiktaşlıdır. Bâlâ kuyusundaki arsa-i hâliyeye mescidi bina edip ve meşihat vaz' ederek cuma ve pazartesi geceleri âyîn-i Nakşibendî ve pazartesi günleri âyîn-i Kâdirî (ve çevre halkından eski ve yaşlıların söylediğine göre aynı zamanda Rifâ'iyye usulü) icra ederdi.

Ba'dehu bir kuvve-i cebriyye ile ref' edilmiştir. Üsküdar'da Karacaahmet'te etrafı şebekeli makbere-i mahsûsada medfundur.

Şumnulu Şeyh Ali Efendi'nin namazgâhı (Konyalı arşivinden)

Daha önce Sultan Azîz'in validesi Pertevniyal ile hacca giden kadroda yer almış olan Şumnulu Mehmed Ali Can, bir müddet Mekke'de kalmış, İstanbul'a dönmeden önce orada Nakşibendiyye'nin Müceddidiyye kolunun büyüklerinden Mekkeli Muhammed Ali Can'ın hizmetinde bulunarak hilâfet almıştı. İstanbul'a dönünce, Pertevniyal Sultan'ın arzusu ve padişahın iradesiyle Bâlâ Kapısı denilen yerde, Beşiktaşlı Şeyh Hilmi Efendi'nin tekkesi arsasında ufak iki gözden ibaret bir kulübemsi zaviye kurdu ve kendi de bu zaviyenin şeyhi oldu. Tekke bu hâliyle kalmayacaktır, Sâzkâr Kalfa'nın el atmasıyla harap olan Topçubaşı Süleyman Ağa'nın eseri 1862-63'te (H.1279) son mükemmel hâlini alacaktır.

Şumnulu Mehmed Ali Can'ın şeyhi Mekkeli Muhammed Ali Can ise, İslâm dünyasında büyük sufî tesirler meydana getiren Şeyh Hâlid-i Bagdâdî ile beraber aynı şeyhten, Abdullah Dehlevî'den hilâfet almıştı. Onun Mekke'deki tekkesine ziyarete gelenler arasında ona bağlanıp halifesi olanlardan Türkler de vardı. Revnakoğlu bunlar arasında Şair Kıbrıs müftüsü Hilmi Efendi'yi (ö.1847), Rumeli kazaskeri ve şair Hasan Tahsin Bey'i (ö.1861), Bursa'da Baba Efendi Dergâhı şeyhi Ahmed Baba Efendi'nin oğlu Şeyh Mehmed Said'i (ö.1870) ve Eyüp Otakçılar'da Maktul Mustafa Paşa Tekkesi postnişinlerinden Bosnalı Şeyh Hacı Yahya Efendi'yi (ö. 1898) zikreder. Bu sonuncusu aynı zamanda Bâlâ Tekkesi şeyhi Mehmed Can'dan da hilâfetliydi.

Tekrar Şumnulu'ya dönelim. Bu Şeyh Mehmed Ali Efendi, daha önce 1868 civarında Rumeli'den İstanbul'a gelmiş, Çemberlitaş'ta Molla Fenari Mahallesi'nde oturmuş, Sultan Mahmûd Türbesi karşı köşesinde bulunan Tezveren Dede'nin türbedarı olmuş, on yıldan fazla bu hizmette bulunmuştu. Gayet iri yarı, heybetli bu şeyhe sarayın nüfuzlu hanımları, bilhassa da Âdile Sultan (ö.1899) ile Perestû Kadın intisap etmişti. Burası zamanla bu hanımların gösterdiği cömertlik ve döktükleri servetle İstanbul'un en gösterişli tekkelerinden biri oldu.

Revnakoğlu, Şumnulu Şeyh Ali Efendi b. Seyyid Abdullah'ın Bakırköy Osmaniye civarında Çınarlıçeşme mevkiinde namazgâhı olduğunu, o namazgâhın mihrap taşındaki kitabede "Küllemâ dehale... Tarîkat-i aliyye-i Nakşibendiyye'den eş-Şeyh el-Hâc Şumnuvî Ali Efendi'nin âsâr-ı hayriyyesidir 1283." yazdığını kaydeder.

28 Ekim 1889 (24 Zilkade 1297) tarihinde yetmiş dört yaşında vefat eden şeyh, tekkesinde türbesine defnedildi.

Âdile Sultan, şeyhi Mehmed Ali Efendi'nin arkasından şu tarih manzumesini yazar (143:66): "İşte bir ashâb-ı kerâmât idi - Kutb-ı zamân Hazret-i eş-Şeyh Ali..."

Şumnulu vefat ettiğinde arkasında dört oğlunu bıraktı (143:69-70):

> Şumnulu Şeyh Mehmed Ali Efendi, askerliğini Mekke'de yaptığı için Mekkeli Muhammed Can ile burada tanışmış, kendisine nisbet ve inabeden sonra istihlâf olunarak İstanbul'a gönderilmiştir.
>
> Şeyh Ali Efendi'nin dört oğlundan Ahmed, Mehmed ve Şemseddin Efendiler bir anadandır. Burhan Cahid'in babası olan Şeyh Fahreddin Efendi başka kadındandır, fakat o da saraylıydı. Diğer üç kardeşin annesi de Âdile Sultan sarayından çerağ çıkmış Çerkes dilberindendi, Âdile Sultan tarafından şeyhe hediye edilmişti.
>
> Hikâye olunduğuna göre "Mekkeli Şeyh Muhammed Can'dan Âdile Sultan, İstanbul'a bir şeyh gönderilmesini istemiş, o da yanındaki Ali Efendi'yi çeyizlemiş, yola çıkarmış ve: "Köftehor, iyi ki sultan, şeyh istedi; derviş deseydi o zaman benim gitmem lâzım gelecekti!"

Şumnulu Ali Efendi için "Dergâhın ilk Nakşî şeyhidir. Kendi zamanından önce iki göz odadan ibaret bulunan dergâhı yaptırmıştır diyen Revnakoğlu, Şumnulu Ali Efendi için Muhyiddin Efendi'nin tomarından şu kısa bilgiyi nakleder (143:90):

> Şeyh Mehmed Ali Efendi (Şumnulu), gayet müşekkel bir adam idi. Şaire Âdile Sultan hazretlerinin ve valide sultan kadın efendinin dahi şeyhidir. 24 Zilkade 1297 Cuma günü yetmiş dört yaşında irtihal eylemiştir. Tekkesinde türbe-i mahsûsada medfundur.

Şumnulu Ali Efendi'nin oğullarından en büyüğü olan Hafız Mehmed Sadeddin Efendi, babasından sonra Bâlâ Tekkesinin şeyhi oldu. Hilâfetini babasının şeyhi Mekkeli Muhammed Ali Can'ın oğlu Şeyh Muhammed Said Efendi'den almıştı. Tekkenin türbesinde medfun olanlardan biri bu Şeyh Mehmed Said Efendi'dir.

Tekke Şeyh Sadeddin Efendi zamanında yeniden yapılmış, zenginleştirilmişti, tekkenin avlusuna sıra sıra 22 hücre eklenmiş, ortasına bir şadırvan, bir mescit yaptırılmış, çevresinde eskiden kalma iki taş mektep yenilenmişti. Şeyhin babasının dervişi bulunan Âdile Sultan'ın ve Perestû Kadın'ın nüfuzu ve para yardımıyla tekkeye iki büyük sebil, çeşme ve muvakkithane de ilâve edilmişti. Sâzkâr Kalfa'nın 1862'de inşa ettirdiği şeyh dairesi konak büyüklüğünde genişletildi.

Tophane şeyhi Muhyiddin Efendi, tekkedeki Sadeddin Efendi zamanında zenginliği anlata anlata bitiremez: "Gerek Âdile Sultan'ın ve gerek Valide Sultan'ın, merhum pederleri Şeyh Ali Efendi'ye olan ihlâslarına binaen elân nazar-ı inâyetleri mebzul ve matuf olduğundan Âdile Sultan'ın sayesinde yed-i tasarrufuna geçirmedik bağ bahçe ve emlâk kalmadığı gibi bu kere de yine Perestû Sultan tarafından Cemaziyelevvel

1309 tarihiyle (Aralık 1891) gayet dilnişin bir tarzda sebil ve çeşme ve muvakkithane bina ve inşa edilmiştir. Ayrıca Âdile Sultan'ın padişaha istirhamı üzerine de tecdidi Evkaf'tan ferman buyurulmuştur (Şevval 1311). İstanbul'da emsali yok derecede müceddeden bina ve inşa olunan dergâh-ı şerîfin resm-i küşâdı da 7 Cemaziyelahire 1314 (14 Ekim 1896) tarihinde icra olunmuştur. Hasılı peder ve ceddinin sît ü şöhretini hüsn-i muhâfaza ve eserlerine tebeiyetle mesleğinde istikametle sâhib-i vakâr u temkîn ve müşârün bi'l-benân olmuştur. Sehâ ve kerem sahibi, fukarası pek çok, fazîlet-şiâr bir şeyhü'ş-şemâildir."

Büyük masrafın tamamı Âdile Sultan tarafından karşılanan bu ikinci yapılışın açılış töreninde Âdile Sultan namına saray erkânı bulunmuş, Şehremini Rıdvan Paşa tarafından merasimle açılmış, nutuklar söylenmiş, misafir ve fakirlere üç gün üç gece yemek verilmiş, mevlidler okutulmuş, üç gün musluklarından süt ve şerbet akıtılmıştı.

Şeyh Sadeddin'in Temmuz 1333'te vefatı İkdam'da şöyle geçiyordu (143:87): "İrtihal: Silivrikapı'da Bâlâ Dergâh-ı şerîfi postnişini Mehmed Sadeddin Efendi dünkü perşembe günü irtihâl-i dâr-ı bekâ eylediğinden bugünkü cuma günü edâ-yı salâtı müteakip Sünbül Efendi Hânkâh-ı şerîfinde cenaze namazı ba'de'l-edâ dergâh-ı mezkûrdaki lahd-i mahsûsuna defnedilecektir." Revnakoğlu, Şeyh Sadeddin Efendi için notlarına şunları da ilave eder (143:74-82):

> [Şumnulu Mehmed Ali'nin] dört evlâdından en büyüğü olan Mehmed Sadeddin Efendi posta geçmiştir. Tekkenin son mükemmel şeklini vücuda getiren bu zat olmuştur. Şeyhliğe gelir gelmez burasını "Bâlâ Kuyusu" adıyla yükseltmeye muvaffak olduğunu görüyoruz. Çevresinde çok tanınmış, sevilmiş simalardan biri olan Sadeddin Efendi biraz sonra Âdile Sultan'ın şeyhi olmuş, elindeki büyük serveti tekkeye harcayarak muhteşem iki sebil, çeşme, türbe ve muvakkithaneden başka iki de ilkokul yaptırmış, bu mektebin öğretmenlerini, öğrencilerini kendi varlığıyla yetiştirmiş ve geçindirmiştir.
>
> Çeşme ve sebilin (bu iki sebilin arasındaki kuşak yazılarıyla sanduka levhaları, diğer kitabeler Şefik Bey'in damadı ve çırağı Ömer Faik Kemterî Bey'den) açılma töreninde üç gün şerbet akıtıldığını görenlerden öğreniyoruz.
>
> Çevrenin yaşlılarından öğrendiğimiz bilgilere göre "Şeyh Sadeddin Efendi'nin en büyük zevki fukarayı doyurmak imiş. Bunun için Ramazanda her akşam bir beygir yükü ekmek gelir, her gece 18 sofra yemek verilir ve her sofrada en aşağı yirmi çocuk yemek yer, her gün devamlı olarak yüz okkadan fazla meyve dağıtılırdı" diyorlar. Sofranın şimşir kaşıkları bile hususî olarak yaptırılırdı. Saplarının ucuna Nakşî tâcı işlenmişti.
>
> Hayrı seven, çok zengin bir zat olan Şeyh Sadeddin Efendi, Mısır Çarşısı'ndaki sıra dükkânları ile Balıklı etrafındaki bostan ve ayvalıkların gelirini tamamıyla tekkeye bırakmıştı, masraflar buradan karşılanırdı. Hatta Balıklı Rum Kilisesi yanındaki ayvalık ile beş dönüm bostanın patrikhane tarafından ma-

şatlığa ilâve edilmek üzere kendisine 15 bin altın verildiği hâlde muvafakat etmediğini daima söylerler.

Sadeddin Efendi kurulan sofraları bizzat kontrol eder, yemek yiyen fukaraya diş kirası olarak kendi eliyle birer mecidiye dağıtırdı. Silinen camların, taşlıkların temizliğinin muayene işini dahi kendi yapardı. Elinde beyaz bir mendil ile veya keten gömleğinin koluyla hepsini siler ovar, birer birer parlatmaya çalışırdı.

Kızlarağası Neşet Ağa vakfından yılda birkaç mevlid-i şerîf ve miraciye okunur, Muharrem ayında 100 okka buğdaydan aşure kaynatılıp fukaraya dağıtılırdı. Mevlit ve miraciye masrafları için Neşet Ağa Bakırköy'de koca bir konak vakfetmişti. Mevlid için bin külâhtan fazla şeker yaptırılırdı.

Saraylara sekiz araba güğümler içinde süzme aşure gönderilir, ağızları salaşporlarla bağlanır, üzerleri Sadeddin Efendi'nin kendi meşihat mühürüyle mühürlenirdi. (143:76): Muharremde üç büyük kazan aş pişerdi. Bu kazanlar Sultan Selim ve Hamidiye imaretlerinden getirilirdi. Güğümlerine aş doldurmak için tekkenin önünden Karabaş Mahallesi'ne kadar halk dizilirdi.

Mevlid-i şerîf ve miraciyede her şahsa ayrı ayrı 300 tepsi içinde hummâs-hummâsiyye denilen tatlıdan yapılan kırmızı renkten bir şerbet, soğuk süt ve üç külâh da şeker verilirdi.

Tekkede daimi olarak bir erkek aşçı ile bir yamağı bulunur, emlâkinin gelirine bakan iki de tahsildar istihdam olunurdu.

Şeyh Sadeddin Efendi, Mevlanakapı ile Silivrikapı mezarlıklarının duvarlarını da yaptırmış, buralarının temizliğine ve icabında tamirlerine bakılmak üzere vakıflar bırakmıştır. Yine bu çevrenin su ihtiyacını karşılamak üzere sebilin altına yaptırdığı üç büyük sarnıç ile kırda birkaç çeşme hâlâ kullanılmaktadır. Florya yolunda telsiz istasyonuna varmadan göze çarpan dört yalaklı güzel çeşme de Şeyh Sadeddin Efendi'nin hayırları arasındadır, altı ay çalışılarak meydana getirilmiştir.

Sadeddin Efendi babasının uzun zaman mücavir kaldığı Mekke'ye buradan 40 kişi göndererek oradaki Muhammed Can'ın türbesini, su yollarını ve çeşmeleri tamir ettirmiş ve bu 40 kişinin gidip gelme masraflarını yine kendisi vermiştir.

Halifelerinden Hacı Ahmed Hamdi Efendi (Gören) şimdi Yüksekkaldırım'da Şahkulu Câmi'-i şerîfinin imamı olup 1316'da kendisiyle beraber Hicaz'a gitmiştir. Şeyh Sadeddin Efendi'nin zamanında tekkeye ait gelirlerin tahsildarlığını ve uzun zaman da imamlığını ve yanındaki mektebin hocalığını yapmıştır. Bu Ahmed Hamdi Efendi, Tırnovalı Hafız Mehmed Efendi, Kocamustafapaşalı Durakçı ve Hafız Sadeddin, Şeyh Sadeddin birlikte hacca gitmişlerdir. Hacı Ahmed Efendi sonradan ikinci haccını da yapmıştır.

Hem aşkı hem ilmi olan hâl ehli bir insandır. 1286'da Uşak'ta doğmuştur. Fatih'te Efdalzade Medresesi'nde okumuş ve Eğinli Hoca denilen Müderris Mehmed Rahmi Efendi'den 1319'da icazetname almıştır. İcazetnamesini Ömer Faik Kemterî yazmıştır, bizzat gördüm.

Eğinli Hoca, Fatih dersiamlarından ve huzur dersleri mukarrirlerindendir. Meşhur Ahaveyn Hüseyin Efendi'den okumuştu. Usul, maani ve mevizeye dair müteaddit eserleri vardır. *Tefcîrü Tesnîm Fî Takallübi Selîm* isimli mevize kitabı meşhur olanlardandır. 108 kişiye icazet vermiştir.

Sadeddin Efendi'nin halifelerinden Ahmed Hamdi Gören

Çocukluğunu Şeyh Sadeddin Efendi merhumun terbiyesi altında geçirmiş bulunan Edirnekapı'da Otakçılar'da Nakşibendiyye'den Maktul Mustafa Paşa Tekkesi son şeyhi Bosnalı Mehmed Ali (Can) Efendi merhumun küçük kardeşi Kadri Can, Şeyh Sadeddin Efendi hakkında diyor ki:

"Bu zât-ı muhterem hakîkat-i hâl akran ve emsali arasında yüksek insanî meziyetlerle temeyyüz etmişti. Tabiat ehli, zevk-i selîme malik bir insandı. En büyük zevki vermek ve yedirmekti. Her nereye gitmiş bulunsa kendinin büyük bir zat olduğu anlaşılır, hemen sevilir ve kendisine emsalsiz bir hürmet gösterilirdi. Hediyede, sadakada bile daima her şeyin iyisini seçerdi, beğenmediği bir şeyi kimseye vermezdi. Zamanının en çok kısmını ibadet ve mütalaa ile geçirirdi. Sokağa çıkmaktan pek hoşlanmazdı, fakat gençlerin mesirelere gitmesini, eğlenmesini teşvik ederdi. Beş vakit namazını tekkesinin camiinde kılardı. Hayatını ve olanca varını tekkeye ve memleketin hayrına vakfetmişti. Ne yazık ki yalnız hayır işlerinde kullanılmak için bırakılan muazzam bir servet, vârisler elinde iyi idare edilemeyip mahv ve heder olup gitmiştir. Bereket versin hücrelerin bir kısmı bugün mektep olarak kullanılmakta ve bu suretle de kısmen mamur bulunmaktadır."

Görülüyor ki Şeyh Sadeddin Efendi o civarda bir şehir belediyesinin yapacağı işi yapmıştır.

Kısa bir rahatsızlıktan sonra seferberliğin son yıllarında göçtü. Tekkenin yanındaki türbede önceden yaptırdığı lahdinde yatmaktadır.

Yerine Burhan Cahid'in babası olan büyük kardeşi Fahreddin Efendi şeyh oldu. Tekkenin son şeyhidir.

Muhyiddin Efendi, Şeyh Sadedin için tomarında şöyle der (143:87-88):

Oğlu Mehmed Efendi (Hacı Mehmed Sadeddin Efendi): Müteazzim, müşekkel, sanduka gibi bir heriftir. Alâ-rivâyetin biraderleriyle müşterekti. (Şumnulu Şeyh Ali Efendi'nin dört oğlundan en büyüğüdür.)

Gerek Âdile Sultan'ın ve gerek Valide Sultan'ın merhum pederlerinin, Şeyh Ali Efendi'ye olan ihlâslarına binaen elân nazar-ı inâyetleri mebzul ve matuf olduğundan Âdile Sultan'ın sayesinde yed-i tasarrufuna geçirmedik bağ bah-

Burhan Cahit Morkaya (sağda, gömlekli), Naci Sadullah'la (143:113)

çe ve emlâk kalmadığı gibi bu kere de yine Valide Sultan tarafından Cemaziyelevvel 1309 tarihiyle gayet dilnişin bir tarzda sebil ve çeşme ve muvakkithane bina ve inşa edilmiştir. Ayrıca Âdile Sultan'ın padişaha istirhamı üzerine de tecdidi Evkaf'tan ferman buyurulmuştur (Şevval 1311).

İstanbul'da emsali yok derecede müceddeden bina ve inşa olunan dergâh-ı şerîfin resm-i küşâdı da 7 Cemaziyelahire 1314 tarihinde icra olunmuştur. Hasılı peder ve ceddinin sît ü şöhretini hüsn-i muhâfaza ve eserlerine tebeiyetle mesleğinde istikametle sâhib-i vakâr u temkîn ve müşârün bi'l-benân olmuştur. Sehâ ve kerem sahibi, fukarası pek çok, fazîlet-şiâr bir şeyhü'ş-şemâildir. 1333 Temmuzunda göçtü. Dergâh-ı mezkûr türbesinde lahd-i mahsûsuna defnedilmiştir.

Bir ara hacca giden Şeyh Sadeddin'e hacda bulunduğu sırada kardeşlerinden ve Şumnulu Şeyh Ali Efendi'nin de ikinci oğlu olan Ahmed Nureddin Efendi vekâleten 1898'in Temmuzundan Kasımına kadar posta oturdu ((143:86)

> Vekil Şeyh Ahmed Nureddin Efendi, Şumnulu Şeyh Ali Efendi'nin ikinci oğlu olup meclis-i tedkîkât-ı şer'iyye kalemi hulefasındandır. Ağabeyi Şeyh Sadeddin Efendi'nin 16 Recep 1316'da Hicaz'a gitmesi üzerine avdeti tarihi olan 1316 Saferine kadar altı ay müddetle yerine vekâlet eylemiş ve sonra da Gurabâ-yı Müslimîn Hastahanesi'nin karşısındaki evine çekilmiştir. Asaleten meşihatı yoktur. Seferberlik içinde vefat etti.

Bu sefer tekkeye Şeyh Sadeddin'in kardeşi ve Şumnulu Şeyh Ali Efendi'nin dördüncü oğlu Ömer Fahreddin Efendi postnişin oldu (143:86):

> Kardeşi Şeyh Ömer Fahreddin Efendi, Şeyh Ali Efendi'nin dördüncü oğludur. (Üçüncü oğlu Hacı Şemseddin Efendi'nin de meşihatı yoktur. Ağabeyi Şeyh Sadeddin Efendi ile beraber 1316 yılında hacca gitmiştir. Tekkenin son şeyhi olan bu zat bilâd-ı hamse payelilerinden idi. Mülga meclis-i idâre-i emvâl-i eytâm başkâtibidir.

Bu şeyh, gazeteci ve romancı Burhan Cahid Morkaya'nın da babasıydı.

Morkaya, Revnakoğlu'nun kaleminde büsbütün menfi bir simadır (143:58,85):

> Burhan Cahid 1892'de doğmuştur. Karagöz ve Köroğlu'nun sahibiydi. 20 Ocak 1949 perşembe günü vefat etti. Annesi Küçük Saraylı Hanım gün görmüş bir kadındı, Küçükhamam'da otururdu. Burhan Cahit, askerlikten kurtulmak için bir müddet Bâlâ Camii'nin müezzinliğini üzerine almış, bir za-

Bâlâ Tekkesi'nin 1944'teki hâli (Encümen arşivinden)

man da kadın kılığına girerek çarşafla dolaşmıştır. Babasının vefatında haber gönderildiği hâlde cenazesine gelmemiştir.

Burhan Cahid'i Âdile Sultan, Avrupa'ya tahsile göndermiş, onu adam etmiş olduğu hâlde bu utanmaz herif dergâhların seddinden hemen sonra yazdığı yazılarında ve birtakım romanlarında Âdile Sultan'ı "kötü kadın" olarak teşhir etmiş, kendi babası ve büyük babasıyla meşru olmayan münasebetlerde bulunduğunu yazmak alçaklığına düşmüştür.

Yemek kültürü zengin olan tekkede ateşli hastalıklar için hususî bir şurup temin ediliyordu, adı "saray kırmızı"ydı (143:72):

Bâlâ Tekkesi'nde hummaya tutulanlara ve gribe yakalanıp ateşi yükselenlere "saray kırmızı" denilen koyuca bir şurup verilirdi. Bu ilâç 40 çeşit nebattan sarayda yapılırdı, tekkeye hediye olarak gelir, hastalara dağıtılırdı. Yarım fincandan daha az miktarda verilen bu şurubu hasta gece yatarken içer, pîrânın ve dergâhın banisinin ruhlarına birer fâtiha-i şerîfe okur, yatar. Sonra pek çok terlemiş olarak uyanır, çamaşır değiştirir, hastalığından eser kalmazdı.

Bâlâ Tekkesi'nin yazıları ve sahipleri (143:58):

Bâlâ Tekkesi türbesinde yatanlar: Altı sanduka vardır. Bunlardan biri Şumnulu Şeyh Ali Efendi'nin ilk haremi Ayşe Sıddıka Hanım'a aittir; Şeyh Ali Efendi'nin oğulları Şeyh Sadeddin, Ahmed Nureddin ve Şemseddin Efendiler bu hanımdandır. Burhan Cahid'in babası olan Ömer Fahreddin Efendi ise Şeyh Ali Efendi'nin ikinci haremi Saraylı Hanım'dan dünyaya gelmiştir.

Bâlâ Tekkesi, sebili, sağda mektebi (Encümen arşivinden)

Mekkeli Şeyh Muhammed Can'ın oğlu Şeyh Muhammed Said Can da burada yatıyor.

Ayşe Sıddıka Hanım, tekkenin yazılarını yazan Ömer Faik Kemterî Efendi'nin teyzesidir. Ömer Faik Efendi'nin oğlu, Harbiye Nezareti baytar şubesinden emekli merhum Muhyiddin Hattatoğlu, Cerrahpaşa'da Medrese Sokağı'nda oturuyordu.

Türbenin saçağını kuşatan celî yazılar, 18 metre uzunluğundadır.

Türbenin sanduka önündeki manzum tarih levhaları Topkapı Müzesi'ne alınmıştır.

Mihraptaki (143:59-61) "Küllemâ dehale..." ayeti ve çâryâr takımları Kazasker Mustafa İzzet Efendi'nindir. Kubbedeki İhlâs-ı şerîf, mihrap tâkındaki 1285 tarihli "İnnemâ ya'muru mesâcidallâhi..." âyet-i nefîsesi Şefik Bey merhumun pek kıymetli eserlerindendir.

Ayrıca [tekkenin] birbirinden değerli üç hilyesi daha vardır: bunlardan 1274 tarihini taşıyan, Kayyımzâde Mehmed Salih Efendi'nindir. 1286 tarihinde yazılmış olanı da Yesarî çıraklarından Hatibzâde Mehmed Reşid Efendi'nin eseridir. Bu iki levhadan daha büyüğü ve en değerlisi Muzıkalı Hasan Rıza Efendi'nin elinden çıkmış muhteşem hilye-i şerîfedir ki bir buçuk metre enindedir ve üç metreye yakın boyu vardır; İstanbul cami ve müzelerinde gördüğümüz hilyelerin en büyüğüdür, 1305'te yazılmıştır.

Beyt-i şerîfin siyah örtüsünden üçer arşın kadar alınarak mihrabın iki tarafına konulmuştur. Şeyh Sadeddin Efendi 1316'da hacca gittiği zaman bunu oradan getirmiştir.

Bâlâ Tekkesi türbesindeki sandukalar

Bâlâ Tekkesi türbesinin sandukasız hâli (Encümen arşivinden)

Bâlâ Câmi'-i şerîfi cümle kapısı tâkında talik ile mütenazır iki levha hâlinde, ortasında Sultan Aziz'in tuğrası vardır:

Menba'-ı feyz ü hakîkat hânkâh-ı pür-meşâm
Sad-hezârân şükr-i Hak'la oldu mes'ûdu'l-hitâm

Vey nazar-dâr-ı saâdet Hazret-i Abdülaziz
Asr-ı hâkânîde buldu izz ü şân u ihtişâm

Şâh-ı Nakşbendî'den feyz isteyen gelsin buna
Eylesin ezkâr dervîşân-ı sâdık subh u şâm

Elf-i sânî-i müceddid Hazret-i Rabbânî'ye
Arş-ı a'lâda melâik rûhuna verdi peyâm

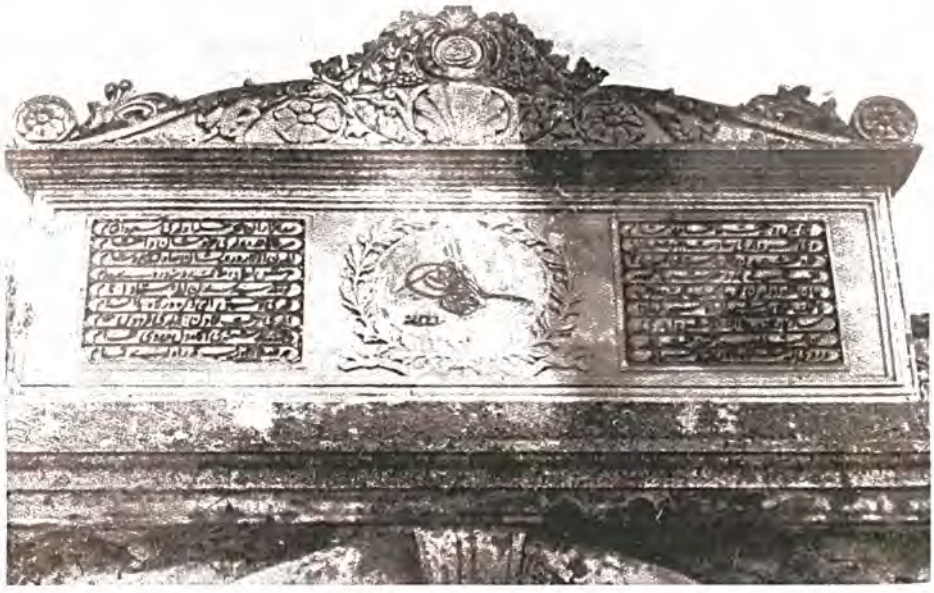
Cânı şâd olsun Muhammed Can'ın elbet rûz u şeb
Kuvve-i kudsiyyesinden eyler istimdâd enâm

Fâtih'in topçubaşısı Bali Ağa mescidini
Kıldı tevfîk-i ilâhî zikre dergâh bi's-selâm

Sâzkâr Kalfa dirîgâ ibtidâ etmiş idi
Eyledi uzlet fenâdan kıldı firdevsi makâm

Hüsn-i himmet eyleyip tetmîmine dikkat ile
Şeyh Ali Şumnuvî-i âgâh-dil verdi nizâm

Verdi zînet şâhunâ târîhine cevher ile
Hamdü lillâh hânkâh-ı zîb-kadr oldu tamâm, 1279.

Bâlâ Tekkesi cümle kapısı kitabesi (Encümen arşivinden)

Şeyh Sadeddin Efendi zamanında tekkenin tamiri dolayısıyla yazılan kitabe Ömer Faik'indi. Revnakoğlu, müsveddelerinde metnini verdiği bu kitabe için "Şefik Bey çıraklarından Ömer Faik Kemterî'nin elinden çıkmış bulunan bu kıymetli kitabe 1948 Haziranında Topkapı Sarayı'na kaldırılmıştır, bahçede duvar dibindeki taşlar arasında bulunuyor" notunu düşer. Yedi beyitlik kitabe "Yazıldı himmet-i pîrân ile Re'fet güher târîh - Verir feyz-i müselsel ehl-i aşka Dergeh-i Bâlâ" (H. 1312) beytiyle bitiyordu. Bâlâ Tekkesi'nin türbesindeki sandukalar önündeki manzum tarih levhaları da Topkapı'ya taşınmıştır.

Aynı hattat, sebilin ortasındaki çeşmenin üzerinde kitabelerinin de sahibidir. Revnakoğlu, Ömer Faik'ten aktarır: "Çeşme ve sebilin üzerindeki celî yazılı "Ve cealnâ mine'l-mâi külle şey'in hayy" ve "Ve sekâhum rabbuhum şarâben tahûrâ" kitabeleriyle türbedeki sanduka levhaları Şefik Bey'in damadı ve çırağı Ömer Faik Kemterî Bey'den":

Abdülmecid'in hanımı Perestû Hanım'ın yaptırdığı bu sebilin H. 1309 (M. 1891) kuşak yazıları "Gel oku besmele iç çeşmeden bir âb-ı rûh-efzâ - Dahi elhamdülillâh söyle eyle sünneti icrâ" beytiyle başlar, "Kalender kaldırıp yed sûy-ı Hakk'a yaz bu târîhi - Su iç mâ-i hayâtın aynıdır bu çeşme-i Bâlâ" (H. 1309) beytiyle biter. Hat, Üsküdarlı Ali Rıza'ya aittir. Revnakoğlu bu hattatın "Mısrîzâdelik"le tanındığını, Eyüp'te Hasîb Efendi Tekkesi'nin haziresinde yatan Ebü'l-Hüdâ Efendi neslinden Nureddin Efendi'nin mezar kitabesinin de bu Mısrîzâde'nin olduğunu kaydeder.

Silivrikapı Anaokulu'nun duvarında, bu makamda ilk inşayı gerçekleştiren Topçubaşı Süleyman Ağa'nın ruhu için Perestû Kadın'ın yaptırdığı 13 Zilkade 1313 (26 Nisan 1896) tarihli çeşme:

Bâlâ Tekkesi'nin sebili 1944'teki hâli (Encümen arşivinden)

Mihraptaki "Küllemâ dehale..." ayeti ve çaryar takımları Kazasker Mustafa İzzet'in; kubbedeki ihlâs-ı şerîf ve mihrap tâkındaki "İnnemâ ya'muru mesâcidallâhi..." âyet-i nefîsesi Şefik Bey merhumun pek kıymetli eserlerindendir:

Ayrıca birbirinden değerli üç hilyesi daha vardır: Bunlardan H. 1275 tarihini taşıyan, Kayyımzâde Mehmed Salih Efendi'nindir. H. 1286 tarihinde yazılmış olanı da Yesârî çıraklarından Hatîbzâde Mehmed Reşîd Efendi'nin eseridir. Bu iki levhadan daha büyüğü ve en değerlisi Muzıkalı Hasan Rıza Efendi'nin elinden çıkmış muhteşem hilye-i şerîftir ki bir buçuk metre enindedir, üç metreye yakın boyu vardır, İstanbul cami ve müzelerinde gördüğümüz hilyelerin en büyüğüdür, H. 1305'te yazılmıştır.

Camlı bir dolaptan ibaret kitapları da tekkelerin seddinden sonra Süleymaniye Kütüphanesi'ne verilmiştir.

Sâzkâr Kalfa'nın inşa ettirdiği ahşap şeyh dairesini 1941-42 arasında Burhan Cahid Morkaya sebepsiz yere yıktırdı. Hakkı Göktürk, Reşat Ekrem Koçu'nun *İstanbul Ansiklopedisi*'nde şeyh konağının son şeyhinin oğlu olup adını öğrenemediği bir adam tarafından yıktırıldığını, bu yıkım suç olduğundan son derece süratle yapıldığını, bu arada cami kapısının da yıkıldığını, caminin Nasrettin Hoca'nın türbesine döndüğünü yazar.

Perestû Hanım'ın yaptırdığı birinci mektep, önce 27. İlkokul, daha sonra da Silivrikapı İlkokulu adıyla faaliyet gösterdi, bugün de Silivrikapı Anaokulu olarak hizmet görmektedir.

Diğer iki katlı kârgir mektep binası önce mahalle mektebi olarak kullanılmış, 1952'de Topçubaşı İlkokulu olmuştu. Bugün Antalya Vakfı'nın elindedir (Tekke Maslağı Sokak, no. 49). Cami ile bu yapı arasındaki yer, bir zamanlar zaptiye karakoluydu. Dergâhın sebilin içindeki Âdile Sultan'ın başkapı gulâmı Neşet Ağa namına yaptırılan dört oda da bir ara karakol olarak kullanılmıştı.

Mektep duvarında Perestû Kadın'ın sebili (Encümen arşivinden)

Tekkenin zakirleri şu kimselerdi (143:73):

> Balat şeyhi Hafız Kemaleddin Efendi, Merkez Efendi ve Sünbül Efendi zakirbaşısı Kocamustafapaşalı Hayri Efendi merhum, onun oğlu İbrahim Efendi (Maliye kâtiplerinden, emekli), Koca Mustafa Paşa Câmi'-i şerîfi hatip vekili Hafız Sadeddin Efendi (Güzel mevlid ve durak okurdu), Fethiyeli Hanende Arap Hüsnü Efendi, Kocamustafapaşalı Zakir Münip Efendi (Bu Münip Efendi, Merkez Efendi'de de Zakirbaşı Hayri Efendi'ye ikinci peyrevlik ederdi; birinci peyrev Hazret-i Merkez dervişlerinden Siyahî Salih Dede (Arap Salih değil!)

Revnakoğlu, Bâlâ Tekkesi'ne dair müstakil bir yazı müsveddesiyle tekkeyi ikinci defa ve teferruatlı bir şekilde yeniden ele alır: (143:91-93;100-105):

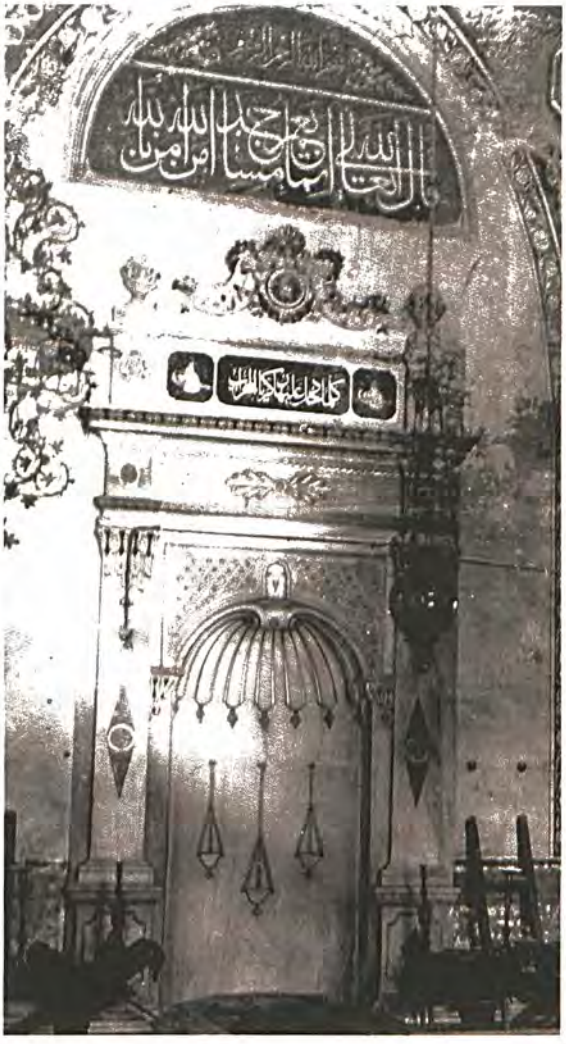
> Silivrikapı'da "Belâ Kapısı" da denilen kapıya pek yakın yerde karakol yanındaki dar sokağın içindedir. Nakşibendiyye-i Hâlidiyye'den ve Mekkeli Muhammed Ali Can kolundandır; daha önceden bir süre Rifâ'iyye'den olmuştur.
>
> Etrafı ahşap hücrelerle (derviş odaları) çevrili olup ortasında şadırvan vardır. Odalar, tekkelerin sırlanmasından beri ilk mektep olarak kullanılmaktadır.
>
> Tekkenin yanında ihtişamıyla göz alan iki büyük sebilin ve çeşmenin önünden Silivrikapı'ya doğru giderken karşıya gelen, toprakla örtülü bir kapı harabesi görülür ki etrafı mermer sövelerle (taş direk) çevrili olan bu kapı Bizans'tan

kalmadır. Üzerinden arz dairesi geçiyormuş, sigma diyorlar.

Sultan Abdülazîz'in validelerinin emriyle tekkeyi ilk defa yaptıran Şumnulu Şeyh Hacı Mehmed Ali Efendi (b. Seyyid Abdullah)tır. Kulübemsi küçük bir zaviye olarak açmıştır. Kendisi Mekkeli sâdât-ı Nakşibendiyye'den Şeyh Muhammed Ali Can Efendi'nin halifelerindendir, o da Abdullah Dehlevî'den müstahleftir. Şeyh Muhammed Ali Can'ın diğer halifeleri: Kıbrıs müftüsü Hilmi Efendi, Hacı Ebubekir Efendi (ulemadan), Rumeli kazaskeri Hasan Tahsin Bey (şairdir, 1278 Hicrîde göçmüş, Eyüp'e sırlanmıştır), Bursalı Şeyh Babaefendizâde Şeyh Said Mehmed Efendi (1288'de göçmüştür).

Bu Şeyh Mehmed Ali Efendi, 1285'te Rumeli'den İstanbul'a gelmiş, Çemberlitaş'ta Molla Fenari Mahallesi'nde oturmuş ve Sultan Mahmud Türbesi karşı köşesinde Fatih ordusu askerlerinden Tezveren Dede'nin türbedarı olmuş, on yıldan fazla bu hizmette bulunmuştur. Nakşibendiyye-i Müceddidiyye meşayihinden bilinir.

Tekkeyi yeniden yaptıran, bir kısım ilâvelerle büyüten ve zenginleştiren Şeyh Hafız Mehmed Sadeddin Efendi'dir. Umumî harpte göçerek tekkenin haziresine gömülmüştür. Sadeddin Efendi, Şeyh Mehmed Ali Efendi'nin en büyük oğludur ve Mekkeli Muhammed Ali Can'ın oğlu Şeyh Mehmed Said Efendi'den istihlâf olunmuştur.

Bâlâ Tekkesi'nin mihrap vaziyeti (Encümen arşivinden)

Şeyh Sadeddin Efendi tekkenin avlusuna sıra sıra 22 hücre eklemiş, ortasına bir şadırvan, bir mescit yaptırmış, çevresinde eskiden kalma iki taş mektebi yeniletmiş ve babasının dervişi bulunan Âdile Sultan'ın nüfuzu ve para yardımıyla iki büyük sebil, çeşme ve muvakkithane yaptırtmış, Sâzkâr Kalfa'nın 1279'da inşa ettirdiği şeyh dairesini konak büyüklüğünde genişletmiştir. Şeyhlerin oturmasına mahsus olan bu meşrutahaneyi son zamanlarda kardeşinin çocuğu Burhan Cahid Morkaya sebepsiz yere yıktırtmıştır. Evkafta kayıt numarası 150 idi.

Âdile Sultan'ın başkapı gulâmı Neşet Ağa namına yaptırılan sebilin içindeki dört oda bir ara karakol olarak kullanılmıştı.

Büyük masraflarla meydana gelen bu ikinci yapılışın açılma töreninde Âdile Sultan namına saray erkânı bulunmuş, Şehremini Rıdvan Paşa tarafından merasim ile açılmış, nutuklar söylenmiştir. Misafir ve fakirlere üç gün üç gece yemek verilmiş, mevlidler okutulmuş, üç gün musluklarından süt ve şerbet akıtılmıştır. Masraflarını Âdile Sultan ödemiştir. Bunun safhalarını kapı kitabesinden okuyoruz.

Şefik Bey çıraklarından Ömer Faik Kemterî'nin elinden çıkmış bulunan bu kıymetli kitabe 1948 Haziranında Topkapı Sarayı'na kaldırılmıştır, bahçede duvar dibindeki taşlar arasında bulunuyor. Camlı bir dolaptan ibaret kitapları da tekkelerden sonra Süleymaniye Kütüphanesi'ne verilmiştir.

Tekkenin imam ve hatiplerine Evkaf'tan verilen 12 liradan başka bir geliri olmadığı hâlde emlâk sahibi zengin bir zat olan Şeyh Sadeddin Efendi zamanında yalnız Ramazân-ı şerîf iftarlarına mahsus olarak 150 okka ekmek çıkardı. Çevrenin yetim ve yoksul çocukları için taamhanede ayrıca 18 sofra kurulur ve Şeyh Sadeddin Efendi bizzat bu sofranın başında hizmette bulunurdu. Senede otuz manda arabası harcanırdı. Her zaman üç aşçı kullanılır, Ramazânı şerîfte ilâve beş aşçı tutulurdu. İftarlar için ayrıca iki taamhane yaptırılmıştı. Matem ayında en aşağı 15 okka buğdaydan aşure kaynar, Silivrikapı'da Mecidiye Karakolu'nun önüne kadar sıra sıra dizilen halkın kapları doldurulur ve bu hâl günlerce devam ederdi.

Sadeddin Efendi kendisine ait olan Balıklı bostanlarını ve Tahmis Sokağı'ndaki emlâkinin bütün gelirini tekkeye harcardı. Tekkenin başkaca vakıfları olmadığı hâlde Sadeddin Efendi'nin varını yoğunu vermesinden tekkenin İstanbul içinde gayet ihtişamlı bir hayatı vardı.

Tekkeyi bundan sonra tekrar yaptıran ve birçok vakıflar bırakan dördüncü kadın efendi Perestû Hanım'ın Evkaf kütüğünde 1307, 1309-1314 tarihli üç vakfiyesi vardır. Vakıf kayıtlar müdürlüğünde 583 numaralı 55. sayfada 43. sıradadır. Fakat bu vakfiyelerde topçubaşıya ve tekkeye dair bir söz yoktur. Ancak sâhibetü'l-hayrât Sâzkâr Kalfa b. Abdullah'ın cami ve tekkeye ait vakıfları tesbit edilmiştir ki 19 Rebiülevvel 1277 tarihli vakfiyenamesi şöyle başlıyor: "Sâhibetü'l-hayrât iffetli Sâzkâr Kalfa b. Abdullah mahmiye-i İstanbul'da hısn ebvâbından Silivrikapı dahilinde İbrahimpaşa Mahallesi'nde vaki Fatih'in topçubaşısı merhum Balı Ağa nam sâhibü'l-hayrın câmi'-i şerîfi harap ve eser-i binâ kalmadığından ben malımdan teberruan harç ve sarfla hasbeten lillâhi taâlâ câmi'-i şerîfi müceddeden bina ve inşa edip..."

İstanbul'da Tezveren Dede Mezarları

İstanbul'da Revnakoğlu'nun tesbitlerinde "Tezveren Dede" diye bilinen dört ayrı mezar yer alır. Bu mezarların her biri bir başka şahsa ait olup "Tezveren" bu şahısların unvanıdır.

İlki Çemberlitaş'taki Tezveren Dede'dir. Divanyolu Caddesi'nden, II. Mahmud'un türbesi yanındaki Türbedar Sokak'a girildiğinde solda bulunan Basın Müzesi'nin (Molla Fenari Mahallesi, 296 ada, 176 parsel) hizasında bulunan ve dışarıdan dikkatli bakılmazsa farkedilmeyen türbesinin girişinde 1953'te asılmış "Fatih'le gelenlerden Tezveren Dede" yazısı görülür.

Revnakoğlu, bu türbede yatan şahıs için şunları kaydeder: "Çemberlitaş'taki "Tezveren Sultan", 500. Fetih yılı münasebetiyle üzerine konulan küçük kitabede sonradan yazıldığı gibi "Fatih'le İstanbul'a gelenlerden" değildir, Fatih'ten önceki muhasaraların birinde gelmiş, şehit düşmüş, cesedi buraya konulmuş ve Sultan II. Mahmud zamanında yine görülen bir rüya üzerine türbesi bugünkü şekliyle mükemmel bir surette tamir ve ihya olunmuştur..."

Bu türbeye en eski dikkat, Refii Cevat Ulunay'a aittir. 27 Haziran 1961'de Milliyet'teki yazısında şöyle diyordu:

Bir iki defa yazdım: Sultan Mahmut türbesinin yanındaki sokakta bir Tezveren Baba vardı. Büyük âlimlerimizden, Allah rahmet eylesin, Hacı Zihni Efendi hocamız bize Arabî ve din ilmi okuttuğu zaman, eski Maarif Nezareti'nin yanında olduğu için Tezveren Dede'nin türbesini görür ve sinirlendiğini saklamazdı. Bazen derste:

- Tezveren Dede ne demek? derdi, tez veriyor, ne veriyor, ne verebiliyor?

Bir gün rahmetli Şeyhülislâmzâde Muhtar Bey'in iftarında kerli ferli bir hocaefendi gördüm. Muhtar Bey:

- Hocaefendi dedi, Tezveren Dede'nin türbedarıdır.

Mektep sıralarından beri zihnimde yer eden bir suali sormaktan kendimi menedemedim:

- Hocam dedim, Tezveren hazretleri veriyorlar mı?

Rint adammış, yüzünde manalı bir tebessüm dolaştı:

- Vallâ dedi, başkalarını bilmiyorum, ama fakire veriyor.

- Ne veriyor?

- Her şey veriyor, et veriyor, yağ veriyor, mum veriyor, mangır veriyor, mübarek her şey veriyor.

Tezveren Dede'nin türbesi kapalıdır...

Çemberlitaş'taki bu türbede daha önce İstanbul'a 1868-69'da Şumnu'dan gelen Şeyh Hacı Mehmed Ali Efendi (28 Ekim 1880) türbedardı, Revnakoğlu bunu Bâlâ Tekkesi

bahsinde notlar (143:104): "Sultan Abdülaziz'in validelerinin emriyle tekkeyi ilk defa yaptıran Şumnulu Şeyh Hacı Mehmed Ali Efendi (b. Seyyid Abdullah)tır. Kulübemsi küçük bir zaviye olarak açmıştır. Kendisi Mekkeli sâdât-ı Nakşibendiyye'den Şeyh Muhammed Ali Can Efendi'nin halifelerindendir, o da Abdullah Dehlevî'den müstahleftir. Kendisi H. 1285'te Rumeli'den İstanbul'a gelmiş, Çemberlitaş'ta Molla Fenari Mahallesi'nde oturmuş ve Sultan Mahmud Türbesi karşı köşesinde Fatih ordusu askerlerinden Tezveren Dede'nin türbedarı olmuş, on yıldan fazla bu hizmette bulunmuştur. Nakşibendiyye-i Müceddidiyye meşayihinden bilinir..."

İkinci Tezveren Dede diye bilinen yer, Hayriye Tüccarı Caddesi'nden Marmara istikametine bakan Kızıltaş Sokak'a dönüldüğünde hemen yol üzerinde görülen mezardır. Revnakoğlu'nun 28 Kasım 1955'te mensubu olduğu müdürlüğe yazdığı bir rapor şimdi sokağın ortasında kalmış ve halk arasında "Tezveren Dede" adıyla anılmış olan Şeyh Mahmud Efendi'nin mezarı ve Ferhad Paşa'nın bu zat için yaptırdığı ve şimdi üzerinde okul bahçesi bulunan Musalla Camii etrafında döner (219:27-29; 227:28-30):

Müdüriyet Yüksek Makamına,

Burası aslında mecit arsasıdır. Kumkapı Nişancısı'nın eski ve tarihî mabetlerinden Musalla Mescidi'nin yeridir. Bu mescidi Sadrazam Ferhat Paşa yaptırtmıştır.

Ferhat Paşa, büyük sofilerden ve Halvetiyye ricalinden meşhur Ramazân-ı Mahfî Efendi'nin halifelerinden Şeyh Mahmud Efendi'nin dervişidir. Menbaların verdiği malûmata göre Ferhat Paşa henüz yeniçeri ağası iken görmüş olduğu bir rüyayı şeyhe tabir ettirmiş, şeyh efendi de kendisinin padişaha damat ve sadrazam olacağını müjdelemiştir. Ferhat Paşa bu tebşir üzerine pek çok sevinerek rüya doğru çıkarsa şeyhin adına bir mescit yaptırmaya nezretmiş, yani adak suretiyle vaat etmiştir.

Sadrazam olunca sözünü yerine getirerek bu mabedi vücuda getirmiştir. Hariminde yatan ve bugün türbesinde mumlar yakılan zat, hüviyeti bilinmeyen mevhum bir kimse olmayıp paşanın rüyasını bu şekilde tabir eden ve câmi'-i şerîfin yapılmasına sebep olan Şeyh Mahmud Edendi'dir ki Ramazâniyye tarikatı büyüklerindendir. Kendisi bu yüzden "şeyh-i Ferhat" (Ferhat Paşa şeyhi) diye tanınmıştır. "Vaaz" kelimesinin gösterdiği 976 Hicrî yılında göçmüş ve buraya gömülmüştür.

Çevre halkı mescidin adını telmihen olmalı "Musalla Baba" derler, "Tezveren Dede"likle mazbut ve müsbet şekilde bir gûnâ ilgisi yoktur. Mayıs 1955 tarihli Tarih Dünyası'nda "Ramazan isimli meşhurlardan Ramazân-ı Mahfî" başlıklı bir tetkik yazımda bu zata dair biraz malûmat verilmiştir.

Meşhur "Tezveren Dede" veya "Sultan" türbelerinden biri Çemberlitaş'ta eski Maarif Nezareti binasının yanındaki sokağın başındadır. Diğer biri de Paşabahçesi'nde vapur iskelesiyle cam fabrikası arasında ve yol güzegâhında bulunmaktadır. Fakat sırası gelmişken şunu da açıklayarak ilâve etmek icap eder ki Çemberlitaş'taki "Tezveren Sultan", 500. Fetih yılı münasebetiyle üzerine konulan küçük kitabede sonradan yazıldığı gibi "Fatih'le İstanbul'a gelenlerden" değildir, Fatih'ten önceki muhasaraların birinde gelmiş, şehit düşmüş, cesedi buraya konulmuş ve Sultan II. Mahmud zamanında yine görülen bir rüya üzerine türbesi bugünkü şekliyle mükemmel bir surette tamir ve ihya olunmuştur.

Müracaat sahibinin bezgin ve şikâyetli bir dille anlattığı Tezveren Dede'nin tarihî şahsiyetine gelince, yukarıda arz ve tesbit ettiğimiz gibi bu zat mevhum, muhayyel bir kimse değildir. Eski mabetlerimizden Musalla Mescidi'ni manevî kudret ve nüfuzu ile Sadrazam Ferhat Paşa'ya tesir edip yaptırtan, hayrat ve tarikat tarihimize geçmiş maruf bir simadır. Ayrıca halkın ve etrafın asırlardan beri mazinneden saydığı ulu kişilerden biridir.

1332 Ağustosunda bu çevrede çıkan büyük Nişancı yangınında Tülbentçi Hüsameddin Çelebi ve Kâtip Kasım Efendi (şimdiki Kazganî Sa'dî) mahallelerinin iki binden fazla ev, dükkân ve birkaç ibadetgâh arasında bu câmi'-i şerîf de yanınca Şeyh Mahmud Efendi'nin merkadi ortada kaldı.

Maneviyat ve mukaddesata dünya kurulduğundan beri emsalsiz bir hürmet ve sevgi göstermekte olduğu tarihen sabit bulunan Türk ve Müslüman camia, emsali gibi bu türbeyi de benimseyerek kendi himmetleriyle bugünkü mükemmel şekilde meydana çıkarmışlardır. Bununla da bir yeniçeri ağasının sadrazam olacağını önceden haber veren, yani ileriye ait bir vakayı vukuundan evvel keşif yolu ile tayin eden ve dolayısıyla bir sadrazama bir mabet yaptırtacak kadar manevî hüküm ve tasarrufa sahip mühim bir adamın yattığı yeri ortaya çıkartarak tarihe tanıtmak, bu suretle de onun maddî, manevî hüviyetini meçhul ve ihmalin karanlığına karışmaktan kurtarmak gibi sadece bu işin tarihine veya ananesine değil, millî servetimizin başında gelen ecdat ve eslâf yadigârlarına karşı da öteden beri sevgimizi gösteren ve her bakımdan teşekküre değer çok hayırlı bir hizmette bulunmuşlardır ki küçümsenemez, unutulamaz...

"Vatandaşları iktisadî sarsıntıya mahal bırakmaması..." için müdürlüğümüze yazı ile müracaat eden zatın İstanbul Müftülüğünde hademe-i hayrât murakıplarından bulunduğunu imzası üstündeki yazıdan öğrenince kendisinin meslek münasebetini düşünerek nihayet bir mabet, bir medfen işi olan bu davanın kolayca halledilebileceğini sanmıştık. Hiç değilse bahis mevzuu olan türbenin şimdiki yerinin eski ve yanmış bir cami arsası olduğunu kati surette bilmesi, hatta icap ettiği takdirde bizlere şu vesile ile de öğretmesi bile beklenilirdi.

Orada yatan ve bu camii yaptırmaya sebep olan zatın maddî-manevî kıymet sahibi bir ulu kişi bulunduğunu en azı mahalle halkı kadar hatırlaması, hatta bu hususlarda salâhiyetle vermesi lâzım gelen daha başka, daha geniş ve mütemmim malûmat ile müdürlüğümüzü ve bizim gibi tarih hizmetçilerini tenvir ve irşat etmesini umardık. Nitekim Kumkapı bucağı belediye komiserliğinin araştırıcı bir memuru vaktiyle aynı yerde bir cami bulunduğunu yaptığı tahkikat neticesinde sarahat ve katiyetle öğrenmiş ve bu malûmatı mensup bulunduğu komiserliğe rapor hâlinde verirken hiç yanılmadan tesbit ve tayin eylemiştir. Lâkin tetkikatının kifayetsizliği aynı tarihte yanan iki camii birbirine karıştırmasına sebep olmuş, Musalla Camii'nin adını nasılsa Tülbentçi'ye çevirmiştir, çünkü büyük Nişancı yangınından sonra 1941'e kadar dört duvarı ile yarım minaresi duran Tülbentçi Hüsameddin Çelebi Câmi'-i şerîfinin enkaz ve arsası aynı yılın içinde Evkaf tarafından arttırma suretiyle satılmış ve üzerine hâlen mevcut bulunan bir ev ve bir apartman yaptırılmıştır.

"Esasen bu gibi hareketler dinimize aykırıdır..." sözü de hakikate uygun olamaz, her hâlde aceleye gelmiş ve düşünülmeden yazılmış olmalı, zira müftülük dairesinde çalıştıkları için bizden daha esaslı, daha iyi bilmeleri lâzım gelir ki böyle cami, mescit, tekke,

türbe, mektep, medrese, çeşme, sebil, aşevi, hastahane, kütüphane ve bunlara benzer insanlığın hayrına ve yararına açılmış umumî ve içtimaî eserler veren veya yaptıran hayır sahiplerini yattığı yerlerde, kezâ selâtîn ve sofiyenin tarihî türbelerinde, şehit ve gazilerin baş uçlarında maddî -manevî mevcudiyetlerine nişane olarak "îkâd-ı kanâdîl" edilmesi (kandiller yakılması) için eski Türkler ya hayırseverler tarafından cemiyete bırakılmış sayısız vakıflar, vakfiyeler vardır.

İstiklal ve *Safahât* şairi Akif'in Çanakkale şehidinin başına Kabe'yi kitabe olarak getirip dilktikten sonra üzerine "gök kubbeden" uzattığı "yedi kandilli Süreyya'yı" hangi münevver unutabilir. Kimsesiz, gelip mezarlarının başında onları dünya yüzünde aydınlatacak, onlara için için ağlayacak kandil yağının çızırtısından başka ne olabilir?

Kelîm-i Hemedânî, zamanımızın arifllerinden Mehmed Nüzhet Ortanca'nın faziletli kaleminde sanki bu meseleyi bize anlatmak için dile getirilmiştir:

Ol şehîde verdiler ecr-i şehâdet ki tamâm
Başka ağlar olmaya kabrindeki kandîlden

Halkın ziyaretgâhı olan meşhur yatırların baş ucundaki çerağı uyandıran, çırağcılık eden (kandil yakan) vazifeli kimseler "çerâg-sûz" denilirdi. Bu iş türbedar ve zaviyedarlık gibi eskiden beri Evkafta hususî bir cihet olduğundan maaşı ve tahsisatı vardı. Devamlı surette yanan kandiller için her sene birkaç teneke yağ, birkaç sandık mum verilir. Hatta Fuzulî'nin Kerbelâ'da İmam Hüseyin'in türbesinde yahut kendisinin yattığı söylenilen Kerbelâ Bektaşî Tekkesi'nde çırağcılık hizmetinde bulunduğu pek mevsuk olmamakla beraber Bektaşilik tarihinin meşhur rivayetleri arasında yazılıdır.

Ecdadımız büyük tanıdığı insanlara karşı vurgunluk hâlindeki hürmet ve muhabbetini ve onların eserlerine karşı gösterdiği merbutiyeti asırlar boyunca ancak bu şekilde göstermiş, belirtmiş ve bugüne kadar da biz evlât ve torunlarına yine bu tarzda intikal ettirebilmiştir.

Yattığı yerleri sarih olarak bilinemeyen, bulunamayan veya bir suretle kaybolmuş bulunan Türk ve İslâm büyükleri için de sembolik mahiyette birer "makam taşı" denilen şahideler, nişaneler, itibarî taşlar ve kitabeler konulmak suretiyle onları ebediyete tanıtmak ve asırdan asıra devretmek maksadıyla tarih boyunca devam edecek güzel ve ölümsüz çareler bulmuşlardır. Aynı zamanda yerleşmiş örf ve âdetlerimizden olan bu işin ihbarnamede yazıldığı gibi vatandaşların "iktisadiyat"ı ile bir gûnâ ilgisi yoktur, belki cemiyetin ihtiramat ve takdirat hisleriyle, kıymetbilirliğiyle alâkası olabilir. Bu türbenin yıllardır etraftan bakılması ve teberruken her akşam mumunun yakılması da zaten bunu gösterir.

Civarındaki gayr-i müslimlerin Türk komşularına uyarak ve onların yaptığını yaparak Ferhat Paşa şeyhinin kabrinde muntazaman mum yakmakta devam etmeleri, onun büyüklüğüne, ululuğuna biz Türkler kadar aynı kuvvet ve imanla itimat ve itikat etmekte olduklarını fiilen ortaya koymuş olmaktan başka bir mana taşıyamaz.

Türbenin yeri bugünkü şekle göre şöyledir: Kumkapısı Nişancı-ı Atik, Büyük Langa civarı, Kâtip Kasım Mahallesi, Türkeli-Musalla Caddesi üzerinde bulunuyor ve ta Laleli Camii karşısındaki Kızıltaş Camii ve tekkesinin yanından buraya kadar inen Kızıltaş Cadesi isimli büyük bir yokuşun altındadır. Ara yerden Türkeli Caddesi geçmekte, türbe bu caddeden sonra yeniden başlayan sokağın başında 28-2 numaralı manav dükkânı ile 29

Musalla Cami ve Tekkesi büsbütün arsaya dönüşmeden (Encümen arşivinden)

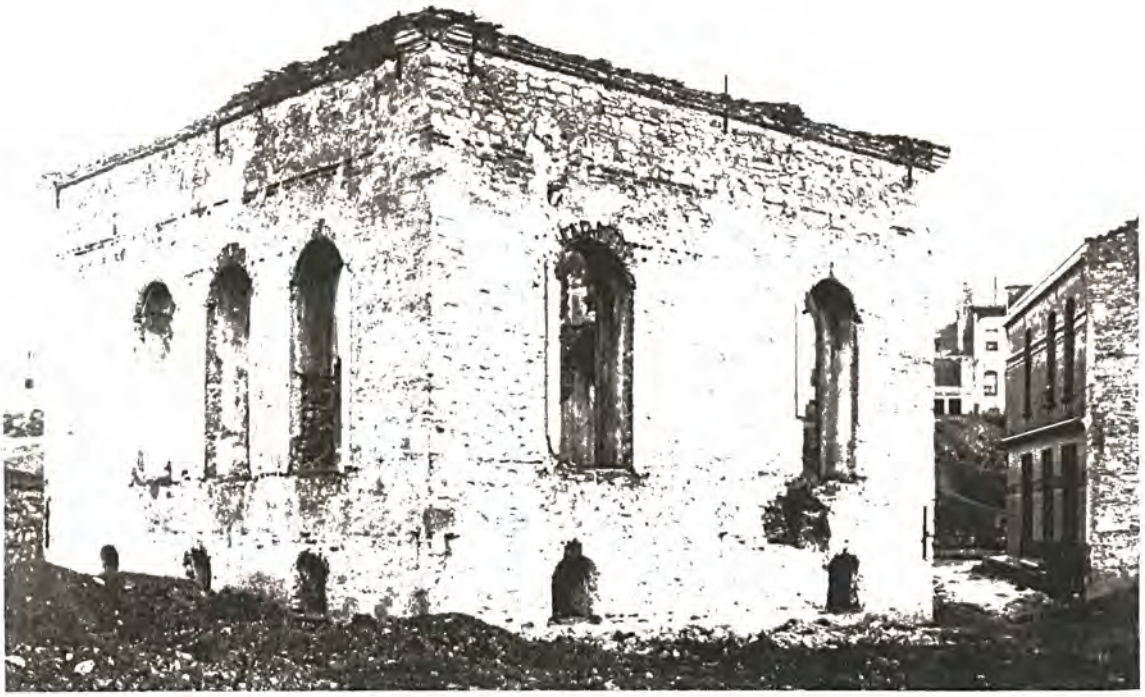
numaralı iki katlı bir evin ara yerinde kalmış, eni boyu bir metreye yakın bir betondur, yeşile boyanmıştır. Küçücük bir kümbet şeklini almıştır. Maddî-manevî kıymet ve şahsiyet sahibi bulunan bu zatın tarihî ve menkabevî kabrinin bugünkü teşkilâta göre yol ağzına rastlayan bir yerde kalması tabiatıyla uygun görülemez. Binaenaleyh pek yakınındaki Kâtip Kasım Efendi Câmi'-i şerîfinin mazbut haziresine daha iyi bir şekilde hemen nakledilmesini zarurî ve lüzumlu buluyorum. Bizden sonrakilere hüviyetinin belirtilmesi için de kendisine lâyık küçük bir mermer bir kitabenin yazılarak baş ucuna konulmasının hayrat ve maneviyat tarihimizce pek yerinde ve isabetli bir hizmet olacağını ehemmiyetle, hürmetlerimle arz eylerim.

Kitabenin metni şöyle olabilir: "1332-1916'da yanan Musalla Câmi'-i şerîfinin manevî banisi Halvetiyye ricalinden ve Ramazân-ı Mahfî hazretlerinin halifelerinden Ferhat Paşa şeyhi Şeyh Mahmud Efendi. Vefatı 976."

Tensibinize arz ve pek lüzumlu olan yüksek alâkanızı rica ederim.

Arşiv uzmanı Cemaleddin Server.

Halk arasında bir zaman Tezveren Dede diye bilinen üçüncü mezar (227:46), Eyüp'te Feshane Caddesi üzerinde Kâdiriyye'den Tabakhane - Cuma Tekkesi sırasındaki taş türbedir. Eyüp ve çevresi halkının bir kısmı bu türbedeki zatı "Aceleci Ahmed Efendi" diye tanıyorlardı. Aceleci Ahmed Efendi'yse Bursa'daki türbesinde medfun olan Tezveren Dede'dir, Eyüp'teki

Musalla Cami büsbütün yıkılmadan (Encümen arşivinden)

Tezveren Dede'nin adı Pîr Ahmet Edirnevî'dir. Bu son zatın Bayramiyye tarikatı ricalinden bulunduğu La'lîzâde Abdülbaki Efendi'nin *Sergüzeştnâme*'sinde yazılıdır.

İstanbul'daki dördüncü tezveren Dede (227:32), "Paşabahçe'de vapur iskelesiyle cam fabrikası arasında Sahipmolla Caddesi'nde İncirliköy otobüs durağındadır. Kurumuş ince bir servinin dibinde yatıyor. Üstü açık, uzunca toprak bir kabirdir. Etrafı yakın zamanlarda muntazam demir parmaklıkla çevrilmiştir. İsmi Abdülganî'dir, "Ganî Baba" diyorlar. Baş şahidesindeki kavuğunu da yıpranmış görüyoruz."

Revnakoğlu, Gölpınarlı'ya atıf vererek (54:14) Kasımpaşa'da İdrîs-i Muhtefî civarında yatan Hüseyin-i Lâmekânî hazretlerinin çevre halkınca "Tezveren Hüseyin Dede" namıyla tanındığını da kaydeder.

Not düşelim, Muhyiddin Efendi, tomarında Matrak Dede Tekkesi'nin son şeyhlerinden Osman Nihad Efendi'nin "Tezveren Dede" diye şöhret bulduğunu kaydeder.

Peyk Dede Tekkesi

Bâlâ Tekkesi Sokağı'nda biraz ilerledikten sonra sağa sapan Peyk Dede Sokağı'na giriyor, sokağın sonunda sağda hazire önünde duruyoruz. Burası Peyk Dede Tekkesi'ydi.
(Mevlanakapı Mahallesi, 1405 ada, 24,26 parsel)

Gülşeniyye, Kâdiriyye ve Sünbüliyye'dendir Gülşenîlik'in büyük mümessillerinden Hasan Sezâî halifelerinden Şeyh Ahmed Efendi'nin burada posta oturmasıyla tekke başlangıçta Gülşenî rengini aldı. Daha ziyade "Peyk Dede" unvanıyla şöhret bulmuş bu şeyhin ismi hiç kullanılmayan "Mustafa"ydı, babası da Ahmed Efendi'dir. Tekke daha sonra farklı tarikatlara geçse de hep onun adıyla, "Peyk Dede Tekkesi" ismiyle anıldı.

1803'te (H.1218) kurulan tekkeden geriye haziresinden başka bir şey kalmadı. Revnakoğlu tekkeler devrine kadar dergâhın tarihine yer verir (112:26-27):

> Peyk Dede Tekkesi
>
> Gülşeniyye, Kâdiriyye ve Sünbüliyye'dendir. Mevlanakapı civarında Veledikarabaş Mahallesi'nde ve Karagöz Camii kurbünde Karabaş Çeşmesi Sokağı'ndadır. Tekkeye ve bulunduğu sokağa adını veren Peyk Dede, Hazret-i Sezâî halifelerindendir. Hiç kullanılmayan ismi "Şeyh Mustafa Efendi"dir, babası da Ahmed Efendi'dir.
>
> Sonra mahlûlünden Tiryakî Şeyh Said Aşkî Efendi'ye verilmiştir. "Tiryakî Said Efendi" denilmekle meşhur olan Şeyh Said Aşkî Efendi, Karagümrük'te Kâdiriyye'nin Resmiyye kolundan Kabakulak Tekkesi şeyhi Süleyman Sâfî Efendi'nin halifelerindendir. H.1271 tarihinde göçmüş, tekkesine sırlanmıştır.
>
> Halifeleri:
>
> Eyüp'te Cumapazarı'nda Tabakhane Tekkesi denilen Kâdiriyye'den Molla Çelebi Dergâhı postnişini Hacı Ahmed Sıdkı Efendi merhum: Bu zat, hırka-i sûfiyye-i fakriyyeyi Şeyh Said Aşkî Efendi'den giymiş ise de şeyhinin ömrü yetmediğinden pîrdaşı Zakir Mehmed İzzet Efendi merhumdan icazet almıştır. Kendisi "Yufkacı Ahmed Efendi" diye maruftur.
>
> Hacı Abdülhalim Zikri Efendi merhum: Fatih Nişancı Tekkesi şeyhidir. 1320'de göçtü, tekkesinde gömülüdür.
>
> Zakirbaşı Mehmed İzzet Efendi merhum: Mükemmel zakirdi, tâç ve gül işlerdi. Bir yerde şeyhliği yoktur. 25 Muharrem 1290 – 12 Mart 1289 pazartesi günü irtihal etti. Kocamustafapaşa'da Ağaçkakan Bedevî Tekkesi haziresinde gömülüdür, taşı yoktur. Merkez Efendi'de ve sair kıyamî - devranî tekkelerinde zakirbaşılık eden oğlu Hayri Efendi, Hayri Efendi'nin de oğlu yine zakirbaşı olan İbrahim Efendi merhumdur ki büyük şöhret yapmışlardır.

Peyk Dede haziresi (Konyalı arşivinden)

Said Aşkî Efendi merhumdan sonra Bağdatlı Şeyh Abdullah Efendi halifelerinden Bedestan dellâlı Hacı Hasan Efendi postnişin oldu. Vefatıyla üvey oğlu ve halifesi gümrük ketebesinden Mehmed Galip Efendi şeyhliğe geçti, onunda vefatı H. 1327'dedir.

Galip Efendi'den sonra Merkez şeyhi Ahmed Mesud Efendi'nin küçük kardeşi Abdünnebi Efendi (Nebi Efendi derler, 1330 Recebinin sekizinde göçtü, Merkez Efendi'de yatıyor) posta geçti. Onun da vefatıyla Mesud Efendi geldi, tekkelerin sırlanmasına kadar bulundu, kendisi de 1940'ta göçtü.

Revnakoğlu bir kere de Muhyiddin Efendi'nin ve Zakirzâde Şükrü'nün tomarını takip ederek tekkenin şeyh silsilesini ele alır, yalnız yukarıda asıl adı "Mustafa" gösterilen Peyk Dede'nin burada ismi "Ahmed"dir (112:22-25):

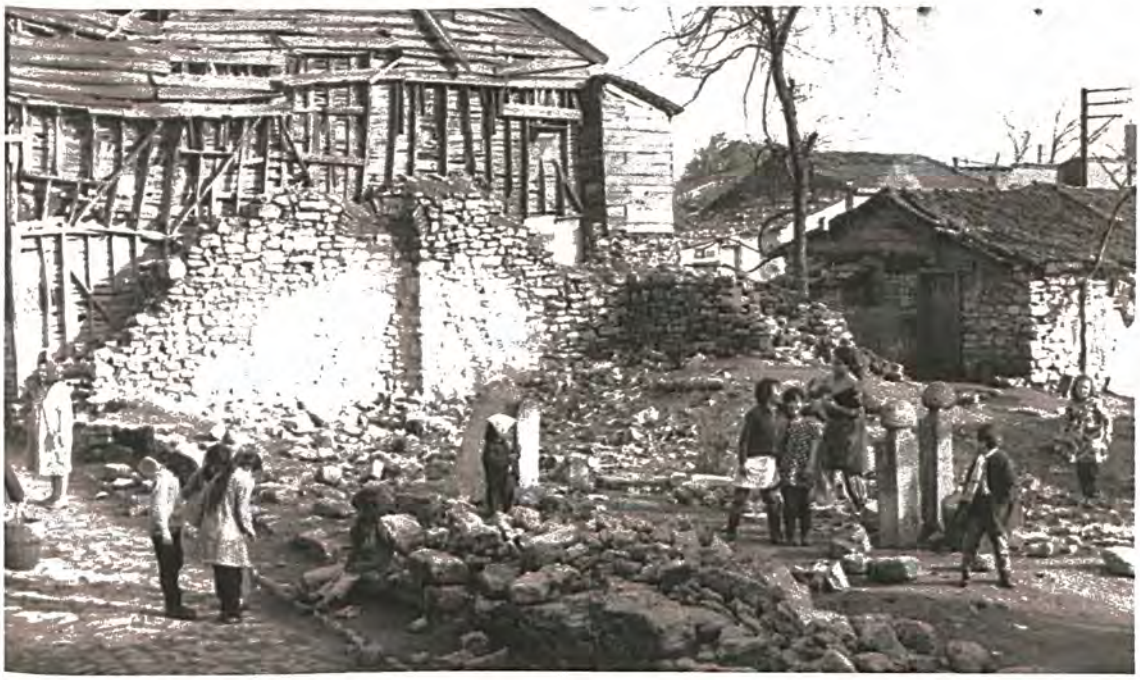
Şeyh Ahmed Efendi (Peyk Dede): Şeyh Ahmed Remzi el-Gülşenî'dir ki "Peyk Dede" denilen zât-ı mübârektir, Hasan Sezâî halifelerindendir.

Oğlu Şeyh Mustafa Yeksân (Peykzâde).

Şeyh İbrahim el-Kâdirî Efendi (Hilâlî-Hilâlci): Kâdiriyye'dendir. 1238 yılında vefat eyledi.

Şeyh Ahmed Sırrı Efendi: Bu zat da Kâdiriyye'dendir. 1254'te vefat.

Kardeşi Şeyh Mehmed Said Aşkî Efendi (Tiryakî): Kâdiriyye'den olup Hekimoğlu Ali Paşa şeyhi Nasruddin Efendi'nin halifesidir. Hoşsohbet bir zat

Peyk Dede haziresi (Konyalı arşivinden)

olduğundan daima Hekimoğlu Tekkesi'yle Kâdirîhane şeyhi Emin Efendi'nin meclislerinden ayrılmazmış. Tekkesinde medfundur. 1271 Hicret yılında göçtü.

Onun oğlu Şeyh Abdülkadir Efendi (Tiryakîzâde): Kâdirîhane şeyhi Şerefüddin Efendi'nin halifesidir. 1288 Recebinde iclâs edilmiştir. 28 Ramazan 1298 salı günü genç olduğu hâlde bilâ-veled irtihal eylemiştir, tekkesinde medfundur.

Şeyh Hacı Hasan Efendi el-Kâdirî (Dellâl): İç bedesten dellâllarındandı. Cühelâden sâde-dil bir adamdır. Vefatı 6 Zilkade 1307 – 11 Haziran 1306 pazartesi günü. Tekkeyi büyütmüş ve yenilemiştir, üçüncü bani sayılır.

Üvey oğlu ve halifesi Şeyh Galip Efendi: Gümrük ketebesindendir. Aksaray'da Kara Mehmed Paşa Câmi'-i şerîfi imamıdır. Oldukça dirayetli ve terbiyelidir, 1327 Zilkadesinde göçtü.

Tekkenin haziresinde medfun olan şeyhler (112:23,25):

Yıkılmış tekkenin eski tevhîdhane kapısı önündeki hazirede güzel sülüs yazılı, mistarlı beyaz mermer şahide, başında Kâdirî tâcı: "Yâ Hazret-i Sultân Abdülkadir Geylânî – Tarîk-i Kâdiriyye'den bu makamda seccâde-nişîn eş-Şeyh es-Seyyid Mehmed Said Efendi'nin biraderi merhûm eş-Şeyh Ahmed Sırrı Efendi'nin rûhıyıçun el-fâtiha, 29 Safer 1254."

Peyk Dede haziresi (Konyalı arşivinden)

Peyk Dede haziresinde Şeyh Mehmed Said Aşkî Efendi'nin mezar taşı

Tevhîdhane kapısı önünde sülüs kitabeli, mistarlı, beyaz mermer şahide, başında büyük Kâdirî tâc-ı şerîfi: "Yâ Hû - Tarîkat-i aliyye-i Kâdiriyye'den bu dergâh-ı şerîfte seccâde-nişîn olan merhûm ve magfûr eş-Şeyh es-Seyyid Said Efendi'nin rûhıyıçun el-fâtiha, 10 Rebiülevvel, 1271."

Tevhîdhane kapısı önünde talik yazılı, mistarlı beyaz mermer taş, başında Kâdirî tâcı:

Bâkî Hû
Bu dâr-ı mihneti zann etme cây-ı istirâhattir
Cihân içre saâdet âkıl isen terk-i râhattır
Denî dünyânın âhir mülkü fânî hükmü zâildir
Sürûru gam, safâsı bâis-i renc ü meşakkattir

Bu hânkâh-ı şerîfte postnişin iken irtihâl-i dâr-ı bekâ eyleyen tarîkat-ı aliyye-i Kâdiriyye'den bânî-i sâlis eş-Şeyh Hacı Hasan Efendi'nin rûh-ı şerîfine el-fâtiha, 6 Zilkade 1307, yevm-i isneyn."

Sadullah Çavuş Camii - Karagöz Tekkesi

Peyk Dede haziresini geçince sağa, Karagöz Tekkesi Sokağı'na giriyor, hemen sağ başta bulunan Sadullah Çavuş Camii - Karagöz Tekkesi önünde duruyoruz.
(Mevlanakapı Mahallesi, 1406 ada, 13 parsel)

Gördüğümüz cami, 1942'de Evkaf tarafından yıktırılan caminin 1961'de yerine yaptırılandır. Sadullah Çavuş'un 1786'da yaptırdığı cami, yanında Karagöz Mehmed Paşa'nın hayır eseri olan H.1065 – M.1654 tarihli çeşmeden dolayı "Karagöz Tekkesi" ya da "Karagöz Mehmed Paşa Tekkesi" diye anılırdı. Mabet aynı zamanda Cerrâhiyye'ye tahsis edilen tekkeydi, burada çarşamba günleri Cerrâhî zikri yapılıyordu. Revnakoğlu (169:127), her sebzenin turfandasının bu tekkenin sofrasında bulunduğunu, fukaraya, misafire bol çeşitli yemekler verildiğini söyler.

Revnakoğlu'ndan takip ediyoruz (169:121-130):

Sadullah Çavuş Mescidi'ne Cerrâhiyye'den ilk meşihat koyan zat, Zerdecizâde Hüseyin Efendi'ydi. Nureddin Tekke şeyhi Morevî Şeyh İsa Efendi'nin (ö.1770) halifelerinde olan Zerdecizâde, şeyhi gibi Moralıydı. Daha önce bu mescitte imamlık yapmış, bir süre sonra bir vakfiye tanzim ederek buraya meşihat de ilâve etmişti. Bu vakfiyede meşihat hep Cerrâhîlere tahsis edildi. Muhyiddin Efendi tomarında Zerdecizâde için şu kısa bilgi yer alır (169:130): "Tarîk-i Nureddin'den Morevî Şeyh İsa Efendi'nin halifelerinden olup Sadullah Çavuş Mescidi'ne Cerrâhiyye'den meşihat koyan zattır. 1201'de göçüp tekkesine sırlandı."

Sadullah Çavuş Camii'ne Karagöz Camii adını veren Karagöz Mehmed Paşa'nın çeşmesi

Fahreddin Erenden, *Envâr*'da H.1201 (M.1786) Zerdecizâde'nin vefatı sonrasını şöyle anlatır:

> Emr-i gasli dâmâd-ı mükerremleri tarafından ifa olundu ve Kocamustafapaşa'da Hazret-i Pîr Sünbül Sinan'ın hankâh-ı şerîfine bir cemm-i gafîrin eyâdî-i ta'zîminde ve meşâyih ve dervîşânın gulgule-i tevhîd ü tehlîli ve zâkirânın matemî ilâhiyyâtı ile götürüldü. Cenaze namazı ba'de'l-edâ huzûr-ı Hazret-i Sultâneyn radıyallâhu anhümâda Hazret-i Pîr Sünbül Sinân kuddise sırruhu'l-Mennân'ın müvâcehe-i şerîfinde tezki-

ye ve dua olunduktan sonra yine azimet gibi avdet edilerek vâkıf-ı sânîsi olup nice müddet edâ-yı salât-ı muktedâya ve zikr ü tevhîd ve devran ile icrâ-yı âyîn-i bihîn ve irşâd-ı fukarâ ve sâlikîn ile meşgul oldukları dergâh-ı şerîfine götürülüp mescid-i şerîf-i mezkûrun minaresi dibine ihzar olunan merkad-i enverlerine defnedildi.

Revnakoğlu da tekkesine sırlanan Zerdecizâde'nin mezarını tarif eder (169:130):

Yıkılmış olan tevhîdhanenin doğu tarafındaki duvarının önünde zemini yeşil, mistarlı, tek mermer taş, başında gayet cesim Nureddin tâc-ı şerîfi, yazısı sülüs: "Yâ Hayy - Hulefâ-i Nureddin'den bu hankahın vâkıf-ı sânîsi merhûm ve magfûr eş-Şeyh Hüseyin el-Halvetî el-ma'rûf bi-Zerdecizâde rûhuna fâtiha, 1201.

Zerdecizâde'den sonra posta damadı Şeyh Abdurrahman Hilmi Efendi geçti. Kendisi bu muhitte doğmuş, asitanede türbedarlık, imamlık da yapmış, Nureddin Tekkesi halifelerinden Şeyh Mehmed Hüsameddin Efendi'den de hilâfet almıştı. 1209 Rebiülevvelinden sonra Karagöz Tekkesi'nden ayrılarak Morevî Şeyh Mehmed Efendi'nin vefatıyla Hazret-i Nureddin Asitanesi şeyhliğine geçti. (169:129):

Damadı Şeyh Abdurrahman Hilmi Efendi: Hazret-i Nûreddîn halifelerinden İkinci Şeyh Mehmed Hüsameddin Efendi'den müstahleftir. 1209 Rebiülevvelinden sonra Hazret-i Nûreddîn Asitanesi şeyhliğine geçmiş, 1215 Şevvalinde göçmüştür.

Hemen hemen bir yıl süren asitane şeyhliğinde zikir günü "Sultan Veled devri" yapıyor, bu devir esnasında cumhurla Niyazi Mısrî'nin "Baş açıp girmişim aşk meydânına - Mansûr olup geldim ene'l-Hak dârına - Yanmakta Niyazî aşkın nârına - Yanalım âşıklar Mevlâ derdine" kıtasıyla biten ilâhîsi okunuyordu.

Not düşelim, Sultan Veled devri, Mevlevî ayininde sema merasiminin öncesinde Mevlevî semazenlerinin semahane içinde yaptıkları üç dolanmanın, devrin adıdır. Revnakoğlu'nun notlarında bu devir şöyle anlatılır (132:229-30,476-87):

Mevlevî mukabelesi: "Mukabele", aslında Sultan Veled devrinde yapılan karşılaşmadır, iki semazen karşı karşıya gelir, birbirinin gözlerinin içine dikkatle bakar, boyun keser ve geçer. Bundan sonra tennure açılarak yapılan sema âyîn-i şerîfine ve semaın devamı sırasında mutrıbda okunan âyîn-i şerîflerin topuna birden aynı isim verilmiş, "mukabele" denilmiştir.

Mevlevîlere mahsus sema ayininin tam başlaması sırasında üç türlü Sultan Veled devri içinde karşılıklı olarak yapılan görüşme ve selâmlaşmalardır. "Devr-i Kebîr" de denilen Sultan Veled devri devam ederken her devir sırasında iki dervişin makam postu önünde karşı karşıya geçip selâmlaşmasına lügat manasında olduğu gibi Mevlevîlerde mukabele (karşılaşma) denilir.

İki semazenin karşılıklı bakışlarla göz göze gelip iki kaşın ortasına dikkatini toplayarak munis bir bakışla bakması ve bununla beraber hemen o anda yine ikisinin birden sağ elini kalbin üstüne basarak hürmetle baş kesmeleridir. Bundan maksat ruhların bilhassa bu iki ruhun sevgi ile birbirini gönülden selâmlaması dolayısıyla kalpten kalbe giden yolun birbirini burada bulup birleşmesidir.

Sultan Veled devrinin üç devrinde bu böylece yapılıp bittikten sonra semazenler hemen sırtlarındaki hırkalarını giyilmeden yere bırakıp tennure açarlar, mutrıbın ahengi ile beraber sema ayini başlar. Bu suretle asıl mukabele de bitmiş ve tamamlanmış olur.

Sultan Veled devri sırasındaki niyaz (132:343), şeyh postu önünde yapılır. Canlar karşı karşıya gelip baş keserler; kutbhaneye giden hatt-ı istivâ aralarında kalır. O şekilde baş kesilir ki iki semazen karşı karşıya geçip eğilirlerken başlarındaki sikkenin uçları birbirine değer gibi olur, bitişecekmiş hissini verir. Sultan Veled devri aynı şekilde üç defa tekrar edilir, üç defası tamam olunca herkes keçenin üstüne çıkar, kendi yerlerini alırlar.

Abdurrahman Hilmi 11 Şevval 1215 (25 Şubat 1801) tarihinde vefat ettiğinde 115 yaşındaydı. Bu zatın vefatından Fahreddin Erenden şöyle bahseder:

Ömr-i şerîflerinin yüz on beşinci sene-i devriyesinin bin iki yüz on bir sene-i hicrîsinin Şevvâl-i şerîfinin on birinci pazartesi günü ale'l-usûl mukâbele-i şerîfeye girer. Sünnet-i mürşidâneleri vechile sâlifü'l-beyân nutk-ı şerîf ile kıyâm edip sultan veled devri yapar, ba'dehû devrâna bed' eder. İsm-i Hayy'da o gün hankâh-ı şerîfte misafir bulunan Hazret-i Şeyh Fâzıl Ali el-Halvetî'nin damadı ve halifesi Filibeli es-Seyyid Mustafa Efendi hazretleriyle hankâh-ı şerîfin sertarîki ve kendi hulefâsından âtiyyü't-tercüme Nişancı şeyhi Şeyh Emin efendi el-Cerrâhî hazretlerini bedevî topuna alır. Zikr-i şerîfin devamı akşam vaktine karîb bir zamana kadar devam ettiğinden sertarîk efendi "illallâh" deyü zikr-i şerîfi tamam eder. Bedevî topu açılınca Hazret-i Şeyh Abdurrahman Hilmi Efendi el-Cerrâhî'nin zikr-i esmâ içinde maksut olan müsemmâya kavuştuğu anlaşılır. Aziz-i müşârün ileyhin cesed-i mübârekleri makâm-ı postnişîn üzerine kondu. Sertarîk-i müşârün ileyh hazretleri zikr-i şerîfi tamam edip salât-ı asr eda edildikten sonra hazret-i azizin teçhiz ve tekfini ba'de't-tedârik emr-i gasli sertarîki ve halifesi Nişancı şeyhi Emin efendi el-Cerrâhî hazretleri tarafından îfa ve esnasında âyîn-i bihîn-i tarîkat icra edildi. Tâbût-ı muallâsı o gece tevhîdhâne-i şerîfte Hazret-i Pîr'in huzûr-ı ma'nevîlerinde ârâm etti. Ve yatsıdan evvel etrafında hatm-i şerîf-i kıraat ve yatsı usulünde yetmiş bin kelime-i tevhîd-i şerîf okundu. Ertesi salı günü Şeyhülislâm efendinin işâret-i aliyyeleriyle Fatih Sultan Mehmed Han hazretlerinin câmi'-i şerîfi minarelerinde salâ verildi. Kocamustafapaşa'da Hazret-i Pîr Sünbül Sinân kuddise sırruhu'l-mennân hankâh-ı şerîfi postnişini Şeyh

> Hâşim-i sânî efendi hazretlerinin idaresinde zikr-i tevhîd ü tehlîl ile Fatih Câmi'-i şerîfine azîm bir cemm-i gafîrin eyâdî-i ta'zîminde cenaze getirildi ve salât-ı zuhru müteâkip Ispanakçızâde Şeyhülislâm Efendi hazretleri namazını kıldırdı. Ba'dehu Fatih Sultan Mehmed Han hazretlerinin türbe-i şerîfi önüne getirilip âtiyyü't-terceme Sertarîkzâde hazretlerinin Kumrulu Mescit'teki Salı Dergâh-ı şerîfi şeyhi Kadı Şeyh Mehmed Emin efendi el-Cerrâhî hazretleri tarafından tezkiye ve dua edildi. Ba'dehû avdet azîmet gibi kesîr bir cemaat ile meşayih ve dervîşânın gulgule-i ezkârı ve zâkirânın mâtemî ilâhiyyâtı sedaları ile hankâh-ı şerîf-i hazret-i Pîr'e getirildi. Tevhîdhâne-i şerîfe getirilip cenaze müvâcehe-i saâdet-i Hazret-i Pîr'e kondu. Kuûden âyîn-i bihîn-i tarîkat icrâ olunup devrana kalkılınca tâbût-ı muallâsı türbe-i şerîfe nakledildi. Türbe-i şerîfte muvâcehe-i şerîf penceresinin tevhîdhâne-i şerîf cihetinde ihzar olunan merkad-i enverlerine defnedildi...

Abdurrahman Hilmi Efendi, Karagöz Tekkesi'nden Nureddin Asitanesi'ne geçince Karagöz Tekkesi postnişinliğine damadı ve halifesi olan Şeyh Mehmed Salih er-Rif'atî Efendi'yi bıraktı. Tekkenin imamlığı da Mehmed Salih'in üzerindeydi. Fahreddin Erenden'e göre, burada on bir sene şeyhlik etttikten sonra H.1220'de vefat etti; Muhyiddin Efendi tomarında vefatı H. 1239 gösterir. Mehmed Salih öldüğünde Zerdecizâde'nin sağına defnedildi, ancak mezarına taş dikilmedi.

Tekke bundan sonra bir dönem Sünbüliyye'ye geçti, Molla Gürani'de Sünbüliyye'den Koruk Tekkesi şeyhi de olacak olan Mahmud Celâleddin Efendi önce burada postnişin oldu. Mahmud Celâleddin Efendi, Cerrâhî ayini de yürütüyordu, bunun sebebi her hâlde tekkenin vakfiyesini ihlâl etmemekti. Bir süre kaldığı Karagöz Tekkesi'nden Koruk Tekkesi'ne babası Şeyh Numan Efendi'nin vefatıyla geldi. 9 Cemaziyelevvel 1258 (18 Haziran 1842) tarihinde göçtü, Koruk Tekkesi haziresinde defnedildi.

Mahmud Celâleddin'in ardından Şekerpare Mektebi'nin uzun müddet hocalığında bulunmuş olan Halvetî şeyhi İsmail Efendi, Karagöz'ün postuna çekildi. H.1261 (M.1845) tarihinde göçüp Silivrikapı dışına gömüldü. Revnakoğlu'nun aksine Muhyiddin Efendi bu şeyhin Koca Mustafa Paşa Hankahı'nda medfun olduğunu söyler.

Bu sefer Şehremini'deki mahalle mektebi hocası da olan Reisü'l-kurrâ Şeyh Hafız İzzet Efendi 1261 yılının 15 Recebinde (20 Temmuz 1845) mescidin tevliyeti de kendisine verilerek tekkeye şeyh oldu. 19 Şevval 1275 tarihinde arkasında erkek çocuk bırakmadan göçtü, Koca Mustafa Paşa Hankahı'na defnedildi (169:126):

> Reîsü'l-kurrâ Şeyh Hafız İzzet Efendi: Şehremini'deki mahalle mektebinde hocalığı vardır. 1261 yılının 15 Recebinde mescidin tevliyeti de kendisine verilerek tekkeye şeyh olmuş ve 19 Şevval 1275 tarihinde bilâ-veled göçüp Koca Mustafa Paşa Hankahı'na defn edilmiştir.

Şeyh Hafız İzzet'in vefatıyla posta geçen Mehmed Said Efendi'yle tekke tekrar Cerrâhîlik'e geçti (169:124-25):

Şeyh Mehmed Said Efendi (b. Şeyh Hüseyin): Ricâl-i Cerrâhiyye'den Kavaklı Şeyh Mehmed Şâkir Efendi'nin halifelerindendir. Babası Şeyh Hüseyin Efendi de Kâdiriyye meşayihindendir. Aksaray'da Cellatçeşmesi Câmi'-i şerîfinin imamı ve mahallesi mektebinin de hocası iken Odabaşı'ndaki Kaşıkçılar Mescidi'ne imam, keza mahallesindeki mektebe de muallim oldu. 1275 Zilkadesinin 26. günü (27 Haziran 1859) Karagöz Tekkesi'nin meşihat ve tevliyet cihetleri kendisine tevcih edildi. 23 Cemaziyelahir 1293 (16 Temmuz 1876) tarihinde göçüp tekkesinin haziresine Zerdecizade'nin sağına gömülmüştür.

Şeyh Mehmed Said'in irtihalinde büyük oğlu İsmail Hakkı 12 yaşında, küçük oğlu Hüseyin Hüsnü de 11 yaşında yetim kalmış olduklarından vekil nasbedilmişti.

İsmail Hakkı ve Hüseyin Hüsnü'ye tayin edilen vekil, Abdüllatif Fazlı Efendi'ydi:

Posta ilk geçen, Mehmed Said Efendi'nin büyük oğlu İsmail Hakkı Efendi oldu (169:124):

> Büyük oğlu Şeyh Hafız İsmail Hakkı Efendi: Karagöz şeyhi Hakkı Efendi diye maruftur. Şeyh Mehmed Said Efendi'nin büyük oğludur. Mescidin imamlığı Hafız Mustafa Efendi adında bir zatın üzerinde olduğundan kendisi de müezzinliğini almıştı. 11 Muharrem 1329'da göçtü, babasının mezarına gömülmüştü.

Mehmed Said Efendi'nin şeyhliğe atanmasıyle ilgili Evkafın 26 Zilhicce 1275 tarihli vesikası (160:171)

Babasının vefatından sonra Abdüllatif Fazlı Efendi'ye biat eden İsmail Hakkı, ondan dallı arakiye giydi, ardından asitanede terbiyesini ikmal edilerek Karagöz Tekkesi şeyhliğine getirildi. Nazik tabiatlı, ince bedenli, hafif sakallı, saçının karasında seyrek kır dökülmüş olan İsmail Hakkı'nın devran idaresindeki hâli Revnakoğlu notlarına yansır (169:122-23):

Zerdecizâde'nin medfun olduğu hazire

Zamanın gayet güzel devran ettiren Halvetî şeyhlerinden olan Karagöz şeyhi Hakkı Efendi devranda ikili-birli ayak vururdu yani ism-i hûların başındaki dümde ve ikinci olarak da ism-i celâlin sonuna gelen teklerde tekrar ayak vururdu ki devran idaresinde ve halkayı yürütmekte çok mühim bir iştir.

Mestin üzerine terlik giyer, topuğu ile kudüm vurur gibi devran ettirirdi, "devranın çiçeğini çıkarır" derlerdi. Devranı bidayette Kumrulu şeyhi Latîf Efendi'den, sonra da Merkez şeyhi Nureddin Efendi'den meşk etmişti. Düm-tek usulüyle böyle çok mükemmel ve müstesna bir tarzda saatlerce devran zikrini idare etmekte büyük emsalsiz bir iktidar gösteren Şeyh Hakkı Efendi, Halvetî şeyhi olduğu hâlde kıyam zikrinde de aynı muvaffakiyeti izhar ederek güzel kıyam ve kuud tevhîdi eder ve ettirirdi. Hazret-i Nureddin Hankahı'nın son şeyhi Fahreddin Efendi devranı kısmen kendinden talim etmiştir.

Karagöz şeyhi Hakkı Efendi'nin tevhîdhaneye girmesinde de başka bir hususiyet vardı. Sokakta gezdiği üstü başı ile katiyen zikirde bulunmazdı. İç çamaşırına kadar soyunur dökünür, şalvar gibi don giyer, üstüne altı peş entari, ayağına topuksuz mest çeker, sırtına aldığı suf veya cübbenin ceplerinde mendilden başka bir şey bulundurmaz, Mevlevîler gibi parmağından yüzüğünü bile çıkarır, ancak bu şekilde tevhîdhaneden içeriye girebilirdi. Mukâbele-i şerîfeden sonra yine soyunmayınca meydan odasına inmezdi, zikirde giydiğini dışarıda kullanmazdı.

Not: Daima tâçla gezen meşhur mecâzibden Saka Salahaddin, Karagöz şeyhi Hakkı Efendi'nin halifelerindendi.

Şeyh Hafız İsmail Hakkı Efendi, 11 Muharrem 1329 (12 Ocak 1911) tarihinde göçtü, babasının koynuna gömüldü.

Şeyh Hafız İsmail Hakkı Efendi'den hemen sonra posta bu sefer Nureddin Asitanesi şeyhi Yaşar Efendi'nin halifesi olan küçük kardeşi Hafız Hüseyin Hüsnü Efendi oturdu (169:121):

Küçük kardeşi Şeyh Hafız Hüseyin Hüsnü Efendi: Şeyh Mehmed Said'in küçük oğludur. İmam Mustafa Efendi'nin vefatıyla bu vazife de 25 Şevval 1338'de kendisine verildi. Hazret-i Nûreddîn Hankahı'nın da aşçısı oldu. Vefatı şapka senesinde ve şeker bayramının 18. günündedir ki Nisan ayının 10'una rastlamaktadır.

Zaman zaman Fahreddin Erenden asitanede bulunamadığında vekil olarak da bulunmuştu. Fahreddin Erenden, Hüseyin Hüsnü Efendi için şunları ilâve der kitabına:

Mumaileyh Şeyh Hüseyin Hüsnü Efendi el-Cerrâhî gayet müdhik bir zattı. İhvân-ı tarîkimizin cümlesinin makbulü ve mergubu ve dervîşân-ı hankâh-ı Hazret-i Pîr'in elinde bir deste-güldü. Müptelâ olduğu hastalıkdan rehâ-yâb olamayıp bin üç yüz kırk beş senesi Şevvâl-i şerîfinin 17. günü altmış yaşında olduğu halde bu âlem-i fânîden infisâl ve âlem-i ahirete intikâl etti. Emr-i gasli fakîrin nezâretinde ve bi'l-cümle pîrdaşlarının huzuruyla ve hizmetleriyle icra edildikten sonra Merkez Efendi hazretlerinin dergâh-ı şerîfinde taraf-ı fakîrânemden salât-ı zuhru müteakip namazı kılındıktan sonra Hazret-i Merkez'in müvâcehe-i şerîfinde tezkiye ve dua edilip Merkez Efendi hazretlerinin kabristanında cadde yol üzerindeki sebîl kapısına girilirken sağ tarafta medfun validesi ve üvey biraderinin kabîrlerine birkaç hatve kala duvar dibine defnedildi. Elyevm buraları yola kalb edilmiştir. Mûmâileyh nahîfü'l-vücûd ve zaîfü'l-lihye, orta boylu, ak sakallı bir zât-ı şerîfti..."

Tekke aynı zamanda mescit olduğundan imamlık ve müezzinlik ayrı ayrı vazifelerdi, bu tekkenin şeyhleri bazen bu vazifelerle memurdu, maişetlerini bu şekilde karşılıyorlardı.

Emirler Çeşmesi

Karagöz Tekkesi Sokağı'ndan Silivrikapı Yağhane Sokağı üzerinden Yedi Emirler Çeşmesi Sokağı'na giriyoruz. Sokağın Silivrikapı Caddesi'ne eriştiği noktada, sağda Emirler Çeşmesi'ni görüyoruz.
(Seyyid Ömer Mahallesi, 1432 ada, 1 parsel)

Revnakoğlu notlarında çeşme tavsif edilmiş ve kitabelerinin metni verilmiş olarak yer alır (185:34):

> Silivrikapı Caddesi üzerinde, Uzun Yusuf'ta Yedi Emirler Çeşmesi Sokağı'nın başında, tek lüleli, solunda uzun taş yalaklı, talik kitabeli, mistarlı büyükçe çeşmedir" şeklinde tavsifi yapılan çeşmenin kitabesi de yer alır:
>
> *Hıdîv-i muhterem sultân-ı âlem dâver-i ekrem*
> *Hudâvend-i muazzam Han Mahmud-ı felek-unvân*
>
> *Hemîşe mâder-i ismet-medârı sa'y edip hayra*
> *Cihânı sû-be-sû âb-ı zülâle eyleyip reyyân*
>
> *Bu âbı menba'ından şehre icrâ eyleyip kıldı*
> *Susuz çok çeşmesârı hisse-yâb-ı zemzem-i ihsân*
>
> *Emirler Tekkesi kurbünde bu nev çeşme-i pâki*
> *Yapıp âl-i Resûl'ün eyledi ervâhını şâdân*
>
> *Edip dâim muvaffak mâderin âsâr-ı hayrâta*
> *Şehinşâh-ı cihânın sâyesin memdûd ede Yezdân*
>
> *Zebân-ı lûleden gûş eyledim târîhini Rûhî*
> *Suvardı âlemi kandırdı suya Vâlide Sultan, 1138.*
>
> Emirler Çeşmesi'nin iki yanında birer küçük içme çeşmesi daha yaptırılmıştır, ikisi de aynı şekilde üç küçük lüleli ve zarifçedir. Yazıları talik iledir, birer mısradır. Sağ taraftakinin aynasında "Hak yoluna bu çeşme-i pâkîzeyi yaptı"; solundaki "Gel Vâlide Sultan'a duâ eyle de iç su, 1138"

Emirler Çeşmesi
(Konyalı
arşivinden)

Emirler Çeşmesi
(Konyalı
arşivinden)

Emirler Tekkesi

Emirler Çeşmesi, yakınındaki Seyyid Seyfullah Tekkesi'ne "Emirler Tekkesi" ismini verdiği gibi, çeşmenin sol tarafındaki arsada bir başka Emirler Tekkesi'ne de ismini bıraktığı bilgisi Revnakoğlu'nun notlarına girer (179-2:293):

> Silivrikapı dahilinde Emirler Mahallesi'nde Emirler Çeşmesi'nin solunda yani Seyyid Seyfullah Hankah-ı şerîfinin karşısındaki arazinin içindedir. (Seyyid Seyfullah Efendi Tekkesi'ne "Emirler Tekkesi" denilmesi bu mahallede olmasındandır.)
>
> Bir asırdan daha fazla zamandan beri yalnız yeri malûm bulunan bu tekkeyi son zamanlarda Küçük Hüseyin Efendi halifelerinden ve Fatih Ali Emiri Efendi Kütüphanesi memurlarından Hoca Mahmud Efendi merhum Evkaf'tan kaydını çıkartarak uyandırmak teşebbüsünde bulundu ise de ömrü yetmediğinden muvaffak olamadı.

Yukarıdaki tarife göre tekkenin arsası bugün de arsa olan oto lastikçinin bulunduğu alandır (Seyyid Ömer Mahallesi, 1335 ada, 60 parsel)

Seyyid Seyfullah Tekkesi ve haziresi (Belediye arşivinden) →

Seyyid Seyfullah Efendi Tekkesi (Emirler Tekkesi)

Yedi Emirler Çeşmesi Sokağı ile Seyfullah Efendi Sokağı'nın buluştuğu alanda şimdi sadece haziresi kalan Seyyid Seyfullah Efendi Tekkesi vardı.
(Seyyid Ömer Mahallesi, 1431 ada, 1,22 parsel)

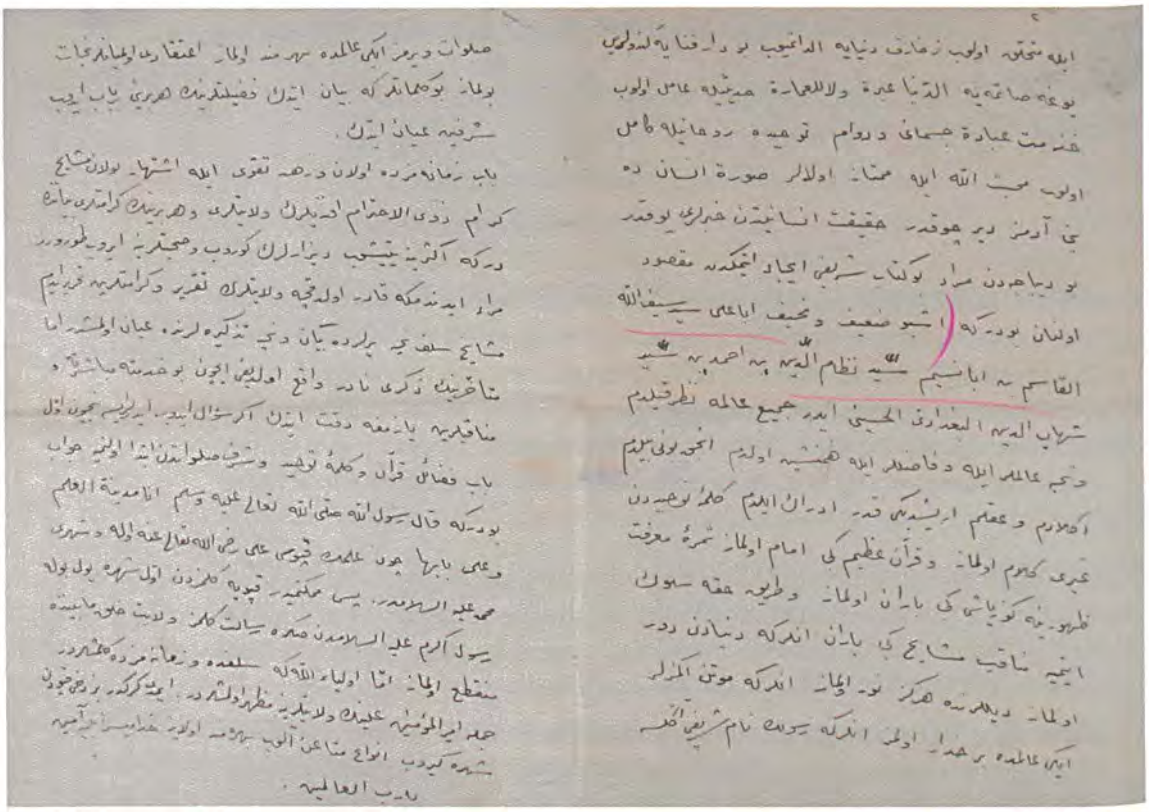
Revnakoğlu, bu tekkenin "Silivrikapı dahilinde Arabacı Beyazıt Mahallesi'nde olup Hacı Bayram Dede vakfından" olduğunu kaydeder. Gerek Seyyid Nizam Tekkesi gerekse burası aynı vakfındı. Her iki tekke bir şeyh tarafından idare ediliyor, her iki türbenin türbedarlığı da bu şeyhin uhdesinde bulunuyordu. Seyyid Seyfullah Tekkesi, son olarak Hekimoğlu Ali Paşa'nın 1732-1743 yılları arasındaki sadrazamlığı sırasında yanmış; tekke fonksiyonunu kaybetmiş, sadece türbedarlıkla devam etmiştir. Tekke, "Emirler Tekkesi" adıyla da maruftu (185:18):

> Kale kapısı dışındaki Seyyid Nizam hazretlerinin türbedarlığıyla bu tekkenin meşihati bir şahıs üzerinde bulunmakta idi. Sinâniyye'dendir. Şeyh-i müşârünileyh hazretlerinin evlâdına meşrûttur, orası dahi pederinden müntakil olmakla merhum Şücaeddin Efendi'nin üzerinde idi.
>
> Hekimoğlu Ali Paşa'nın sadrazamlığı zamanında Yedikule'ye dayanan büyük bir yangında yanmış ve uzun zamandan beri yalnız türbesi kalmıştır, bu sebeple âyîn-i şerîf icra edilememişti.

Seyyid Seyfullah için Revnakoğlu şu bilgileri verir (144:3032):

> Seyyid Seyfullah (Seyfullah Halvetî), 16. asrın sonunda ve 17. asrın başlarında yaşayan Seyyid Seyfullah Kasım Efendi bu çağın Yunus'a benzeyen bir şairidir. Nutuklarında "Seyyid Nizamoğlu" mahlasını kullanmıştır. Ümmî Sinan'dan istifade etmiştir. Aruz vezniyle birçok mutasavvifane manzumeler yazan bu zatın bastırılmış divanı olduğu gibi birtakım ilmî eserleri de vardır. *Miftâh-ı Vahdet-i Vücûd* adlı risalesi maruftur. 1010 Hicrî, 1601 Milâdında göçtü. Seyfullah el-Halvetî 17. asrın içinde Mısrî Niyazî ve Aziz Mahmud Hüdâî gibi sözlerindeki kuvvet ve eserlerindeki edebî sanat bakımından tesir bırakmış ve şöhret yapmış mutasavvıf şairlerden biridir. İlâhîleri, nutukları uzun zaman hafızalarda yaşamış ve tekkelerde okunmuştur. Yunus'tan sonra eserleri en çok bestelenmiş ve tarikat çevresine yayılmış şeyh ve şairlerden biri de Seyyid Seyfullah el-Halvetî olmuştu.

Revnakoğlu, tekkenin ilk şeyhi Seyyid Seyfullah Efendi için (185:16) "H.1010'da irtihal eyledi. Zâviye-i mezbûrelerinde türbede medfundur. Ümmî Sinan halifesi olan bu zat, Sultan III. Murad devri ricalindendir. Divanında mahlası "Nizamoğlu" veya

Seyyid Seyfullah'ın bir risalesinden (185:15)

"Seyfî"dir. Çevre halkı "Seyfeddin Dede" diyor" dedikten sonra şeyhin mezar kitabesini kaydeder (185:24):

> Tekkenin haziresinde Silivrikapı Caddesi'ne bakan köşede ve yüksekte çift parmaklık içinde, çift şahideli. Sülüs kitabeli kalın başlıksız yuvarlak taşlı baş şahidede: "Hâzâ kabrü kutbu'l-ârifîn es-Seyyid eş-Şeyh Seyfullah Efendi b. eş-Şeyh es-Seyyid Nizameddin kuddise sırruhuma'l-azîz, sene 1010." (Tesbit tarihi Mayıs 1948)

Seyyid Seyfullah'tan sonra oğlu Şeyh Cüneyd – Cüneyd Çelebi postnişin oldu. Babasının vefatından sonra ancak üç yıl yaşayabilen Cüneyd'in mezar kitabesi şöyledir (185:24):

> Tekkenin haziresinde Lalezar Sokağı'na bakan duvarın önünde ve bostan havuzunun yanında demir parmaklık içinde çift şahideli, başlıksız yuvarlak baş taşında sülüs ile: "Yâ Hû - Kutbu'l-ârifîn gavsü'l-vâsılîn Seyyid Seyfullah Efendizâde Seyyid Cüneyd Efendi rûhıyıçun el-fâtiha, 1013." (Tesbit Mayıs 1948)

Bu hanedandan sırasıyla (185:16-20) Mehmed Efendi (ö. H.1030), onun oğlu Seyyid Ali

Efendi (ö. H.1128), Seyyid Ahmed Ali Murtaza Efendi (ö. H.1077), Seyyid Mehmed Efendi (ö. H.1114), Seyyid Zeynelabidin (ö. H. 1221), Seyyid Abdülkerim Ahmed Cevrî (ö. H.1208) posta oturdular. Muhyiddin Efendi ve Zakir Şakir tomarlarında çoğu yer almayan bu şeyhlerin adları için Revnakoğlu, *Menâkıb-ı Meşâyih*'i referans gösterir.

Ardından Seyyid Abdüşşekûr Efendi, Abdussamed Efendi, Pîrî Efendi (Seyyid Abdüşşekûr Pîrî) (ö. H.1221), Mehmed Emin Dedeefendi (Hulefâzâde neslinden ve tarîk-i Kâdiriyye'den. 1245'te fevt), Mehmed Necib Efendi (Kale dışında Seyyid Nizam hazretlerinin türbe-i şerîfeleri karşısında medfundur, 1264'te irtihal eylemiştir. Seyyid Nizam Türbesi'nin türbedarı ve şeyhidir; Seyyid Nizam Türbesi'nin karşısında medfundur), Ali Efendi (Seyyid Nizam şeyhi; hulefâsının kerîmezâdelerindendir; Seyyid Seyfullah'ın kızı neslindendir. Tekkenin türbesinde ceddinin yanında medfun olup sandukası ve önünde levhası vardır. İrtihali 1292 – Temmuz 1291) ve Şücaeddin Efendi.

Muhyidddin Efendi, Şücaeddin Efendi döneminde tekkenin vaziyetini ve Âdile Sultan tarafındna ihyasını daha geniş ele alır (284:13):

Seyyid Seyfullah'ın parmaklık içindeki kabri

> Müşarünileyh hazretlerinin mine'l-kadîm meşihatı olmayarak yalnız türbedarlık olarak Silivrikapı dahilinde müşarünileyh hazretlerinin mahdûm-ı âlî-kadrleri Seyyid Seyfullah Efendi hazretlerinin sülâlesine meşrûu olduğu hâlde hem Seyyid Nizam Türbesi hem de Seyyid Seyfullah Efendi Türbesi, sülâleden bulunan bir zat uhdesinde olduğu hâlde teamül hükmünde idare olunmaktayken bu kere işbu Seyyid Nizam hazretleri türbe-i şerîfe ile tevhîdhanenin tamirine ismetli Âdile Sultan hazretleri tarafından 1301 senesi himmet ve meşihat vaz' olunduğu gibi bilâhare taraf-ı pâdişâhîden dahi etrafına müceddeden harem ve hucurât bina ve inşa olunmuştur. Sülâleden bulunan ve Seyfullah Efendi Türbesi türbedarlığı olup hem orası hem de burasının meşihatı uhdesinde bulunan Şa'bâniyyeden Şücaeddin Efendi meşihat eylemektedir.
>
> 1301 senesi Muharreminde ismetli Âdile Sultan tarafından Seyyid Nizam hazretlerinin türbe-i şerîfesi ile tevhîdhane ve hucurât müceddeden bina ve hey'et-i asliyyesinden bir hayli daha tevsi edilerek sene-i mezkûr

Şeyh Cüneyd'in mezarı

Seyyid Seyfullah Tekkesi ve haziresi (Belediye arşivinden)

> Muharreminde küşâd ve bilcümle fukara ve dervîşân ve meşâyih it'âm-ı taâm olunarak ve atiyyeler verilerek umum fukarayı memnun ve dilîr ederek resm-i küşâdı yapıldı.

Revnakoğlu, tekkeler tarihinde pek bilinmeyen bir hususa işaret eder, Seyyid Nizam Tekkesi'ne intisap edenlerin medrese tahsilinden geçirildiğini kaydeder (284:16):

> Tekkeye intisap edenler evvelâ Küçük Ayasofya Medresesi'nde oturan ve orada ders veren Şa'bâniyye'den Hacı Mehmed Kâmil Efendi'ye ulûm-ı şer'iyye tahsili için gönderilir, sonra tekkede hizmet ve sülûka alınırdı. Son zamanlara kadar böyle devam etti.

Son şeyh Şücaeddin Efendi 1332 yılının 28 Nisan perşembe günü 66 yaşındayken göçtü. Seyyid Seyfullah'ın kızı İsmihan Hatun'un torunlarındandır.

Körükçü Tekkesi (Şeyh İsmail Ali Efendi Zaviyesi - Körükçüzâde Tekkesi)

Seyfullah Efendi Sokağı'ndan çıkıp sola, Silivrikapı Caddesi'ne dönüyoruz. Bir süre ilerledikten sonra solda 12 numaralı binanın önünde duruyoruz, burası Körükçü Tekkesi'ydi. (Seyyid Ömer Mahallesi, 2598 ada, 51 parsel)

Tekkeye dair umumî giriş Revnakoğlu'nda şöyledir (61:69,72):

> Kocamustafapaşa kurbünde, Altımermer civarında Arabacı Beyazıt Mahallesi'ndedir. Şeyh İsmail Ali Efendi Zaviyesi de denir. Cümle kapısı tâkındaki eski kitabede yazılı bulunduğuna göre 1061 Muharreminde uyandırılmıştır. Bir adı da Körükçüzâde olan tekke bugünkü tarife göre Silivrikapı içinde Seyyid Seyfullah Hankahı'nın yakınlarında, Silivrikapı Caddesi'ndedir. Mukabele günü pazardır.
>
> Tekkenin ikinci şeyhi Eşrefiyye meşayıhından Şeyh Mustafa Efendi'nin esnâ-yı zikrde bilhassa hiç dilinden düşürmediği ism-i Hayy'da körük gibi zikir ettiğinden kendisine "Körükçü" denilmesi tekkenin de sonradan bu nam ile meşhur olmasına sebebiyet vermiştir.
>
> Cümle kapısı üstünde müstatil mermer taş, tek satır sülüsle: "Yâ Hazret-i Pîr Sultan Abdülkadir el-Geylânî kuddise sırruhu, gurre-i Muharrem 1061." (Tesbit tarihi 12 Eylül 1948)

Tekke sırasıyla Kâdiriyye-i Eşrefiyye, Sa'diyye, Kâdiriyye-i Eşrefiyye ve Sünbüliyye'nin eline geçti. Tekkeler kapanana kadar altı şeyhin postnişini olduğu tekke, bugün de mevcudiyetini sürdürmektedir.

Körükçü Tekkesi

Tekkenin banisi ve ilk şeyhi İsmail Zühdü Efendi'ydi (61:71,75):

> Şeyh İsmail Zühdü Efendi, kabir taşında okuduğumuza göre İsmail Rûmî halifelerindendir. "Dehbestî" diye maruftur. 1071 Muharreminde göçtü tekkesinde arka hazirede yatıyor.
>
> Bahçedeki arka hazirede, başında Kâdirî tâcı, bozuk

bir sülüsle, mâilen mistarlı beyaz mermer taş: "Yâ Hû - Hazret-i Şeyh İsmail Rumî hulefâ-i evveli, bu dergâh-ı şerîfin banisi olan merhûm Şeyh İsmail Deh-bestî hazretlerinin rûhıyıçun fâtiha, gurre-i Muharrem 1071."

İsmail Zühdü Efendi'den sonra halifesi Mustafa Kâdirî Efendi posta oturdu. "Körüklü" veya "Körükçü" diye maruf olan bu şeyh, tekkeye bu ismi bırakmıştı. Revnakoğlu, bir notunda "Tekkeye "Körükçü" adını veren bu zattır, ism-i Hayy'da körük gibi zikir edermiş" diyerek şeyhin ve tekkenin "Körükçü" şöhretine temas eder ve Muhyiddin Efendi'nin tomarında sadece şu cümle yer alır (61:71):

Şeyh Mustafa Efendi (Körüklü-Körükçü), Eşrefiyye'dendir. Daima ism-i Hayy okur. Nereye gitse orayı nur eden bir zât-ı şerîftir. Kezâ 1171'de ism-i Hayy okuyarak irtihal eder."

Tekkeye bir asırlık bir meçhul devreden sonra Sa'diyye'den Tekbıyık Mahmud Efendi şeyh oldu (61:76): "Şeyh Mahmud Efendi (Tekbıyık), Sa'diyye meşayıhındandır. 1226'da rıhlet eylemiştir. Tekkenin arka haziresinde medfundur."

Bu şeyhin de Revnakoğlu mezar kitabesini kaydeder (61:74): "Yâ Hû- Tarîk-i Sa'diyye'den bu makâmda seccâde-nişîn merhûm ve magfûrun leh eş-Şeyh Tekbıyık Mahmud Efendi rûhuna fâtiha, 1226."

Tekbıyık Mahmud Efendi'den sonra silsilelerde Hafız Hüseyin Efendi görülür: 27 Rebiülevvel 1268'de vefat eden bu şeyh (61:71) "Deli Hafız Efendi" denmekle şehîrdir. Draman Tekkesi şeyhi ve Kocamustafapaşa Hânkâh-ı şerîfi pîş-kademi idi; Sünbüliyye'dendir."

Bu sefer yine Kâdiriyye-i Eşrefiyye'ye geçen tekkenin postunda Hüseyin Bedreddin Efendi yer alır (61:70,75):

Şeyh Hüseyin Bedreddin Efendi: Eşrefiyye'dendir. Hekimoğlu Ali Paşa şeyhi Nasruddîn Efendi'nin halifesidir. Bâb-ı meşîhat ketebesinden idi. Kırk seneden mütecaviz arsa-i hâliye olduğu hâlde mumaileyh geçip müceddeden bir zaviye bina ile bânî-i sânî gibi ihya eylemiştir. 26 Safer 1281 salı günü başlayan bu tamire sarf edilen paranın miktarı bin lira beş yüz kuruştur. İrtihali 22 Zilkade 1290 cumartesi – 29 Kanun-ı evvel 1289.

Caddeye bakan cümle kapısı yanındaki (sağ yanında) ön hazirede, pencere önünde birinci taş. Başında Kâdirî tâc-ı şerîfi, yazısı sülüs: "Destûr Yâ Hû - Bu dergâh-ı şerîf kırk seneden mütecaviz arsa-i hâlî kalıp millet-i sâirenin eline geçip himmet-i evliyâ ile fethine muvaffak olan tarîk-i Kâdiriyye'den Eşrefiyye sâlikânından postnişin merhûm Şeyh Hafız Hüseyin Bedreddin Efendi'nin rûh-ı şerîfleriyiçün fâtiha, 22 Zilkadetü'ş-şerîfe 1290, 29 Kânûn-ı evvel 1289 cumartesi."

Daha sonra Revnakoğlu'nun "Şeyh Kadri Efendi derler, aynı zamanda askerî eczacı

idi" dediği Abdülkadir Efendi posta oturdu, Hüseyin Bedreddin Efendi'in oğluydu (61:70,77):

> Mumaileyh hilmiyetli, mütevazı, nahîfü'l-vücûd, fukarâ-yı sâbirînden, dervîş-nihâd bir kimse idi. Gözlerine biraz ağrı arız olup muîne muhtaç oldu. Nihayet mahdumu olmadığından ber-vech-i muharrer damadı Sıdkı Efendi'ye kasr-ı yed etti. Bir hafta sonra 20 Recep 1313 Pazar günü irtihal edip tekkesine defnolundu. Caddeye bakan ön hazirede, arkada ikinci taştır. Namazı Kocamustafapaşa'da kılınıp zikr-i, şerîfle tekkesine götürüldü.
>
> Cümle kapısının sağ yanındaki ön hazirede, ikinci taş. Önündeki birinci taşın şeklindedir: "Yâ Hû - Tarîkat-ı aliyye-i Kâdiriyye-i Eşrefiyye sâlikânından Körükçü Dergâh-ı şerîfi postnişini eş-Şeyh es-Seyyid Abdülkadir Efendi'nin rûh-ı şerîfiyiçün el-fâtiha, 20 Recep 1313, pazar."

ÖLÜM

Merhum Şeyh Sıtkı beyin damadı Nimet Erdilin eşi Heybeliada Sanatoryom mutemedi Bedri Erdilin babası, Ethem Pertev Fabrikası Müdürü emekli deniz subayı

SÂFÎ ERDİL

Hakın rahmetine kavuşmuştur. Cenazesi 19 mayıs 950 cuma günü Kocamustafapaşa Silivrikapı caddesi No. 50 haneden kaldırılarak Sümbülefendi camii şerifinde öğle namazını müteakıb Seyid Nizam kabristanına defnedilecektir.

Vasiyeti üzerine çelenk gönderilmemesi rica olunur.

Şeyh Sıdkı'nın damadının ölüm haberi (62:16)

Son şeyh Sıdkı Efendi'ydi, Abdülkadir Efendi'nin damadı ve halifesiydi (61:67):

> Şeyh Sıdkı Efendi, Defterhane senedât odası kayıt kalemi ketebesindendi. Gedikli mukayyit olarak bu kalemde otuz yıldan fazla hizmet etti. Son zamanlarda emlâk komisyonculuğu ediyordu. Velâdeti 1281. Ortanca kardeşi Zakir Ali Alâaddin Bey merhum Polatlı'da belediye reisi idi.
>
> Fatih Nişancısı'ndaki Hamzazâde-Paşmak-ı şerîf Tekkesi ile Hekimoğlu Ali Paşa civarında Yolgeçen Tekkesi'nin ve Beyceğiz'de hâlen arsa bulunan Kazasker Tekkesi'nin meşihatleri vekâleten Şeyh Sıdkı Efendi'nin üzerinde idi.
>
> Beyceğiz'de Kazasker Tekkesi şeyhliğinin Sıdkı Efendi'ye verildiği 1280 tarihli tahrir defterinde yazılıdır. Bu tekkenin cabiliği de kendisine verilmişti, fakat dergâh yapılamadığından bizzat şeyhlik edemedi. 22 Şubat 1932'de göçtü, Sarıyer'de yatıyor, kabristanda medfundur.
>
> Halifeleri Eyüplü İsmail Efendi (Debbağ), Eyüp'te Hâkî Baba Dergâhı'nın eski arsasını alarak yeniden ihya eden zattır. Eyüp Tabakhane şeyhi ve yakın komşusu Eşref Efendi'den de teberrük icazetnamesi vardır. Büyük harpten önce göçtü. Saraç-Debbağ İsmail Efendi'nin Tabakhane Tekkesi karşısında deniz kenarında tabakhanesi vardı. Defterdar'da Tokmaktepe'nin altında bir evi zaviye yapmak istedi ise de muvaffak olamamıştı.

Vanî Ahmed Efendi Tekkesi - Bağdatlı'nın Tekkesi

Körükçü Tekkesi'nden geri geliyor, Silivrikapı Caddesi'nden Vani Dergâhı Sokağı'na giriyoruz. Sokağın sağ tarafında 14 numaralı bina Vanî Ahmed Efendi Tekkesi'ydi.
(Seyyid Ömer Mahallesi, 2598 ada, 58 parsel)

Başlangıçta Nakşibendiyye'dendi, H.1280'de Nakşibendiyye'den meşihat vaz' eden Vanlı Şeyh Hacı Ahmed Efendi'ydi, sonra Kâdiriyye'den oldu. Uzun zamandır haziresinden başka geriye bir şey kalmayan tekke, yakın zamanlarda yeni baştan yapılarak ihya edildi. Revnakoğlu dosyalarında tekkenin tarihi şöyledir (169:134-136):

> Halk arasında "Bağdatlı'nın Tekkesi" derler. Silivrikapı'da Seyyid Ömer Mahallesi'nde Mecidiye Karakolu'ndan biraz aşağıda Vani Tekkesi Sokağı'nda olup Kâdiriyye'dendir. Mukabele günü pazar. Tekkeyi uyandıran Nakşibendiyye şeyhlerinden Vanlı Hacı Ahmed Efendi'dir.
>
> 1216 Şabanında ölümüyle yerine oğlu Şeyh Mustafa Celâleddin Bey gelmiş ve 22 Zilkade 1236'da göçmüştür, Kaşgari Tekkesi'nde medfundur.
>
> Tekke, Bağdat'tan gelen Hacı Abdullah Efendi'nin zamanında Kâdiriyye'den olmuş ve Bağdatlı'nın Tekkesi adını almıştır.
>
> Şeyh Abdullah Efendi'nin 1270 Şevvalinde irtihaliyle yerine kardeşinin oğlu yine Bağdatlı olan Mehmed Emin Efendi posta geldi. 14 Cemaziyelahir 1322 cuma günü (13 Ağustos 1320) tekkesine sırlanmıştır (Manisalı Hüseyin Efendi adında bir halifesi vardır.)
>
> Meclis-i Meşâyih azasından bulunan ve "Şeyh Mehmed Efendi" denilen bu zat, sonradan âmâ olmuştu. Devran ve kıyamda ustaydı, oldukça ilmi de vardı. Cenazesinde yalnız şeyh olarak 135 kişi bulunmuştur.
>
> Mehmed Emin Efendi'den sonra tek oğlu Mehmed Niyazi Efendi postnişin oldu. Son zamanlarda Meclis-i Meşâyih müfettişliğinde bulunan Niyazi Efendi de 1340 Mayısında vefat ederek vasiyeti üzerine Silivrikapı'da Seyyid Nizam Hankahı karşısındaki mezarlığa gömüldü, taşı yoktur.
>
> Yerine tek oğlu Abdullah Nazmi Bolkat şeyhlik makamına getirildi. Ankara Maliye vâridât-ı umûmiye ikinci şube müdürlüğünden emekli bulunan Abdullah Nazmi Bey, son olarak ancak sekiz ay kadar şeyhlik edebilmiştir. Halifesi yoktur. 20 Ağustos 1949 cumartesi günü göçtü.
>
> Bu tekkeye şeyh inhası Eyüp'teki Şah Sultan Tekkesi'ne meşruttur.
>
> Şah Sultan Dergâhı ile Bâlâ Tekkesi'nde uzun zaman zakirlik eden yüzbaşı mütekaidi İbrahim Bey, buranın zakiriydi.

H.1257'de tekke mükemmel bir şekilde tamir edilmiş, Şeref Hanım şu tarihi söylemiştir: "Şeref gûş eylesinler Kâdirîler tâm târîhin - Açıldı gül gibi ta'mîr oldu Dergeh-i Vânî" (Divan, 1. 123. Tarihin baş taraf Şeyh Abdullah Efendi'ye ait medhiyedir.)

Vanî Ahmed Efendi Tekkesi (Belediye arşivinden)

Revnakoğlu, üçü tekkenin haziresinde dört şeyhin mezarını tavsif eder ve kitabelerine yer verir:

(169:137): Başında asabesi uzun, beş burmalı cesîm Nakşibendiyye tâc-ı şerîfi, ayak şahidesi mevcut, mistarlı, beyaz mermer kitabe: "Hüve'l-Hallâku'l-Bâkî – Tarîk-i Nakşibendiyye meşâyihinden merhûm ve magfûr el-muhtâc ilâ rahmeti rabbihi'l-gafûr Vanî eş-Şeyh es-Seyyid el-Hâc Ahmed Efendi rûhıyıçun el-fâtiha, fî gurreti Şaban 1216."

Başında büyük Resmiyye tâc-ı şerîfi, baş şahidesinde mistarlı beyaz mermer kitabe: "Hû - Tarîk-i Kâdiriyye'den ve bu dergâh-ı şerîfin seccâde-nişîn-i irşâdı merhûm ve magfûr el-muhtâc ilâ rahmeti rabbihi'l-gafûr es-Seyyid eş-Şeyh Abdullah Efendi rûhıyıçun el-fâtiha, 22 Şevval 1270."

(169:133): Vani Ahmed Efendi Tekkesi haziresi: Başında güllü Kâdirî tâc-ı şerîfi, baş şahidesinde mistarlı beyaz mermer kitabe, yazısı sülüs, gayet güzel istif edilmiştir: "Hû - Bu dergâh-ı feyz-penâhta seccâde-nişîn-i irşâd iken âlem-i cemâle irtihâl eden tarîkat-i aliyye-i Kâdiriyye'den urefâ-yı meşâyihin ser-bülendi eş-Şeyh es-Seyyid Mehmed Emin el-Bagdâdî Efendi'nin rûh-ı şerîfi için el-fâtiha, 14 Cemaziyelahir 1322."

(169:135): Eyüp Kâşgarî Tekkesi avlusunda cümle kapısından girince hemen sağda parmaklık içinde kitabesi sülüs, mistarlı beyaz mermer taş. Başında dört terkli, şemlesi de dört kat sarılmış Nakşî sikkesi vardır: "Hüve'l-Bâkî – Hâlâ Şeyh Vanî Efendi Tekkesi'nde postnişîn-i tarîk-i Nakşibendiyye'den Şeyh Aynî Efendi hazretlerinin hulefâsından, Hazret-i Hâlid efendimizin türbedârı kerâmetli merhûm ve magfûr el-muhtâc ilâ rahmeti rabbihi'l-gafûr Şeyh el-Hâc Mustafa Celâleddin Bey rûhıyıçun el-fâtiha, Zilkade 1236." (Tesbit tarihi 25 Mayıs 1949)

Zihgîrci Camii - Alyanak Tekkesi

Vani Dergâhı Sokağı'nda biraz ilerledikten sonra sokak üzerinde, solda Zihgîrci Camii - Alyanak Tekkesi önünde duruyoruz. (Seyyid Ömer Mahallesi, 1427 ada, 6 parsel)

Mescidin banisi Zihgîrci Seyyid Kemaleddin Efendi'dir. Ok atanların parmaklarına taktığı madeni yüzük için kullanılan "zihgîr" esnafından olan Kemaleddin Efendi'nin kabri de mescidinin haziresindedir. Mescidin ilk şekli 16.yy'ın başına, son şekli 1970 yılına aittir.

Bu mescit daha sonra tekke işlevi de kazanmış, tekke Alyanak Ali Efendi adlı kurucu şeyhin tesiriyle Alyanak Tekkesi adıyla meşhur olmuştu. Revnakoğlu mescit-tekke için Muhyiddin Efendi'nin tomarından şunları aktarır (64:18):

Silivrikapı'da Lalezar kurbünde Uzun Yusuf Mahallesi'ndedir. Fi'l-asl Zihgîrci Mescidi olup H.1196 senesi harîk-i kebîrinde muhterik olup ashâb-ı hayrât-tan biri tarafından ba'de't-ta'mîr yine muhtâc-ı tamîr iken tarîk-i Rifâ'iyye'den "Alyanak" denmekle şehîr eş-Şeyh Ali Efendi H.1227 tarihinde vâkıf-ı sânî olarak mescid-i şerîfi zaviyeye tescil ederek birkaç adet hucurât inşa ve imar edip tarîk-i Rifâ'iyye'ye şart eylemiştir. Şeyh-i mûmâ-ileyhin pederi Bursevî Mustafa Ağa, "Alya-nak" ismiyle maruf olmakla oğluna tevarüs eylemiştir.

Alyanak Tekkesi - Zihgîrci Mescidi (Belediye arşivinden)

Zihgîrci Mescidi'nde tesis edilen Alyanak Tekke-si'nin iç tarihi şöyledir (64:13):

Şehremini civarında, Uzun Yusuf Mahalle-si'nde, Yayla'da, Bağdatlı Vanî Ahmed Efen-di Sokağı'nda, aslen Zihgîrci Mescidi olan Rifâ'iyye'nin Sayyâdiyye kolundan Alyanak Şeyh Ali Efendi Tekkesi:

Mescidin banisi Zihgirî Seyyid Kemaleddin Efendi, mihrabın önünde medfundur.

Sultan Abdülmecid'in cülûsundan sekiz sene kadar evvel mescide meşihat vaz' eden Alya-nak Şeyh Ali Efendi, ümmî, fakat pek ehl-i hâl bir zat olup H.1276'da vefat eden Kubbe Der-

gâhı şeyhi Hüseyin Hamdi Efendi'nin babası İsmail Hilmi Efendi'den müstahleftir ve elli sene kadar meşihatı vardır. Kendisi de H.1287'de vefat ederek dergâhın haziresine gömülmüştür.

Halifeleri üç kişidir:

Biri yegâne oğlu İsmail Tevfik Efendi'dir ki kendinden sonra dergâhın meşihatında bulunmuştur.

Diğerleri Koca Mustafa Sünbülî Hankahı hulefâ ve müezzinlerinden Ali Efendi merhumun pederi "Zomma Molla" denilen zat ile şimdi Hattat Halim'in işlettiği Silivrikapı dışındaki Tepebağı'nın eski sahibi Cudî Efendi namında zattır. Bunlara bir gecede hilâfet vermiştir. Rehberleri Kubbe şeyhi Hüseyin Hamdi Efendi imiş.

İsmail Zühdü Doğantuğ (64:4)

Alyanak Şeyh Ali Efendi'nin vefatından sonra yerine oğlu ve ilk halifesi İsmail Tevfik Efendi şeyh olmuş ve pederi gibi elli yıl kadar meşihatta bulunmuştur. Bu zat fevkalâde mahviyetkâr ve hâkî-meşrep olduğundan "Ben kendim adam olamadım ki ne diye âlemin başını nara yakayım!" diye ne kimseye icazet vermiş ne de derviş yapmıştır. Kendisi İstanbul gümrüğü mümeyyizliğinden mütekaitti, elli mecidiye tekaüt maaşı vardı. 15 Şaban 1305'te irtihal ederek dergâhın haziresine sırlandı.

Onun vefatıyla ikinci kadını Sadiye Hanım'dan mütevellit küçük oğlu Abdülkadir Alyanak şeyh olmuştur. (H.1284'te vefat ederek dergâhın haziresinde medfun olan Hatice Hanım'dan doğan ilk oğlu Ali Dede, sekiz yaşındayken yani H.1280'de vefat etmiştir.) Halk arasında "Kadri Efendi" diye meşhurdur. Kadri Efendi'nin hilâfeti Küçükmustafapaşa'da Rifâ'iyye'den Karasarıklı İbrahim Sabri Efendi Tekkesi şeyhi Hüseyin Safvet Efendi merhumdandır, ayrıca Çürüklü Tekkesi şeyhi Muhammed el-Ensarî'den de burhan icrasına mezun edilmiştir.

Şeyh Kadri Efendi'nin hulefâsı:

Eski Ortaçeşme Câmi'-i şerîfi imamıyken Çengelköy'de Abdullah Ağa Câmi'-i şerîfinde imam olan Hafız İsmail Zühdü (Doğantuğ) Dilaver Efendi (vefatı 19 Haziran 1949) merhumdur. Diğeri Otuzbirzâdeler'den, tramvay şirketi memurlarından Giritli Mehmed Selim Efendi (b. Hüseyin Hüsnü) (Hanya, 1312) olup hâlen İzmir'de ticaretle meşguldür, şimdi Anadoluhisarı'nda bakkaldır; soyadı Otuzbiroğlu. Diğeri Beşikçizâde Dergâhı'nın son şeyhi Ali Rıza Efendi merhumdur.

Dergâhın esaslı olarak yegâne zakiri Karyağdı şeyhi Yaşar Baba merhumdu.

Alyanak Dergâhı'nın mukabele günü perşembe günü ve akşamı cuma gece-

siydi. Her hafta âlât kullanılırdı. Mukabelede ateş ve kılıç kullanmakta dergâhın şöhreti vardı. Bu sahada büyük iktidar sahibi olan son şeyh Kadri Efendi diyor ki "O da o zamanlarmış. Şimdi ise kimseye bir iğne batırmam!"

Her ay Maliyeden 118 kuruş, Evkaf'tan 90 kuruş taamiyesi vardı. 35 kuruş da imamet ve müezzinlik ve kayyımlık ciheti maaşı vardı, 35 kuruş ayrıca aşure için muharremiye verilirdi.

Revnakoğlu, tekkenin ilk şeyhi Alyanak Şeyh Ali Efendi için Muhyiddin Efendi tomarından (64:16) "Kubbe Tekkesi şeyhi İsmail Efendi'den müstahleftir. Gayûr, fukaraperver, gayet cerbezeli ve nüfuzlu, ihtiyar bir zattı. Her ne kadar cühelâdan ise de zamanında bulunan tarikinin ricalinden idi. Daima hayvan ile gezer, mülebbes, müşekkel idi" iktibasına şunları ilâve eder (64:17):

Alyanak Şeyh Ali Efendi, söylenildiği gibi hakikaten al yanaklı, uzun boylu, iri kemikli, yine uzunca ak sakallı, gösterişli bir zat olup gayet kaviyyü'l-bünye, muamelât ve muaşereye vâkıf, biraz hadîdü'l-mizâc olmasına rağmen daima hayrü'n-nâs, herkese hayırhâh, zamanın ricali üzerinde bilhassa vükelâ ve vüzeraya karşı daima müessir kalmış ve onlar tarafından fevkalâde bir surette sevilmiş ve hürmet ve alâka görmüştür. Ali Efendi bu teveccühü de yine halkın ve ehl-i tarîkin hayrına kullanır, meşâyihten ve komşulardan biri hasta olsa derhâl vükelâya söyler, sahâbet ve himaye temin eder; fukara için aldığı parayı tamamıyla fukaraya, hastalara dağıtırdı. Mevcudunu ve olanca varını bildiğinin, bilmediğinin müşkiline harcayan bu büyük kalpli ihtiyarı bilenler pek yerinde olarak ona "fedâkâr-ı ümmet ü ihvân" derlerdi.

Güzel destar sardığından civar tekkelerin bilhassa Koca Mustafa Paşa Hankahı'nın destar ve şemlelerini ona sardırırlardı. Ümmî olmakla beraber pek zarif, edip, halûk, hoşsohbet, gayet güzel ve fevkalâde ehl-i hâl bir insandı.

Tekke yakınında bulunan, şimdi arsası kalan karakol, Abdülmecid tarafından yaptırılmıştı (64:17): "Şeyh Ali Efendi, Sultan Mecid'in sevgilisi olduğundan vükelâsıyla beraber dergâha gelir, zikirde bulunurmuş. O zamanlar tekkenin civarında sükûn ve asayişi ihlâl eden vakalar zuhur etmekte olduğundan şeyhin ve halkın selâmeti için tekkenin yanına bugünkü karakolu yaptırmıştır."

Alyanak Şeyh Ali Efendi'nin mezar kitabesini Revnakoğlu şöyle tavsif eder (64:13):

Mermer pehle üzerinde kapaklı, toprak yeri küçücük mermer sanduka. Ortasında servi fidanı olup başı çıkıntılıdır. Baş taşı sade ve kalınca, başında Rifâ'î tâc-ı şerîfi, güzel sülüs celîsi ile: "Yâ Hû - Tarîkat-ı aliyye-i Rifâ'iyye'den bu hânkâh-ı şerîfin postnişini hâdimü'l-fukarâ merhûm ve magfûr ilâ rahmeti rabbihi'l-gafûr Alyanak eş-Şeyh Ali Efendi'nin rûhıyıçun ve kâffe-i ehl-i îmân ervâhıyıçun el-fâtiha, 14 Rebiülahir 1287."

Tekkenin ikinci şeyhi İsmail Tevfik Efendi, Muhyiddin Efendi'nin kaleminde babası Şeyh Ali Alyanak gibi müsbettir (64:16): "Mumaileyh dahi ehl-i dil, dirayetli ve ashâb-ı tabîattan bir zattı. Sair Rifâ'î meşâyihi gibi sair tarik ashabı ile ayrılık gayrılık tabiatı yoktu." İsmail Tevfik Efendi'nin tekkenin haziresindeki mezar kitabesi de dosyalardadır (64:15):

> Başında Rifâ'î tâc-ı şerîfi, çok güzel istifli bir celî ile: "Yâ Hû - Tarîkat-ı aliyye-i Rifâ'iyye'den eş-Şeyh Ali Efendizâde merhûm ve magfûr eş-Şeyh İsmail Efendi'nin rûhıyıçun ve kâffe-i ehl-i îmân ervâhıyıçun el-fâtiha, 15 Şaban 1305."

Son şeyh Abdülkadir Efendi, Muhyiddin Efendi tomarını yazdığında asaleten posta oturmamıştır: "Sagîr olmakla eniştesi Karasarıklı Tekkesi şeyhi Safvet Efendi vekâlet eylemektedir, karâbeti olmak münasebetiyle. 25 Zilhicce 1309 perşembe tarihinde tâc-ı şerîf giymiştir."

Abdülkadir Alyanak'ın vefatı, kendisini tanıyan Revnakoğlu'nun kaleminde şöyleydi (64:16):

> 8 Ağustos 1951 pazar günü ikindiden sonra, takriben beş altı ay kadar kalp kifayetsizliğinden ve hayat darlığından çektiği rahatsızlıktan sonra... Fukarâ-yı sâbirîn tarikinden yegâne insandı. Hayatı tamâmî-i tevekkül içinde geçmiştir. Refahı hemen hiç görmemiştir. Merdivenköy'den de Bektaşî erkânı görmüştür. Yaşı sekseni geçmişti. Kâdiriyye'den, Nakşî ve Hâlidiyye'den de teberrüken icazetleri vardı.

Alyanak Tekkesi son şeyhi Ali Efendi'nin Alâaddin Efendi'ye verdiği nukabâlık icazeti (64:3)

Tekkenin haziresinde yatanlardan:

Şeyh Abdülkadir Alyanak'ın küçük yaşta vefat eden oğlu Ali Dede'nin "başında küçük Rifâ'î tâc-ı şerîfi, sülüs ile" mezarında (64:14) "Yâ Hû - Şeyh Ali Efendizâde İsmail Efendi'nin mahdûmu cennet-mekân merhûm Ali Dede'nin rûhıyıçun el-fâtiha, 18 Ramazan 1280";

Tekkenin halifelerinden Mehmed Efendi'nin "başında Rifâ'î tâc-ı şerîfi, yazısı talik" mezarında (64:14) "Hüve'l-Bâkî - Tarîk-i Rifâ'iyye'den bu dergâhın hulefâsından hacc-ı şerîfte vefat eden merhûm ve magfûr el-muhtâc ilâ rahmeti rabbihi'l-gafûr es-Seyyid el-Hâc Mehmed Efendi'nin rûhıyıçun rızâen lillâhi taâlâ el-fâtiha, 1274";

Alyanak Tekkesi - Zihgîrci Mescidi (Belediye arşivinden)

Kubbe Tekkesi şeyhi Hüseyin Hamdi Efendi'nin "mermer pehle üzerinde kapaklı, baş ve ayak taşları sade ve kalınca, kısmen süslü mermer sanduka, başında Rifâ'î tâc-ı şerîfli, sülüsle" olan mezarında (64:13) "Yâ Hû - Tarîk-i Rifâ'iyye'den Kubbe Tekkesi şeyhi merhûm ve magfûrun leh el-muhtâc ilâ rahmeti rabbihi'l-gafûr es-Seyyid eş-Şeyh Hüseyin Hamdi Efendi'nin rûhıyıçun el-fâtiha, 12 Safer 1276";

Alaca Mescit Tekkesi şeyhi Mehmed Efendi'nin "başında cesîm Rifâ'î tâc-ı şerîfi, yazısı sülüs" mezarında (13:106) "Yâ Hû - Tarîkat-ı aliyye-i Hazret-i Rifâ'î'den Alaca Mescit Tekkesi'nde seccâde-nişîn-i irşâd iken âzim-i dârü'l-visâl olan ârif billâh mürşid-i âgâh es-Seyyid eş-Şeyh Mehmed Efendi rûhıyıçun fâtiha, Rebiülahir 1242";

Alaca Mescit Tekkesi şeyhi Ali Efendi'nin makam taşı olarak "başında cesîm Rifâ'î tâc-ı şerîfi, taşın alt kısmı önündeki büyük ağaca kaynaşmıştır, yazısı sülüs" mezarında (13:106) "Yâ Hû - Tarîk-i Rifâ'î'den Alaca Mescit Tekkesi postnişini Hicaz'a gider iken Hama'da vefat eden merhûm Şeyh Seyyid Ali Efendi'nin rûhıyıçun rızâen lillâhi taâlâ el-fâtiha, gurre-i Recep 1253"

yazılı kitabeleri Revnakoğlu'nca tesbit edilmiştir.

Kıbrıslı Hoca Mehmed Zeki Efendi

Kıbrıslı Hoca Mehmed Zeki Efendi, Eyüp'te Baba Haydar Cami-Tekkesi'nin son şeyhiydi; İstanbul'un gündelik hayatına karışan ve ancak Revnakoğlu'nun kaleminde hakkıyla görülen isimlerdendi (232:111-21):

Hakikaten ilim, fazilet sahibi, kendisini tamamıyla ilme, ibadete ve ders okutmağa vermiş muhterem, mübarek bir insandı, bilhassa hadis ilmi üzerinde çok çalışmıştı. Zamanının uleması onun bu hususta ki iktidarını bildiklerinden çözülmesi güçleşen meseleler karşısında ona gelirlerdi; bir kısmı da onun Eyüp Câmi'-i şerîfindeki derslerine taze bir molla gibi devam eder ve not alırlardı.

Hürriyet başlarında İstanbul'a gelen ve bir müddet Çamlıca'da oturan Tîcâniyye şeyhlerinden Trablusgarplı bir zattan istihlâf edilmişti, ayrıca kendisi Fas'a giderek Tîcâniyye asitanesinde postnişin bulunan pîr makamı şeyhinden tecdîd-i vuzû edip ayrı bir icazetname daha almıştı.

Cami derslerini Fatih dersiamlarından Eğinli Hacı Hâfız Efendi'den görmüştü. Hazret-i Hâlid Türbesi yanında Mahfirûz Hatice Sultan cüz'-hanesinde yatıp kalkan sâdâttan "Arap Hoca" da denilen Yemenli Hoca Mehmed Efendi'den hadîs-i şerîf okumuş ve ondan icazetname almıştı. Hadis ilminde ve siyerde şöhret yapmış âlim Arap Hoca aynı zamanda Tîcâniyye tarikatında teslîk ve irşada mezun bir şeyh-i kâmil idi. Bu itibarla pek sevdiği, beğendiği talebesinden Mehmed Zeki Efendi'ye kendi tarikatı olan Tîcâniyye'den de ayrıca bir icazet ve hilâfetname vermişti.

Hoca Zeki Efendi de İstanbul ilmiyesi arasında kendisini tanıtmaya muvaffak olduktan sonra Eyüp Câmi'-i kebîrinde uzun yıllar vaaz ve nasihat etti. Fatih'in yaptırdığı küçük kısımda sabah namazından sonra alet dersleri, cuma namazlarından sonra *Buhârî-i şerîf* okuttu; Ramazân-ı şerîflerde her gün aynı yerde ders yaptı. Biraz kekeme olduğundan sözleri iyice anlaşılmamakla beraber ilmî kudreti dolayısıyla dersleri yine de rağbet görürdü, vaktinden önce kürsünün etrafını kuşatırlardı. Kendisinin Farsçaya da vukufu vardı.

Meşrutiyet'ten sonra Şeyhülislâm Ürgüplü Hayrî Efendi'nin tensibi ile İstanbul Müftülüğü müsevvidliğine tayin edilmişti. O zaman müsevvidler kırk kişilik koca bir heyet hâlindeydi. Bu sıralarda Mekke naibi olarak Mekke'ye gitti, oradan Hicaz'a geçti ve birkaç yıl sonra İstanbul'a döndü.

Birinci Cihan Harbi'nin sonlarında Şam'da hükûmete karşı baş kaldıran Arap kabilelerinin ıslâh edilmesi gerekiyordu, Enver Paşa'nın emri ile İttihat ve Terakki Fırkası tarafından kurulan ve asileri ıslâh edecek olan "heyet-i nâsıha" isimli ilmî heyetin başına reis tayin edildi. Mekke'ye giden son surre kafilesi ile Şam'a gitti, orada Darülhadis Medresesi'nde misafir edildi. Medresedeki dersleri ve Şam Camii'ndeki vaaz ve irşatları ile halkı uyandırarak sapıklıktan,

şaşkınlıktan kurtarmaya çalışırken azgın asiler tarafından kürsüden aşağıya alındı, döverek söverek kendisine çok ağır hakarette bulundular. Aldığı yaralardan takati kesilmişti. Tedavi için yatırıldığı hastahaneden bir müddet sonra Eyüp'e intikal eyledi, Şam'ın düşmesinden bir ay kadar sonraydı (1334).

Evrâd-ı Lâzime-i Tîcâniyye isminde bastırılmamış risalesinden başka fıkha ve ilm-i hadise dair müdevvenâtı da vardır.

Cidden çok âbid, müttaki, müteverri' bir zattı, hemen bütün namazlarını Eyüp Câmi'-i şerîfinde cemaatle eda ederdi. Kahvehanede oturmaz, herkes ile pek görüşmez, tütün, nargile kullanmaz, enfiye çekmez hatta kahve içmezdi, şehveti arttırır endişesiyle yağlı baharlı da yemezdi. Sokaktan yağ almaz, kendi evinde kuyruk yağı erittirirdi, onu kullanırdı. Piyasada satılan şeker ve peyniri evine sokmazdı, köy peyniri yerdi; okkası beş paraya satılan esmer renkli Mısır şekerini alırdı. Sabahları çay yerine içtiği süt ve ıhlamuru kuru üzüm ile içerdi. Ramazanda mutlaka itikafa girer, Ramazan orucuna üç aylardan başlardı. Tarikat mensuplarınca matem ayı sayılan Muharremi de oruçla geçirirdi. Diğer günlerde de çok az yediğinden kimsenin davetini kabul etmez, iftar toplantılarında da bulunmazdı.

Uzunca boylu, esmer yüzlü, zayıfça, kır ile karışık siyah sakallı idi. Fas usulü giyindiğinden yaz kış beyaz yün şalvarla gezer, başına kalıplı beyaz Tunus fesi üzerine beyaz sarık sarardı. Hakikaten eli öpülerek duası alınacak ilmi, ameli birbirinden üstün ve olgun hâl ehli, muhterem, mübarek bir zattı.

Revnakoğlu'nun İstanbul'u

ON BEŞİNCİ GÜZERGÂH

Bu güzergâh, Mevlanakapı'dan sur içine girmekle başlar, Mevlanakapı Caddesi, Küçük Saray Meydanı Caddesi, Mimar Kasım Caddesi ve Yayla Caddesi'ne ulaşır. Bu caddelere bağlanan sokaklarla Mevlanakapı, Şehremini ve Seyyid Ömer Mahalleleri güzergâhın üzerinde üzerinde kısmen veya tamamen bulunur.

Güzergah üzerindeki mekanları, başlıkların altında verilen **Mahalle, ada ve parsel** bilgilerini Fatih Belediyesi coğrafi bilgi sistemleri web sayfasında ilgili bölüme girerek harita üzerindeki yerini tespit edebilirsiniz.
https://gis.fatih.bel.tr/webgis/

Bayrakdar Mehmed Dede Zaviyesi – Alemdar Zaviyesi

Bugün hemen kimsenin bilmediği zaviye, Mevlanakapı'ya girerken solda, demir şebekenin arkasında, hafifçe bir set üstündedir.

Tekkenin haziresi, Kastamonulu bir ailenin işlettiği bostana katılmış; ancak hususî dikkatle görülebilen birkaç mezarsa çalımsı ağaçların altında kaybolmuştur. Revnakoğlu'nun, "Mevlanakapı'dan çıkar çıkmaz hemen solda, küçük taşçı barakasının bulunduğu arsada yatıyor" ifadesindeki "solda"yı "sağda" şeklinde tashih ediyor, Muhyiddin Efendi'nin tomarından aktardığı malûmatla Bayrakdar Mehmed Dede'nin zaviyesi ve kendisinin kim olduğunu onun notlarından aktarıyoruz (26:7):

> Âyîn-i şerîf icrası pazartesi gecesidir; Sünbüliyye'dendi.
>
> Mumaileyh mecâzîb-i ilâhiyyeden Bayrakdar Mehmed Dede, Mevlanakapı dahilinde Karaağaç nam mahalde bir kimsenin hanesinde beytûtet ve akşamları ashâb-ı kulûbdan abdâlîn onda cem' olup sabaha değin sohbet üzere olurlar imiş. İstanbul'a celâl-i ilâhiyyenin vüruduna göğüs veren mecâziblerdendir. Havârik-i âde keşif ve kerâmâtına nihayet yoktur. Ak sakallı, kasîrü'l-kâme, başında külâh, arkasında aba, imrâr-ı vakt eyler imiş.
>
> 1134 (M.1721) senesinde vefat edip kale kapısına muttasıl mahalle defnolunmuş. Kethüda-yı sadr-ı âlî Mehmed Ağa türbe bina eylemiştir, ziyaretgâhtır.

Mevlanakapı girişinde solda servi ağacı altında Bayraklı Dede Tekkesi (Salt arşivinden)

Bayrakdar Dedeefendi türbedarı ve ilk şeyhi Hafız Abdülcelil Efendi

Bugün yapı olarak hiçbir iz kalmayan Bayrakdar Mehmed Dede Zaviyesi'nde Kethüda Mehmed Efendi'nin şimdi kayıp olan tamir kitabesini Revnakoğlu 1941'de kayda geçer (26:8):

İnce istifli güzelce bir talik ile beyaz mermere kazılmış olan bu kitabeyi 18 Nisan 1941'de tesbit etmiştim:

Kethüdâ-yı âsaf-ı âlem-penâh
Ettiği hayr aldığı hayr duâ

Gördü Bayrakdar nâm meczûb-ı Hak
Tekkesi bünyâdın eyler ilticâ

Harf-i cevher yazdı târîhin Necîb
Bu makâmı yaptı Mehmed Ağa, 1134 (1721)

Sultan Mahmud-ı Sânî'nin dördüncü kadını Nurtâb Kadınefendi tarafından 1265 – 1848'de Bayrakdar Dede'nin türbesi yeniden ihya edilmişti. Bu kitabe de kayıptır (26:3-4):

Bayrakdar Dede türbedarı Hasan Dede

Bayrakdar Dede'nin ince ve uzunca çift şahideli kitabesi mezarının baş ucuna sonradan dayatılmış, dört köşeli, mistarlı beyaz mermer taş, sülüsledir: "Cennet-mekân Gazi Sultan Mahmud Han hazretlerinin harem-i ismetlerinden sâhibetü'l-hayrât Dördüncü Nurtâb Kadınefendi hazretlerinin tecdit ve ihyasına muvaffak oldukları abdâl-ı Hudâ'dan Alemdar Dede hazretlerinin merkad-i şerifleridir, 1265 (1848).

Bayrakdar Mehmed Dede'nin vefatından 150 yıl sonra, 1868'de, o tarihe kadar sadece türbedarlık hizmeti tahsis edilen türbeye Abdülcelil Efendi (ö. 28 Temmuz 1897) şeyh olarak tayin edildi. Tekkede bu şeyhle Sünbüliyye hükmünü yürütmeye başlar (26:5-6):

es-Seyyid Abdülcelil Efendi (b. Ahmed): Filasl türbedarlık iken bilâhare Mevlevî şeyhi Osman Efendi'nin riyaseti ve Merkez şeyhi Nureddin Efendi'nin Meclis-i Meşâyih aza-

lığı esnasında mumaileyh Abdülcelil Efendi dahi Merkez Efendi Mahallesi imam vekili ve müstakim, hâfız-ı Kur'ân, sulehâdan olmakla türbe-i mezkûra Sünbüliyye'den ber-vech-i hasbî meşihat ciheti 1285 – 1868 tarihinde tevcih olunmuştur. 27 Safer 1315 (28 Temmuz 1897) tarihinde irtihal ederek mezkûr türbeye defnolunmuştur, taşı vardır.

Başında büyük Sünbülî tâc-ı şerîfi, kitabesi talik ve mistarlıdır, hafifçe arkaya eğrilmiştir. Duvar dibindeki Türbedar Hacı Hasan Dede'nin kabrinin hemen önündedir: "Lâ ilâhe illallâh Muhammedün resûlullâh – Kutbu'l-ârifîn Hazret-i Merkez kuddise sırruhu'l-eazz hazretlerinin dergâh-ı şerîfi imamı ve Bayrakdar Dedeefendi türbedarı Hafız Abdülcelil Efendi'nin rûhıyıçun fâtiha, 27 Safer 1315."

Ardından Abdülcelil Efendi'nin oğlu Mehmed Emin Efendi posta oturdu. Kendisi (26:5) "1316 Şabân-ı şerîfinin kandilinde Merkez şeyhi Ahmed Efendi'den inabe eylemişti." Revnakoğlu, bu son şeyhin oğlu İrfan Efendi'yi tanıyordu (26:6): "Şeyh Mehmed Emin Efendi merhumun oğlu İrfan Efendi hayatta olup Merkez Efendi Türbesi'ne giderken soldaki sokağın içinde oturuyor."

Burası zaviye olmadan önce burada türbedar olan ve 27 Eylül 1801'de vefat eden Hasan Dede'nin mezarı, hâlâ tekkenin haziresindedir (26:6):

En arkada, duvar dibinde, başında çift şahideli Sünbülî tâc-ı şerîfi, eski tarzda sülüs kitabeli, dar yüzlü beyaz mermer taş: "Yâ Hû - Hânkâh-ı Koca Mustafa Paşa'da imaret şeyhi ve Bayrakdar Dede türbedarı merhûm ve magfûr Hasan Dede rûhuna fâtiha, 19 Cemaziyelevvel 1216."

Ciğerci Baba Tekkesi

Mevlanakapı'dan girince sola dönüyor, Kaledibi Sokağı'nda ilerliyoruz. Bu sokak Simkeş Camii Sokağı'na dönmeden önce sağ köşede Ciğerci Baba Tekkesi'nden geriye kalan hazireyi görüyoruz. (Mevlanakapı Mahallesi, 1505 ada, 18 parsel)

Bu kitap hazırlanırken her defasında etrafının peyzajı değişen haziresi, son defasında yalnızdı. Geçen asrın ortalarında, etrafı neredeyse tamamen bostanlarla çevriliydi. 1958'de Revnakoğlu burayı notlarken türbenin yanında duran tekkesi yıkılmış, sade arsası duruyordu. Kaynaklarda pek geçmeyen, geçince de yanlış bir tekrarla Bektaşî tekkeleri arasında gösterilen ve hakikatte Rifâ'iyye'den, daha sonra da Kâdiriyye'den olan bu dergâh üzerine yegâne malûmat, Revnakoğlu dosyalarında yer alır (93:269):

> Mevlanakapı - Kaleboyu'nda eski Hasırcı, yeni Melek Hatun Mahallesi'nde, Duvardibi denilen tarafta Ciğerci Baba'nın açık türbesi yanındaki bir kattan ve beş odadan ibaret küçük bir zaviyeydi. Tekkelerin sırlanmasından kısa bir süre sonra bakımsızlıktan yıkıldı. 24 numaralıydı, boş arsası duruyor. Perşembe günü akşamı - cuma geceleri yatsıdan sonra Kâdiriyye usulü ile zikir olurdu.
>
> Ciğerci Baba Tekkesi Şeyhleri (93:264-65,268):
>
> Şeyh Ahmed Efendi, Kubbe Tekkesi'nin ikinci şeyhi Hacı Mehmed Emîn Efendi'nin kıdemli halifelerindendir. Topkapı dışında Rifâ'iyye'den Kıllı Yusuf Tekkesi'nde postnişin olarak bulunduktan sonra buraya gelip bu zaviyeyi uyandırmıştır. Kedilere eliyle ciğer verdiği için "Ciğerci Baba" demişlerdir. 1198 Rebiülahirinde (Şubat-Mart 1784) göçmüş, tekkenin yanındaki arsaya sırlanmıştır. Yattığı yer, türbe hâlindedir, çevreden ve uzaktan gelenler tarafından ziyaret olunur. Mezarın bulunduğu yer vaktiyle Meclis-i A'yân başkâtibi Esad Bey'in evinin bahçesiymiş.
>
> Etrafı koru duvarla çevrili, üstü açık toprak mezar, yeşile boyalı , mistarlı mermer şahide başında Ahî tâcına benzer şekilde uzun asabeli cesîm Kâdirî tâcı: "Hüve'l-Hallâkul-Bâkî - Tarîkat-ı Kâdiriyye'den Kubbe şeyhi el-Hâc Mehmed Efendi hulefâsından Şeyh Ahmed Efendi rûhuna ve sâir ehl-i îmân ervâhına rahmetler eyleye Allah, el-fâtiha, Rebiülahir 1198." (Tesbit tarihi 12 Ağustos 1958)
>
> Üsküdarlı Şeyh Ahmed Efendi, meşhur zakirbaşı Üsküdarlı Arap Ahmed'dir. Hırka-i şerîf Perşembe Tekkesi'nin son şeyhi Hayrullah Bey merhumdan istihlâf olunmuş ve burada bir müddet şeyhlik ve zaviyedarlık etmişti.
>
> Şeyh İsmail Hakkı b. Murad, 1321-1905'te Mevlanakapı'da dünyaya geldi;

doğma büyüme oralıdır. Tekkelerden yetişti, muhtelif dergâhlarda paşmak ve kahve nakipliği, meydan hizmeti görüyordu. Pek ümmî olmakla beraber temiz kalpli, ihlâslı saf bir çocuktur. Şehremini - Ceylanlı Tekkesi postnişini Erzurumlu Ulvi Baba'dan kendisine icazetname verilmişti. Tekkelerin sırlanması tarihinden beri Hazret-i Merkez Câmi'-i şerîfi kayyımlığını yapmaktadır; oranın hadimi olmakla bahtiyardır. Daha önce tabut taşırdı. Çocukluğunda ilk nisbeti Kılıççı Tekkesi'nedir, sonra Açıktürbe şeyhi Şerefüddin Efendi'ye, daha sonra Kâdiriyye'ye geçti. Her sene Muharremin 16'sında gani aş yapar.

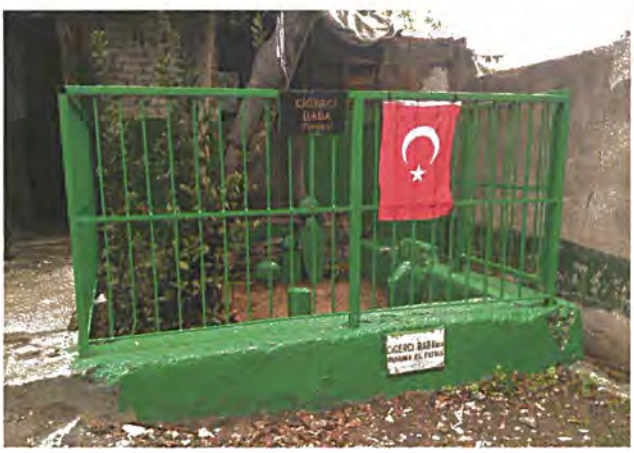

Ciğerci Baba'nın mezar taşı

Revnakoğlu dosyalarında bu civarda Zakir Aziz Baba (Şeyh Abdülaziz Efendi)nin, dervişlerinden Zehra Hanım'ın evinde Kâdiriyye usulü icra ettiği yer alır. Bu zat, Kabakulak Tekkesi'nin son şeyhi Maşukîzâde İsmail Hakkı Efendi'nin damadı ve halifesi Ali Gerçek'in babasıdır. Abdülaziz Efendi'yi Revnakoğlu şöyle anlatır (213:145-150):

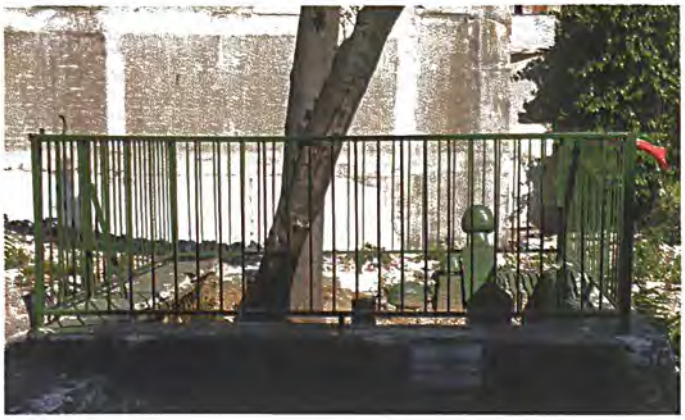
Zamanının yaşlı ve saçlı Kâdirî şeyhlerindendir, kendisine "Cavcav Aziz" derlerdi. Kâdiriyye'nin Çakmak Dede koluna mensuptur. Otakçılar Mahallesi'nin yerlilerinden ve esnaftan Mehmed Ali Efendi'nin yegâne oğludur. İlk tahsilinden sonra ince saraçlığa başlamış ve meşhur esnaf kahyası Hacı Ali Efendi'ye çırak olmuş, uzun bir zaman hizmetten sonra merasimle kalfa çıkarılmıştır. Eyyûbî Âşık Baba'nın halifesidir. Âşık Baba da Ferecullah b. Abdülkadir halifelerindendir. Âşık Baba, Eyüp'te Molla Çelebi'de medfundur.

Ciğerci Baba'nın türbesi

Zakirliğe hevesi pek küçüktendir. Saraçlığı zamanında meşhur Hopçuzâde Şeyh Şakir Efendi'den bir hayli ilâhî, durak ve şuul meşk eylemiştir. 21 Recep 1298 (19 Haziran 1881) pazar günü göçtüğünde tam 63 yaşında bulunuyordu.

Şeyh Abdülaziz Efendi merhum evvelâ Fethiye'de Yazıcı Mahallesi'nde, sonra Karagümrük Araplar Sokağı'nda kendi evinde, en son olarak der-

Ciğerci Baba'nın türbesinin son hâli

vişlerinden Zehra Hanım'ın Mevlanakapı - Melek Hatun Mahallesi'nde Kaledibi'ndeki evinde Kâdirî usulü icra eylemiştir.

Kâdirîhane *Tomar-ı Kebîr*'inde deniliyor ki "Zakir Aziz Baba tekâyâda zakirlik ile imrâr-ı vakt eder âşık, salih, müttaki bir zattı. Merkez Efendi Kabristanı'nda Kutb Hüseyin Efendi civarında medfundur."

Şeyh Abdülaziz Efendi merhum bir iki ay kadar hasta yatmış, mukabelelerde bulunamadığı için yatakta birdüziye evrâd-ı şerîfe okur, tevhîd edermiş. Yine bir pazar günü ikindiden sonra abdest tazelemiş, oğlu Ali Bey'i yanına çağırmış, beraberce Kâdirî evradı okumuşlar. Kelime-i tevhîdden sonra ism-i celâle başladıkları zaman oğluna mazhar getirtmiş. Yine karşılıklı ism-i celâl okuyarak mazhar vururlarken sekerân demi başlamış ve "el-Afüvv" ism-i şerîfini zikr ede ede irtihal ve intikal eylemiştir. Hastalığında eksetrya şu ilâhîyi okurdu (suzinaktan):

Ey cihân-ârâ hâlim nice olur
Perverdigârâ hâlim nice olur (âh)
Defterim siyâh amelim günâh
Allâhım Allah hâlim nice olur...

(Son zamanlara kadar mekteplerde okunan düyek usulünde ilâhîdir, Hüdâyî şeyhi Abdurrahman Nesib Efendi bestelemiştir.)

Cenazesinde tevhîdi meşhur Turşucu Hafız Mehmed Hüsnü Efendi idare etmiştir.

Zakirbaşılığında dergâhlar: Karagümrük Kabakulak, Hırka-i şerîf, Hekimoğlu, Gavsîzâde, Davutpaşa'da Gümüş Baba, Silivrikapı'da Körükçü Baba, Küçükhamam'da Kadızâde, Çenezâde, Kesmekaya, Sarmaşık, Ayşe Hatun, Eyüp Tabakhane.

Mezarı: Hazret-i Merkez haziresinde, arkada Mısrî Niyazî'nin kardeşi Şeyh Ahmed Efendi'nin kabrine giden yolun kenarında ve solunda 3810 numaralı Albay Salih Zeki Bey merhumun toprak mezarının ayak ucundadır. Karşısında İbnülemin'in babası Mühürdar Emin Paşa'nın parmaklıklı kabri vardır. Mermer kapak ortasında tek taştır. Başında yedi terkli Eşrefiyye tâcı görülmektedir. Yazısı sülüs ve mistarlı olup adi taşa yazılmıştır: "Yâ Hû - Âşık Baba halifesi es-Seyyid eş-Şeyh Abdülaziz el-Kâdirî rûh-ı şerîfiyiçün fâtiha, 21 Recep 1298." (Tesbit tarihi: 29 Ağustos 1948 Pazar, Süud el-Mevlevî'nin sırlandığı gün)

Kılıççı Tekkesi

Tekrar Mevlanakapı Caddesi'ne geliyor ve ilerliyoruz. Bu caddede solda 41 numaralı yapının bitişiğinde Kılıççı Tekkesi'ni görüyoruz. Tekke, Mevlanakapı Caddesi, Sezai Hasan Sokağı ve Kâtip Murat Camii Sokağı ile çevrilidir. (Mevlanakapı Mahallesi, 1495 ada, 1 parsel)

Çökmek üzere olan türbesinden ve haziresindeki birkaç mezar taşından başka geriye bir şey kalmadı; tekkenin ahşap harem daireleri de son nefesini veriyordu. Revnakoğlu'nun bahsettiği kitabe de artık yok (85:104):

> Şeyh Mehmed Salih Efendi'nin şeyhliği zamanında tevhîdhanenin tamiri, harem kısmının yeniden yaptırılması dolayısıyla cümle kapısında evvelce mevcut bulunan dört köşeli saç üstünde güzel istifli bir sülüsle yazılı [kitabe] tek satırlı idi, "Yâ Hazret-i Pîr Sultan Seyyid Ahmed er-Rifâ'î el-azîz el-âlim kaddesallâhu - Tarîkat-i aliyye-i Rifâ'iyye'den Kılıççı Şeyh Mehmed Sabri Efendi'nin dergâhıdır, sene 1325."

Tekke, Milli Mücadele'ye yardım eden İstanbul tekkelerindendi (13:164,184):

> Mevlanakapı'daki Kılıççı Dergâh-ı şerîfi, Ankara'ya el altından gönderilecek cephanenin de deposu ve Ankara ile yapılan gizli muhaberatın merkeziydi, Anadolu'ya lüzumlu olan muhabere eşya ve malzemesi buradan gönderiliyordu. Bu malzemeyi temin ile meşgul ve vazifeli zevat, geceleri evlerine dönerlerken işgal kuvvetlerinin takip ve tarassudundan kendilerini kurtarmak için meselâ Darülaceze'nin önlerinden, Hürriyet Abidesi'nden Kâğıthane'ye, oradan Eyüp'e, Edirnekapı'ya sonra da Topkapı'ya çıkarlardı.
>
> Bu muhabere malzemesi sandıklarının hazırlanması, gruplara teslim ve tevzii, malzemenin görülmeyecek, belli olmayacak şekilde sandıklara yerleştirilip hazır bir hâlde bulundurulması ve yola çıkarılıncaya kadar emniyetini sağlamak işi Remlî Tekkesi'nin şeyh vekili meşhur zakirbaşı Yorgancı Râşid Efendi tarafından yapılırdı.

Kılıççı Tekkesi'nin türbesi

Koca Mustafa Paşa'daki M.M. grubunun yardım ekipleri arasında faal vazife alanlardan Bağdatlı şeyhi Niyazi Efendi'nin bu dava uğruna neler yaptığını, nelere katlandığını o zamanki mesai arkadaşlarından Bican Bey, Topkapılı Mehmed Bey, şimdi Ankara'da Milli Savunma Bakanlığı hususî kalem müdürü bulunan Selâmi Bey çok iyi bilirler.

Kılıççı Tekkesi'nin hikâyesi Revnakoğlu notlarında şöyledir (85:113-121):

Rifâ'iyye'nin Sebsebî kolundandır. Mevlanakapı Caddesi'nde Hacı Evliya Mahallesi'nde Mimar Acem Câmi'-i şerîfini geçtikten sonra kapıya doğru sağ köşede (eski Tekke Sokağı) Hasan Sezai Sokağı'nın başında bulunuyor.

Harem kısmı bu sokağın içinde 1 numaralı soldaki birinci evdir. Tekkenin cümle kapısı sokağın köşe başındaki harap türbenin hizasında olup caddeye bakar (istimlâke tabidir.) Zaten yıkılmak üzere bulunan bu ahşap ve harap türbe de yakında yola gidecektir.

Küçükmustafapaşa'da Rifâ'iyye'den Said Çavuş yahut Atâ Efendi Tekkesi'nin banisi Said Çavuş'un halifelerinden Edirneli Kılıççı Mehmed Sabri Efendi b. Abdülkadir tarafından yaptırıldı.

Sabri Efendi, bıçakçı esnafından kılıç yapan bir usta değildir, halkın kendisi hakkında "Nefesi bire bir kılıç gibi kesiyor!" demesi, nefesi keskin ve ehl-i havâstan olan Kılıççı Baba'nın bu isimle yâd edilmesine sebep olmuştur. (85:112: Kılıççı Şeyh Sabri Efendi'nin ehl-i havâs olduğu ve birçok hastalıkları nefes etmek suretiyle şifayap ettiği gibi bilhassa ruh ve akıl hastalarının (delilerin) tekkenin ayin günlerinde tevhîdhanede ism-i Hayy ile ism-i celâl zikri sırasında önüne olarak nefes edip iyileştirdiği her gece daima görülen pek hayret verici hâllerindendi.) Alet oynamakta da pek mahir ve meşhur olan Kılıç Baba "Yüz sürüp dergâhına Akif dedi târîhini - Şeyh Mehmed Sabri bil kim pîşvâ-yı evliyâ" tarihinin gösterdiği 1278-1859'da göçtükten sonra yerine halifesi Şeyh Mehmed Râşid Türâbî Efendi postnişin oldu.

Râşid Efendi, Sultanahmet'te Rifâ'iyye'den Sancakdar yahut Abdurrahman Şâmî Tekkesi'nin de şeyhi bulunuyordu. "Safâ-zâr-ı cinân olsun Mehemmed Râşid'e me'vâ" mısraının tarihlediği 1296-1878 yılında göçtü.

Yerine kendi halifelerinden ilmiye terzisi Ahmed Efendi vekâleten şeyhlikte bulundu. Terzi Ahmed Efendi'nin sonradan Sultanselim'de Çırakçı Tekkesi'nde vekâleti vardır, kendisine "Çırakçı şeyhi vekili" derler.

Sonra Şeyh Râşid Efendi halifelerinden ve Saraçhane esnafından kaba saraç Süleyman Sıdkı Efendi şeyhliğe getirildi. Süleyman Efendi tekkeye çok ehemmiyet vermiş, Karagümrük'teki yedi evini satarak parasıyla tekkeyi genişletmiş, 12 odalı harem dairesi, 5 odalı selâmlık ve bunların önünde geniş bir sofa ilâve etmiştir ki tekkelerin seddinden sonra bir müddet polis kara-

kolu olarak kullanılmıştı. Şeyh Süleyman Sıdkı Efendi ile mahdumları Salih ve Arif Beyler, Karagümrük eski Karabaş Caddesi'nde Canbaziye Sokağı'nda oturmuşlardır.

Bugünkü ahşap türbe, sonradan yıkılan limonluk, kanaryalık, arabalık, ahır ve samanlık da Şeyh Süleyman Efendi'nin zamanında yaptırılmıştı.

1310'daki büyük zelzeleden sonra yapılan bu son tamiri Nâzımu'l-hikem Ahmed Hamdi Bey merhumun şu tarihinden tafsilâtıyla öğreniyoruz...

"Saçlı Efendi" de denilen Saçlı Şeyh Süleyman Sıdkı Efendi merhum, Şehremini'deki Remlî Tekkesi'nden gelmedir. Sonradan Kâdirî tekkesi olan Remlî Dergâhı'nda Sa'diyye usulü icra etmiş bulunan İbrahim Edhem Vehbi Efendi'nin biatlı dervişi olmuş, onun vefatıyla Kılıççı Baba'ya intisap ederek nukabâlığa kadar çıkmıştır. Kılıççı'nın göçüşünden sonra da onun halifesi Şeyh Mehmed Râşid Türâbî Efendi'den istihlâf olunarak Kılıççı Tekkesi'ne üçüncü şeyh olmuştu. Sanatlı Rifâ'î gülü işlerdi.

Not: Şeyh Süleyman Sıdkı Efendi pek sanatkârane bir surette gül ve tâc-ı şerîf işlerdi. Müftü Hamamı şeyhi merhum Mustafa Râşid Efendi'nin başındaki havuzlu geniş kabartma gül onun elinden çıkmadır.

Tam manasıyla havassa aşina olduğundan hasta okumakta şöhret yapmıştı, bilhassa çocukların havale hastalığında nefesi pek tesirli imiş; çocuk yanına girer girmez hemen uyanır, kendisine gelirmiş. Kendisine gelemeyecek hastalar için parmağını tükürükleyip duvara basar, "Hastanız bi-iznillâhi taâlâ iyi oldu, müsterih olun!" derdi. Fakat bu rivayet daha ziyade Kılıççı Şeyh'in kendisine aittir, onun hakkında söylenilir.

Eski hakkâklar arasında orta derecede bir sanatkâr olmakla beraber İstanbul'da pek tanınmış, eser bırakmış ve isim yapmış bir zat olan Hakkâk Hacı Mustafa Sezâ Efendi, Şeyh Süleyman Sıdkı Efendi'nin nukabâsından idi. Bundan dolayı meslektaşları kendisine "Kılıççı'nın nukabâsından" derlerdi. Şakacı, latifeci, hoşsohbet bir zattı. Nâzeniyye'den Resmî Babaefendi'den yetişmişti. 1328'de elli yaşlarında iken göçtü. Mühürlerin hafifçe bir boya ile hemen kâğıda çıkmasını ve uzun müddet devamını temin için yazıları tok ve derince hakkederdi. Ekser talik yazardı. Yazıları temiz, pürüzsüz, istifleri güzel ve muvaffakiyetli idi.

Şal tüccarından Mehmed Nazif Efendi'nin oğlu bulunan ve 1308'de ölen meşhur Hattat Seyyid Ahmed Hamdi Efendi de Şeyh Mehmed Râşid Efendi'nin hulefasındandır. Edirnekapı dışında şimdi şehitliğe verilen yerde medfundu. Erkân-ı harbiye-i umûmiyede başhattat ve askerî ve mülkî mekteplerde hüsn-i hat muallimi bulunan Ahmed Hamdi Efendi pirinç üzerine ihlâs-ı şerîf ve âyete'l-kürsî yazarmış. "Hacı Bey" diye bilinen hattat ve hanende Hacı Emin Bey merhum da bu ailedendir.

Kılıççı Tekkesi'nin bahçesi ve harem dairesinin hâli

Şeyh Süleyman Sıdkı Efendi'nin halifeleri:

Büyük oğlu Seyyid Mehmed Salih Efendi'ye, küçük oğlu Mehmed Arif Hulûsî Efendi'ye ve Sultan Selim Câmi'-i şerîfi başkayyımı olup Said Çavuş Tekkesi şeyhi Atâ Efendi'nin nukabâsından Çorbacı Şeyh Rıza Efendi'ye bir gecede hilâfet vermiştir. Rehberleri Odabaşı şeyhi Ahmed Muhtar Efendi merhumdu.

(Şeyh Süleyman Sıdkı Efendi) "Dedi hû gitti vâh iklîm-i tevhîdin Süleymân'ı" mısraının gösterdiği 1314-1896'da göçtü, tekkesinde türbede sırlıdır.

Yerine büyük oğlu ve halifesi, Fatih'te ikinci daire-i belediye muhasebeciliğinden emekli Seyyid Mehmed Salih Efendi posta geçti. Melâmiyye fuzalâsından Fehim Tandaç'ın göz yaşlarıyla söylediği "Göz yaşlarımdır gösteren târîh-i menkûtın Fehîm - Sâlih Efendi eylesin bâg-ı cinânı cilvegâh" tarihinde yani 1318-1900 yılında vefat edince şeyhlik küçük kardeşi Mehmed Arif Hulûsî Efendi'ye verildi.

Şûrâ-yı Devlet mülkiye dairesi başmuavinliğinden emekli bulunan Mehmed Arif Bey merhum tekkenin son şeyhidir. Pek kibar, müeddep bir zattı. 7 Teşrîn-i sânî 1929 tarihinde göçmüş, Mevlanakapı dışında Merkez Efendi'nin üst tarafındaki Kozlu'ya giderken Melâmiyye'den Şeyh Bali Efendi'nin türbesi yanında gömülüdür.

Büyük üstat merhum Eyyûbî Hoca Ali Rıza Bey'le Zakirbaşı Yorgancı Râşid merhumun güzide çıraklarından Binbaşı Hasan Salahaddin Gürer, Mehmed Arif Hulûsî Bey'in damatları bulunuyorlar.

Arif Bey'in halifeleri:

Bekâr Bey Tekkesi'nin son şeyhi Mehmed Fuad Bey: Yunanistan'da öldü.

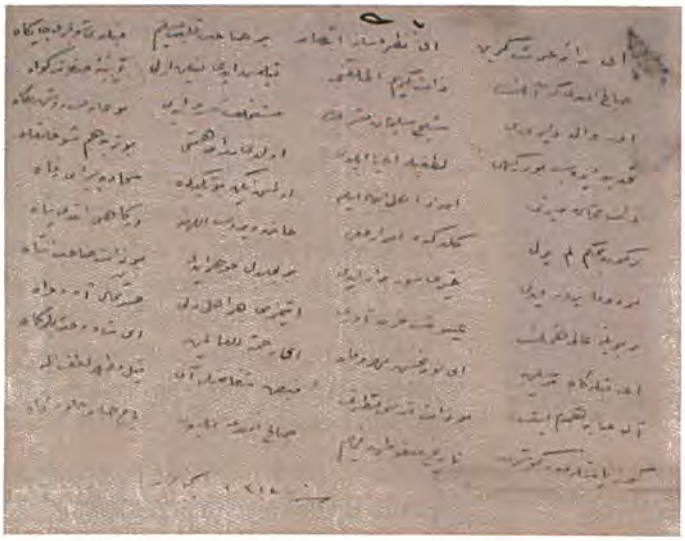
Ağabeyi Şeyh Mehmed Salih Efendi merhumun oğlu Hüseyin Reşad Bey merhum: Hüseyin Reşad Bey, Şehremaneti emlâk dairesi memurlarındandı: Merkez Efendi – Kozlu'da A-2. adada, orta yolun üzerinde, etrafı betonla çevrili aile makberesinde birinci toprak mezar. Baş ucunda dört köşeli beyaz mermer üstüne yeni harflerle bozuk ifade, bozuk imlâ ile: "Sabık Kılıççı Tekkesi postnişinlerinden Mehmed Salih Bey'in oğlu, mezkûr tekke halifelerinden Hüseyi (aynen böyledir) Reşad Bey'in ruhuna fatiha, 15-4-1963."

Ağabeyi Şeyh Mehmed Salih Efendi merhumun damadı Kanunî Seyyid Hasan Saim Eliüstün Bey: Şerbet ve biatı Saçlı Süleyman Efendi'dendir. Kendi ağabeyi Hattat Hacı Mehmed Emin ile beraber 1328 Hicret yılında istihlâf

edilen Hasan Saim Bey merhum, Harbiye Nezareti harita umum müdürlüğünden emeklidir. Karagümrük Keçeci Karabaş Mahallesi'nin birinci muhtarıydı.

Saçlı Şeyh Süleyman Sıdkı Efendi'nin şeyhliği zamanından beri gelen zakirbaşılar:

Saçlı Şeyh'in eski dervişlerinden ve pek çok mahfuzatı olan kıyamî zakirlerden Şamlı Hacı Mehmed Efendi merhum; Haydarîhane şeyhi Hafız Ahmed Efendi merhum; Merkez Efendi'de Zakirbaşı Hayri Efendi'nin oğlu İbrahim Efendi merhum (baba-oğul Merkez Efendi'de zakirbaşılık etmişlerdir); Zekâîzâde Hüseyin Şefik Dede merhum; meşhur Yaşar Baba merhum; Üsküdarlı Arap Ahmed merhum; meşhur Mersiyehân Nezih Bey merhum (bir aralık bulunmuştur.) Kıyam reisliğini de Kabakulak'ın Ali Bey, ondan sonra Sultanselimli meşhur Mahyacı Abdülaziz Efendi merhum yapmışlardır. Son zakirbaşı Yorgancı Râşid Efendi'dir.

Fehim Tandaç'ın Seyyid Mehmed Salih Efendi için yazdığı vefat manzumesi (85:150)

Yukarıda ismi geçen ve Şeyh Mehmed Râşid Efendi'nin halifelerinden olan Hattat Ahmed Hamdi Efendi ve çocukları Hacı Mehmed Emin Bey ve Osman Subhi Bey için Revnakoğlu ilâve bilgilere yer verir ((85:146,157,159):

Hattat Hamdi Bey, bakla üzerine yazdığı Tebâreke suresini Sultan Hamîd'e takdim etmişti. Kılıççı şeyhi Râşid Efendi'nin halifesidir. Bektaşî-mizaç idi, Şeyh Süleyman Sıdkı Efendi ile birlikte istihlâf edilmişlerdir. Tekkenin şeyhliğini kabul etmemiş.

Hattat Hamdi Bey, Harbiye Nezareti erkân-ı harbiye dairesi harita şubesinde hattattı. Orada meşâhîr-i hattâttan Nazif Efendi'ye arkadaşlık etmiş ve istifade eylemiştir. Her yazıda ustaydı, fakat en çok yazdığı nesihti. Hattat Hamdi Bey'in vefatı 1310'dadır, Şeyh Süleyman Sıdkı Efendi'nin vefatından beş sene kadar öncedir.

Büyük oğlu Hacı Mehmed Emin Bey de hattattır, "Hacı Bey" derlerdi. Hariciye Nezareti umûr-ı şehbenderiyye kalemi mümeyyizi, aynı zamanda Fatih - Kocamustafapaşa Askerî Rüşdiyelerinde hüsn-i hat ve Osmanlı tarihi muallimiydi. Musikide usta idi. Hususî meclislerde, bilhassa Beylerbeyi'nde Mabeyinci Hacı Tevfik Bey'in yalısında daire elinde fasıl idare ederdi. Şeyh Türlü Dergâhı'nda zakirlik de etmiş ve orada Zekâî Dede'den meşk eylemiştir.

Kılıççı Tekkesi'nin son şeyhi Arif Bey 1928'de (85:102)

Mevleviyye'ye mensuptu (Yenikapı Mevlevîhanesi'ne). Gayet şık ve temiz giyinirdi; kalıpsız fes giyer ve kulaklarına kadar çekerdi, mevsime göre şemsiye taşırdı. Gayet yakışıklı, al yanaklı, vücutlu, gösterişli, gayet nazik, hoşsohbet sevimli bir adamdı. Çok eli açıktı. 1929'da seksen dört yaşında göçtü. Edirnekapı dışında Mısır Tarlası'nda yatıyor. Bekâr vefat etmiştir.

Osman Subhi Bey, Hattat Ahmed (Hamdi) Bey'in küçük oğludur. Defterhane kuyûd-ı kadîme ve senedât kalemi ketebesindendi. Topkapı şeyhi Reîs-i kurrâ Şeyh Cemal Efendi'nin eski mensuplarındandır. Kıyam zikrinde şöhret yapmış olanlar arasında ismi geçer. Hilmi merhumdan yetişmiştir ve onun kanatlığını yapardı. 1925'te göçtü. Oldukça genç yaştaydı (kırk yaş). Bektaşîmeşrepti. Edirnekapı'da Itrî'nin karşı sırasında yatıyordu, yola verildi. Dürrîzâde tarlasında babası Hattat Hamdi Bey'in yanındaydı.

Revnakoğlu, şimdi büsbütün harap türbenin sandukaları önünde artık bulunmayan levhaları kaydetmişti (85:122-25,146):

Kılıççı Tekkesi'nin son şeyhi Arif Bey (85:102)

Tekkenin banisi Edirneli Kılıççı Mehmed Sabri Efendi'nin türbede sandukası önündeki camlı levhadan (Sülüs kırması ile yazılan bu levhanın yazısı Hacı Emin Bey merhumundur):

Hû

Kâşif-i feyz-i saâdet eyledi azm-i bekâ
Vâkıf-ı esrâr-ı Hak hem sâlikîne reh-nümâ

Seyf-i hû ile edip bir hamlede nefsin helâk
Men aref sırrı bu zâtı eyledi kurb-ı Hudâ

Oldu âlemde Kılıççı lakabıyla müştehir
Kabza-i şemşîrine etmişti âlem ilticâ

Tîg-i bürrânı Rifâ'îler vururlar sîneye
Men' eder dest-i kerâmet eylemez sefk-i dimâ

Arş-ı a'lâya urûc için bu rûh-ı akdesi
İrci'î emr-i celîli geldi hâtiften nidâ

Kıl şefâat sevgili bir ümmetin geldi sana
Râh-ı aşka verdi cânın yâ Muhammed Mustafâ

Gevher-i irfânı tevhîdhâneye verdi şeref
Hânkâhı himmeti gencînesi etti binâ

Yüz sürüp dergâhına Akif dedi târîhini
Şeyh Muhammed Sabri bil kim pîşvâ-yı evliyâ, 1276.

Kılıççı Tekkesi ikinci şeyhi Mehmed Râşid Türâbî Efendi'nin türbede sandukası önündeki camlı levhadan, yazısı nesihtir:

Hû

Cenâb-ı Şeyh Muhammed Sabri'den sonra bu dergehte
Reşâdet-bahş-i hikmetti şu merd-i ârif ü dânâ

Nice müddet bu zât-ı mekrümet-ârây-ı irfâna
Tecellî-hâne-i feyz oldu işbu dergeh-i vâlâ

Türâbî'dir eğerçi mahlası zâhirde ey zâir
Hakîkatte odur lâkin nedîm-i âlem-i bâlâ

Sakın ârâyiş-i ebleh-fırîb-i dehre aldanma
Bu hilkatten husûl-i ma'rifettir maksad-ı aksâ

Cenâb-ı Şeyh Muhammed Râşid ol merd-i Hudâ-âgâh
Bilip bu sırrı görmezdi sivâyı ragbete aslâ

Tecerrüd-perver-i nefs oldu hengâm-ı hayâtta
Değildi mâil-i kesret o vahdet-bîn-i bî-hemtâ

Nigâh-ı i'tibâra almadı hestî-i mevhûmu
Olurdu nîstî-âmûz-ı halvetgâh-ı istignâ

Nihâyet oldu emr-i irci'î da'vet-zed-i gûşu
Hemân dem eyledi azm-i sarây-ı âlem-i a'lâ

Fehîm ihlâs ile târîhini bir ehl-i dil yazdı
Safâ-zâr-ı cinân olsun Muhammed Râşid'e me'vâ, 1296, ketebehu Ali.

Üçüncü postnişin Süleyman Sıdkı Efendi merhumun sandukası önündeki levhadan:

Açıp çeşm-i hakîkat-bînini sevdâ-yı hikmetle
Bu vahdethâneye atf eyle ey dil-mürde-i fânî

Hayât u mevti sanma birbirinden ayrı bir ma'nâ
Birisi ism-i Zâhir'dir butûn oldu ona sânî

Meâl-i "Küllü şey'in hâlikün illâ"yı fehm eyle
Sivâdan geç dilersen hâsıl olsun sırr-ı subhânî

Cenâb-ı Şeyh Süleyman işte ol merd-i hakâyık-bîn
Bi-hakkın anlamıştı hikmet-i hestî-i imkânı

Bu dergâh-ı Rifâ'î'de yatan erbâb-ı irşâdın
Üçüncüsü idi ol mazhar-ı esrâr-ı Yezdânî

Bu dergâh-ı şerîfe kendisiydi revnak-ı bâtın
Ulüvv-i himmeti zâhirde oldu bânî-i sânî

Mukaddes kenz-i mahfî-i ledünniyyât idi zâtı
Velî âfâkı tutmuştu kemâl-i feyz ü irfânı

Kemâl-i aşk ile âşık idi dîdâr-ı Mevlâ'ya
Geçip dünyâ vü ukbâdan muhakkak buldu cânânı

Hayât-ı lâ-yezâlin sırrı zâhir oldu kendinde
Deyip Hayy son nefeste fâiz oldu kurb-ı rahmânî

O rütbe nûr-ı vahdet berk ururdu vech-i pâkinde
Ki envâr-ı cemâli andırırdı mâh-ı tâbânı

Tarîk-i aşkta yetmiş sene mahv-ı vücûd etti
Ola hemdem ona pîr-i Rifâ'î rûh-ı Geylânî

İcâzetnâmesin tuttu eliyle vakt-i gaslinde
Sebât-ı aşkını bildirdi ol dânâ-yı rabbânî

Severdi dâimâ erbâb-ı tevhîdi o rûşen-dil
Kabûl etmezdi aslâ nezdine ashâb-ı hüsrânı

O merd-i ârifin takrîr-i râz-âmûz-ı nushundan
Olurdu bendegânı feyz-yâb-ı zevk-i rûhânî

Fenâ-yı âlemi bil de sivâdan kat'-ı ragbet kıl
Hemân tahsîle sa'y eyle rızâ-yı zât-ı Yezdân'ı

O merd-i Hak şeref-yâb-ı cemâlullâh oldukça
Bula feyz-i bekâ sıhhatle yâ Rabb cümle hişânı

Çıkıp bir hüdhüd-i ma'nâ Fehîm'e söyledi târîh
Dedi hû gitti vâh iklîm-i tevhîdin Süleymân'ı, 1314.

Şeyh Salih Efendi'nin sandukasında refikası Saraylı İzhar Hanım da yatmaktadır. Sâlihât-ı nisvândan gün görmüş hatundu, takriben 1332'de vefat eylemişti, seksene yakın yaşta.

Aynı türbede Şeyh Süleyman Sıdkı Efendi'nin ayak ucunda refikası Şemsâ Hanım'ın sandukası vardı. Onun da koynunda son şeyh Arif Bey'in kızı Safiye Hanım yatar, vefatı 1328'dedir. Genç yaşta veremden vefat etmiştir.

Matrak Tekkesi – Hasan Kudsî Tekkesi (Çivizade Tekkesi)

Kılıççı Tekkesi'nin önünden geçen Sezai Hasan Sokak'tan Lalezade Sokağı'na giriyor, bu sokakla Selâmağası Sokağı'nın kesiştiği alanda Mehmed Emin Efendi Camii önünde duruyoruz. Burası Matrak Tekkesi'ydi.
(Mevlanakapı Mahallesi, 1509 ada, 12 parsel)

Arpacı Mehmed Efendi Camii'ne Hasan Kudsî'nin meşihat koymasıyla mescit-tekke vasfı kazanmıştı. Mabet, uzun süre arsa olarak kalan yerinde ilk banisi Arpacı Mehmed Efendi'ye nisbetle "Mehmed Efendi Camii" adıyla yeniden yapıldı.

Tekke (61:152) "Rifâ'iyye, Kâdiriyye ve Sa'diyye'dendir. Şehremini'de Mevlanakapı civarında Paşabakkal'da Simkeş Mahallesi'nde Tekke Sokağı'nda bugünkü adıyla Pirinççi Paşabakkal Sokağı'nda 1 numaralı binaydı. Yanındaki mahallenin adıyla buraya "Çivizade Tekkesi" de derler. Tekkenin yanındaki bu mahallenin eski bir adı da Karabali Mehmed Efendi Mahallesi'dir."

Tekkenin banisi ve ilk şeyhi "Hacı Matrak" diye maruf Hasan Kudsî Efendi'ydi (61:151): "H.1251 tarihinde meşihat konulduktan sonra ilk defa Şamlı Şeyh Hacı Hasan Kudsî Efendi şeyh olmuştur. "Matrak" lakabının taşıyan bu zattır. Oranın halkı kendisine "Hacı Matrak" derler, bir adı da "Kuskusçu"dur."

H.1260'da vefat eden Hacı Matrak'tan sonra posta Abdurrahim Hıfzı Efendi geçti (61:151): "Sırrızâde Şeyh Seyyid Abdurrahim Hıfzı Efendi el-Kâdirî: Bu zat Yavaşça Mehmed Ağa Zaviyesi'nin de şeyhidir. 1265 tarihinde kasr-ı yed etmiş, 12 Zilkade 1280'de göçmüştür. Tekkeye isim bırakmıştır, zamanında dergâha "Sırrızâde Tekkesi" de denilmiştir."

Revnakoğlu, bu şeyhe dair Muhyiddin Efendi'nin tomarındaki "Mezbur, cihet meraklısı bir herif olup her gün Evkaf'ta dolaştığından her nasılsa bu yeri dahi uhdesine geçirmiş, badehu kasr-ı yed etmiştir" cümlesini aktarmaz!

Abdurrahim Hıfzı Efendi'den sonra şeyhlik makamına Rifâ'iyye'den Osman Hilmi Efendi oturdu (61:151): "Asker imamı" denilmekle maruftur. H.1281'de Şerbetdar Tekkesi'ne geçmiş ve H.1291'de Van'da göçmüştür."

Osman Hilmi Efendi'nin Şerbetdar Tekkesi'ne geçmesiyle Matrak Tekkesi şeyhliği Rifâ'iyye'den Mehmed Efendi'ye verildi (61:151): "Şeyh Coşkun denilirdi, H.1287 tarihinde rıhlet etti, Hazret-i Merkez'de yatıyor."

Tekkenin son Rifâ'î şeyhi Mustafa Efendi'ydi (61:153): "Rifâ'iyye'den Şeyh Seyyid Hacı Mustafa Efendi (Yırtık), Paşa Baba halifelerindendir. 22 Şaban 1293 tarihinde vefat, tekkesinin türbesinde medfundur."

Tekke bundan sonra Mehmed Nuri Efendi ile Sa'diyye'den oldu, (61:153): "Sa'diyye'den Şeyh Mehmed Nuri Efendi, Hasırîzâde İbrahim Ataullah Efendi'nin oğludur. 1302 Muharrem gurresinde göçtü, Etyemez Tekkesi'nde medfundur. Bu zat, Etyemez Tekkesi şeyhi Mustafa Feridüddin Efendi'nin ağabeyidir."

Mehmed Nuri Efendi'den sonra Osman Nihad Efendi posta geçti (61:153-54):

> Sa'diyye'den Duâgû Şeyh Osman Nihad Efendi: Şeyh Mehmed Nuri Efendi'nin kardeşinin damadıdır. Hilâfeti de bu Şeyh Mehmed Nuri Efendi ile Sütlüce şeyhi Muhtar Efendi'nin kardeşi bulunan Atâ Efendi'dendir. Muharrem gurresi ve 1312'de irtihal eyledi. Maliye Nezareti mümeyyiziydi. 14 Muharrem 1312 salı günü meflûcen vefat eyledi. Atâ Efendi'nin de hilâfeti babasındandır.
>
> Kırımî Hacı Hafız Efendi'den Sa'diyye hilâfeti alan Şeyh Ceylan Efendi, Osman Nihad Efendi'nin nukabâsındandır.
>
> Karagümrük Derviş Ali Câmi'-i şerîfinde gündüzleri mukabele ettiren Rifâ'iyye'den Câbî Tâhir Efendi, Osman Nihad Efendi'den müstahleftir, vakfa ait tevliyetlerin paralarını tahsil ederdi, 1307'de göçtü: Edirnekapı Halebî civarında: "Hüve'l-Hayy - Beni kıl magfiret ey Rabb-i Yezdân - Bi-hakk-ı arş-ı a'zam nûr-ı Furkân - Gelip kabrim ziyâret eden ihvân - Edeler rûhuma bir fâtiha ihsân. Tarîkat-i aliyye-i Rifâ'iyye meşâyih-i kirâmından merhûm Câbî Şeyh Tâhir Efendi'nin rûhıyıçun el-fâtiha, gurre-i Receb 1307."

Tekkenin son şeyhi, Osman Nihad Efendi'nin oğlu Ahmed İzzî (Onat) Bey oldu (61:153-55):

> Tekkenin son şeyhidir. Velâdeti 1303. Osman Nihad Bey'in vefatında yegâne oğlu Ahmed İzzet Onat henüz on yaşında olduğundan büyük pederi Etyemez şeyhi Ferid Efendi ve onun vefatından sonra da dayısı yine Etyemez şeyhi bulunan Hüseyin Hüsnü Efendi merhumlar Rumî 1319'a kadar kendisine niyabet etmişlerdir.
>
> Son şeyh Ahmed İzzî Bey'in tekmil seyr ü sülûku dayısı bulunan Etyemez son şeyhi Hüseyin Hüsnü Molla Bey merhumdandır.
>
> Ahmed İzzî Bey'in 1319-20 tarihlerinde aldığı hilâfetname de Ahmed Canib Efendi merhumdandır. 1322'de posta iclâsı da Hazret-i Merkez şeyhi Ahmed Mesud Efendi merhum tarafından yapılmıştır.
>
> Ahmed Canib Efendi, İzzî Bey'in mürebbisidir, İzzî Bey'i çocukluğundan beri terbiye ve himayesi altında yetiştirmiş, tekkenin meşihat ve imameti kendi üzerindeyken rızasıyla İzzî Bey'e bırakmıştır.
>
> Önceden babası gibi Maliyede memurdu. Uzun zaman Kız Muallim Mektebi muhasebecisiydi, daha önce Sultanselim'deki İmam Hatip Mektebi'nde kâtipti. En sonra Karagümrük Orta Mektebi'nden 1951 Mayısında emekliye ayrıldı.

Şeyh İzzî Bey'in Halifeleri: Muallim Nihad Bey, Hafız Salâhaddin Bey merhum (Hattat – Karagümrüklü), Midhat Sertoğlu (Muharrir ve tarihçi), Muhtar Bey (Sütlüce şeyhi Elif Efendizâde). Bu son ikisi bir gündedir.

Zakirler:

Turşucu, Mülkiye memurlarından Şemseddin Bey merhum (Arec), dergâhın şeyhi Osman Nihad Bey merhumun eski dervişlerinden ve Mülkiye mezunlarından Aksaraylı Ahmed Bey merhum, Hazret-i Merkez türbedarı Arap Salih Dede merhum, Şehremini'de Odabaşı Tekkesi şeyhi Ahmed Muhtar Efendi halifelerinden Cabi Ahmed Efendi merhum, Haseki'de Kâdiriyye'den Zıpçıktı Dergâhı şeyhi Agâh Efendi merhumun halifesi ve Hazret-i Merkez zakirbaşısı Hayri Efendi ve onun oğlu İbrahim Efendi merhum, Hazret-i Merkez şeyhi Ahmed Mesut Efendi'nin akrabasından Zekâîzâde Şefik Dede merhum, Üsküdarlı Arap Ahmed merhum, en son Yorgancı Şeyh Râşid merhumdu.

Revnakoğlu, kısmen tekrarla Ahmed İzzî Efendi için şunları söyler (61:156): "İzzî Bey, babası Osman Nihad Efendi'nin vefatından sonra dayısı bulunan Etyemez şeyhi Hafız Hüsnü Efendi'nin nezdinde yetiştirilmiş, sonra süt babası Şeyh Canib Efendi merhumun terbiye ve himayesine tevdi edilmişti."

İzzî Efendi'nin hilâfet aldığı Ahmed Canib Efendi için şu bilgiye yer verilir (61:156): "Şeyh Ahmed Canib Efendi merhum, Etyemez Tekkesi şeyhi Mustafa Feridüddin Efendi'nin nücebâsındandır. Son şeyhin vefatı dolayısıyla Kadem Tekkesi şeyhi Ahmed Agâh Efendi'den şeyhin iki oğlu ile beraber bir gecede hilâfet almıştır. Rehberleri Bekâr Bey şeyhi İhsan Efendi merhumdu."

Tekkenin kitabeleri ile yıkılan ve geriye bir şey kalmayan türbede yatanlar Revnakoğlu tarafından şöyle tesbit edilir (61:157,152):

Matrak Tekkesi cümle kapısı tâkında iri ve istifli bir nesih ile: "Arpacı Mescidi demekle maruf tarîk-i Sa'diyye'den Şâm-ı şerîfli es-Seyyid el-Hâc Hasan Efendi Zaviyesi - Zikrullaha bed' eyleyip bânî-i vakf-ı sânî olup tarih tahrir olundu: 1251."

Yine cümle kapısı yanında duvarda dört köşeli mermer üstüne aynı yazı ile: "Dergâh-ı Hazret-i Şeyh Hasan Kudsî es-Sa'dî."

Dergâhın bahçesindeki ahşap türbede yatanlar: Şeyh Hacı Mustafa Efendi (Yırtık), Şeyh Osman Nihad Efendi, refikası Emine Ratibe Hanım.

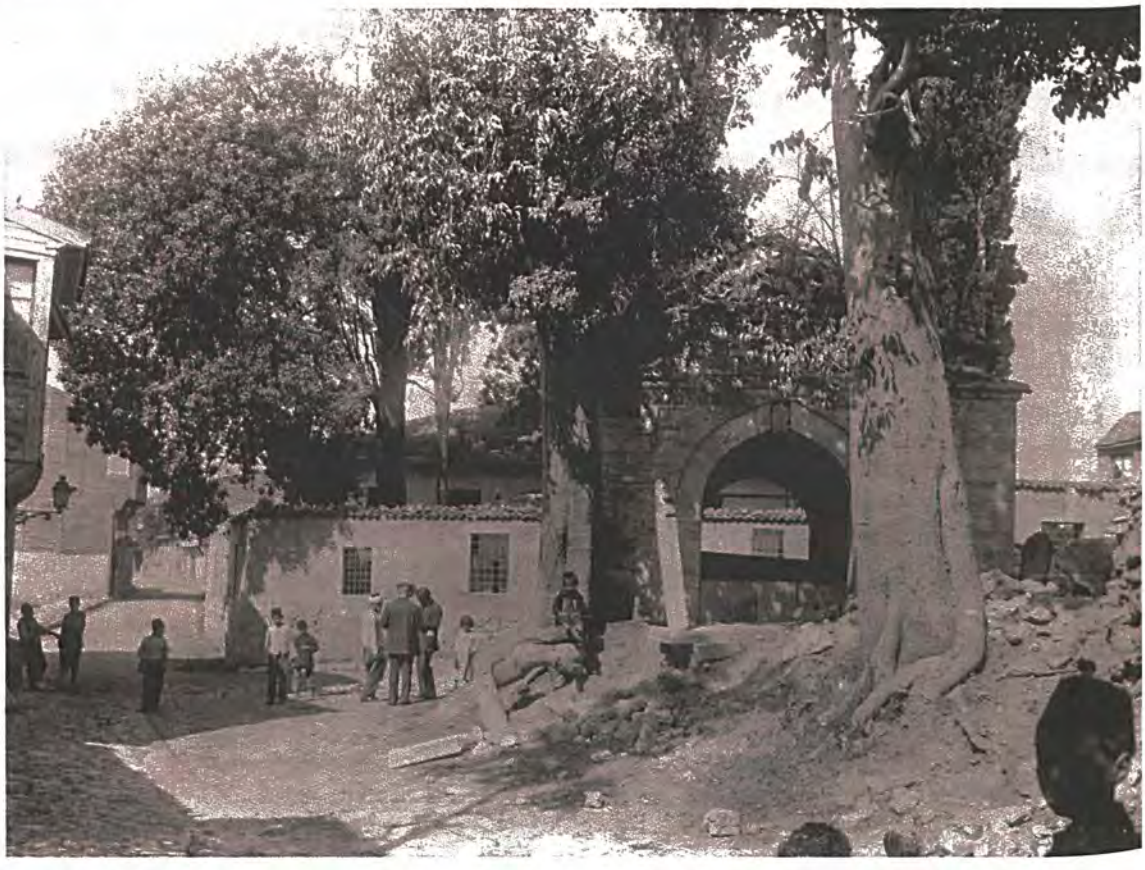
Tekkenin hulefasından Şeyh Canib Efendi dışarıda türbenin önünde yatıyordu, taşını ve kitabesini hayatındayken hazırlatmıştı; son istimlâklerde Murat Paşa Camii haziresine kaldırmışlardı.

Mimar Acem Camii ve Tekkesi

Tekrar Kılıççı Tekkesi'nin türbesi önünden geçen Mevlanakapı Caddesi'ne geliyor ve ilerliyoruz, bu cadde ile hemen az ileride sola dönen Küçük Saray Meydanı Caddesi'nin kesiştiği yerde Mimar Acem Camii ve Tekkesi'ni görüyoruz. (Mevlanakapı Mahallesi, 1492 ada, 1 parsel)

Cami, Osmanlı devrinin ismi bilinen ilk başmimarı Acem Ali tarafından 1535'te yapılmış, 1537'de vakfiyesi tanzim edilmişti. Fatih'te Sultan Selim Camii de Yavuz'un İran seferinden dönerken yanında getirdiği bu mimarındı. Sinan, bu Acem Ali'den sonra başmimar oldu. Cami, ilk hâlinden depremler ve yangınlarla büsbütün uzaklaştı, bugünkü son şeklini 1981'deki tamirde aldı.

Önde Örümcek Dede - Örümceksiz Dede Türbesi, arkasında Mimar Acem Camii (Encümen arşivinden)

Mimar Acem Camii'ne yapıldığı yüzyılın sonunda tekke vasfı da kazandırılmış, etrafına yapılan şeyh evi ve derviş hücreleriyle bu cephe tamamlanmıştı. Şimdi sadece cami ve hazire kaldı. Revnakoğlu cami-tekkenin hikâyesini notlarına şöyle aktarır (257-59):

> Mimar Acem Tekkesi ve Câmi'-i şerîfi (Sünbüliyye'den), mazinneden Örümcek Dede türbesinin karşısında bulunması dolayısıyla aynı ismi bu dergâh hakkında kullanarak "Örümcek Dede" derler.
>
> Eski hududa göre Davud Paşa Câmi'-i şerîfi yakınlarındadır. Yaptıran Reîsü'l-mimârîn Acem Ali denilen Ali Bey b. Abdullah'tır. (Hırka-i şerîf'te Akşemseddin Mahallesi'ndeki Fatma Hatun Câmi'-i şerîfini annesi adına yaptırmıştır.) Bu zata "Esir Ali" de derler, eski kayıtlarda "Acem Alisi"dir. 930 Zilhiccesinin başlarında "Sadî" imzasıyla yazılan vakfiyenamesinde "Câmi'-i Esîl" denilmekte ve 310 kalem musakkafât ve müstakillât sayılmaktadır. O devrin en çok evkafı olan tekkelerinden biri olarak göstermek mümkündür.
>
> Mimar Acem Câmi'-i şerîfine ilk defa meşihat koyan, Halvetiyye'den Şeyh Sarı Osman Efendi'dir:
>
> *Dil-i vîrâneye yap yap bulalım bir çâre*
> *Sûfiyâ gel gidelim Hânkâh-ı Mimar'a*
> *Görünüz hâlini bu zâhid-i mihnet-zedenin*
> *Himmet ağına râm oldu Örümcek Dede'nin*
>
> Sonradan pek harap olan tekkeyi ikinci defa esaslı surette yaptıran "Hacı Sofu" dedikleri Mekkeli Şeyh Hacı Mustafa Efendi'dir. Babası Mekke ahalisinin Ramazanî kolundan ve Nakşibendiyye şeyherinden Mehmed İzzet Efendi'dir ki Kasımpaşa'da Çürüklük Mezarlığı'nda medfundur.
>
> Hacı Sofu, II. Sultan Mahmud zamanında İstanbul'a gelmiş, padişahın perde çavuşu olmuş ve Fındıklı'daki Sünbüliyye'den Hatuniye Tekkesi meşhur şeyhi Yunus Hilmi Efendi merhuma intisap ederek hilâfet almış, Galata'da Yorgancı Çarşısı'nda yorgancı ustalığı etmiştir. Sonradan Tophane'deki 12 odalık konağını ve Galata'daki dükkânının sermayesini katarak şeyhinin emriyle bu harap tekkeyi yeniden meydana getirmiştir. Vefatında 95 yaşındaydı.
>
> Hacı Sofu'nun oğlu Şeyh Mehmed Arif Efendi de Şeyh Yunus Hilmi Efendi'nin halifelerinden olup babasından sonra Mimar Acem Tekkesi'ne postnişin oldu. Galata'da döşemeci esnafından bulunan ve şeyhinin tekkesinde imamlık vazifesi gören Mehmed Arif Efendi 1324'te 97 yaşında göçtü. Tekkesinin haziresindedir.

Revnakoğlu dosyalarında tekkenin H.1286'da gördüğü bir tamire ait Fahrî'nin manzumesi yer alır (93:251):

Mimar Acem Tekkesi'nin şimdi bulunmayan şeyh dairesi (93:234)

Sâhibü'l-hayrât Acem Mimar Ali merhûm binâ
Kıldı sarf-ı himmeti bir dergeh-i feyz-iktinâh

Kalb-i âşık-veş harâb olmuş idi çoktan beri
Şimdicek vakfı nukûdundan yapıldı feyz-hâh

Gonce-i bâg-ı velâyet Hazret-i Sünbül Sinan
Bûy-ı feyzin hâs u âmma kıldı Hak püşt ü penâh

Kuvve-i kudsiyyesiyle bu semâ'-hâne küşâd
Oldu eyvallâh gürûh-ı zâkire hoş cây-gâh

Müjde verdim sâlikâna Fahriyâ târîhdir
Tarz-ı nevde pek güzel ta'mîr olundu hânkâh, 1286.

Revnakoğlu, *Hadîka*'dan bu cami-tekkenin tarihini aktardıktan sonra bir not düşerek (93:254) "Câmi'-i şerîfin üstü evvelce tabut şeklinde kurşun kaplı olup başı sağ tarafta, caddeye doğru idi. 1303'te bugünkü şekle ifrağ edildi. 1310'daki büyük hareket-i arzda yandıktan sonra uzun zaman arsa-i hâliye kaldı. 1324'te esaslı tamir gördü" der ve tekkenin tarihini daha geniş ele alır (93:250,252-53):

Mimar Acem Mescit ve Tekkesi

Sünbüliyye'nin Şeyh Yunus kolu. Diğer adı Acem İsa Ali Bey Mescit ve Tekkesi. Mevlanakapı dahilinde, mukabele günü çarşamba. H.930'da inşa olunarak meşihat vaz' edilmiştir.

Mimar Acem İsa, Mimar Sinan'dan evvel reîsü'l-mimar (mimarbaşı olan) zattır ve Çarşamba'daki Sultan Selim Câmi'-i şerîfinin mimarıdır. 946'ya kadar yaşamıştır.

İlk şeyhi Hazret-i Sünbül Sinan'ın hulefâsından Sarı Osman Efendi'dir. Ondan sonra Merkez Efendi Türbesi'nin cümle kapısı yanında medfun bulunan Mustafa ve Hasan Efendiler meşihat etmişlerdir.

Bilâhare 1091'de vefat eden ve son şeyh Mustafa İzzet Efendi'nin söylediğine göre Mevleviyye'den olan Ceybî İsmail Efendi şeyh olmuştur. Ceybî İsmail Efendi'nin kabri, mescidin mihrabı önündeki haziresinde Mevlevihane Caddesi'ne nazır parmaklıklı pencerelerin önündedir. Başında sikke, Nakşî tâcı vardır.

Ceybî İsmail Efendi'nin vefatıyla yerine Ahmed Vecdî Efendi geçmiştir. Son şeyh Mustafa İzzet Efendi, bu zatın Bayramiyye'den olduğunu söylemekte ise de mescidin haziresindeki mezarında büyük Sünbülî tâcı ile yatmaktadır. H.1114'te vefat eden bu zattan sonra Şeyh İsmail Efendi, onun H.1153'te vefatını müteakip Mehmed Emin Efendi icrâ-yı meşîhat etmişlerdir.

Mehmed Emin Efendi H.1170'te irtihal etmiş ve dergâh çocuklarına kalmıştır. Uzun müddet çocukları tarafından idare edilen meşihat sonradan Fındıklı'da Şeyh Yunus Hilmi Efendi hulefâsından ve "Hacı Sofu" denilen Hacı Mustafa Sufî Efendi'ye tevcih olunmuştur.

Fahrî'nin tamir manzumesi (93:251)

Hacı Sofu'nun 1289'da vefatıyla yerine oğlu ve şeyhi olan Yunus Hilmi Efendi'nin halifesi yorgancı esnafından Mehmed Arif Efendi meşihate geçmiştir.

Mehmed Arif Efendi 1324 gayesine kadar meşihatta bulunduktan sonra vefatıyla yerine oğlu ve halifesi Mustafa İzzet Efendi geçmiştir. Mustafa İzzet Efendi, dergâhın üçüncü banisi ve hâlen mescidin müezzin ve kayyımı bulunmaktadır. Şimdi Ankara'da bulunan askerî kâtiplerden küçük kardeşi Ömer Rıza Efendi kendi halifesidir, ondan başka kimseye hilâfet vermemiştir.

Dergâh, banisi zamanından sonra iki defa müceddeden inşa edilmiştir: Birincisi Şeyh Mehmed Arif Efendi tarafından; ikincisi de oğlu Şeyh Mustafa İzzet Efendi'dir ki tekkenin yerini Meclis-i Meşâyih kararıyla arsa olarak almış ve kesesinden yaptırmıştır ki tekkenin üçüncü yapılışıdır. Şeyh meşrutasının tâkındaki kitabede Ahmed Bahâî Efendi tarafından söylenilen tarih manzumesinde buna işaret olunuyor.

Mimar Acem Tekkesi son şeyhi Mustafa izzet Efendi (93:245)

Revnakoğlu'nun yukarıda "Mehmed Emin Efendi H.1170'te irtihal etmiş ve dergâh çocuklarına kalmıştır" dedikten sonra birçok şeyhi silsilede atladığını, ancak bir başka notunda (93:260-62) Zakirzâde Şükrü'den bu arayı tamamladığını kaydedelim.

Son şeyh Mustafa İzzet'i yakından tanıyan Revnakoğlu, ona dair daha mufassal bilgiler verir (57-56):

Kendisinden sonra oğlu Hacı Sofuzâde Mustafa İzzet Albulut posta geçti. O civarda muntazam devran ettirmekte şöhret yapmışlardan biri de bu zattır. Devran esnasında biraz büyükçe olan ayağı ile çivi çakar gibi tahtaya pat pat vurmasından o çevrede "Çivici Şeyh" diye bilinmişti. Şehremini'de Nazmizâde Tekkesi'nde ve Kumkapı'da İbrahim Paşa Câmi'-i şerîfindeki Muhsine Hatun Zaviyesi'nde ve Şehremini'deki Remlî Tekkesi'nde Şeyh Rıza Efendi'nin ihtiyarlığı ve gözlerinin görmemesi yüzünden bir müddet vekâlet de etmişti. Yalnız küçük kardeşi binbaşılıktan emekli Ömer Rıza Bey'e hilâfet vermiştir.

Yaz kış aba giyer, süt beyaz arakiye üzerine ince yeşil tülbent sarardı. Çekirdekten ve tekkeden yetişmiş olduğu için her hâliyle derviş adamdı. Gören, tekke şeyhi diyemezdi. Fakir olmasına rağmen fukara babası, fukara hâdimiydi. Pek sanatlı, oymalı nadide kuş kafesleri yapar, bunları ekâbire ve saraya satar, parasıyla fukara doyururdu, bu sebeple "Kafesçi Şeyh Efendi", "Kafesçi Mustafa Efendi" derlerdi.

Mimar Acem Tekkesi bir zamanlar şeyh meşrutası (93:235)

Şehremini'deki Sinâniyye'den Zekâîzâde Tekkesi'nde Ramazân-ı şerîfin ilk gecesine mahsus Hazret-i Ümmî Sinân'ın dualı bir nezri olan büyük iftarda aşçılık eder, zevken ve teberrüken de bu dergâhın daimî surette kahve nakipliğini yapardı.

Son zamanlarda tekkesinin harap odasına kapanmış gibiydi. Fevkalâde bir lüzum olmayınca dışarıya çıkmıyordu. Muhakkak ki fukarâ-yı sâbirîn zümresinden sayılacak hâl ehli, afif, salih bir zattı. Sıkıntılı günlerde bile kimseye ihtiyaç arz etmedi, bununla beraber gelen misafirlerini izaz ve ikram etmeden göndermezdi.

Kafasında defterler dolduracak hatırat ve tarih yazanlara malzeme olacak bir yığın malûmat ve mazbûtât vardı. Gördüğünü ve dinlediğini unutmayan sapasağlam bir hafızaya malikti.

4 Nisan 1950 tarihinde 84 yaşında olduğu hâlde kısmen münzevi yaşadığı kimsenin eski şeyh odasında kimsenin haberi olmadan sessiz sedasız göçüverdi.

Revnakoğlu büsbütün kaybolan Mimar Acem Tekkesi'nin kapısında (93:234)

> Son zamanlarda geçimi olan kuş kafesi yapmasını, babasının eski dervişlerinden kanarya mütehassısı Guguk Mustafa Dede'den öğrenmişti.
>
> Merkez Efendi haziresinde türbe-i şerîfeye giderken sağda, ortalarda, annesi Dervişe Şerife Habibe Bacı'nın göğsünde Sünbülî tâcı bulunan talik yazılı, mensur kitabeli mezarının bitişiğinde yatıyor. Baş ucundaki beyaz mermere yeni harflerle şunları yazmışlar: "Mimar Camii şeyhi Mustafa, rûhuna fâtiha. Ölümü 19-4-1950, yaşı 84."

Revnakoğlu, bir başka notunda Mustafa İzzet Efendi'yi şöyle özetler (93:260):

> Şeyh Mustafa İzzet Albulut merhum, "Kuşbaz Mustafa", "Çivici Mustafa", "Hacı Sofuzâde", "Tatar Mustafa Efendi" diye maruftur. Tekkenin son şeyhi bulunan bu zat, hakikaten babacan bir adamdı. İstanbul Halvetî meşâyihi içinde pek fakir ve garip, fakat en sehî ve mükrim olanlardan biriydi. Yalnız saka ve kanarya kafesi yapmak suretiyle geçinirdi. Fukaraya bol lokma çıkarır, âşıkane vecd içinde ağlayarak ve sık sık ayak vurarak saatlerce devran ettirir, zikr-i şerîfi sabahlara kadar yorulmadan ve durmadan uzattığı olurdu. Pek çok hatırat ve mahfuzatı vardı, fakir kendisinden pek istifade ettim. Mimar Acem Câmi'-i şerîfi müezzinliğinden daimî mezuniyete çıkmıştı. 1950'de göçtü.

Tekkenin zikir adabında (93:251) "Dergâh-ı şerîf Sünbüliyye'nin Yunus Efendi kolundan geldiği için esnâ-yı zikrde vird-i Yahya'yı bazı ilâveler yapılmak suretiyle okurlar" diyen Revnakoğlu tekkenin kapıları üstünde yer alan iki kitabenin metnine ve fotoğrafına yer verir (93:252):

Mimar Acem Tekkesi meşrutasındaki kitabe (93:245)

Mimar Acem Tekkesi kapısındaki kitabe (93:245)

Mimar Acem Tekkesi kapısındaki kitabenin bugünkü hâli

Hû
Taâlallâh yapıldı dergeh-i feyz-âver-i Mi'mâr
Gelin ey mü'minîn ihlâs ile zikr eyleyin her bâr (atîk 930, cedîd 1329)

Diğeri "taliktir, ortasında tuğra, iki yanında Sünbülî tâcı vardı" (93:252):

Dilâ şu devr-i meşrûtiyyet-i Sultan Mehemmed'de
Yapıldı ma'rifet-cûyân-ı Mevlâ'ya tecellîgâh

Bu himmet rûh-ı pîr-i a'zamı şâd etti bî-şübhe
Ki olmuştu nice yıl cilve-zâr-ı mürşidân-ı râh

Edip takdîr sa'y-ı Mustafa İzzet Efendi'yi
Olur şâdân kulûb-ı sâlikân-ı Sünbülî her gâh

Bahâî dürretü't-tâc eylesin târîhimi pîrân
Yapıldı dil-nişîn bu dergeh-i dil-cû bi-fazlillâh, 1329.

Mimar Acem Tekkesi haziresinde medfun olanlar (93:61-62):

Başında büyük Sünbülî tâcı, talik: "Küllü men aleyhâ fân - Küllü şey'in yemûtu ve hüve hayyün lâ yemûtu - Tarîkat-ı aliyye-i Sünbüliyye meşâyih-i kirâmından fahrü's-sâlikîn eş-Şeyh Yunus Hilmi Efendi hazretlerinin hulefâlarından ve bu dergâh-ı şerîfin seccâde-nişînlerinden el-merhûm el-magfûr es-Seyyid eş-Şeyh el-Hâc Mustafa Sufî Efendi'nin rûhıyıçun rızâen lillâhi taâlâ el-fâtiha, 15 Safer 1280 yevm-i çehârşenbe."

Başında büyük Sünbülî tâcı, büyük sülüs: "Yâ Hû - Mimar şeyhi es-Seyyid Mehmed Emin Efendi rûhıyıçun el-fâtiha, 1170."

Başında Kâdirî-i Nakşî tâcı, nesih, taşı ince: "Merhûm ve magfûrun leh el-âlimü'l-kâmilü'l-mükemmilü'l-ârif uşşâk-ı ilâhî hazret-i pîrim Şeyh Ceybî İsmail Efendi rûhıyıçun fâtiha, 1091."

Başında Sünbülî tâcı, sülüs: "Allâhu subhânehu ve taâlâ - Mimar şeyhi es-Seyyid eş-Şeyh İsmail Efendi kuluna rahmet eyleye, âmîn el-fâtiha, 21 Zilhicce 1153."

Büyük sülüs, başında gayet büyük Sünbülî tâcı: "Merhûm ve magfûrun leh Mimar şeyhi Seyyid Ahmed Vecdî Efendi'nin rûhıyıçun el-fâtiha, 1114."

Mimar Acem Tekkesi şeyhi Ahmed Vecdî Efendi

Mimar Acem
Tekkesi şeyhi
Mehmed Nesib
Efendi

İmameli, sülüs: "Macuncu Hatibzâde Tâhir Mehmed Efendi rûhıyıçun el-fâtiha, 1181."

Sülüs, imameli, mihrap önünde: "Evliya hocası, Macuncu Kasım Camii hatibi Hafız Osman Efendi rûhıyıçun el-fâtiha, 1182."

Başında Sünbülî tâcı, nesih: "el-Fâtiha - Remziyâ mersiye-gûyân dediler târîhini - Seyyid Abdülhû'ya me'vâ gülşen-i cinân ola, 1151."

Başında büyük Kâdirî tâcı, büyük sülüs, mihrabın önünde: "Yâ Hû - Tarîk-i Abdülkâdiriyye'den es-Seyyid eş-Şeyh merhûm cennet-mekân firdevs-âşiyân Emin Efendi'nin rûh-ı şerîfleri için rızâen lillâhi fâtiha, 27 Cemaziyelevvel 1249."

Başında Sünbülî tâcı, büyük sülüs: "Mimar Şeyhizâde merhûm ve magfûrun leh Şeyh Seyyid Ahmed rûhıyıçun el-fâtiha, 1153."

Başında Sünbülî tâcı, büyük sülüs: "el-Bâkî Hüvallâh - Mimar Şeyhizâde Çelebi Efendi es-Seyyid Mehmed Nesib rûhıyıçun el-fâtiha, 1178."

Sülüs, başında küçük tâc-ı şerîf: "Yâ Hû - Merhûm el-magfûr Seyyid Mustafa el-Muhtâr rûhıyıçun el-fâtiha, 13 Şaban 1164."

Gavsi Tekkesi - Numan Efendi Zaviyesi

Mimar Acem Tekkesi ve Câmi'-i şerîfinden ayrılıp Elif Lamet Sokağı'na giriyor ve bu sokaktan sola dönen Mimar Kasım Caddesi'ni geçiyoruz, sadece haziresi kalmış sağda 52 numaralı yapının önünde duruyoruz. Burası Gavsi Tekkesi - Numan Efendi Zaviyesi'ydi.
(Şehremini Mahallesi, 1473 ada, 13 parsel)

Şimdi küçük bir gecekondu önünde sadece haziresi kalan tekke 1894 depreminde yıkılmıştı. Ayinler bu tarihten sonra tekkenin bostan kulübelerinde yapılıyordu.

Revnakoğlu, tekkenin kuruluş tarihini hazirede yatan Gavsî Efendi'nin başında Eşrefiyye tâc-ı şerîfi bulunan mistarlı beyaz mermer taşında sülüsle yazılı "Yâ Hû - Tarîkat-i aliyye-i Kâdirî ricâlinden Gavsî Efendi hazretlerinin rûhıyıçun fâtiha, 1090. Ketebehu Halil" metnindeki tarihe dikkat çekmiş ve şu bilgiyi vermişti (62:144):

> Tekke, Kâdiriyye'nin Eşrefiyye kolundandır. Şehremini – Aydın Kethüda, yeni İbrahim Çavuş Mahallesi, eski Mimar Çarşısı Sokağı, yeni Mimar Kasım Caddesi, eski 66, yeni 58 numaradadır. Tekkeyi uyandıran Şeyh Gavsî Mustafa Efendi. Şeyh Gavsî Efendi'ye "Misvaklı'nın oğlu" derler. "Misvaklı" denilen babasıdır ki Aydın Kethüda Camii'nin imamıdır.

Şeyh Gavsî Mustafa Efendi'nin haziredeki mezar taşı

Yukarıda, Mustafa Gavsî'nin mezar taşında yazan H.1090 tarihi, Gavsî'nin vefat tarihi değil, tekkenin açılış tarihidir. Revnakoğlu Şeyh Gavsî'nin ve bu hazirede birkaç kitabenin hattatı olan Halil Efendi için de (62:144) "Son şeyhin pederi Muhyiddin Efendi'nin cezbeli dervişlerinden işrete müptelâ bir zattı" kaydını düşer. Hattatımız, H.1332'de vefat eden Şeyh Muhyiddin'in halifesiydi, tekkenin ilk şeyhinin vefat tarihiyle tekkenin küşat tarihini karıştırmıştı. Şeyh Gavsî, H.1090'da değil, H.1171'de vefat etmişti. Her hâlde mezar kitabesi şeyhin vefatından çok sonra yazılmıştı.

Revnakoğlu, Kâdiriyye tarikatına ait bu tekke için "Mevlanakapı kurbünde Yayla nam mahalde Aydın Kethüda Mahallesi'ndedir" dedikten sonra tekkeye dair Muhyiddin Efendi'nin tomarında olan malûmatı tamamıyla aktarır (62:121,124-28):

Gavsî Tekkesi şeyhlerinin isimleri ve vefat tarihlerinin yazılı olduğu mezar taşı

Cuma günleri ayin icra olunur. "Gavsi Baba Tekkesi" de denilir. Mevlanakapı civarında Mimar Acem kurbünde Aydın Kethüda Mahallesi'ndedir; bir adı da "Numan Efendi Zaviyesi"dir.

*Hadîkatü'l-Cevâmi"*e göre, Yayla Mescidi zikrinde beyan eder ki (I, 219) 400 Mushaf-ı şerîf yazan ve bu mescidin imamı bulunan Ramazan Efendi, Yenikapı'da bina ettirdiği Kâdiriyye zaviyesi civarında defnolundu. Zâviye-i mezkûrede Gavsî Şeyh Mustafa Efendi dahi medfundur" diye nakleder.

Vakfiye şurûtu: Evlâdımdan ve evlâd-ı evlâdımdan zükûr ve inâs kebîrine ola ve meşihat zükûruna ola, ba'de'l-inkırâz akrabamdan aslahı şeyh ola, bulunmazsa hulefâmızdan şeyh ola.

Gavsî Tekkesi Şeyhleri:

Şeyh Mustafa Gavsî Efendi b. İbrahim b. Ömer: Hekimoğlu şeyhi Enfîzâde Şeyh Mehmed Rıza Efendi'nin halifesidir. İrtihali 1171.

Not: Tomarda Şeyh Mustafa Gavsî'den sonra posta geçen Şeyh Numan Efendi atlanmıştır, Revnakoğlu bunu tashih eder, (62:144) "Gavsî Mustafa Efendi'nin vefatıyla oğlu Seyyid Numan Efendi şeyh oldu" der. Tekkenin bir diğer adı olan "Numan Efendi Zaviyesi" bu şeyhin tesiriyleydi.

Şeyh Mehmed Râşid Efendi (Gavsîzâde): 12 Rebiülevvel 1281 tarihinde rıhlet.

Tevliyet ciheti 1310 tarihinde vâkıfın oğlu Numan Efendi evlâdından Şeyh Muhyi Efendi uhdesine, pederi vefatında sagîrü's-sinn bulunmakla hilâfete sinni müsait bulunmayıp tabutundan alınan pederinin tâcını ba'de'd-defn mezbur Muhyi Efendi'nin başına pederinin halifesi Çadırcı Kelâmî şeyhi Râşid Efendi koymuştur.

Oğlu Şeyh Muhyi Efendi (Mehmed Muhyiddin Efendi): Selh-i Safer 1322 pazartesi günü irtihal etmiştir. Mumaileyh kalendermeşrep, saf bir kimsedir, istikameti vardır.

Tekke gayet harap ve yıkılmak derecesine gelmiş ve bir taraftan medâr-ı ümîdi bulunmamışken tekkenin karşısında kâin bir hanım münasebeti ile Müşir Şevket Paşa'ya aksettirilip o münasebetle tekke mükemmel surette bu kere 1317 tarihinde tamir ve tecdid olunmuştur. Tekkesine defnolunmuştur.

Şeyh Muhyî Efendi'nin haziredeki mezar taşında (62:144): "Göğsünde Kâdirî tâc-ı şerîfi. Mistarlı kitabesi sarıya boyalı, beyaz mermer taş: Lâ ilâhe illallah Muhammedün resûlullâh – Tarîkat-i aliyye-i Kâdiriyye'den Gavsîzâde es-Seyyid eş-Şeyh Mehmed Râşid Efendi'nin mahdumu postnişin es-Seyyid eş-Şeyh Mehmed Muhyiddin Efendi'nin

rûhıyıçun el-fâtiha, selh-i Safer 1322."

Revnakoğlu kitabeyi tashih eder, şeyh için "13 Mayıs 1319 tarihinde göçmüştür, bu tarih taşında yazıyla değildir" der.

Revnakoğlu, Şeyh Mehmed Muhyiddin Efendi'nin hulefasını şöyle sıralar (62:145):

> Tek oğlu Ali Rıza (Akçakoca) Efendi.
>
> Defterhane memurluğundan mütekait Mazhar Beyefendi merhum: Dergâhların seddinden biraz önce göçtü.
>
> Diğer bir halifesi de Hafız Hasan Efendi merhum tekkenin zakirlerinden ve Üsküdar'daki Bulgurlu Câmi'-i şerîfinin müezziniydi; on sene önce göçmüştür.
>
> Defterhane memurluğundan emekli Azmi Efendi merhum.
>
> Mehmed Raşid Efendi'nin bir halifesi Şeyh Mustafa Efendi merhumdur: Havas ile melûf imiş. Aydın Kethüda Mahallelidir.
>
> Fatihli Saraç Adem Efendi merhum.
>
> Haydarîhane şeyhi Şeyh Hakkı Efendi merhum.

Gavsî Tekkesi'nin bulunduğu yerde yapılan gecekondu (Belediye arşivinden)

Gavsî Tekkesi haziresi (Belediye arşivinden)

Revnakoğlu tekkenin son şeyhi için "Son şeyh Ali Rıza Efendi, Akçakoca gümrük muayene memurluğundan emeklidir" bilgisini verir. Muhyiddin Efendi ise tomarında tekkenin bu şeyhi için menfi bir dil kullanır:

> Oğlu Rıza Efendi (hayattadır): Mumaileyh gümrük ketebesindendir ve gürûh-ı cebâkindendir. Dürüst evrâd-ı şerîf kıraat edemediği hâlde irae edilen vechle imtihanı da teshil edildi aile hatırı için. Bunun üzerine târîh-i tevcîhten bir hafta sonra cuma günü

Gavsî Tekkesi, solda iki bina arasında (Belediye arşivinden)

mevlid-i şerîf kıraatinde Hama nakibi tarafından olunan ikdam ve ısrar üzerine erkânsız ve hiç münasebeti dahi olmadığı hâlde zorla postekiye geçirmişler. Şeyhi dervişinden, dervişi şeyhinden iftihar etsinler!

Tekkenin zakirleri (62:145) "Haydarîhane şeyhi Hafız Ahmed Efendi ve Şeyh Abdülaziz Efendi merhum. Zakirbaşı Zekâîzâde Şefik Dede. Remlî şeyhi Raşid Yorgancı merhum. Tekke hulefasından Hafız Hasan Efendi merhum"dular.

Gavsî Tekkesi haziresi:

Mehmed Zeynelabidin Efendi (62:144): Göğsünde Kâdirî tâc-ı şerîfi: "Allah celle celâluhu – Muhammed aleyhisselâm – Lâ ilâhe illallâh Muhammedün resûlullâh – Tarîkat-ı aliyye-i Kâdiriyye'den Gavsîzâde es-Seyyid eş-Şeyh Mehmed Râşid Efendi'nin mahdumu es-Seyyid eş-Şeyh el-Hâc Mehmed Zeynelabidin Efendi'nin rûhıyıçun, 1307, ketebehu Halil."

Şeyh Mehmed Râşid Efendi'nin oğlu Zeynelabidin Efendi

Şeyh Mehmed Râşid Efendi'nin oğlu Zeynelabidin Efendi'nin Revnakoğlu tarafından yapılan kitabe tesbiti

Abdürrezzak Efendi (62:150): Göğsünde tâc-ı şerîf, mistarlı beyaz mermer taş: "Lâ ilâhe illallâh Muhammedün resûlullâh – Tarîkat-ı aliyye-i Kâdiriyye'den merhûm Gavsîzâde es-Seyyid eş-Şeyh Mehmed Râşid Efendi'nin mahdumu es-Seyyid eş-Şeyh merhûm Abdürrezzak Efendi'nin rûhıyıçun el-fâtiha, 16 Mart 1291."

Mehmed Râşid Efendi'nin ikinci oğlu ve halifesidir. Evkafta mümeyyiz bulunan bu zata "Abdi Efendi" derler. "Şeyh Abdi Efendi" denilen Abdürrezzak Efendi'nin oğlu Atâ Efendi, Merkez Efendi türbedarıydı, aynı zamanda mükemmel kıyam reisliği olan bu zata "Deli Atâ" yahut "Derviş Atâ" derlerdi ve bununla da müftehirdi. Zakirliği de vardır, zikri iyi idare ederdi.

Hazirede medfun diğer kişiler için bkz. 62:144-50.

Aydın Kethüda Camii - Kurşunlu Tekkesi

Gavsî Tekkesi önünden geçen Mimar Kasım Caddesi'nde ilerliyoruz. Caddenin sonunda sağda Aydın Kethüda – Kurşunlu Camii ve Tekkesi önünde duruyoruz.
(Şehremini Mahallesi, 1473 ada, 22 parsel)

II. Beyazıt'ın vezirlerinden Davud Ağa'nın kethüdası Aydın Kethüda tarafından yaptırılan camiye daha sonra meşihat konmuş, ancak tekke son şeyhi Mustafa Huffî'nin 1760'ta vefatıyla son bulmuştu. Revnakoğlu, bu camide tekkeyi uyandıran şeyhleri kısaca sıralar (169:19-21):

Şeyh Bali Efendi.

Şeyh Ahmed Şehdî Efendi: Hüseyin Evhadî hulefâsından Tophaneli Hasan Efendi'nin halifesidir ve Eyüp'teki Balçıkî Abdullah Efendi Tekkesi'nin sertarîkidir.

Şeyh Mustafa Efendi: H.1171'de göçmüş, Ümmî Sinan Tekkesi'ne sırlanmıştır.

Şeyh Halil Osman Efendi: Hüseyin Evhadî halifelerindendir. Yayla'da Şeyh Haffâf – Kadızâde Tekkesi'yle Silivrikapı'daki Yolgeçen Tekkesi'nin de şeyhidir. Silivrikapı'da medfun.

Cihangir şeyhi İbrahim Hakkı Efendi

Oğlu Şeyh İbrahim Efendi: Aynı şekilde iki dergâhın şeyhidir. 1123'te göçtü. Silivrikapı dışında yatıyor. Başında cesîm Halvetî tâc-ı şerîf vardır. Kitabesi Yolgeçen Tekkesi dosyasında. Draman şeyhi İsa el-Mahvî'nin halifesiydi.

Şeyh Mustafa Huffî Efendi (b. Tavîl): Halvetiyye ve Bayramiyye'den meşhur Şeyh Mahmud Tavîl'in oğludur. İmrahor ve Şeyh Haffâf – Kadızâde Tekkelerinde meşihatı vardır. 22 Cemaziyelevvel 1173'te göçtü.

Not düşelim, Revnakoğlu bu caminin mihrabı önünde medfun Cihangir şeyhi İbrahim Hakkı'nın kitabesine Cihangir Tekkesi dosyasında yer verir (258:373):

Şehremini civarında, eski Aydın Kethüda, şimdiki İbrahim Çavuş Mahallesi'nde Yayla Câmi'-i şerîfi (Kurşunlu) mihrabı önünde, sülüs yazılı, mistarlı, kısa boylu beyaz mermer taş. Başında büyükçe Halvetî tâc-ı şerîfi: "Hû - Cihangir şeyhi merhûm ve magfûr Kurşunlu imamı eş-Şeyh Hafız İbrahim Hakkı Efendi'nin rûhıyıçun fâtiha, 17 Cemaziyelahir 1207." (Tesbit tarihi 3 Ağustos 1948)

Halil Efendi Türbesi

Aydın Kethüda Camii'nin altından geçen Yayla Caddesi'nden sola girip ilerleyeceğiz, ama önce Yayla Caddesi'nin geri kısmında, Evliya Ata Sokağı'na giriyoruz. Sokağın içinde 39 ve 43 numaralı binaların arasında Halil Efendiler Türbesi'ni görüyoruz. (Seyyid Ömer Mahallesi, 1426 ada, 11 parsel)

Şimdi sevimsiz hâliyle binaların arasına sıkışmış türbeyi ve içinde medfun olanları Revnakoğlu 1948'de şöyle tesbit etmişti (144:97-98):

Halil Efendi Türbesi

Şehremini - Uzun Yusuf, eski Küçük Çeşme Sokağı, yeni Evliya Ata Sokağı'nda tamir edilmekte olan ahşap bir evin altında Fatih devrinden kalma olduğu sanılan harap bir türbe içinde beş sanduka görülmektedir. Bunlardan ortadaki büyük sanduka, Celvetiyye meşayihinden Halil Efendi'ye aittir. Evvelce burada yatan ve şimdi merkadi belli olmayan Evliya Ata adındaki zatın manevî kemaline ve kudsiyetine inanıp kendisine türbe olarak burasını seçmiştir. Sağ ve solunda refikası Hafize Bacı ile oğlu, kızı ve damadının sandukaları vardır. Hafize Bacı'nın sandukası önündeki tahta üzerine sülüsle yazılmış kitabesi tamamıyla dökülmüştür. Şeyh Halil Efendi'nin sandukası başında güç hâl ile okunan kitabe de yine tahta üzerine siyah renkte hafif oymalı olup nesih yazı ile yazılmıştır. Tahtada kalan parça şudur: "Celvetî Şeyh Halil ârif-i sırr-ı tevhîd - Mahrem-i ilm-i ledün zât-ı şerîf... - Vâiz-i cum'a-i Sultan Selim... - Âlim ü âmil ve mahbûb-ı kulûb-ı ehl-i îmân - Fahr-i erbâb-ı kemâlât azîz... - Âlem-i kudse urûc eyledi rûh-ı pâki - ... duâ birle denildi târîh - ... ede me'vâ Halil'i, 1181" (Tesbit tarihi 12 Kânûn-ı sânî 1948)

Kelâmî Tekkesi

Aydın Kethüda Camii'nin yanından geçen Yayla Caddesi'nde sola giriyor ve ilerliyoruz. Caddeden sağa dönen Kelâmi Tekkesi Sokağı'na giriyoruz. Sokağın sağına 14 numaralı binanın olduğu yerde Kelâmî Tekkesi vardı. (Şehremini Mahallesi, 1469 ada, 17 parsel)

1930'da vefatından sonra bügüne kadar İstanbul'da hâlâ takipçileriyle tesiri devam eden Erbilli Esad Efendi ve bilhassa muhiti Revnakoğlu'nun notlarına akseder. Henüz halifeleri hayattayken kaleme alınan bu müsveddelerde tekkenin tarihi, Erbilli'nin İstanbul devresi tesbit edilmiştir. Adı Menemen hadisesine karıştırılan bu şeyhin son postnişini olduğu bu tekkenin üzerinde şimdi apartman binası yükseliyor.

Birçok tarikatın hayat bulduğu tekkenin umumî tarihi Revnakoğlu dosyalarında şöyledir (104:156-57):

Kelâmî Tekkesi

Mesken-i ehl-i hevâ me'men-i hayl-i fukarâ
Tekye-i Şeyh Kelâmî sözüm yok aslâ

Şehremini Yayla'da Esekapı çevresinde ve Odabaşı Mahallesi'ndedir, "Odabaşı Tekkesi" diye meşhurdur. Aslında Halvetiyye-i Cihângiriyye iken sonra Rifâ'iyye, Sa'diyye, Kâdiriyye ve Nakşibendiyye'ye geçmiştir. Perşembe günü – cuma geceleri yatsıdan sonra evvelâ Kâdirî ve Sa'dî evrâdı okunur, Kâdirî erkânı icra edilir, sonra da hatm-i hâce okunarak Nakşî usulüne geçilirdi. Son yıllarda cuma gününe çevrildi. İkindiye bir saat kala tevhîdhaneye girilirdi, bir buçuk iki saat içinde çıkılırdı.

1310 zelzelesinde tekke ve câmi'-i şerîf yıkıldıktan sonra mukabele bir müddet şeyh dairesinde icra edildi. Yıkık minare kaidesi bu zelzeleden kalmadır. Son yıllarda Erbilli Hoca Esad Efendi'nin zamanında tekke esaslı tamir gördü. Esad Efendi'yi çok seven Saatçi Tekkesi şeyhi Hafız Ahmed Nailî Efendi'nin maddî – manevî yardımlarıyla tekke yeniden ortaya çıktı. Burasını harabe hâlinde kalmaktan kurtarmak için Esad ve Ahmed Efendiler hakikaten çok çalıştılar.

Mihrap önünde büyük şimşir ağacı dibinde ve demir parmaklık içinde yatan Ese Baba (Aynî Baba) o çevreye isim bırakmış mazinneden bir zattır. Ustuvane şeklindeki şahideleri eski devre ait olup yazısızdır.

Tekkenin son şeyhi Erbilli Şeyh Esad Efendi'ydi (104:159-60):

Erbilli Şeyh Esad Efendi

1264 tarihinde Musul'un Erbil kazasında Hankah Mahallesi'nde doğmuştur. Erbil'deki Hânkâh Camii ve Hâlidî Tekkesi şeyhi Mehmed Said b. Şeyh Hidayetullah Efendi'nin beş oğlundan ikincisidir; pederi de Mevlana Hâlid'in hulefâsındandır.

Esad Efendi, Mısır'da tahsil etmişti. Bizzat yazdığı terceme-i hâlinde 1287 senesinde ulûm-ı zâhireden ve o sene Şeyh Taha el-Harîrî en-Nakşibendî el-Hâlidî'ye intisap edip yine o sene içinde tâlib-i tarîkat olanları talime memur ve 1292 senesinde mürşidinin makamında irşâd-ı ibâda ve 1303 tarihinde Abdülmecid bi-Rifkânî'den de tarîk-i Kâdiriyye'den irşada mezun olduğunu bildiriyor.

Mumaileyh 1305 tarihinden sonra İstanbul'a gelmiş ve Odabaşı'ndaki Kelâmî Tekkesi'ne şeyh ve Meclis-i Meşâyih'e de aza olup 1315'te Musul'a nefy edilmiştir. (O zaman yerine halifelerinden Hoca Ali Yekta Efendi'yi bırakmıştı. Fakat nefy edildiği yer, Bağdat'tır ve 1320'dedir.)

1324'teki i'lân-ı Meşrûtiyet'i müteakip tekrar İstanbul'a gelip bir aralık Meclis-i Meşâyih riyasetinde bulunmuştur. Mezkûr Kelâmî Tekkesi meşihatı uhdesinde bulunduğu hâlde Üsküdar'daki Selimiye Tekkesi'nin meşihatını da üzerine geçirmiştir.

Sultan Reşad dergâha sıkça gelirdi. Esad Efendi'ye bir kupa arabası hediye etmişti.

Mürîdânının, bilhassa hulefâsının kesreti tekkelerin seddinden sonra yine sûret-i hafiyyede neşr-i tarîka devam etmeleri ve 1930 Kânûn-ı sânîsinde Menemen'de zuhur eden kanlı bir irtica hadisesinde mensuplarından bazılarının bulunması zannı, kendinin ve oğlu ile beraber yirmiyi mütecaviz mürit ve hulefâsının idama mahkûmiyetlerine sebep olup ancak seksen beş yaşında bulunduğu cihetle kanunen idam cezası hapse tahvil edilmiş ise de oğlunun ve müntesibânının idamlarından iki gün evvel mevkuf bulunduğu Menemen hapishanesinde ecel-i mev'ûduyla 1349 senesi Ramazân-ı şerîfinin aşr-ı evvelinde (11 Ramazân-ı şerîf 1349 – 30 Kânûn-ı sânî 1931) vefat etmiştir. Menemen kabristanına defnolundu.

Divançesinden başka *Kenzü'l-İrfân*, *Fâtiha-i şerîfe Tefsiri*, *Mektûbât* namlarında birkaç eseri daha vardır. Üniversitedeki yazma divançede elli beşi Fârsî olmak üzere 65 gazeli bir Fârsî 19 tahmis, bir manzum mektup, bir terci-bend-i Fârsî, bir medhiye, iki Arapça gazel, bir nazire ile bir tarih ve mesnevî tarzında 56 beyitli bir tehzîb-i ahlâk manzumesi münderiçtir.

"Ateş" redifli gazeli söyledikten birkaç gün sonra Fatih yangınının zuhur ettiği rivayet olunur.

Osmanlı Tarih ve Encümeni Mecmuası'nın 30 Eylül 1333 tarihli ve 31 sayılı nüshasının 946. sayfasında mürşid-i sâhib-i vukûf-ı hakîkat olan Erbilî Şeyh Esad Efendi hazretlerinin gazel-i hakâyık-eserleri "ateş" rediflidir.

Şeyh Esad Efendi merhumun biraderi kuzâttan Şeyh Abdussamed Efendi merhum, Bayram Paşa Dergâh-ı şerîfi haziresinde medfundur. Kapıdan girince sağda yatıyor, taşı vardır. İşgal sıralarında vefat eylemiştir.

Kendisi Kürt olmadığı hâlde "Kürt Esad Efendi" derlerdi.

Esad Efendi, Erbil'den İstanbul'a geldiği zaman Molla Gürani civarında Kâdiriyye'den Saatçi Şeyh Ahmed Efendi'nin tekkesine, bir müddet de Şehremini'de İnadiye Tekkesi'nde misafir olmuştu. O zaman yalnız bulunuyordu. Gayet ustalıklı mazhar çalardı. Yanağında ve alnının ortasında memleketinin âdeti olan iğne ile yapılmış dövmeler vardı. Ayağında kırmızı yemeni, sırtında entari ve üzerinde maşlah ile gelmişti.

Erbilli Şeyh Esad Efendi

Daha önce Yıldız Umumî Kütüphanesi'nin yanındaki imaretin ve umumî helâların üstündeki odalardan birinde üç gün kadar oturmuş ve ilk zamanlar üç gün kadar tamamıyla aç kaldığı hâlde kimseye hâlini bildirmemiştir.

Babaıali hulefâsından Asım Bey isminde bir zat, Esad Efendi'yi sahabet etmiş ve onun delâleti ile kesb-i iştihâr eylemiştir. Esad Efendi'nin birdenbire şöhret yapmasına başlıca bir sebep de Çapa'daki Derviş Paşazâde Hâlid Paşa'yı ve onun çocuklarını okutmuş olmasıdır. Derviş Paşa ve oğulları o zaman Çapa'da, şimdiki Selçuk Kız Sanat Mektebi'nin bulunduğu konağında oturuyordu.

Beylerbeyi İstavroz Tekkesi şeyhi, "Seyyid Efendi" diye bilinen Şeyh Seyyid Mehmed Said Efendi'den ilm-i hadîs okumuştur.

Erbilî Esad Efendi halifeleri (104:78,87-96):

Hacı Muhyiddin Efendi (Sürmelizâde): Soyadı "Paydar"dır, seksen sekiz yaşındadır. Daha önce Seydişehirli Abdullah Efendi hulefâsından Şeyh Mehmed Hâkî Efendi'den istihlâf olunmuştur. Şimdi Bolu'da bulunuyor. Simitçi fırını işletirdi, oralarda "Sirkeci" diye tanırlar.

Revnakoğlu bir başka yerde bu zatı şöyle anlatır (82:51): Hacı Muhyiddin Efendi, Bolu'da sirkecilik ettiği için "Sirkeci" diye tanınmıştır. Erbilî Esad Efendi'den icazetname almış olmakla beraber daha önce Seydişehirli Hacı Abdullah Efendi hulefâsından Mehmed Hâkî Efendi'den istihlâf olunmuştur. Esad Efendi'ye sonradan gelmiş ve iki erbain çıkarttıktan sonra Esad Efendi'den ayrıca icazet almıştır. Şimdi seksen yaşındadır. Oğlu Ahmed Efendi, Câmi'-i kebîr'in altında sirkecilik ediyor."

Erbilli Şeyh Esad Efendi

Şeyh Zühdü Efendi (Dilâverzâde): Safranboluludur. Karacaahmet'te yatıyor: "Hüve'l-Bâkî – Tarikat-ı Nakşibendiyye'den ve Kelâmî Dergâh-ı şerifi postnişini Şeyh Mehmed Esad Efendi hulefâsından olup Beşiktaş'ta Ekmekçibaşı Ali Ağa Mahallesi imamı merhûm Safranbolulu Dilâverzâde Mehmed Zühdi Efendi rûhuna el-fâtiha, 1330." Kabir numarası 547.

Hacı Bekir Efendi: Tabur imamlığından emeklidir. 8 Şubat 1947'de göçtü. Karacaahmet'te Şehitlik'te yatıyor.

Hacı İbrahim Efendi: Kartal Maltepesi'ne bağlı asıl adı "Taşı Büyük" olan Başı Büyük Köyü'nde Kerim Nine Zaviyesi'nin son olarak şeyhliğinde bulunmuştur. Bahçıvanlıkla geçinirdi.

Şemsi Molla (Hoca Doktor): Doğumu 1281. Fatih'te belediye doktoruydu. Sarıklı olduğundaa "Hoca Doktor" derlerdi. Çarşamba'da otururdu. 1936 Ağustosunda Bursa'da göçtü. Darüşşafaka'nın da doktoruydu.

Bursa Pınarbaşı Mezarlığı'nda, mistarsız, düz, beyaz mermer şahide. Başında kafesî destarlı cesîm ilmiye imamesi. Yeni harflerle: "Hüve'l-Bâkî – Fatih Camii müderrislerinden ve Darüşşafaka Mektebi müessis ve muallimlerinden Mihalıççıklı Mustafa Efendi'nin mahdumu, İstanbul Fatih Belediyesi doktorlarından Mehmed Şemseddin Subaşı'nın rûhuna fâtiha." Taşının arka yüzünde kelime-i tevhîd, Hüve'l-Bâkî, 1328. (Tesbit tarihi 12 Eylül 1962)

Ali Efendi: Türkiye'de ilk enfiye mütehassısı. Esad Efendi'nin küçük oğludur. Büyük oğlu Mehmed Efendi, Erbil'dedir. Menemen hadisesinde idam olundu.

Hafız Mustafa Hulûsî Efendi b. Hacı Hüseyin Efendi (Arınmış): Ilgazlıdır. Memleketinde Hacı Başzâdeler – Hacı Başılar yahut Hacı Başılar'dan Hidayetzâde derler. Anadolukavağı Mescidi'nde (Midillili Ali Reis) 1323'ten beri uzun müddet imamlık ettiği için "Kavak İmamı" derler. Vefatında 81 yaşındaydı. Şeyh Esad Efendi yazları Kavak'a gelir, bu zata misafir kalırdı. Üsküdar Ayazma Camii imam ve hatibi iken (Bundan önce Gemlik'in Umurbey Köyü'nde mektep hocalığında ve oranın camiinin imam ve hatipliğinde bulunmuştu) 1950'de beyin kanamasından göçtü. Karacaahmet'te yatıyor, duvar içindedir. Numarası 390'dır. İstanbul'a geldiği zaman ilk medrese tahsilini Eyüp'te Sokullu Mehmed Paşa Medresesi'nde yapmıştı. Hıfz ve kıraati meşhur Tekirdağlı İsmail Efendi'dendir.

Hacı Hüseyin Hüsameddin Efendi – Şeyh Hüseyin Efendi (Müderris): Kastamonuludur, "Hüsam Efendi" derler. Kastamonu'nun Cide kazasında uzun zaman müftülük ettiğinden "Cide Müftüsü" diye bilinir. Esad Efendi sonradan "Cide Şeyhi" demiştir. Orada medrese yaptırmış, ders okutmuş, bir hayli talebe yetiştirmiştir. Kendisi Küçük Ayasofya'da Sofu İbrahim Efendi'den ders görmüş ondan icazet almıştı. 1927 senesi hacc-ı şerîf esnasında Arafat'ta vâsıl ilallâh oldu.

İbrahim Efendi (Laz): Rizelidir. Alay imamlığında bulunmuştur. "Laz İbrahim Efendi" derler. Cerbezeli bir zattı. Menemen hadisesine karışanlardandır, orada idam edildi.

Hüseyin Hilmi Efendi (Müneccimbaşı): Çengelköy'de bir câmi'-i şerîfte usul icra eylemiştir. 1924 Eylülünde göçtü, Edirnekapı'da yatıyor.

Hacı Yekta Efendi: Erbilî Esad Efendi'nin ilk maruf halifesidir. İstanbulludur. Ayasofya dersiamlarından ve huzur hocalarındandı. Harbiye Nezareti içindeki câmi'-i şerîfte Buhârî-i şerîf mukarriri ve Menşe-i Küttâb-ı Askerî'de Arabî muallimi olarak ilme ve İslâm'a hizmet etmiş, hayli talebe yetiştirmişti. Eyüp Hüsrev Paşa Kütüphanesi'nin baş hâfız-ı kütüblüğünde bulundu. Esad Efendi, Sultan Hamîd devrinde Erbil'e sürüldüğü zaman yerine Hacı Yekta Efendi'yi bırakmıştı. İçi karanlık, kalbi paslı olanları keşfeder, huzuruna almazmış; ihlâs, istidat gördüklerini teslîk edermiş. İlmen de hâlen de olgun insandı.

Eyüp Kırkmerdivenler'de birinci toprak sokakta ve girince karşıya gelen set üstünde, etrafı parmaklıkla çevrili aile kabristanı. Başlıksız, mistarsız baş şahideye talik kitabe taşın içine gömülerek yazılmıştır: "Hüve'l-Bâkî – Allah diyen kalp aldanmaz – İki cihânda mahrûm kalmaz. Meşâyih-i kirâmdan huzur hocası es-Seyyid el-Hâc Ali Yekta Efendi'nin rûhuna el-fâtiha, 1325."

Dışarıda parmaklık üzerinde dört köşeli beyaz mermerde sülüsle: "Lâ ilâhe illallâh Muhammedün resûlullâh - Hâzâ kabrü Seyyid Ali min ecilleti'l-meşâyihi'n-Nakşibendiyye, 1326."

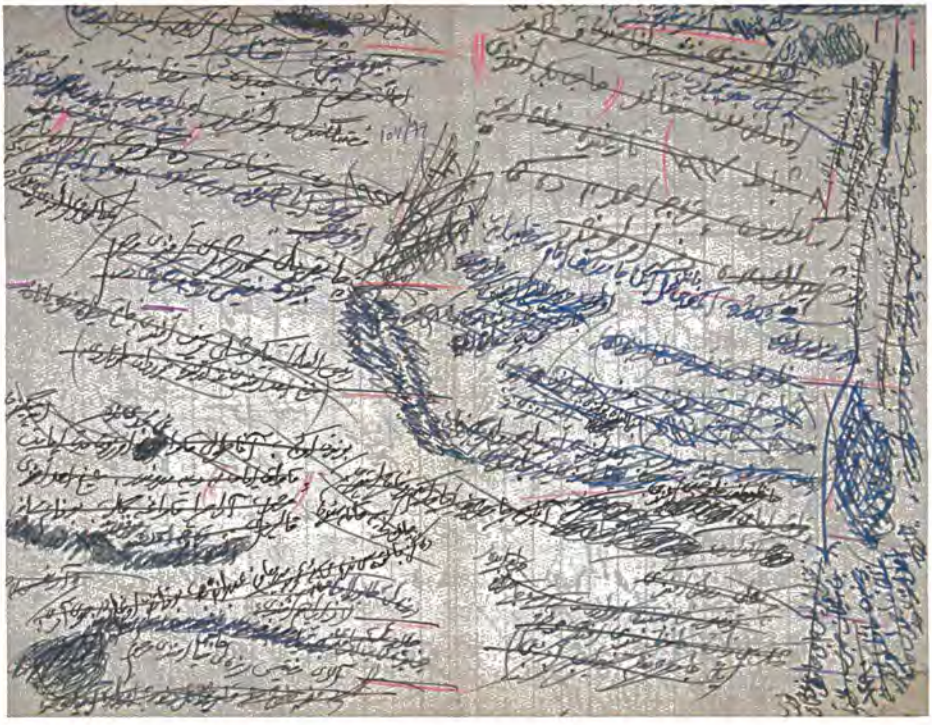
Hacı Hafız Osman Nuri Efendi b. Süleyman Sabri: Doğumu 1290. Bir senede hafız olmuştu. Sultanahmetli Hafız Esad Efendi'nin talebesindendir. Beşiktaş'ta Ekmekçibaşı Ali Ağa Câmi'-i şerîfi, imam ve hatibi iken daimî mezuniyete çıkarıldı. Safranboluludur.

Hacı Sami Efendi: Adanalıdır ve eski hukukçulardandır. Erenköy'de oturuyor.

Mustafa Efendi (Çerkeşli): Kumkapı Nişancısı'nda oturuyor.

Kazasker Yusuf Efendi (Tikveşli): "Tikveşli Hoca" derler. Şeyh Esad Efendi'nin önünde buhurdan tutardı. Fatih haziresinde yatıyor. Taşında "reîsü'l-ulemâ" olduğu yazılıdır. Otlukçu Yokuşu'nda oturudu. Huzur hocalığı da vardır.

Revnakoğlu'nun Erbilli Esad Efendi notlarından (104:161)

Şeyh Nureddin Efendi: Kastamonuludur.

Mehmed Rüşdü Efendi (Çankırılı): Beşiktaş müftüsü Kimyagî Hacı Fuad Efendi'nin pederidir. Cide Müftüsü ile beraber okumuştu. Kumkapı Muhsine Hatun Camii'nin imamıydı. (138:190,66) Esad Efendi'nin hulefâsından Çankırılı Rüşdü Efendi'ye ulema arasında "Sarıkçı" derlerdi.

Ali Efendi: Samatya'da Hüseyin Ağa Câmi'-i şerîfi imamıydı.

Halil Fevzi Efendi: Akçakocalıdır, Düzceli olarak tanınmıştır. 1950 yılında göçtü.

Hüseyin Hilmi Efendi: Erbilî Şeyh Esad Efendi halifelerindendir. Çengelköy'de Hamallar İskelesi Camii'nde Nakşibendiyye usulüyle hatm-i hâce yaptırır, zikir ettirirdi, 1920'den vefatına kadar devam etmiştir.

Müftüzâde Şeyh Abdurrahman Efendi: Bursa'da Baba Zakir Mahallesi'nde (Bu mahalle, Yeşil'in cenup tarafındadır) Nakşibendiyye'den Selâmî Efendi Tekkesi'nin son şeyhiydi.

3 Recep 1333 – 15 Mayıs 1330 tarihli Cerîde-i İlmiyye'nin 1. sayısından (104:158): "Meclis-i Meşâyih hey'et-i hâzırasının tebdiliyle riyasetine Kelâmî Dergâh-ı şerîfi şeyhi Erbilî Esad Efendi ve azalıklarına Yenikapı Mevlevîhanesi şeyhi Abdülbaki Dede ve Hazret-i Hüdâî şeyhi Gülşen Efendiler tayin olunmuştur. (22 Cemaziyelahir 1332)"

Revnakoğlu, Kelâmî Tekkesi'nin Şeyh Esad dönemindeki zikir usulünü de notlarında aksettirir (104:79,81):

> Kelâmî Dergâh-ı şerîfi: Cuma günleri ikindiye bir saat kala tevhîdhaneye girilir. Şeyh efendi, arkası mihraba dönük, yüzü hâzırûna müteveccih olarak oturmuştur. En önce kendisi "lillâhi el-fâtiha!" der. "Estaîzu billâhi innallâhe ve melâiketehu..." âyet-i celîlesini okur. Ondan sonra Kâdiriyye evrâd-ı şerîfindeki salavât-ı şerîfeye başlanır, sonuna kadar cehren okunur. Sonra aşr-i şerîf okunur. Ekseriya Hafız Sami Efendi okurdu.
>
> "Fa'lem ennehu lâ ilâhe illallâh" diye tevhîd-i şerîfe girilir. Düz şekilde bir müddet devam eder, bitince aşr-i şerîf tilâvet edilir. Sonra lafza-i celâle başlanır. Bu da bir müddet sürer, yine aşr-i şerîf okunur. Akabinde biri tarafından (ekseriya Yeni Cami hatibi Hayri Efendi) manzum silsile-i şerîfeyi kıraat edilir. Ondan sonra hatm-i hâcegândan hatm-i İmam Rabbanî okunur, şu şekildedir:
>
> Şeyh efendi "estagfirullâh" demesiyle cemaat de gizlice istiğfar okur. Ondan sonra yüz defa salavât-ı şerîfe, beş yüz defa "lâ havle velâ kuvvete illâ billâhi", en sonra "el-aliyyü'l-azîm." Tekrar hatm-i bâkî denilen kısma geçilir, tekrar salavât-ı şerîfe yüz adet, beş yüz adet "Yâ Bâkî, ente'l-bâkî", salavât-ı şerîfe yüz adet, tekrar yüz adet salavât-ı şerîfe, lâ-havle'yi cehren beş defa ibtida eder.

En başa dönersek, Kelâmî Tekkesi, Halvetiyye'nin Cihangiriyye koluna bağlı bir şube olarak uyandırıldı. İlk şeyh, tekkeye adını da veren Kelâmî Mustafa Efendi'ydi (104:155):

> Kelâmî Mustafa Efendi, Halvetiyye'dendir. Tekkenin ilk şeyhidir. Manevî kemal sahibi olmakla tanınmıştır. Şeyh Fethullah Cihangirî'nin halifelerindendir. H.1151 tarihinde göçmüştür. Merkez Efendi haziresinde, türbe arkasında, kapı yanında yatıyor. Başında muazzam Halvetî tâc-ı şerîfi vardır. Çapraz mistarlı, ince nesih yazılı baş şahidesinde şu güzel tarihi okuyoruz:
>
> *Yâ Hû*
> *Tarîkat-ı Halvetî'den şeyh-i kâmil-i rûşen-dil*
> *Kelâmî Mustafa Efendi oldu âzim-i ukbâ*
> *Hesâb ettikte geldi bâ-duâ fevtine bu târîh*
> *Kelâmî'nin makâmı ola yâ Rabbi cennetü'l-me'vâ, 1151.*

Kelâmî Mustafa Efendi'den sonra halifesi ve kardeşi çocuğu Ahmed Efendi (ö.H.1168), onun vefatıyla bu sefer Kelâmî Mustafa Efendi'nin halifesi ve kendi oğlu Feyzullah Efendi (ö.H.1183) posta oturdu. Bu son şeyh "Kelâmîzâde" diye maruftu. Dede İbrahim Efendi'yle bu tekkenin Cihangiriyye devri kapandı (104:154):

> Dede İbrahim Efendi, Şeyh Ahmed Efendi'nin oğlu ve halifesidir. Mahviyet sahibi bir zat olduğundan "şeyh" unvanını kullanmamıştır. Şeyhlik makamın-

da pek az bulunmuştur. 1186'da vefat ederek Merkez Efendi haziresine sırlanmıştır. Türbe arkası kapısı yanında Kelâmî Mustafa Efendi'nin ayak ucunda yatıyor. Başında cesîm Halvetî tâcı vardır. Nesihle yazılmış kitabesi şöyledir: "Yâ Hû- Merhûm ve magfûr Kelâmî Efendi tekkesinde postnişin olan eş-Şeyh Ahmed Efendizâde Dede İbrahim Efendi rûhıyıçun el-fâtiha, 20 Rebiülevvel 1186."

Tekke bu sefer Sa'diyye şeyhlerinden İbrahim Sabri Efendi'nin irşat yeri oldu (104:153):

Şeyh İbrahim Sabri Efendi: "Kolancı" derler. Kâdiriyye ve Sa'diyye'den istihlâf edilmiştir. Şehremini'de Remlî Baba Tekkesi'nde ve oradan naklen Koska'da Abdüsselâm Hankahı'nda şeyhliği vardır. H.1122'de Abdüsselâm Tekkesi şeyhi iken vefat etmiştir.

Sonra sırasıyla son şeyh Esad Erbilî'ye kadar altı şeyh posta oturdu (104:151-53):

Şeyh Kemaleddin Efendi: "Kemal Baba" derler. Rifâ'iyye'dendir, burada Rifâ'î usulü icra etmiştir, şeyhliği uzun sürmüştür.

Şeyh İbrahim Edhem Vehbi Efendi: Kâdiriyye ve Sa'diyye'den müstahleftir. Şehremini'de Remlî Baba Tekkesi şeyhliği de üzerindeydi. 1267'de vefat etmiştir. Remlî Baba haziresinde yatıyor, taşı vardır.

Şeyh Ahmed Efendi: "Öküzcü Ahmed Efendi" derlerdi. Rifâ'iyye'den olup Bozdoğan Kemeri'nde Helvâî Tekkesi şeyhliğinde bulunmuştur. Vefatı 1270 tarihindedir.

Şeyh Efendi: İsmi ve şeyhlik müddeti bilinememiştir.

Şeyh Mehmed Râşid Efendi: "Çadırcı" derler. Kâdiriyye'dendir. 1295 Cemaziyelevvelinde vefat etti.

Şeyh Hacı Mehmed Ali İlmî Efendi: Sadece "İlmî Efendi" de derler. Rifâ'iyye'dendir. 15 Zilhicce 1304'te göçmüştür.

Gizli Evliya

Kelâmî Tekkesi Sokağı'ndan geri Yayla Caddesi'ne çıkıyor, sağdan ilerliyoruz. Soldaki Saçaklı Türbe Sokağı'nın sonunda Gizli Evliya Türbesi'ni görüyoruz.
(Şehremini Mahallesi, 1483 ada, 9 parsel)

Gizli Evliya (226:190-92): Şehremini İbrahim Çavuş Mahallesi'nde, Saçaklı Türbe Sokağı'nda, 1 numaralı damlı, kiremitli ahşap türbe. İki yüzünde iki ayrı ziyaret penceresi önünde mum yandırılmaktadır. Türbenin caddeye bakan yüzündeki pencere üstünde okuduğumuz yazılı kitabede bu makamın Sadrazam Derviş Paşa tarafından yeniden yaptırıldığını öğreniyoruz:

Pîşvâ-yı ehl-i "tûbû" haydar-ı zât pâk-bâz
Lîk olmuş şöhreti halk içre Gizli Evliyâ

Münhedim gördükte sakf-ı meşhedin sadr-ı kerîm
Hüsn-i inşâ ile ihyâ kıldı hakkâ bî-riyâ

Ya'nî sadr-ı Cem-haşem Dervîş Paşa kim onun
Masdar etmiş zât-ı pâkin böyle hayrâta Hudâ

Ben dahi bir hû çekip İzzet dedim târîhin
Oldu bâ-ilhâm bu âlî türbe-i ra'nâ binâ

Hadîka sahibi Ayvansarayî, Uzun Yusuf Camii (Seyyid Ömer Mahallesi, 1421 ada, 2 parsel) banisi Çoban Uzun Yusuf'la bu caminin vakfiyesini ikmal eden kardeşi Muhyiddin'in cami yakınlarındaki bu türbede gömülü olduklarını, Gizlice Evliya'nın da bu türbenin türbedarı olup vefatında üçüncü şahıs olarak türbeye defnedildiğini kaydeder.

Revnakoğlu, Üsküdar'da Hazret-i Hüdâî tarafından keşfen bulunmuş bir başka Gizlice Sultan'a ait makama dair bilgiler verir (226:191; 294:44-54):

Gizlice Evliya: Bir türbedarlık olup evvel emirde Hazret-i Hüdâî tarafından böyle bir zatın orada medfun olduğu bi'l-keşf bilinerek kendi medfeninde makber yapılarak taş rekz edilmiş. O zamanlar herhangi bir zatın tasarrufunda bulunan bu bina tarîkat-ı Celvetiyye mensupları için kudsî ve muhterem bir mevki telakki edilmeye başlanmış. Bu sırada Celvetiyye'nin büyüklerinden bulunan Bursalı İsmail Hakkı hazretleri Üsküdar'da tavattun ettikleri vakit burayı kiralayarak ikamet etmeyi ihtiyar etmişler. İsmail Hakkı o zamanlar yine Üsküdar'da kâin Ahmediye Camii müderrisliğini aldığı için câmi'-i şerîfte tullâb-ı ilm ü irfâna tedrîs-i ilm ü edeb ederlerken ikamethaneleri olan bu hanede tâlibîn-i feyz ü hakîkate telkîn-i ma'rifet ederlermiş. Ezcümle

Üsküdarî Seyyid Hâşim hazretlerinin büyük biraderleri Hâmid Efendi ile bu hanede buluşmuş, maddî ve manevî ulûm-ı rabbâniyyeden kendilerini hissemend-i feyz ü ma'rifet kılmışlardır.

Muhibb-i âl-i beyt olmakla zevk-yâb olan ve ismi hâlen de malûm olmayan bir kadın ahîren bu eve talip olduktan sonra böyle feyz-nisâr bir mahallin kudsiyetini takdir ettiği gibi kendisi de bilâ-veled olduğu için bu haneye bir kudsiyet izafe etmek maksadıyla evvelâ Hazret-i Hüdâî Dergâhı'na, sonra Çamlıca-i Kebîr'deki Tâhir Baba Tekkesi'ne ve sonra da yine Üsküdar'da kâin Bandırmalı Yusuf Efendi Dergâhı denmekle maruf Seyyid Hâşim Baba Hankahı'na vermiştir.

Seyyid Hâşim şeyhi Yusuf Nizameddin'de gördüğüm vakıfnamede bu menzilleri evvelâ Hüdâî ve sonra Tâhir Baba ve sonra da Bandırmalı Dergâhlarına tahsis ettiğini ve bu tahsisin Bandırma Hankahı müstahlef halifelerinin ikametine mahsus olduğunun yazılı olduğunu gördüm.

Hâlen meşrût bina mevcut olmayıp yalnız Gizlice Evliya ile kime ait olduğu bilinmeyen iki makbere vardır, her ikisinde de üzerlerinde yazı mahkûk olmayan yuvarlak ön ve ayak taşları vardır.

Revnakoğlu'nun İstanbul'u

DİZİN

A

Abacı Mescidi 1980
Abalı Hacı Hafız Efendi 1460
Abbas Erturan 397, 398, 399, 401, 402
Abbas Hilmi Paşa 49, 1547, 1972, 1973
Abdal Yakup Dede 955, 1968
Abdal Yakup Tekkesi 763, 1968, 1971
Abdi Efendi 82, 388, 814, 1298, 1569, 1570, 1572, 1586, 1940, 1941, 2069, 2271, 2362
Abdullah Ağa Bedevî Dergâh-ı şerifi 24
Abdullah Ağa Kahvesi 472
Abdullah Ağa Mahallesi 42, 82, 999, 1142, 1684, 1685, 1686, 1899, 2070, 2118, 2240
Abdullah Ağa Tekkesi 914, 915, 2127
Abdullah Atıf Efendi 387, 1797
Abdullah Baba Tekkesi 1156
Abdullah Bagdâdî 1064
Abdullah Cevdet 35, 36, 69, 423, 1669
Abdullah Çelebi 2037
Abdullah Dehlevî 2281, 2293, 2296
Abdullah el-Hâşimî 1467, 2212, 2213, 2216
Abdullah el-Kâşgarî en-Nidâî 1947
Abdullah el-Mekkî 610
Abdullah İffet Bey 561
Abdullah İlâhî 557, 1320, 1500
Abdullah Kâşgarî 1947, 1948
Abdullah Nazmi Bolkat 2322
Abdullah Nidâyî Efendi 581
Abdullah Özbayraktar 169
Abdullah Vehbi Efendi 1155, 1938, 1939, 1940, 1941
Abdullah Zâfir Bey 1471
Abdullah Zühdü 716, 748, 749, 1413
Abdullatif Fazli Efendi 295, 296
Abdurrahim Efendi Medresesi 510, 536, 538, 1004
Abdurrahim Fuâd Efendi 585
Abdurrahim Hıfzı Efendi 1846, 2347
Abdurrahim Şükrü Efendi 276
Abdurrahim Ünyevî 1722
Abdurrahîmzâde Hatice Hanım 325
Abdurrahman Adil 228
Abdurrahman Ağa Türbesi 1561
Abdurrahman Ali 409
Abdurrahman b. Velî 521
Abdurrahman Câmî 199
Abdurrahmân Hâtifî 579
Abdurrahman Hilmi Efendi 784, 1000, 1618, 2306, 2307, 2308
Abdurrahman-ı Külhanî 1130
Abdurrahman Refî'â Efendi 1845
Abdurrahman Riyâz 1449, 1450, 1451, 1452, 1453, 1454, 1455, 1456, 1458
Abdurrahman Sami Efendi 1246
Abdurrahman Şâmî 294, 973, 2152, 2153, 2340
Abdülaziz Mecdi 171, 173, 228, 596, 957, 1150, 1251, 1977
Abdülaziz Zihni Efendi 435, 454, 1710, 2098, 2147
Abdülbaki Baykara 271
Abdülbaki Gölpınarlı 13, 22, 143, 144, 171, 271, 2211
Abdülbakizâde Şeyh İsmail Rûmî Efendi 332
Abdülcemil Muhibbî Baba 1245
Abdülehad Nuri 299, 300, 332, 649, 771, 938, 956, 1732, 1843, 1844, 2243
Abdülhâdî Paşa 1742
Abdülhak Hamid 50, 1601
Abdülhak Hâmid 67, 90, 92, 236
Abdülhakim Efendi 625
Abdülhalim Akkul 408
Abdülhalim Çelebi Efendi 121, 630
Abdülhalim Efendi 189, 202, 333, 335, 407, 536, 634, 759, 763, 912, 918, 920, 922, 923, 1013, 1076, 1134, 1199, 1200, 1409, 1432, 1433, 1617, 1846, 1941, 2130, 2200, 2226
Abdülhalim Efendi Camii 1199
Abdülhalim Efendi Medresesi 536
Abdülhalim Kenan Efendi 42, 82, 1142
Abdülhalim Nazmi Efendi 1846
Abdülhamid Han 647, 2032
Abdülkadir Ahmed Ziyaeddin Salâhî 1261

Abdülkadir Alyanak 2325, 2327
Abdülkadir Bahrüddin Elçioğlu 335
Abdülkadir Belhî 45, 115, 145, 461, 702, 956, 962
Abdülkadir Erdoğan 108, 109, 110, 118, 1642
Abdülkâdir-i Geylânî 1922
Abdülkadir Kayguluoğlu 1702, 1703, 1704
Abdülkadir Naci Bey 720, 722
Abdülkadir Râşid Efendi 385, 804, 1735, 2128, 2130, 2131, 2132
Abdülkadir Töre 2177
Abdülkadir Ulvan Efendi 1826
Abdülkebir Efendi el-Hüseynî 1320
Abdülkerim Cîlî 174
Abdülkerîm Hilmi Efendi 581, 772
Abdülkerim Keşfî Efendi 1846
Abdülkerîm Rûhî 802
Abdüllatif Salâhaddin Uyanık 1988
Abdülmümin Efendi 690, 938
Abdülvedut Caddesi 1038
Abdülvehhâb es-Sûsî 608
Abdünnâfi' Efendi 1116, 1939, 1942, 1943, 2226
Abdünnebi Efendi 2302
Abdüsselâm Dede 567, 579
Abdüsselâm Şeybânî 956, 1996, 2079, 2081, 2083, 2086, 2087
Abdüsselâm Tekkesi 381, 670, 1092, 1145, 1183, 1186, 2001, 2005, 2078, 2079, 2081, 2084, 2086, 2372
Abdüsselâm Zâfir 1471
Abdüşşekûr Efendi 648, 1047, 1822, 1834, 2317
Âbid Çelebi 510, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 618, 791, 793, 801, 810, 956, 1263, 2088, 2275
Abidin Daver 1297
Acemağa Camii 2133
Acemioğlanlar Hamamı 413, 1688
Acemioğlanlar Kışlası 411, 412, 1546, 1549
Acem Kılıcızâde 1535
Acemoğlu Hamamı 413, 1549, 1568, 1603, 1688
Acıçeşme 340, 468, 477, 695, 961, 968, 971, 981, 997, 1010, 1032, 1033, 1034, 1037, 1038, 1039, 1040, 1043, 1044, 1046, 1049, 1050, 1052, 1054, 1059, 1161, 1165, 1300, 1649
Acıçeşme Karakolu 1010, 1037, 1052
Acıçeşme Tekkesi 1034
Acımusluk Caddesi 1033
Acundeğer 720
Adâb-ı Muâşeret 2112
Adanalı Şair Kör Hayret Hoca 29
Adaöyük 2122
Adapazarı 623
Adem Dede 463, 464
Adem Vecihî Baba 1253
Adem Yavuz Sokağı 2089, 2094, 2100
Adile Naşit 82
Âdile Sultan 1959, 1984, 2005, 2111, 2239, 2240, 2266, 2281, 2282, 2283, 2285, 2286, 2287, 2291, 2293, 2294, 2317
Âdile Sultan Türbesi 2111
Adliyeli Edhem Bey 1563
Adnan Menderes 2, 506, 1006, 1455, 1487, 1510, 1570, 2014
Afgan 549, 1132, 1459
Afganîler Tekkesi 2167
Afganistan 45, 47, 1133, 1412
Afîfe Hatun Zaviyesi 53
Afife Jale 79, 1564, 1565
Afîfî 1928
Afrika 1418, 1880, 2234, 2235
Afv ile Mahkûm 2237
Afyon 27, 28, 551, 933, 1843
Afyonkarahisarî Şeyh Mehmed Efendi 2097
Afyonkarahisarlı İbrahim Hulûsi Efendi 29
Afyonkarahisar Talebe Yurdu 1843
Agâh Baba 214
Agâh Efendi 144, 306, 335, 630, 631, 715, 743, 744, 1011, 1082, 1108, 1154, 1458, 1459, 1460, 1598, 1743, 1988, 1991, 1992, 2349
Ağa Camii 7, 52, 81, 174, 276, 279, 281, 287, 293, 330, 510, 511, 514, 596, 603, 604, 605, 633, 643, 644, 645, 646, 724, 725, 730, 901, 931, 932, 933, 935, 949, 1000, 1016, 1081,

1418, 1486, 1522, 1524, 1525, 1628, 1629, 1706, 1709, 1811, 1842, 2023, 2102, 2104, 2145, 2218, 2219, 2240, 2275, 2276
Ağa Çayırı 965, 1001, 2068, 2187, 2269, 2270
Ağa Çeşmesi 8, 364, 366, 405, 433, 435, 514, 935, 1920, 2049, 2078, 2135
Ağaçkakan Bedevî Tekkesi 1123, 1156, 1744, 2117, 2209, 2226, 2228, 2229, 2301
Ağaçkakan Tekkesi 1114, 2224
Ağaç Kasidesi 1907
Ağa Mektebi 214, 336, 339, 1719, 1964
Ağa Şeyh Tekkesi 1165
Ağızlıkçı Hasan Basri Dede 1056
Ağızlıkçı Hasan Dede 1057
Ağızlıkçı Nuri 762
Ağra 729
Ağzıeğri Mehmed Ağa 742
Ahaveyn Hoca Mustafa Efendi 715
Ahırkapı Dikimhanesi 1077
Ahıska 79, 569
Ahıskalı Osman Efendi 1056
Ahiyye 335
Ahmed Agâh Efendi 144, 1988, 1991, 1992, 2349
Ahmed Amiş Efendi 115, 596, 957, 1000, 1546, 1720, 2110, 2216
Ahmed Arif Efendi 340, 772, 785, 929, 1900
Ahmed Baba 195, 425, 426, 957, 958, 983, 2116, 2195, 2224, 2226, 2281
Ahmed Baba Kulu 2116, 2224
Ahmed Bahâî Efendi 511, 622, 623, 804, 961, 1733, 1747, 1779, 1806, 1833, 2353
Ahmed Bedevî 1113
Ahmed Bedreddin Eşrefoğlu 2041
Ahmed Beysûmî 1472
Ahmed b. Hanbel 1269
Ahmed Burhaneddin Baba 198, 1197
Ahmed Canib Efendi 1991, 1992, 2348, 2349
Ahmed Celâleddin Dedeefendi 115, 116, 2186
Ahmed Celâl Tokses 512, 736, 1757
Ahmed Cemal Efendi 1733
Ahmed Cevad Paşa 1325, 1326
Ahmed Cevdet Bey 1412, 1413
Ahmed Cevdet Paşa 347, 619, 637, 824, 1723
Ahmed Cezbî Efendi 1727
Ahmed Çavuş Camii 9, 479, 481, 482
Ahmed Çelebi Camii ve Zaviyesi 1165
Ahmed Efendi Tekkesi 739, 1166, 1851, 2065, 2322, 2323
Ahmed el-Bedevî 2117, 2224
Ahmed el-Lehâs 1900, 2251
Ahmed er-Raûf Efendi 296
Ahmed Esad Ben'im 1564, 1600
Ahmed Esad es-Sa'dî 1600
Ahmed Esad Sezai Sünbüllük 389, 391
Ahmed Esrar Efendi 1246, 1424
Ahmed Fâiz Efendi 1320, 1321
Ahmed Fâiz Hulûsî Efendi 1186
Ahmed Farukî 636, 953
Ahmed Ferîd 148
Ahmed Ferid Ferdî Efendi 167, 2081
Ahmed Fevzi Paşa 1521
Ahmed Fuad Efendi 1982, 1983, 1987
Ahmed Fûlî 1472
Ahmed Galip Paşa 1010, 1023
Ahmed Gazzî Dergâhı 2050
Ahmed Hadi Öner 1049
Ahmed Halid 179
Ahmed Hâlid Efendi 548, 640
Ahmed Hâlid Sayın 512, 739
Ahmed Hamdî Akseki 51, 257, 2274
Ahmed Hamdi Maral 1544
Ahmed Hamdi Tanpınar 159, 1386
Ahmed Hulki 736
Ahmed Hulkî Tanrıyolu 1154
Ahmed Hulûsî Efendi 445, 558, 615, 1748, 1826, 1964, 1986, 2153
Ahmed Hüsameddin Dede 1063
Ahmed-i Hayâlî 1314, 1315
Ahmed İlhâmî Efendi 725, 730, 1064, 1078, 1080, 1708
Ahmed İshak Efendi 280, 1781, 1784
Ahmediye Caddesi 1521

Ahmediye Tekkesi 1735
Ahmed İzzet Onat 384, 385, 2348
Ahmed İzzî Dergâhı 1720
Ahmed İzzî Tekkesi 2041, 2044, 2151
Ahmed Kâmil Efendi 695, 744, 1010, 1054, 1055, 1056, 1057, 1058, 1059, 1060, 1061, 1066, 1067, 1069, 1070, 1949, 1983, 1984, 1987
Ahmed Kâmilî 1056, 1640
Ahmed Kethüda 726, 982, 989, 1000
Ahmed Lutfi Kumbasar 2181, 2182
Ahmed Mesud Efendi 1750, 1779, 1869, 2273, 2302, 2348
Ahmed Midhat Efendi 88, 143, 200, 428, 1495, 1575, 2065
Ahmed Muhtar Efendi 747, 802, 909, 1052, 1116, 1366, 1404, 1571, 1753, 1896, 1938, 1940, 1941, 1942, 1943, 1944, 1991, 2226, 2227, 2229, 2342, 2349
Ahmed Muhtar Kesbî 2001
Ahmed Muhtar Paşa 1974
Ahmed Muhtar Tanyer 478
Ahmed Muhyiddin Efendi 448, 725, 804, 814, 1282, 1283, 1611, 1742, 1745, 1751, 1894, 1965, 2081, 2088, 2125
Ahmed Münîb 148, 149
Ahmed Münib Efendi 1869
Ahmed Naili 177, 1946
Ahmed Naim 30, 116, 140, 164, 208, 228, 274, 341, 487, 861, 1546, 1932
Ahmed Nazikî Efendi 2062, 2069
Ahmed Necib Necmi Baba 2106
Ahmed Necmeddin Baba 1265
Ahmed Niyazî Baba 977, 1114, 1123, 2116, 2118, 2224, 2226, 2238, 2265
Ahmed Niyazî Efendi 2224, 2226, 2227, 2237, 2238
Ahmed Niyazi el-Bedevî 2228
Ahmed Nureddin Efendi 2286
Ahmed Nuri Evren 51, 2275
Ahmed Paşa 7, 214, 273, 288, 289, 332, 477, 536, 647, 692, 696, 735, 804, 810, 867, 1035, 1165, 1178, 1203, 1432, 1445, 1606, 1624, 1625, 1643, 1649, 1747, 1862, 1872, 1873, 1877, 2056, 2146, 2175
Ahmed Paşazâde Hızır Bey Çelebi 1319
Ahmed Paşa Zaviyesi 332, 647, 1165
Ahmed Râgıp Efendi 2153, 2154
Ahmed Rasim 116, 120, 141, 671, 680, 1224, 1299, 1558, 1575, 1589, 2065
Ahmed Refik Ak 2113, 2114
Ahmed Refik Efendi 1479, 1480, 2059, 2114
Ahmed Remzi 52, 116, 117, 119, 136, 140, 464, 886, 1150, 1212, 1786, 2302
Ahmed Rıfat İzgi 1967
Ahmed Rıfkı 176, 179
Ahmed Rızaeddin Remzi 1826
Ahmed Rıza Efendi 1826, 1828, 1899
Ahmed Rifâ'î 31, 803, 1209
Ahmed Rifâ'î Efendi 1209
Ahmed Rifat İzgi 171, 1015, 1406, 1407
Ahmed Rumî Efendi 1952
Ahmed Rüşdü Efendi 29
Ahmed Sâdık Efendi 1320
Ahmed Sâdık Paşa 2168
Ahmed Sâfî Efendi 1811, 1813
Ahmed Salim Bey 2156
Ahmed Sami Şahlan 343, 344
Ahmed Servet Beybaba 658, 1122
Ahmed Sevindik Efendi 538, 783
Ahmed Sıdkı Efendi 994, 1037, 1052, 1440, 1441, 2165, 2301
Ahmed Sırrı Baba 150
Ahmed Sırrı Efendi 1171, 1464, 2302, 2303
Ahmed Süheyl 744
Ahmed Süreyya 995, 1863, 1870, 1871, 2101, 2216, 2217
Ahmed Şah 18
Ahmed Şemsedddin Efendi 1635
Ahmed Şemseddin Camii 294
Ahmed Şenocak 1202
Ahmed Şevket Özgüler 1795
Ahmed Şevki Yesârî 1408

Ahmed Şükrü Darcan 2186
Ahmed Şükrü Efendi 203, 395, 398, 728, 1010, 1077, 1858
Ahmed Şükrü Eren 51, 269, 2275
Ahmed Tâhir İlhamî 136, 137
Ahmed Tâlib-i İrşâdî 2186
Ahmed Tevhid 125
Ahmed Ümidî 845, 960, 2177
Ahmed Vasfi Efendi 2172, 2173
Ahmed Vefik Paşa 95, 986, 1587, 1781
Ahmed Vehbi Efendi 1483, 2172, 2173, 2174
Ahmed Yesevî 1372, 1373
Ahmed Zâfir Efendi 1471
Ahmed Zarifî Efendi 622, 1177, 1747, 1851, 1855, 1856, 1857, 1858
Ahmed Zehrî el-Kayserî 1915
Ahmed Ziya Akbulut 1931, 1932, 1934, 1936
Ahmed Ziyaeddin Efendi 298, 386, 785, 1157, 1320, 1472, 2109, 2110, 2111
Ahmet Ağaoğlu 35
Ahmet Fehim 90, 92, 94
Ahmet Hikmet 91
Ahmet Irsoy 35, 1010, 1062
Ahmet İhsan Toksöz 1330
Ahmet Mithat Efendi 133
Ahmet Rasim 66, 126, 274, 374, 375, 381, 382, 384, 385, 394, 402, 422, 558, 1413
Ahmet Seracettin Hâşimî 2214
Ahmet Vefik Paşa 1581
Ahrar Bey 1789
Ahrârîlik 1313, 1314
Ahrâriyye 1313, 1317, 1604
Ahsen Ziya 1743, 1784, 1787
Ahşap Minare Sokağı 1175, 1192, 1203
Akaid Dersleri 25, 553, 554
Akarçeşme 52, 426, 441, 967, 970, 1078, 1079, 1435, 1440, 1474, 2275
Akaretler 49, 1469, 1600, 1795
Akarsu Tekkesi 737, 741
Akbaba 450, 556, 984, 1001, 1563, 1902
Akbaba Camii 1902
Akbaba Mehmed Efendi 1902
Akdeniz Medreseleri 305
Akhisar 1401, 2191, 2195
Akhisarlı Mustafa Fevzi Efendi 269
Akıl Masum Efendi 457
Akif Ağa 1148
Akif Beyzâde Macid Bey 1568
Akkâ Kalesi 1238
Akkavukzâde Bolevî Şeyh Ömer Vasfi Efendi 2023
Akkuzu Baba 2004, 2007
Aksak Usta 476, 584, 1116
Aksaray 80, 81, 98, 203, 215, 224, 269, 284, 294, 413, 414, 439, 474, 476, 518, 584, 589, 670, 671, 725, 728, 756, 901, 938, 955, 961, 967, 971, 976, 979, 985, 988, 989, 998, 999, 1016, 1035, 1115, 1126, 1137, 1156, 1165, 1171, 1216, 1266, 1267, 1273, 1284, 1286, 1291, 1448, 1449, 1454, 1455, 1456, 1457, 1458, 1459, 1461, 1465, 1466, 1486, 1487, 1488, 1489, 1497, 1498, 1499, 1519, 1521, 1567, 1574, 1577, 1604, 1628, 1639, 1651, 1681, 1683, 1684, 1685, 1686, 1687, 1688, 1689, 1690, 1691, 1692, 1693, 1694, 1696, 1697, 1699, 1700, 1702, 1703, 1704, 1706, 1707, 1709, 1716, 1720, 1726, 1731, 1732, 1738, 1746, 1754, 1775, 1781, 1784, 1785, 1787, 1793, 1797, 1827, 1829, 1898, 1904, 1905, 1916, 1941, 1948, 1950, 1957, 2025, 2035, 2041, 2056, 2068, 2171, 2194, 2196, 2303, 2309
Aksaraylı Amâ Hüseyin Efendi 1733
Aksaraylı Kanunî Nazım Bey 670
Aksaraylı Sallabaş Amâ Hafız Hasan 21, 251, 307, 657, 1121
Aksaraylı Yaşar 235
Aksarıklı 528, 530, 531, 958
Aksarıklı Baba 531
Akseki Caddesi 1017, 1223, 1232, 1234
Akseki Camii 1013, 1203, 1224, 1232, 1233, 1234, 1305
Akseki Kemaleddin Efendi 1232, 1233
Akşemseddin 177, 201, 303, 304, 305, 306, 366, 513, 579, 706, 824, 841, 859, 860, 861, 961, 1013, 1091, 1235, 1236,

1237, 1239, 1275, 1277, 1313, 1586, 1605, 1632, 1949, 2351
Akşemseddin Dergâhı 859, 1275
Aktör Kin 101, 102
Aktör Nizameddin Karakaya 1573
Aktör Şadi 42, 77, 81, 82, 429, 487, 762, 788, 798, 1172, 1563, 1575, 1842, 1876
Alaca Mescit 726, 729, 901, 972, 1737, 1900, 2328
Alaca Mescit Tekkesi 972, 2328
Alaca Minare Tekkesi 1460, 2115
Alâeddîn-i Kirmânî 651
Alaiyeli Ahmed Hamdi Efendi 553
Alaybeyi 2116, 2117
Alay müftüsü Hüseyin Sabri Efendi 1733, 1779
Alay Müftüsü Sokağı 1938
Albay Necmeddin Tuncer 1954, 1955
Aleksi Kutroni 678
Alemdar İlkokulu 2133, 2135
Alemdar Mustafa Paşa 527, 1979, 1984, 2048, 2049
Alemdar Tekkesi 2004
Alemdarzâde Ahmed Kâmil Efendi 1983
Alemî Hasan Baba 961, 1484
Alevî 23, 171, 172, 401, 699, 1184, 1243, 1837, 2003
Ali Ak 2114
Ali Asım Efendi 2113
Ali Aşkî 2237
Ali Bahaüddin 1015, 1408, 1431, 1437
Ali Behcet Efendi 884, 885, 886, 892, 907, 1404, 1408
Ali Bilgen 1153
Ali Cemaleddin Efendi 1739, 2165, 2166
Ali Cemalî Baba 16, 42, 149, 150, 761, 798, 1168, 1260, 1265, 2107
Ali Çerçi 1792
Ali Efendi Tekkesi 763, 1010, 1011, 1032, 1043, 1103, 1165, 1183, 2089, 2324
Ali el-Atvel 2144, 2174
Ali Emiri Efendi 170, 171, 256, 370, 450, 804, 825, 844, 885, 1397, 1400, 1404, 1405, 1406, 1407, 1408, 1430, 1470, 1587, 1670, 1797, 1975, 2219, 2258, 2314
Ali Emiri Efendi Kütüphanesi 256, 370, 1407, 1797, 2314
Ali Erturan 401
Ali Fakrî Efendi 148, 167, 910, 2043, 2120
Ali Fethi Baba 754, 1116, 1261
Ali Fuat Başgil 50, 51, 2274
Ali Gerçek 1012, 1180, 1181, 1187, 1839, 2337
Ali Haydar Bey 21, 22, 41, 349, 1128, 1243, 1563, 2092, 2124, 2125, 2126
Ali Haydar Efendi 20, 25, 42, 58, 342, 391, 510, 569, 614, 799, 933, 939, 992, 1440, 1784, 2081, 2124
Ali Haydar es-Sa'dî el-Halvetî el-Kâdirî 2081, 2084, 2086
Ali Hulûsî Efendi 1901, 1994, 1995, 1996, 2000, 2001, 2092
Ali İhsan Vergili 743
Ali Kemal Baba 477
Ali Kuşçu 187, 189, 194, 197, 201, 267, 273, 277, 279, 381, 515, 518, 522, 523, 528, 530, 532, 536, 538, 541, 547, 549, 556, 557, 569, 577, 579, 589
Alîl Ahmed Efendi 449
Alil b. Hibetullah 743
Alime Hatun 759, 959, 1012, 1180, 1182, 1183, 1839
Alime Hatun Zaviyesi 1180, 1839
Ali Muzaffer Efendi 2035
Ali Nadir Bey 2231, 2232, 2233
Ali Nihat Tarlan 270, 271
Ali Nutkî Baba 43, 60, 149, 271, 272, 392, 754, 760, 1142, 1163, 1164, 1167, 1257, 1262, 1410, 1734, 2101
Ali Ramiz Bey 1238, 1249
Ali Râşid Kemterî 681
Ali Rıdvan Unar 1331
Ali Rıza Baba 176
Ali Rıza Eren 51, 2275
Ali Rıza Hayrullah Efendi 1048, 1707
Ali Rıza Öğe 271
Ali Rıza Sağman 9, 51, 250, 251, 259, 483, 484, 486, 487, 488, 490, 491, 493, 667, 756, 2008, 2009, 2275
Ali Rıza Şengel 259, 337, 340, 349, 459, 664, 953, 1839
Ali Rıza Türel 1830

Ali Rıza Vasfi 720
Ali Rüstem Efendi 1803
Ali Safvet Efendi 694, 695
Ali Saim Ülgen 305, 937, 949, 1531
Ali Salâhaddin 167, 171, 1013, 1201
Ali Sami Boyar 808
Ali Sıdkı Kurtar Bey 1441
Ali Sırrı Efendi 611, 615, 1720, 2151
Ali Şipar 19, 511, 663
Ali Şirûgânî 2096
Ali Şükrü Efendi 1647
Ali Tarhan Besim Akova 395
Ali Ulvi Kıyıcıoğlu 1250
Ali Vasfi 16, 335, 1156, 2265, 2266
Aliyye Hanım 1090
Ali Ziyaeddin 296
Ali Ziyaeddin Efendi 296
Ali Zühdü Efendi 480, 482
Allâme Kavaklı Şakir Efendi 339
Alman Back Paşa 1350
Alman İmparatoru Vilhelm 2065
Almanya 50, 234, 1325, 1601, 1670, 1829, 1830, 2274
Alphonse Daudet 1909, 1912
Altımermer 293, 786, 994, 999, 1116, 1307, 1310, 1801, 1833, 1930, 1952, 1975, 2319
Altıncı Daire 98, 476, 1899
Altıpatlar Ali Rıza Efendi 1925
Altı Poğaça 801
Altunizade 993, 1563, 2067
Altunizade imamı Hafız Kâmil Efendi 1563
Altunizade İsmail Paşa Sokak 2067
Alvâniyye 763
Alvar imamı Hacı Mehmed Lutfi 252
Alyanak Ali Bey 674
Alyanak Ali Efendi 2324
Alyanak Mustafa Efendi 334, 1462
Alyanak Şeyh Ali Efendi 960, 2324, 2325, 2326
Alyanak Şeyh Ali Efendi Tekkesi 2324
Alyanak şeyhi Abdülkadir Efendi 1950
Alyanak Tekkesi 585, 792, 793, 1263, 2324, 2327, 2328
Amâ Ali Cemaleddin Efendi 1739
Âmâ Mehmed Bey 2127
Âmâ Recep 1288, 1289, 1290
Âmâ Seyyid Ahmed Hüsâmeddin Efendi 2237
Amasra 2056
Amasyalı İngiliz Kerim Efendi 29, 2260
Amasyalı Mustafa Sabri Efendi 1322
Amcazâde Hüseyin Paşa 281, 872, 875
Amcazade Hüseyin Paşa İbtidâî Mektebi 1794
Amcazade Hüseyin Paşa Medresesi 647, 2134
Amerika 56, 214, 1880
Amerikan Tiyatrosu 1600
Amr b. el-Âs 1268
Anadoluhisarı Camii 679
Anafartalar 225
Ananas Sokağı 479
Anapa 1748
Andon Efendi 62, 386
Andon Usta 1289
Ankara 15, 20, 27, 42, 55, 62, 111, 113, 122, 128, 141, 168, 174, 179, 200, 261, 290, 306, 346, 385, 386, 393, 412, 413, 591, 628, 649, 661, 671, 675, 678, 730, 809, 856, 858, 898, 922, 961, 1028, 1076, 1141, 1156, 1202, 1242, 1251, 1350, 1352, 1358, 1384, 1451, 1452, 1496, 1574, 1701, 1734, 1740, 1744, 1754, 1842, 1892, 1927, 1937, 1940, 1941, 2010, 2082, 2109, 2130, 2132, 2237, 2276, 2322, 2339, 2340, 2353
Ankaralı Ahmed Râşid Efendi 528
Ankaralı Hacı Ahmed Efendi 2024
Ankaralı Hacı Ahmed Hilmi Efendi 2110
Ankaralı Hacı Ahmed Hilmi Efendi b. Mehmed b. Ahmed el-Ankaravî 2110
Ankaralı Hacı Hasan Efendi 2113, 2114
Ankaralı Mehmed Emin Efendi 590, 1532
Apardı Kocavî Mescidi 1192
Arabacıbaşı Arif Efendi 113

Arabacıbaşı Tekkesi 113, 1209, 1828, 2052, 2059
Arabacıbaşızâde 113, 2057, 2058
Arabacılar Sokağı 470, 472
Arabacılar Şeyhi 1670
Arabzâde Kadı Habîb Efendi 377
Arap Ahmed Efendi 741, 798, 1806, 1819, 1827
Arap Ali 19, 511, 663, 664, 695, 774, 934, 964, 1563, 1813, 1877, 2156
Arap Beşir 446, 1960
Arap Camii 451, 452, 652, 741, 1403
Arap Cemal 403, 670, 679, 1572, 2035
Arap Cemil 349, 468, 666, 1745
Arap Cemil Bey 468, 666
Arapgirli Hazmi Hoca 72
Arap Hoca 75, 79, 203, 205, 206, 208, 209, 211, 212, 229, 344, 443, 568, 683, 797, 802, 1328, 1380, 1383, 1391, 1425, 1737, 1804, 1811, 1977, 2329
Arap Hoca Efendi 802
Arap Hüsnü 19, 484, 511, 601, 664, 665, 667, 668, 670, 756, 798, 934, 1075, 1563, 2292
Arap İsmail 678
Arap İzzet 1425, 1426, 1746, 2234
Arap İzzet Paşa 1425, 1426
Arapkirli İbrahim Efendi 1147
Arapkuyusu Caddesi 2218
Arapkuyusu Cami 2218
Arapkuyusu imamı Kütüphaneci Hafız Mustafa Efendi 2208
Arapkuyusu Tekkesi 2218, 2219
Araplar Sokağı 479, 1975, 2337
Arap Mehmed Efendi 1852, 1866
Arap Sadi Bey 953, 1365
Arap Salih 1743, 1749, 1841, 2166, 2208, 2209, 2210, 2229, 2292, 2349
Arap Şemsi Bey 654
Arap Şeyh Efendi 2212
Arap Şeyh İbrahim Efendi 586
Arap Şeyh Mehmed Şerif Efendi 1866
Arap Şeyh Seyyid Hacı Hâtifî 2253
Arap Şükrü 1010, 1077
Arapzâde Tekkesi 962, 1747
Arasta Çarşısı 2155
Arasta Dergâhı 1747, 2159
Arasta Sokağı 1109, 2158
Arasta şeyhi Sadık Bey 1778, 2060, 2061, 2159
Arasta Tekkesi 447, 539, 797, 996, 1109, 1116, 2060, 2155, 2156, 2157, 2158, 2159
Arec Hasan Efendi 2144
Arif Bilek 1058
Arife Hanım 1370
Armutlu Tekkesi 1800
Arnavut Abdüllatif Efendi 1041
Arnavut Ali Cemalî Baba 798
Arnavut Halil Nureddin Ağa 1379, 1381
Arnavut İbrahim Bey 2194
Arnavut İsmail Bey 2194
Arnavut Kel Ali Ağa 1083, 1411
Arnavutköyü 761
Arnavut Salih Niyazi Baba 542
Arnavut Süleyman Dede 42, 1142
Arnavut Şaban 1152
Arnavut Şeyh Hafız İbrahim Efendi 1918
Arpacı Emin Baba 962, 1848
Arpaemini Mustafa Efendi Mektebi 1621
Arslanbey Köyü 786
Âsaf Paşa 1236, 1243, 1251
Âsaf Paşazâde Cemal Bey 1247
Asâr-ı Müfide Kütüphanesi 155, 591
Âsâr-ı Ziver Paşa 1039
Âsâri 644
Âsâru'l-Hikem Fî Nakşi'l-Kadem 303
Âsım Baba 253, 1594, 1595, 1596, 1597, 1598, 1599
Asım Erdal Akova 395
Asım kıraati 522
Asım Sönmez 18, 185, 607
Asker imamı 1878, 1896, 1901, 1982, 1983, 2347
Askerî Müze 955, 1082, 1197, 1289, 1974
Askerî Tıbbiye 423, 1042, 1098
Asmalı Çeşme Sokağı 1002, 2161
Asrî Kemençe 442
Astankul Bigül Kuşbigi 2169
Asvât-ı Sudûr 609
Asya 1238, 1412, 1590, 1629, 1880

Aşçı Agop 1602
Aşçı Ali Ağa 1028
Aşçıbaşı Hacı Ahmed Ağa 1445
Aşçı Dede 532, 618, 856, 960, 1368
Âşık Baba 729, 960, 2337, 2338
Âşık Çelebi 308, 1658, 1910
Âşık Ömer 152, 572
Âşık Paşazâde 287, 289, 893, 894, 895, 896, 897
Âşık Paşazâde Tekkesi 287
Aşkî Ahmedî Efendi 2226
Aşkî Nailî Eren 2237
Aşkî Şevki Efendi 1233
Aşûbî Can Kadınefendi 2241
Aşure 446, 656, 658, 673, 752, 754, 760, 1112, 1113, 1114, 1115, 1116, 1117, 1120, 1121, 1122, 1123, 1127, 1199, 1891, 1893, 1943, 1946, 1974, 2090, 2284, 2294, 2326
Atâ Aşkî Efendi 1156, 2226, 2265
Ata Bey Gazinosu 1574
Atâ Efendi 467, 510, 587, 588, 733, 806, 809, 897, 1127, 1196, 1619, 1751, 2174, 2265, 2266, 2268, 2340, 2342, 2348, 2362
Atâ Efendi Tekkesi 510, 587, 1127, 2265, 2340
Atâ Hüseyin Efendi 467, 1196
Atatürk 61, 86, 102, 111, 134, 172, 393, 518, 871, 960, 961, 1380, 1486, 1487, 1519, 1521, 1557, 1580, 1643, 1651, 1653, 1656, 1665, 1668, 1671, 1673, 1675, 1922, 1931, 2010, 2214
Atatürk Bulvarı 111, 871, 960, 961, 1486, 1487, 1519, 1521, 1643, 1651, 1653, 1656, 1665, 1668, 1671, 1673, 1675
Atatürk Köprüsü 1665
Ataullah Efendi Tekkesi 1137
Atıf Efendi Kütüphanesi 1456, 1632, 1642, 1644, 1645
Atıf Yahya Kaptan 94
Atik Ali İlkokulu 1234
Atik Ali Paşa 9, 203, 270, 390, 438, 439, 440, 652, 927, 1165, 1219, 1709, 1767, 2045, 2060, 2122
Atik Ali Paşa Camii ve Zaviyesi 439, 1165
Atik Sinan 121, 283, 286, 287, 290, 291
Atiye Hanım 775
Atiye Sultan Çeşmesi 1010, 1037, 1041, 1042
Atlamataşı 110, 112, 117, 989, 995, 1416, 1665, 1666
Atlı ve Ases 1566
Atpazarı Kul Camii Zaviyesi 1165
Atpazarî Şeyh Osman Efendi 1777
Atrabu'l-Asâr Fî Tezkireti Urefâi'l-Edvâr 605
Atrabü'l-Âsâr 1826
Attâr 337, 339, 588, 620, 634, 636, 886, 896, 1027, 1927
Attar Halil Camii 1849, 1850
Attar Hoca Raif Efendi 1177
Attar Mehmed Efendi 465
Attar Rıza Efendi 465
Attar Şükrü Efendi 588
A'vânzâde Eczacı Süleyman Bey 39, 1139
Avni Akbuğ 1589
Avnîzâde Tekkesi 446, 529, 1950
Avrupa 25, 40, 48, 50, 56, 118, 410, 555, 1140, 1228, 1297, 1503, 1590, 1669, 1790, 1880, 2211, 2230, 2232, 2237, 2287
Avukat İsmail Zühdü Bey 395, 398
Avukat Mırmıroğlu 290
Avukat Osman Vefik Bey 2065
Avusturya 1358, 1829, 1830
Ayakapılı İbrahim Edhem 588
Ayakapısı 811
Ayas Ağa 1522, 1523, 1524, 1525
Ayasofya 25, 27, 193, 225, 257, 270, 280, 282, 291, 303, 304, 410, 424, 523, 665, 725, 728, 845, 860, 862, 927, 956, 960, 963, 977, 982, 998, 1100, 1225, 1287, 1314, 1315, 1399, 1416, 1432, 1434, 1504, 1605, 1629, 1657, 1708, 1718, 1723, 1739, 1750, 1775, 1805, 1846, 1916, 1945, 1949, 2008, 2023, 2025, 2029, 2030, 2062, 2063, 2071, 2072, 2075, 2076, 2082, 2083, 2089, 2098, 2099, 2105, 2114, 2124, 2128, 2130, 2131, 2133, 2135, 2138,

2144, 2145, 2146, 2152, 2167, 2172, 2173, 2175, 2176, 2177, 2257, 2258, 2261, 2318, 2369
Ayasofya Medresesi 25, 303, 1718, 2130, 2131, 2176, 2318
Ayasofya Müzesi 193, 927
Ayas Paşa Tekkesi 651
Ayastradi Kilisesi 720
Ayayokuşu 2120
Aya Yorgi Kilisesi 1024
Aydın 92, 94, 341, 961, 985, 1401, 1431, 1461, 1475, 1565, 1600, 1602, 1872, 1928, 2117, 2140, 2191, 2359, 2360, 2361, 2363, 2364, 2365
Aydın Dede 2140
Aydınoğlu Şeyh Mehmed Efendi 2143
Aydınoğlu Tekkesi 402, 1567, 2136, 2139, 2141, 2143, 2144, 2145, 2148, 2150, 2151
Aydınzâde 2140, 2143
Aydınzâde Şeyh Mehmed Efendi 2140, 2143
Ayık Fırın Sokağı 1811, 1820
Ayı Mehmed 2074
Âyînhân Şükrü Bey 694, 695
Ayios Laurendiyos 801
Aynalıçeşme Sokağı 1372, 1373, 1374
Aynalıkavak Kasrı 435
Aynaroz 77, 78, 79, 86, 93, 94, 219
Aynî 80, 189, 446, 961, 1127, 1247, 1500, 1573, 1879, 1881, 1882, 1883, 1884, 2037, 2215, 2244, 2323, 2365
Aynî Ali Baba 80, 446, 1127, 1573, 1879, 1881, 1882, 1883, 1884, 2215
Aynî Ali Baba Tekkesi 80, 1127, 1573, 1879, 1881, 1884, 2215
Aynî Hatun 2037
Ayntabî Şeyh Mehmed Efendi 1722
Ayntâbî Şeyh Mehmed Efendi 2012
Ayrılık Çeşmesi 528
Aysu Sineması 420
Ayşe Bedeviye Hanım 1371
Ayşe Felek Hanım 1724
Ayşe Hatun 190, 957, 961, 1011, 1051, 1057, 1087, 1088, 1103, 1104, 1182, 1280, 1732, 2338
Ayşe Hatun Zaviyesi 1011, 1051, 1057, 1087, 1103
Ayşe Sıddıka Hanım 586, 909, 1070, 1071, 1446, 1722, 2287, 2288
Ayşe Zişan Hanım 2005, 2006, 2007
Ayvacıklı Şeyh Hacı Mehmed Kâmil Efendi 25
Ayva Göbek Cemal Bey 1196
Ayvalık Mezarlığı 2266, 2268
Ayvansaray 515, 636, 731, 742, 745, 748, 765, 768, 775, 796, 873, 925, 931, 937, 938, 940, 942, 944, 946, 947, 949, 950, 954, 958, 963, 967, 974, 999, 1710, 2064, 2147
Ayvansarayi 201, 303, 304, 305, 324, 366, 407, 518, 688, 726, 730, 731, 850, 924, 942, 989, 1207, 1235, 1865, 1872, 2005, 2119, 2133, 2373
Ayvansaraylı Hafız Hüseyin Efendi 1448
Ayvansaraylı Hüseyin Efendi 330, 1306, 1622
Ayvansaray Rüşdiyesi 1710
Ayyar Hamza 94, 95, 96, 100, 474
Azakzadeler 775
Azbî Baba 658, 961, 1122
Azbî Mustafa Çavuş 658, 961, 1122
Aziz Basmacı 95
Aziz Dilitatlı 1101
Aziz Ensârî 1573
Aziz Laurentis Kilisesi 801
Aziz Mahmud Efendi 669, 726, 1727, 1730, 1732, 1778, 1862
Aziz Mahmud Hüdâî 129, 130, 342, 673, 841, 977, 994, 1069, 1114, 1263, 1399, 1609, 1829, 2149, 2177, 2315
Aziz Mahmut Kutlu 567, 568, 722
Azmi Dede 454

B

Baba Behzat 228, 744, 1564
Baba Efendi Tekkesi 303, 1380, 1957, 1965
Baba Efendizâde Mehmed Ali 1152, 1243, 1960, 1961, 1984

Baba Hasan Mescidi 1016, 1484, 1486
Baba Haydar 441, 949, 961, 1002, 1078, 1084, 1166, 1313, 1314, 1315, 1316, 1412, 1476, 1875, 2329
Babalık Hayri 1602
Baba Nakkaş 520, 969, 1604, 1605, 1899
Babanzâde Şükrü Bey 2065
Bâb-ı âlî 276, 596, 597, 828, 890, 898
Bâb-ı Meşîhat 337, 350, 413, 414, 720, 953, 1180, 1479, 2082, 2085, 2181
Bâb-ı Seraskerî 588, 1056, 1057, 2008, 2026, 2035, 2091, 2231, 2232, 2239
Babüssaade ağası Ahmed 2133
Babylon harabesi 1815
Bağcı Kel Ali 1083, 1086, 1411
Bağdâd 466
Bağdadî Şeyh Yusuf Baba 2125
Bağdat 95, 177, 201, 396, 398, 411, 446, 467, 561, 610, 672, 725, 791, 792, 793, 975, 976, 993, 1145, 1182, 1195, 1243, 1244, 1257, 1267, 1336, 1350, 1412, 1455, 1467, 1469, 1585, 1666, 1680, 1700, 1723, 1811, 1815, 1816, 1817, 1818, 1903, 1904, 1977, 1987, 2050, 2112, 2130, 2166, 2322, 2366
Bağdat Caddesi 725
Bağdatlı Baba 790
Bağdatlı Şeyh Muhammed el-Hüseynî 1884
Bağdatlı Şeyh Yusuf Baba 22
Bağdatlı Tekkesi 670, 739
Bağdat nakibi Seyyid Süleyman Efendi 1987
Bağlarbaşı 492, 993, 1569, 1574, 1598, 2125
Bağodaları Sokağı 1331
Baha Arıkan 60, 392
Bahadır Dülger 56
Bahaeddin Mükerrem 1079
Baha Gelenbevi 539
Bahâî Efendi 511, 523, 524, 525, 526, 528, 540, 550, 622, 623, 783, 804, 961, 1296, 1733, 1747, 1779, 1806, 1833, 2353
Bahâî haziresi 523, 524, 525, 529
Bahâî Sofası 523
Bahâîzâde 526
Baha Kâhyaoğlu 2136, 2138, 2139, 2140
Bahâr-ı Hevesim 624
Bahâristân 337, 628, 2207
Bahariye 61, 104, 120, 137, 140, 141, 270, 294, 347, 364, 393, 424, 437, 445, 457, 494, 625, 628, 629, 631, 659, 695, 697, 715, 760, 967, 987, 995, 996, 1001, 1063, 1064, 1065, 1070, 1071, 1076, 1077, 1078, 1079, 1080, 1082, 1083, 1084, 1085, 1167, 1197, 1200, 1212, 1273, 1274, 1411, 1412, 1649, 1695, 1709, 1963, 2088, 2132
Bahariye Caddesi 61, 364, 393, 760, 967, 1001, 1064, 1167
Bahariye Mevlevîhânesi 120
Bahariye Mevlevîhanesi 137, 140, 141, 270, 347, 424, 437, 457, 625, 628, 629, 659, 697, 987, 1063, 1064, 1070, 1077, 1078, 1079, 1082, 1083, 1200, 1212, 1273, 1709, 1963
Baha Said 150
Bahçıvan Arif Efendi 484, 655, 960, 966, 1015, 1123, 1199, 1305, 1328, 1363, 1364, 1365, 1366, 1367, 1368, 1369, 1370, 1371, 1735, 1829, 1873, 1893, 1894, 1895, 1899, 1900, 1901
Bahçıvan Kasım 271, 272
Bahçıvan Şeyh Arif Efendi 1328, 1365, 1366, 1368, 1370, 1371, 1829, 1893, 1899, 1900
Bahriye Hanım 1702
Bahriyeli Edhem Efendi 35, 349, 722
Bahriyeli Hacı Edhem Efendi 723
Bahriyeli Hâlid Bey 739, 1751
Bahriyeli Şükrü Efendi 741
Bahriye Matbaası 1064, 1086, 1210, 1570
Bahriye Nezareti 337, 340, 588, 640, 921, 1086, 1647, 1652
Bahrullah Efendi 611
Bahrüddin Efendi 334, 335, 341, 744, 1154, 1218
Bahrü'l-Velâye 621
Bakır Dedeefendi 1559, 1571, 1942
Bakırköy 62, 140, 386, 387, 625,

626, 666, 1053, 1115, 1126, 1127, 1167, 1168, 1251, 1265, 1337, 1743, 1787, 1797, 1973, 2110, 2222, 2275, 2281, 2284
Bakırköy Akıl Hastahanesi 1053, 1265
Bakırköylü Sezai Bey 1973
Bakkalzâde Camii 322, 323, 324, 325, 613
Bakkalzâde Mehmed Çelebi Efendi 322
Bakkalzâde Mescidi 8, 322, 325
Bakkalzade Sokağı 322
Bakla 40, 371, 1140
Balabanî Şeyh Hüseyin Hüsnü Efendi 146, 1259
Balaban Tekkesi 117, 977
Balak Babazâde Osman Efendi 2108
Balat 17, 229, 284, 293, 294, 340, 351, 381, 423, 441, 476, 512, 515, 546, 568, 581, 596, 602, 603, 608, 616, 617, 633, 653, 654, 655, 664, 669, 685, 688, 690, 692, 694, 720, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 739, 740, 741, 742, 749, 752, 754, 755, 758, 765, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 776, 777, 934, 976, 985, 1032, 1034, 1043, 1077, 1098, 1171, 1172, 1174, 1176, 1179, 1189, 1198, 1309, 1310, 1328, 1439, 1716, 1741, 1743, 1746, 1751, 1757, 1841, 1844, 1857, 1904, 1947, 2292
Bâlâ Tekkesi 381, 444, 775, 998, 999, 1107, 1114, 1115, 1127, 1741, 1743, 1744, 2279, 2280, 2281, 2287, 2288, 2289, 2290, 2291, 2292, 2293, 2295, 2301, 2322
Balat Hamamî Muhiddin Mahallesi 694
Balat İmamı 17, 340, 351, 512, 654, 664, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 739, 740, 741, 755, 758, 934, 1077, 1172, 1174, 1176, 1179, 1328, 1741, 1743, 1746, 1751, 1757, 1841
Balat İmamı Hafız Hasan Efendi 340, 351, 512, 654, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 740, 741, 934, 1077, 1174, 1179, 1198, 1746, 1757
Balatlı Güzel Hasan 321
Balatlı Halil Efendi 2151
Balat şeyhi Hafız Kemaleddin Efendi 1857, 2292
Balat şeyhi Kemal Efendi 568, 774, 1743, 1841
Balat şeyhi Seyyid Ahmed 1844
Balat Tekkesi 568, 581, 654, 769, 770, 771, 772, 774, 777
Balat yangını 284
Balcı Yokuşu 1082, 1572, 1833, 1921
Balcızâde Said Efendi 435
Balçık 277, 326, 755, 763, 933, 1078, 1263, 1805
Balçık Tekkesi 755, 763, 933, 1263, 1805
Balçık Tekkesi postnişini Hâlid Efendi 1263
Balıkesir 110, 173, 671, 752, 762, 1494, 1496, 2045, 2050
Balıkesir Coğrafyası 2050
Balıkesir İlhamları 2050
Balıkesirli Sofu Mustafa Efendi 199
Balıklı Kilisesi 2198, 2266
Balıklı Rum Kilisesi 2283
Balıkpazarı 1109, 1742, 2158
Balım Sultan 147, 149, 1259
Bali Baba Câmi 203
Balkan Harbi 385, 480, 669, 670, 793, 827, 1450, 1455
Baltalı Baba 962, 1479, 1848
Baltalı Dede 962, 1848
Baltaoğlu Süleyman Bey 303
Bamyacı Ali Ağa 1083, 1411
Bandırmalı Şeyh Ali Rıza 609, 612, 958
Bandırmalızâde 115, 148, 929, 1052, 1570, 2107
Bandırmalızâde Mehmed Galib Efendi 1052
Bandırmalızâde Tekkesi 115, 1570, 2107
Barbaros Hayreddin 411, 539
Bârika 715
Baruthane Yokuşu 214, 986, 988, 1177, 1433, 1755, 1791, 1843, 1846
Basın Müzesi 638, 2295
Baskıcı Hakkı Usta 1171, 1464
Basma-i şerîf Tekkesi 303, 1957
Basra 86, 95, 671, 672, 793, 808, 1412, 1415, 1594, 1657, 1700, 2157, 2159
Basralı Şeyh Aziz Efendi 2157
Başçı Mahmud Ağa Çeşmesi 1920

Başçı Mahmud Efendi Tekkesi 1567, 1757, 1905, 1915
Başçı Mahmut Camii 1915
Başçuhadar Seyyid Ömer Ağa 2135
Başhafız 1065, 1084, 1411
Başikbal Tiryandil Sultan 334
Başimam Sokağı 201, 205, 212, 267, 268, 682
Başkadın 7, 189, 190, 191
Başkalfa 1065, 1084, 1411
Battal Gazi 391, 514, 936
Batum 675
Bayburtlu Zihnî 2182
Bayburt Mülkî Rüşdiyesi 2181, 2182
Bâyezîd-i Bistâmî 146, 408, 1259, 1329
Bayramfırın Sokağı 2280
Bayramî 306, 579, 648, 649, 961, 1239, 1616, 1619, 1750, 1930, 1956, 2109
Bayramiyye 172, 304, 350, 365, 366, 367, 382, 425, 578, 579, 580, 647, 648, 649, 650, 706, 781, 791, 823, 969, 976, 977, 980, 989, 995, 998, 999, 1044, 1046, 1075, 1100, 1262, 1263, 1619, 1620, 1644, 1694, 1726, 1727, 1743, 1846, 1865, 1930, 1953, 1957, 1958, 2089, 2096, 2144, 2166, 2210, 2300, 2353, 2363
Bayrampaşa Deresi 1393, 1849
Bayram Paşa Mektebi 725, 1874, 1960
Bayrampaşa Mezarlığı 445, 839, 1175, 1176, 1896
Bayram Paşa Tekkesi 303, 725, 730, 961, 1098, 1151, 1152, 1236, 1380, 1746, 1752, 1808, 1945, 1956, 1957, 1958, 1959, 1960, 1961, 1964, 1965, 1983, 1984, 1986, 2023
Baysungur 1315
Baytar Hakkı Nezihi Bey 1797
Bazı Ma'lûmât-ı Lâzime 2029
Bazirgânbaşı Acem Hüseyin Efendi 643
Bazirgân Mescidi 643
Bebek 16, 17, 18, 131, 229, 962, 1626, 1695, 1739, 1973, 2165
Bebek Postanesi 16, 18
Becerano Efendi 774
Bedâyi 437, 609, 715
Bedâyi'-i Âsâr 609
Bedâyi'-i Asâr-ı Osmâniyye 437
Bedestenli Ali Baba 1898
Bedevî 22, 23, 24, 41, 44, 57, 349, 350, 351, 356, 386, 429, 528, 654, 725, 732, 737, 799, 815, 915, 923, 962, 968, 973, 977, 978, 1004, 1079, 1080, 1081, 1107, 1112, 1113, 1114, 1118, 1123, 1141, 1143, 1156, 1256, 1263, 1414, 1426, 1463, 1708, 1744, 1804, 1838, 1930, 1945, 2075, 2116, 2117, 2118, 2209, 2214, 2224, 2225, 2226, 2228, 2229, 2230, 2235, 2237, 2239, 2265, 2268, 2301, 2307
Bedeviyye 16, 42, 82, 119, 340, 447, 631, 741, 763, 815, 886, 960, 962, 968, 977, 986, 1076, 1081, 1118, 1142, 1464, 1743, 1744, 1943, 2117, 2226, 2227, 2238, 2239, 2265, 2268
Bedreddin Efendi 585, 669, 1278, 1280, 1283, 1988, 1991, 1992, 2087, 2198, 2254, 2320, 2321
Bedreddin Er 1029
Behcet Baba 576, 1366
Behcet Efendi 60, 337, 339, 392, 572, 573, 574, 631, 883, 884, 885, 886, 892, 907, 1216, 1404, 1408, 1535, 1564
Behcetiyye 289, 883, 894, 895, 896, 954, 959, 1615, 2103
Behcetü'l-Kevâkib 2149
Behzat Haki Budak 121, 744
Bekâr Atâ 1751
Bekâr Bey Tekkesi 793, 796, 797, 1263, 1901, 1979, 1980, 1981, 1982, 1983, 1984, 1987, 1991, 2342
Bekâr Yaylası 577
Bekçi Ömer Ağa 1601
Bekir Ağa 156, 552, 605
Bekir Ağa Bölüğü 156
Bekir Ağazâde Kitapçı Ahmed Hamdi 1544
Bekir Paşa 423, 725, 1952
Bekirpaşazâde 1082
Bekir Sıdkı Ateşli 2150
Bekriyye 1716, 2060
Bektaşî 15, 21, 37, 38, 39, 42, 43, 44, 60, 61, 62, 81, 82, 116, 125, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 152, 153, 175,

176, 177, 178, 198, 270, 271, 276, 294, 342, 343, 378, 379, 386, 391, 392, 393, 436, 459, 477, 541, 542, 567, 658, 669, 681, 698, 699, 744, 753, 754, 756, 760, 791, 793, 799, 803, 922, 957, 961, 962, 963, 968, 970, 971, 975, 981, 983, 984, 985, 986, 991, 999, 1012, 1013, 1083, 1112, 1117, 1122, 1127, 1137, 1138, 1142, 1143, 1154, 1155, 1157, 1163, 1167, 1168, 1172, 1197, 1202, 1215, 1253, 1254, 1255, 1257, 1258, 1259, 1261, 1263, 1264, 1265, 1266, 1267, 1273, 1274, 1296, 1409, 1410, 1411, 1536, 1574, 1588, 1619, 1620, 1699, 1702, 1706, 1716, 1719, 1739, 1741, 1869, 1884, 1933, 1934, 2003, 2033, 2079, 2101, 2106, 2122, 2126, 2162, 2163, 2189, 2195, 2216, 2275, 2298, 2327, 2336, 2343

Bektaşî Ali Baba 1083, 1411

Bektaşilik 37, 38, 39, 42, 43, 44, 60, 145, 146, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 175, 177, 178, 198, 271, 392, 542, 692, 753, 754, 759, 760, 761, 763, 788, 972, 1138, 1140, 1142, 1143, 1202, 1250, 1253, 1254, 1255, 1258, 1259, 1261, 1262, 1263, 1264, 1265, 1266, 1273, 1274, 2106, 2189, 2298

Bektaşilik ve Bektaşiler 1202

Bektaş Vehbi Baba 198

Bektaşzâde Ali Ağa 2239

Belh 45

Belhîzâde Şeyh Mehmed Said Efendi 2170

Belhli Mehmed Ali Veliyyüddin Efendi 446

Benli Ali 19, 89, 669

Benli Ali Bey 89

Benliyan Efendi 1600

Benliyan Operet Kumpanyası 93, 1600

Benlizâde Ahmed Râşid 564, 578

Benlizâde Mektebi 564, 565, 567, 577, 578, 589

Berber İbrahim Efendi 1155, 2191, 2194

Berber Mustafa Efendi 1946

Berber Ziya Efendi 752

Bereketzâde İsmail Hakkı 274, 465, 1086, 1154, 1723

Bergamalı Cevdet Efendi 737

Bergamalı Şeyh Mustafa Hulûsî Efendi 2131

Bergüzâr-ı Edhem 722

Berkofçalı Hacı Emin Efendi 204

Berlin 224, 2214

Berre Hanım 1771, 1772

Berzenciyye 22, 896, 2125

Besim Atalay 150

Besim Ömer Paşa 158, 234, 1631, 2234

Bestekâr Behlûl Efendi 2125

Bestekâr Ferid Bey 670

Bestekâr Hacı Edhem Efendi 1308

Bestekâr Rıza Efendi 467, 1195

Bestekâr Selanikli Ahmed 484, 667

Bestekâr Şevki Bey 662

Bestenigâr Ziya Bey 223, 251, 468, 469, 491, 666, 723

Beşikçi Feyzullah Efendi 1945

Beşikçi Tekkesi 1573, 1926

Beşikçizâde Çeşmesi 1951

Beşikçizâde Dergâhı 2325

Beşikçizâde Süleyman Efendi 1947, 1948

Beşikçizâde Tekkesi 393, 861, 1156, 1947, 1948, 1949, 1950, 1951

Beşiktaş 49, 120, 136, 137, 139, 140, 164, 200, 337, 349, 351, 368, 371, 422, 448, 528, 629, 676, 763, 827, 962, 970, 973, 987, 995, 997, 1000, 1003, 1016, 1076, 1081, 1087, 1088, 1089, 1126, 1136, 1137, 1166, 1178, 1237, 1465, 1467, 1468, 1469, 1470, 1471, 1472, 1478, 1574, 1600, 1734, 1735, 1736, 1738, 1746, 1753, 1754, 1755, 1756, 1795, 1818, 1898, 1953, 2119, 2120, 2127, 2130, 2232, 2233, 2368, 2369, 2370

Beşiktaşlı Hacı Mehmed Nuri Efendi 2111

Beşiktaşlı Hacı Nuri 110, 349, 741, 1576

Beşiktaşlı Hayri Bey 1368, 1734

Beşiktaşlı Kemani Rıza Efendi 468, 1195

Beşiktaşlı Nuri 1405

Beşiktaşlı Subhi Bey 2120
Beşiktaşlı Şeyh Hilmi Efendi 2280, 2281
Beşiktaşlı Şeyh Rıza Efendi 803
Beşiktaşlı Yahya Efendi 372
Beşiktaşlı Ziya 235, 668
Beşiktaş Sinan Paşa Câmi 1738
Beşir Ağa Tekkesi 1702, 1791, 2102, 2103, 2108, 2114
Beşir Çelebi 291
Beş Kardeşler 9, 465, 468, 470, 471, 962, 1195
Beş Kardeşler Türbesi 9, 465, 470
Beyânu'l-Hak 554, 1249
Beyazıt 22, 50, 51, 53, 79, 88, 98, 152, 170, 174, 194, 205, 207, 227, 243, 264, 269, 280, 287, 288, 292, 294, 306, 343, 347, 382, 390, 391, 407, 411, 423, 438, 445, 476, 487, 530, 543, 545, 568, 577, 578, 579, 590, 594, 609, 628, 651, 664, 729, 737, 754, 812, 824, 828, 841, 894, 901, 949, 957, 961, 963, 965, 966, 967, 971, 988, 992, 994, 997, 998, 1010, 1037, 1039, 1052, 1053, 1071, 1088, 1091, 1116, 1154, 1155, 1156, 1215, 1221, 1255, 1285, 1287, 1297, 1300, 1313, 1354, 1355, 1357, 1393, 1406, 1444, 1494, 1495, 1519, 1526, 1563, 1568, 1584, 1596, 1602, 1606, 1611, 1615, 1631, 1632, 1633, 1634, 1642, 1645, 1646, 1657, 1658, 1670, 1684, 1688, 1733, 1737, 1738, 1742, 1822, 1844, 1845, 1846, 1863, 1872, 1879, 1898, 1904, 1931, 1940, 1946, 1998, 2002, 2008, 2025, 2036, 2042, 2045, 2048, 2050, 2056, 2070, 2078, 2090, 2092, 2103, 2108, 2113, 2114, 2120, 2126, 2140, 2164, 2175, 2199, 2220, 2221, 2230, 2232, 2260, 2274, 2315, 2319, 2363
Beyazıt Hamamı 423, 1526
Beyazıt Kulesi 545
Beyazıt Kütüphanesi 170, 292, 1611
Beyazıt Umumî Kütüphanesi 609, 1670
Beyazıt Zükûr Nümune Mektebi 1355, 1357
Beyceğizli Şefik Sâfî 1567
Beyceğiz Mahallesi 284, 397, 399, 401
Beyceğiz Sokağı 329, 330
Beyhan Sultan 1220
Beykoz 79, 90, 296, 344, 421, 450, 556, 766, 767, 809, 958, 964, 983, 984, 1001, 1004, 1198, 1495, 1575, 1585, 1737, 1786, 1936, 2070, 2147, 2172, 2173, 2174, 2195
Beykozlu Ahmed Vehbi Efendi 2172, 2173
Beykozlu Dalyancı Ali Bey 765
Beykoz Raûfî Tekkesi 296
Beykoz Tabakhanesi 1936
Beylerbeyi 16, 22, 39, 41, 42, 44, 82, 136, 203, 229, 334, 340, 394, 403, 446, 612, 624, 631, 734, 739, 763, 798, 799, 827, 996, 1074, 1079, 1113, 1116, 1138, 1141, 1142, 1143, 1262, 1263, 1413, 1741, 1747, 1804, 1899, 1935, 1943, 1988, 1992, 2009, 2070, 2075, 2117, 2118, 2210, 2222, 2226, 2237, 2240, 2265, 2343, 2367
Beylerbeyi Bedevî Tekkesi 22, 41, 1113, 1141, 2075, 2117
Beylerbeyili Muzıkalı Nuri Bey 2156
Beylerbeyi Settâriyye Tekkesi 16, 1943
Beyoğlu 15, 52, 57, 78, 81, 94, 203, 227, 228, 291, 293, 337, 339, 549, 589, 629, 666, 667, 675, 818, 1081, 1132, 1168, 1175, 1273, 1300, 1332, 1372, 1453, 1558, 1577, 1600, 1601, 1602, 1644, 1708, 1734, 1754, 1884, 1899, 1927, 2066
Beyoğlu Halkevi 78, 1577
Beypazarlı Şeyh Hacı Ali Efendi 861, 1949
Beyrut 671, 678, 1412, 2214, 2234
Beyzâde Mustafa Efendi 633, 634
Bezcizâde Şeyh Mehmed Muhyiddin Efendi 647
Bezesyan Efendi 387, 1797
Bezmiâlem Vâlide Sultan 305, 1872, 1877
Bezmiâlem Valide Sultan Câmi 986, 1873, 1874

Bezmi Nusret Kaygusuz 175, 179, 1267
Bıçakçı İbrahim 465
Bıçakçı Mahallesi 793
Bıçakçızâde Hakkı 177, 1267
Bızınlı Koççu Mehmed Usta 1171
Biber Ağa Sokak 1905
Bigadiç 2045
Bigalı Hafız Ali Rıza 531
Bilâl-i Habeşî 288
Bilecik 929, 1284, 1285, 1928
Binbaşı Ali Bey 2193
Binbaşı Saib Bey 1793
Binbaşı Ziya Bey 199, 669, 1493
Binbirdirek 1568, 2052, 2127, 2161, 2167
Bingazi 296, 1163
Bir Avuç Ateş 102
Bir Gecelik Nikâh ve Tesadüfün Lutfu 2067
Birgivî 195, 636, 952, 953, 1271, 1496
Bir Kavuk Devrildi 96
Bir Marufun Hikâyesi 2066
Bir Uzun Arzuhâl 40, 1140
Bitlice Mescidi 8, 329, 330
Bitlis 628, 1099, 2182
Bîzebân Hatun 782
Bodrum 200, 1390, 2234
Boğaziçi 44, 170, 195, 452, 737, 801, 803, 946, 955, 956, 958, 959, 960, 961, 965, 966, 967, 968, 969, 971, 972, 973, 974, 976, 979, 980, 982, 983, 985, 988, 989, 991, 992, 993, 994, 995, 996, 997, 999, 1001, 1003, 1082, 1143, 1365, 1406, 1589, 1647, 1651, 1872, 2004
Bolahenk Mehmed Nuri 467, 1194
Bolahenk Nuri Bey 35, 232, 337, 340, 351, 670, 767, 1014, 1304, 1305, 1328, 1343, 1368, 1736
Bolavizâde Mehmed Nüzhet 1722
Bolu 412, 1242, 1753, 2029, 2367
Bolulu Halil Efendi 636
Bolulu Hamza Efendi 299
Bolulu Himmet Efendi 649, 976, 977
Bolulu Şeyh Evhadüddin Hamza Efendi 299
Bosna Hersek Oteli 269, 283, 286
Bosnalı Karabaş Osman Efendi 293
Bosnalı Şeyh Hacı Yahya Efendi 2281
Bosnalı Vezir Mehmed Şerif Rauf Paşa 2185
Bosnavî Şeyh Osman Efendi 1605
Bostan Câmi 727
Bostancıbaşı Abdullah Ağa 999, 1684, 1685, 1686, 2070
Bostancıbaşı Abdullah Ağa Mahallesi 999, 1684, 1685, 1686, 2070
Bostancıbaşı İnekçi Hüseyin Ağa 2036, 2049
Bostancı Şeyh Arif Efendi 1363
Bostaniçi Camii 1036
Bostan İskelesi 104, 423, 956, 974, 1158, 1562, 2113
Bostan Sokağı 622, 1294, 1750, 1863, 1867
Boş Beşik 539
Boşnak Asım Bey 762
Boşnak Süleyman Efendi 602
Boşnak Süleyman Halil Bey' 1899
Boyacıkapı 518, 519, 521, 523, 525, 534, 535, 969
Boyacıköy 548, 675, 676, 677, 678
Bozcaada 1098
Bozdoğan Kemeri 206, 436, 781, 783, 790, 979, 1384, 1519, 1616, 1617, 1621, 1622, 1644, 1651, 2120, 2372
Bozdoğan Kemeri Caddesi 1519, 1616, 1621
Bozkırlı Memiş Efendi 1792
Buhara 45, 201, 446, 896, 905, 977, 1381, 1448, 1472, 2169, 2170, 2171
Buhara Hanlığı 2169
Buharalı Mehmed Sâdık Efendi 549, 1132
Buharalı Şeyh Hacı Mehmed Efendi 2024
Buhara Ta'mîm-i Ma'ârif Cemiyeti 2171
Buhârî-i şerîf 28, 324, 613, 728, 1065, 1083, 1411, 1416, 2329, 2369
Buhûrî Tekkesi 351, 454, 1735, 2209

Buhurîzâde 697, 1033, 1034
Bukağılı Dede 963, 1532, 1536, 1543, 1544, 1545, 1632, 2122
Bulgaristan 61, 62, 271, 393, 423, 1598
Burdur 914, 1242
Burdurlu Hacı Mustafa Efendi 292
Burdurlu Hoca Mustafa Sâfî Efendi 1464
Burdurlu Mustafa Sâfî Efendi 1284, 1735
Burdurlu Şeyh Mustafa Sâfî 1784, 1785, 1787
Burhan Arpat 94
Burhan Cahid 1199, 2282, 2285, 2286, 2287, 2291, 2293
Burhan Cahid Morkaya 2286, 2291, 2293
Burhaneddin Belhî 45, 47, 48
Burhanettin Tepsi 79, 1564, 1565, 2224
Burhânü'l-Müeyyed 31
Burmalı Mescit 1650, 1651, 1654
Bursa 40, 79, 125, 141, 178, 209, 225, 230, 252, 288, 306, 332, 346, 389, 390, 412, 530, 549, 597, 611, 636, 662, 671, 672, 675, 676, 677, 678, 796, 850, 893, 958, 961, 963, 970, 982, 996, 999, 1048, 1124, 1125, 1140, 1151, 1152, 1225, 1255, 1257, 1280, 1281, 1284, 1285, 1343, 1430, 1438, 1458, 1459, 1486, 1573, 1574, 1583, 1584, 1585, 1586, 1587, 1588, 1589, 1590, 1635, 1643, 1644, 1657, 1695, 1698, 1699, 1704, 1705, 1720, 1721, 1733, 1740, 1803, 1818, 1867, 1897, 1917, 1918, 1952, 1964, 1971, 2001, 2002, 2005, 2041, 2044, 2050, 2051, 2061, 2064, 2081, 2101, 2132, 2151, 2154, 2206, 2246, 2281, 2299, 2368, 2370
Bursa Hapishanesi 1152
Bursa Kaygılı Tekkesi 1698
Bursa Kediler Tekkesi 1257
Bursalı Eşrefzâde Şeyh Necip 252
Bursalı İbrahim Baba 1255
Bursalı İbrahim Dede 1803
Bursalı Mehmed Tâhir 548
Bursalı Muharrem Efendi 1803
Bursalı Rebia Hanım 466
Bursalı Şefik Bey 1176
Bursalı Şeyh Abdülcelil Efendi 1283
Bursalı Şeyh Mehmed Dedeefendi 1952
Bursalı Şeyh Rıza Efendi 2101
Bursalı Veliyyüddin Efendi 1124
Bursa Mısrî Âsitânesi 252, 346
Bursa Müzesi 1257, 1588
Bursa Rehberi 40, 1140
Burunsuz Hânende Hakkı Bey 468
Burunsuz Özbekî İsmail Efendi 1846, 1847
Bülbül Ahmed 667, 1943
Bülbülcüzâde Şeyh Abdülkerim Efendi 1165
Bülbülcüzâde Şeyh Abdülkerîm Fethi Efendi 332
Bülbülcüzâde Tekkesi 332
Büyük Ayasofya Camii hatibi Ahmed Nazif Efendi 1949
Büyük Aziz 1781, 2118, 2192, 2193
Büyük Çakır 1148
Büyük Çamlıca Tepesi 60, 392, 2240
Büyükçekmece 747, 748, 752, 987, 1116, 1342
Büyük Davud Efendi 2046
Büyük Hafız Şakir Efendi 2260
Büyük İhsan 1559
Büyük İsmail Hilmi Efendi 790, 791, 792, 1618
Büyük Kadızâde Şeyh Mehmed Efendi 2174
Büyük Kuleli Sokağı 1902
Büyük Mustafa Efendi 1216, 1464, 1785
Büyük Râşid Efendi 1177, 1801, 1803
Büyük Reşit Paşa Caddesi 294
Büyük Sadeddin Efendi 2253
Büyük Safiyyüddin Efendi 1971
Büyük Sırrı Efendi 1846
Büyük Şeyh Efendi 1470
Büyük Valide Hanı 1163

C

Câbî Ahmed Muhlis Efendi 1942
Câbî Mustafa Efendi Tekkesi 2199, 2270
Cabir b. Abdullah 636
Câbîzâde Nuri 649

Caddebostan 544
Caferabad Tekkesi 1012, 1137
Cafer Ağa Camii 730, 1811
Cafer Ağa Mektebi 1719
Cafer Ağa Mescidi 1719, 1811
Cafer b. Abdulah 731
Cafer Bey 567, 1199
Caferî 699, 756
Cafer-i Sâdık 1269
Cafer Kaya 1650, 2164
Cağalazâde İbrahim Bey Çeşmesi 1031
Cahide Songu 19, 668
Cambaz Sokağı 1149
Camcıalili Hafız Hasan 1602
Camcı Hüsnü Efendi 465
Camcı İsmail Hakkı Efendi 588
Camcılar Camii 725, 1707, 1746
Camcı Şeyh Ali Efendi 747, 1610, 1707
Camcızâdeler 588
Câm-ı Dil-nüvâz 1825
Câmi'ü'l-Avârif 1865
Câmiü'l-Ezher 47, 389, 1455, 2045
Canbaziye 741, 796, 2270, 2341
Canbaziye Câmi 796
Canbazzâde Şeyh Mehmed Emin Efendi 2097
Can Bora 478
Canfeda Saliha Hatun 450, 451
Canfeda Tekkesi 452
Canikli Ahmed Efendi 1927
Canik Vapuru 2234
Carullah Efendi 215, 1408
Cavid Ağa Zaviyesi 1165, 1166
Cavid Baysun 111
Cebecibaşı Sarı Abdullah 1623
Cebel-i Bereket 225
Ced Hasan Efendi 413, 790, 956, 957, 963, 970, 973, 1852, 1862, 1863, 1864, 1866, 1867, 1868, 1902
Cedid Abdurrahim Efendi Medresesi 510, 536, 538
Cedid Abdurrahim Medresesi 536
Cedid Ali Paşa 9, 440, 775, 777, 1086
Celâleddîn es-Suyûtî 1380
Celâleddin Feyyâzî 2183, 2185
Celâleddin Mahmud Hulvî Efendi 1895
Celâl Feyyaz Bey 2185
Celal Feyyaz Gürsel 297
Celâl Hoca 228, 290
Celâl Paşa 781, 889, 891
Celâl Sâhir 93
Celâl Tahsin 90
Cellatçeşmesi 439, 999, 1165, 1497, 1498, 1684, 1685, 1686, 2309
Celvetî 116, 148, 150, 845, 956, 1051, 1052, 1263, 1264, 1439, 1611, 1617, 1705, 1838, 2079, 2086, 2097, 2098, 2177, 2364
Celvetiyye 119, 148, 167, 529, 738, 841, 844, 845, 960, 967, 969, 993, 1000, 1002, 1013, 1052, 1076, 1262, 1263, 1264, 1402, 1416, 1439, 1440, 1474, 1570, 1609, 1611, 1617, 1695, 1696, 1704, 1705, 1831, 1915, 1950, 2068, 2079, 2086, 2095, 2097, 2101, 2105, 2107, 2174, 2218, 2364, 2373
Cemaleddin Efganî 45, 46, 47, 48, 49, 638, 1415
Cemaleddin Halvetî 769, 2172, 2200
Cemaleddin Seven 35, 36, 37, 38
Cemal Gürsel 297
Cemal Halife 769, 979, 1774, 2071
Cemâl-i Halvetî 353, 2071
Cemâliyye 1277, 2172
Cemal Kıpçak 902, 922, 1074
Cemal Sâhir 19, 62, 79, 80, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 428, 429, 669, 1564, 1565, 1566, 1594, 1602
Cemal Yener Tosyalı 1519, 1621, 1624, 1647, 1651, 1653
Cemal Yücel 1028
Cemile Kadın 566, 567
Cemil Hikmet 1908
Cemil Molla 2073
Cemil Paşa 90, 276, 1723, 1978, 2105
Cemil Poyraz 2128, 2132
Cemil Safi Efendi 962, 1848
Cemilzade 1547
Cem'iyet-i Rüsûmiyye 1928
Cemiyet-i Sûfiyye 801, 1782, 2091
Cemiyet-i Tedrisiyye-i İslâmiyye 564
Cem Sultan 1638

Cenab Şehabeddin 16, 19, 25, 152, 555, 1495
Cennet Efendi 963, 1002, 1609, 1611
Cerîde-i Havâdis 95, 554
Cerîde-i Sûfiyye 174, 1088, 1249, 1285, 1928, 2139, 2247, 2248, 2251
Cerrah Fehmi Efendi Hoca 1740
Cerrâhî 111, 295, 299, 332, 369, 425, 453, 455, 456, 540, 583, 584, 688, 781, 782, 784, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 818, 895, 981, 983, 1002, 1043, 1047, 1048, 1166, 1432, 1433, 1434, 1436, 1707, 1709, 1710, 2098, 2099, 2147, 2305, 2307, 2308, 2311
Cerrâhîlik 295, 1043, 1047, 1709, 2308
Cerrâhî şeyhi Ebubekir Efendi 2098
Cerrâhiyye 288, 299, 332, 334, 369, 425, 426, 453, 455, 456, 483, 584, 733, 748, 781, 782, 816, 818, 843, 894, 895, 993, 997, 1000, 1043, 1044, 1408, 1617, 1618, 1680, 1709, 1710, 2078, 2095, 2098, 2120, 2147, 2305, 2309
Cerrahpaşa 17, 80, 81, 98, 204, 293, 453, 476, 539, 656, 670, 726, 901, 939, 945, 982, 989, 990, 1000, 1098, 1126, 1156, 1328, 1380, 1567, 1577, 1579, 1630, 1649, 1681, 1688, 1703, 1716, 1746, 1754, 1887, 1915, 1916, 1954, 1961, 1968, 1976, 1977, 1979, 1980, 1981, 1985, 1988, 2091, 2270, 2288
Cerrahpaşa Hastanesi 17, 80, 81, 539, 656, 939, 990, 1126, 1156, 1916, 1976, 1977, 1979, 1980, 1981, 2091
Cerrahpaşalı Hafız Mehmed 27
Cevad Paşa Türbesi 1014, 1325, 1326
Cevâî 723
Cevat Yürür 797
Cevdet Çağla 1600
Cevdet Paşa 154, 347, 569, 619, 637, 639, 824, 998, 1597, 1723, 1767, 1887, 1903, 1904, 1905, 1906, 1915, 1919, 1921, 2049, 2165
Cevher yedirme 1131
Cevrî Dede 69
Ceyhan 225, 1454
Ceylanlı Tekkesi 744, 970, 1821, 1822, 1823, 2337
Ceylan Usta 2239
Ceylanzâde Nazmi Efendi 1805
Ceyşü'l-Mevlevî 346
Cezayir 828, 1053, 1471, 1472
Cezayirli Hasan Paşa 587
Cezebât 715, 1865
Cezerî Kasım 293, 441, 1078
Churchill 22, 23, 1113
Cibali 679, 786, 821, 841, 850, 862, 864, 867, 871, 900, 901, 902, 903, 905, 909, 911, 917, 924, 963, 994, 1035, 1610, 1629, 1655, 1659, 2200
Cibalili Memduh 321
Cibaviyye Mahallesi 1817
Cibril 1095
Ciğerci Baba 963, 1822, 1877, 2273, 2336, 2337, 2338
Ciğerim Dede 739, 963, 1078, 1166, 1167, 1737, 1743, 1744, 1745, 1754, 1784, 1787, 1986
Cihangir 38, 43, 44, 589, 703, 737, 989, 996, 1113, 1143, 1576, 1742, 1838, 2363
Cihangir Cami 38
Cihangir Camii 1113
Cihangirî Hasan Burhaneddin 390
Cihangirî Şeyh Hasan Burhâneddîn Efendi 1742
Cihangiriyye 389, 1971, 1972, 2371
Cihangirli Memduh Fikret Bey 1576
Cihangirli Muhtar Dede 42, 1141
Cihat Baban 56
Cilvenâz Kalfa 1045, 1046
Cimilli Hacı Fehim Efendi 2180
Cimilli Hacı Hüsnü Efendi 269
Cimilli Yetim Hoca 297
Cimillizâde Celâleddin Yusuf Efendi 2180
Cimillizâde Hüseyin Reşîd Alâî Efendi 2180
Cimillizâde Osman Fehim Efendi 2180
Cinci Hoca 443
Cism-i Latîf İsmail Efendi 1694
Coşkun Sokak 1576
Cudî Efendi 2325

Cumalı Hoca 1426
Cumartesi Tekkesi 1872
Cuma Tekkesi 999, 1011, 1087, 1103, 1104, 1265, 1401, 1851, 1864, 2090, 2189, 2190, 2191, 2196, 2299
Cumhuriyet Halk Fırkası 15, 390
Cünd-i Mevlânâ 346
Cüneydî 649, 1976
Cünûnî Ali Efendi Tekkesi 2089

Ç

Çadırcılar Tekkesi 340
Çağ Bildirme 1711, 1712, 1713, 1714
Çağlayan Kasrı 1470
Çakır Ağa Camii 81, 514, 725, 901, 931, 932, 933, 935
Çakır Ağa Tekkesi 568, 665, 731, 734, 736, 933, 934, 1154, 1757
Çakır Dede 744
Çakır Hafız 729
Çakmakçılar Yokuşu 675, 1082
Çakmakzâde Şeyh Hacı İzzet Efendi 2214
Çâlâk Şeyh Ahmed Zâkir Efendi 2095
Çâlâkzâde Mustafa Efendi 2097
Çâlâkzâde Şeyh Mustafa Efendi 2094
Çâlâkzâde Zakirbaşı Şeyh Mustafa Efendi 2096
Çalıkavak 772
Çalık Osman Ağa 1419
Çamaşırcı Mescidi 980, 1537
Çamaşırcızâde 728, 1826
Çamlıca 43, 60, 149, 178, 392, 435, 453, 554, 666, 672, 676, 754, 760, 957, 967, 998, 1142, 1155, 1163, 1164, 1167, 1242, 1254, 1257, 1262, 1354, 1410, 2067, 2101, 2178, 2240, 2241, 2329, 2374
Çamlıca Bektaşi Tekkesi 754, 957, 1155, 1410
Çamlıca-Tâhir Baba Tekkesi 43, 1142
Çamlıca Tekkesi 760, 1163, 1167, 1262
Çamlıca Tepesi 60, 392, 2240
Çam Sakızı 102
Çamurda Bir Zambak 102
Çanakkale 60, 80, 244, 265, 378, 390, 392, 652, 680, 793, 1172, 1238, 1243, 1246, 1247, 1248, 1249, 1250, 1251, 1274, 1354, 1451, 1452, 1490, 1576, 1740, 1749, 1829, 2090, 2107, 2176, 2185, 2186, 2298
Çanakkale Harbi 793, 1829
Çanakkaleli Şeyh Hakkı Efendi 2090
Çanakkale Sa'di tekkesi 2090
Çandarlı Kara Halil Nümune Okulu 19
Çandarlızâde İbrahim Paşa 1221, 1633
Çardaş 93, 1566
Çarıkçı Mahallesi 529
Çarpıkbacak Rıza Efendi 1742
Çarşamba Caddesi 284, 517, 525, 526, 527, 531, 550, 578, 589, 593, 602, 643, 801, 958, 965, 983, 1495
Çarşambalı Fuat Efendi 51, 2274
Çarşıkapı 61, 193, 393, 721, 964, 1788
Çarşılı Hafız Hüseyin 343
Çaşnigir Osman Ağa Türbesi 1312
Çatalca 406, 412, 470, 790, 966, 1342, 1350, 2122, 2191
Çatal Hanı 1155
Çatlılı Ali Efendi 281
Çavuşzâde Seyyid Ali bin Ebî Bekir Efendi 649
Çaycı İzzet Dede 2044
Çaycı Kâmil Efendi 1602
Çayırlı Hacı Hafız 2226
Çayırlı Hafız İbrahim Edhem Efendi 2226
Çayır şeyhi Râşid Efendi 2201, 2207
Çayır Tekkesi 2199, 2270, 2271
Çaylak Ahmed 2096
Çaylak Baba Tekkesi 2094
Çelebi Halife 769, 2071
Çelebi Mehmed Ağa Hamamı 1431
Çelebi Süleyman Sokağı 295
Çelebizâde İsmail Asım Efendi 1764, 1765, 1767, 1771, 1773
Çelebizâde Şeyh Mehmed Said Efendi 1834
Çelik Gülersoy 486
Çeliklenme 495, 1106
Çemberlitaş Sâzelî Tekkesi 1576, 2127

Çenezâde Ahmed Efendi 1308
Çenezâde Tekkesi 722, 1014, 1183, 1187, 1307, 1308, 1310
Çengelköy Bedevî Tekkesi 350, 1114
Çengelköylü Hacı Sâlih Efendi 1114
Çengiler Sokağı 1303
Çerâgî Hamza Dede 583
Çerâgî Tekkesi 583
Çerkesi eş-Şeyh el-Hâc Halil Efendi 2104
Çerkes Mehmed Rüstem Efendi 1596
Çerkeszâde Zâhid el-Kevserî 594
Çerkez Hacı Osman Efendi 676
Çeşmemeydanlı Şakir Usta 98, 474
Çınar Dergâhı 1568, 1722
Çınar imamı 1722, 2012
Çınarlı Bostan Sokağı 1294
Çınarlı Çeşme 1014, 1293, 1294, 1295
Çınar Mescidi 2011
Çınar Tekkesi 294, 350, 910, 2011
Çıngıraklı Tekke 1166
Çıplak Mustafa 964, 2054, 2055, 2056
Çırakçı Sokağı 583
Çırakçı Tekkesi 476, 510, 583, 585, 586, 793, 813, 990, 1115, 1153, 1263, 1980, 2340
Çırçır 539, 671, 762, 809, 833, 845, 846, 848, 850, 851, 853, 854, 960, 976, 1297, 1419, 1426, 1626, 1938
Çıtak Hüseyin Efendi 2176
Çiçekçi Yusuf 1080
Çiftçi Bekir Ağa 552
Çifte Hamam 420, 438, 1033, 1632, 1634
çifte kamburlar 1569
Çiftekapılı Tekkesi 758, 763
Çifte Kemaller 1406, 1964, 1967
Çiftesaraylar 61, 393, 761
Çifte Vav Tekkesi 1408, 1431
Çimenezmez 1011, 1079
Çinçinli Çeşme Sokağı 765
Çingene Agâh Efendi 1598
Çinicizâde Abdurrahman Efendi 1969
Çinili Cami 549, 1132
Çinili Fırın 1547
Çiroz Hamdi 321
Çiti Ak 2176
Çivizâde Mehmed Efendi 329
Çivizâde Mescidi 329
Çizmeci Ahmed Efendi Tekkesi 1166
Çizmecibaşı Namazgâhı 651
Çoban Çavuş Medresesi 1422
Çoban Çavuş Türbesi 526
Çolak Ahmed Efendi 623, 1085
Çolak Ali Efendi 1147
Çorapçı Ali Erseven 1235
Çoraplar Sokağı 479
Çorapsız Sokağı 479
Çorbacı Şeyh 588, 2342
Çorbacızâde Ahmed Râşid Efendi 2001
Çorbacızâde Mehmed Sadeddin 2001
Çorbacızâde Şeyh Hacı Mehmed Sadeddin es-Said el-Enverî 2001
Çorlu 412, 661, 729, 752, 1117, 2071, 2072
Çorlulu Ali Paşa 958, 1013, 1234
Çorum 144, 412, 483, 613, 678, 723, 1733, 1779, 1927, 2104, 2214
Çorumlu Ali Efendi 1728
Çorumlu Bekir Sıdkı Efendi 1729
Çorumlu Şeyh Mehmed Efendi 1327
Çömlekçi Hafız İslâm Efendi 465
Çömlekçi Mahallesi 1078
Çöpatlamaz Mehmed Atıf Efendi 300
Çörekçikapı 519
Çörekçiler Kapısı 187, 189, 190, 275
Çukacızâde Hacı İbrahim Ağa 2208
Çukurbostan 71, 108, 293, 478, 593, 632, 964, 996, 1038, 1902
Çukurcuma 431, 589
Çukurçeşme Hamamı 1286, 1604
Çukur Mescid 765
Çulhacılar 2060
Çulha Şamlı Hacı Hasan Efendi 465
Çürüklü Tekkesi 1734, 2325

D

Dağıstanî İbrahim Efendi 1772
Dağıstanî Mir Kasım Efendi 1727, 1728
Dağıstanlı Hoca Hâlis Efendi 29, 786, 1363
Dağıstanlı İbrahim Bey 610
Dağıstanlı Mehmet İzzet Bey 1380
Dağıstanlı Musa Kâzım Efendi 1954
Dağıstanlı Salih Efendi 1728
Dahiliye Nezareti 336, 339, 389, 1747, 1797, 1818
Dalkavuk Naşid 1602
Daltaban Çeşmesi 2044
Damacı Hoca 269
Damat Ferid Paşa 1908
Damat Mahmud Celâleddin 1789
Dana Yokuşu 2224, 2225, 2227, 2238, 2239, 2265
Daniş Özden 626
Danyal Bey 664, 1368
Darbukacı Hasan Tahsin 1563
Darende 171, 172, 173
Darıcalı Hafız Osman Efendi 334
Darülaceze 44, 389, 798, 1144, 1459, 1472, 1739, 1742, 1992, 2339
Darülbedayi 42, 80, 81, 89, 90, 92, 93, 94, 99, 101, 102, 1142, 1576, 1582, 1599, 1602
Darülelhan 223, 345, 659, 660, 1194
Dârü'l-feyz-i Hamîdî Mektebi 628
Darülfünun 16, 46, 47, 49, 57, 205, 209, 389, 418, 553, 554, 638, 1215, 1519, 1606, 1927, 2050
Darülfünun Edebiyat Fakültesi 16, 553, 2050
Dârü'l-Hikmet-i İslâmiyye 554
Dârü'l-hilâfe 567
Dârülirfân 529
Dârülmuallimât 1357, 1358
Darülmuallimîn 24, 174, 205, 553, 628, 2181, 2182
Darüssaade ağası Mustafa Ağa 781
Darüşşafaka 15, 17, 74, 271, 381, 418, 510, 515, 517, 520, 523, 524, 527, 528, 530, 531, 532, 534, 535, 536, 538, 541, 543, 544, 547, 549, 550, 556, 557, 564, 567, 569, 571, 572, 574, 577, 578, 579, 582, 586, 589, 593, 595, 596, 602, 614, 777, 825, 921, 984, 1004, 1063, 1070, 1071, 1081, 1153, 1673, 1797, 1806, 1813, 1933, 1936, 2182, 2368
Darüşşafaka Caddesi 271, 510, 515, 517, 520, 523, 527, 528, 530, 531, 532, 534, 535, 536, 538, 541, 543, 547, 549, 550, 556, 557, 564, 569, 571, 589, 593, 595, 596, 602, 614, 984, 1004
Darüşşafaka Lisesi 15, 381, 517, 564, 567, 577, 579, 582, 777
Dârü't-Ta'lîm 36, 668
Darüttalim Kıraathanesi 269
Darüttalim Mektebi 212, 897
Darüttedris 390, 1630, 1631
Darüttedris Mektebi 1630
Davalı Zikirciler 788
Davul Mecmuası 62, 386
Davutpaşa 98, 166, 302, 423, 476, 535, 541, 589, 810, 886, 924, 962, 971, 981, 991, 1243, 1740, 1754, 1899, 1926, 1982, 1985, 1987, 1988, 2004, 2068, 2222, 2338
Davutpaşa Câmi 166
Davutpaşa İdadisi 1740
Davutpaşalı Hilmi Bey 797
Davutpaşa Mahkemesi 810
Davutpaşa Sultanisi 2222
Daye Hatun Camii 2116, 2224
Dazırduzur Fehmi Efendi 53, 58, 1708
Debbâg Ahmed Efendi 1217
Debbagzade Medresesi 381
Debbâgzâde Mehmed Efendi 1217
Debbağ Hacı Mehmed Tevfik Efendi 2245
Debbağ İskender Çelebi 2265
Debbağlar İmamı 1635
Debbağlar şeyhi Şeyh Nuri Efendi 1194
Debbağlar - Tabaklar Tekkesi 387, 1569
Debbağlar Tekkesi 1209, 1210, 1211, 1298, 1573, 1685, 2041
Debbağ Yunus 457, 472, 632, 723, 767, 1497

Debbağ Yunus imamı Hasan Efendi 472
Debbağzade Mahallesi 1208, 1210
Debbağzade Mehmed Efendi Medresesi 536
Dedeağaç 204
Dede Baba 966, 1369
Dede Bostanı 966, 1328, 1368, 1369
Dedeler Kabristanı 1795
Dedeler mescidi 449
Dedezâde 464, 659, 770, 771, 1070, 1535
Dedezâde Seyyid Mehmed Efendi 1535
Dedezâde Şeyh Mehmed Abdullah b. Muslihüddin 770
Defneli 193
Defterdar Abdülkerim Paşa 1606
Defterdar İbrahim Efendi Medresesi 593
Defterdar İsmail Bey 2168
Defterdar Şerîfzâde Mescidi 329
Defterdar Tahsin Efendi 2048
Defterdar Vezir Tekkesi 572, 1173
Defterhaneli Danyal Bey 664
Defter-i Hakanî 1055, 1057, 2006, 2009
Değirmenci Hafız Mehmed Nuri Akiz 1368
Dehri Efendi 102
Delâil-i Hayrât 196, 657, 735, 743, 1121, 1153
Deli Alâaddin 1734
Deli Dumrul 95
Deli Esad 755, 1576
Deli Hafız 735, 1010, 1075, 1077, 2320
Deli Hafız Hüseyin 735
Deli Hüsnü 2182
Deli İhsan 1753
Deli İsmet 541, 544
Deli Latif 1041
Deliler şeyhi 445, 839, 1896
Deli Râşid 805
Deli Rif'at 588
Deli Saraylı Nefise Hanım 2241
Deli Şair 2247
Deli Şefik 1750
Deli Şeyh Hamdi Efendi 558
Deli Yaverin Çeşmesi 1041, 1042
Dellâl Osman Efendi 1685, 1749, 2080
Dellâl Saraç Osman Efendi 2132
Dellâl Şeyh Rıza Efendi 1834
Dellâlzâde 350, 1568, 1735
Dellâlzâde Şeyh Osman Efendi 350, 1735
Demirciler Tekkesi 2118
Demircili Hacı Edhem Efendi 767
Demircili Hoca Ömer Lutfi Efendi 2110
Demircili Ömer Lutfi Efendi 2110
Demirköy 390
Demokrat Parti 430, 471, 902, 1454
Deniz Abdal Camii 1799
Deniz Abdal Çeşmesi Sokağı 1799, 1800
Deniz Ali Baba Dergâhı 61, 393
Denizli 1004, 1273
Derfterdar Çelebi 1604
Dersiam Müfettiş Kara Süleyman Efendi 1844
Dersiam Şeyh Ahmed Sırrı Efendi 1171
Dertli 97, 234, 572, 678, 1585
Dertli Dolap 97
Deruni Mehmed Efendi 1612, 1613, 1614, 1615
Derviş Ahmed Vahdetî 2146
Derviş Albar 1544
Dervîşânhane 1126, 1469, 1473
Derviş Feyzi 754, 1116, 1117
Derviş Hafız Osman Velî 1554
Derviş Karamanoğlu 2073
Derviş Selmân Bey 797
Derviş Sıddıka Ana 2153, 2154
Deryâyî Şeyh Ali Efendi 2246
Destân-ı Âl-i Osmân 1867
Destegül 629
Desûkiyye 1054, 1802, 1804
Deveciler Hanı 760, 1167
Devezâde 770
Devhatü'l-Meşâyih 154, 526
Devr-i Kebîr 498, 2306
Deyrizor 390
Dıhkî Mustafa Efendi 1644
Dibekbaşı Kefevî Mahallesi 1422
Dibek Camii 1372
Dibekli yangını 2036

Dibek Mektebi 1829
Dîdâr-ı Adalı 2067
Dikran Çuhaciyan 88
Dil Kurumu 74, 1706
Dil ü Dânâ 1688, 1691
Dimetokalı Şeyh Mehmed Şerîf Kudsî 612
Direklerarası 77, 82, 83, 88, 94, 101, 1521, 1526, 1552, 1553, 1554, 1557, 1561, 1563, 1564, 1569, 1593
Direklibel 578
Direktör Ali Bey 95, 97, 474
Dîvânçe-i Hâşimî 1202
Divan efendisi Ali Efendi 1445
Divane Mehmet Çelebi 426
Dîvân-ı Câmî 715
Dîvân-ı Hâfız 337, 715
Dîvân-ı Kebîr 136, 498, 629
Dîvân-ı Sâib 636
Dîvân-ı Şevket 636
Dîvân-ı Şevkî 2027
Dîvân-ı Şeyh Râşid 1711
Divaniye 1815, 1817
Divanyolu 437, 546, 652, 1116, 1568, 1738, 1943, 2023, 2052, 2127, 2295
Divriği 723, 2214
Divriği Hacı Halil Efendi 2215
Divriğili Hacı Halil Efendi 2212
Diyarbakır 389, 558, 559, 1700, 1814, 1815, 1816, 1817
Diyarbakırlı Şeyh Süleyman Efendi 280
Diyarbakırlı Talib Efendi 1817
Diyojen'in Hayatı ve Menkıbeleri 2066
Dizdariye 976, 1249, 2090, 2171
Doğancılar Çayırı 671
Doğan Tanyer 212, 214
Doğramacı Aleko 1148
Doksanzâdeler 1401, 2191
Doktor Ali İsmail Tarkan 1206
Doktor Asım Paşa 1601
Doktor Feyzi Paşa 1602
Doktor Fuad Süreyya Paşa 2217
Doktor Konoş 1589
Doktor Mehmed Şehabeddin 2268
Doktor Mustafa Şevki Bey 1650
Doktor Rıza Nur 1602
Doktor Sadreddin 176
Doktor Şakir Paşa Sokağı 1897
Doktor Zâfir Bey 1472
Dolmabahçe 120, 212, 215, 613, 629, 744, 953, 958, 1113, 1175, 1231, 1478, 1741, 1746, 1755, 1841, 2085, 2227, 2228, 2232, 2236
Dolmabahçe Sarayı 613, 958, 1175, 2085, 2232
Dolmacı 1748
Donanma Gecesi 102
Dondurma Tekkesi 1573, 1733
Donma 2002
Dökümcüler Caddesi 1146
Dört Yol Ağzı Çeşmesi 466
Döşemeci İbrahim Efendi 1153, 1833
Dramalı Hacı Hafız Mehmed Efendi 1292
Draman Camii 511, 688, 689, 691, 711, 714, 720
Draman Çukuru 479, 480
Dramanlı Hayri Bey 669
Draman şeyhi Şerefüddin Efendi 335, 581, 720
Draman Tekkesi 19, 458, 483, 568, 688, 990, 1844, 2272, 2320
Duâgû Hacı Faik Efendi 1673, 1674
Duâgû Hasan Hayri Efendi 448
Duagû Şeyh Ahmed Rıza 1826, 1828
Duba Hafız 1076
Duba Mehmed 337, 340, 729, 1010, 1076
Duhancızâde Seyyit Ahmet 2214
Duhaniye Camii 2106
Duhaniye Çıkmazı 2061
Duhaniye İmamı 2106
Duhânîzâde Hacı Hafız 766, 767
Duhânîzâde Hafız Mehmed Efendi 1674
Durakçı Emin Efendi 695, 733
Durmuş Dede 737, 738, 974, 1738, 1754, 1974, 2120
Durmuş Dede Tekkesi 738, 1738, 1974, 2120
Durmuş şeyhi Said Efendi 2120
Dursunzâde Abdullah Feyzi 563
Düdükçü Ali Baba 815
Düğmeciler Mahallesi 316
Düğümlü Baba 655, 664, 1399, 1828, 2042, 2052, 2053, 2054, 2055, 2056, 2057, 2059, 2060, 2061, 2069, 2087, 2154, 2156, 2159

Düğümlü Baba Tekkesi 1828, 2052, 2054, 2060
Düğün çorbası 1123
Dülgeroğlu Hoca Şemseddin Ahmed Efendi 1419, 1429
Dülgeroğlu Mahallesi 743
Dülgerzade Camii 1015, 1417, 1418, 1419, 1420, 1427, 1428
Dümbüllü 89, 388, 1299, 1571, 1572, 1573, 1586, 1595, 1596, 1598, 1599
Dürretü'l-Evsâf 2029
Dürr-i Müntehabât-ı Safâ 1922
Dürrîzâde Abdullah Bey 547
Dürrîzâdeler Sofası 335
Düşenbeli Hacı Ahmed Efendi 553
Düzceli Çerkes Hafız Tahsin 1029

E

Ebâ Eyyûb el-Ensârî 304, 731, 1791, 2152
Ebegümeci Şeyh 332, 335
Ebekızı Sokağı 1759
Ebenin çocuğu 1821
Ebe Safiye Hanım 1459
Ebe Şadiye Hanım 19, 668
Ebezâde Abdullah Efendi 325
Ebezâdeler 277
Ebubekir Ağa Çeşmesi 8, 364, 366
Ebubekir Efendizâde Ahmed 525, 526
Ebubekir Hulûsî Efendi 2212
Ebubekir Paşa Sıbyan Mektebi 1699
Ebû Eyyûb el-Ensârî 317, 725, 730, 964, 1643, 1708, 1711, 1844, 1879
Ebu Hanife 1269
Ebulûlâ Mardin 2130, 2131
Eburrızâ 1078
Ebussuud 104, 171, 245, 374, 519, 524, 804, 967, 997, 1406, 1589, 1604, 1719, 2112
Ebü'l-Fazl Kara Çelebizâde Medresesi 1526
Ebü'l-Fazl Mahmud Efendi 967, 1526, 1527, 1529, 1530, 1531, 1660
Ebü'l-Feth Sultân 1033, 1035, 1036, 1045, 1046, 1161, 1188, 1448
Ebülhamîs 21, 512, 733, 739, 1171, 1745, 1986, 2061
Ebülhayr Efendi 1136, 1465, 1466, 1813, 1814
Ebülhüdâ Efendi 269, 448, 804, 1016, 1136, 1209, 1402, 1465, 1466, 1467, 1754, 1813, 1814, 1818, 1820
Ebü'l-Kavuk 110, 111, 113, 117, 118, 119, 123, 388, 968, 1299
Ebü'l-Meyâmin Mustafa Efendi 517, 518, 519, 521
Ebü'l-Vefa Mustafa Muslihuddin 1634
Ebürrıza Tekkesi 815
Ecmel Bülend 125
Eczacı Edhem Pertev Bey 2091
Eczacı Hâlid Bey 1735
Eczacı Kâzım Bey 1602
Edhem Ağa Kahvesi 472
Edhem Dede 562, 968, 1021, 1022, 2195
Edhem Dedeefendi 1053
Edhemî 649, 892, 994, 1243, 1262, 2003
Edhem Necdet 1042
Edhem Paşa Mektebi 384
Edib Ayel 1251
Edincikli Hoca Ali Efendi 2045
Edirne 123, 177, 204, 225, 229, 252, 288, 369, 390, 404, 412, 413, 440, 441, 442, 520, 530, 579, 581, 597, 610, 611, 612, 656, 669, 745, 752, 827, 841, 908, 956, 986, 1100, 1117, 1145, 1177, 1206, 1267, 1314, 1389, 1398, 1404, 1439, 1440, 1441, 1446, 1455, 1496, 1498, 1499, 1698, 1699, 1818, 1830, 1903, 1915, 1917, 1934, 1935
Edirnekapı 19, 81, 98, 185, 196, 202, 204, 205, 230, 240, 241, 282, 294, 300, 308, 335, 344, 366, 376, 390, 395, 398, 408, 425, 434, 435, 438, 440, 442, 445, 447, 457, 465, 470, 476, 480, 492, 539, 545, 548, 572, 573, 585, 588, 595, 614, 631, 634, 638, 639, 649, 695, 713, 715, 722, 724, 728, 729, 732, 733, 734, 749, 763, 771, 772, 793, 796, 797, 829, 833, 839, 867, 929, 934, 950, 957, 958, 962, 964, 966, 968, 972, 973, 976, 977, 978, 979, 984, 985, 991, 993, 994, 996, 997, 998, 1000, 1010, 1017, 1019,

1020, 1021, 1022, 1023, 1024, 1026, 1027, 1029, 1032, 1033, 1034, 1035, 1037, 1038, 1041, 1043, 1044, 1045, 1049, 1050, 1051, 1053, 1054, 1056, 1057, 1059, 1062, 1074, 1075, 1077, 1079, 1087, 1100, 1150, 1153, 1154, 1165, 1174, 1175, 1176, 1192, 1197, 1204, 1211, 1216, 1227, 1231, 1244, 1286, 1292, 1307, 1309, 1366, 1379, 1382, 1466, 1521, 1564, 1573, 1605, 1610, 1649, 1784, 1846, 1866, 1896, 1967, 1980, 2098, 2104, 2105, 2172, 2285, 2339, 2341, 2344, 2348, 2369

Edirnekapı Camii 972, 1024, 1027

Edirnekapı Namazgâhı 934, 1154

Edirnekapı Şehitliği 282, 395, 398, 408, 539, 1197, 1227, 1466

Edirneli Hacı Mehmed Nuri Efendi 1796

Edirneli Mehmed Nuri Melek Efendi 2106

Edirneli Mehmed Said Efendi 1915, 1920

Edirneli Şeyh Mehmed Nuri Efendi 2105

Edirneli Şeyh Mehmed Sıdkı Efendi 1277, 1282, 2190

Edirneli Şeyh Muslihuddin Halife 1635

Edirneli Topal Hafız Sabri Efendi 729

Edremitli Hoca Mehmed Sadullah Efendi 1659

Efdalzâde Camii 8, 375, 381, 382, 384, 385

Efdalzâde Medresesi 7, 189, 190, 194, 197, 374, 375, 384

Efdalzâde Sebili 190

Efdalzâde Seyyid Hamîdüddin Efendi 382

Eğinli Hacı Hafız Efendi 29, 569, 2182, 2329

Eğinli Halil Efendi 1147

Eğinli Hoca Ali Efendi 19, 668

Eğrikapı 104, 423, 514, 567, 589, 726, 743, 754, 763, 809, 856, 867, 871, 882, 897, 925, 938, 940, 942, 944, 946, 949, 950, 951, 953, 955, 959, 964, 967, 973, 991, 992, 996, 998, 1003, 1179, 1196, 1328, 1693, 1694, 1709, 1734, 1747

Eğrikapılı Mehmed Râsim 521, 2208

Eğrikapılı Osman Nuri Efendi 1196

Eğrikapılı Râsim Efendi 2208

Eğrikapı Rüşdiyesi 567

Ehl-i Beyt 1244, 1274

Ejder şeyhi Feyzi Efendi 2088

Ejder şeyhi İsmail Hakkı Efendi 934, 2088

Ejder Tekkesi 736, 797, 932, 982, 999, 1011, 1092, 1757, 2092, 2273

Ekmekçi Baba 968, 975, 1010, 1032, 1033, 1034, 1035, 1036, 1037, 1044, 1148, 1161

Ekmekçibaşı Ali Ağa 1003, 1036, 2368, 2369

Ekmekçibaşı Hacı Mehmed Muhyiddin Efendi 1033

Ekmekçibaşı Hacı Muhyiddin Mescidi 1043

Ekmekçibaşı Mescidi 1036

Ekmekçibaşı Muhyiddin Ağa 1236

Ekmekçi Elmas 465

Ekmekçizâde Ahmed Paşa 1606, 1625, 1643

Ekmel Tekkesi 994, 1016, 1442, 1458, 1569, 2147

Ekmelüddin Efendi 1442

Elbasanlı Şeyh İshak Efendi 2254

Elbistanî Hoca Kâmil Efendi 2045

Elbistanlı Ali Avni Efendi Hoca 1191

Elbistanlı Şeyh Ali Lutfî Efendi 1727

el-Ehâdîsü Maa'l-Ma'âni'l-Muharrere bi-Lutfî Subhânî 1711

Elekli Baba Türbesi 2266

el-Evâmirü ve'n-Nevâhî Fi'l-Kur'ân li-Cenâbi Mâliki'l-Mülki ve's-Sultân 1711

Elîf Efendi 558, 559, 568, 618, 1076, 1785, 2002, 2088

Elifî Nuri Bey 1737

Elif Naci 90, 1932

Eliyeşil Müftü 968, 2110

el-Kâri'ü Bi'l-İhfâi F'l-İzhâri 1711

el-Lügatü'l-Vâhide Fi Ma'âni'l-Adîde 1711

Elmalılı Hamdi 25, 2176
Elmalılı Hamdi Yazır 25
Elmalılı Küçük Hamdi Efendi 269
el-Mecmû'atu'l-Lügâtu'd-Dîniyeti ve'l-Ed'iyeti ve'l-İ'tikâdâti ve't-Târihiyyeti ve'l-Fer'iyyeti 1711
el-Mecmû'atü'l-Ed'iyetü bi-Lisâni'l-Arabiyyeti 1711
el-Meslekü'l-Aliyyü ed-Dürerü'n-Nakiyyü 1711
el-Mir'âtü'l-Cümû' li-Nâzırı'l-Mecmû 1711
el-Mir'âtü'l-Esmâ bi-İsmihi'l-Müsemmâ 1711
el-Muharrefât Mine'l-Fârisî ve'l-Müsta'mel Fî-Lisâni't-Türkî 1711
Emânî Şeyh Mustafa Efendi 2200
Emanuel Manastırı 711
Emil Zola 197
Emin Baba 276, 796, 890, 962, 968, 991, 1000, 1077, 1127, 1155, 1273, 1274, 1400, 1401, 1734, 1787, 1848, 2104, 2189, 2190, 2191, 2192, 2193, 2194, 2195, 2196
Emin Baba Tekkesi 276, 1000, 1077, 1127, 2104
Emin Beliğ 1564
Emine Kamer Hanım 339, 340, 344
Emine Semia Hanım 2044
Emine Vasfiye Hanım 1993
Emin Kılıçkale 137
Emin Miras 26, 27, 104
Eminönü Halkevi 90, 111
Emin Paşa 154, 157, 161, 449, 670, 1379, 1382, 1789, 1922, 2338
Emin Saraç 408
Emir Ahmed Semerkandî 1866
Emîr Buhârî 514, 649, 832, 841, 860, 871, 873, 949, 950, 954, 969, 979, 990, 1329
Emîr Buhârî Tekkesi 514, 649, 832, 871, 949, 950, 954, 979
Emir Buharî Zaviyesi 1605
Emirler Tekkesi 2312, 2314, 2315
Emir Sultan 252, 306, 961, 970, 1320, 1587, 1803
Emîr Sultan Tekkesi 739
Emperyal 1559, 1571
Enderûn-ı Hümâyûn 413
Enderunlu Kadri 237
Enderunlu Şeyh Mehmed Esrar Efendi 2147
Enderunlu Vâsıf 433, 449, 927, 967, 2135
Enderun Tarihi 1578
Enfî İbrahim Vehbi Efendi 1969, 1971
Enfiyeci Mustafa Efendi 1785
Envâr-ı Hazret-i Nûreddîn 455, 459, 460
Enver Bey Mektebi 752
Enveriyye 2140
Enver Paşa 1455, 2329
erbain helvası 1128, 1130
Erbain Helvası 1012, 1128
Erbilî Esad Efendi 386, 1167, 1416, 1805, 1927, 2218, 2367, 2369, 2370
Erbilî Şeyh Taha Efendi 1817
Erbilli Esad Efendi 571, 669, 915, 1416, 2365, 2370
Erbilli Şeyh Esad Efendi 1084, 1411, 1945, 2366, 2367, 2368
Erbilli Şeyh Sinan Efendi 1168
Ercümend Batanay 1075
Ercümend Ekrem 93, 1601
Erdebilîzâde 2071, 2076
Erdebilizade Şeyh Ahmed 1694
Erdem Yücel 77, 185
Erdi Baba 335, 743, 744, 1154, 1459, 1615
Ereğli 412, 622, 623, 762, 922, 1733, 1740, 1747, 1749, 1779, 1821, 1823, 1824, 1832, 1840, 1858, 1870
Ereğli Cami Sokak 1832
Ereğli Mescidi 1824
Erenköy İlk Mektebi 2182
Erenköyü 554
Ermeni Usta Karanfil 1568
Ertuğrul Camii 1126, 1468
Ertuğrul Sadi 80, 84, 90, 93, 101, 102, 1602
Ertuğrul Sineması 1566
Erturan Konağı 8, 374, 375, 394, 401
Erzincan 121, 401, 610, 630, 1238, 1879, 2111
Erzincanî Mehmed Sâdık Efendi 1460
Erzincanlı Şeyh Mustafa Efendi 2174
Erzurum 125, 180, 181, 185,

246, 250, 252, 269, 297, 298, 409, 412, 414, 569, 610, 614, 623, 762, 824, 827, 858, 919, 997, 1187, 1251, 1275, 1285, 1296, 1366, 1397, 1491, 1493, 1494, 1497, 1611, 1839, 1898, 1926, 1927, 1928, 1937, 1959, 2111, 2180, 2181, 2182, 2183, 2185
Erzurumî Şeyh Hüseyin Ruhi Efendi 1986
Erzurumlu Ahmed Efendi 1568
Erzurumlu Ali Dede 1898
Erzurumlu Hacı Mehmed Şevket Efendi 2111
Erzurumlu Hacı Osman Siraceddin 252
Erzurumlu Hafız Fâzıl Efendi 81
Erzurumlu Hafız Osman Kemaleddin Efendi 1322
Erzurumlu İbrahim Hakkı 7, 18, 129, 180, 181, 182, 297, 858
Erzurumlu Musa Bey 1544
Erzurumlu Nakîbü'l-eşrâf Seyyid Abdürrezzak Efendi 1927
Erzurumlu Salih Yeşil 1796
Erzurumlu Seyyid Abdürrezzak İlmi Efendi 2207
Erzurumlu Sıtkı Dursunoğlu 1530
Esad Cimcoz 177
Esad Dede Efendi 51, 72, 337, 886, 897, 1927, 2274
Esad Efendi Çeşmesi 513, 800
Esad Efendi Mektebi 724
Esad Gerede 1010, 1028
Esadnâme 163
Esad Yesârî 277
Esâtîz-i Elhân 487, 1062, 1065, 1868
Esîrîzâde 274, 276, 728, 730, 796, 1873
Esîrîzâde Gürcü Hafız İsmail Hakkı Efendi 730
Esîrîzâde Hafız İsmail Hakkı 274, 728, 1873
Eskici Baba 520, 968, 969, 1401, 2191
Eskici Cemal Ağa 720, 722
Eskici Dede 518, 520, 969
Eskici Hasan Ağa 1041
Eskici Hasan Dede 520, 969
Eski Eserleri Koruma Encümeni 190, 397, 1759, 1902
Eski İmaret Sokağı 200
Eski Karaman Yokuşu 200
Eski Odalar 904, 1291, 1549
Eski Saray 1616, 1617, 1845
Eski Yunanistan'da Elemensiz Esrarı 2066
Eski Yunanistan'da Heterlerin Hayatı 2067
Eski Yunan Sitelerinden Cemiyet ve Medeniyet Hayatı 2067
Eski Zağralı Mehmed Ağa 662
Esma Perizat Akova 395
Esma Sultan 449, 727, 1204, 1421, 1660
Esrarzâde Şeyh Fehmi Efendi 2147
Eşekçizâdeler 1086
Eşref Ede 114, 120
Eşrefî 456, 763, 764, 964, 1182, 1243, 1690, 1838, 1971
Eşrefiye Tekkesi 2227
Eşrefiyye 484, 692, 788, 789, 791, 1044, 1046, 1050, 1124, 1307, 1308, 1323, 1474, 1704, 1742, 1822, 1832, 1903, 1921, 1957, 1964, 1965, 1966, 1971, 1972, 1973, 1974, 1985, 2319, 2320, 2321, 2338, 2359
Eşrefoğlu 129, 352, 1124, 1125, 1837, 2041
Eşrefzâde 252, 875, 877, 878, 969, 1124, 1971
Eşrefzâde Şeyh Ahmed İzzeddin Efendi 1971
Ethem Ruhi Balkan 9, 423
et-Tecrîd Fî Beyâni Kelimeti't-Tevhîd 1955
et-Tefâsîrü Ba'zı Ayâti li-Mâliki'l-Mülk el-Müfesser Maa'l-Belâgati bi-Lisâni't-Türk 1711
Etyemez Baba 415, 478, 969
Etyemez Mescidi 1998
Etyemez Tekkesi 385, 415, 1946, 1994, 1995, 1996, 1998, 1999, 2000, 2001, 2004, 2006, 2087, 2348, 2349
Etyemez Tekkesi şeyhi Mustafa Ferid Efendi 1946
Evdeki Pazar 102
Evhadüddin Kirmanî 174
Evkaf Bütçesi Müfredatı 2139
Evkafçı Avni Bey 754
Evkâf-ı Celâliye 557

Evkaflı Sinek Mehmed Efendi 1177
Evkaf Müdüriyet-i Umumiyesi 578
Evkaf Nezareti 44, 380, 930, 940, 1120, 1144, 1310, 1349, 1469, 1781
Evliya Çelebi 116, 156, 274, 285, 291, 330, 366, 367, 370, 411, 768, 786, 816, 859, 903, 960, 963, 968, 970, 975, 994, 1002, 1306, 1584, 1585, 1589, 1634, 1635, 1642, 1643, 1677, 1680
Evliya Efendi 714, 970
Evliya Mehmed Efendi 728
Evliyazade İsmail Hakkı Efendi 695
Evrâd-ı Lâzime-i Tîcâniyye 2330
Evrâd-ı Vefâiyye 1635, 1636
Evrenos 9, 106, 425, 426, 427, 428, 590, 970, 1047
Evrenos Dede 9, 425, 426, 427, 428, 970, 1047
Evrenos Gazi 425, 426
Evrenoszâde 957, 1199, 1721
Evrenoszâde Sami Bey 1199, 1721
Evrenyeli Hüseyin Baba 2101
Evsâfi'l-İhvân bi-Lutfi'r-Rahmân 1711
Eyüp 20, 40, 45, 46, 53, 56, 57, 58, 61, 79, 82, 85, 87, 98, 119, 120, 121, 123, 137, 140, 177, 185, 195, 203, 215, 269, 271, 272, 280, 293, 294, 295, 299, 300, 302, 306, 307, 311, 316, 327, 331, 332, 334, 337, 346, 347, 349, 351, 364, 386, 393, 421, 423, 424, 425, 426, 427, 431, 434, 440, 441, 445, 457, 476, 486, 487, 531, 535, 549, 558, 572, 579, 580, 581, 585, 588, 589, 605, 607, 618, 625, 628, 629, 630, 631, 633, 635, 640, 659, 660, 663, 668, 669, 695, 697, 702, 711, 715, 720, 724, 725, 727, 728, 729, 730, 737, 738, 740, 741, 754, 755, 759, 760, 761, 762, 763, 771, 773, 775, 776, 777, 781, 786, 802, 809, 810, 813, 818, 831, 840, 844, 848, 862, 884, 898, 899, 913, 915, 919, 920, 921, 933, 944, 949, 951, 952, 953, 955, 956, 958, 959, 960, 961, 962, 964, 965, 966, 967, 968, 969, 970, 972, 973, 974, 978, 979, 980, 981, 983, 984, 985, 986, 987, 988, 989, 990, 991, 992, 993, 994, 995, 996, 997, 999, 1001, 1002, 1004, 1011, 1015, 1024, 1049, 1062, 1063, 1065, 1071, 1074, 1077, 1078, 1079, 1080, 1081, 1083, 1084, 1085, 1086, 1091, 1094, 1100, 1108, 1116, 1118, 1126, 1130, 1132, 1133, 1140, 1145, 1146, 1153, 1154, 1157, 1158, 1161, 1165, 1166, 1167, 1173, 1174, 1177, 1178, 1179, 1183, 1197, 1200, 1201, 1202, 1204, 1212, 1236, 1237, 1274, 1282, 1287, 1296, 1316, 1372, 1373, 1382, 1402, 1407, 1410, 1411, 1412, 1414, 1415, 1416, 1438, 1439, 1460, 1465, 1466, 1490, 1547, 1551, 1559, 1561, 1564, 1568, 1572, 1585, 1592, 1594, 1596, 1599, 1615, 1618, 1626, 1649, 1695, 1704, 1705, 1706, 1707, 1708, 1709, 1712, 1723, 1727, 1731, 1740, 1741, 1742, 1745, 1746, 1747, 1754, 1785, 1791, 1792, 1794, 1796, 1797, 1798, 1801, 1804, 1830, 1834, 1841, 1857, 1858, 1862, 1864, 1866, 1873, 1875, 1897, 1947, 1963, 1983, 1996, 2025, 2070, 2079, 2088, 2095, 2102, 2103, 2105, 2108, 2111, 2113, 2114, 2119, 2120, 2132, 2140, 2159, 2160, 2167, 2194, 2209, 2240, 2241, 2245, 2262, 2263, 2273, 2281, 2290, 2293, 2299, 2301, 2321, 2322, 2323, 2329, 2330, 2337, 2338, 2339, 2363, 2368, 2369
Eyüp başimamı Hafız Sakıp Efendi 1873
Eyüp Baytar Rüşdiyesi 1742
Eyüp Camii imamı Hafız Mehmed Akif Efendi 1708
Eyüp Hatuniye 630, 631, 715, 964, 1785, 2209, 2245, 2273
Eyüp Hatuniye şeyhi Hoca Mustafa Vahyî Efendi 2273
Eyüp Hatuniye şeyhi Hüsameddin Efendi 2245
Eyüp Hatuniye Tekkesi 964, 1785, 2209
Eyüp Hüsrev Paşa Kütüphanesi 1015, 1416, 2369

Eyüp Kalenderhanesi 45, 457, 549, 1081, 1132, 2273
Eyüplü Hafız Kemal 123
Eyüplü Hamdi 253, 1598
Eyüplü Hattatlar 119, 1084, 1086
Eyüplü Maliyeci Cevad Bey 762
Eyüplü Rüşdü Bey 72
Eyüplü Şeyh Hacı Ahmed Hulûsî Efendi 445
Eyüplü Şeyh Seyyid Mehmed Efendi 769, 770, 2243
Eyüp Mevlevîhanesi 426, 427
Eyüp Musiki Cemiyeti 660
Eyüp Nişancısı 331, 337, 580, 581, 724, 730, 1201, 1615
Eyüp Sabri 79, 85, 1414, 1415, 1564, 1594, 1596
Eyüp Şehitliği 1078
Eyyam Hakkı 1586
Eyyûbî Ahmed Efendi 1616
Eyyûbî Ahmed Reşad Bey 809
Eyyûbî Ali Rıza Bey 1553
Eyyûbî Ali Rıza Hoca 1563
Eyyûb-i Ensârî 730
Eyyûbî Evkaflı Mehmed Efendi 340
Eyyûbî Hattat Cemil Bey 1736
Eyyûbî Hoca Rıza 217, 349, 953, 1740, 1839
Eyyûbî Mehmed Abdullatif Efendi b. Feyzullah Efendi 2258
Eyyûbî Mustafa Sunar 659, 661
Eyyûbî Râşid Efendi 725, 1708
Eyyûbî Şerîf Efendi 798
Eyyûbî Zakir Şeref Efendi 1063
Eyyûbî Zekâî Dedeefendi 454
Ezine 390, 1250, 1490

F

Fahreddin Acemî 308
Fahreddin Efendi 120, 121, 332, 334, 439, 455, 456, 457, 458, 459, 461, 462, 463, 482, 629, 631, 697, 701, 715, 791, 793, 872, 875, 1015, 1049, 1080, 1086, 1137, 1165, 1322, 1407, 1436, 1497, 1709, 1752, 1784, 1797, 1805, 2282, 2285, 2286, 2287, 2310
Fahreddin Erenden 111, 296, 299, 428, 456, 460, 461, 462, 463, 688, 789, 818, 1047, 1049, 1431, 1432, 1610, 2098, 2099, 2305, 2307, 2308, 2311
Fahreddin Himmetî Efendi 1171, 1216, 1273, 1284, 1401, 1463, 1464, 1785, 2191, 2194
Fahreddin Paşa 307
Fahrettin Kerim 435, 671
Fahri Azizzâde 1787
Fahri Dalsar 634
Fahri İsmet 227, 253, 1581, 1595, 1597
Fahri Kopuz 670
Fahrü'l-meşâyih 455
Fahrünnisa Hanım 1917
Faik Salih Bey 1791
Fantoma Memduh 1576
Faruk Nafiz 160, 1788, 1789
Fâtımatu'z-zehrâ 575, 983, 1370
Fatih Askerî Rüşdiyesi 423, 535, 798, 829
Fatih Darüşşifası 1522
Fatih İmam Hatip Ortaokulu 535
Fatih'in topçubaşısı Süleyman Ağa 2279
Fatih Kız Anadolu İmam-Hatip Lisesi 595
Fatih Kütüphanesi 743, 1391
Fatih Merkez Mülkiye Rüşdiyesi 715, 1172
Fatih Merkez Rüşdiyesi 214, 224, 235, 535, 572, 720, 834
Fatih Mevlevihanesi 557, 558, 559, 560
Fatih Rüşdiyesi 15, 16, 17, 510, 517, 532, 534, 720, 1175
Fatih Sultan Mehmed 202, 274, 305, 306, 590, 729, 825, 826, 962, 1033, 1034, 1291, 1317, 1456, 1457, 1524, 1587, 1702, 2307, 2308
Fatih Tetimmeleri 381
Fatih yangını 283, 538, 547, 559, 939, 981
Fatin Hoca 208
Fatin Tezkiresi 154
Fatma Aliye Hanım 620
Fatma Bedriye Ak 2113, 2114
Fatma Feride Hanım 1941, 1944
Fatma Fethiye Hanım b. Şeyh Osman 1831
Fatma Hanım 203, 298, 322, 323, 396, 398, 413, 470, 471, 492, 539, 653, 672, 673, 735, 765, 786, 875, 948, 1429, 1445, 1465, 1659, 1697, 1698, 1772, 1870, 1905, 1938, 1944, 2007, 2227, 2271

Fatma İffet Hanımefendi 597
Fatma Libas Hanım 15
Fatma Misbah İçinsel 1630
Fatma Sultan Mektebi 1013, 1175, 1203
Fatma Süreyya Hanım 405
Fatma Şadiye Hanım 395
Fatma Şeh Nurbanu 1941
Fatma Şemsî Hanım 1926
Fatma Ünzile 1815, 1816
Fatma Zehra Oskay 1732
Favorit 2010
Fazıl Ahmed 52, 134, 1909
Fâzıl Ahmed Bey 1871
Fazıl Ayanoğlu 641
Fâzıle Hanım 2261, 2264
Fazlı Paşa 89, 1001, 1568
Fazlı Paşa Konağı 1568
Fazlullah Efendi el-Hüseynî en-Nakşibendî 1320
Fehameddin Ulusoy 2081
Fehim Paşa 389
Fehmi Özelgün 610, 611
Fehmi Tantaç 116
Fehmi Tokay 1751, 1785
Fenâî Dede Türbesi 1902
Fenâî Mehmed Dede 1902
Fenâî Mescidi 1902
Fenari İsa Efendi Camii 1015, 1393
Fener 16, 321, 801, 955, 1601, 2222
Fenn-i Menâzır 1937
Ferahnâme 163
Ferah Sokağı 583
Ferah Tiyatrosu 77, 82, 92, 101, 762, 1566, 1575, 1601
Ferâidü'l-Leâlî Fî Beyâni Esmâi'l-Müteâlî 1922
Feraizci Sokağı 522
Ferecik 204
Ferecikli Hafız Mehmed Ali Efendi 113
Ferheng-i Ziyâ 134, 804
Ferhunde Hanım 1870
Feride Dağoğlu 1944
Feride Hanım 1192, 1194, 1198, 1941, 1944
Feride Zeynep Hanım 1698, 1699, 2089
Ferid Kâm 52, 271, 487, 619, 1493
Ferid Paşa 827, 1266, 1267, 1908, 2089
Feridun Bey Türbesi 1561, 1562
Feridun Fazıl Tülbentçi 1940
Feridüddin Attar 1933
Ferik Ahmed Paşa 289
Ferik Muhtar Paşa 1197
Feriköy Mezarlığı 94, 294, 975, 1407, 1967
Ferik Süleyman Cemaleddin Paşa 89
Ferik Şükrü Paşa 1098
Ferruh Ağa 441, 768, 769
Ferruh Kethüda 512, 581, 733, 734, 740, 755, 768, 769, 770, 771, 775, 776, 777
Feryat Türke 40, 1140
Ferzan Hanım 1860
Feshane Caddesi 999, 1100, 2299
Feshâne-i Âmire İmalâthanesi 2226
Fesli Hoca 1596
Feth-i Celîl-i Kostantiniyye 1601
Fethi İsmail İsfendiyaroğlu 53, 135, 181
Feth-i Rabbânî 1928
Fethi Sezai Türkmen 309
Fethiye 15, 16, 18, 19, 24, 52, 88, 198, 199, 200, 321, 381, 474, 475, 493, 511, 515, 553, 568, 569, 573, 589, 630, 640, 652, 653, 654, 656, 659, 663, 665, 668, 669, 680, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 695, 716, 717, 720, 748, 749, 754, 759, 828, 973, 985, 1003, 1149, 1166, 1171, 1366, 1464, 1493, 1497, 1498, 1564, 1736, 1829, 1831, 1894, 1983, 2091, 2093, 2186, 2337
Fethiye Caddesi 515, 553, 652, 653, 654, 668, 687, 688, 720
Fethiye Camii 19, 198, 199, 200, 630, 652, 654, 669, 684, 685, 686, 985, 1166, 1366, 1497
Fethiye İmam Hatip Ortaokulu 19
Fethiye Kahvesi 683, 716, 720
Fethiyeli Arap Ali 663
Fethiyeli Hanende Arap Hüsnü Efendi 2292
Fethiyeli Hayalî Şefik Safi 2127
Fethiyeli Lezze Hanım 668
Fethiyeli Mehmed Nezihi Bey 511, 652, 653, 656, 748
Fethiyeli Nezihî Bey 468, 756, 1195
Fethiye Medresesi 19, 198, 199, 381, 511, 652, 656, 685, 686, 687, 1171, 1464
Fetva Emini Nuri Efendi 472

Fevzi Arif Ataman 1826, 1828, 1829, 1830, 1831, 1889, 1893, 1896
Fevzi Bey 428, 655, 1826
Fevzi Çakmak 1451, 1791
Fevziye Caddesi 1297, 1521, 1552, 1554, 1557, 1561, 2235
Fevziye Kıraathanesi 1557, 1558, 1559, 1561, 1571
Feyyâzîzâde Celâleddin Feyyâzî Bey 2183
Feyz-âbâd 716
Feyzi Arslangil 1380
Feyz-i Atî Lisesi 61, 393, 1589
Feyzi Dedezâde 464
Feyziye Tekkesi 2257
Feyziyye Rüşdiyesi 1341
Feyzullah b. Abdullah 1605
Feyzullah Efendi Tekkesi 1788, 1790, 1793, 1858, 1862, 2065, 2186, 2257
Feyzullah Kılıç 1951
Feyzü'l-Alevî Fî Menâkıbı'l-Bedevî 23
Fıkh-ı Ekber 196
Fındık Hafız 202, 212, 472, 729, 730
Fındık Hafızzâde İrfan Bey 1480
Fındıklı 242, 428, 651, 737, 814, 817, 963, 973, 989, 994, 1004, 1157, 1742, 1745, 1751, 1757, 2024, 2026, 2059, 2193, 2200, 2201, 2241, 2243, 2244, 2351, 2353
Fındıklı Hatuniye Tekkesi 2201, 2244
Fındıklılı Hacı Hakkı Efendi 251, 737
Fındıklılı Hafız Hakkı 735
Fındıklılı Hâzım 1332
Fındıklı şeyhi Nebih Efendi 2243, 2244
Fındıklı Tekkesi 1751, 1757, 2200, 2201
Fındıkoğlu Camii 1307
Fındıkzade 68, 655, 1785, 1887
Fındıkzâde Cami 1787
Fındıkzâde Tekkesi 763, 1282, 1424, 1744, 1746, 1781, 1783, 1784, 1785
Fırdöndü 970, 1822
Fıstıkçı Mehmed Efendi 1441, 1464, 2035
Fışkırık Mahallesi 2041, 2050
Fıtnat Hanım 605, 606, 607, 641, 879
Fikret Bahçesi 1576, 2127
Filibe 330, 423, 841, 1255, 1383, 1598
Filibeli Abdülhalim Efendi 335
Filibeli Bakkal Hacı Ahmed Arif Efendi 340
Filibeli Hacı Abdülhalim Kenan Bey 1208
Filibeli Hacı Arif Efendi 1159, 1525
Filibeli Hafız Mehmed Fehmi Efendi 1054
Filibeli Hasan Sabri Efendi 1064
Filibeli İbrahim Baba 1253
Filibeli İmam 203, 206, 1383
Filibeli Kenan 1842
Filibeli Mustafa Yesârî Baba 2107
Filibeli Nureddinzâde 998, 1680
Filistin 411, 790, 1453
Filî Yusuf 1872, 1878
Fil Yokuşu 390, 864, 867, 871, 968
Fincancılar Yokuşu 208
Firarî Ahmed Paşa 477
Firâz-ı Üsküdar 60, 392
Firdevsî Efendi 1921
Firuz Ağa Camii 724, 1418, 2023
Firuzağalı Agâh 1332
Firuz Bey Köprüsü 2185
Fizan 1597, 2202, 2205, 2206, 2208, 2234
Florinalı Nâzım 62, 64, 65, 66, 68, 69, 1329
Fransız 48, 219, 476, 584, 652, 653, 726, 727, 1098, 1116, 1228, 1384, 1578, 1579, 1598, 1829, 1910, 1933, 1961, 2214
Frens Martos 93, 1566
Fuad Köprülü 1587, 1589
Fuat Kıpçak 51, 2275
Fuzulî 174, 241, 463, 492, 657, 1121, 1150, 1587, 1908, 1909, 1910, 2298
Füruzan Apartmanı 1576
fütüvvetname 1108
Fütüvvetnâme-i Esrâr-ı Tâc-ı Edeb 2003
Füyûzât Mektebi 121, 630

G

Gaffâriyye Medresesi 380
Galata 13, 117, 121, 132, 136, 145, 286, 293, 337, 340, 347,

370, 450, 451, 452, 462, 484, 541, 542, 629, 667, 679, 726, 729, 771, 775, 914, 920, 957, 960, 965, 970, 983, 1076, 1079, 1109, 1157, 1221, 1273, 1403, 1446, 1450, 1526, 1600, 1767, 1768, 1830, 1967, 1987, 2100, 2158, 2186, 2232, 2351
Galata Mevlevîhanesi 13, 117, 132, 145, 293, 462, 957, 960, 970, 983, 1076, 2186
Galatasaray Lisesi 7, 16, 42, 52, 53, 54, 56, 58, 59, 60, 62, 81, 134, 385, 392, 757, 825, 971, 1141, 1142, 1215, 1300, 1471, 1587
Galatât-ı Hafîd 1770
Galip Baba Zaviyesi 1163
Galip Paşa Çeşmesi 1010, 1023
Galip Sıddık Efendi 1813
Ganîme Hanım 1101
Garâib-i Hesâbiyye yahut Miftâh-ı A'dâd 1937
Garaip Cüzdanı Kütüphanesi 2066, 2067
Garibname 251, 252
Garîbullah Dergâhı 572
Garip Baba 752, 970, 989
Garipler Mezarlığı 1257, 1322, 2261
Gavs-ı A'zam 1744
Gavsiyye 2258
Gavsizâde 692, 733, 740, 985, 1479, 1480, 1750, 1751, 2338, 2360, 2362
Gavsizâde Dergâhı 1479
Gavsizâde Tekkesi 985, 1479, 1480
Gavsü'l-meşâyih 259, 349, 1128
Gavur İmam 2180, 2219
Gazalî 122, 825
Gazanfer Ağa Medresesi 800, 1897, 1931
Gazcı Hasan Bey 1601
Gazeteciler Matbaası 2094
Gazi Ahmed Paşa Câmi 1872, 1873
Gaziantep 189, 1074, 1353
Gazi Evrenos 590
Gazi Mustafa Kemal 346, 539, 2212
Gazi Osman Paşa 785, 824, 1126, 1157, 1237, 1469
Gazi Süleyman Paşa Medresesi 2110
Gazi Yunus Kabristanı 79
Gazi Yunus Mezarlığı 767, 1786
Gebzeli Ahmed Efendi 635
Gece Postası 1028, 2052
Gedikpaşa 96, 245, 898, 1599
Gelenbevi İdadisi 336
Gelenbevi Lisesi 800
Gelengül Sokağı 544
Gelibolu'da Kul Hızır Tekkesi 2194
Gelibolulu Şeyh Baki Efendi 1078
Gelibolulu Şeyh Mehmed Karîbî Efendi 1327
Gelibolu Sa'dî Tekkesi şeyhi Mehmed Sınfî Efendi 2090
Gemlik 785, 2368
Genç Osman 426
Gençtürk Caddesi 1519, 1540, 1549
Geredeli Ahmed Tevfik 269
Geredeli Hacı Hasan Efendi 2107
Geredeli Hafız Esat 253, 258, 264
Geredevî Halil Efendi 1056
Geredevî Seyyid Mehmed Râşid Efendi 369
Germiyanoğulları 1897
Geveze Berber 96
Gevherhan Sultan 1098
Gevherî 572
Geylânî 696, 816, 817, 959, 969, 1475, 1863, 1922, 2303, 2319, 2346
Geyveli Hafız İbrahim Efendi 729, 730
Geyveli İbrahim Efendi 212
Giresun Fındık Koperatifi 2237
Giresunlu Hafız Mehmed Nureddin Sami b. Hafız Mehmed Hamdi 1874
Giridî Muhtar Bey 1237, 1469, 1776
Girit 173, 174, 1366, 1571, 1598, 1805, 1916
Giritli Ali Cemalî 42, 150, 760, 1265
Giritli Ali Cemalî Baba 42, 150, 1265
Giritli Hasan Efendi 1366, 1899
Giritli Hasan Efendi b. İbrahim 1366
Giritli Mehmed Selim Efendi 2325
Giritli Muhtar Efendi 1718
Giritli Postacı Ali Baba 1263
Giritli Rasim 1602

Girye-i Mâtem 658, 1122
Goygoycular 1011, 1106, 1108, 1109, 1110, 1112, 1120
Göbekçilerin Murad Ağazâde Hacı Hafız Efendi 2186
Göbek Dede 971, 1010, 1021, 1022, 1023
Göğebakan Hoca 2181
Gönenli Mehmed Efendi 408
Göynüklü Hacı Mehmed Efendi 2024
Gözlüklü Hamid 1602
Gözlüklü Paşa Nazım Bey 1601
Göztepe 35, 36, 37, 554, 957, 970, 1166, 2217
Göztepe imamı Hafız Cemaleddin Bey 2217
Göztepeli Udî Fehmi Bey 667
Gözügüzel Şeyh 802, 810, 1655
gulgule 359, 362, 707, 1128, 1473, 2305, 2308
Guraba Hastanesi 272, 1873, 1874
Guraba Hüseyin Ağa Camii 1706
Gurgur Mehmed Efendi 1746
Gustav Flügel 1670
Gûşvâr 629
Güdük Minare 643
Güftî Ahmed Efendi 1643
Gül Camii 587, 811, 816, 1126, 1174, 1300, 1363
Gül Dede 971, 1293, 1300
Güldeste-i Riyâz 1586
Gülfam Camii 740
Gülfâm Hatun 115
Gülhane Hastahanesi 2091, 2105
Gülhane Parkı 384, 2049, 2128, 2130
Gülhis Hanım 1364
Gülistân 91, 232, 337, 339, 623, 636, 886, 1190, 1371, 1907, 1911, 1927, 2207
Güllâbici 546
Gülnaz Kalfa 2087
Gülşen Efendi 146, 1052, 1259, 1440, 1698
Gülşen Hanım 1242, 1789
Gülşen-i Azîzân 295, 1434
Gülşenîhâne Tekkesi 656
Gülşen-i Hayâl 449
Gülşenîler Mescidi 1823, 1824
Gülşen-i Maârif Rüşdiyesi 166
Gülşenî şeyhi İsmail Hakkı Efendi 1571
Gülşenî şeyhi Osman Efendi 747
Gülşenî Tekkesi 512, 745, 748, 749, 1442, 1906
Gülşeniyye 657, 669, 747, 752, 763, 977, 1121, 1567, 1750, 1757, 1824, 1825, 1826, 1862, 1867, 1902, 1915, 1957, 2200, 2301
Gülünçhane-i Osmânî Tiyatrosu 429
Gülzar Baba 972, 1027
Gümrükçü Behcet 112
Gümrükçü Mehmed Efendi 260, 1947, 2061
Gümrükçü Nimet 1602
Gümrüklü Hâlid Bey 1081
Gümrüklü Kemal Efendi 1755
Gümrüklü Şişman Azmi Bey 670, 1572
Gümrük nazırı Kâni Paşa 2054
Gümülcine 1620, 1984, 2064, 2261
Gümülcineli Hoca İbrahim Efendi 2064
Gümülcineli Hoca Mustafa Efendi 460
Gümülcineli İbrahim Edhem Efendi 2261
Gümülcineli Mustafa Efendi 117, 290
Gümülcineli Mustafa Efendi' 117
Gümülcineli Mustafa Feyzi Efendi 2261
Gümüş Arayıcı 1258
Gümüş Baba Dergâhı 1046, 1050
Gümüş Baba Tekkesi 294, 1044
Gümüş Dede Tekkesi 1480, 1982, 1985, 1987
Gümüşgöz 614
Gümüşsuyu 82, 165, 300, 669, 730, 738, 761, 762, 797, 802, 898, 978, 1081, 1083, 1084, 1086, 1202, 1331, 1411, 2241
Gümüşsuyu Hastahanesi 797, 1331
Gümüşsuyu Kabristanı 1086
Gümüşsuyu Tepesi 761, 978
Gürcü Ali Efendi 746, 763
Gürcü-i Sânî 746
Gürcü Mehmed Paşa Çeşmesi 1014, 1252, 1275, 1276
Güzel Behzad 341
Güzelhisarı 2117
Güzideler Kafilesi 7, 62, 63, 64,

66, 67, 68, 79, 88, 135, 164, 200, 206, 551, 1329, 1564, 1565, 1597, 1932

H

Habeş 446, 528, 1745
Habîb Ağa 1257
Habib Baba Hankahı 1611
Habibe Molla 86, 87
Habîbî 657, 1121
Habîb-i Karamanî 979, 1774
Habîb-i Neccâr 85, 100, 903
Habîbzâde Ali Rıza Efendi 377
Hâcce Fatma Hanım 948, 1445, 1772, 2227
Hacegî Camii 782, 786
Hacegîzâde Mustafa Efendi 786
Hâce Kasım 1314
Hâce-zâde Seyyid Hüseyin 2208
Hacı Abdullah Nidaî Efendi 2245, 2246
Hacı Abdullatif Efendi 594
Hacı Abdülbâkî Ağazâdeler 2252
Hacı Abdülhalim Zikri Efendi 2301
Hacı Abdülkerim Zikrî Efendi 339
Hacı Ahmed Bican Paşa 2240
Hacı Ahmed Burhaneddin Baba 198, 1197
Hacı Ahmed Efendi 423, 553, 585, 612, 726, 727, 798, 1077, 1153, 1308, 1458, 1494, 1757, 1806, 1952, 2024, 2156, 2231, 2234, 2243, 2244, 2261, 2270, 2284, 2322
Hacı Ahmed Hilmi Efendi 612, 615, 968, 2110
Hacı Ahmed Sıdkı Efendi 2301
Hacı Ahmed Şakir Efendi 1960
Hacı Ahmed Şükrü Efendi 203, 728
Hacı Ali Baba Tekkesi 1113
Hacı Ali Bey Câmi 472
Hacı Ali Efendi b. Mustafa Tâhir 445, 839, 1896
Hacı Ali Vasfi Efendi 1156, 2265, 2266
Hacı Ali Zeynelabidin Efendi 29
Hacı Ârif 40, 217, 552, 667, 1137
Hacı Arif Ağa 2053, 2057
Hacı Arif Bey 19, 552, 662, 667, 669, 672, 717, 1305, 1558
Hacı Arslanbey 589
Hacı Bayram 129, 171, 172, 261, 306, 578, 706, 961, 971, 972, 993, 1004, 1028, 1166, 1169, 1170, 1753, 1757, 1837, 1964, 1975, 2109, 2195, 2315
Hacı Bayram Câmi 1028
Hacı Bayram Çeşmesi 972, 1753, 1757, 2109, 2195
Hacı Bayram Dede 972, 1166, 1975, 2315
Hacı Bayram Dede Çeşmesi 1166, 1975
Hacı Bayram Dede Zaviyesi 1166
Hacı Bayram-ı Haftanî Mescidi 1964
Hacı Bayram Velî 171, 172, 306, 578, 706, 961
Hacı Behcet Efendi 339, 1216, 1564
Hacı Bektaş 177, 540, 972, 981, 1019, 1264, 1266, 1267, 1269, 1272, 1550, 1585, 2122
Hacı Beşir Ağa 276, 293, 440, 972, 1791, 2102, 2103, 2104, 2105, 2108
Hacıbeyzade Ahmed Muhtar 38
Hacı Beyzâde Muhtar Bey 42, 44, 429, 798, 1141, 1143
Hacı Dede Tekkesi 118, 1953
Hacı Derviş Ağa 2180
Hacı Edhem Efendi 224, 669, 722, 723, 767, 1308
Hacı Ekşizâde 1400, 2260
Hacı Emin Dede 1080
Hacı Emin Efendi 136, 195, 196, 204, 205, 913, 915, 1101, 1168, 2070, 2240
Hacı Evhad Tekkesi 581, 972, 2208, 2244, 2246
Hacı Faik Bey 722, 814, 1558, 1637
Hacı Fehmi Efendi 56, 57
Hacı Ferit Özsüt 1842
Hacı Feyzullah Dedebaba 145, 1255, 1258
Hacı Feyzullah Efendi 276, 972, 973, 988, 1065, 1084, 1373, 1411, 1643, 1738, 1788, 1789, 1790, 1791, 1792, 1793, 1794, 1796, 2103, 2106, 2107, 2108
Hacı Gazi Mahallesi 1545
Hacı Hafız Bekir Hâzım Efendi 730

Hacı Hafız Halil Efendi 754
Hacı Hafız İsmail Zühdü Efendi 1176, 1177
Hacı Hafız Kemaleddin Efendi 773
Hacı Hafız Mehmed Cemaleddin Fahrî er-Rifâ'î 1877
Hacı Hafız Mehmed Nuri Erkut 203
Hacı Hafız Ömer Fevzi Efendi 2037, 2041
Hacı Hafız Safvet 1038, 1148
Hacı Hafız Şevki Efendi 1721
Hacı Hafız Zeynel Bey 1366, 1899
Hacı Haftan Bayramî Câmi 2109
Hacı Hakkı 200, 242, 251, 737, 1118, 1480, 1571, 1745, 1915
Hacı Halid Efendi 2110
Hacı Halil Ağa 1716
Hacı Halil Efendi 415, 1443, 2104, 2212, 2215
Hacı Hasan Efendi 465, 649, 727, 945, 1086, 1174, 1208, 1458, 2107, 2113, 2114, 2246, 2302, 2303, 2304
Hacı Hasan Rıza Efendi 1154, 2023, 2035
Hacı Hüseyin Ağa 470, 471, 978, 1902, 2175, 2218, 2219
Hacı Hüseyin Ağa Camii 2218, 2219
Hacı Hüseyin Hüsnü Efendi 2151
Hacı Hüseyin Kâzım Efendi 2070
Hacı Hüsrev Zaviyesi 1166
Hacı İbrahim Edhem Bey 743
Hacı İbrahim Edhem Efendi 275, 1426, 1821
Hacı İbrahim Efendi 36, 390, 897, 1167, 1296, 1628, 1918, 2029, 2062, 2368
Hacı İlyas Ağa 2280
Hacı İlyas Camii 514, 947, 1306
Hacı İlyas Efendi 1306
Hacı İsa 512, 742, 765, 768, 1176, 1391, 1635
Hacı İsa Mahallesi 742, 765
Hacı İsmail Hilmi Efendi 2229
Hacı İvaz 1584
Hacı Kadın 7, 189, 190, 194, 324, 334, 351, 921, 1001, 1519, 1576, 1673, 1741, 2187, 2220, 2221, 2222, 2223, 2224
Hacı Kadın Camii 324, 351, 921, 1576, 1673, 2220, 2221, 2222, 2223, 2224
Hacı Kadın Tekkesi 1001, 1673, 2220, 2223
Hacı Kadri Efendi 202, 203, 204, 205, 209, 214, 215, 335, 395, 472, 728, 730, 1324, 1372, 1383, 1433
Hacı Kâmil Efendi 25, 27, 203, 559, 1444, 1718, 2173, 2175, 2176
Hacı Karabet 667, 1558
Hacı Kemal Efendi 1736, 2218
Hacı Kirâmî Efendi 511, 665, 670, 1572, 1898, 2201
Hacı Kirâmîzâde 670, 1572, 1951
Hacı Kirâmîzâde Cemal Şâdi 670, 1572
Hacı Kirâmîzâde Karagöz Cemal 1951
Hacı Mahmud Ağa Camii 2276
Hacı Mahmud b. Sinan 1915
Hacı Maşallah Baba 973, 1736, 2154
Hacı Mehmed 25, 57, 173, 196, 202, 252, 302, 333, 430, 436, 437, 557, 610, 647, 681, 693, 727, 729, 730, 744, 790, 802, 810, 813, 828, 874, 896, 897, 913, 914, 919, 920, 921, 923, 957, 980, 988, 991, 1033, 1034, 1038, 1052, 1079, 1089, 1148, 1168, 1233, 1284, 1363, 1373, 1400, 1406, 1425, 1427, 1459, 1673, 1728, 1741, 1748, 1778, 1788, 1789, 1793, 1794, 1796, 1832, 1846, 1853, 1873, 1877, 1899, 1967, 1975, 1986, 1996, 2001, 2024, 2042, 2058, 2079, 2087, 2107, 2110, 2111, 2114, 2117, 2118, 2123, 2126, 2165, 2166, 2175, 2185, 2238, 2245, 2246, 2251, 2253, 2254, 2260, 2285, 2293, 2295, 2296, 2318, 2336, 2342, 2343, 2372
Hacı Mehmed Ali Ağa 802, 810
Hacı Mehmed Baba 1728, 2253
Hacı Mehmed Efendi 57, 173, 557, 693, 727, 790, 923, 991, 1034, 1038, 1052, 1233, 1373, 1406, 1459, 1748, 1877, 1967, 2024, 2110,

2126, 2238, 2251, 2253, 2343
Hacı Mehmed Efendi b. Hasan Fakih 1967
Hacı Mehmed Emîn el-Kâdirî 790
Hacı Mehmed Eşref Efendi 1741, 1778
Hacı Mehmed Hilmi Efendi 730, 2114, 2117, 2118, 2123
Hacı Mehmed Kâmil Efendi 25, 2175, 2318
Hacı Mehmed Nesib Efendi 1400, 2260
Hacı Mehmed Niyazi Efendi 2165, 2166
Hacı Mehmed Salih Efendi 729, 896, 1853
Hacı Mehmed Sürurî 2024
Hacı Mehmed Tâhir Efendi 744, 1967
Hacı Mehmed Ziyade Efendi 1996
Hacı Mihrişah Hatun 1001, 2221, 2223
Hacı Mihrişah Kadın 2220
Hacı Mimi Tekkesi 1439, 1440
Hacı Muhyiddin Câmi 1033, 1034, 1035
Hacı Mustafa Şevki Efendi 744, 2024, 2025, 2026, 2027, 2033, 2035
Hacı Nazira Hanım 2006
Hacı Necib Efendi 89, 1498
Hacı Nuri 110, 136, 164, 192, 193, 235, 260, 349, 402, 739, 915, 1472, 1478, 1576, 1736, 1737
Hacı Osman Bey 39, 43, 1138, 1143, 2109
Hacı Rıfkı 1563
Hacı Rıza Efendi 1154, 2035
Hacı Sadık Efendi 212, 668, 1626
Hacı Sami Efendi 571, 2369
Hacı Selim Ağa Kütüphanesi 117, 1015, 1416
Hacı Sinan Ağa 279
Hacı Süleyman Efendi 568, 725, 726, 1015, 1156, 1372, 1374, 1708, 1947, 2154, 2185
Hacı Süleyman Efendi Tekkesi 1015, 1372, 1374
Hacı Süleyman Sıdkı Efendi 445, 628
Hacı Şeref 349, 470, 572, 588, 733, 734, 741, 749, 756, 762, 934, 1012, 1172, 1173, 1174, 1175, 1180, 1262, 1369, 1563, 1741, 1947, 2035, 2061
Hacı Şeref Bey 349, 588
Hacı Şeref Efendi 741
Hacı Şevki Bey 1233, 1305, 1366
Hacı Şeyh Tekkesi 2251, 2253
Hacı Şeyhzâde 2251
Hacı Tâhir Baba Tekkesi 60, 392
Hacı Taktak Baba 19, 668, 973
Hacı Talha Efendi 1791
Hacı, Tatar İbrahim Baba 1255
Hacı Timur Mahallesi 1945
Hacı Veliyüddîn Efendi 1613
Hacı Yahya Dede 1250
Hacı Yusuf Niksarî 1609
Hacı Yusuf Senai Efendi 389
Hacı Yüzbaşı Baba 1053, 1054, 1058, 1061
Hacı Zihni Efendi 28, 42, 58, 81, 210, 228, 429, 762, 1142, 1497, 1842, 2295
Hacivat 681, 682, 683, 1583, 1584, 1585, 1589, 1592
Hadâiku'l-Envâr 2026, 2027, 2029, 2139
Hadım Ali Paşa 438, 440, 1314
Hadi Bey 744, 1787, 2035
Hadîka 190, 303, 304, 322, 323, 329, 375, 427, 538, 554, 590, 603, 651, 688, 726, 742, 765, 787, 845, 850, 873, 894, 905, 924, 931, 940, 941, 942, 945, 946, 947, 955, 956, 958, 959, 960, 961, 962, 963, 964, 966, 967, 969, 970, 972, 973, 974, 975, 976, 977, 979, 980, 981, 982, 983, 984, 985, 986, 987, 988, 989, 990, 991, 992, 993, 994, 995, 996, 997, 998, 999, 1000, 1001, 1002, 1003, 1004, 1024, 1033, 1034, 1035, 1041, 1091, 1165, 1167, 1188, 1189, 1207, 1217, 1221, 1270, 1306, 1312, 1393, 1419, 1448, 1474, 1484, 1524, 1605, 1642, 1645, 1646, 1649, 1654, 1677, 1692, 1774, 1851, 1872, 1902, 1930, 1954, 1964, 1970, 1975, 2007, 2011, 2119, 2133, 2139, 2177, 2179, 2352, 2373
Hadîka-i Hidâyet 1954
Hadîka-i Meşveret Mektebi 554

Hadîkatu's-Suadâ 754, 1116
Hadîkatü'l-Cevâmi 133, 170, 330, 370, 407, 452, 518, 730, 1224, 1406, 1438, 1524, 1634, 1672, 1763, 1766, 1768, 1824, 2004, 2005, 2139, 2146, 2175, 2360
Hadîkatü'l-Maârif 9, 89, 428, 429
Hadîkatü'l-Vüzerâ 154, 440, 452
Hâdi'l-Uşşâk 1696, 1698
Hâdise-i Kerbelâ 657, 1121
Hadîs-i Erbaîn Şerhi 1770
Haffafbaşı Hacı Hurşid Ağa 561
Haffâf Şeyh Hacı Ali Efendi 1048
Haffâfzâde Mehmed Arif Ağa 1428
Hafız Abdülgani 1472
Hafız Abdülhay Efendi 725, 1874, 2025
Hafız Abdülkadir 335, 1075, 1737, 2126
Hafız Abdüllatif Efendi 2106
Hafız Abdüssamed Refi' Efendi 386
Hafız Aciz Efendi 472
Hafız Âdil Efendi 568
Hafız Ahmed Efendi 166, 264, 424, 724, 728, 729, 739, 741, 767, 788, 798, 915, 960, 997, 1063, 1079, 1080, 1085, 1477, 1480, 1954, 1986, 2182, 2343, 2362
Hafız Ahmed es-Sünbüli 1692
Hafız Ahmed Muhtar Efendi 1052, 1116, 1753, 1943
Hafız Ahmed Paşa 7, 273, 288, 1432
Hafız Ahmed Sıdkı Efendi 1037, 1052
Hafız Ahmed Şemseddin Efendi 334, 339, 1462
Hafız Ahmed Şemseddin Fahri Efendi 334, 1462
Hafız Ahmed Şükrü Eren 51, 2275
Hafız Ahmed Tevfik 204
Hafız Akif Efendi 1079, 1803
Hafız Ali Efendi 212, 258, 403, 472, 588, 596, 730, 732, 733, 735, 736, 741, 756, 798, 1011, 1079, 1080, 1086, 1166, 1328, 1563, 1720, 1953, 2156, 2234
Hafız Ali Kupur 512, 735
Hafız Ali Rıza 51, 259, 531, 632, 729, 756, 898, 1028, 1166, 2010, 2275
Hafız Aşir 228, 488, 667, 735, 1085, 2007, 2008
Hafız Âşir Efendi 1083, 1085, 1118
Hafız Atıf Efendi 472
Hafız Aziz Efendi 1074
Hafız Azîz Mahmud Efendi 726, 1708
Hafız Behram Ağa 651, 955
Hafız Besim 1601
Hafız Burhan 235, 667, 736, 756, 1842, 1952, 2120
Hafız Cafer Tayyar Rıfkı Kumbasar 2181
Hafız Celâl 136
Hafız Cemal 214, 254, 266, 487, 511, 631, 632, 653, 666, 741, 1028, 1365, 1366
Hafız Cemaleddin Efendi 36, 1178, 1847, 1872, 1877
Hafız Cevdet 203, 341, 757
Hafız Daim Bey 341
Hafız Divanı 195, 886, 1416
Hafız Duhânî-zâde 765
Hafız Eyüp Efendi 729, 776
Hafız Faik Efendi 738
Hafız Fehmî Efendi 1054
Hafız Hacı Mahmud Efendi 1873
Hafız Halil Fahreddin Efendi 332
Hafız Hasan Efendi 173, 203, 251, 258, 340, 457, 512, 723, 731, 732, 733, 736, 741, 767, 775, 797, 934, 1066, 1086, 1174, 1198, 1538, 1738, 1757, 1769, 1841, 2009, 2103, 2361, 2362
Hafız Hasan Sırrı Efendi 1737, 1738
Hafız Hasan Tahsin 17, 664, 731, 737, 755, 898
Hafız Haydar Bey 468, 666
Hafız Hızır Abbas Efendi 1898
Hafız Hopla 351, 1741
Hafız Hüseyin Ayvansarayî 726, 989, 1865
Hafız Hüseyin Halis Efendi 349, 733, 1153, 1171, 1833, 1840, 1946
Hafız Hüseyin Hüsnü Molla Bey 2009
Hafız Hüsnü 232, 668, 843, 2349

Hafız İbrahim Hakkı Efendi 276, 725, 1052, 1053, 1264, 2363
Hafız İbrahim Zühdî 1065, 1708
Hafız İbrahim Zühdü 1083, 1411
Hafız İbrahim Zühdü en-Nakşıbendî 1083, 1411
Hafız İdris Efendi 729, 1805
Hafız İhsan Bey 741
Hafız İsmail Efendi 553, 728, 729, 730, 1113, 1114, 1282, 1283, 1647, 1648, 1654, 1655, 1662, 1664, 1873, 2200
Hafız İsmail Hakkı Efendi 29, 337, 553, 726, 728, 730, 1126, 1708, 1873, 1877, 2105, 2200, 2201, 2309, 2310
Hafız İsmail Kurban 204
Hafız Kâmil Efendi 1372, 1563
Hafız Kemal 108, 111, 123, 137, 203, 209, 214, 215, 216, 223, 224, 225, 226, 228, 232, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 246, 249, 251, 256, 259, 263, 265, 290, 339, 341, 342, 343, 349, 353, 488, 625, 632, 670, 679, 681, 695, 722, 774, 1029, 1075, 1076, 1173, 1297, 1329, 1408, 1409, 1563, 1602, 1737, 1749, 1755, 1798, 1947, 1984, 2125, 2142, 2180
Hafız Kemal Gürses 108, 214, 237, 246, 342, 343, 632, 695, 722, 1075, 1408, 1409, 1749, 1798, 2142
Hafız Kudsi 1029, 1738, 1798, 2125
Hafız Mahmud Fahreddin Bey 1796
Hafız Mahmud Fahreddin Efendi 1015, 1407, 1797
Hafız Mehmed Abdürreşid Efendi 2258, 2259
Hafız Mehmed Arif Efendi 1945, 1960
Hafız Mehmed b. Abdurrahim 1821
Hafız Mehmed Cemaleddin Bey 1075
Hafız Mehmed Emin Efendi 205, 688, 972, 2240
Hafız Mehmed Esad Bey 1028
Hafız Mehmed Eşref Efendi 114, 1950
Hafız Mehmed Galib Efendi 2257
Hafız Mehmed Hilmi Efendi 810
Hafız Mehmed Kasım 1076
Hafız Mehmed Necati Efendi 1819
Hafız Mehmed Nureddin Efendi 1874, 1876
Hafız Mehmed Rami Halil Bey 16
Hafız Mehmed Şerefüddin Aydemirli 343, 344
Hafız Mehmed Şerefüddin Efendi 1954
Hafız Mehmed Zeki 1711
Hâfız Muhammed-i Semerkandî 1315
Hafız Mustafa 16, 119, 203, 668, 713, 730, 741, 746, 747, 759, 791, 796, 797, 798, 799, 844, 901, 902, 917, 918, 959, 1047, 1080, 1166, 1206, 1238, 1239, 1241, 1431, 1432, 1433, 1434, 1435, 1436, 1442, 1443, 1494, 1572, 1617, 1621, 1641, 1643, 1701, 1739, 1877, 1901, 1906, 1915, 1919, 1943, 1952, 2006, 2035, 2056, 2111, 2124, 2130, 2208, 2218, 2222, 2309, 2368
Hafız Mustafa Çelebi Mektebi 1621
Hafız Mustafa İsmail Efendi 1572
Hafız Mustafa Recep Berk 2111
Hafız Nazif Efendi 818, 2201, 2207, 2272
Hafız Necati 203, 208, 757, 1739
Hafız Osman Efendi 269, 270, 334, 424, 735, 737, 1055, 1065, 1084, 1085, 1411, 1468, 1557, 1738, 1739, 2048, 2124, 2126, 2208, 2358
Hafız Osman Hilmi Efendi 1084, 1085, 1412, 1828
Hafız Osman Nuri Bey 79
Hafız Ömer Efendi 203, 512, 729, 736, 737, 738
Hafız Paşa 108, 204, 268, 269, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 283, 366, 399, 420, 492, 550, 551, 553, 722, 728, 1372, 2104, 2105
Hafızpaşa Caddesi 268

Hafız Paşa Eczahanesi 108
Hafız Paşa Kıraathanesi 275, 722
Hafız Paşa Mahallesi 551
Hafız Paşa Mektebi 274, 275, 550, 553, 722, 728
Hafız Post 605
Hafız Rahmi Paker 343
Hafız Râşid Efendi 1049, 1153, 1710, 2181
Hafız Rıza 223, 330, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 490, 667, 2199, 2271, 2272
Hafız Sadık Efendi 729
Hafız Salahaddin Efendi 749
Hafız Salih Efendi 203, 339, 556, 984, 1281, 1283, 1874, 1876, 2035
Hafız Sami 9, 203, 214, 223, 383, 424, 486, 491, 492, 493, 609, 632, 679, 723, 735, 756, 1178, 1305, 1328, 1553, 1755, 2371
Hafız Seyyid Efendi 621, 637
Hafız Seyyid Mehmed Tâhir Efendi 1948
Hafız Sıddîk Efendi 1086
Hafız Süleyman Efendi 203, 725, 727, 743, 767, 1010, 1077, 1709
Hafız Süleyman Hikmetî Efendi 1065, 1083, 1411
Hafız Süleyman İlhami Bey 1822
Hafız Şâkir Efendi 784
Hafız Şaşı Osman 491
Hafız Şevki 271, 272, 1079, 1080, 1721
Hafız Şeyh İsmail Hakkı Efendi 1915
Hafız Şükrü Efendi 1011, 1063, 1064, 1076, 1077, 1080, 1615
Hafız Talat 799
Hafız Yakup Efendi 670
Hafız Yaşar Okur 1947, 2008, 2009, 2010
Haftalık Takvim 1937
Haham Hüsnü 1163
Hakanî Mehmed Bey 288, 1024, 1026
Hâkî Baba 177, 349, 763, 973, 1183, 1187, 1201, 1265, 1421, 2321
Hâkî Baba Dergâh-ı şerîfi 349
Hakikî Osman Efendi 809
Hakikî Osman Efendi Tekkesi 1833
Hakikîzâde Osman Efendi Tekkesi 293, 1862
Hakikîzâde Şeyh Osman Efendi 938, 939, 1688
Hakikîzâde Tekkesi 514, 938, 1156
Hâkimiyet-i Milliye 2214
Hâkim Kemal Bey 1967
Hakkâk Atâ Aşkî Efendi 2226
Hakkâk el-Hâc Vasfi Efendi 2229
Hakkâk Fehmi Efendi 733
Hakkâk Hacı Ali Vasfi 1156, 2265, 2266
Hakkâk Hacı Ali Vasfi Efendi 2265
Hakkâk Hacı Mustafa Sezâ Efendi 1155, 2341
Hakkâk Hafız 812, 898, 1166
Hakkâk Mehmed 337, 340, 467, 799, 1112, 1195, 1263, 1368, 1739, 2035, 2042, 2089, 2123
Hakkâk Mehmed Hilmi Efendi 799, 1112, 1263, 2042, 2089, 2123
Hakkâk Rif'at Efendi 1156
Hakkâk Rifat Vefa Efendi 2229, 2235, 2266
Hakkâk Şeyh Atâ Aşkî Efendi 2265
Hakkâkzâde Ali Haydar Bey 21
Hakkâk Zakir Hasan Efendi 1739
Hakkı Ergün 1075
Hakkı Göktürk 929, 2291
Hakkı Naşid 138
Hakkı Necip 92, 94, 1536
Hakkı Süha Gezgin 62, 126, 134, 137, 387, 1797
Hakkı Tarık (Us) 17, 41, 43, 52, 73, 125, 126, 127, 128, 129, 131, 132, 133, 135, 137, 138, 155, 158, 159, 388, 462, 1141, 1143, 1297, 1299
Halep 332, 467, 524, 786, 809, 956, 986, 987, 1035, 1098, 1130, 1195, 1196, 1412, 1438, 1669, 1686, 1767, 1937, 2059, 2208, 2214
Halepli Ali b. Mustafa es-Sebsebî 809
Halepli Hilâlizâde Mehmed Sırrı Efendi 2059
Halepli Şeyh Ahmed Efendi 1964
Halepli Şeyh Seyyid Ebülhayr Efendi 1813

Hâlet Efendi 557, 1618, 1825
Halıcı Ahmed Efendi 1798
Halıcılar Köşkü 276, 972, 1373, 1788, 2103, 2106
Halıcılar Tekkesi 1788, 2087
Halıcıoğlulu Kör Osman 798
Halid Fahri 52, 134
Halid Fahri Ozansoy 52
Hâlidî 148, 569, 608, 609, 610, 615, 930, 1085, 1274, 1372, 1374, 1730, 1789, 1790, 1821, 1823, 2052, 2366
Hâlid-i Bağdâdî 608
Hâlidîlik 608, 609, 1788
Halid Molla 2230
Halîfe-i mukayyed 1376
Halîfe-i mutlak 1376
Halîfe-i vâkıf 1377
Halikarnas Balıkçısı 1325
Halil Aşkî Efendi 425, 1047
Halil Bülend Çorapçı 343, 344
Halil Can 13, 137
Halil Cemal Efendi 1322
Halil Cemalî Efendi 1078, 1166, 1167, 1744, 1745, 1784
Halil Edhem 123, 125, 164, 290, 1261
Halil Edip Bey 721
Halil Fahri 296, 297, 298, 2111
Halil Hamid Paşa 302, 364, 1242, 1243, 1897, 1988, 1989
Halil Nihad 208, 835
Halil Nihat Boztepe 1907, 1910
Halil Nizameddin Efendi 1047
Halil Nizamî 1010, 1043, 1047
Halil Nizamî Hankahı 1043
Halil Nizâmî Tekkesi 425
Halil Sami Paşa 1151, 1152, 1236, 1237, 1242, 1243, 1244, 1251
Halil Sami Paşazâde 744
Halil Yörükçe 1584
Halim Alyot 55
Halim Çelebi Efendi 121, 630
Halim Özyazıcı 164
Halit Ziya 1907, 1908
Hallâc-ı Mansur Çıkmazı 1609
Hallaç Baba Tekkesi 59, 136, 392, 910
Hallaç Hasan Aralığı 1872
Hallâç Osman Dede 465
Halûk Nihad 531, 965
Halvetî 15, 20, 148, 171, 295, 300, 301, 333, 334, 353, 355, 423, 424, 457, 458, 561, 568, 590, 701, 703, 705, 725, 728, 769, 773, 783, 784, 939, 952, 956, 966, 967, 968, 969, 970, 978, 988, 991, 993, 994, 1000, 1001, 1002, 1048, 1166, 1177, 1213, 1227, 1243, 1258, 1278, 1300, 1436, 1438, 1442, 1445, 1446, 1474, 1483, 1500, 1693, 1716, 1720, 1730, 1731, 1733, 1734, 1746, 1757, 1773, 1775, 1776, 1777, 1778, 1780, 1844, 1852, 1855, 1857, 1868, 1902, 1919, 1920, 1930, 1976, 2029, 2071, 2075, 2081, 2084, 2086, 2094, 2095, 2096, 2101, 2119, 2172, 2177, 2194, 2200, 2210, 2246, 2269, 2306, 2307, 2308, 2310, 2315, 2355, 2363, 2371, 2372
Halvetilik 299, 332, 580, 769, 788, 1199, 1274, 1851, 2071
Halvetiyye 280, 281, 288, 289, 301, 304, 365, 369, 390, 391, 414, 453, 455, 528, 583, 590, 593, 657, 703, 738, 742, 758, 770, 809, 860, 867, 876, 894, 938, 956, 965, 972, 974, 979, 981, 983, 986, 989, 990, 998, 1002, 1032, 1043, 1048, 1121, 1165, 1166, 1263, 1264, 1265, 1320, 1327, 1394, 1402, 1419, 1421, 1433, 1443, 1445, 1447, 1462, 1474, 1495, 1632, 1644, 1680, 1694, 1701, 1724, 1726, 1728, 1729, 1733, 1742, 1772, 1774, 1775, 1779, 1811, 1843, 1846, 1855, 1858, 1863, 1865, 1867, 1902, 1930, 1948, 1949, 1951, 1971, 1976, 2008, 2041, 2050, 2069, 2071, 2094, 2095, 2097, 2098, 2120, 2139, 2140, 2143, 2147, 2172, 2174, 2186, 2210, 2221, 2296, 2299, 2351, 2363, 2365, 2371
Hamamcı Ali Dede 1734, 2194
Hamamcı İhsan 41, 1141
Hamamcı İsmail Dede 2194
Hamamcılar Sofası 724, 728
Hamamcı Süleyman Efendi 1574
Hamamî Halil Ağa 1718, 1719, 1721, 1799
Hamamîzâde İhsan 52, 108,

109, 110, 112, 129, 138, 160, 290, 827, 834, 835, 1911, 1914, 2177
Hamamkapısı 737
Hamdi Can 2248
Hamdullah Bey 788, 799
Hamdullah Suphi 217
Hamevîzâdeler 1928
Hamid Âmidî 1790
Hamidiye Câmi 795, 1265
Hamidiye Hanı 147, 1260
Hamidiye İmareti 2115, 2128
Hamidiye Külliyesi 2128
Hamidiye Sebili 2128, 2129, 2131
Hamidiye Tekkesi 1684
Hamidîzâde Hacı Abdullah Efendi 376
Hamîdüddîn Medresesi 190
Hamidzâde Abdullah Efendi 376, 377
Hâmidzâde Abdullah Efendi 375
Hamîdzâde Hacı Abdullah Efendi 374
Hamlet 101, 102
Hammâlî Atâ Efendi 588
Hammâmî Tevfik Efendi 1720
Hamûde 2224
hamur lokması 1123, 1130
Hamza Bali 280, 282, 383
Hamza Efendi Tekkesi 8, 299
Hamzavî 171, 519
Hamzaviyye 172, 1688, 1691, 1703, 1705
Hamzazâde 299, 300, 301, 328, 366, 377, 974, 2321
Hamzazâde Mehmed Esad Efendi 377
Hamzazâde Tekkesi 299, 300, 301, 366, 974
Hancı Karagöz Mahallesi 2279
Hançerli Sultan 974, 1647, 1648, 1649, 1650
Hanende Ağyazar 667
Hanende Arap Hüsnü 19, 511, 665, 667, 670, 934, 1563, 2292
Hanende Atâ Bey 666
Hanende Balatlı Feyzi Kaptan 1563
Hanende Firengül 666, 667
Hanende Hüseyin Hüsnü Efendi 798
Hanende Kadıköylü Bülbül Kenan 667
Hanende Karakaş 666, 667
Hanende Kel Ali 1547
Hanende K. Hüseyin 1558
Hanende Krikor 666
Hanende Levon 666
Hanende Loncalı Ahmed Bey 666
Hanende Memduh 1600
Hanende Muhib Bey 1557
Hanende Nedim 511, 670, 673
Hanende Samatyalı Hafız Kâzım 667
Hanende Şişman Hakkı Bey 798
Hanende Şivork 666
Hanende Zakir Celâl 733, 1563, 1947
Hanım Sultan Câmi 728
Hanım Şairlerimiz 39, 1139
Hanife Hanım 732, 876
Hanife Rüşdiye Hanım 1874
Hanîfzâde Ahmed Tâhir 1670
Hâniye Hatun Mektebi 383
Hanlarönü Rifâ'î Tekkesi 2254
Hanya 174, 1598, 2325
Harâbâtî 2003
Harbî Mescidi 1872
Harbiye 23, 336, 390, 468, 554, 588, 652, 666, 670, 786, 796, 827, 1146, 1147, 1151, 1154, 1195, 1343, 1344, 1348, 1349, 1350, 1351, 1357, 1358, 1380, 1416, 1451, 1452, 1709, 1934, 1936, 1960, 1973, 2006, 2009, 2035, 2089, 2090, 2091, 2231, 2234, 2288, 2343, 2369
Harbiye Nazırı Cemal Paşa 1451
Harbiye Nezareti 336, 390, 468, 588, 652, 666, 670, 786, 796, 1146, 1147, 1195, 1344, 1351, 1380, 1416, 1960, 1973, 2009, 2035, 2089, 2090, 2091, 2231, 2234, 2288, 2343, 2369
harekât-ı milliye 2237
Harikzedegân 1286, 1604, 1966
Harîrî Şeyh Mehmed Efendi 1851, 1852
Harîriyye 1402, 2159
Harîrîzâde Seyyid Mehmed Kemaleddin Efendi 1124, 1499
Harmancık 1430
Harputî Hoca İshak Efendi 2045

Harputlu Şeyh Ali Efendi 1610
Hasan Adlî Efendi 769, 770
Hasan Ağa Mescidi 479, 481
Hasan Ali Yücel 41, 52, 132, 1141
Hasan Baba 467, 468, 477, 520, 957, 961, 969, 1207, 1484, 1485
Hasan b. Abdüssamed 1525
Hasan Basri Baba 1013, 1257, 1258, 1265, 2101
Hasan Çavuş Ağa 1481
Hasan Çelebi 408, 1658
Hasan Dâniş Bey 624
Hasan Doğruer 1066, 1086
Hasan el-Askerî 1269
Hasan el-Bedevî 2224
Hasan Fakih 1406, 1967
Hasan Fehmi Efendi 47, 200, 1740, 1904
Hasan Fehmi Gökalp 51, 2275
Hasan Fehmi Paşa 187, 417, 420, 423, 425, 428, 440, 465, 466, 468, 1336, 1345
Hasan Halife Zaviyesi 1985
Hasan Hamdi Efendi 27, 29, 784, 1000, 1618
Hasan Hilmi Başaranel 137
Hasan Hüseyin Camii 731
Hasan Hüseyin Yokuşu 731, 732
Hasan Hüsnü Ceyhun 2211
Hasan Hüsnü Paşa 640, 659, 665, 804, 902, 1572
Hasan İhsan Efendi 2042, 2060, 2156
Hasan Kâmil Efendi 1951
Hasan Necmeddin Efendi 770, 1825, 2201, 2202, 2207
Hasan Paşa Deresi 1237, 1469
Hasan Paşa Hanı 1719, 2078
Hasanpaşa Karakolu 596
Hasan Sabri Efendi 929, 1064, 1366, 1406, 1720, 1721
Hasan Said Çelebi 141, 1268
Hasan Sezaî 657, 745, 747, 748, 749, 752, 1121
Hasan Taha Arca 1904
Hasan Tâhir Efendi 1547
Hasan Tevfik Efendi 750
Hasan Tosun 1350, 1351
Hasan Ünsî 974, 1569, 2136, 2140, 2144, 2146, 2147, 2148
Hasan Visalî Efendi 1003, 1084, 1411, 1794, 1796, 1798
Hasan Yemâni 1823
Hasan Zâfir Bey 1471
Haseki 166, 422, 483, 484, 612, 614, 725, 744, 763, 928, 961, 962, 971, 972, 993, 998, 1035, 1152, 1238, 1380, 1382, 1406, 1460, 1567, 1681, 1726, 1736, 1743, 1746, 1757, 1758, 1763, 1769, 1774, 1874, 1887, 1903, 1905, 1915, 1918, 1919, 1945, 1947, 1953, 1954, 1957, 1958, 1964, 1965, 1966, 1986, 2023, 2035, 2073, 2150, 2349
Haseki Hamamı 422, 1953
Hasırîzâde Elif Efendi 72
Hasırîzâde şeyhi Zâhir Efendi 2088
Hasırîzâde Tekkesi 558, 618, 773, 912, 974, 1785
Hasib Efendi 104, 741, 818, 843, 1001, 1570, 1723, 2110, 2159
Hasîb Efendi Dergâhı 1063, 1709
Hasibe Hanım 316, 675, 676, 678, 920
Hasköy 327, 589, 796, 973, 974, 982, 1103, 1104, 1145, 1183, 1186, 1741
Hasköylü Âmâ Osman Efendi 1741
Hasköy Mahkemesi 1103, 1104
Hasköyü 611
Hasna Hatun 974, 2054
Hassan b. Sâbit 657, 1121
Haşhaş Molla 1320
Hâşimî 150, 976, 1202, 1263, 1327, 1467, 1881, 2208, 2212, 2213, 2214, 2216
Hâşim İşcan 1927
Hâşimiyye 1002, 1052, 1264
Haşim Köprülü 1224, 1225, 1226, 1227
Haşim Paşa 628
Haşmet Efendizâde Şeyh Mustafa Efendi 1274
Hatîb el-Kazvînî 536
Hatibzâde Ahmed Çavuş 479, 481
Hatibzâde Mehmed Reşid Efendi 2288
Hatib Zâkirî Hasan Efendi 1678, 1680
Hatice Aliye Hanım 628
Hatice Cenan Bacı 762

Hatice Cenan Hanım 1208
Hatice Derviş Hanım 2227
Hatice Feyzidil Hanım 395
Hatice Hanım Çeşmesi 8, 325, 326
Hatice Müzeyyen Hanım 627
Hatice Sultan 107, 364, 937, 972, 1033, 1034, 1037, 1038, 1039, 1043, 1045, 1046, 1048, 1059, 1649, 2329
Hatice Sultan Camii 1037, 1038, 1039
Hatice Sultan Mahallesi 1033, 1046, 1059
Hatice Sultan Mektebi 1034
Hatice Sultan Sokağı 1037, 1043, 1045, 1046, 1048
Hatice Turhan Sebili 190
Haticetü'l-Kübrâ 1269
Hatice Usta 1606, 1607, 1608
hatm-i Hâcegân 1948
Hattat Abdullah b. Hamza 369
Hattat Abdülaziz Efendi 1211
Hattat Aziz Mahmud Efendi 1778
Hattat Behcetzâde Mustafa Efendi 1533, 1534
Hattat Bekir Efendi 1822
Hattat Besim 227
Hattat Beşiktaşlı Hacı Nuri 110, 349
Hattat Emin el-Eyyûbî 1710, 1711
Hattat Fazlullah Efendi 1843
hattat Hacı Arif Efendi 1615
Hattat Hacı Emin 136, 1010, 1074
Hattat Hacı Hafız Zekâî Yahya Efendi 1247
Hattat Hacı Nuri 136, 164, 260, 739, 915, 1472, 1478, 1737
Hattat Hacı Ömer Efendi 1737
Hattat Hafız İsmail Hakkı Efendi 1126
Hattat Hafız Salâhaddin 744, 1563, 2125
Hattat Halim 2325
Hattat Hamid Bey 1955
Hattat Hasan Çelebi 408
Hattat Hasan Tıbbî 1643
Hattat İsmail Zühdü Efendi 724
Hattat İzzet Efendi 369, 781, 783, 1146
Hattat İzzet Sokağı 782, 787
Hattat Karagümrüklü Hafız Salâhaddin Bey 1280
Hattat Mehmed Emin Recai Efendi 1647
Hattat Mehmed Hilmi Efendi 730, 1959
Hattat Mehmed Receb Efendi 1066, 1085
Hattat Mehmed Rifat 1925
Hattat Mehmed Tâhir 375, 377
Hattat Mehmed Tevfik Efendi 1737
Hattat Mustafa Râkım 9, 425, 430, 435, 436
Hattat Nureddin Efendi 622
Hattat Râkım 89, 432, 437, 831, 1192, 1193
Hattat Rami Bey 1943, 2265
Hattat Rifat Efendi 434
Hattat Salih Efendi 467, 1084, 1195
Hattat Sami Efendi 1049
Hattat Seyyid Mehmed Nuri Efendi 649
Hattat Şevki Efendi 1650
Hattat Şeyh Mehmed Hamdi Efendi 2065
Hattat Şeyh Sırrı Efendi 2041
Hattat Yesarizade 787
Hattatzade Mustafa Râsih 796
Hatuniye 618, 619, 630, 631, 715, 732, 818, 956, 962, 964, 1157, 1570, 1742, 1785, 2201, 2209, 2244, 2245, 2273, 2351
Hatuniye Tekkesi 618, 818, 956, 962, 964, 1157, 1570, 1785, 2201, 2209, 2244, 2351
Havâss-ı refi'a 327
Havuç Baba 1477
Havuzbaşı Kadiri Tekkesi 1412, 1706
Havuzbaşı Tekkesi 136
Havva Hanım 597, 1445
Hayalî Fehmi Efendi 1567
Hayalî Kör İzzet 205, 1576
Hayalî Küçük Ali 1572, 2266
Hayalî Mehmed Efendi 1567
Hayalî Memduh 1579
Hayalî Şefik 78, 648, 1563, 1569, 1576, 2127
Hayalî Şefik Sâfî 648, 1563, 1569, 1576, 2127
Hayalî Şeyh Fehmi 1567, 2148
Haydar Baba 61, 393, 975, 1476
Haydar Cemil Baba 53, 60, 61, 62, 63, 198, 392, 393
Haydarî 61, 393, 1474, 1475, 1477
Haydarîhane 293, 477, 739, 915,

962, 975, 988, 996, 1016, 1186, 1474, 1475, 1476, 1477, 1478, 1479, 1480, 1481, 1482, 1483, 1484, 1685, 1755, 1802, 1848, 1986, 2156, 2343, 2361, 2362
Haydarîhâne Şeyhi Hafız Ahmed Refik 1905
Haydarîhane şeyhi Hakkı Efendi 962, 1479, 1685, 1802, 1848, 2156
Haydarihane Tekkesi 293, 477, 975, 1475, 1476, 1479, 1481, 1755, 1986
Haydar Paşa Mezarlığı 434
Haydar Sultan 2122
Haymana 1940
Hayreddin Etyemez 1951
Hayreddin Paşa Hamamı 1287
Hayriye Lisesi 111, 597
Hayriye Medeniyye Hanım 1215
Hayriye Rabia Hanım 1428
Hayrullah Taceddin (Yalım) 115, 260, 387, 389, 807, 1014, 1296, 1298, 1299, 1300, 1440, 1441, 1572
Hayyam 174
Hâzım Körmükçü 94, 1583
Hazmi Tura 110, 171, 1285
Haznedar Baba 2252, 2253
Hazret-i Fakîrullah 1952
Hazret-i Fatıma 335, 1154
Hazret-i Gavs 964, 1000, 1244, 1701, 1904, 1928, 2023
Hazret-i Hâlid Camii 82, 762
Hazret-i Hâlid Toplağı 1711
Hazret-i Hâlid Türbesi 450, 704, 781, 964, 966, 1001, 1065, 1083, 1085, 1411, 1490, 2140, 2329
Hazret-i Hasan 1269
Hazret-i Hüdâî 114, 129, 146, 304, 387, 528, 529, 845, 933, 956, 960, 963, 967, 971, 974, 980, 1002, 1004, 1051, 1052, 1178, 1259, 1261, 1262, 1264, 1298, 1439, 1440, 1609, 1610, 1611, 1750, 2024, 2028, 2042, 2068, 2069, 2148, 2174, 2209, 2240, 2370, 2373, 2374
Hazret-i Hüdâyî Asitanesi 1742
Hazret-i Hüseyin 1230, 1269
Hazret-i Zeynelabidin 1269
Hediyyetü'l-İhvân 1843, 1844
Hekimbaşı Nuh Efendizâde Ali Paşa 1970
Hekimbaşı Ömer Efendi Medresesi 124, 1761, 1762, 1763, 1765, 1766, 1770
Hekim Çelebi 949, 975, 1313, 1316, 1601, 1604, 1605, 1639, 1642
Hekim Kutbuddin Mektebi 730, 1081
Hekimoğlu Ali Paşa 300, 328, 668, 763, 764, 773, 882, 955, 957, 964, 969, 978, 986, 1000, 1002, 1115, 1167, 1199, 1308, 1399, 1400, 1571, 1752, 1804, 1833, 1876, 1903, 1904, 1947, 1968, 1969, 1970, 1971, 1972, 1973, 1974, 1975, 2093, 2258, 2273, 2302, 2315, 2320, 2321
Hekîmoğlu Ali Paşa Kütüphanesi 957, 1400, 2258
Hekimoğlu Ali Paşa Şeyhi Sadeddin Efendi 1904
Hekimoğlu Ali Paşa Tekkesi 764, 955, 969, 1167, 1752, 1903, 1968, 1971, 1973, 1974
Hekimoğlu Ali Tekkesi şeyhi Müfid Efendi 1001, 2269
Hekîmzâde Ali Paşa 724, 726
Hellmut Ritter 1579
Helvacıbaşı Ahmed Ağa 1616
Helvacıbaşı İskender Ağa 2167
Helvacı Salih Usta 66
Helvacı Sokağı 1044, 1045, 1046, 1077
Helvacı Topuz 466
Helvâî Baba 1616
Helvâî Şeyhi 784, 1618
Helvâî Tekkesi 781, 783, 791, 979, 1437, 1616, 1617, 1618, 2372
Hemşinli Hacı Yusuf Nâsırüddin Efendi 2180
Hendese-i Resmiyye 1937
Herat 45
Hersek 269, 283, 286, 412
Hersekli Arif Hikmet Bey 716, 804
Hesapçı Haydar Bey 796
Hesna Hatun Mahallesi 2130
Heveskârân Heyeti 1558
Hımârizâdeler 1086
Hırka-i şerîf 196, 203, 302, 351, 431, 483, 655, 693, 695, 729, 900, 962, 964, 976, 983, 988,

990, 1013, 1017, 1091, 1098, 1100, 1102, 1151, 1152, 1156, 1158, 1160, 1163, 1175, 1182, 1183, 1188, 1192, 1194, 1203, 1204, 1206, 1207, 1208, 1210, 1217, 1219, 1223, 1224, 1225, 1226, 1227, 1228, 1229, 1231, 1232, 1233, 1234, 1236, 1242, 1247, 1275, 1283, 1286, 1293, 1306, 1307, 1312, 1328, 1335, 1366, 1368, 1525, 1614, 1729, 1736, 1749, 1752, 1829, 1848, 1875, 1899, 1958, 1959, 2336, 2338, 2351
Hırka-i şerîf Askerlik Şubesi 962, 1848
Hırka-i şerîf Tekkesi 1283, 1749, 1875, 1959
Hızır Abbas Efendi 1367, 1898
Hızır Abdal Sultan Ocağı 401
Hızır Bey 976, 1319, 1624, 1642, 1668, 1673, 1674, 1678
Hibetullah Hanım 284, 1765, 1772
Hicaz 307, 644, 677, 880, 884, 989, 1098, 1317, 1318, 1321, 1358, 1498, 2002, 2045, 2046, 2081, 2111, 2145, 2150, 2261, 2284, 2286, 2328, 2329
Hiçi 125
Hidiv İsmail 47, 2208
Hikem-i Atâiyye 196
Hikem-i Atâyî 1928
Hikemiyât-ı İslâmiyye 716
Hikemü'r-Rifâ'î' 803
Hikmet Demirsöz 321, 1591
Hikmet Turhan Dağlıoğlu 111
Hikmetü'l-Ayn 636
Hilâlci Hanı 1054
Hilâl-i Ahmer 40, 934, 1140, 1389
Hille 1027, 1815, 1817, 1818, 1820
Hilmi Dede 625, 963
Hilmi Yücebaş 141
Hilye-i Hâkânî 1027
Hilye-i şerîf 1026
Himmetî 649, 746, 751, 1171, 1216, 1273, 1284, 1401, 1463, 1464, 1785, 2191, 2194, 2196, 2197
Himmetzâde 350, 647, 648, 649, 814, 956, 962, 1145, 1619, 1620, 1727, 1750, 1841, 1846, 1953, 1958, 2089, 2096, 2273
Himmetzâde Abdussamed Efendi 1841, 2096
Himmetzâde Mehmed Emin Efendi 1958
Himmetzâde Tekkesi 350, 647, 648, 649, 814, 962, 1620
Hindîler Dergâhı 1450
Hindîler Tekkesi 971, 976, 979, 985, 999, 1016, 1126, 1448, 1449, 1450, 1451, 1456, 1457, 1458, 1459, 1460, 2171
Hindistan 47, 95, 412, 951, 1244, 1412, 1414, 1449, 1452, 1453, 1454, 1815, 1816, 2002, 2214
Hindî Şeyh Mehmed Efendi 765
Hisar Tekkesi 1615
Hizbü'l-Mevlevî 346
Hobyar Karakolu 2270
Hobyar Mahallesi 731
Hoca Abdülkadir Efendi 166
Hoca Abidin Efendizâde 567
Hoca Ahmed Sırrı Efendi 1171
Hoca Ali Rıza 251, 259, 954, 1029, 1361, 2342
Hoca Ali Yekta Efendi 1015, 1416, 2366
Hoca Aşir Efendi 2199, 2272
Hoca Baba 387, 1298
Hoca Fehmi Efendi 670
Hoca Fettah Efendi 804
Hoca Hanım 735, 1331
Hoca Haydar Efendi 570
Hoca Hayreddin Camii 1291
Hoca Hayreddin Mahallesi 279, 693, 722, 1192, 1307
Hoca Hayret 721
Hoca Hayrettin Mahallesi 267
Hoca Hüsameddin Efendi 618, 630, 715, 1785, 2245, 2273
Hoca İbrahim Efendi 1056, 2064, 2079
Hoca İshak Sabri Efendi 2120
Hoca Kasım Günanî 293
Hoca Mehmed Rıfkı Efendi 631
Hoca Mehmed Şevketî Efendi 50, 2274
Hoca Memiş Efendi 1792
Hoca Mustafa Efendi 460, 551, 621, 715, 1216, 1227, 1331
Hoca Nasûh Efendi 551, 552, 553

Hoca Neşet 1000, 1612
Hoca Numan Efendi 532
Hoca Osman Efendi 1065, 1066, 1081, 1082, 1083, 1084, 1085, 1086, 1411, 1412, 2193
Hoca Osman Hilmi Efendi 629, 1011, 1065, 1083, 1411, 1794
Hoca Ömer Efendi 1659
Hocapaşa Caddesi 667
Hoca Raik Efendi 57, 119, 1708
Hoca Refî' Efendi 56
Hoca Sadettin 589
Hoca Safvet Efendi 337
Hoca Salih Efendi 733
Hoca Seyfeddin Efendi 196
Hoca Seyyid el-Hâc Şeyh Osman Zeyneddin el-Vehbî Efendi 2045
Hoca Şevket Efendi 886, 1426
Hoca Şevketî Efendi 51, 2274, 2275
Hoca Şeyh İzzet Efendi 2214
Hoca Tahsin Efendi 46, 47, 49, 618
Hoca Teberrük 1426, 1665, 1666, 1667
Hoca Üveys 203, 976, 1014, 1312
Hocazâde Ahmed Hilmi 1088, 1790, 1791
Hocazâde Mehmed Tevfik Efendi 1245
Hocazâde Mustafa Efendi 781, 867
Hocazâde Tekkesi 781, 1617
Hoca Ziya Bey 491
Hoca Zühdü Efendi 1858
Hopçu Rıza Efendi 741, 1743
Hopçuzâde 136, 528, 673, 737, 1076, 1080, 1177, 1178, 1742, 1834, 1841, 2209, 2337
Hopçuzâde Ahmed Efendi 2209
Hopçuzâde Şeyh Ali Rıza Efendi 1742, 1834
Hopçuzâde Şeyh Rıza Efendi 528, 1177
Hopla Hafız 334
Horhor Caddesi 971, 999, 1448, 1456, 1474, 1476, 1522, 1523
Horhor Çeşmesi 414, 1286, 1456
Horhorlu Tevfik Efendi 1786
Horhoroğlu Çarşısı 1456, 1474
Horozlu Otel 286
Horozoğlu Konağı 387
Horoz Oteli 269, 294
Horoz Şeyh Mehmed Efendi 976, 1614, 1615
Hoşgör Lokantası 1116, 1943
Hoşkadem Ağa 1532, 1533
Hoşkadem Camii 1532, 1533, 1534
Hudaverdi Efendi 1618
Hulki Efendi 665, 774, 934, 1057, 1059, 1757
Hulvî Efendi Zaviyesi 1825
Hulvî şeyhi Mehmed Arif Efendi 1833, 1901
Hulvî Şeyh Mahmud Efendi Tekkesi 1824
Hulvî Tekkesi 1823, 1824, 1829, 1831, 1896, 1899, 1901, 2058
Humbarahane Câmi 725, 1708
hummâsiyye 1115, 1127, 2284
Hurrem Çavuş 1014, 1277, 1286, 1287, 1605
Hurûfîlik 152
Hutbe-i Hazarât-ı Âl-i Abâ be-Âsâr-ı Cenâb-ı Resûl-i Müctebâ 1712
Huzur Dersleri 2131
Hüdâî Hankahı 146, 528, 529, 956, 1052, 1259, 1261, 1262, 1264, 1298, 1750, 2148
Hüdâiyye Dergâhı 1815, 1818
Hüdâiyye Tekkesi şeyhi Ahmed Sâfî 2182
Hüdavendigâr Camii 209
Hülâsatü'ş-Şürûh 619
Hünkar Meydanı 1598
Hünkar Suyu 666
Hürriyet Bahçesi 1568
Hürriyet Meydanı 2036
Hürriyet ve İtilâf Fırkası 146, 147, 1259, 1260
Hüsameddin Âlî 1858, 1859
Hüsâmeddîn-i Uşşâkî 1087, 1401, 1735, 1783
Hüsâmeddîn-i Uşşâkî Asitanesi 1735
Hüsameddin Uşşâkî 277, 368, 955, 958, 968, 975, 977, 992, 997, 1001, 1178, 1265, 1274, 1327, 1857, 2061
Hüseyin Ağa Camii 52, 511, 643, 1000, 1081, 1706, 1709, 2218, 2219, 2275
Hüseyin Atakan 749

Hüseyin Avni Bey 1257
Hüseyin Bayrak 653
Hüseyin Behzad Efendi 1946
Hüseyin Cahit (Yalçın) 19, 552, 669, 716
Hüseyin Cevad Bey 21
Hüseyin Cevad Erkinel 1742
Hüseyin Evhadî 1694, 1976, 2200, 2363
Hüseyin Fahreddin Dedeefendi 120, 121, 140, 270, 347, 494, 625, 628, 629, 697, 1063, 1064, 1065, 1080, 1084, 1086, 1197, 1200, 1273, 1411, 1412, 1709, 2088
Hüseyin Ferruh Okur 2008
Hüseyin Gazi Baba Tekkesi 144
Hüseyin Hâkî Baba 177, 1265
Hüseyin Hamdi Efendi 558, 561, 792, 793, 796, 798, 813, 2325, 2328
Hüseyin Hüsameddin Efendi 649, 1852, 1867, 2369
Hüseyin Hüsnü (Bayrasal) 2001
Hüseyin Hüsnü Efendi 146, 203, 385, 798, 929, 1259, 1472, 1698, 1699, 1700, 1701, 1702, 1704, 1705, 1753, 2064, 2069, 2151, 2310, 2311, 2348
Hüseyin Hüsnü Saltık 270, 271
Hüseyin Hüsnü Şipar 484, 664, 667
Hüseyin Kâzım Kadri 52, 66, 232
Hüseyin Kemal 94
Hüseyin Lebîbâ Efendi 476, 583, 584, 586
Hüseyin Müfid Erencan 1974
Hüseyin Rahmi 158, 680
Hüseyin Remzi 141, 563, 970, 1630, 1631
Hüseyin Resmî Efendi 1113
Hüseyin Sadeddin Nüzhet 59, 148, 392, 2079
Hüseyin Suad 19, 669, 716
Hüseyin Şefik Dede 1309, 1740, 2343
Hüseyin Şehsüvar Bey 61, 393
Hüseyin Şerafeddin Efendi 1799
Hüseyin Şerefüddin Erarslan 572, 1012, 1172, 1173, 1174
Hüseyin Tahsin Efendi 2111
Hüseyin Tolan 343
Hüseyin Ulvi Bey 1155, 1247
Hüseyin Vassâf 163, 194, 196, 622, 745, 884, 886, 1075, 1261, 1274, 1787, 1855, 1857, 2024, 2025, 2148, 2189, 2193
Hüseyin Zâfir Bey 1471
Hüseyin Zekî Baba 42, 1142, 1202, 1260
Hüseyin Zeki Bey 649
Hüsniye Hanım 892, 1745
Hüsnü Ceyhun Sarıer 2217
Hüsrev Aydınlar 25, 408, 409
Hüsrev Kethüda Dârülkurrâsı 1624, 1625
Hüsrev Paşa 120, 337, 340, 467, 484, 655, 960, 966, 967, 1014, 1015, 1195, 1210, 1211, 1233, 1305, 1327, 1328, 1359, 1360, 1361, 1362, 1363, 1364, 1366, 1369, 1370, 1371, 1416, 1478, 1735, 1736, 1739, 1746, 1829, 1873, 1874, 1893, 1894, 1895, 1898, 1899, 1901, 2005, 2369
Hüsrev Paşa Tekkesi 337, 340, 467, 1195, 1210, 1211, 1328, 1363, 1739, 1746, 1898, 1901
Hüsrev Paşa Türbesi 967, 1014, 1327, 1359, 1360, 1361, 1362, 1363, 1364, 1366, 1369, 1371
Hz. Ali 171, 858, 1026, 1224, 1263
Hz. Fatma 307
Hz. Ömer 1224

I

I. Abdülhamîd 302, 303, 433
I. Ahmed 302, 450, 1098, 1224, 2157
II. Ahmed 1398
II. Beyazıt 194, 227, 280, 288, 306, 382, 438, 530, 577, 578, 590, 841, 949, 1039, 1221, 1300, 1313, 1393, 1632, 1633, 1634, 1642, 1657, 1879, 1931, 2036, 2175, 2199, 2220, 2221, 2363
III. Ahmed 394, 453, 455, 1000, 1235, 1692, 2102
III. Mehmed 332, 580, 647
III. Murad 332, 605, 905, 977, 1219, 1327, 1666, 2163, 2315
III. Mustafa 190, 288, 302, 305, 449, 937, 956, 969, 1604, 1639, 2079

III. Selim 137, 181, 189, 527, 587, 813, 831, 937, 988, 1200, 1643, 1979, 2128
III. Sultan Ahmed 603, 688, 690
III. Sultan Mustafa 688, 690, 958, 2146
II. Mahmud 189, 425, 430, 449, 608, 609, 908, 940, 941, 942, 1200, 1223, 1224, 1228, 1273, 1578, 1922, 1979, 2053, 2111, 2295, 2296
II. Mustafa 1398
II. Osman 1100
II. Süleyman 1217
I. Mahmud 189, 190, 304, 964, 2102, 2119
Irgat Pazarı 2039
Ispartalı Hacı Kerîm Efendizâde Hâkim Muhtâr 1967
İspartalı Hafız Bekir Sıdkı Necmeddin Ateşli 2150
İstılâhât-ı Edebiyye 624
İtrî 335, 340, 344, 435, 490, 499, 605, 697, 698, 772, 978, 1033, 1034, 1173, 1330, 1366, 1680, 2344
IV. Murad 524, 1217

İ

İbliszâde 781
İbn Danyal 1579
İbn Fârız 174
İbni Melek 1015, 1430
İbni Melekzâde Mehmed Efendi 1430
İbn Kemal 204, 588, 629, 638, 929, 978, 980, 1326, 2162
İbn Mülcem 1268
İbnülemin 63, 65, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 166, 167, 169, 170, 217, 462, 487, 622, 629, 722, 846, 907, 908, 910, 930, 940, 1321, 1322, 1379, 1381, 1382, 1422, 1424, 1547, 1553, 1789, 2250, 2338
İbnülemin'in babası Emin Paşa 1382, 1789
İbnülemin Mahmud Kemal 154, 157, 158, 159, 160, 462, 907, 930, 940
İbnü'l-Muhtar 125
İbnürrahmi Ali Tayyar 1249, 1251
İbnürrefik 84, 86, 99, 100, 101, 1558, 1575
İbnürrefik Ahmed Nuri 1558, 1575
İbnürreşâd Ali Ferruh Bey 657, 1121
İbnüttayyar 1250, 1251
İbrahim Aşkî 1587
İbrahim Çavuş 769, 971, 2359, 2363, 2373
İbrahim Edhem Dede 562, 968, 1021, 1022
İbrahim Edhem Efendi 275, 553, 588, 722, 759, 797, 1310, 1311, 1321, 1322, 1426, 1755, 1821, 1823, 2226, 2229, 2261
İbrahim Edhem Selâmî Efendi 2116, 2224
İbrahim Ganî Baba 2195
İbrahim Gülşenî 745, 752, 974, 987, 1116, 1824, 1902
İbrahim Hakkı Konyalı 123, 193, 290, 329, 370, 413, 522, 786, 859, 1360, 1525, 1621, 1653, 1716, 2053
İbrahim Hakkı Paşa 405
İbrahim Halil Efendi 744, 1156, 1743, 1744, 1833
İbrahim Hilmi Tanışık 123, 290, 450
İbrahim Hulûsî Efendi 1665
İbrahim Hurrem Efendi 1985, 1986, 1987
İbrahim Hüsamzâde 330
İbrahim Kutluk 1765
İbrahim Maşukî 978, 1087, 1089
İbrahim Müteferrika 132, 589, 1669
İbrahim Necmi 90, 135
İbrahim Nureddin er-Rumî es-Sâhibî 1923
İbrahim Paşa Hamamı 1275, 1276, 1546, 1651, 1845
İbrahim Paşa Medresesi 1192, 1193
İbrahim Paşa Sarayı 412, 2052
İbrahim Paşa Sebili 193, 1552, 1554, 1557
İbrahim Şevki Efendi 796
İbrahim Şuaeddin Efendi 1123
İbrahim Şükrullah Efendi 1868, 1869
İbrahim Talatî Efendi 713
İbrahim Tennûrî 578, 579, 1239
İbrahim Zâfir Efendi 1471
İbrahim Ziyaeddin Bey 1722
İbrahim Zühdü Efendi 1083, 1411
İbrailli Şeyh Hacı Ahmed Efendi 2261

990, 1013, 1017, 1091, 1098, 1100, 1102, 1151, 1152, 1156, 1158, 1160, 1163, 1175, 1182, 1183, 1188, 1192, 1194, 1203, 1204, 1206, 1207, 1208, 1210, 1217, 1219, 1223, 1224, 1225, 1226, 1227, 1228, 1229, 1231, 1232, 1233, 1234, 1236, 1242, 1247, 1275, 1283, 1286, 1293, 1306, 1307, 1312, 1328, 1335, 1366, 1368, 1525, 1614, 1729, 1736, 1749, 1752, 1829, 1848, 1875, 1899, 1958, 1959, 2336, 2338, 2351
Hırka-i şerîf Askerlik Şubesi 962, 1848
Hırka-i şerîf Tekkesi 1283, 1749, 1875, 1959
Hızır Abbas Efendi 1367, 1898
Hızır Abdal Sultan Ocağı 401
Hızır Bey 976, 1319, 1624, 1642, 1668, 1673, 1674, 1678
Hibetullah Hanım 284, 1765, 1772
Hicaz 307, 644, 677, 880, 884, 989, 1098, 1317, 1318, 1321, 1358, 1498, 2002, 2045, 2046, 2081, 2111, 2145, 2150, 2261, 2284, 2286, 2328, 2329
Hiçî 125
Hidiv İsmail 47, 2208
Hikem-i Atâiyye 196
Hikem-i Atâyî 1928
Hikemiyât-ı İslâmiyye 716
Hikemü'r-Rifâ'î' 803
Hikmet Demirsöz 321, 1591
Hikmet Turhan Dağlıoğlu 111
Hikmetü'l-Ayn 636
Hilâlci Hanı 1054
Hilâl-i Ahmer 40, 934, 1140, 1389
Hille 1027, 1815, 1817, 1818, 1820
Hilmi Dede 625, 963
Hilmi Yücebaş 141
Hilye-i Hâkânî 1027
Hilye-i şerîf 1026
Himmeti 649, 746, 751, 1171, 1216, 1273, 1284, 1401, 1463, 1464, 1785, 2191, 2194, 2196, 2197
Himmetzâde 350, 647, 648, 649, 814, 956, 962, 1145, 1619, 1620, 1727, 1750, 1841, 1846, 1953, 1958, 2089, 2096, 2273
Himmetzâde Abdussamed Efendi 1841, 2096
Himmetzâde Mehmed Emin Efendi 1958
Himmetzâde Tekkesi 350, 647, 648, 649, 814, 962, 1620
Hindiler Dergâhı 1450
Hindiler Tekkesi 971, 976, 979, 985, 999, 1016, 1126, 1448, 1449, 1450, 1451, 1456, 1457, 1458, 1459, 1460, 2171
Hindistan 47, 95, 412, 951, 1244, 1412, 1414, 1449, 1452, 1453, 1454, 1815, 1816, 2002, 2214
Hindî Şeyh Mehmed Efendi 765
Hisar Tekkesi 1615
Hizbü'l-Mevlevî 346
Hobyar Karakolu 2270
Hobyar Mahallesi 731
Hoca Abdülkadir Efendi 166
Hoca Abidin Efendizâde 567
Hoca Ahmed Sırrı Efendi 1171
Hoca Ali Rıza 251, 259, 954, 1029, 1361, 2342
Hoca Ali Yekta Efendi 1015, 1416, 2366
Hoca Aşir Efendi 2199, 2272
Hoca Baba 387, 1298
Hoca Fehmi Efendi 670
Hoca Fettah Efendi 804
Hoca Hanım 735, 1331
Hoca Haydar Efendi 570
Hoca Hayreddin Camii 1291
Hoca Hayreddin Mahallesi 279, 693, 722, 1192, 1307
Hoca Hayret 721
Hoca Hayrettin Mahallesi 267
Hoca Hüsameddin Efendi 618, 630, 715, 1785, 2245, 2273
Hoca İbrahim Efendi 1056, 2064, 2079
Hoca İshak Sabri Efendi 2120
Hoca Kasım Günanî 293
Hoca Mehmed Rıfkı Efendi 631
Hoca Mehmed Şevketî Efendi 50, 2274
Hoca Memiş Efendi 1792
Hoca Mustafa Efendi 460, 551, 621, 715, 1216, 1227, 1331
Hoca Nasûh Efendi 551, 552, 553

Hoca Neşet 1000, 1612
Hoca Numan Efendi 532
Hoca Osman Efendi 1065, 1066, 1081, 1082, 1083, 1084, 1085, 1086, 1411, 1412, 2193
Hoca Osman Hilmi Efendi 629, 1011, 1065, 1083, 1411, 1794
Hoca Ömer Efendi 1659
Hocapaşa Caddesi 667
Hoca Raik Efendi 57, 119, 1708
Hoca Refî' Efendi 56
Hoca Sadettin 589
Hoca Safvet Efendi 337
Hoca Salih Efendi 733
Hoca Seyfeddin Efendi 196
Hoca Seyyid el-Hâc Şeyh Osman Zeyneddin el-Vehbî Efendi 2045
Hoca Şevket Efendi 886, 1426
Hoca Şevketi Efendi 51, 2274, 2275
Hoca Şeyh İzzet Efendi 2214
Hoca Tahsin Efendi 46, 47, 49, 618
Hoca Teberrük 1426, 1665, 1666, 1667
Hoca Üveys 203, 976, 1014, 1312
Hocazâde Ahmed Hilmi 1088, 1790, 1791
Hocazâde Mehmed Tevfik Efendi 1245
Hocazâde Mustafa Efendi 781, 867
Hocazâde Tekkesi 781, 1617
Hoca Ziya Bey 491
Hoca Zühdü Efendi 1858
Hopçu Rıza Efendi 741, 1743
Hopçuzâde 136, 528, 673, 737, 1076, 1080, 1177, 1178, 1742, 1834, 1841, 2209, 2337
Hopçuzâde Ahmed Efendi 2209
Hopçuzâde Şeyh Ali Rıza Efendi 1742, 1834
Hopçuzâde Şeyh Rıza Efendi 528, 1177
Hopla Hafız 334
Horhor Caddesi 971, 999, 1448, 1456, 1474, 1476, 1522, 1523
Horhor Çeşmesi 414, 1286, 1456
Horhorlu Tevfik Efendi 1786
Horhoroğlu Çarşısı 1456, 1474
Horozlu Otel 286
Horozoğlu Konağı 387
Horoz Oteli 269, 294
Horoz Şeyh Mehmed Efendi 976, 1614, 1615
Hoşgör Lokantası 1116, 1943
Hoşkadem Ağa 1532, 1533
Hoşkadem Camii 1532, 1533, 1534
Hudaverdi Efendi 1618
Hulki Efendi 665, 774, 934, 1057, 1059, 1757
Hulvî Efendi Zaviyesi 1825
Hulvî şeyhi Mehmed Arif Efendi 1833, 1901
Hulvî Şeyh Mahmud Efendi Tekkesi 1824
Hulvî Tekkesi 1823, 1824, 1829, 1831, 1896, 1899, 1901, 2058
Humbarahane Câmi 725, 1708
hummâsiyye 1115, 1127, 2284
Hurrem Çavuş 1014, 1277, 1286, 1287, 1605
Hurûfîlik 152
Hutbe-i Hazarât-ı Âl-i Abâ be-Âsâr-ı Cenâb-ı Resûl-i Müctebâ 1712
Huzur Dersleri 2131
Hüdâî Hankahı 146, 528, 529, 956, 1052, 1259, 1261, 1262, 1264, 1298, 1750, 2148
Hüdâiyye Dergâhı 1815, 1818
Hüdâiyye Tekkesi şeyhi Ahmed Sâfî 2182
Hüdavendigâr Camii 209
Hülâsatü'ş-Şürûh 619
Hünkar Meydanı 1598
Hünkar Suyu 666
Hürriyet Bahçesi 1568
Hürriyet Meydanı 2036
Hürriyet ve İtilâf Fırkası 146, 147, 1259, 1260
Hüsameddin Âlî 1858, 1859
Hüsâmeddîn-i Uşşâkî 1087, 1401, 1735, 1783
Hüsâmeddîn-i Uşşâkî Asitanesi 1735
Hüsameddin Uşşâkî 277, 368, 955, 958, 968, 975, 977, 992, 997, 1001, 1178, 1265, 1274, 1327, 1857, 2061
Hüseyin Ağa Camii 52, 511, 643, 1000, 1081, 1706, 1709, 2218, 2219, 2275
Hüseyin Atakan 749

Hüseyin Avni Bey 1257
Hüseyin Bayrak 653
Hüseyin Behzad Efendi 1946
Hüseyin Cahit (Yalçın) 19, 552, 669, 716
Hüseyin Cevad Bey 21
Hüseyin Cevad Erkinel 1742
Hüseyin Evhadi 1694, 1976, 2200, 2363
Hüseyin Fahreddin Dedeefendi 120, 121, 140, 270, 347, 494, 625, 628, 629, 697, 1063, 1064, 1065, 1080, 1084, 1086, 1197, 1200, 1273, 1411, 1412, 1709, 2088
Hüseyin Ferruh Okur 2008
Hüseyin Gazi Baba Tekkesi 144
Hüseyin Hâkî Baba 177, 1265
Hüseyin Hamdi Efendi 558, 561, 792, 793, 796, 798, 813, 2325, 2328
Hüseyin Hüsameddin Efendi 649, 1852, 1867, 2369
Hüseyin Hüsnü (Bayrasal) 2001
Hüseyin Hüsnü Efendi 146, 203, 385, 798, 929, 1259, 1472, 1698, 1699, 1700, 1701, 1702, 1704, 1705, 1753, 2064, 2069, 2151, 2310, 2311, 2348
Hüseyin Hüsnü Saltık 270, 271
Hüseyin Hüsnü Şipar 484, 664, 667
Hüseyin Kâzım Kadri 52, 66, 232
Hüseyin Kemal 94
Hüseyin Lebîbâ Efendi 476, 583, 584, 586
Hüseyin Müfid Erencan 1974
Hüseyin Rahmi 158, 680
Hüseyin Remzi 141, 563, 970, 1630, 1631
Hüseyin Resmî Efendi 1113
Hüseyin Sadeddin Nüzhet 59, 148, 392, 2079
Hüseyin Suad 19, 669, 716
Hüseyin Şefik Dede 1309, 1740, 2343
Hüseyin Şehsüvar Bey 61, 393
Hüseyin Şerafeddin Efendi 1799
Hüseyin Şerefüddin Erarslan 572, 1012, 1172, 1173, 1174
Hüseyin Tahsin Efendi 2111
Hüseyin Tolan 343
Hüseyin Ulvi Bey 1155, 1247
Hüseyin Vassâf 163, 194, 196, 622, 745, 884, 886, 1075, 1261, 1274, 1787, 1855, 1857, 2024, 2025, 2148, 2189, 2193
Hüseyin Zâfir Bey 1471
Hüseyin Zekî Baba 42, 1142, 1202, 1260
Hüseyin Zeki Bey 649
Hüsniye Hanım 892, 1745
Hüsnü Ceyhun Sarıer 2217
Hüsrev Aydınlar 25, 408, 409
Hüsrev Kethüda Dârülkurrâsı 1624, 1625
Hüsrev Paşa 120, 337, 340, 467, 484, 655, 960, 966, 967, 1014, 1015, 1195, 1210, 1211, 1233, 1305, 1327, 1328, 1359, 1360, 1361, 1362, 1363, 1364, 1366, 1369, 1370, 1371, 1416, 1478, 1735, 1736, 1739, 1746, 1829, 1873, 1874, 1893, 1894, 1895, 1898, 1899, 1901, 2005, 2369
Hüsrev Paşa Tekkesi 337, 340, 467, 1195, 1210, 1211, 1328, 1363, 1739, 1746, 1898, 1901
Hüsrev Paşa Türbesi 967, 1014, 1327, 1359, 1360, 1361, 1362, 1363, 1364, 1366, 1369, 1371
Hz. Ali 171, 858, 1026, 1224, 1263
Hz. Fatma 307
Hz. Ömer 1224

I

I. Abdülhamid 302, 303, 433
I. Ahmed 302, 450, 1098, 1224, 2157
II. Ahmed 1398
II. Beyazıt 194, 227, 280, 288, 306, 382, 438, 530, 577, 578, 590, 841, 949, 1039, 1221, 1300, 1313, 1393, 1632, 1633, 1634, 1642, 1657, 1879, 1931, 2036, 2175, 2199, 2220, 2221, 2363
III. Ahmed 394, 453, 455, 1000, 1235, 1692, 2102
III. Mehmed 332, 580, 647
III. Murad 332, 605, 905, 977, 1219, 1327, 1666, 2163, 2315
III. Mustafa 190, 288, 302, 305, 449, 937, 956, 969, 1604, 1639, 2079

III. Selim 137, 181, 189, 527, 587, 813, 831, 937, 988, 1200, 1643, 1979, 2128
III. Sultan Ahmed 603, 688, 690
III. Sultan Mustafa 688, 690, 958, 2146
II. Mahmud 189, 425, 430, 449, 608, 609, 908, 940, 941, 942, 1200, 1223, 1224, 1228, 1273, 1578, 1922, 1979, 2053, 2111, 2295, 2296
II. Mustafa 1398
II. Osman 1100
II. Süleyman 1217
I. Mahmud 189, 190, 304, 964, 2102, 2119
Irgat Pazarı 2039
İspartalı Hacı Kerîm Efendizâde Hâkim Muhtâr 1967
İspartalı Hafız Bekir Sıdkı Necmeddin Ateşli 2150
İstılâhât-ı Edebiyye 624
İtrî 335, 340, 344, 435, 490, 499, 605, 697, 698, 772, 978, 1033, 1034, 1173, 1330, 1366, 1680, 2344
IV. Murad 524, 1217

İ

İbliszâde 781
İbn Danyal 1579
İbn Fârız 174
İbni Melek 1015, 1430
İbni Melekzâde Mehmed Efendi 1430
İbn Kemal 204, 588, 629, 638, 929, 978, 980, 1326, 2162
İbn Mülcem 1268
İbnülemin 63, 65, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 166, 167, 169, 170, 217, 462, 487, 622, 629, 722, 846, 907, 908, 910, 930, 940, 1321, 1322, 1379, 1381, 1382, 1422, 1424, 1547, 1553, 1789, 2250, 2338
İbnülemin'in babası Emin Paşa 1382, 1789
İbnülemin Mahmud Kemal 154, 157, 158, 159, 160, 462, 907, 930, 940
İbnü'l-Muhtar 125
İbnürrahmi Ali Tayyar 1249, 1251
İbnürrefik 84, 86, 99, 100, 101, 1558, 1575
İbnürrefik Ahmed Nuri 1558, 1575
İbnürreşâd Ali Ferruh Bey 657, 1121
İbnüttayyar 1250, 1251
İbrahim Aşkî 1587
İbrahim Çavuş 769, 971, 2359, 2363, 2373
İbrahim Edhem Dede 562, 968, 1021, 1022
İbrahim Edhem Efendi 275, 553, 588, 722, 759, 797, 1310, 1311, 1321, 1322, 1426, 1755, 1821, 1823, 2226, 2229, 2261
İbrahim Edhem Selâmî Efendi 2116, 2224
İbrahim Ganî Baba 2195
İbrahim Gülşenî 745, 752, 974, 987, 1116, 1824, 1902
İbrahim Hakkı Konyalı 123, 193, 290, 329, 370, 413, 522, 786, 859, 1360, 1525, 1621, 1653, 1716, 2053
İbrahim Hakkı Paşa 405
İbrahim Halil Efendi 744, 1156, 1743, 1744, 1833
İbrahim Hilmi Tanışık 123, 290, 450
İbrahim Hulûsî Efendi 1665
İbrahim Hurrem Efendi 1985, 1986, 1987
İbrahim Hüsamzâde 330
İbrahim Kutluk 1765
İbrahim Maşuki 978, 1087, 1089
İbrahim Müteferrika 132, 589, 1669
İbrahim Necmî 90, 135
İbrahim Nureddin er-Rumî es-Sâhibî 1923
İbrahim Paşa Hamamı 1275, 1276, 1546, 1651, 1845
İbrahim Paşa Medresesi 1192, 1193
İbrahim Paşa Sarayı 412, 2052
İbrahim Paşa Sebili 193, 1552, 1554, 1557
İbrahim Şevki Efendi 796
İbrahim Şuaeddin Efendi 1123
İbrahim Şükrullah Efendi 1868, 1869
İbrahim Talatî Efendi 713
İbrahim Tennûrî 578, 579, 1239
İbrahim Zâfir Efendi 1471
İbrahim Ziyaeddin Bey 1722
İbrahim Zühdü Efendi 1083, 1411
İbrailli Şeyh Hacı Ahmed Efendi 2261

İdrîs-i Muhtefî 519, 918, 1244, 1703, 2300
İğci Hüsameddin Efendi Tekkesi 781
İğciler imamı Mehmed Efendi 1950
İğneci Müzeyyen Hanım 1078
İhmal Paşa 335, 1058, 1746
İhmal Paşa Câmi 335, 1058, 1746
İhsan Ada 141
İhsan Asım Bey 1202
İhsan Mahvi 617
İhtifalci Ziya 65, 192, 451, 801, 803, 886, 1554, 1585, 1589, 1601, 1647, 1649, 1651, 1653, 1800, 1872
İhtisap ağası Hüseyin Bey 1872
İhtiyat Zabit Mektebi 390, 554
İkdâm Gazetesi 585
İktisad-ı Millî Bankası 92
İlâhîzâde Yakup Efendi 1605
ile Balçıkzâde Mahmud Efendi 1805
İlhâmî Paşa 1689, 1692
İlm-i Hâl-i Tıbb-ı Nebevî 1631
İlyas Çelebi Tekkesi 921, 1183
İlyas Çelikkol 343, 344
İlyas Efendi Tekkesi 2199
İlyas Şücâ 1657
İlyaszâde Camii 2073
İmam Ali 149, 708, 1130, 1133, 1136, 1269, 1270, 1272, 1884, 2003, 2028
İmâm Birgivî 195
İmam Hakkı 1567, 1571, 1579, 1915, 1917
İmâm Hasan 1111
İmam Hüseyin 117, 172, 307, 575, 656, 657, 760, 1111, 1117, 1118, 1121, 1269, 1272, 1317, 1727, 1815, 1820, 2029, 2089, 2298
İmâm-ı A'zam 207, 208, 317, 318, 748, 792, 812, 919, 1263, 1329, 1857
İmam-ı Şehriyârî Mahmud Efendi 519
İmam Kurtubi 2195
İmamoğlu Şeyh Hüseyin Efendi 2214
İmam Rabbânî 195, 951, 1454
İmam Refik Efendi 1038
İmam Sabri Efendi 2024
İmam Safvet 1034
İmam Sâkıb Efendi 1065, 1084, 1411
İmam Suyûtî 1902, 2029
İmam Şernûbî 453, 460
İmam Tevfik Efendi 732
İmam Vasfi 716
İmamzade Efendi 532, 534, 535
İmam Zeynelabidin 1130
İmrahor 116, 119, 568, 622, 670, 676, 747, 818, 978, 1028, 1400, 1535, 1572, 1930, 2166, 2187, 2189, 2190, 2193, 2196, 2197, 2199, 2200, 2201, 2205, 2206, 2208, 2209, 2210, 2218, 2220, 2222, 2271, 2272, 2363
İmrahor Tekkesi 622, 670, 747, 978, 1535, 1572, 2193, 2199, 2200, 2201, 2205, 2206, 2208, 2209, 2218, 2271, 2272
İnadiye Camii 1801, 1802
İnadiye Tekkesi 293, 1116, 1799, 1800, 1801, 1804, 1805, 1806, 1807, 1810, 2026, 2097, 2100, 2367
İnce Mehmed Efendi 663
İncil 22, 1113
İncili Çavuş 304, 979, 1216, 1585, 2023
İncirli Medresesi 8, 374, 375, 394
İnebahtı 227
İnegöllü Hacı İzzet Efendi 1786
İnegöllü Mehmed İzzet Efendi 1786
İngiliz 16, 29, 47, 289, 291, 409, 524, 548, 1238, 1449, 1450, 1451, 1452, 1579, 1829, 2214, 2260
İngiliz Muhtelit Mahkemesi 1450
İngiliz Mustafa Paşa 289
İnili Ebe 1459
İntâk-ı Hak 539
İpekçi Kânî 671
İpekli Hoca Mehmed Tâhir Efendi 1379, 1381
İpekli Tâhir Efendi 1380, 1958
İplikçi Hüsâmeddîn Efendi 332, 781, 782
İplikçizade 2060
İplikhane Kışlası 1742
İplikhane Mektebi 1083, 1085
İran 45, 72, 228, 394, 411, 657, 1121, 1384, 2185, 2350
İrfan Açıkgöz 94, 1590
İrfan Hanım 1247
İrfan Sevim 1480, 1481

İrşâdiyye 194, 196, 1476, 2186
İsagocî 636
İsak Algazi 233
İsa Ruhî Paşa 147, 1260
İsa-yı Buharî 1314
İsa-yı Murtâz 1314
İsazâde Mehmed Arif Efendi 526
İshak Baba Tekkesi 2037
İshak Hoca 152, 153
İshak-ı Velî 992, 2036, 2037, 2041, 2042, 2045, 2048, 2050, 2060
İshak Karamanî 979, 1320, 1774, 1775, 1776, 1778
İshak Paşa yangını 2155
İskeçeli Hafız Ali 1383
İskele Camii 1024
İskender Fahrettin 1238
İskenderiye 1471, 1472, 1977, 2202, 2205, 2206
İskilip müftüsü Şeyh Mehmed Emin Efendi 2113
İslâm Bey Bedevî Tekkesi 57, 349, 386, 973, 1004, 1079, 1080
İslâmbey Mahallesi 316, 386
İslâmbol Caddesi 189, 194, 197
İslimye 1242
İsmail Akif 672
İsmail Aşkî 425, 1043, 1044, 1048
İsmail Beşe Çalık 2208
İsmail Efendi Sokağı 602
İsmail Efendi Tekkesi 816, 1043, 1573
İsmail el-Enverî el-Mevlevî 1304, 1305, 1735
İsmail Faik 1565
İsmail Fenni 52, 140
İsmail Gavsi Bey 349, 458, 804, 1834
İsmail Habib 52, 62, 68, 135, 1390
İsmail Hakkı Çamurcu 694
İsmail Hakkı Hoca 92
İsmail Hakkı Kırmızıtaçlı 386
İsmail Hakkı Konyalı 605
İsmail Hakkı Tunga 375
İsmail Hakkı Uzunçarşılı 110, 605
İsmail Halid Bey 53
İsmail Maşukî 980, 1002, 1186, 1616, 1693, 1694, 2061, 2161, 2162, 2163, 2164, 2165, 2166
İsmail Nazif Seçkin 1897
İsmail Nef'î Efendi 1103, 1104, 1105
İsmail Rumî 658, 1122, 1128, 1246, 1282, 1283, 1821, 2024, 2320
İsmail Sadeddin Efendi 764, 1001, 1167, 1752, 1972, 1973, 2222, 2223
İsmail Sâib (Sencer) 51, 52, 116, 119, 122, 140, 144, 164, 170, 171, 290, 291, 292, 1266, 1406, 1670, 1671, 2274
İsmail Vefa 1626
İsmail Zühdü Efendi 364, 724, 1176, 1177, 1187, 1280, 2319, 2320
İsmet Efendi Tekkesi 19, 324, 510, 569, 608, 609, 611, 612, 616, 1954, 1955
İsmet Fahri 1586
İsmet Molla 147, 271, 510, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 1257, 1260, 1602
İspirîzâde Hafız İsmail Hakkı Efendi 553
İstanbul Adliye Sarayı 2052
İstanbul Adliyesi 1086, 1201
İstanbul Ansiklopedisi 44, 119, 929, 957, 1021, 1143, 1148, 1612, 1931, 2139, 2291
İstanbul Arkeoloji Müdürlüğü 1902
İstanbul Belediyesi 40, 43, 103, 322, 378, 397, 400, 417, 418, 595, 774, 985, 988, 1004, 1140, 1142, 1440, 1464, 1576, 1726, 1731, 1897, 2010, 2108
İstanbul Darülmuallimîn 174, 2181, 2182
İstanbul Efendisi 92, 1565, 1600
İstanbul Emniyet Sandığı 1099
İstanbul Erkek Lisesi 134
İstanbul Evkaf Müdüriyeti 191
İstanbul Güreş Kulübü 1626
İstanbul Hapishanesi 1152
İstanbul Hükûmeti 2228
İstanbul Kâdirîhanesi 349, 448, 458, 738, 1128
İstanbul Kız Muallim Mektebi 111
İstanbul Mektupçusu Osman Nuri 43, 1142
İstanbul Mevlevîhaneleri 557
İstanbul Mezarlık ve Hazireleri 175
İstanbul müftüsü Mehmed

Fehmi Efendi 27, 1191, 1563, 2111
İstanbul Opereti 93, 1536, 1565, 1566
İstanbul Özel Gazetecilik Okulu 434, 834
İstanbul Sıhhiye Müdürlüğü 493, 1098, 1961
İstanbul Tasarım Merkezi 2167
İstanbul Tekkeleri Tarihi 20, 23, 38, 44, 106, 109, 185, 372, 753, 1138, 1143, 2071, 2139
İstanbul'un Çeşme ve Sebilleri 190
İstanbul Üniversitesi 49, 110, 111, 113, 154, 205, 261, 388, 859, 1063, 1299, 1604, 1630
İstavroz Bedevî Tekkesi 429, 1804, 1930, 1945, 2118
İstepan Dayı 477
İstibdat Sansürü 2067
İstihlâf etmek 1377
İstiklâl Harbi 1259
İstiklâl Marşı 215, 1388
İstinye Mezarlığı 1822
İşkodra 678, 1296, 1598
İşkodralı Rıza Paşa 781, 782
İşretnâme 192, 1658, 1663
İştibî 980, 2172, 2174
İtalyan 671, 1450, 1451, 1470, 1829, 1830
İttihat ve Terakki 17, 141, 337, 389, 423, 483, 640, 1209, 1257, 1491, 1492, 1501, 1701, 1779, 2010, 2066, 2068, 2205, 2211, 2329
İvaz Fakih Türbesi 2240
İzmir 37, 176, 177, 179, 197, 225, 230, 254, 369, 412, 472, 573, 623, 739, 762, 797, 978, 1028, 1265, 1267, 1349, 1389, 1401, 1412, 1422, 1430, 1499, 1576, 1740, 1818, 1862, 1897, 2050, 2136, 2149, 2150, 2191, 2195, 2218, 2325
İzmirli Âşık Behcet 573
İzmirli Mustafa Selâmî 252
İzmirli Tatar Şeyh Ahmed 1903, 1904
İzmirli Yusuf Ziyaeddin 1386
İzmit 350, 786, 814, 1262, 1357, 1620, 1699, 1746, 1750, 2110, 2222
İzmit Bayramiyye Tekkesi 1262
İzmitli Tevfik Efendi 726, 1708
İzzeddin Hümâyî 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 468, 737, 756, 1459, 1559, 1563, 1576
İzzet Baba 2044
İzzet Kumbaracılar 190
İzzet Mehmed Efendi Darülhadisi 536
İzzet Melih 138
İzzet Safiyyullah Çayırlı 1284

J

Jöntürk 40, 1140, 2201, 2211, 2212, 2228, 2229, 2237

K

Kaba Ali 465, 471
Kaba Halil Medresesi 9, 415, 417, 418
Kaba Halil Paşa Medresesi 478
Kabakçızâde Esirci Mustafa Ağa 540
Kabakulak 41, 335, 349, 568, 655, 664, 693, 733, 741, 759, 763, 798, 915, 978, 980, 995, 1012, 1087, 1089, 1141, 1159, 1160, 1172, 1175, 1178, 1179, 1180, 1182, 1183, 1184, 1185, 1186, 1187, 1188, 1189, 1190, 1191, 1192, 1237, 1244, 1308, 1309, 1311, 1477, 1479, 1480, 1611, 1741, 1821, 1833, 1839, 1905, 1986, 2007, 2301, 2337, 2338, 2343
Kabakulak Camii 1012, 1185, 1188
Kabakulak Mehmed Mustafa Ağa 1189
Kabakulak Tekkesi 41, 349, 733, 759, 1012, 1087, 1089, 1141, 1179, 1180, 1182, 1183, 1184, 1185, 1186, 1188, 1237, 1244, 1308, 1309, 1311, 1477, 1833, 1839, 2301, 2337
Kabakulakzâde Hüseyin Efendi 1646
Kabasakal Mahallesi 539, 2156, 2158, 2160
Kabataş 651, 965, 1251, 1331, 1339, 1987, 2074, 2230
Kabataş Erkek Lisesi 1251
Kabataş İbtidaî Mektebi 1331
Kabataş İnönü Kız Lisesi 2074
Kabataşlı Saatçinin Hüsnü 1332
Kabir Azabı 40, 1140
Kabûlî Hüsnü Baba 198
Kabzımal Ali Akal 1235
Kadem-i şerif Tekkesi 302, 303,

1243, 1988, 1989, 1990, 1991, 1996, 1998, 2002
Kadem Tekkesi 1985, 1990, 2349
Kad Helâlî 1744
Kadı Ali Nazmî 329
Kadı Ali Rıza 375
Kadı Beyzavî 2245
Kadı Beyzâvî 1192, 1307
Kadıçeşmesi 562, 573, 759, 897, 921, 1286, 1673
Kadı Divriğî Yakup Efendi 78
Kadı Emin Nureddin Osman Efendi 1654
Kadı Hasan Efendi 2208
Kadı Hüsamüddin Câmi 1537
Kadı Hüsnü Efendi 1163, 1253
Kadı Kemal Bey 484, 1967
Kadıköy 60, 61, 148, 339, 384, 390, 392, 393, 428, 433, 528, 529, 594, 631, 652, 653, 656, 667, 671, 679, 730, 965, 1260, 1547, 1567, 1577, 1897, 1917, 1943, 2040, 2061, 2070, 2240
Kadıköylü Cemal 487
Kadıköylü Hafız Cemal 254
Kadıköy Son Yardım Cemiyeti 679
Kadı Mustafa Efendi 277, 370, 998
Kadırga 98, 474, 476, 589, 968, 996, 1126, 1149, 1156, 1166, 1215, 2061, 2070, 2094, 2167, 2172
Kadırga Zaviyesi 1166
Kadı Sunullah Efendi 283, 284
Kadı Sunullah Efendi Mektebi 283
Kadı Şeyh Salih er-Rifâ'î 1900
Kadı Şükrü Efendi 287, 290
Kadızâde Ali Nail Bey 2237
Kadızâdeliler 195
Kadızâde Mehmed Tâhir Efendi 1921, 1922
Kadızâde Tekkesi 622, 744, 1706, 1903, 1921, 1922, 1925, 1926, 1927, 1928, 1930, 1975, 1976, 2363
Kadızâde Tekkesi şeyhi Nureddin Efendi 1903, 1922
Kadircan Kaflı 103, 488, 1576
Kâdirîhane 242, 304, 379, 633, 658, 725, 735, 737, 741, 745, 814, 845, 885, 969, 970, 973, 995, 1036, 1080, 1122, 1128, 1240, 1282, 1283, 1285, 1421, 1425, 1456, 1460, 1468, 1573, 1611, 1619, 1735, 1741, 1742, 1745, 1751, 1821, 1822, 1826, 1827, 1833, 1834, 1841, 1869, 1894, 1965, 2024, 2030, 2081, 2088, 2124, 2125, 2130, 2143, 2145, 2166, 2209, 2235, 2303, 2338
Kâdirîhane Asitanesi 1894, 2130
Kâdirî köşkü 1162, 2032
Kâdirî Tekkesi şeyhi Ahmet Muhyiddin Efendi 2235
Kâdiriyye 22, 35, 41, 136, 293, 300, 332, 333, 335, 340, 349, 350, 413, 446, 449, 483, 539, 540, 573, 600, 612, 631, 658, 692, 694, 696, 722, 733, 739, 741, 742, 744, 759, 762, 763, 765, 789, 790, 791, 792, 816, 833, 875, 886, 938, 957, 960, 964, 965, 971, 979, 980, 990, 997, 999, 1000, 1044, 1046, 1050, 1053, 1054, 1061, 1075, 1080, 1087, 1089, 1100, 1102, 1103, 1104, 1122, 1124, 1129, 1140, 1141, 1145, 1151, 1167, 1168, 1180, 1181, 1182, 1183, 1187, 1188, 1201, 1202, 1237, 1243, 1244, 1249, 1255, 1257, 1258, 1304, 1307, 1310, 1323, 1419, 1421, 1429, 1439, 1440, 1456, 1460, 1462, 1474, 1476, 1478, 1479, 1611, 1617, 1704, 1728, 1733, 1740, 1742, 1808, 1810, 1821, 1832, 1833, 1835, 1840, 1841, 1846, 1847, 1863, 1870, 1875, 1877, 1884, 1894, 1897, 1901, 1903, 1915, 1921, 1922, 1923, 1925, 1926, 1928, 1945, 1952, 1957, 1960, 1964, 1965, 1971, 1972, 1973, 1974, 1976, 1985, 1986, 1987, 2023, 2024, 2025, 2028, 2030, 2035, 2070, 2088, 2100, 2101, 2125, 2130, 2140, 2142, 2143, 2148, 2151, 2157, 2163, 2165, 2166, 2171, 2216, 2217, 2218, 2271, 2279, 2299, 2301, 2302, 2303, 2304, 2309, 2317, 2319, 2320, 2321, 2322, 2323, 2327, 2336, 2337, 2347, 2349, 2359, 2360, 2362, 2365, 2366, 2367, 2371, 2372

Kadri Raşid Paşa 1536
Kadri Zâfir Bey 1471
Kafesli Meyhane 1148
Kâfiye 50, 533, 636, 1384, 1391, 2274
Kafkaslı Hacı Mehmed Efendi 1748
Kafkaslı Hoca 1596
Kafkasya 45, 389
Kâğıdî Mehmed Nureddin Efendi 711, 713
Kahire 302, 412, 453, 1098, 1314, 1315, 1547, 1548, 2172
Kahveci Ali Ağa 1050
Kahveci İhsan 321, 1559
Kahveci Sıdkı Efendi 611
Kahvecizâde Seyyid Ahmed Hâşim 2208
Kahve nakibi 1095, 1184
Kahve nakipliği 1096
Kahya Hanım 2089
Kahya Mehmed Efendi 2061
Kalas Bacak 1744
Kalas Hasan 664, 755, 797, 1744, 1745, 1751, 1876
Kalavrita 1433, 1436
Kalaycı Recep Ağa 465
Kalaycızâde Acem Hüseyin 511, 643
Kaldırım Çiçeği 539
Kaleboyu Caddesi 1017, 1021, 1023, 1024, 1026
Kale Çeşmesi 1023
Kale Dibi Sokak 2273
Kalenderhane Camii 1621, 1622
Kalenderhane Mahallesi 1519, 1616, 1621, 1622, 1647, 1650
Kalenderhane Mektebi 347, 1011, 1065, 1066, 1077, 1081, 1083, 1084, 1085, 1086, 1411, 1412, 1621, 1622, 1623, 1644, 1794
Kalenderhane Taş Mektebi 1596
Kalfa Rıza Efendi 2199, 2272
Kalfa Şeyh 587
Kalın Ali 465, 467, 471
Kalkandelen 1253, 2253
Kambur Cemil 21, 1171, 1369, 1464, 1745, 1986, 2061, 2126
Kambur Cemil Efendi 21, 1171, 2126
Kambur Cevad Bey 2126
Kambur Dede 1569
Kambur Emin Efendi 1745, 1751
Kambur Kenan 1571
Kambur Mehmed 388, 1299, 1569, 1570, 1572, 1573, 1598
Kambur Mustafa Paşa Camii 1430
Kambur Sadi 1600
Kambur Şeref 1601
Kambur Şerif 670, 1898
Kambur Şerif Bey 670, 1898
Kambur Şevki 1745
Kamer Hatun 336, 609, 831, 2054, 2112
Kamerveş Kalfa 520
Kâmil Çelebi 1319
Kâmil Baba 330
Kâmil Miras 25, 26, 27, 29, 104
Kâmil Paşa 158, 2192, 2227
Kâmûsu'l-A'lâm 2139
Kandi 364, 690
Kandil Helvası 1012, 1130
Kandilli Mahalle Mektebi 532
Kanlıca 492, 935, 1082, 1137, 1354, 1615, 1808
Kanlıca Tekkesi 1615
Kanlı Çeşme 1013, 1204, 1205, 1207
Kanlı Döşek 539
Kanlı Kavak 403
Kanlı Nigâr 403, 681, 683
Kanlı Yusuf 1872
Kantarcı Arif Bey 732, 733, 749
Kantarcı Kadri 682
Kantari Baba 980, 2227
Kanunî Ahmed Nazım 1559
Kanunî Ahmed Yatman 667
Kanunî Âmâ Ali 666
Kanunî Armanis 667
Kanunî Artaki 484, 667
Kanunî Avni Bey 568
Kanunî Azmi Bey 468, 666
Kanunî Bogos 667
Kanunî Cemil Bey 468, 666, 1195
Kanunî Fethi 666
Kanunî Fethiyeli Avni Bey 341
Kanunî Hacı Arif 1074
Kanunî İsmet Bey 674
Kanunî Nasip 667
Kanunî Nâzım 1202
Kanunî Osman 667, 1558

Kanunî Selanikli Berber Şemsi 1557
Kanunî Sultan Süleyman 440, 441, 449, 972, 993, 1313, 1649, 1866
Kanunî Şemsi 666, 1558
Kanunî Tahsin 667, 668
Kanunî Yanko 666
Kapalıçarşı 581, 1257, 1427, 1521, 1573, 1733, 1841, 1945, 2055, 2101
Kapıağası Mahmud Ağa Câmi 975, 979, 999, 1774
Kaptan Mehmed Efendi 798, 1745
Kaptan Mehmet Bey 89
Kaptan Paşa 56, 58, 120, 335, 386, 640, 808, 831, 1080, 1845
Kaptan Paşa Hamamı 1845
Kaptan Paşa Tekkesi 56, 58, 386
Kaptanzâde Ali Rıza 92, 1565
Kapudan Paşa Camii 1086
Kara Abalı Tekkesi 1478, 1741, 1755
Karaağaç 42, 178, 986, 1142, 1168, 1202, 1254, 1273, 1296, 2025, 2026, 2033, 2333
Kara Ali Türbesi 470, 471
Kara Baba şeyhi Ali Haydar Bey 2125
Kara Baba şeyhi Haydar Bey 22, 797, 1176, 2061, 2125
Kara Baba Tekkesi 21, 22, 143, 1112, 1734, 1745, 2089, 2122, 2123, 2125
Kara Baba-yı Velî Tekke 625
Karabacak 416, 1745, 1995, 1996, 2003, 2087, 2089
Karabacak Süleyman 1745
Karabacak Veli 416, 1995, 1996
Kara Bala 2122
Kara Balızâde 364
Kara Bali Dergâhı 120, 629
Karabaş Ali Atvel 293
Karabaş Dergâhı 1742
Karabaş-ı Velî 693, 1101, 2144, 2145
Karabaş Şeyh Abdurrahman 293
Karabaş Şeyh Ahmed Efendi 293
Karabaş Tecvidi 1100, 1102
Karabaş Türbesi 293
Karabet Bey 1200
Kara Bogos Ağa 1557
Karacaahmet 110, 112, 113, 123, 125, 168, 169, 433, 621, 631, 725, 726, 727, 728, 729, 885, 929, 960, 967, 968, 976, 982, 985, 989, 992, 995, 1004, 1120, 1137, 1258, 1426, 1443, 1458, 1617, 1790, 1846, 1897, 1942, 2024, 2032, 2039, 2057, 2058, 2064, 2069, 2103, 2150, 2151, 2240, 2276, 2280, 2281, 2368
Karacaahmet Mezarlığı 110, 125, 976, 1120, 2024, 2039, 2103, 2240, 2276
Karacaoğlan 152, 1585
Kara Çelebizâde Abdülaziz Efendi 1526
Karaçelebizâdeler 1526
Karadağ Tepesi 1166
Karadeniz 201, 390, 434, 754, 779, 787, 811, 827, 1238
Karageydi Tekkesi 2101
Karagöz 21, 42, 80, 209, 251, 457, 681, 682, 683, 798, 1141, 1172, 1180, 1418, 1567, 1570, 1571, 1583, 1584, 1585, 1586, 1587, 1588, 1589, 1590, 1591, 1592, 1593, 1594, 1778, 1951, 2136, 2279, 2286, 2301, 2305, 2306, 2308, 2309, 2310, 2312
Karagöz Ali Bey 1180
Karagöz b. Abdullah 1586
Karagöz Mehmed Paşa Tekkesi 2305
Karagöz Osman Bey 798
Karagöz Tekkesi 457, 1778, 2305, 2306, 2308, 2309, 2312
Karagözzâde Hacı Osman 39, 1138
Karagözzâde Hacı Osman Bey 39, 1138
Karagülle Hüseyin 1148
Karagümrük 9, 41, 42, 79, 81, 82, 89, 98, 175, 187, 203, 214, 229, 293, 294, 349, 365, 374, 375, 382, 383, 384, 385, 394, 397, 399, 400, 402, 415, 417, 420, 424, 425, 426, 428, 430, 434, 436, 438, 440, 453, 463, 464, 465, 468, 470, 471, 472, 474, 476, 477, 478, 479, 483, 572, 583, 589, 655, 666, 679, 695, 724, 733, 734, 737, 738, 757, 759, 763, 774, 782, 809, 932, 957, 959, 962,

966, 968, 969, 971, 978, 980, 982, 984, 986, 990, 995, 999, 1001, 1004, 1012, 1017, 1021, 1024, 1032, 1041, 1043, 1044, 1051, 1054, 1077, 1087, 1091, 1092, 1098, 1102, 1141, 1142, 1146, 1147, 1148, 1149, 1150, 1151, 1152, 1158, 1159, 1160, 1161, 1163, 1171, 1172, 1173, 1175, 1179, 1180, 1182, 1191, 1196, 1203, 1204, 1205, 1206, 1220, 1221, 1224, 1231, 1253, 1286, 1287, 1291, 1292, 1294, 1300, 1309, 1462, 1464, 1477, 1479, 1553, 1559, 1680, 1709, 1736, 1741, 1756, 1757, 1778, 1821, 1839, 1841, 2078, 2092, 2132, 2147, 2273, 2301, 2337, 2338, 2340, 2341, 2343, 2348

Karagümrük İdman Yurdu 478

Karagümrüklü Zakir Hacı Şeref 733, 1563

Karagümrük Uşşâkî Zaviyesi 1171

Kara Hasanoğlu Vezir Mustafa Paşa 2145

Karahisarışarkili Mehmed Hilmi Efendi 2109

Karahisarî Mehmed Efendi 2095

Karahisarî Seyyid İbrahim Efendi 328

Kara Hocalar 1738

Kara İsmail Ağa Camii 603

Kara Kaşlı 1753

Kara Kemal 2202, 2208, 2210

Karakızzâde Şehrî Ali Efendi 279, 281

Karaköy 286, 972

Karakulak 193, 1568, 1601

Karakullukçu Şeyh Mustafa Efendi 1832, 1834

Karakullukçu Şeyh Mustafa Efendi Tekkesi 1832

Karaman 7, 200, 201, 202, 267, 268, 279, 288, 513, 518, 522, 531, 538, 539, 682, 729, 821, 828, 832, 833, 965, 981, 990, 1417, 1792, 2109

Karaman Hamamı 7, 201, 202, 267, 268, 729

Karaman Pazarı 1417

Karameşeler 2002

Kara Müftü Tekkesi 1274

Karamürsel 1878

Kara Oğlan 2122

Karapapak Sokağı 692

Karasarıklı İbrahim Efendi 596, 1001

Karasarıklı İbrahim Sabri Efendi 811, 813, 917, 988, 2130, 2325

Karasarıklı Mehmed Efendi Tekkesi 1363, 1364

Karasarıklı Şeyh İbrahim Efendi 293

Karasarıklı şeyhi Hafız Hasan Safvet Efendi 1943

Karasarıklı Tekkesi 513, 586, 788, 792, 793, 796, 811, 812, 917, 1133, 1263, 1811, 1983, 2327

Karasarıklızâde 813, 1641, 1811

Karasarıklızâde Şeyh Ahmed Safi Efendi 1641

Kara Seyyitzâde Şeyh Seyyit Efendi 2214

Kara Süleyman Tekkesi 1108

Karaviran 1792

Kargazarife Yokuşu 678

Kars 786, 2194

Karslıoğlu Mehmed Ağa 2023, 2025, 2030

Karslı Yusuf Paşa 1689, 1690, 1696, 1697, 1698, 1703, 1705

Kars Vapuru 2194

Karyağdı Baba Tekkesi 82, 761, 762, 2241

Karyağdı Bektaşi Tekkesi 272

Karyağdı Tekkesi 82

Kasap Hoca Niyazi Efendi 1460

Kasap Ömer Ağa 465

Kasapzâde Cemal Efendi 1735, 1750

Kasapzâde Şeyhülkurrâ Hafız Mehmed Hulûsi Efendi 1790

Kasım Ağa Mektebi 1964

Kasım Celâleddin Kufralı 111

Kasım Çavuş Ağa 2270

Kasım Çavuş Mescidi 2139

Kasım Çavuş Zaviyesi 1166

Kasım Günani 512, 731, 742, 1077

Kasımiye 293

Kasımpaşa 196, 277, 292, 294, 332, 335, 337, 340, 346, 349, 351, 435, 438, 446, 568, 587, 589, 640, 693, 694, 739, 741, 814, 815, 886, 898, 912, 922,

923, 955, 958, 960, 962, 963, 968, 969, 970, 971, 975, 976, 978, 983, 984, 989, 990, 992, 993, 997, 998, 1000, 1003, 1046, 1050, 1074, 1075, 1076, 1077, 1078, 1080, 1086, 1127, 1149, 1166, 1167, 1178, 1179, 1202, 1246, 1277, 1281, 1282, 1283, 1284, 1285, 1401, 1438, 1464, 1478, 1573, 1712, 1735, 1737, 1738, 1742, 1743, 1744, 1745, 1746, 1747, 1751, 1754, 1784, 1785, 1786, 1787, 1857, 1882, 1883, 1884, 1953, 1986, 2040, 2070, 2100, 2101, 2132, 2191, 2215, 2229, 2300, 2351
Kasımpaşalı Hafız Recep Efendi 307, 657, 679, 1121, 1745
Kasımpaşalı Halim Efendi 741
Kasımpaşalı Kalas Hasan 664, 797
Kasımpaşalı Şeyh Cemal Efendi 232, 251, 568, 739, 1840, 1841
Kasımpaşa Mevlevîhanesi 886, 1573, 1745
Kasımpaşa Piyale şeyhi Cemal Efendi 2229
Kasımpaşa Uşşâkî Asitanesi 568, 1747, 1785, 1882
Kasımpaşa Uşşâkî Âsitânesi 292
Kasımpaşa Zaviyesi 1438
Kasîde-i Bürde 735, 1440, 2131
Kasîde-i Dimyâtiyye 1921, 1922
Kasidetü'l-Bürde 1223
Kassâm kâtibi Hacı Tevfik Efendi 1944
Kassâm kâtibi Şehrî Ali Efendi 1483
Kassâm Tevfik Efendi 1938
Kastalânî 986, 2027
Kastamonu 389, 611, 953, 1242, 1659, 1752, 1867, 1921, 1924, 2110, 2112, 2144, 2369
Kastamonulu Fethzâde Hüseyin Ağa 1233
Kastamonulu Hafız Mehmed Efendi 350
Kastamonulu Hafız Muhammed Vasfi Efendi 2131
Kastamonulu Hasan Hilmi Efendi 2109
Kâşgarî Abdullah Efendi Dergâhı 1706
Kâşgarî Dergâhı 730, 981, 1084, 1411, 2105, 2114
Kaşgarî Tekkesi 386
Kâşgarî Tepesi 104
Kaşıkçıların Lebîbâ Efendi 584
Kaşıkçı Mektebi 1740
Kaşıkçı Şeyh Ahmed Efendi 1982, 1983
Kâşifü'l-Esrâr Dâfi'ü'l-Eşrâr 152
Katırcıoğlu Hanı 1561
Kâtip Çelebi 519, 981, 1634, 1642, 1667, 1668, 1669, 1670, 1671, 1672
Kâtip Kasım Efendi Câmi 2299
Kâtip Mehmed b. Mustafa 1851
Kâtip Mehmed Efendi 1039, 1853
Kâtip Muslihiddin 214, 293, 653, 720, 1716, 1755
Kâtip Muslihiddin Camii 214, 293
Kâtip Muslihiddin Mahallesi 653, 720
Kâtip Salih 403, 1558, 1568, 1571, 1585, 1591, 1592
Kâtipzâde Mehmed Refîî 1844
Kavacık 1114, 1322
Kavaf Hacı Raif Efendi 809
Kavafhaneli Küçük İbrahim Efendi 98, 474
Kavaklı Hafız Şakir Efendi 295
Kavaklı Mehmed Şakir Efendi 332
Kavaklı Şeyh Mehmed Şâkir Efendi 2309
Kavaklı Şeyh Seyyid Mehmed Şakir Efendi 369
Kavaklı Şeyh Şakir Efendi 365
Kavalalı Sokak 1474
Kavarnalı Ali Efendi 2024
Kavas Baba 981, 1043, 1044, 1045, 1046
Kavas Baba Tekkesi 1043, 1045
Kavuklu Agâh 1597
Kavuklu Ali 253, 682, 798, 804, 1289, 1563, 1573, 1576, 1586, 1595, 1596, 1598, 1599, 1745, 1747, 2127
Kavuklu Hakkı 1571, 1915, 1916
Kavuklu Hamamcı Süleyman 1574
Kavuklu Hamdi Efendi 1572
Kavurma lokması 1123, 1130
Kayalar Camii 2161, 2164, 2165
Kayalar Tekkesi 131, 1739, 2165, 2166

Kaygulu Şeyh Halil Efendi 1696
Kaygusuz Baba 304, 1154, 1162, 2023, 2024, 2025, 2026, 2029, 2034
Kaygusuz Baba Tekkesi 1154, 1162, 2023, 2024, 2025, 2034
Kaygusuz İbrahim Baba 2023, 2024, 2029
Kaymakam Hacı Osman Bey 2109
Kaymakam Hacı Osman Necati Efendi merhum b. Berber Yahya 2109
Kaymakam İzzet 214
Kaymak Mustafa Paşa 649
Kayseri 62, 70, 386, 412, 834, 1048, 1188, 1237, 1239, 1242, 1482, 1801, 1846, 1915, 2194
Kayseri Askerî Lisesi 62, 386
Kayserili Büyük Hamdi Efendi 269, 1366
Kayserili Doğramacı Mehmed Ağa 465
Kayserili Hacı Mustafa Hilmi Sıdkı Efendi Tekkesi 1013, 1216
Kayserili Hafız Mehmed Efendi 1737
Kayserili Mehmed Efendi 735
Kayserili Mustafa Sıdkı Efendi 1464
Kayserili Şeyh Seyyid Osman Kemaleddin Efendi 1048
Kaytancı Sokağı 1171, 1464
Kayyımbaşı Aziz Efendi 1226
Kayyımzâde Mehmed Salih Efendi 2288, 2291
Kazabadî 726, 982, 989
Kazanpınar Köyü 552
Kazasker Abbas Efendi 567
Kazasker Abdullah Efendi 519
Kazasker Abdurrahim Efendi 536
Kazasker Abdurrahman Çelebi 1325
Kazasker Abdurrahman Efendi 293, 1323, 1326
Kazasker Abdülkadir Efendi 293, 1010, 1051, 1052
Kazasker Ahmed Efendi 578
Kazasker Camii 293
Kazasker Hafîd Mehmed Efendi 1776
Kazasker Hamîdzâde Abdullah 375
Kazasker Hoca Necib Efendi 2114
Kazasker Kırımîzâde 547
Kazasker Konağı 8, 394, 395, 397, 399
Kazasker Mahmud Kemaleddin 539
Kazasker Mehmed Zeynelabidin Efendi 177, 1267
Kazasker Mustafa İzzet 436, 1229, 2288, 2291
Kazasker Seyyid Abdullah 329
Kazasker Tekkesi 8, 299, 300, 327, 328, 2321
Kazganî Hüseyin Şihabeddin Efendi 2106
Kazganî Sa'dî 2297
Kâzım Büyükaksoy 1317, 1553, 1604, 1613, 1865
Kâzım Paşa 654, 657, 674, 804, 1122, 1165, 2231, 2233, 2234
Kazlıçeşme 589, 760, 945, 967, 989, 991, 1003, 1167, 2280
Kazzâz Mehmed Efendi 1851, 1852
Kazzâz Şeyh Mehmed Efendi 1861
Keçeciler Caddesi 303, 693, 1017, 1183, 1223, 1235, 1236, 1275, 1276, 1277, 1287, 1291, 1292, 1849
Keçeciler Tekkesi 304, 869, 1014, 1276, 1277, 1281, 1283, 1286
Keçecipiri 1017, 1054, 1056, 1059, 1060, 1087, 1292
Keçeci Şeyh Hacı Hafız Ali Efendi 1720
Keçecizâde İzzet Molla 124
Kedici Hoca 51, 2274
Kedi Mesud 1602
Kefeli Camii 512, 711
Kefeli Mektebi 630, 714, 715
Kefevî Dergâhı 723, 1311
Kefevî Tekkesi 16, 19, 275, 483, 568, 630, 631, 639, 714, 715, 1573
Kehhalin Bağı 1570, 1916
Kekeme Hidayet 572, 574
Keklik Düettosu 1576
Kelâm-ı Azîz 974, 2145
Kelâmî Tekkesi 386, 571, 969, 1048, 1167, 1416, 1832, 1834, 2365, 2366, 2371, 2373
Kel Hasan 94, 429, 1567, 1568,

1571, 1576, 1595, 1940
Kel Hasan Efendi 1567, 1568
Kelîmî-i Hemedânî 1297
Kemal Batanay 137, 349, 1075, 1737
Kemaleddin Sami Paşa 1695
Kemaleddin Yaltkaya 1249, 1947
Kemal Emin 1577, 1578, 1933
Kemalettin Sami Paşa 224
Kemal Gürses 35, 108, 214, 215, 216, 218, 230, 237, 246, 342, 343, 632, 695, 722, 1015, 1075, 1408, 1409, 1749, 1798, 2142
Kemâliyye 307, 449, 657, 807, 812, 918, 984, 988, 1121, 1192, 1193, 1753, 1885, 1940, 1942, 2037, 2041, 2050, 2123
Kemal Küçük 78, 79, 89, 90, 92, 93, 94, 216, 217, 218, 225, 232, 429, 1564, 1565, 1578, 1581, 1589, 1597
Kemal Molla 1967
Kemâl-nâme-i Düğümlü Baba 2054, 2057
Kemal Paşa Caddesi 1538
Kemalpaşazâde 787
Kemal Paşazâde Tevfik Molla 2058
Kemal Sahir 1602
Kemal Sun 111
Kemançeci Anastas 666
Kemançeci Kemal Niyazi Bey 1029
Kemançeci Petri 666
Kemançeci Soytarı 484, 666, 667
Kemanî Aleko 667
Kemanî Bülbül Salih 666, 667
Kemanî Faik Bey 1563
Kemanî Fuad Bey 655
Kemanî Hâlid 666
Kemanî Haydar Bey 428
Kemanî Kıriz Efendi 655
Kemanî Memduh 666, 668, 1557, 1563
Kemanî Mustafa Bey 19, 511, 659
Kemanî Nubar 666
Kemanî Recep 1014, 1288, 1289, 1290
Kemanî Reşat Bey 1075
Kemanî Tatyos 667, 1558, 1752
Kemanî Üsküdarlı Neşet Bey 667
Kemanî Vamık Bey 341
Kemanî Zafiraki 666
Kemençeci Aleko 1558
Kemençeci Arif Atâ Bey 1074
Kemençeci Arşak Efendi 666
Kemençeci Vasilaki 1557
Kemter Baba 970, 1000, 1609, 1611, 1612, 1613, 1737, 1821
Kemter Baba Tekkesi 1609, 1613, 1737
Kenan Beyzâde Hafız Kâzım 341, 1215
Kenan Bilgen 586
Kenan Rifâî 42, 81, 82, 429, 1142
Kenan Rifâ'î Tekkesi 1013, 1208
Kenzî Baba 2194
Kenzü'l-Esrâr 2158
Kenzü'l-Maârif 428
Kerbelâ 45, 149, 173, 243, 245, 485, 575, 657, 658, 760, 792, 848, 1041, 1097, 1107, 1109, 1111, 1117, 1119, 1121, 1122, 1224, 1257, 1268, 1269, 1721, 1815, 1817, 2060, 2063, 2298
Kerbelâ hatibi Halepli Seyyid Nâsır Efendi 2060
Kerbela muhasebecisi Ali Rıza Efendi 2063
Keresteci Hacı Osman Efendi 1080
Keresteci Şerif Alizâde Murad 1601
Kerim Nine Zaviyesi 1166, 2368
Kerkük 2214
Keskin Dede 8, 299, 300, 333, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 374, 376, 382, 383, 396, 398, 399, 425, 480, 481, 519, 974, 1001, 1165
Keskinli Şeyh 2213
Keskin Şeyh 2213
Keskinzâde Şeyh Keskin 2214
Kesmekaya 19, 512, 567, 568, 655, 669, 692, 693, 694, 695, 763, 974, 980, 1077, 1100, 1102, 1171, 1899, 2151, 2338
Kesmekaya Mescidi 568
Kesmekaya Tekkesi 19, 512, 692, 694, 695, 763, 1077, 1102
Keşfî Baba Zaviyesi 1167
Keşfî Cafer Efendi Tekkesi 1742

Keşfî Efendi Dergâhı 711
Keşfî Osman Efendi Zaviyesi 1611
Keşfî Tekkesi 1617
Keşfiye Hanım 1571, 1916, 1917
Keşfü'l-Gumme min Hâzihi'l-Ümme 1902
Keşfü'z-Zumme Min Hâzihi'l-Ümme 2029
Keşfü'z-Zunûn 130, 339, 1642
Keşiş Dağı 141
Keşkekçi Sokağı 1938
keşkül 348, 476, 584, 765, 766, 1107, 1108, 1109, 1116, 1120, 1132
Keşmir Kadızâdesi 1459
Keşşâfzâde 1767, 1768
Ketencizâde Hafız Mehmed Rüşdü 252
Kethüda Hatun 450, 451
Kethüda Seyyid Halil Efendi 377
Kethüdazâde Arif Efendi 115
Kevâkibîzâde Râcî Efendi 526
Kevâkibîzâde Salâhaddin Molla 1563
Kevser Hanım 656
Keyci Hatun Camii 1964, 1965
Keyci Hatun Tekkesi 1967
Keylî Nâzırı Mustafa Ağa Tekkesi 2035
Kıbrıs 524, 906, 907, 1158, 1183, 1184, 1185, 2281, 2293
Kıbrıslı Hoca Mehmed Zeki Efendi 2329
Kılıç Ali Camii 119, 192
Kılıç Ali Paşa Câmi 203, 724, 771, 1350
Kılıç Ali Paşa Camii 139
Kılıççı Baba Dergâhı 744
Kılıççı Mehmed Sabri Efendi 2154, 2340, 2344
Kılıççı Şeyh Mehmed Sabri Efendi 587, 2154, 2339
Kılıççı Tekkesi 444, 585, 588, 1079, 1155, 1748, 1750, 1754, 1984, 2153, 2154, 2273, 2337, 2339, 2340, 2341, 2342, 2344, 2347, 2350
Kılınççı Hacı Baba Tekkesi 806
Kıllı Yusuf Ağa 1872
Kıllı Yusuf Tekkesi 1178, 1363, 1826, 1872, 1875, 1877, 1878, 1882, 1901, 2273, 2336
Kımtına Mehmed 521
Kındığılı Vehbi Hoca 297
kırâat-i Asım 1083, 1411
Kırımî Hacı Hafız 335, 1480, 1740, 1741, 1748, 1802, 1806, 1841, 2156, 2348
Kırımî Mehmed Efendi 548
Kırımî Musa Safvetî 407
Kırımî Mücteba Efendi 2109
Kırımî Şeyh Hacı Hafız İsmail Hakkı Efendi 337
Kırımî Şeyh Mehmed Efendi 1777, 2174
Kırımî Şeyh Osman Efendizâde 1992
Kırımîzâde Ahmed Reşid Efendi 548
Kırımîzâde Mecmuası 548
Kırımîzade Neşet Molla 407
Kırımlı Derviş Mehmed Efendi 1775
Kırımlı Hacı Hafız Efendi 215, 922, 1641, 1804
Kırımlı Hacı İsmail Efendi 2111
Kırımlı Kutb İbrahim Efendi 1052
Kırımlı Sahaf Hafız Mehmed Efendi 1723
Kırımlı Şeyh Halil Efendi 1052
Kırım Müellifleri 548
Kırım Talebe Cemiyeti 554
Kırkağaç 324, 613, 1461
Kırkağaçlı Emin Efendi Tekkesi 1016, 1171, 1273, 1460, 1785, 2196
Kırkçeşme suyu 1133, 2167
Kırklareli 62, 386
Kırklar Makamı 2218
Kırklar Merkadi 2218
Kırklar Tekkesi 2218
Kırkmerdivenler 730, 964, 1081, 1145, 1157, 1179, 1410, 1547, 1791, 1792, 2103, 2114, 2369
Kırmızı Tekke 742
Kırşehir 44, 123, 146, 147, 542, 678, 856, 1143, 1259, 1266, 1934, 2276
Kırtasiyeci Mazhar Bey 653, 654
Kırtasiyeci Rıfkı 1563
Kısıklı 2, 506, 992, 1006, 1167, 1510, 1702, 2014
Kısık Mustafa Efendi 1757
Kısırmandıra 1079
Kısmet-i Askeriye Mahkemesi 296

Kıvamüddin Burslan 51, 2274
Kıyamcı Enver Bey 1736
Kıyıcızâde Ali Ulvi Bey 1247
Kız Ahmet Efendi Mescit ve Tekkesi 1167
Kız Ali 1151, 1152, 1243
Kızılay 44, 125, 229, 332, 1144, 1216, 1457, 1830
Kızılay Aşocağı 332
Kızıl Dedeefendi 1720
Kızılelma Caddesi 1781, 1887, 1889, 1900, 1902, 1903, 1905, 1921, 1945, 1947, 1952, 1953, 1968, 1976
Kızıl Mescit 427, 470, 471, 972, 979, 1082, 1572, 1709
Kızıl Mescit Mahallesi 1082
Kızıl Minare 1641, 1953
Kızıl Molla 983, 1326
Kızıltoprak 178, 238, 978
Kızlarağası Behram Ağa 650
Kızlarağası Mehmed Ağa 511, 644, 645, 646, 647, 648, 1569
Kızlarağası Mehmed Ağa Tekkesi 645, 647, 648, 1569
Kızlarağası Neşet Ağa 1115, 1127, 2284
Kıztaşı Tekkesi 788, 798
Kibâr-ı Evliyâ 579, 959, 1317, 1552, 1553, 1604, 1613, 1616, 1865, 2056
Kiçi Hatun 1964, 1965
Kilisli Hoca Hüseyin Efendi 1100
Kilisli Rifat 52, 1670, 1671
Kilitbahir 60, 392, 1249
Kilyos 44, 729, 983, 1143
Kirâ Mustafa Efendi 1915
Kiraz Hamdi Paşa 147, 1260
Kireçhane Sokağı 571, 662, 1821
Kîrî Hanım 744
Kirmasti Câmi 473
Kirmasti Mahallesi 522
Kirmastizâde 579
Kirpasi Tekkesi 810
Kisarna 193
Kitâb-ı Beyyinât-ı Zikr 2028
Kitâb-ı Manzûme-i Münteha'l-Cümû 1712
Kitâbî Râşid Efendi 2261
Kitapçı Hafız Ahmed Hamdi 1098, 1961
Kitapçı Hafız Hamdi 133
Kitapçı Mazhar 2126
Kitapçı Raif 129, 130, 133, 1087, 1678
Kitapsız Hoca 1951
Koca Ağa 2102
Kocabaş Saraylı 471
Kocamustafapaşa 294, 311, 335, 414, 423, 454, 589, 593, 622, 727, 824, 944, 945, 959, 965, 972, 975, 977, 978, 979, 985, 989, 991, 992, 995, 1001, 1004, 1043, 1074, 1077, 1156, 1479, 1596, 1743, 1748, 1753, 1757, 1796, 1798, 1842, 1887, 1927, 1945, 1976, 2004, 2008, 2011, 2058, 2059, 2061, 2101, 2116, 2156, 2187, 2218, 2220, 2227, 2228, 2229, 2230, 2235, 2237, 2238, 2239, 2244, 2262, 2265, 2266, 2269, 2301, 2305, 2307, 2319, 2320, 2321, 2343
Kocamustafapaşalı Hayri Efendi 2292
Kocamustafapaşalı Zakir Münip Efendi 2292
Kocamustafapaşa Sıbyan Mektebi 2008
Koca Nasûh 552
Koca Ragıppaşa 589
Koca Ragıp Paşa İlkokulu 382, 2078
Kocataş 193
Koca Yusuf Paşa 1643
Koğacılar Caddesi 192
Kokana Molla 1226, 1227
Kokona Yatıyor 96
Kolağası Hüseyin Bey 2234
Kolağası Şükrü Bey 749
Kolancı İbrahim Sadri 2087
Koltukçular Çarşısı 267, 268
Komik Abdi 388, 1298, 1570, 1571, 1572, 1940, 1941, 1944
Komik Ahmed 1595, 1596
Komik Hafız Mehmed Ali 1599
Komik Hakkı 1571, 1916
Komik Hüsamettin 94
Komik Muammer Faik Coşkun 94
Komik Şevki 1577, 1579, 1600
Kontak Yaptı 102
Konya 51, 73, 121, 152, 226, 269, 271, 272, 288, 334, 378, 379, 494, 496, 497, 499, 502, 559, 630, 980, 1076, 1209, 1245, 1246, 1266, 1267,

1268, 1269, 1316, 1372, 1494, 1585, 1706, 1738, 1792, 1875, 1929, 1941, 1963, 2109, 2156, 2275
Konyalı Hacı İsa Sadrî Efendi 1635
Konyalı Seyyid Ahmed Efendi 332
Konya Lisesi 51, 2275
Kopça Sokağı 801
Korfu 411
Korucu İbrahim Ağa 230
Korucu Mehmed Çelebi 796
Koruk Çeşmesi 1774, 1938, 1939
Koruk Mahmud Mahallesi 1939
Koruk Mahmud Sokağı 1938
Koruk Mahmud Tekkesi 1938, 1939
Koruk Tekkesi 727, 1201, 1236, 1497, 1559, 1733, 1743, 1749, 1774, 1775, 1776, 1777, 1779, 1780, 1783, 1846, 1938, 1939, 2160, 2308
Koska 36, 212, 287, 293, 304, 381, 670, 949, 956, 965, 983, 1184, 1604, 1684, 1736, 1946, 1973, 2000, 2001, 2005, 2078, 2080, 2081, 2082, 2083, 2087, 2372
Koska Sa'dî tekkesi 304
Kosova 389, 1379
Kovacı Abdullah Efendi 1421
Kovacı Dede 283, 284, 293, 333, 334, 335, 510, 536, 564, 590, 591, 592, 593, 595, 983, 1495, 2078
Kovacı Dede Medresesi 536
Kovacı Dede Mektebi 564
Kovacı Emin Efendi 983, 2078, 2087
Kovacılar Caddesi 1647, 1650, 1653, 1654, 1655
Kovacı Şeyh Hacı Mehmed Emin Efendi 2001, 2079, 2087
Kovacı Şeyh Mehmed Efendi 2083, 2085
Kovacı Tekkesi 2000, 2078, 2079, 2081, 2086
Kovacızâde Şeyh Mehmed Efendi 1442
Koyun Baba 452, 976, 983, 1014, 1204, 1219, 1222, 1231, 1233, 1291, 1301, 1303, 1304, 1305, 1306, 1307, 1312, 1367, 1395, 1736
Koyun Dede 451, 452, 983
Kozmik Ahmed 1586
Kozyatağı 407, 763, 1199, 1200, 1747, 1940, 1943
Kozyatağı Şeyhi Tanburî Halim Efendi 1940
Kozyatağı Tekkesi 1200, 1943
Köçek Aşkî 2045, 2046
köfteli çorba 1124, 1125
Kömürcüler Caddesi 816
Kömürcü Mehmed Dede 2193, 2194
Kömürcü Ragıp Bey 1973
Köprübaşı Camii 1479, 1849
Köprülü Fâzıl Paşa 428
Köprülü Kütüphanesi 958, 1116, 1943, 2127
Kör Ahmed 1099, 1961
Kör Akif 1149
Kör Bakkal 1328
Kör Bike 666
Kör Hüsam Bey 679
Kör Hüsameddin 679, 1558
Kör İmam 1038
Kör Mehmed 664, 1597, 1746, 1755, 2120
Kör Osman 798, 1741
Kör Papaz 2266
Kör Sami 19, 668
Körükçü Tekkesi 300, 327, 1733, 1975, 2319, 2322
Körükçüzâde Tekkesi 300, 2319
Kösedere 2176
Köse Edhem Efendi 1833
Köse Kadı Câmi 2252
Köse Kâhya 1600
Kösem Sultan 589
Köse Neşet Efendi 1249
Köse Nuri Baba 147, 1259
Köse Tevfik Efendi 383, 481
Köstenceli el-Hâc İsmail Ağa 325
Köstence şehbenderi Kadri 1601
Köstendili Ali Efendi 456, 2119
Köstendilli Süleymân Efendi 621
Köstendilli Şeyh Ali Efendi 453
Köşklü İbrahim 1255
Köyceğizli Ali 672
Kristal Kıraathanesi 1427
Kubbe Dergâhı 467, 788, 789, 795, 796, 1194, 1195, 1435, 2324
Kubbe Dergâh-ı şerîfi 41, 794, 1141, 1827

Kubbeliler 17, 41, 755, 788, 797, 1141, 1745
Kubbe şeyhi Hüseyin Hamdi Efendi 813, 2325
Kubbe Tekkesi 15, 16, 20, 38, 41, 42, 44, 82, 200, 203, 350, 351, 470, 513, 561, 584, 755, 760, 762, 788, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 799, 813, 920, 990, 1078, 1112, 1128, 1133, 1141, 1142, 1143, 1263, 1431, 1543, 1572, 1573, 1618, 1619, 1735, 1745, 1747, 1755, 1877, 1986, 2326, 2328, 2336
Kudret Helvası 102
Kudûrî 633
Kudüs 303, 398, 678, 768, 886, 1098, 1317, 1318, 1450, 1451, 1452, 1453, 1459
Kulaksız Mezarlığı 741, 1075, 1202
Kuledibi 217, 233, 589
Kuledibi şeyhi Kudretullah 217
Kulekapısı 115, 116, 132, 136, 137, 140, 494, 657, 970, 1076, 1080, 1121, 1742
Kuleli İdadîsi 1937
Kulkıran 1098
Kumanova Kazası 2256
Kumkapı 294, 331, 589, 713, 964, 979, 981, 987, 999, 1000, 1167, 1200, 1465, 1684, 1893, 1900, 2025, 2036, 2041, 2042, 2296, 2297, 2354, 2369, 2370
Kumrulu Mescit 7, 203, 268, 269, 276, 283, 285, 287, 288, 289, 290, 291, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 305, 629, 784, 1433, 1634, 2308
Kumrulu Şeyhi 295, 332, 333, 369, 457, 784
Kumrulu şeyhi Latîf Efendi 1434, 2120, 2310
Kumrulu Şeyhi Latîf Efendi 295, 333, 335, 457, 784, 1950
Kumrulu Tekkesi 8, 295, 296, 332, 737, 784
Kuner 45
Kurrâbaş 1100
Kurrâ Hacı Abdullah Efendi 724
Kurrâ Seyyid Hafız Mahmud Aziz Efendi 727
Kurrâzâdeler 736
Kurşunlu Câmi 1028, 1397
Kurt Çelebi Mahallesi Mekteb-i İbtidâîsi 1737
Kurt İsmail Paşa 1366
Kurtuluş 589
Kurukavak 40, 347, 440, 1064, 1078, 1086, 1130, 1140, 1145, 1708, 1875
Kurukavak Cedîd Ali Paşa Camii 1086
Kurukavak Deresi 1086
Kuru Saim 1081
Kuşadalı 25, 27, 208, 596, 597, 598, 637, 663, 861, 1150, 1380, 1385, 1386, 1716, 1717, 1718, 1719, 1720, 1721, 1722, 1723, 1724, 1799, 1949, 2012, 2062, 2176
Kuşadalı Ali Rıza 27, 1386
Kuşadalı Hoca Rıza 208, 1150
Kuşadalı İbrahim Efendi 1716, 1717, 1718, 1719, 1720, 1722, 1723, 1724, 1799, 1949
Kuşadası 1098, 1224, 1225
Kuşçuoğlu Şeyh Bekir 1729
Kuşdili Çayırı 1569
Kutbî Efendi 454, 2222
Kutb Nûrî Efendi 807
Kutb Ömer Efendi Tekkesi 2090
Kutb Şeyh 449, 2143
Kutucu Faik Efendi 581, 720, 1059
Kuyubaşı 178, 968, 991, 1254, 2104, 2105
Kuzguncuk 667, 675, 676, 984, 986
Kuzguncuklu Artin 1558
Kübra Hanım 1061
Kübreviyye 2280
Küçük Ahmed Efendi 538, 783
Küçük Ali 681, 762, 798, 1572, 2266
Küçük Âşık Efendi 1792
Küçük Çamlıca 435, 666, 2240
Küçükçekmece 970, 989
Küçük Efendi Tekkesi 593, 1015, 1399, 2064, 2257, 2262, 2264, 2265
Küçük Emin Bey 1797
Küçük Hamam 1921, 1945, 1947, 1975
Küçük Hamdi Yazır 52, 554
Küçük Hüseyin Efendi 140, 387, 968, 1407, 1788, 1794, 1795, 1796, 1797, 1798,

1968, 2008, 2107, 2314
Küçük İsmail Efendi 179, 1563, 1598, 1602, 1916, 1917, 1940
Küçükköy 531, 965
Küçükmustafapaşa 42, 82, 287, 476, 583, 587, 793, 802, 803, 806, 810, 811, 812, 815, 816, 894, 897, 971, 986, 990, 1038, 1112, 1142, 1174, 1300, 1363, 1364, 1408, 1654, 2325, 2340
Küçükpazar 78, 334, 351, 390, 589, 800, 859, 920, 975, 976, 1576, 1673, 1675, 1678, 1680, 1702, 1741
Küçükpazarlı Bekir 2061
Küçük Piyale 349, 737, 741, 922, 989, 1074, 1075, 1076, 1186, 1478, 1737, 1986, 2040, 2043, 2101
Küçük Piyale Camii 922, 1074
Küçük Piyale imamı Şeyh Cemal Efendi 737, 1737
Küçük Piyale Tekkesi 1074, 1478, 2101
Küçük Saraylı Hanım 2286
Küçük Selimiye 959, 962, 2103, 2241
Küçük Tevfik Efendi 467, 1194, 1196
Külbastı Raif 60, 392
Küplüce 1079, 1080
Kürkçü Ahmed Şemseddin Mahallesi 622
Kürkçübaşı Ahmed Şemseddin Efendi 622, 623
Kürkçübaşı Camii 1851
Kürkçü Camii 294, 1851
Kürkçü Çeşmesi 732, 765, 766
Kürkçüler Kapısı 52, 2275
Kürt Kasım 521
Kürtler Tekkesi 740, 1952
Kürt Necmeddin Efendi 1611, 1822, 1952
Kütahya 138, 389, 412, 1795, 1813, 1825, 1968, 1969, 1970, 2002, 2044, 2182
Kütahyalı Emirzâde Salim Efendi 628
Kütahyavî Evliyazâde İsmail Hakkı Efendi 1054, 1056
Kütüphaneci Hoca Mahmud Efendi 1407, 1797

L

Lâgarî Mehmed Efendi 631, 715, 2079
Lala Hayreddin Ağa 2129
Lala Kâmil Ağa 2240
Lala Mehmed Paşa 1643
Lala Mustafa Paşa 1158
Lala Ramazan Paşa 1643
Laleli 73, 81, 139, 190, 205, 269, 271, 422, 487, 727, 790, 937, 984, 986, 1029, 1133, 1258, 1429, 1549, 1561, 1639, 1719, 1720, 1966, 2041, 2050, 2167, 2298
Laleli Câmî 139, 205, 986, 1029, 2041, 2050
La'lîzâde 549, 629, 1054, 1065, 1083, 1084, 1085, 1132, 1133, 1411, 1412, 1794, 1902, 2300
La'lîzâde Abdülbaki 1084, 1412, 1902, 2300
La'lîzâde Çeşmesi 1054
La'lîzâde Tekkesi 549, 1132, 1133
Lambi 1574
Lâmekânî Hüseyin Efendi 2069
Lâmekânîzâde Ali Rıza Efendi 1960, 1965
Lâmekânîzâde Mustafa Efendi 1746, 1960
Lâmiî Çelebi 1313, 1635
Lâmiî Dergâhı 1588
Lâmiî Mescidi 1588
Langa 901, 961, 981, 1684, 1904, 1905, 1985, 2298
Langaza 2176
Latif Ağa 977, 1070, 1071, 1568
Latifî 1635, 1658
Lavtacı Aleksan 1558
Lavtacı Andon 1558
Lavtacı Mihran Ağa 666
Lavtacı Ovrik 666, 667, 1557
Lâyihât-ı Câmî 1154
Laz Ahmed Paşa 2056
Lazkiye 678, 2089
Leâlî-i Maânî 629
Leblebici Baba 556, 984, 1001
Leblebici Camii 510, 526, 556
Leblebici Horhor 1600
Lehâsiyye 1824, 1874, 1894, 1900
Lehcetü'l-Hakâyık 95
Lehcetü'l-Lügat 605
Lehhâsiyye 788
Lemezât 304, 823, 1824, 1825
Leon Hancıyan 659
Leskofçalı Mustafa Galib Bey 2250

Levâmî 715
Levazım Reisi Ali 672
Leylo Mustafa 1598
Limni 551, 1706, 1707
Lirfon 2010
Lodos Sokağı 479, 480, 482
Lokmacı Dergâhı 632, 665
Lokmacı şeyhi Tevfik Bey 2044
Lokmacı Tekkesi 19, 337, 340, 510, 596, 597, 601, 644, 645, 663, 665, 749, 1720, 2174
Lokmagözzâde Şeyh Mehmed Efendi 1307
lokmahane 1130
Lokmanzâde Faik 92
Lozan 16
Lökünciler Caddesi 1146
Luca Palas 209
Lutfi Paşa 411, 412, 995, 1361, 1649, 1788, 1850
Lutfullah Molla 540
Lübnan 1163
Lügât-ı Ecnebiyye İlâveli Lügât-ı Osmâniyye 1630
Lügat-ı Remzî 1630
Lüleburgaz 390, 412
Lüleciler Caddesi 1168
Lüleciler kethüdası 2024
Lüleci Mustafa Ağa 1107
Lüleci Şeyh Mehmed Efendi 2024

M

Maârif Târihçe-i Teşkîlâtı 1261
Maarif Tarihi 418, 419, 1469, 1977
Mabeyinci Fâik Bey 199
Macaristan 88, 91, 1564, 1565, 1829, 1830
Macar Kardeşler Caddesi 1395, 1417, 1519, 1522
Macarlar Yokuşu 745
Macuncu Baba 422, 984
Macuncu Çarşısı 1719
Macun Hokkası 1566
Maçka 49, 651, 818, 962, 996, 1081, 1471, 1487
Maçka Kabristanı 1081, 1471
Maçka Mezarlığı 49
Madam Mannik 94
Madam Mongoden 102
Madam Peyruz 92
Maden Dede 441, 984, 1150
Madrit sefir-i sâbıkı Necib Paşa 2231, 2232
Madrubî Efendi 1432
Mâ-Hasal-ı Ömrüm 804, 1093, 1185, 1242, 1282, 1425, 1438, 1477, 1644, 1707, 1790, 1878
Mahfuze Hanım 720
Mahir İz 271
Mahmud Bedri Yazır 51, 269, 2275
Mahmud Bey Matbaası 387, 1797
Mahmud Celâleddin Efendi 1123, 1199, 1778, 2308
Mahmud Celâlettin Paşa 423, 1790
Mahmud Cemal Bey 1746
Mahmud Hulvî 1823, 1824, 1825, 1895
Mahmud Hüdai Bey 1459
Mahmudiye Çeşmesi 435, 1546
Mahmud Paşa imamı Hafız Bekir Efendi 1873
Mahmud Paşa Mahkemesi 1059
Mahmud Paşa Medresesi 381, 2118
Mahmud Paşa-yı Velî 2092, 2179
Mahmud Salâhaddin Bey 336
Mahmud Şehabeddin 1226
Mahmud Şevket Paşa 1348, 1743, 1936, 2192
Mahmud Yesari 1558, 1586
Mahmutpaşa 98, 475, 541, 542, 589, 1115, 1200, 1974
Mahmut Şevketpaşa 589
Mahpeyker Kösem Vâlide Sultan 589
Mahşer-i Meşâyih 2000
Mahşer midillisi 1872
Mahyacı Arap İzzet 1746
Mahyacı Aziz 351, 922, 1746, 1876, 1877, 2156
Mahyacı Aziz Efendi 351, 1746, 1876, 1877
Mahyacı Sami Reis 321
Mahzen-i Esrâr-ı Musikî 755
Makâlâtu'l-Kevserî 594
Makâmât-ı Harirî 29, 1285
Makâm-ı Sülûk 1636
Makam niyazı 1095
Makbule Hanım 1304, 1793
Makedonya 1379
Makineci Hacı İbrahim Edhem Efendi 1821
Maktul Ali Paşa 2133

Maktul Beşir Ağa 1646
Maktul İbrahim Paşa 452
Maktul Mustafa Paşa Tekkesi 1153, 1154, 1283, 2281, 2285
Malatya 391, 418, 962, 1610, 1830
Malatyalı Ali Dede 1610
Malatyalı Hacı Hasan Baba 477
Malatyalı Hafız Mehmed Efendi 1729
Malatyalı Hamza Efendi 1958
Malatyalı İsmail Ağa 1262, 2062
Malatyalı Mustafa Ağa 742
Maliyeci Cemil Bey 1602
Maliye Nezareti 628, 839, 1251, 1631, 1700, 1974, 2068, 2165, 2348
Malkaralı Halil Zühdü Efendi 1227
Malkaralı Hoca 445, 839, 1896
Malkaralı Yahya Nev'î Efendi 1643
Malta 189, 191, 197, 198, 200, 267, 268, 271, 272, 283, 1163, 1417
Malta Çarşısı 191, 197, 198, 200, 271, 272, 283, 1417
Malûl Emin Mehmed Efendi 374
Malûlzâde 8, 374, 375, 982
Manastır 1501, 1699, 1793, 2252, 2254, 2256
Manastırlı Elmas Hanım 134
Manchester 1410
Manisa 412, 1002, 1268, 1321, 1401, 1793, 1866, 2110, 2114, 2191
Manisalı Hacı Emin Efendi 205
Manisalı Kadıoğlu Sami Niyazi Efendi 658, 1122
Manisalı Mehmed Paşa 434, 513, 834, 841, 842, 844, 845, 1165
Manisalı Mustafa Efendi 568, 1226
Mantıkçı Hoca 269
Manyasızade Caddesi 602, 603, 633, 643, 652
Manyasîzâde Refik 389, 590, 1575
Manzum Akaid 2181
Manzûmetü'l-Mevlûd Fî Efdali'l-Mevcûd Bi-Lisâni'l-Arnabud 1382
Marangoz Şevki 62, 386
Maraş 310, 1191, 1242
Mardinî Şeyh Ali Efendi 789
Mari Ferha Hanım 1600
Ma'rifî Tekkesi 763
Ma'rifiyye 739, 1167, 1250, 1402, 1430, 1751
Marika 1571, 1916
maruf Şeyh Seyyid Hilmi Efendi 2147
Maşrık-ı Füyûzât Mektebi 121, 630
Ma'şûkîzade Mustafa Sabri Efendi 693
Maşuk Paşa 564, 578
Matbaacı Behcet 1055
matem ayı 485, 756, 760, 2184, 2330
Matmazel Nivart 94
Matrak Dergâhı 1551, 1735
Matrak Tekkesi 260, 384, 385, 1619, 1623, 1735, 1805, 1846, 1901, 1942, 2060, 2347, 2349
Matrak Tekkesi şeyhi Osman Nihad Efendi 2060
Maveraünnehir 608, 1313, 1315, 1418
Mavnacı Ahmed Ağa 754
Mazhar Osman 446, 1099, 1879, 1881, 1961
Mazhar Paşa 1215, 1424
Mebnî Baba 658, 1122
Mecâlis-i İrşâdiyye ve Necâtü'l-Mü'minîn 194
Mecâlis-i Sinâniyye 963, 1867
Mecelleci Büyük Haydar Efendizâde 1601
Mecelle-i Umûr-ı Belediye 418
Mecîdiye Çeşmesi 1231
Mecidiye Karakolu 792, 962, 1091, 1115, 1231, 1848, 2294, 2322
Meclis-i A'yân 781, 1490
Meclis-i Kebîr-i Maârif 46, 49, 173, 529
Meclis-i Mebusan 554, 1504, 1700, 2232
Meclis-i Meşâyih 146, 296, 448, 577, 578, 580, 584, 614, 638, 639, 640, 715, 725, 791, 793, 795, 804, 814, 832, 833, 845, 867, 869, 930, 1056, 1109, 1161, 1259, 1273, 1274, 1309, 1310, 1311, 1376, 1413, 1414, 1422, 1424, 1425, 1439, 1444, 1458, 1459, 1478, 1479, 1567, 1568, 1611, 1614, 1686, 1693, 1701, 1707, 1709,

1745, 1751, 1783, 1784, 1785, 1791, 1794, 1795, 1813, 1818, 1827, 1847, 1869, 1878, 1881, 1882, 1885, 1894, 1895, 1918, 1919, 1941, 1985, 1987, 2043, 2053, 2058, 2059, 2069, 2088, 2113, 2128, 2130, 2136, 2148, 2159, 2164, 2195, 2196, 2204, 2211, 2212, 2216, 2235, 2322, 2334, 2353, 2366, 2370
Meclis-i Vâlâ 609, 1401, 2112
Meclis-i Vâlâ-yı Hükkâm-ı Adliye 609, 1401, 2112
Mecmû'a-i Ayîn-i Kâffe-i Turuk-ı Aliyye 1712
Mecmûa-i Edebiyât ve Mesâri 2182
Mecmû'a-i Esâmî-i Turuk-ı İsnâ Aşer 1712
Mecmû'a-i Muharrerât-ı Mühimme 1712
Mecmûa-i Tekâyâ ve Zevâyâ 2139
Mecmûatü'l-Cevâmi 170, 1406
Mecmû'atün Lügâtün Mütenevviatün Arabiyyün el-Mütercem ve'l-Mübeyyen bi-Lisâni't-Türkiyyi 1712
Mecmuatü'z-Zarâyif 306, 1108
Meczup Said 1964
Medâris-i Osmâniyye 1524
Meddah Aşkî Efendi 715
Meddah İsmet 682, 1586
Meddah Sürurî 44, 788, 798, 804, 1143, 1573, 1576, 1747, 2127
Meddah Şükrü 1586
Meded Hacı Ahmed Efendi 2156
Medenî Aziz Efendi 217, 1558
Medeniyye 1215, 1468, 1469, 1472, 2127
Mediha Atis 605
Mediha Sultan 1547
Medîne 279, 281, 309, 335, 472, 644, 722, 768, 769, 781, 786, 884, 886, 932, 1132, 1154, 1209, 1210, 1397, 1450, 1468, 1472, 1637, 1756, 1793, 1818, 1937, 1977, 1998, 2027, 2042, 2045, 2046, 2047, 2081, 2117, 2118, 2124, 2244
Medîne-i münevvere 1210, 1937, 2045, 2046, 2117
Medineli Seyyid Hamza 757, 2156
Medînetü'l-İlm 23
Medresetü'l-Hattâtîn 1933
Medresetü'l-Mütehasısîn 50, 51, 485, 2274
Mehirci Musa Kâzım Baba 1155
Mehirci Musa Kâzım Efendi 43, 1142
Mehmed Abdullah Efendi 549, 938, 1132
Mehmed Ağa Tekkesi 19, 645, 647, 648, 1190, 1236, 1569, 1619, 1847
Mehmed Akif 63, 75, 486, 629, 828, 952, 1380, 1381, 1384, 1387, 1390, 1392, 1708, 1803, 1805
Mehmed Ali Aynî 1247, 1500
Mehmed Ali Dedebaba 198, 459, 658, 1122
Mehmed Ali Enver 393, 1951
Mehmed Ali Göksel 2162
Mehmed Ali Hilmi Dedebaba 62, 145, 271, 386, 459, 477, 760, 1258, 1266, 1268, 1409, 1410
Mehmed Ali Müştak Efendi 1152, 1960, 1962
Mehmed Ali Özkardeş 2101
Mehmed Ali Paşa 956, 1187, 1210, 1611, 1612, 2240
Mehmed Ali Rıza Efendi 732, 739
Mehmed Arif Bey 156, 615, 2342
Mehmed Arif Efendi 374, 526, 615, 638, 639, 658, 868, 897, 929, 960, 1122, 1157, 1367, 1369, 1425, 1426, 1772, 1785, 1824, 1826, 1827, 1828, 1832, 1833, 1889, 1890, 1896, 1897, 1898, 1899, 1900, 1901, 1945, 1960, 1961, 1986, 2058, 2226, 2227, 2228, 2351, 2353
Mehmed Ârif Efendi 758, 1054, 1098, 1965
Mehmed Asım 280, 784
Mehmed Atâ Hasbî Efendi 802, 810
Mehmed Atâ Hasbî es-Rifâ'î 806
Mehmed Atâullah Efendi 1706, 1707
Mehmed Avni Bey 1576
Mehmed Bahaüddin Efendi 1620, 1954

Mehmed Behcet Efendi 1535
Mehmed Bekâr Bey 1979
Mehmed Beşe 765
Mehmed Câzim Efendi 365, 369
Mehmed Cemal Mersinli 1453
Mehmed Cemil Raşit Unatgil 383, 384, 385, 2132
Mehmed Coşkun Efendi 1619
Mehmed Cüneyt Akova 395
Mehmed Çavuşzâde Hacı Feyzullah Efendi 1643
Mehmed Çınarî 1154
Mehmed Derviş Efendi 2037, 2039, 2041, 2048
Mehmed Derviş Ferid Efendi 2044, 2045, 2046, 2047
Mehmed Efendi b. Zülfikâr 580
Mehmed Ekrem Efendi 1684, 1685, 1686
Mehmed el-Bâkır 2251, 2253, 2254
Mehmed Emîn b. İbrahim 587
Mehmed Emin Kaygılı 1702, 2035
Mehmed Emin Nâmî Çakıroğlu 1797
Mehmed Emin Pastutmaz 2194
Mehmed Emin Paşa 154, 157, 449, 1922
Mehmed Esad Efendi 377, 603, 606, 607, 1228, 2198, 2368
Mehmed Esad el-Yesârî 787
Mehmed Fahreddin Fahrî Efendi 1777, 1778
Mehmed Fehmi Efendi 27, 1054, 1191, 1563, 1564, 2032, 2111
Mehmed Ferdî Efendi 324, 613, 2048, 2050
Mehmed Fikri 1187, 1308, 1310, 1311
Mehmed Fuad Efendizâde 1058
Mehmed Garib Efendi 2146
Mehmed Gazali Saltık 2048, 2050, 2051
Mehmed Hamdi Efendi 772, 2063, 2064, 2065, 2069
Mehmed Hamdi Yazır 269
Mehmed Hâşim Çelebi 581
Mehmed Hâşim Efendi 300, 301, 436, 567, 772, 2244
Mehmed Hayri 19, 521, 669, 722, 1572, 1575, 1755
Mehmed Hayri Ağa 521
Mehmed Hilmi b. Yusuf Hulûsî Efendi 2111
Mehmed Hilmi Efendi 389, 730, 799, 810, 1112, 1263, 1876, 1959, 2042, 2065, 2089, 2109, 2114, 2117, 2118, 2122, 2123, 2124, 2125, 2261
Mehmed Hilmi Nazikî 2065, 2067
Mehmed Himmet Efendi 635
Mehmed İhsan Efendi 1983
Mehmed İzzet b. Mehmed Efendi 2044
Mehmed İzzî Bedreddin 2151
Mehmed Kadri b. Hüseyin 202, 729
Mehmed Kanber Dede 696
Mehmed Kemal Alperen 1966
Mehmed Kenan Bey 1441
Mehmed Keşfî Efendi 692, 693, 694, 1100, 1102, 1477
Mehmed Mekkîzâde 525
Mehmed Muhyiddin Efendi 113, 564, 567, 647, 692, 1033, 1156, 1192, 1241, 1244, 1251, 1620, 1643, 1659, 1959, 2053, 2057, 2058, 2140, 2198, 2360, 2361
Mehmed Muhyiddin Yavsı Efendi 578, 579
Mehmed Murad 597, 619, 633, 635, 638, 642
Mehmed Murtaza Efendi 696
Mehmed Mustafa Râşid Efendi 587
Mehmed Münif Efendi 433
Mehmed Münir el-Mevlevî 767, 1071
Mehmed Nazîf Efendi 454
Mehmed Necîb Babaefendi 1154
Mehmed Necmeddin Efendi 774
Mehmed Niyazi Efendi 623, 1733, 1747, 1779, 1858, 2164, 2165, 2166, 2322
Mehmed Nureddin Efendi 711, 713, 1436, 1439, 1443, 1732, 1778, 1874, 1876, 1944, 1958, 1959, 2050, 2077, 2095, 2099, 2119, 2146, 2198, 2207
Mehmed Nureddin Tekkesi 1726
Mehmed Nuri Billur 1748
Mehmed Nuri Efendi 118, 196, 203, 276, 296, 628, 649, 984, 1087, 1088, 1089, 1090, 1158, 1160, 1161, 1192,

1193, 1209, 1324, 1702, 1727, 1730, 1753, 1785, 1791, 1796, 1940, 1941, 1942, 2037, 2041, 2077, 2103, 2104, 2105, 2108, 2111, 2120, 2123, 2348
Mehmed Nuri Şeyh Nakşibendî 1725
Mehmed Nuri Ürünay 1738
Mehmed Nurullah Pertevoğlu 609
Mehmed Nüzhet Ortanca 36, 44, 127, 828, 1014, 1144, 1296, 1297, 1603, 1722, 2065, 2080, 2298
Mehmed Rahmi Bey 2185
Mehmed Râmî 24
Mehmed Râsim Efendi 211, 364, 568
Mehmed Râşid Efendi 369, 394, 396, 398, 585, 630, 647, 648, 690, 714, 715, 723, 1479, 1481, 1705, 1712, 1755, 1800, 1801, 1803, 1806, 1947, 2063, 2069, 2100, 2154, 2271, 2341, 2343, 2360, 2362, 2372
Mehmed Râşid Gürer 1834
Mehmed Râşid Kudretullah 1706, 1711
Mehmed Râşid Türâbî Efendi 2153, 2340, 2341, 2344
Mehmed Râzı Efendi 769, 772
Mehmed Rıfkı Akbaba 1563
Mehmed Rıza Efendi 148, 445, 939, 957, 1000, 1833, 1835, 1970, 1971, 1972, 2360
Mehmed Rifat Efendi 994, 1813, 2005, 2006, 2182
Mehmed Rüstem Fahri Efendi 1447
Mehmed Sadeddin Efendi 526, 731, 783, 2198, 2251, 2282, 2283, 2285, 2293
Mehmed Sadık Barkın 2159, 2160
Mehmed Sadullah Efendizâde Mehmed Muhyiddin Efendi 1659
Mehmed Safiyüddin Efendi 1125
Mehmed Sâhib Çelebi 557
Mehmed Said 118, 333, 587, 744, 784, 895, 896, 897, 908, 957, 1087, 1096, 1282, 1283, 1304, 1305, 1323, 1404, 1418, 1419, 1421, 1425, 1426, 1427, 1429, 1446, 1447, 1727, 1741, 1744, 1767, 1834, 1878, 1915, 1919, 1920, 1922, 1965, 2000, 2133, 2165, 2170, 2177, 2200, 2201, 2281, 2282, 2293, 2302, 2303, 2304, 2308, 2309, 2311, 2366, 2367
Mehmed Said Aşkî Efendi 744, 1741, 1744, 2302, 2304
Mehmed Said el-Halvetî 2177
Mehmed Said Pertev Paşa 908, 1096, 1404
Mehmed Saim Erel 1960
Mehmed Sâlih Baba 761
Mehmed Salih Efendi 729, 896, 913, 914, 1047, 1192, 1193, 1283, 1308, 1429, 1853, 1869, 1903, 1904, 2288, 2291, 2339, 2342, 2343
Mehmed Sıddık Efendi 1771
Mehmed Sırrı Efendi 1423, 1424, 1425, 1826, 1834, 1840, 1846, 2059
Mehmed Sırrı er-Remlî el-Kâdirî 790
Mehmed Süleyman Teymüroğlu 1453, 1454
Mehmed Süreyya Beybaba 1013, 1202
Mehmed Şakir Efendi 332, 369, 594, 773, 1742, 1778
Mehmed Şemseddin Cürcani Kayaman 2165
Mehmed Şemseddin Efendi 346, 1236, 1237, 1785, 2270
Mehmed Şemseddin Paşa 274
Mehmed Şerif Efendi 603, 605, 1813, 1815, 1866
Mehmed Şerif Ferid Bey 1897
Mehmed Şerif Sükûtî Efendi 1814, 1815
Mehmed Şükrullah Efendi 581, 772, 1228
Mehmed Şükrü Yücel 2141
Mehmed Tâhir Efendi 377, 744, 791, 1052, 1379, 1381, 1618, 1619, 1921, 1922, 1948, 1967
Mehmed Tâhir Efendi b. Şeyh Ahmed 1618
Mehmed Tâhir Molla Efendi 374, 377
Mehmed Takiyyüddin 774
Mehmed Vehbi Paşa 587
Mehmed Veli Efendi 1412
Mehmed Veys-i Remzî 1694, 1695, 1698

Mehmed Yavru 722, 723
Mehmed Yusuf Efendi 1364
Mehmed Yusuf Salâhaddin Bey 1444
Mehmed Zahid Efendi 389
Mehmed Zeki 158, 159, 160, 161, 638, 1711, 1775, 2329
Mehmed Zihni Efendi 81
Mehmed Ziyaeddin Efendi Tekkesi 1307
Mehmet Akif (Ersoy) 205, 206, 210, 269, 535, 910, 1015, 1297, 1379, 1413, 1575, 1958
Mehmet Celâl 721, 722
Mehmet İbrahim 94
Mehmet Rasim Özbilgin 205
Mehmet Zeki Pakalın 159, 160, 441, 638
Mehtap Hamamı 790
Mehter 347, 625, 1173
Mehterbaşı Sakallı Rıza Bey 1197
Mehterhane 1086, 1173, 2052
Mehterhane Kasrı 2052
Mehveş Hanım 1689, 1690, 1691
Mekâlîd-i Aşk 657, 1122
Mekâsıd-ı Sâlikîn ve Esrâr-ı Ceberût-ı A'lâ 2237
Mekâtib-i Rüşdiye Nezâreti 532, 535
Mekâtib-i Umûmiye Nezâreti 535
Mekke 309, 337, 412, 520, 564, 610, 611, 636, 644, 693, 722, 768, 827, 871, 878, 886, 944, 969, 982, 991, 1092, 1098, 1228, 1315, 1316, 1317, 1322, 1472, 1584, 1637, 1657, 1793, 1804, 1818, 1867, 1971, 1998, 2046, 2087, 2214, 2281, 2282, 2284, 2329, 2351
Mekkeli Hacı Ahmed Efendi 798
Mekkeli Muhammed Ali Can 2281, 2282, 2292, 2293
Mekkeli Seyyid Mustafa Efendi 1900
Mekkî Şeyh Ahmed Efendi 2174
Mekkîzâde Mustafa Âsım Efendi 332
Mekteb-i Bahriye 808
Mekteb-i Feyziyye 1331, 1709
Mekteb-i Fünûn-ı Harbiye-i Şâhâne 1934
Mekteb-i Harbiye 554, 1348, 1350, 1351, 1357, 1358, 1936
Mekteb-i Kuzât 715
Mekteb-i Maârif-i Âdil 532
Mekteb-i Mülkiye 24, 389, 553, 2067
Mekteb-i Nüvvâb 298, 1498, 1813, 1967
Mekteb-i Sultânî 42, 54, 81, 386, 529, 676, 1141
Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye 2237
Mektep kâtiplerinden Mahmud Efendi 2218
Mektûbât 636, 1454, 1710, 2366
Melâmî 43, 45, 391, 519, 566, 578, 804, 1124, 1143, 1163, 1228, 1314, 1500, 1616, 1693, 1811, 1813, 2164
Melâmîlik 585, 962, 978, 1425, 1902, 2107
Melâmiyân 1227
Melâmiyye 978, 990, 1098, 1228, 1322, 1425, 1640, 1641, 1688, 1794, 1811, 1961, 2342
Melek Efendi 140, 276, 1373, 1407, 1702, 1788, 1791, 1796, 1797, 1798, 2070, 2103, 2104, 2105, 2106, 2107, 2108, 2111
Melek Efendi Tepesi 140, 1373, 1796, 2070, 2103, 2111
Melek Hoca 1017, 1092, 1098, 1100, 1158, 1169, 2105
Melek Hocazâde Hacı Mehmed Eşref Efendi 1778
Melih Artel 78
Memduh Fikret Bey 1576
Memduh Paşa 609, 610, 611, 614
Memi Cân 1327, 1328
Menâkıb-ı Azîzân 2139, 2141, 2142, 2148
Menâkıb-ı Eşrefzâde 1124
Menâkıb-ı Hünerverân 155
Menâkıb-ı İslâmiyye 1224
Menâkıb-ı Meşâyih 2317
Menâkıb-ı Şemsü'ş-Şümûs Der-Hakk-ı Hazret-i Mevlânâ Hâlid el-Arûs 1372
Menâkıb-ı Şeyh Ünsî Hasan Efendi 2139
Menemen 1028, 1250, 2365, 2366, 2368, 2369
Mengene şeyhi Şerefüddin Efendi 1743, 1828, 1873

Mengene Tekkesi 1116, 1699, 1745, 1748, 1752, 2089, 2090, 2125
Menteşeli İbrahim Efendi 1930, 2200, 2210
Merâkıd-ı Mutebere-i Üsküdar 110, 112, 119, 989, 2057
Meral Yalav 134
Mercan 89, 160, 390, 544, 666, 834, 958, 1327, 1601, 1602, 1684
Mercan Baba 1327
Mercan Dede 1327
Mercân Sultanisi 544, 1601, 1602
Mercimek Tekkesi 1422, 2041
Merculülbatın Tevfik 1602
Mercûn 1163
Merdivenköy 60, 62, 144, 145, 146, 147, 178, 386, 392, 477, 542, 658, 760, 799, 961, 963, 965, 969, 970, 971, 983, 984, 985, 992, 1004, 1112, 1122, 1155, 1157, 1197, 1254, 1257, 1258, 1259, 1260, 1262, 1263, 1409, 1410, 1536, 1598, 1702, 2327
Merdivenköy Bektaşî Tekkesi 62, 386, 477, 542, 658, 799, 983, 1122, 1157, 1197, 1263, 1536
Merdivenköy Tekkesi 145, 147, 1257, 1258, 1260
Merdivenli Cami 1014, 1292
Merdivenli Mescit 284, 287, 1292
Merkez Efendi 22, 52, 118, 169, 309, 335, 414, 584, 585, 590, 623, 649, 655, 704, 727, 736, 796, 817, 956, 969, 972, 981, 996, 1004, 1057, 1058, 1062, 1098, 1116, 1123, 1154, 1214, 1215, 1244, 1247, 1249, 1251, 1368, 1464, 1620, 1694, 1707, 1723, 1728, 1729, 1731, 1741, 1743, 1744, 1749, 1750, 1757, 1778, 1779, 1804, 1819, 1822, 1827, 1834, 1841, 1842, 1869, 1872, 1874, 1894, 1895, 1903, 1904, 1905, 1906, 1916, 1918, 1954, 1961, 1963, 1966, 1973, 1975, 1988, 1992, 1994, 2000, 2006, 2008, 2035, 2039, 2044, 2061, 2071, 2073, 2076, 2087, 2100, 2109, 2125, 2157, 2207, 2237, 2268, 2273, 2275, 2292, 2301, 2302, 2311, 2335, 2338, 2342, 2343, 2353, 2355, 2362, 2371, 2372
Merkez Efendi Mezarlığı 1903, 2039
Merkez Efendi Tekkesi 414, 1123
Merkez şeyhi Ahmed Efendi 457, 1057, 1559, 1571, 1942, 2335
Merkez şeyhi Ahmed Mesud Efendi 1750, 1779, 1869, 2273, 2302, 2348
Mermerşahi Sokağı 19, 985
Mersin 1601, 1602, 2237
Mersiyehân Nezihi Bey 716, 798
Mersiye-i Şâh-ı Şehîd-i Kerbelâ 149
Mervan 1268
Merzifonlu Mustafa Paşa Medresesi 204
Mescid-i Aksâ 678
Mesih Mehmed Paşa 279, 983, 1158, 1159, 1176, 1204, 1219, 1303, 1306
Mesih Paşa 1013, 1158, 1206, 1207, 1217, 1219, 1220, 1221, 1222, 1231, 1294, 1368, 1633
Mesnevîhane 19, 89, 602, 603, 616, 617, 634, 669
Mesnevîhân Esad Dede 51, 339, 2274
Mesnevîhane Sokağı 89, 616, 669
Mesnevîhân Gelibolulu Hoca Tâhir Efendi 1785
Mesnevîhân Hoca Hüsameddin Efendi 2245
Mesnevîhân Mehmed Esad Dedeefendi 1927
Mesnevîhân Murad Efendi 619, 620
Mesnevîhân Mustafa Rüşdü 290
Mesnevîhân Selâhaddin Bey 558, 2275
Mesnevîhân Tâhir Efendi 631, 715
Mesnevîhan Zeki Dede 2032
Mesnevi-i şerîf 16, 70, 72, 73, 81, 121, 136, 139, 337, 339, 498, 558, 559, 618, 619, 621, 622, 624, 625, 628, 630, 715, 757, 897, 974, 1211, 1318, 1573, 1614, 1785, 1927, 2045, 2088, 2110, 2144

Mestçizâde 1182
Mesud Cemil 1602
Mesud Koman 376, 378, 379, 1906
Mesud Remzi 140, 387, 1796, 1797
Meşâhîr-i Mevleviyye 70
Meşâriku'l-Envâr 636
meşâyihü'l-kurrâ el-Hâc es-Seyyid Mahmud Efendi 1873
Meşrutiyet 24, 44, 59, 118, 172, 174, 248, 389, 413, 488, 539, 550, 553, 631, 827, 864, 1098, 1126, 1143, 1384, 1414, 1415, 1444, 1469, 1478, 1497, 1504, 1558, 1571, 1576, 1583, 1588, 1589, 1642, 1685, 1742, 1790, 1793, 1794, 1862, 1940, 1942, 1977, 2010, 2068, 2081, 2112, 2206, 2208, 2228, 2229, 2234, 2329
Meşveret 554, 2205, 2236, 2237
Metâli 715
Metâlibü's-Sülûk 1327
Metod Berliç 72
Mevâhib-i Ledünniye 2027
Mevâkib 30, 1946
Mevhibe Arakon 1759
Mevlânâ Hâlid 1372, 1792
Mevlana Hoca Hayreddin 1678
Mevlanakapılı Şefik Dede 1750, 2273
Mevlevî 52, 63, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 106, 108, 116, 117, 119, 132, 136, 139, 158, 170, 253, 269, 337, 343, 346, 347, 352, 379, 409, 424, 452, 462, 463, 464, 490, 494, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 557, 559, 560, 561, 562, 563, 567, 584, 617, 618, 619, 624, 697, 698, 714, 767, 788, 799, 804, 886, 887, 910, 960, 967, 975, 983, 989, 994, 1012, 1015, 1045, 1046, 1064, 1071, 1078, 1112, 1122, 1130, 1133, 1136, 1150, 1163, 1194, 1208, 1212, 1216, 1245, 1254, 1266, 1304, 1305, 1405, 1406, 1426, 1493, 1554, 1705, 1706, 1735, 1743, 1763, 1767, 1769, 1776, 1786, 1799, 1808, 1810, 1819, 1838, 1868, 1943, 1963, 1966, 1972, 2306, 2334, 2338
Mevlevî Adem Dede 463
Mevlevî lokması 1130
Mevlid 7, 172, 209, 211, 221, 244, 246, 251, 252, 254, 257, 262, 342, 343, 488, 596, 617, 655, 735, 738, 921, 1026, 1029, 1064, 1077, 1080, 1107, 1115, 1127, 1585, 1588, 1674, 1712, 1868, 1966, 2284
Mevlüd Çetin Efendi 1036
Meydancık Camii 293, 733, 734
Meydancıklı Arif Bey 694, 733
Meydancıklı Hafız Salih Yaşar 337
Meydancık Mahallesi 733
Meymenet Hanım 2241
Mezâci'-i Evliyâ-i İstanbul 1712
Mezâhirü'l-Vücûd 2237
Mezarlıklar Müdürlüğü 168, 169, 181, 184, 322, 400, 417, 972, 1002, 1004, 1647, 1665, 1760, 1835, 1902, 1994, 2162, 2178
Mısır 47, 48, 75, 76, 84, 94, 150, 174, 217, 303, 307, 389, 411, 440, 454, 492, 523, 539, 573, 575, 593, 631, 632, 644, 652, 678, 692, 695, 768, 772, 917, 922, 950, 960, 1074, 1098, 1145, 1157, 1200, 1219, 1223, 1243, 1247, 1298, 1314, 1315, 1387, 1410, 1455, 1471, 1547, 1646, 1699, 1784, 1792, 1813, 1867, 2035, 2045, 2046, 2172, 2206, 2226, 2227, 2228, 2238, 2283, 2330, 2344, 2366
Mısırlı Ahmed Paşa 804, 810
Mısırlı Fatma Hanımefendi 1698
Mısırlı Fâzıl Mustafa Paşa 1064
Mısırlı Hacı Osman Ağa 324, 1001, 2223
Mısırlı İbrahim Efendi 2025, 2070
Mısırlı Mahmud Paşa 1114
Mısırlı Mehmed Ali Paşazâde İbrahim Paşa 1789
Mısırlı Prenses Feride Zeynep Hanım 2089
Mısırlı Prens Hilmi Paşa 1699
Mısırlı Şeyh Hafız Yusuf Efendi 1076
Mısırlı Şeyh İbrahim Efendi 1156, 2070
Mısırlı Şeyh Şemseddin 1588, 1589

Mısırlı Zeynep Hanım 2122
Mısır Tarlası 523, 573, 772, 950, 1074, 2344
Mısrî Niyazî 356, 658, 961, 977, 994, 996, 1122, 2172, 2315, 2338
Mıstık Efendi 801, 810
Mızraklı İlmihâl 264
Midhat Beharî 72, 120, 511, 628, 630, 631, 715
Midhat Cemal 138, 159, 163, 164, 208, 1384
Midhat Paşa Caddesi 2036
Midhat Paşa Konağı 2230
Midhat Paşa Mektebi 2195
Midhat Sadullah Sander 1331
Midilli 729
Midyat 390
Miftâh-ı Vahdet-i Vücûd 994, 2315
Miftâhu'l-Akfâl Fî Ma'rifeti'l-Akvâl 1712
Miftâhu'l-Ulûm 536
Miftâhu't-Tefâsîr 1054, 1056, 1225, 1801, 2100
Mihriban Hatun Câmi 1089
Mihrimah Sultan Camii 300, 301, 733, 1010, 1022, 1024, 1025, 1026, 1027, 1029, 1053, 1286, 2103
Mihrimah Sultan Medresesi 1024
Mihrinaz Hatun 1011, 1091
Mihrişah Hatun 190, 1001, 2221, 2222, 2223
Mihrişah Sultan 635, 952, 1643
Mihrişah Valide Sultan Mektebi 1708, 2113
Mihrişah Vâlide Sultan Tekkesi 1108
Mikro Şeyh 1113
Milaslı Bohor İsrail 197
Millet Bahçesi 1568, 2025, 2030
Millet Caddesi 901, 1035, 1487, 1681, 1683, 1684, 1687, 1716, 1725, 1726, 1758, 1762, 1763, 1774, 1781, 1782, 1787, 1788, 1799, 1823, 1832, 1843, 1851, 1862, 1889
Millet Kütüphanesi 170, 171, 215, 216, 330, 804, 825, 1015, 1397, 1405, 1406, 1407, 1408, 1409, 1430, 2219
Millet Tiyatrosu 83, 93, 1599, 1602
Milli İktisat Bankası 1565
Millî Kütüphane 378
Milli Mücadele 142, 752, 2339
Millî Sinema 93, 1157, 1559, 1564, 1566, 1571, 1601
Mimar Acem 740, 758, 763, 969, 988, 1157, 1167, 1276, 1750, 1819, 1833, 1864, 1874, 2246, 2340, 2350, 2351, 2352, 2353, 2354, 2355, 2356, 2357, 2358, 2359, 2360
Mimar Acem Camii 969, 988, 1819, 1874, 2246, 2340, 2350, 2351, 2355
Mimar Acem Tekkesi 1157, 1167, 1276, 1833, 2351, 2352, 2354, 2355, 2356, 2357, 2358, 2359
Mimar Ayas 287, 431, 823, 985, 1418, 1474, 1522, 1523, 1524, 1525, 1528, 1530, 1533, 1634, 1704
Mimar Ayas Camii 431, 1418, 1474, 1522, 1528, 1530, 1533, 1704
Mimar Hikmet Bey 542
Mimar İlyas 1799
Mimar Kemaleddin 1325
Mimar Sinan 9, 65, 122, 123, 172, 215, 237, 287, 288, 289, 308, 322, 365, 410, 413, 522, 688, 768, 769, 897, 898, 979, 985, 1024, 1286, 1287, 1294, 1362, 1363, 1366, 1545, 1774, 1850, 1863, 1866, 1868, 2353
Mimar Şücaüddin 1799
Minakyan 80, 90
Minhâcü'l-Meveddet 2027
Miraciyeci Hafız Fehmi Efendi 2218
Miraç Sokağı 692
Miralay Ali Rıza Bey 134
Miralay Kâzım Bey 2047
Miralay Şefik Bey 2231, 2234
Mîr Âsım 280
Mir'ât-ı Evliyâ 688
Mir'ât-ı İstanbul 170, 651, 1406
Mir'âtü'l-Evsâf li-Ecli'l-Vassâf 1712
Mir'âtü'l-Kurrâ 1712
Mir'âtü'l-Mecmû 1712
Mirâtü'l-Mekâsıd Fî Def'i'l-Mefâsid 1048
Mir'ât ve Bir Uzun Arzuhâl 1140
Mirliva Şeyh Seyyid Ahmed Şemseddin Paşa 296

Mîrmirân Vezir Hasan Paşa 1219
Mirza Baba 985, 1994
Mirza Mehmet Mahallesi 2182
Mirza oğlu Abdurrahman Efendi 1028
Misalî Baba 658, 1122
Misbah Lezgi 1631
Miskinler Tekkesi 119, 449, 971, 1004, 1109, 1120, 1245
Mislî Ali Efendi Medresesi 536
Misrate 1469
Mithat Paşa Kız Enstitüsü 568
Mîzânu'n-Nüfûs 1630
Molla Ahaveyn 1091
Molla Ali el-Fenarî 1393
Molla Aşkî 512, 655, 656, 745, 747, 748, 749, 753, 754, 763, 764, 938, 976, 985, 1442
Molla Bey 351, 467, 544, 545, 790, 791, 792, 793, 796, 797, 798, 799, 809, 813, 814, 920, 1112, 1193, 1194, 1195, 1226, 1263, 1476, 1573, 1601, 1602, 1745, 1967, 1999, 2005, 2009, 2036, 2348
Molla Câmî 50, 199, 490, 533, 636, 886, 1314, 1315, 1495, 2182, 2274
Mollacıkzâde 520, 841, 2244
Molla Efendi 374, 377, 396, 398, 642, 793, 794, 985, 1320, 1321, 1771, 1783, 1983, 1986
Molla Efendizade 796
Molla Fenarî 1286, 1588, 1589
Molla Güranî 124, 179, 203, 589, 929, 970, 979, 985, 987, 990, 1236, 1267, 1367, 1440, 1497, 1632, 1643, 1681, 1758, 1759, 1760, 1761, 1762, 1763, 1764, 1770, 1771, 1772, 1773, 1774, 1775, 1776, 1779, 1780, 1785, 1787, 1788, 1829, 1892, 1895, 1898, 1902, 1921, 1945, 2200, 2216, 2308, 2367
Molla Hüsrev 556, 841
Molla Hüsrev Mahallesi 1440, 1474, 1519, 1624, 1629, 1651, 1653, 1673
Molla İlâhî 859, 1313
Molla İsmail Hilmi Efendi 792
Molla İzârî 579
Molla Nureddin Hamza 406
Molla Za'fî 1315
Mondros Mütarekesi 1450
Mora 394, 395, 398, 1433, 1436, 2081
Moravî Şeyh Mehmed Efendi 818, 1434, 1435
Morevî Mehmed Efendi 455
Morevî Şeyh İsa Efendi 2305
Muabbir Hasan Efendi 1169, 1171, 1605, 1727
Muabbir Hasan Tekkesi 1012, 1169
Muallim Belkıs Hanım 1459
Muallim Cevdet 1297, 1588, 1683, 1922
Muallim Feyzi 89, 658, 804, 1122
Muallim Feyzi Bey 89
Muallim İsmail Hakkı Bey 340, 469, 654, 655, 749, 755, 756, 773, 915, 1070, 1197, 1201, 1369, 1563, 1566, 2010, 2209
Muallim Kâzım Bey 223, 232, 487, 667, 798, 1210, 1553, 1563
Muallim Kemanî Faik Bey 1563
Muallimler Birliği Mecmuası 1562
Muallim Naci 17, 333, 589, 624, 651, 715, 716, 718, 720, 721, 722, 803, 804, 1026, 1070, 1495, 1575, 1597, 1767, 2247
Muallim Sadî 2247
Muallim Şinasi Okur 78, 1591
Muallimzâdeler 1639
Muameleci Mescidi 1013, 1207, 1208, 1217
Muameleci Şeyh Mustafa 1207
Muammer Naşit 94
Muammer Ruşen Karaca 94
Muaviye 28, 70, 484, 485, 570, 648, 1094, 1223, 1268, 1378
Mudanya 624, 1740, 2041, 2063
Mudanyalızâde Tekkesi 2062
Mudurnulu Hafız Ahmed Tahir Efendi 2110
Mudurnulu Salih Efendi 2276
Muhâdarât 716
Muhammed Bakır 1269
Muhammed el-Ensârî 81, 446, 960, 986, 1572, 1734, 1787, 1879, 1881, 1882, 1883, 1884, 2215, 2216
Muhammed Ensârî 1573, 1881, 1882, 1883, 1884

Muhammed Ganîm Efendi 484
Muhammediyye-i Sânî 1696, 1698
Muhammed Nûru'l-Arabî 585, 802, 1421, 1500
Muhammed Şevkî el-Ensârî 1127, 1884, 1885
Muhammed Yahya 1315, 1316
Muhammed Zâfir Efendi 1016, 1468, 1470, 1471, 1473
Muhammed Zâfir el-Medenî 1468, 1470, 1472, 2127
Muharrerât-ı Şeyh Vasfî 715
Muharrir Vasfi 716
Muhibbân 39, 41, 43, 44, 715, 788, 1140
Muhibbü'l-Fıkh li-Hıfzı'd-Dîn 2110
Muhiddin Erev 111
Muhît-i Fünûn-ı Tıbbiyye 1098
Muhittin el-Ensârî 1879, 1881
Muhittin Ensârî 1573
Muhittin Nalbantoğlu 141
Muhittin Sandıkçıoğlu 53, 58, 60, 392
Muhliszâde Hafız 115
Muhsine Hatun 1167, 1815, 2040, 2042, 2050, 2354, 2370
Muhsinzâde Abdullah 1176, 1230, 1405
Muhtar Ahmed Ansarî 1455, 1457
Muhtar Beybaba 38, 39, 43, 44, 1012, 1137, 1138, 1142, 1143
Muhtaroğlu 125
Muhtar Paşa Sokağı 1544
Muhtar Yeğtaş 38, 1012, 1137, 1138
Muhtasar İlm-i Rûh 50
Muhteşem Kâşânî 657, 1121
Muhyiddin Efendi 113, 296, 448, 564, 567, 578, 579, 584, 588, 633, 634, 638, 640, 647, 692, 745, 747, 789, 791, 792, 793, 795, 810, 814, 832, 833, 842, 845, 859, 867, 902, 905, 909, 912, 913, 919, 920, 933, 938, 962, 966, 997, 1032, 1033, 1035, 1036, 1051, 1052, 1056, 1057, 1059, 1092, 1093, 1109, 1114, 1156, 1185, 1192, 1210, 1241, 1242, 1244, 1251, 1273, 1277, 1282, 1283, 1309, 1310, 1320, 1321, 1322, 1369, 1422, 1424, 1425, 1426, 1432, 1438, 1458, 1460, 1463, 1466, 1477, 1479, 1610, 1611, 1614, 1617, 1618, 1619, 1620, 1643, 1659, 1684, 1685, 1693, 1694, 1704, 1707, 1742, 1745, 1751, 1785, 1804, 1808, 1809, 1810, 1811, 1813, 1823, 1826, 1832, 1878, 1894, 1903, 1941, 1942, 1946, 1947, 1959, 1964, 1965, 1969, 1970, 1971, 1972, 1973, 1979, 1985, 1987, 1992, 2000, 2008, 2053, 2057, 2058, 2068, 2071, 2076, 2081, 2088, 2114, 2115, 2119, 2121, 2122, 2124, 2125, 2128, 2130, 2131, 2140, 2157, 2159, 2160, 2165, 2198, 2226, 2228, 2235, 2236, 2257, 2258, 2259, 2279, 2280, 2282, 2285, 2300, 2302, 2305, 2308, 2317, 2320, 2324, 2326, 2327, 2333, 2347, 2359, 2360, 2361, 2367
Muhyiddin Hattatoğlu 2288
Muhyiddin Raif 228
Muhyî-i Gülşenî 1313
Muhzırbaşı Osman Ağazâde Ali Efendi 296
Muhzır Yusuf Ağa Tekkesi 1032, 1043
Muîn-i Zafer 2061
Murad Buhârî Tekkesi 45
Murad el-Buhârî Tekkesi 724
Murad Molla 19, 483, 511, 568, 618, 619, 620, 633, 634, 635, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 669, 695, 723, 734, 801, 896, 986, 1054, 1399, 1498
Murad Molla Dergâhı 19, 639, 640, 695, 723, 896
Murad Molla Kütüphanesi 641
Murad Molla Tekkesi 483, 511, 618, 619, 633, 634, 635, 638, 641, 642, 801, 1498
Murad Paşa Camii 1687, 1690, 1691, 1692, 1693, 1793
Murat Sertoğlu 256
Murat Uraz 18, 52, 125
Musa Çapın 78, 94
Musahip Said Efendi 1574
Musahipzâde 39, 77, 79, 88, 92, 116, 428, 1138, 1565, 1566
Musahipzâde Celâl 39, 1138
Musa Kâzım Efendi 27, 29, 43,

57, 59, 198, 199, 200, 612, 640, 669, 716, 804, 929, 1016, 1142, 1490, 1491, 1492, 1493, 1494, 1495, 1496, 1497, 1498, 1499, 1500, 1501, 1502, 1575, 1748, 1779, 1785, 1885, 1927, 1942, 1954, 1955, 2195
Musalla Baba 2296
Musalla Camii 381, 2296, 2297
Musa Safvetî Paşa 609, 1401, 1402, 2112, 2113
Musavver Hale 1560
Mûsikî-i Osmânî Mektebi 338, 1559, 1560
Mustafa Âhî 973, 1087, 1103, 1104, 1105, 1182, 1183, 1184, 1185, 1186, 1237, 1239, 1241
Mustafa Asım 16, 17, 24, 25, 26, 62, 228, 274, 525, 526, 527, 553, 717, 718, 728, 809, 1366, 1493, 1927, 1935
Mustafa Aşkî Efendi 1047
Mustafa Baba 172, 742, 762, 1168, 1953, 1956, 2056, 2226
Mustafa Burhan Tepsi 90
Mustafa Cemal Çelebi 15
Mustafa Çelebi 280, 282, 1621, 1622, 2078
Mustafa Dede 558, 733, 832, 833, 948, 981, 1012, 1179, 1309, 1757, 2271, 2355
Mustafa Düzgünman 114, 117
Mustafa Efendi Medresesi 510, 536, 590, 593, 1495
Mustafa Enver Bey 1015, 1416, 1863, 1870, 1871
Mustafa Feridüddin Efendi 1999, 2001, 2348, 2349
Mustafa Fevzi Efendi 269, 685, 1166, 2064
Mustafa Galip Efendi 1747, 1857, 1858
Mustafa Gavsî b. İbrâhîm 1183
Mustafa Giresunî 745
Mustafa Hâkî Efendi 613, 614, 1955
Mustafa Hâşim Çelebi 772
Mustafa Hikmet Efendi 711, 713
Mustafa Hilmi Uran 197
Mustafa Hulûsî b. Mehmed 742
Mustafa İsmet Efendi 602, 610, 614, 615, 621, 980
Mustafa İzzî Efendi 558, 912, 974
Mustafa Kemal 346, 539, 1453, 2212, 2213
Mustafa Kemal Paşa 539
Mustafa Muhyiddin b. Şeyh Mehmed Arif 1831
Mustafa Nafiz 111
Mustafa Nâilî 1156
Mustafa Nailî Efendi 2228, 2229, 2236, 2265
Mustafa Râkım 9, 425, 430, 431, 435, 436, 437, 828, 2135, 2222, 2223
Mustafa Râşid Efendi 335, 587, 726, 729, 921, 1673, 1754, 2341
Mustafa Refik Efendi 2048, 2049
Mustafa Rifat Efendi 1915, 1920
Mustafa Rüşdü Üstek 119, 511, 629, 1296
Mustafa Sâfî Efendi 292, 1284, 1285, 1464, 1735, 1782, 1784, 1785, 1786
Mustafa Safvet Paşa 547
Mustafa Sami Şevki Efendi 1047, 1049
Mustafa Sıdkı Efendi 558, 560, 1464
Mustafa Sinobî 2119, 2121
Mustafa Siret Efendi 1442, 1444
Mustafa Sunar 659, 661
Mustafa Şevket Yunt 204, 205, 206, 1576
Mustafa Şükrü Paşa 1710
Mustafa Vasfi b. Ali Ereğli 1870
Mustafa Vehbi Efendi 562, 844, 2001
Mustafa Zâfir Bey 1471
Mustafa Zekâî Efendi 1750, 1841, 1864, 1867, 1868, 1871
Mustafa Zeki Efendi 1868, 1869, 1871
Musullu Âmâ Hafız Osman 21, 307, 657, 1121, 1898
Musullu Hafız Osman 217, 269, 270, 463, 737, 1055, 1468, 1738, 2124, 2126
Mutaf Ahmed 1756
Mutavvel 536, 886
Mutia Sabri Hanım 623
Muzaffer b. İbrahim 2153
Muzaffer Gökman 642
Muzaffer Özak 185, 463
Muzıka Kışlası Hastahanesi 797
Muzıkalı Hasan Rıza Efendi 2288, 2291

Muzıkalı Kadri Bey 512, 740, 741
Muzıkalı Nuri Bey 1747, 2156
Muzika-i Hümâyûn 413, 1547
Mübahat Kütükoğlu 437
Mübaşir Nihad Baba 82, 762, 1575
Müceddidiyye 618, 639, 711, 871, 1947, 2281, 2293, 2296
Mücellit Mehmed Hayri Efendi 1572, 1575, 1755
Mücteba Salâhüddin 78
Müdafaa-i Milliye Tiyatrosu 1600, 1601
Müdafa-i Hukuk 640
Müdâfa-i Hukûk 17
Müderris Ahmed Şemseddin Efendi 370
Müderris Hafız Abdülkadir Efendi 1075
Müderris Harun Efendizâde Mahmud Nureddin-i Sânî Efendi 2150
Müderris Hasan Efendi 1875
Müderris Kâmil Efendi 1643
Müderris Mehmed Rahmi Efendi 2285
Müezzin Ârif Efendi 1198
Müezzinbaşı İsmail Hakkı Efendi 1227
Müezzinbaşı Şileli Mustafa Efendi 1227
Müezzin Bilal Sokağı 380, 384
Müftü Ali Mahallesi 801, 810, 811, 1654
Müftü Baba 986, 1053, 1258, 1264, 1958, 2023, 2024
Müftü Hamamı 335, 350, 467, 513, 587, 759, 801, 802, 804, 805, 808, 810, 811, 921, 939, 1195, 1196, 1654, 1673, 1735, 1754, 1876, 1896, 1980, 2005, 2341
Müftü Hamamı Tekkesi 513, 759, 801, 802, 804, 805, 808, 921, 1195, 1654, 1673
Müftü Hüseyin Efendi Medresesi 536
Müftü Mezarlığı 283, 284
Müftü Sunullah Efendi Camii 1844
Mühendishane-i Berrî-i Hümâyûn 43, 1143
Mühürdar Rıza Paşa 1897
Mühürdar Rifat Bey 1332
Mükâşif Mehmed Efendi 2076
Mükemmel Kavâid-i Osmâniyye 140, 387, 1797, 1798
Mükerrir Sokağı 283
Mükrimin Halil Yınanç 103
Münci Baba 1202
Müneccimbaşı Arif Efendi 547
Münir Baba 477, 669, 1255, 1257, 1273, 2275
Münir Çapanoğlu 141
Münir Dede 1064, 1070
Münir Kökten 35, 1010, 1062, 1069, 1070, 1071, 1072, 1073, 2039, 2044
Münir Nureddin 137
Münir Paşa 597, 1546
Münir Paşa Konağı 1546
Münir Süleyman 680, 721
Münzevî Alî Baba 1257
Münzevî Ali Bey 1718
Münzevî İzzî Efendi 1720
Münzevî Rızâ Efendi 2253
Münzevî Şeyh Ömer Vasfî Efendi 2024
Mürekkepçi Emin Dede 2192
Mürekkepçiler Kapısı 1843
Mürşid-i Dervîşân 453
Mürüvvet 554, 715
Müslim Mustafa Penahî 143, 171
Müslümanlıkta İbadet Tarihi 72
Müstakimzâde 155, 201, 283, 287, 327, 328, 365, 399, 460, 521, 593, 791, 816, 871, 872, 873, 874, 959, 966, 1002, 1446, 1454, 1534, 1688, 1920, 1971, 2096, 2162, 2163
Müstecabîzâde İsmet 721
Müşir Asaf Paşa 1958
Müşir Kâzım Paşa 2231
Müşir Namık Paşa 2063
Müştak Baba 1000, 1611
Müştakzâde Ahmed Efendi 1551, 1733, 1735, 1743, 1778
Müştâkzâde Şeyh İbrahim Edhem Efendi 759
Müteehhil Hocası 149
Müverrih Râşid Efendi 394
Müzehhip Hasan Efendi 521

N

Naci Gülen 671
Naci Mektebi 720
Naci Siral 622, 1706, 1922, 1926, 1927, 1928
Naci Şensoy 1017, 1091, 1092, 1146, 1158

Nâfi' Baba 16, 145, 177, 378, 379, 567, 1116, 1163, 1246, 1254, 1258, 1266, 1267, 1739, 1943, 2107, 2165, 2226, 2227, 2229
Nahîfî 192, 727
Nahilbend Mektebi 2198
Nahv-i Osmânî 716
Naîmâ Efendi 304
Naîmâ Tarihi 400, 1607
Naki Bora 61, 111, 393
Nakibüleşraf 172, 277, 368, 369, 375, 397, 398, 842, 992, 1004, 1218, 1707
Nakîbü'l-eşrâf İdriszâde 396
Nakibüleşraf Mehmed Sıddık 277
Nakibüleşraf Seyyid Tevfik Efendi 1707
Nakip Gubârî Efendi 304
Nakkaş Baba 662, 986, 1604, 1747, 1899
Nakkaş Baba Mezarlığı 662, 1899
Nakşî 15, 20, 58, 113, 148, 201, 202, 276, 437, 459, 557, 569, 613, 618, 620, 638, 639, 640, 730, 875, 880, 882, 884, 896, 900, 905, 907, 909, 929, 930, 958, 966, 978, 986, 1053, 1054, 1058, 1059, 1061, 1069, 1085, 1108, 1115, 1127, 1166, 1167, 1274, 1286, 1310, 1313, 1314, 1315, 1317, 1320, 1380, 1412, 1419, 1425, 1460, 1463, 1564, 1588, 1614, 1743, 1777, 1789, 1799, 1844, 1875, 1948, 1956, 1968, 1976, 2009, 2052, 2057, 2079, 2109, 2111, 2112, 2150, 2167, 2168, 2175, 2256, 2258, 2282, 2283, 2323, 2327, 2353, 2357, 2365
Nakşî-Ahrârî 1313, 1320
Nakşibendî 195, 297, 435, 542, 610, 615, 619, 620, 621, 633, 635, 636, 638, 669, 714, 793, 794, 872, 874, 895, 896, 906, 907, 908, 939, 952, 953, 969, 970, 996, 1059, 1317, 1320, 1414, 1448, 1457, 1458, 1461, 1613, 1642, 1725, 1727, 1791, 1792, 1956, 2037, 2040, 2240, 2241, 2256, 2280, 2366
Nakşibendilik 195, 201, 949, 1313, 1315, 1317, 1604
Nakşibendiyye 27, 113, 146, 164, 276, 279, 289, 292, 298, 323, 337, 349, 350, 432, 435, 449, 450, 483, 486, 550, 557, 558, 608, 609, 611, 612, 614, 615, 618, 633, 638, 639, 640, 668, 685, 695, 701, 711, 713, 724, 730, 732, 742, 763, 784, 810, 833, 862, 864, 871, 872, 880, 883, 884, 894, 895, 898, 906, 910, 914, 927, 930, 938, 939, 952, 954, 955, 958, 959, 966, 973, 981, 986, 990, 994, 1003, 1013, 1034, 1054, 1058, 1059, 1060, 1088, 1089, 1165, 1166, 1169, 1174, 1216, 1259, 1264, 1274, 1309, 1313, 1317, 1321, 1322, 1372, 1373, 1401, 1403, 1419, 1421, 1425, 1429, 1434, 1448, 1456, 1457, 1460, 1478, 1498, 1564, 1613, 1615, 1618, 1632, 1702, 1706, 1726, 1727, 1728, 1730, 1738, 1753, 1754, 1784, 1788, 1791, 1792, 1800, 1801, 1804, 1805, 1815, 1817, 1818, 1821, 1921, 1947, 1948, 1951, 1953, 1954, 1955, 1956, 1989, 1990, 2039, 2045, 2052, 2056, 2057, 2058, 2062, 2063, 2102, 2103, 2104, 2105, 2106, 2108, 2109, 2110, 2111, 2112, 2113, 2114, 2115, 2167, 2171, 2186, 2216, 2218, 2257, 2279, 2281, 2285, 2292, 2293, 2296, 2322, 2323, 2351, 2365, 2368, 2369, 2370
Nakşibendli Tekkesi 1726
Nakşidil Türbesi 307, 767, 829, 831, 832
Nakşî Efendi 2009
Nakşî Tarlası 1976
Nalburcu Salih Efendi 1108
Nalçacı Tekkesi 168, 1416, 1723, 1736
Nalıncı Kasım Sokağı 811
Nalıncızade Hacı Mustafa Halim 297
Nallı Mescit Mahallesi 2168
Namık Kemal 152, 229, 658, 901, 1122, 1387, 1597, 1684, 2250
Nara Dergâhı 2186
Nâsıruddin Kaçar 45
Nasip Hanım 666

Nasreddin Hoca 1585, 1598, 1642, 1673
Nasruddin Efendi 579, 2320
Nasûh Dede Tekkesi 752, 1116
Nasuh Efendi Tekkesi 1864
Nasuhî Dede Tekkesi 747
Nasuhi Efendi 717
Nasûhî şeyhi Kirameddin Efendi 2064
Nasûhîzâde Mustafa Âsım Efendi 550, 551
Nasûhzâde Mustafa Asım Efendi 24, 274, 1927
Naşid Bey 77, 78, 1589, 1598
Naşit Özcan 82
Na'ti 1692, 1693
Natuk Baytar Parkı 1570
Nazarî ve Amelî Türk Musikisi 1074
Nâzenîn-i Uşşâkiyye 968, 1273, 1274, 1401, 2189, 2190, 2191
Nazikî Ahmed Efendi 2064
Nazikî Tekkesi 1750, 2062, 2063, 2065, 2066, 2068, 2069
Nazikizâde Mehmed Hilmi Bey 2062, 2064, 2065, 2066, 2067, 2069
Nazilli 968, 1273, 1401, 1463, 2191
Nazmiye Hanım 760, 892
Nebâtî Tekkesi 1168
Nebil Bey 714, 1101
Necati Raşit Poyraz 385, 2132
Neccar Mehmed Efendi 967, 1014, 1328, 1359, 1360
Neccarzâde 129, 136, 164, 658, 741, 910, 987, 1122, 1756, 1951
Neccârzâde Mustafa Rızaeddin Efendi 1771
Neccârzâde Şeyh Mustafa Rıza Efendi 1432
Neccarzâde Tekkesi 164, 1951
Neccarzade Türbesi 1360, 1361
Necdet Tanlak 341, 342, 343
Necef 45, 176, 1269, 1700
Necip Bey 564, 1210, 1746
Necip Paşa 1478, 1630
Necmeddin Akbulut 1931
Necmeddin Okyay 114, 164, 165, 228
Necmeddin Yıldız Dede 422
Necmi Efendi 762
Nedim 65, 85, 321, 511, 542, 648, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 1389, 1558, 1588, 1767, 1908
Nefehât Tercümesi 1635, 1636
Nefehatu'l-Üns Tercümesi 1313
Nef'î 173, 651, 1103, 1104, 1105
Nefise Hanım 1413, 1414, 2241
Nefise Hatun 423
Nejat Uygur 94, 95, 96, 97, 98, 100, 474, 475
Nermidil Kalfa 1859, 1861
Nersesyan Yermonyan Ermeni İlkokulu 2064
Nesibe Hanım 124, 562, 1750
Nesîmî 741
Neslişah Sultan 1039, 1051, 1057, 1087
Neşet Molla 407, 547, 548
Nevbahar Mescidi 1035, 1915
Nevbe 8, 341, 345, 347, 348, 349, 722, 1839
Nevfidan Kadın 621
Nevfidan Kadınefendi 2241
Nevha-i Dil 658, 1122
Nevîzâde Atâî 523
Nevrekop 198, 1265
Nevrekoplu Hüsnü Baba 60, 392, 1257, 1258
Nevrekoplu Kabûlî Hüsnü Baba 198
Nevrekop Tekkesi 1265
Nevres Efendi 1763, 1968
Nevres Hanım 696
Nevres-i Cedîd 657, 1121
Nevres-i Kadîm 193, 1968
Nevruz Dergâhı 446
Nevsâl-i Osmânî 1088
Nevşehir 1245
Neyyire Neyir 78, 79, 80
Neyyir Sabih 125
Neyzen Amca İhsan Bey 1559
Neyzen Faruk Bey 788, 799
Neyzen Hakkı Emin 232
Neyzen Hüseyin Baba 469
Neyzen Necip Bey 1210
Neyzen Tevfik 63, 141, 198, 200, 208, 625, 678, 685, 716, 762, 804, 959, 1150, 1197, 1251, 1493, 1496, 1497, 1500, 1563, 1575, 2094, 2215, 2275
Nezihi Bey 307, 511, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 748, 749, 934, 1120, 1121, 1797
Nezih Tolan 344

Nısfıyezen Kirkor 1557
Nısfiyezen İhsan Bey 1197
Niğbolu 377
Niğde 678, 1098, 2148
Niğdeli İzzî Efendi 2141
Niğdeli Şeyh Bekir Efendi 1720
nihâle 333, 1133, 1135
Nihat Sami Banarlı 1330
Nimetullah Efendi 323, 324, 454, 613
Nişancı hatibi İbrahim Efendi 369
Nişancı Mehmed Paşa 8, 194, 288, 291, 295, 300, 324, 331, 332, 364, 369, 370, 374, 375, 376, 377, 380, 381, 1154, 1183, 1737
Nişancı Şeyhi 369
Nişancı Tarihi 1639
Nişancı Tekkesi 295, 332, 333, 334, 335, 339, 469, 568, 744, 784, 1134, 1460, 1462, 2301
Nişancı Tevşih Grubu 342, 343
Nişantaşı 49, 50, 1325, 1351
Nişli Hamdi Efendi 2248
Nişli Mahmud Paşa 2250
Niyazi Mısrî 1051, 2245, 2306
Niyazi Mısrî Sokağı 1051
Nizameddin Karakaya 1573
Nizamî Mustafa Efendi 1867
Nuh Efendi Medresesi 1796
Nûh Efendizâde Mîr Feyzullâh bin Nûh 2208
Numan Fikri Efendi 1446
Nu'mâniye Dergâhı 1124
Nur Baba 85, 102, 125, 176, 177, 179, 744, 987, 1754
Nureddin Artam 128, 137
Nureddin Asitanesi 19, 334, 426, 435, 450, 454, 455, 459, 468, 480, 482, 568, 583, 655, 665, 666, 695, 701, 733, 734, 737, 843, 1000, 1044, 1047, 1048, 1049, 1077, 1179, 1195, 1206, 1408, 1436, 1437, 1610, 1680, 1805, 1834, 2078, 2306, 2308, 2310
Nureddin Cerrâhî 295, 1709, 1710
Nureddin Hânkâhı 304
Nureddin-i Cerrâhî 583, 790, 792
Nureddin Şefkatî 88, 94, 1558
Nureddin Tekke 274, 296, 333, 423, 424, 428, 454, 456, 461, 471, 481, 482, 1186, 1432, 1726, 2098, 2305, 2306
Nureddin Toz 344
Nureddinzâde Şeyh Mustafa Muslihuddin Nuri Efendi 2172
Nurettin Artam 64, 1412, 1413, 1706
Nurettin Tekkesi 450, 465, 472, 474
Nurettin Tekke Sokağı 465, 472, 479, 483, 491
Nuri Baba 147, 1015, 1259, 1409, 1410, 1536
Nuri Efendi Tekkesi 1725, 1726, 1921
Nurullah Neyzen Bey 1759
Nurullah Tilgen 119, 1084, 1086
Nurunnisa Hanım 1789
Nuruosmaniye 44, 65, 211, 258, 589, 622, 652, 655, 730, 862, 964, 993, 995, 1004, 1029, 1116, 1144, 1154, 1257, 1748, 1752, 1753, 1841, 1870, 1873, 1895, 1927, 1943, 1977, 2035, 2089, 2094, 2098, 2100, 2111, 2118, 2235
Nusretiye 214, 215, 229, 431, 437, 726, 738, 1081, 1228, 1341, 1742, 1755
Nusretiye Câmi 437, 738, 1081, 1341, 1742
Nusret Safa 94, 1594
Nusret Tınay 1258
Nücebâ 1097
Nümûne-i İrfân Mektebi 749
Nümûne-i Terakkî Mektebi 2230, 2231, 2232
Nüzhet Erkaltan 802

O

Odabaşı Çarşısı 1938
Odabaşı Feyzi 754, 1116
Odabaşılı Hacı Ahmed Efendi 1806
Odabaşı Mahalle Mektebi 773, 1804
Odabaşı Rifâ'î Tekkesi 1200, 1571
Odabaşı şeyhi Ahmed Muhtar Efendi 802, 1896, 1942, 2229, 2342
Odabaşı Şeyhi Hafız Ahmed Muhtar Efendi 1943
Odabaşı Tekkesi 1116, 1155, 1571, 1753, 1774, 1938, 2226, 2227, 2349, 2365

Odeon 223, 224, 483, 667, 668, 680, 1288, 1289, 1600, 2010
Odeon Tiyatrosu 1600
Odunyarıcızade 512, 742
Oflu Hacı Emin Efendi 195, 196
Oflu Hoca Mahmud Efendi 2045
Oflu Mehmed Emin Efendi 194
Oğlanlar Şeyhi 980, 1691, 1693, 1694
Oğlanlar Şeyhi İbrahim Efendi 1691, 1693, 1694
Oğlanlar Tekkesi 413, 938, 1107, 1156, 1687, 1688, 1689, 1690, 1691, 1692, 1693, 1694, 1696, 1698, 1700, 1701, 1702, 1704, 1747, 2035
Okçumusa 589
Okçuzâde Mehmed Efendi 386
Okmeydanı 132, 226, 293, 589, 978, 982, 983, 1003, 1275, 2124
Okuyucu Aziz Bey 1202
Oluklubayır Dergâhı 1754
Oluklubayır Tekkesi 711, 713, 810, 958, 1108
Onsekiz Sekbanlar Sokağı 1549
Operatör Cemil Paşa 90, 276, 1978, 2105
Ordu Şeyhi 1432, 1433, 1434, 1435, 1436
Ordu Tekkesi 791, 1015, 1408, 1431, 1438, 1707
Orfeon 223, 232, 667, 668, 2010
Orhan Gazi 549, 963, 984
Orhaniye Kışlası 567
Ortaçeşme 556, 1001, 2325
Ortaköy 335, 667, 1077, 1165, 1166, 1336, 1340, 1746, 1754, 2240
Ortaköy Câmi 1077, 1166
Ortaköy imamı Aziz Efendi 1077
Ortaköylü Musevî Karakaş Efendi 1557
Ortaköy Yalı Gazinosu 667
Oruç Baba 1864
Oruçbozan Sokağı 1486
Oskiyan Usta 1200
Osman Baba 964, 1552, 1553, 1554, 1556, 1557, 1561
Osman Cemal (Kaygılı) 141, 558, 572, 680, 1146, 1148, 1172, 1173, 1216
Osman Ergin 9, 418, 419, 442, 1588, 1976, 1977
Osman Hadi Bey b. Ahmed Rıza Bey 1787
Osman Hilmi Efendi 629, 1011, 1015, 1065, 1066, 1083, 1084, 1085, 1411, 1412, 1794, 1828, 1901, 2347
Osman Kemal Efendi 492
Osman Kemalî 197, 463, 1322
Osman Keşfî Efendi 1609, 1617
Osmanlı Gazetesi 2065
Osmanlı Memleketleri 40, 1140
Osmanlı Müellifleri 170, 339, 460, 845, 960, 980, 1002, 1326, 1406, 1430, 1562, 1801, 1826, 1865, 2139
Osman Metin 1258
Osman Nuri Peremeci 441
Osmanpazar 613
Osmanpazarlı Şeyh Efendi 1901
Osman Râif Efendi 644, 645, 649
Osman Salahaddin Dede 619
Osman Şems 129, 223, 253, 631, 654, 988, 1720, 1722, 1790, 2064, 2138, 2142, 2148, 2149, 2150, 2151
Osman Şevki (Uludağ) 141, 1079, 1350, 1583, 1589
Osman Zeki Bilgiç 1787
Otağ Tepe 294
Otakçıbaşı Sokağı 1244, 2098
Otakçılar 334, 340, 422, 434, 480, 639, 724, 749, 763, 772, 923, 949, 966, 970, 1003, 1180, 1244, 1283, 2098, 2160, 2281, 2285, 2337
Otakçılarlı Ahmed Efendi 1074
Otello Kâmil 79, 80, 81, 82, 83, 102, 1565, 1597
Otlukçu Yokuşu 531, 538, 540, 547, 550, 551, 563, 665, 781, 782, 791, 801, 810, 956, 958, 965, 979, 981, 996, 997, 1000, 2369
Oymakapı Mescidi 596

Ö

Ödemişli Mustafa Fehmi Efendi 269
Ödüklüzâde Hacı Lutfullah Vehbi Efendi 2185
Öksüzce Hatip Camii 1275
Öküz Mehmed Paşa 1011, 1098, 1099, 1961
Ömer Atıf Erdensin 512, 736
Ömer Aydın 92, 94, 1565, 1600, 1602
Ömer b. Abdülaziz 1268

Ömer Faik Kemterî Efendi 2288
Ömer Fuâdi 1443, 1444
Ömer Hayri Efendi 555
Ömer Hulûsî Efendi 525, 549, 550, 551, 828, 910, 1273
Ömer ibn-i Hasan 316, 317
Ömer Manisavî 1725
Ömer Nasûhî Efendi 462
Ömer Rıza Doğrul 1413
Ömer Sabri Bey 1099
Ömer Vasfi Efendi 431, 1231, 1328, 1525, 2023, 2024
Ömer Yâdî 556, 984
Ömer Zâfir 1472
Örücü Baba 988, 1788, 1791, 1793
Örümcek Dede 988, 2246, 2350, 2351
Örümcek Ehad Efendi 2246
Örümceksiz Dede 988, 2246, 2350
Özbek 549, 550, 638, 1012, 1122, 1130, 1132, 1133, 1176, 1315, 1758, 1915, 2167, 2170
Özbekler Kalenderhanesi 549, 1132
Özbekler Tekkesi 446, 549, 1132, 1133, 2167, 2170
Özbek Mehmed Efendi 2170
Özbek Süleyman Efendi Sokağı 1758, 1915
Özdemiroğlu Osman Paşa 589
Öz Türkçe Sözler 1712

P

Paçavracı 446, 528, 529, 1960
Palu 389
Pammakaristos Kilisesi 685
Pamuk Dede 1166
Pangaltı 666, 1113, 1348
Papasoğlu Mustafa Çelebi Darülhadisi 2078
Papaszade Ahmed Paşa Medresesi 536
Paris 40, 48, 143, 423, 826, 1140, 1579, 2201, 2208, 2214, 2231, 2237, 2250
Park Oteli 1113
Parmakkapı 589, 980, 1205, 1328
Parmaklı Mescit 980, 2164
Pastırmacı Yokuşu 742, 743, 745
Paşa Baba Tekkesi 737, 812, 814, 988, 1734, 1740, 1754
Paşabahçe 472, 999, 1207, 2241, 2300
Paşakapısı 294, 1937
Paşmakçı Ali Efendi 2101
Paşmakçı Tekkesi 1074
Paşmak-ı şerîf Tekkesi 299, 300, 303, 328, 1736, 1957, 2321
Pathe Freres Fabrikası 1559
Patrona Halil 423, 1526
Payzen Yusuf 1643, 1651, 1653, 1654, 1656, 1661, 1662, 1663, 1664
Payzen Yusuf Paşa Türbesi 1651
Pazar Hamamı 2212
Pazarköylü Hüseyin Hıfzı Bey 2117
Pazar Tekke 1851, 1854, 1855, 1857, 1859, 1860
Pazar Tekkesi 299, 413, 622, 623, 655, 679, 740, 974, 1177, 1178, 1709, 1747, 1750, 1811, 1851, 1863, 1864, 1869, 1870, 2037, 2156
Peder Mustafa Tevfik 1588
Pelin Sokağı 816
Pend-i Attâr 337, 339, 620, 636, 886, 896, 1027, 1927
Pendik 238, 1626
Pend-i Mahdûmân 612
Pend Şerhi Mâ-Hazar 634
Pepe Akif Efendi 1804
Pepe Hoca 1065, 1083, 1411
Pepe Nail Efendi 1846, 1847
Pepe Şevket 512, 733, 740, 2266
Perestû Kadın 2281, 2282, 2290, 2292
Perişan Baba Tekkesi 760
Perşembe Tekkesi 759, 781, 786, 1013, 1152, 1156, 1236, 1237, 1239, 1246, 1247, 1252, 1904, 1905, 1906, 1958, 2336
Pertev (Demirhan) 825
Pertevniyal Lisesi 111
Pertevniyal Vâlide Sultan 276, 1016, 1487, 1728
Pertev Paşa 133, 666, 896, 908, 909, 1096, 1404, 1405, 1478, 2123
Pertev Paşa Kütüphanesi 1404, 1405
Perveriş Hanım 1547
Perviz Efendi Medresesi 536
Peşte 91, 93, 1565, 1566, 1579
Peşte Konservatuvarı 1565
Peştence 1436
Petriçli Hacı Abdi Bey 1723

Peyami Safa 90, 101, 102, 126, 1602, 1928
Peyk Dede Tekkesi 333, 744, 1183, 1741, 1744, 2301
Peyk-i Nâcî 720
Peynirci Bodos 546
Pınarbaşı Kabristanı 2051
Pırpır Şükrü 214
Pierre Loti 652, 653, 654, 1166
Pîr Ahmed Efendi 332, 987, 989, 999, 1100
Pîr Ali Aksarayî 1616
Pir Ali Dede 1616
Pîr Baba Hasan 1315
Pirî Mehmed Paşa 871, 875, 990, 994, 1167, 1763, 1774, 1775, 1776, 1778, 1779, 1780, 1781, 1782
Pirinççi Sinan 7, 278, 279, 280, 281, 287, 383, 1247
Pîrî Reis 2071
Pirlepeli 2109
Pir Sultan Sokak 802
Pişekâr Asım Efendi 1599
Pişekâr Dursun Efendi 1598
Pişekâr Vasfi 1599
Piyale imamı Şeyh Cemal Efendi 351, 737, 1737, 1738, 1743
Piyale Paşa 332, 349, 438, 741, 915, 1003, 1737, 2040
Piyale şeyhi Cemal Efendi 1740, 2229
Plevne 694, 717, 824, 1126, 1237, 1469, 2173
Polis Arap Ali 2156
Polis müdürü Agâh Bey 1570, 1916
Posta-Telgraf Mektebi 964, 1740, 2222
Post nakibi 1095
Poyraz Sokağı 50, 479, 480, 481, 482
Prenses Zehra Hanımefendi 675
Prizrenli Şeyh Hüseyin Efendi 2256
Pulcu Kulübesi 435
Pulsuz Gazete 2090
Püfçü Mehmed Efendi 1570
Püf Hasan 94
Püro Tâhir 214
Püskülcü Hüsnü 1753

R

Raciye Salman 1903, 1905, 1906
Radoviç 389
Ragıp Paşa Kütüphanesi 278
Rahime Sultan Türbesi 2244
Rahmî 276
Rahmi Serin 408
Rahmi Yağız 61, 393
Raif Ağa Câmi 1351
Raif Ogan 483, 1276
Raif Yelkenci 133
Râik Efendi 119, 1708
Râkım Efendi Tekkesi 435
Ramazan Haşim Bey 1227
Ramazân-ı Mahfî 2296, 2299
Ramazâniyye 990, 1265, 1742, 1776, 1900, 2172, 2296
Ramazan Mahfî 781, 944, 964, 989, 991, 1900
Ramazanzadeler 54
Rami Başaran 1589
Rami Bey 22, 23, 24, 1113, 1943, 2117, 2265
Rami Efendi 23, 2266
Râmiz Baba 1258, 1263, 1264, 1265, 1266, 2195
Râmiz Dede 1053, 1264
Ramizli Kâni Bey 1368
Râşid Ali Kemterî 1588
Rauf Fehmî Efendi 756
Raûfî 296, 1464, 1737
Raûfiyye 1573, 1737
Rauf Yekta 66, 137, 217, 221, 232, 487, 1062, 1065, 1074, 1557, 1738
Râvîzâde Şeyh Muhammed er-Râvî 1818
Ravza-i Terakkî 428
Ravza-i Terakki Mektebi 388, 1298
Ravzatu'l-Ebrâr 1526
Ravzatu's-Safâ 1526
Rebabî Mustafa Bey 1202
Recaî Efendi 564, 1634
Recai Efendi Mektebi 1648, 1650
Recai Mehmed Efendi Sıbyan Mektebi 1650
Recaizâde Mahmud Ekrem 422
Receb Kalfa 1085
Recep Taşdur 1288, 1290
Redife Hanım 2248, 2249
Re'fet Efendi 252, 510, 511, 596, 597, 628, 630, 714, 715, 720, 722
Re'fet Efendi Tekkesi 510, 596
Re'fet Paşa 346, 2106
Refet Paşa 2214

Refî'â Abdurrahman Efendi 1844
Refiâ Cemal Efendi 1844
Refii Cevad Ulunay 94, 126, 141, 160, 484, 485, 490, 545, 607, 671, 672, 1330, 1997, 2055
Refî'-i Kâlâyî 1868
Refik Ahmed 55, 138, 1589
Refik Halit 15
Refik Tolga 2499
Rehâvîzâde Seyyid Ahmed Nesîb 277
Rehber-i Tahsîl-i Musiki Mektebi 1151
Rehber-i Tekâyâ 2139
Reis Ahmed 1756
Reis Hakkı 477, 1479
Reis Hilmi 351, 664, 736, 797, 798, 923, 1173, 1737, 1743, 1744, 1745, 1747, 1749, 1751, 1752, 1756, 1757, 1874, 1875, 1876, 1877, 1974, 2005, 2060, 2159
Reis İhsan Efendi 2060
Reis Kemal 58, 59, 391, 757, 1755
Reis Tevfik Efendi 1782
Reisületıbba Ömer Efendi 179, 1267, 1763, 1769
reisü'l-habbâzîn 1032
Reisü'l-hattâtîn Hoca Kâmil 1934
Reisü'l-kurrâ Abdullah Efendi 729
Reisü'l-kurrâ Cemal Efendi 214, 351
Reisü'l-kurrâ Erzurumi el-Hâc Hüseyin Efendi Efendi 728
Reisü'l-kurrâ Esîrîzâde Hafız İsmail Hakkı Efendi 728
Reisü'l-kurrâ Feyzullah Efendi 1158
Reisü'l-kurrâ Hacı Abdürrezzak Efendi 730
Reisü'l-kurrâ Hacı Feyzullâh Efendi 553
Reisü'l-kurrâ Hafız Ahmed Efendi 729
Reisü'l-kurrâ Hafız Bekir Hâzım 729
Reisü'l-kurrâ Hafız Hattat Hacı Mehmed Hilmi Efendi 730
Reisü'l-kurrâ Hafız İbrahim Efendi 1081
Reisü'l-kurrâ Seyyid Avnullah Efendi 728
Reisü'l-kurrâ Şeyh Cemaleddin Efendi 1367
Reisülkurrâ Şeyh Hafız Cemal Efendi 1365, 1366
Reisü'l-kurrâ Şeyh Hafız İzzet Efendi 2308
Reisü'l-kurrâ Şeyh Seyyid Hafız Mehmed Galip Efendi 2259
Reisü'l-kurrâ Varnalı Hoca Hafız Hacı Abdullah Zekâî Efendi 728
Reisü'l-kurrâ Yusuf Efendi 729
Reisülküttap Dal Mehmed Efendi 1232
Reisülküttap Küçük Çelebi Mehmed Efendi 1767, 1773
Reisülküttap Mahmud Raif Efendi 528
Remlî Baba 733, 989, 1832, 1840, 1946, 2372
Remlî Baba Tekkesi 1832, 1840, 1946, 2372
Remlî Dergâh-ı şerîfi 349, 1835
Remlî şeyhi Hafız Hüseyin Hâlis 2007
Remlî Tekkesi 445, 790, 798, 939, 1153, 1464, 1748, 1832, 1833, 1900, 1901, 2025, 2087, 2339, 2341, 2354
Remzi Kaptan 1152
Rençber Süleyman Ağa 1160
Resimli Gazete 629, 749, 1385, 1499
Ressam Ahmed Hamdi Bey 1294
Ressam Baha Bey 818, 1570
Reşadiye Oteli 200
Reşat Beyatlı 103, 104, 1576, 1649, 2248, 2250
Reşat Ekrem Koçu 103, 227, 306, 476, 479, 825, 1557, 1576, 2291
Reşehât 1313, 1825
Reşid Akif Paşa Konağı 1743
Reşîd Efendi 548, 791, 982, 1400, 2181, 2291
Reşîd kadısı Mustafa Efendi 564, 566
Reşit Akif Bey 1337, 1338, 1339
Revani Çelebi 192, 960, 990, 1647, 1651, 1652, 1653, 1654, 1655, 1656, 1659, 1661, 1662, 1663, 1664
Reyâhîn 716
Rezzâkıyye 797, 957, 1000, 1456, 1903, 1945, 1957, 1965, 1971, 1972
Rıdvan Bey 529

Rıdvan Kalfa 2178
Rıfkı İnce 90, 1586, 1598
Rıfkı Melûl (Meriç) 41, 52, 106, 109, 110, 113, 114, 115, 119, 123, 168, 290, 1141, 1585, 2245
Rızaeddin Efendi 454, 658, 773, 1122, 1177, 1737, 1752, 1753, 1771, 1925, 1960, 1962, 2222
Rıza Tevfik 39, 129, 142, 1140, 1163, 1164, 2094, 2099, 2122
Rifâ'î 21, 31, 38, 43, 81, 269, 327, 334, 335, 340, 346, 351, 371, 384, 385, 407, 431, 448, 449, 484, 561, 583, 585, 586, 587, 588, 695, 703, 723, 741, 744, 757, 759, 760, 763, 788, 789, 791, 792, 793, 794, 796, 802, 803, 806, 808, 810, 812, 813, 814, 918, 919, 920, 922, 1013, 1054, 1060, 1075, 1106, 1137, 1143, 1156, 1160, 1165, 1172, 1176, 1192, 1193, 1200, 1201, 1204, 1208, 1209, 1210, 1211, 1213, 1214, 1216, 1233, 1234, 1246, 1256, 1261, 1262, 1263, 1323, 1363, 1367, 1368, 1370, 1371, 1402, 1403, 1410, 1422, 1462, 1465, 1466, 1468, 1478, 1493, 1553, 1569, 1571, 1573, 1575, 1576, 1618, 1619, 1620, 1673, 1685, 1735, 1744, 1745, 1751, 1753, 1755, 1756, 1811, 1813, 1818, 1820, 1828, 1831, 1842, 1874, 1875, 1876, 1877, 1878, 1879, 1882, 1883, 1884, 1885, 1891, 1893, 1894, 1895, 1896, 1900, 1916, 1940, 1941, 1942, 1982, 1987, 2039, 2041, 2042, 2044, 2050, 2058, 2128, 2129, 2130, 2152, 2157, 2159, 2211, 2212, 2213, 2214, 2216, 2217, 2226, 2247, 2248, 2250, 2251, 2253, 2254, 2255, 2256, 2261, 2326, 2327, 2328, 2339, 2341, 2345, 2346, 2347, 2372
Rifâ'î Seyyid Ahmed 703
Rifâ'iyye 15, 20, 41, 42, 44, 58, 71, 82, 108, 200, 307, 349, 350, 389, 390, 391, 483, 484, 528, 539, 561, 587, 631, 657, 695, 738, 741, 744, 759, 762, 763, 789, 791, 792, 797, 802, 803, 804, 807, 809, 810, 811, 812, 814, 901, 910, 917, 920, 922, 938, 939, 1013, 1112, 1121, 1133, 1140, 1141, 1142, 1143, 1174, 1178, 1187, 1193, 1194, 1199, 1200, 1201, 1208, 1210, 1232, 1233, 1247, 1261, 1298, 1363, 1367, 1368, 1369, 1370, 1394, 1402, 1403, 1409, 1410, 1422, 1430, 1440, 1466, 1467, 1478, 1559, 1569, 1570, 1573, 1615, 1618, 1619, 1620, 1684, 1685, 1686, 1709, 1728, 1753, 1787, 1811, 1815, 1817, 1818, 1819, 1820, 1821, 1824, 1827, 1872, 1876, 1877, 1878, 1881, 1882, 1883, 1884, 1894, 1898, 1899, 1900, 1938, 1941, 1943, 1947, 1950, 1979, 1980, 1983, 2037, 2041, 2045, 2052, 2058, 2060, 2101, 2122, 2123, 2130, 2152, 2153, 2156, 2159, 2160, 2171, 2216, 2251, 2253, 2254, 2261, 2273, 2279, 2280, 2292, 2324, 2325, 2326, 2327, 2328, 2336, 2339, 2340, 2347, 2348, 2365, 2372
Rifat Şinasi Okur 2008
Risâle Fî Beyâni Ahvâli Cemâati Sûfiyye 2047
Risâle-i Hasâis-nâme 2028
Risâle-i Kesb ü Tevekkül 2028
Risâle-i Kudsiyye 610, 611, 612
Risâle-i Kuşeyrî 409
Risâle-i Muhtasar 2028
Risâle-i Nûr 1244
Risâle-i Sipehsâlâr Tercümesi 629
Risâle-i Sultânân 2029
Risâle-i Şevkiyye 2025
Risâle-i Şükriyye 2139
Risâle-i Tasliye 1712
Risâle-i Yâdigâr-ı İhvân 2028
Risâletü'l-Küre 651
Riyaziyeci Edhem 672
Rizeli Molla Ruşen 1817
Rodos 411, 640, 1631
Roma 102, 1601, 2214
Romanya 80, 274, 827, 1153, 1249, 1833, 1960
Romanya İmamı 1249
Roosevelt 22, 1113

Rozali Hanım 1600
Rönesans 1228, 1229
Rûh-ı Kur'ân'dan Bir Sahîfe-i Nûr 629
Ruhî Beybaba 179, 1266, 1267
Ruhiye Hanım 1789
Rukiye Hatun 1871
Rumelihisarı 16, 18, 19, 113, 121, 145, 293, 294, 436, 567, 737, 738, 814, 896, 939, 959, 962, 974, 980, 986, 993, 1089, 1163, 1166, 1174, 1254, 1258, 1261, 1623, 1737, 1739, 1974, 2065, 2120, 2163, 2165
Rumelihisarı Mezarlığı 2120
Rumelili Mustafa Efendi 1946
Rûm harâcı 291
Rûmiyye 293, 789, 1952
Rusçuk 61, 393, 412, 990, 2049
Rusya 45, 46, 1815, 1986
Ruşen Ferit 1566
Rûznâme-i Vefâ 1636
Rüstem Çelebi Mektebi 1873
Rüstem Paşa 410, 420, 422, 1024, 1639, 1872
Rüstem Paşa Mektebi 1872

S

Saatçi Ahmed Efendi 740, 1945
Saatçi Hacı Hasan Rıza Efendi 2023, 2035
Saatçi Hafız Ahmed Naili Efendi 1946
Saatçi Hafız Efendi 1945
Saatçi Hafız'ın Tekkesi 1116, 1801, 1945
Saatçi Hüsnü Baba 270, 271
Saatçi Şeyh 1945, 2367
Saatçi Tekkesi 1945, 2023, 2365
Sabahaddin Volkan 659, 661
Sabire Hanım 1208, 1303, 1304, 1305
Sabire Hatun 990, 1303
Sabire Sultan 990, 1014, 1303, 1304, 1305, 1368, 1736
Sabunhane Tiyatrosu 1598
Sabûrî Efendi 1051
Saçaklı İbrahim Efendi 1874
Saçaklı Şeyh 990, 1729
Saçlı Abdülkâdir Efendi Tekkesi 1015, 1402, 1403
Saçlı Efendi Tekkesi 583
Saçlı Emir Zaviyesi 2139
Saçlı Süleyman Efendi 789, 2342
Saçlı Şeyh 445, 583, 832, 990, 1776, 1777, 1952, 2341, 2343
Sadâ-yı Millet 2247
Sadeddin-i Cibâvî 304, 956, 1131, 1996, 2003, 2079, 2082, 2083
Sadeddin Kaynak 35, 136, 137, 139, 216, 217, 223, 224, 225, 226, 235, 281, 341, 349, 383, 462, 625, 738, 902, 1029, 1075, 1178, 1179, 1638, 1640, 1966
Sadeddin Nüzhet 59, 116, 118, 120, 136, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 160, 271, 351, 392, 668, 774, 775, 803, 962, 999, 1242, 1261, 1273, 1825, 2079, 2095, 2096, 2244
Sadeddin Paşa 2089
Sadeddin Rifâ'î 2250
Sadık Fidancı 408
Sadık Vicdanî 804, 1443, 1902
Sa'dî 57, 136, 150, 168, 174, 304, 346, 351, 510, 512, 522, 558, 560, 562, 581, 618, 628, 692, 694, 757, 932, 933, 934, 936, 1175, 1233, 1283, 1365, 1370, 1371, 1422, 1438, 1600, 1736, 1743, 1748, 1756, 1781, 1783, 1784, 1799, 1801, 1802, 1803, 1804, 1806, 1808, 1809, 1810, 1834, 1866, 1874, 1986, 1990, 1991, 1992, 1993, 1996, 1997, 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2078, 2079, 2081, 2084, 2085, 2086, 2087, 2088, 2090, 2092, 2198, 2297, 2349, 2365
Sadi Hoşses 349, 1075, 1076
Sadi Işılay 667
Sa'diyye 59, 136, 148, 167, 215, 292, 302, 304, 385, 392, 445, 558, 631, 763, 810, 876, 910, 1054, 1078, 1116, 1131, 1166, 1167, 1262, 1282, 1438, 1439, 1573, 1733, 1737, 1744, 1745, 1746, 1748, 1753, 1783, 1784, 1785, 1787, 1800, 1801, 1802, 1803, 1804, 1805, 1808, 1832, 1834, 1841, 1846, 1864, 1904, 1905, 1946, 1947, 1989, 1990, 1991, 1992, 1993, 1996, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2008, 2026, 2060, 2078, 2079, 2084, 2085, 2086, 2088, 2089,

2092, 2100, 2101, 2198, 2227, 2258, 2319, 2320, 2341, 2347, 2348, 2349, 2365, 2372
Sadrazam Âlî Paşa 450, 638, 2257
Sadrazam Bayram Paşa 279, 281
Sadrazam Ferhat Paşa 2296, 2297
Sadrazam Ferid Paşa 2089
Sadrazam İbrahim Paşa 394
Sadrazam Mehmed Said Paşa 2133
Sadrazam Mere Hüseyin Paşa 304
Sadrazam Muhsinzâde Mehmed Paşa 1421
Sadrazam Mustafa Paşa 2175
Sadrazam Rüstem Paşa 420, 1024, 1639
Sadrazam Said Paşa 569, 1056
Sadreddin Aka 818
Sadreddin Efendi 671, 1242
Sadri Sema 111
Sadrüşşerîa 556
Sadullah Çavuş 482, 2305
Sadullah Çavuş Mescidi 482, 2305
Safahât 680, 1150, 1382, 1383, 2298
Safa Yordamoğlu 1590
Saffet Şarlı 670, 673, 679
Sâfî Baba 21, 654, 658, 756, 1117, 1122, 1202, 1739, 2126
Sâfî Baba mersiyesi 1117
Safi Çelebi 92, 1565, 1566
Safiye Ayla 660
Safranbolulu Şeyh İsmal Necati Efendi 2111
Saftanbolulu Bozacızâde Hacı Mehmed Efendi 2110
Safvetî Paşa 609, 640, 1015, 1401, 1402, 2059, 2108, 2112, 2113, 2114
Safvetî Paşa Tekkesi 1015, 1401, 2059, 2108, 2112, 2114
Safvet Paşa 547, 638, 1434
Sağlık Yurdu 208
Sahaflar Çarşısı 61, 133, 393, 1476, 2042
Sahaf Nuri Efendi 2042, 2043
Sahib Molla 1779
Sâhir Opereti 93, 94, 1564, 1566
Sahn-ı Semân 194, 518, 530, 536, 827, 841, 1524
Sahrayıcedit 554, 910
Said Aşkî Efendi 744, 1741, 1744, 2301, 2302, 2304
Said Burhan 1602
Said Çavuş 510, 587, 588, 802, 806, 810, 982, 990, 1127, 1619, 1743, 2340, 2342
Said Çavuş Tekkesi 467, 510, 587, 802, 806, 810, 1196, 1619, 1743, 2342
Saîde Hanım 597
Said Halim Paşa 677, 679
Said Nursî 197, 267
Said Paşa 214, 215, 569, 623, 830, 991, 1056, 1080, 1478, 1709, 1749, 1755, 2133
Said Paşa İmamı 214, 215, 991, 1749, 1755
Saim Sarıgül 1258
Sait Halim Paşa 675
Sait Nuh 605
Saka Baba 60, 392, 944, 945, 991, 1021
Sakabaşı Abdurrahman Paşa 1021
Sakalar Çeşmesi 2161, 2163
Sakallı Cemil 1551
Sakallı Mazhar Bey 1601
Sakallıoğulları 2176
Saka Salahaddin 2310
Sakızağacı Zaviyesi 1167
Sakızlı Mehmed Nâdir Efendi 2237
Sakız valisi Osman Paşa 1422
Salâhaddin Cemali 1755
Salâhaddin Güngör 1588
Salâhaddin-i Eyyûbî 1585
Salâhaddin Molla Bey 1601
Salahaddin Pınar 668, 1563
Salâhaddin Yiğitoğlu 1209
Salahattin Ece 417, 478
Salâh Cehdî 94
Salât-ı Kemâliyye 307, 449, 657, 807, 812, 918, 984, 988, 1121, 1192, 1193, 1753, 1885, 1942, 2037, 2041, 2050, 2123
Salı Tekkesi 295, 1433, 1786, 2190
Salih Afif 636
Saliha Hatun Mektebi 390, 428
Saliha Kadın 1429
Salih Efendi b. Niyazi 2123
Sâlih-i Salâhî 2208
Salihli 1401, 2191

Salih Lutfi Efendi 1265, 1791, 1869
Salih Niyazi Baba 145, 172, 176, 542, 1259
Salih Niyazî Nihanî 171
Salih Paşa Mahallesi 759
Salih Râmiz Coşkun Eren 1264
Salih Sahvî 688, 990
Salih Saim (Unar) 63, 65, 69, 116, 236, 238, 1014, 1329, 1330, 1331, 1335, 1336, 1341, 1342, 1343, 1344, 1345, 1346, 1347, 1350, 1351, 1352, 1354, 1356, 1357, 1358
Salih Zeki 557, 2338
Sallabaş Aksaraylı Âmâ Hasan Efendi 2125
Sallabaş Ali Bey 349, 1180
Salma Tomruk 515, 731
Samanîzâde 510, 525, 549, 550, 551
Samanîzade Kalender Tekkesi 25
Samanîzade Medresesi 536
Samanîzâde Ömer Hulûsi 525, 550
Samanlı 412
Samanpazarı 1028
Samarra 1257
Samatya 190, 294, 348, 415, 589, 747, 964, 969, 985, 989, 992, 1153, 1165, 1673, 1734, 1753, 1754, 1887, 1902, 1985, 1994, 1997, 2056, 2068, 2087, 2171, 2193, 2198, 2218, 2219, 2220, 2222, 2223, 2370
Samatyalı Arap Salih 2166
Samatyalı Öğretmen İsmail Hakkı Bey 2218
Sami Efendi 203, 204, 364, 408, 431, 434, 491, 571, 609, 612, 679, 745, 749, 1049, 1246, 1405, 1553, 1755, 1935, 2369, 2371
Sami Evranosoğlu 274
Samih Rifat 152, 222, 253, 658, 1122, 1706
Sami Kesim 344
Sami Paşa 224, 1035, 1151, 1152, 1236, 1237, 1242, 1243, 1244, 1251, 1695, 2045
Sami Paşa Sokağı 1035
Samsun 51, 569, 1339, 1700, 1727, 1729, 2050, 2216, 2274
Sanâyi'-i Nefise Mektebi 808, 1393, 1935, 1936, 1937
Sancakdar Dellâlbaşı el-Hâc Osman Ağa 1300
Sancakdar Hayreddin Baba Tekkesi 1746, 2004, 2006, 2007, 2008
Sancakdar Hayreddin Efendi 2008
Sancakdar Hayreddin Tekkesi 2007
Sancakdar şeyhi Rifat Efendi 1743, 1744, 1876
Sancakdar Tekkesi 351, 973, 1748, 1754, 1947, 1980
Sancakdar Türbesi 2124
sancak nakibi 1096, 1097
Sancaktar Baba 294, 1484, 1953, 2153
Sancaktar Tekkesi 2004, 2011, 2152, 2153, 2154
Sandalcı İbrahim 1255
Sandıkçı Tekkesi 58, 125, 350, 391, 1440, 1735
Sandıklı 29, 551, 1797
Sandıklılı Hasan Hamdi Efendi 27
Sapanca 412, 1356, 1357
Saraç Ahmed Ağa 214
Saraç Ahmed Efendi 1943
Saraç Doğan Câmi 1822
Saraçhane Camii 1522
Saraçhane Çarşısı 1417, 1419, 1521
Saraç İshak Camii 2036, 2048
Saraç İshak Mahallesi 347, 964, 2036, 2039, 2040, 2041, 2050
Saraç İshak Sokağı 2048
Saraç İshak şeyhi Vahdî Efendi 2120
Saraç İshak Tekkesi 2041, 2042, 2044, 2048, 2050, 2123
Saraçoğlu Medresesi 1792
Saraç Osman Efendi 798, 1735, 1753, 2132
Saraç Süleyman Efendi 744
Saraç Süleyman Sıdkı Efendi 806
Saraç Şevket Efendi 813, 1133
Sara Mannik Hanım 1601
Sarayağası Caddesi 479, 687
Saray Ağası Çeşmesi 8, 404
Saraycıklı Hafız Hasan Mahvi Efendi 1246
Saraylı Ahsen Hanım 2125

Saraylı Sultan 18, 992
Saraymeydanı 736
Sâre Hanım bint Hûrşîd Bey 2251
Sarhoş Kadri Efendi 1090
Sarhoş Şevki Bey 679
Sarhoş Şeyh Kadri Efendi 1087
Sarı Abdullah Efendi 17, 978, 992, 1641, 1813, 2151
Sarı Ali 214, 980, 1151
Sarı Baba 980, 992, 1645
Sarı Beyazıt Caddesi 1519, 1645
Sarıer Hüsnü Efendi 2101, 2215
Sarıgüzel 195, 207, 268, 269, 964, 966, 992, 995, 1015, 1049, 1211, 1233, 1301, 1303, 1305, 1306, 1312, 1317, 1328, 1359, 1361, 1366, 1369, 1372, 1373, 1374, 1380, 1749, 1819
Sarıgüzelli Fevzi Bey 428
Sarıgüzel Tekkesi 1015, 1372
Sarı Hafız 1406, 1967
Sarıkadı Mescidi 2280
Sarı Kızın Aşkı 2067
Sarı Nasuh Mahallesi 1372, 1373
Sarıyer 207, 208, 209, 211, 300, 328, 387, 424, 980, 992, 998, 1383, 1590, 2120, 2321
Sarıyer Mezarlığı 209
Sarmaşık Mektebi 1053
Sarmaşık Tekkesi 276, 1010, 1051, 1052, 1053, 1264
Savaklar Tekkesi 856, 867, 882, 1734, 1747
Sayyâdî 757, 1210, 1466, 1468, 1813, 1818
Sayyâdiyye 763, 1208, 1210, 1402, 1403, 1466, 1467, 1684, 1814, 1818, 1820, 2212, 2324
Sayyâdîzâde 1403, 1466, 1467, 1818
Sâz-ı İrfân 1636
Sâzkâr Kalfa 2279, 2281, 2282, 2289, 2291, 2293, 2294
Sebilci Hüseyin 658, 1122
Sebilci Mehmed Mesud Sürurî Efendi 2024, 2025, 2026
Sebsebiyye 809, 982
Sebzevatçı Derviş Ahmed Efendi 1808
Seciye Tedkiki 1883
Sedat Hakkı Eldem 1361
Sedefçiler Camii 438
Sefer Mehmed 681, 682, 1591
Sefînetü'l-Ebrâr 163, 622, 2139
Sefînetü'l-Vüzerâ 1770
Sekbanbaşı Ali Bey 9, 465, 467, 470, 472, 473
Sekbanbaşı Çeşmesi 472
Sekbanbaşı Hızıroğlu Hamza 1538
Sekbanbaşı İbrahim Ağa Sokağı 1656
Sekbanbaşı Kara Ali Bey 466, 470, 471, 1041
Sekbanbaşı Mescidi 1651, 1719
Sekbanbaşı Yakup Ağa Zaviyesi 1703
Sekban Kara Ali Bey 465
Sekbanlar Tekkesi 470
Selâhaddin Bey 558, 559, 793, 1263, 1491, 2275
Selahaddin Gürer 351
Selahattin Bozkurt 463
Selâmî Tekkesi 351, 1077, 1174, 1202, 1735, 1741, 1984, 2119, 2178
Selâm-nâme-i Makbûlü'l-Hazarâtü'l-Kudsiyye 2028
Selâmü'l-İcâzet 2028
Selanik 195, 202, 293, 395, 484, 543, 609, 667, 749, 793, 886, 1210, 1258, 1265, 1274, 1501, 1598, 1791, 1851, 1866, 1869, 2010, 2101, 2176, 2194, 2195, 2249, 2250
Selanik Gazinosu 484, 667
Selanikli Ahmed 484, 667
Selçuk Hatun Mescidi 303, 1726
Selim Ağa Kütüphanesi 110, 117, 119, 1015, 1416
Selim Baba Türbesi 1570
Selimiye Kütüphanesi 1404, 2123
Selimiye Tekkesi 631, 885, 907, 908, 909, 915, 1015, 1096, 1404, 1408, 1617, 2058, 2103, 2366
Selim Nüzhet 1578, 1583, 1588, 1589, 1590
Selimpaşa Yokuşu 1298
Selim Paşa Yokuşu 1532, 1533
Selim Zâfir Bey 1471
Selman Dede 1155, 2191, 2193, 2194
Selmân-ı Fârisî 1130
Selman-ı Fârisî Efendi 1952
Semavi Eyice 273, 801, 937, 1531, 1667, 1763

Semerci İbrahim Efendi 860, 861, 978, 1949
Semiz Ali Paşa 440, 441, 768, 769
Sena Bey 99
Seniyye Hanım 1446
Sepetçi Ali Rıza 1573, 1598, 1950
Sepetçiler Hanı 190
Sepetçi Rıza 1586, 1597
Serâb-ı Ömrüm 2122
Serasker Ali Sâib Paşa 2231
Serasker Hüsrev Mehmed Paşa 521
Serasker Namık Paşa 1723
Serbendîzâdeler 284
Serçe Mehmed 402, 403, 1568, 1592
Serencebey 1136, 1465, 1467
Serezli Ahmed Efendi 203, 728
Serezli Hoca 443
Serezli Kız Mustafa Efendi 1644
Serezli Nuri 134
Sergios ve Bakhos Kilisesi 2175
Sergüzeştnâme 2182, 2300
Sergüzeştnâme-i Zihnî 2182
Sermet Muhtar Alus 491, 1561
Sermüezzin Rifat Bey 1558
Serope Benliyan 88, 428
Sertarik Ahmed Rifat Efendi 1048, 1049
Sertarîk Şeyh Ahmed Muhterem Efendi 784
Sertarik Tekkesi 1707
Sertarîkzâde Abdullah Efendi 295
Sertarîkzâde Halifesi Nizamî Tekkesi 1043
Sertarîkzâde Mehmed Emin Efendi 274, 295, 993, 1047, 1723, 2078
Sertarîkzâde Tekkesi 295, 299, 737, 747, 784, 954, 1049, 1618, 1706, 1709
Sertürbedar Ahmed 1428
Server Beybaba 15, 993
Server Emin Üstünbaş 17
Server Hilmi 1210, 1211
Server İskit 143
Servet-i Fünûn 124, 125, 160, 413, 623, 827, 1297, 1499
Servili Baba 862, 993, 2178, 2179
Seryaver Ferik Hafiye Ahmed Paşa 1862
Seryozlu Bali Çelebi 1584
Settâriyye 16, 799, 1262, 1263, 1899, 1943, 2265
Settâriyye Tekkesi 16, 1943
Sevâtı 715
Seydi Ali Efendi 1326
Seydi Molla Mustafa 1446
Seydişehir 1792
seyezcibaşı 1470
Seyfîzâde Vahvahek Ahmed Efendi 523, 531
Seyfullah Halvetî 993, 2315
Seyfullah Hamidî Efendi 523
Seyranî 221, 222, 572
Seyr ü Sülûkun İzah, Tarif ve Tatbiki 1955
Seyyah Derviş 2159
Seyyahlar Tekkesi 2156
Seyyar Baba 1257
Seyyid Abdulgafur 201
Seyyid Abdullah Dedeefendi 2239
Seyyid Abdullah Nesîb 365
Seyyid Abdurrahim 201, 1239, 2347
Seyyid Abdurrahman 201, 1218, 1227, 1241, 1989, 1990
Seyyid Abdülaziz 201, 202
Seyyid Abdülbaki Hâşim Efendi 396
Seyyid Abdülhakim Efendi 485, 486
Seyyid Abdülhâlık Efendi 581, 772
Seyyid Abdülkerim Ahmed Cevrî 2317
Seyyid Abdürrezzak Efendi 622, 623, 1927
Seyyid Abdürrezzak el-Hamevî 1821
Seyyid Abdüşşekûr Efendi 2317
Seyyid Abdüşşekûr Pîrî 2317
Seyyid Ahmed Abdülvehhâb Efendi 1605
Seyyid Ahmed Ali Murtaza Efendi 2317
Seyyid Ahmed er-Rifâ'î 791, 1820, 1883, 1891, 2339
Seyyid Ahmed Hâşim 586, 2208
Seyyid Ahmed Şakir Efendi 2119
Seyyid Ahmed Şerif Efendi 1992
Seyyid Ali Çeşmesi 327, 328
Seyyid Baba Tekkesi 612, 614, 1953, 1956

Seyyid Cafer Bey 1199
Seyyid Cafer-i Buharî 201
Seyyide Ayşe Sıddîka Hatun 772
Seyyid Efendi Tekkesi 42, 82, 340, 739, 763, 1142
Seyyid Efendizâde Şerif Efendi 1619
Seyyid el-Hâc Ali Rıza Hayreddin 1710
Seyyid Feyzullah Efendi 825, 1397, 1405
Seyyid Hacı Mehmed Sırrı Efendi 1846
Seyyid Hafız Mehmed Râşid ez-Zekî Efendi 1710
Seyyid Halil Ağa 396, 981
Seyyid Halil Nizameddin 1046, 1047
Seyyid Hasan Bey 1447
Seyyid Hasan-ı Hâşimî 2208
Seyyid Hasan Kerameddin Efendi 1871
Seyyid Hasan Rıza 172
Seyyid Hayri Bey 596
Seyyid Hüseyin Hilmi Aşkî 796, 1875
Seyyid Hüsnü Efendi 1816
Seyyid İsmail Aşkî Efendi 425, 1043, 1048
Seyyid Mahmud Efendi 396, 942, 1228, 1873
Seyyid Mehmed Cafer Hayrullah Efendi 1244
Seyyid Mehmed Dede 1369, 2119
Seyyid Mehmed Ebü'l-Hüdâ Efendi 1403
Seyyid Mehmed Efendi b. Halil 2011
Seyyid Mehmed Emin Ağa 1773, 1871
Seyyid Mehmed Emin Efendi 396, 1482, 1660, 1722, 1846, 2357
Seyyid Mehmed Hâşim 567, 581, 769
Seyyid Mehmed Kadri b. Hüseyin Efendi 729
Seyyid Mehmed Muarrif 277
Seyyid Mehmed Muhterem Efendi 1408, 1437
Seyyid Mehmed Nureddin Efendi 2119, 2146, 2198
Seyyid Mehmed Râşid Efendi 369, 396, 648, 1705
Seyyid Mehmed Reşîd Efendi 791
Seyyid Mehmed Salih 586, 1004, 2342, 2343
Seyyid Mustafa Can 17
Seyyid Mustafa Haşim 115
Seyyid Mustafa Tevfik Efendi 1588
Seyyid Mustafa Vehbi 562
Seyyid Nizam 18, 129, 626, 649, 657, 987, 999, 1047, 1121, 1123, 1199, 1307, 1748, 1750, 1855, 1862, 1901, 1975, 1976, 2173, 2280, 2315, 2317, 2318, 2322
Seyyid Nizamoğlu 973, 993, 2315
Seyyid Nizam Tekkesi 1123, 1199, 1748, 1862, 2173, 2315, 2318
Seyyid Nizam Türbesi 999, 2280, 2317
Seyyid Nizamzâde Seyyid Seyfullah 1688
Seyyid Nizâmzâde Seyyid Seyfullah 1865
Seyyid Osman Ataullah Efendi 327, 328
Seyyid Rumî Abdullah Ağa 453
Seyyid Seyfullah 300, 938, 977, 993, 994, 1199, 1688, 1862, 1865, 1866, 2244, 2314, 2315, 2316, 2317, 2318, 2319
Seyyid Seyfullah Kasım Efendi 993, 2315
Seyyid Seyfullah Tekkesi 300, 1199, 1862, 2314, 2315, 2318
Seyyid Süleyman Tevfik Beybaba 39, 1139
Seyyid Usul Tekkesi 2081
Seyyid Velâyet Tekkesi 289, 884, 1055, 1166, 1748
Seyyid Yahya Efendi 651, 1972
Seyyid Yakup Han 2177
Seyyid Zeynelabidin Efendi Tekkesi 327
Seyyid Zeynelabidin Tekkesi 8, 299, 327
Sezai Bey Tekkesi 1167
Sezâî Efendi 1823
Sezaî Gülşenî 1903
Sezâiyye 1915
Sıra Odalar Camii 1291
Sıraselviler 763
Sıraserviler şeyhi 741
Sırmakeşbaşı el-Hâc Mustafa Ağa 696
Sırmakeşbaşızâde 696

Sırr-ı Ehadiyye 2146
Sırrî Abdülbâkî Dede 69
Sicill-i Osmânî 170, 376, 425, 552, 962, 969, 972, 979, 981, 985, 1035, 1150, 1406, 1438, 1448, 1474, 1524, 1622, 1672, 1767, 1775, 2041, 2101, 2139, 2145, 2146, 2173
Sihâm-ı İlhâm 1909
Sikkezenbaşı Hacı Mehmed Haşim Efendi 430, 436, 437
Silâhdar Mehmed Ağa 1448
Silistreli Hafız İsmail Efendi 1113, 1114
Silivri 438, 752, 1054, 1056, 1117
Silivrikapı 18, 300, 381, 423, 444, 589, 623, 626, 649, 727, 797, 843, 938, 968, 972, 975, 977, 983, 985, 987, 992, 993, 999, 1002, 1035, 1107, 1114, 1115, 1116, 1166, 1199, 1276, 1472, 1480, 1605, 1733, 1745, 1753, 1757, 1778, 1804, 1842, 1876, 1901, 1905, 1915, 1943, 1975, 1976, 2042, 2100, 2101, 2109, 2189, 2195, 2198, 2266, 2268, 2270, 2272, 2277, 2279, 2280, 2283, 2284, 2290, 2291, 2292, 2294, 2308, 2312, 2314, 2315, 2316, 2317, 2319, 2322, 2324, 2325, 2338, 2363
Silivrikapılı Yeşilli Ahmed 2156
Simkeşhane 567, 812, 988
Sinan Ağa Mahallesi 781
Sinânâniyye 1199
Sinan b. Abdullah el-Atîk 287, 288
Sinaneddin Çelebi 769, 1825
Sinân-ı Atîk 122, 287, 823, 985, 1525, 1634
Sinan-ı Erdebilî 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077
Sinânî Tekkesi 1265
Sinâniyye 413, 622, 657, 789, 790, 938, 963, 965, 974, 1002, 1053, 1121, 1258, 1264, 1545, 1851, 1855, 1863, 1867, 1869, 1870, 1873, 1915, 2186, 2315, 2354
Sinan Paşa Câmii 120
Sinan Paşa Mahallesi 648, 997
Sinan Paşa Sebili 190
Sinanüddin Yusuf Ağa Zaviyesi 289
Sinek Halil Sabri Efendi 1307
Sineklibakkal 1716, 1797
Sineperver Vâlide Sultan Çeşmesi 1013, 1204, 1205
Sinnî Halil Efendi 293, 740, 992, 994, 1822, 1952
Sinnî Halil Efendi Tekkesi 293, 1822, 1952
Sinnî Halil Sabri Efendi 1307
Sinnî Halil Tekkesi 445
Sinop 141, 483, 1354, 1605, 2211, 2212, 2215, 2216
Sinop Hapishanesi 2215
Sirâciyye 1016, 1136, 1465, 1466
Sirâciyye Tekkesi 1016, 1136, 1465, 1466
Sirkeci Baba Tekkesi 1570
Sirkecibaşı Mescidi 726
Sirkeci İsmail Efendi Tekkesi 816
Siroz 1242
Sirozlu Müderris Hüseyin Efendi 370
Sirozlu Şeyh Ali Efendi 2253
Sivas 172, 422, 608, 611, 614, 828, 1191, 1337, 1338, 1339, 1467, 1700, 1728, 1737, 2182, 2212, 2213, 2214
Sivasî Abdülmecid Efendi 647
Sivasî Tekkesi 510, 577, 580, 581, 1201, 1731, 1732
Sivasiyye 1177, 1726, 1727, 1843
Sivasîzâde Şeyh Abdülbaki Efendi 581
Sivaslı Abdülmecid Efendi 578
Sivaslı Baba 580, 994
Sivaslı Hacı Mehmed Baba 1728
Sivaslı Hafız Recep Efendi 1737
Sivaslı Mehmed Ağa 1665
Sivaslı Şeyh İbrahim Efendi 1843
Sivaslı Şeyh Mehmed Behlül Efendi 1728
Sivaslı Takî Efendi 614
Sivrihisarlı Baba Yusuf el-Bayramî 306
Siyahî Ali Dede 2228
Siyahî Dede Tekkesi 2001
Siyahî Hacı Salih Dede 1749
Siyahî Şeyh Rıza Efendi 797
Sofalı Çeşme 1017, 1043, 1044, 1045, 1046, 1047, 1292, 1293, 1300

Sofalı Çeşme Sokağı 1043, 1044, 1045, 1047
Sofularlı Muhsin Bey 77
Sofular Tekkesi 1016, 1439, 1442, 1443
Sofuzâde Hasan Vefa 2246
Sofya 412, 423, 990, 1598, 2172
Sofyalı Bâlî 1680
Sofyavî Bali Baba 2172
Soğancı Mehmed Efendi 2061
Soğanî Şeyh İsmail Zühdü b. Ali 1899
Soğukçeşme Askerî Rüşdiyesi 2128
Soğukçeşme Dergâhı 2262
Soğukçeşme Rifâ'î Tekkesi 351, 384, 385, 588, 1735, 2128, 2129, 2130, 2261
Soğukçeşme Rüşdiyesi 384, 2128, 2129
Soğukçeşme Tekkesi 2129, 2140
Soğukpınar Mahallesi 613, 2213
Sokullu 412, 440, 725, 727, 786, 1168, 1708, 2088, 2094, 2097, 2167, 2172, 2173, 2174, 2368
Sokullu Mehmed Paşa 412, 440, 2094, 2097, 2172, 2173, 2174, 2368
Sokullu Mehmed Paşa Tekkesi 2172, 2173, 2174
Sokullu Sultaniye Medresesi 2088
Solakzâde Hemdemî Çelebi 1480
Solakzâde Mehmed Hâmid Efendi 2180
somat 496, 1128, 1129, 1133, 1851
Somuncu Baba 171, 172, 993
Son Asır Türk Şairleri 154, 158, 622, 907, 910, 1321
Son Hattatlar 166, 304, 1205, 1771, 2083
Sormagir Camii 445, 1952
Soytarızâde 613
St. Lauren Kilisesi 801
Studios Kilisesi 2199
Suadiye 726, 809, 1049, 1631, 1708, 1749
Suavi Boztepe 1330
Subhi Nuri 1577
Sucu Ekrem Efendi 543
Sultan Abdülazîz 46, 47, 54, 276, 543, 1487, 2085, 2293, 2296
Sultan Abdülhamid 584, 781, 1116, 1236, 1305, 1325, 1409, 1410, 1421
Sultan Abdülmecid 414, 552, 610, 620, 836, 949, 1080, 2098, 2201, 2245, 2324
Sultan Ahmed Mektebi 532, 534
Sultanahmet Cezaevi 2152, 2153
Sultanahmetli Hacı Behcet Efendi 1564
Sultan Ahmet Meydanı 676, 677
Sultan Aziz 49, 53, 89, 157, 390, 609, 613, 679, 764, 811, 959, 966, 968, 994, 1123, 1167, 1199, 1366, 1487, 1568, 1695, 1709, 1878, 2217, 2281, 2289
Sultanhamamı 293, 731, 749, 927, 946, 977, 1003
Sultan Hamîd 48, 49, 79, 199, 302, 402, 403, 407, 413, 550, 612, 651, 655, 694, 724, 726, 843, 864, 911, 939, 955, 1041, 1156, 1158, 1161, 1236, 1237, 1238, 1304, 1335, 1382, 1403, 1415, 1416, 1467, 1468, 1469, 1470, 1471, 1472, 1553, 1568, 1574, 1626, 1675, 1699, 1708, 1709, 1745, 1753, 1800, 1814, 1894, 1923, 1940, 1946, 1985, 1988, 1991, 2054, 2062, 2066, 2087, 2115, 2132, 2152, 2154, 2185, 2230, 2232, 2233, 2234, 2246, 2343, 2369
Sultan II. Abdülhamîd 448, 804, 1884, 2168
Sultan Mahmud 118, 146, 191, 324, 332, 336, 339, 368, 426, 430, 432, 433, 434, 437, 548, 549, 613, 658, 748, 831, 834, 838, 905, 959, 973, 992, 995, 1035, 1089, 1259, 1308, 1478, 1576, 1607, 1683, 1813, 1827, 1859, 1860, 1873, 1884, 1921, 1979, 2045, 2079, 2083, 2084, 2085, 2127, 2240, 2241, 2293, 2296, 2334, 2351
Sultan Mahmud Türbesi 368, 959, 1576, 1827, 1873, 2045, 2127, 2281, 2293, 2296
Sultan Mecid 323, 324, 414, 437, 449, 550, 610, 613, 747, 896, 1090, 1194, 1228, 1230, 1303, 1735, 1813, 1824, 1860, 2129, 2182, 2326
Sultan Mehmed 122, 202, 274,

303, 304, 305, 306, 562, 590, 729, 825, 826, 833, 850, 859, 945, 953, 962, 991, 1033, 1034, 1223, 1291, 1303, 1317, 1456, 1457, 1524, 1587, 1693, 1702, 1703, 1752, 1906, 1994, 2008, 2045, 2048, 2145, 2197, 2307, 2308
Sultan Reşad 36, 91, 232, 345, 414, 457, 623, 665, 996, 1080, 1236, 1490, 1572, 1631, 1745, 1786, 2010, 2081, 2087, 2366
Sultanselim 198, 274, 293, 323, 410, 580, 593, 610, 631, 632, 652, 666, 723, 749, 896, 939, 964, 978, 992, 997, 1156, 1225, 1440, 2241, 2340, 2348
Sultan Selim Câmi 36, 199, 483, 553, 571, 614, 633, 692, 723, 728, 730, 797, 1029, 1178, 1455, 2099, 2342, 2353
Sultanselimli Hafız Şakir 593, 2110
Sultanselimli Şaşı Hafız Şakir Efendi 1785
Sultan Süleyman Han 993, 1089, 1251, 1604
Sultânu'l-meczûbîn 1124
Sultan Vahidüddin 147, 726, 1260, 1501, 1502, 1708, 1786
Sultan Veled 494, 497, 498, 500, 502, 1838, 2248, 2306, 2307
Sultanzâde Ali Rifat Bey 1041
Sultanzâde Çeşmesi 1010, 1041, 1042
Sultânzâde Mir Ali Rifat 1041
Sulukule Caddesi 1023
Sun'ullah Çelebi 369
Sunullah Efendi 7, 282, 283, 284, 745, 765, 1442, 1644, 1844, 2147
Sunullah Efendi Mektebi 7, 282, 283
Sunullah Efendi Sokak 745, 1442
Suphi Ezgi 1074, 1199, 1200, 1201, 1547
Suphi Paşa Konağı 1161, 1474, 1476
Suriye 390, 411, 1453, 1829
Surp Nikogos 711
Surre emini Seyyid Mehmed Said Efendi 1767
Surre-i hümâyûn 670, 2240
Sûsîzâde Mehmed Şehri Efendi 749
Suûdu'l-Mevlevî 804
Suyolcu Mehmed Pehlivan 1601
Sûzizâde Kastamonulu Hafız İsmail Hakkı Efendi 726, 1708
Sübûtî 1417
Süheyb-i Rûmî 2214
Süheyl Ünver 103, 122, 164, 304, 1576, 1763, 1769, 2197
Sükûtî Efendi 1204, 1394, 1729, 1794, 1811, 1814, 1815, 1819, 1954
Sükûtiyye 1815, 1817, 1818
Sükûtîzâde Bağdatlı Mehmed Şerif Sükûtî Efendi b. İbrahim 1814
Sükûtîzâde Mehmed Şerif Efendi 1813, 1815
Sükûtizâde Şeyhân Ağa 1815
Süleyman Abdülhalim Efendi 1013, 1199, 1200
Süleyman Belhî 45, 46, 47, 49, 174, 994, 1161
Süleyman Dede 42, 43, 209, 251, 252, 257, 798, 1142
Süleyman Erguner 136
Süleyman Faik 299, 608, 1767, 2195
Süleyman Faik Efendi 299, 1767, 2195
Süleyman Faik Efendi Mecmuası 299, 1767
Süleyman Fethi Bey 2149, 2150
Süleyman Hikmeti 440, 1065, 1083, 1084, 1411
Süleyman İlhamî Bey 1833
Süleymaniye Kürsüsü 1389
Süleymaniye Kütüphanesi 13, 14, 51, 110, 111, 171, 278, 309, 641, 1109, 1285, 1399, 1401, 1403, 1404, 1825, 2189, 2275, 2291, 2294
Süleymaniye Medresesi 205, 1191
Süleymaniye Mektebi 532, 534
Süleymaniye Mekteb-i Rüşdiyesi 532
Süleyman Keşfi 713, 714
Süleymannâme 1526
Süleyman Nazif 23, 160, 161, 467, 1196, 1380, 1381, 1391, 1392, 1587, 1909, 2094
Süleyman Niyazi Efendi 1363, 1875, 1877, 1878, 1901
Süleyman Rumî el-Halvetî 1442
Süleyman Sabri Efendi 2024, 2026

Süleyman Sâfî 995, 1087, 1185, 1186, 1477, 1478, 2301
Süleyman Sıdkı Efendi 445, 581, 588, 628, 630, 715, 744, 806, 913, 1155, 1736, 2340, 2341, 2342, 2343, 2345, 2346
Süleyman Sudî 177
Süleyman Tevfik Beybaba 39, 1139
Süleyman Ulvân Efendi 1900
Süleyman Veliyyüddin Baba Tekkesi 761
Süleyman Veliyyüddin Baba Zaviyesi 1167
Süleyman Veliyyüddin Efendi 538, 583, 789, 790, 990
Sümer Bank 629
Sümüklü Akif 693
Sünbül Efendi 309, 311, 414, 704, 741, 764, 824, 894, 975, 990, 995, 1077, 1308, 1438, 1752, 1757, 1779, 1833, 1972, 1973, 2009, 2146, 2193, 2195, 2235, 2283, 2292
Sünbül Efendi Tekkesi 309, 311
Sünbülistân Şerhi 629
Sünbüliyye 296, 390, 414, 454, 483, 562, 581, 695, 730, 747, 755, 758, 763, 769, 770, 772, 773, 816, 818, 843, 844, 910, 967, 1157, 1402, 1438, 1440, 1462, 1726, 1727, 1742, 1757, 1777, 1778, 1823, 1824, 1825, 1904, 1947, 1949, 1950, 1957, 1959, 1972, 2071, 2209, 2218, 2219, 2221, 2243, 2257, 2258, 2260, 2270, 2301, 2308, 2319, 2320, 2333, 2334, 2335, 2351, 2352, 2355, 2357
Sünbülzâde Vehbî 364, 365, 399
Sünûhât-ı Râmî 23, 2117
Sünûsiyye 1472
Sürmeli Hoca 443
Sürmeneli Yusuf Ziya Akın 811, 812
Sürurî Efendi 788, 798, 1576, 2024, 2025, 2026, 2127
Süslü Cami 1165
Sütçü Emin Efendi 195
Süt Kardeşler 102
Sütlaç Sokağı 765
Sütlüce 72, 178, 477, 558, 559, 568, 589, 618, 679, 773, 973, 974, 975, 979, 982, 994, 999, 1001, 1076, 1137, 1154, 1155, 1163, 1168, 1202, 1254, 1255, 1257, 1273, 1741, 1774, 1775, 1776, 1777, 1785, 1858, 1991, 2001, 2002, 2088, 2275, 2348, 2349
Sütlüce Bektaşî Tekkesi 477, 1154, 1255, 1257, 1273, 2275
Sütlüce şeyhi Şeyh Sülün 2001
Süvari Meddah 788
Süvari Süleyman Dede 798

Ş

Şabân-ı Velî 647
Şa'bânî 25, 596, 598, 843, 856, 861, 1129, 1445, 1447, 1719, 1721, 1722, 1724, 1868, 1949, 2011, 2012, 2064, 2141, 2143, 2173
Şa'bâniyye 25, 27, 337, 339, 439, 561, 596, 597, 657, 845, 854, 856, 860, 886, 1054, 1056, 1121, 1165, 1402, 1443, 1445, 1447, 1497, 1639, 1640, 1716, 1718, 1722, 1724, 1742, 1855, 1870, 1947, 1949, 1954, 2011, 2012, 2045, 2069, 2140, 2144, 2147, 2172, 2175, 2177, 2246, 2257, 2261, 2276, 2318
Şadi Fikret Karagözoğlu 42, 81, 1142
Şadiye Hanım 19, 395, 668, 1247
Şadiye Hatun Medresesi 1372
Şah Ali Baba Türbesi 2089
Şahbaz Baba 2007
Şahende Hanım 1842, 1917, 1918, 1919
Şahinkaya Mezarlığı 2173
Şahinkaya Tekkesi 2172, 2173, 2174
Şahkulu Bektaşî Tekkesi 178, 1112, 1409, 1702
Şahkulu Tekkesi 658, 1122
Şah Sultan Hankahı 695
Şah Sultan şeyhi Ebülfeyz Efendi 2201
Şah Sultan Tekkesi 581, 955, 967, 1064, 1074, 1274, 1282, 1551, 1741, 1963, 2322
Şahver Hanım 659
Şair Arif Bey 744
Şair Edhem Efendi 2159
Şair Eşref 177, 804, 1267
Şair Kâzım 672

Şair Kıbrıs müftüsü Hilmi Efendi 2281
Şair Mebnî 2166
Şair Nevi Sokağı 816
Şair Vasfi 716
Şâmîler Tekkesi 1716, 1717, 1718, 1719, 1722, 1723, 1724, 1799
Şâmi Mehmed Said Efendi 1304, 1305
Şamlı İbrahim Efendi 1716
Şamlı İskender 1201
Şamlı Rifat 214, 351, 1749, 1752, 1754, 1755
Şamlı Şeyh İbrahim Ebü'l-Vefa 1990
Şamlı Şeyh Rifat Bey 1748
Şamlı Tatlıcı Hacı Baba 1602
Şamram Hanım 1582
Şapsıh 389
Şarapçı İbrahim 1153, 1833, 1840
Şark Mahfili 1568
Şark Tiyatrosu 101, 1601
Şaşı Hafız 64, 487, 799, 1330, 1785
Şaşı Hafız Osman 487, 799
Şaşı Osman 491, 679, 736
Şaşı Rıfkı 1563
Şatıroğlu Şeyh İsmail Efendi 2214
Şâzelî 448, 514, 911, 912, 913, 914, 915, 916, 917, 988, 1015, 1126, 1237, 1403, 1404, 1468, 1469, 1470, 1472, 1480, 1576, 1838, 2127
Şâzeli Tekkesi 448, 514, 911, 912, 913, 914, 915, 916, 917, 988, 1015, 1126, 1237, 1403, 1404, 1472, 1480, 1576, 2127
Şebnem Sokağı 801
Şebsafa Kadın 729
Şecere-i Şerîfe-i Hazret-i Ahmed ü Muhammed 2151
Şefhanende Hakkı 666
Şefik Bey 304, 680, 1154, 1176, 1602, 1742, 2082, 2083, 2231, 2233, 2234, 2283, 2288, 2290, 2291, 2294
Şefik Kolaylı 200
Şefik Safi 19, 511, 680, 682, 683, 1563, 1586, 2127
Şefik Usta 680, 682
Şehbenderzâde Abdülkadir Bey 670
Şehbenderzâde Filibeli Ahmed Hilmi 2216
Şehdi Mustafa Efendi 1031
Şehid Mehmed Paşa Kütüphanesi 725, 1709
Şehirbanu 2228
Şehir Tiyatrosu 86, 88, 89, 95, 102, 428, 1564, 1594
Şehit Ahrârî Sultan Muhammed-i Lâciverdşûy 1315
Şehit İskender Paşa 2221
Şehitlik Tekkesi 145, 1163, 1258
Şehit Oral 51, 2275
Şehlâ Ahmed Paşa 1035
Şehlâ Hafız Osman 19, 21, 307, 511, 657, 679, 735, 1121, 2126
Şehlâ Osman Efendi 2123
Şehremini 293, 294, 349, 386, 413, 422, 445, 573, 589, 622, 623, 647, 648, 649, 733, 735, 739, 740, 744, 790, 939, 944, 956, 961, 962, 963, 964, 966, 969, 970, 971, 975, 977, 979, 981, 984, 986, 987, 988, 989, 991, 993, 998, 1003, 1052, 1115, 1116, 1149, 1153, 1169, 1177, 1200, 1479, 1553, 1591, 1641, 1681, 1719, 1733, 1740, 1745, 1747, 1749, 1750, 1779, 1788, 1791, 1799, 1800, 1805, 1811, 1815, 1818, 1820, 1821, 1823, 1824, 1825, 1828, 1832, 1833, 1834, 1835, 1840, 1843, 1844, 1845, 1848, 1855, 1858, 1862, 1863, 1864, 1895, 1898, 1904, 1905, 1926, 1930, 1946, 1954, 1991, 2025, 2026, 2058, 2060, 2100, 2101, 2216, 2283, 2294, 2308, 2324, 2331, 2337, 2341, 2347, 2349, 2354, 2359, 2363, 2364, 2365, 2367, 2372, 2373
Şehreminili Örücü Mehmed Efendi 1788
Şehremini Rıdvan Paşa 1115, 2283, 2294
Şehreminli Arap Ahmed 1464
Şehrî Ahmed Efendi 79, 337, 339, 804, 1123, 1199, 1383, 1426, 1796
Şehrî Ahmed Nüzhet Efendi 1088
Şehriban Hanım 1202
Şehrî Hafız Şakir Efendi 593

Şehri Şakir Efendi 593
Şehsüvar Paşa 2250
Şehzadebaşı 77, 78, 82, 83, 85, 88, 90, 92, 93, 94, 95, 102, 103, 193, 269, 271, 413, 428, 435, 543, 549, 589, 670, 671, 762, 781, 790, 951, 962, 963, 966, 967, 968, 976, 980, 984, 988, 1000, 1015, 1077, 1112, 1157, 1192, 1193, 1208, 1297, 1409, 1481, 1519, 1521, 1523, 1526, 1532, 1533, 1536, 1537, 1540, 1541, 1544, 1546, 1547, 1548, 1549, 1552, 1554, 1557, 1559, 1561, 1563, 1564, 1568, 1569, 1572, 1573, 1575, 1599, 1600, 1602, 1603, 1606, 1609, 1621, 1629, 1659, 1660, 1688, 1699, 1733, 1737, 1829, 1901, 1917, 1940, 2010, 2044, 2122, 2230, 2235
Şehzadebaşı Caddesi 83, 1519, 1526, 1536, 1541, 1546, 1547, 1549, 1552, 1557, 1564, 1606, 1609
Şehzadebaşı Karakolu 1536, 1537, 1544
Şehzadebaşı Mektebi 1901
Şehzade Cemaleddin Efendi 403, 1740
Şehzade Karakolu 1538, 1654
Şehzadeli Hafız Bekir Efendi 828, 1822
Şehzade Ziyaeddin Efendi 345
Şekerci Cemil 1157, 1409, 1410, 1536, 1547, 1548, 1557, 1602
Şekerci Cemil Bey 1157, 1410, 1547, 1557
Şekerci Hanı 189, 194, 197, 198, 200, 201, 267, 268, 797
Şekerci Mehmed Ali Bey 1547
Şekerci Nureddin Bey 1547
Şekercioğlu 682
Şekerci Ömer Efendi 1536
Şekerci Sokağı 1171, 1216, 1284, 1461, 1465, 1466, 1706, 1746, 1784, 1785, 1787, 2194
Şekerci Tâhir Efendi 2124
Şem'i Molla Camii 1718
Şemseddin Günaltay 1413
Şemseddin Mehmed Nuri Efendi 1087
Şemseddin Mısrî 252
Şemseddin Nebâtî Zaviyesi 1168
Şemseddîn Sivasî 580
Şemseddin Ulusoy 2081
Şemsî Ahmed Paşa Zaviyesi 647
Şemsi Efendi Tekkesi 1183, 1237
Şemsi Sılkım 1028
Şems-i Tebrizî 427, 1269, 1270, 1272
Şemsiyye 299, 301, 332, 770, 938, 983, 1177, 1402, 1726, 1727, 1728, 1729, 1846, 1930, 2076, 2210
Şemsü'l-Maârif 428
Şemsü'l-Mekâtib 428
Şenlik Dede 962, 996, 1081, 1166
Şerbetdar Mehmed Dede 1900
Şerbetdar Mehmed Efendi 996, 1827, 1828, 1889, 1894
Şerbetdar şeyhi Mehmed Efendi 445, 839, 1366, 1368, 1873, 1896, 1899
Şerbetdar Tekkesi 1365, 1749, 1821, 1826, 1828, 1877, 1889, 1895, 1899, 1900, 1901, 2005, 2216, 2347
Şerbetdar Tekkesi şeyhi Mehmed Efendi 1365
şerbetlenme 495, 1106
şerbet verme 495, 1106
Şeref Efendi Sokağı 993, 2094, 2178
Şeref-i Hamîdî 543
Şerefüddin Bagdâdî Tekkesi 1087
Şerefüddin Efendi 335, 581, 669, 720, 774, 793, 818, 885, 1115, 1421, 1743, 1745, 1748, 1752, 1805, 1828, 1841, 1869, 1873, 1895, 1917, 1920, 1947, 1954, 1974, 2089, 2090, 2091, 2092, 2093, 2165, 2166, 2173, 2271, 2272, 2303, 2337
Şerefüddin Erarslan 572, 1012, 1172, 1173, 1174
Şerefüddin Yaltkaya 27, 52, 487, 1571, 1670, 1672, 1917, 1920, 1926
Şeref Vapurları 2237
Şerh-i Akâid 58, 550, 715
Şerh-i Kasâid-i Hazret-i Mısrî 2029
Şeriatçı 183, 1158, 1161
Şerif Ahmed Efendi 1240

Şerife Dervişe Habibe Hatun 2239
Şerife Fatma Hanım 396, 398, 1870
Şerife Fatma Hatun 8, 329, 330, 2238
Şerife Habile Hatun 1104
Şerife Hasene Hanım 277
Şerife Hatice Hanım 377, 1871
Şerife Hatice Hatun 561
Şerife Havva Hanım 1445
Şerife Hoca Tâhire Molla 2239
Şerife Nesibe Hatun 562
Şerife Revnak 18
Şerife Suada Hanım 526
Şerife Zübeyde Hanım 607
Şevket Gavsi 72, 139, 173, 228, 511, 624, 625, 626, 627, 1197, 1346, 1383
Şevket Rado 55
Şevki Bey 19, 141, 350, 511, 662, 663, 679, 741, 1076, 1080, 1233, 1305, 1350, 1366, 1589, 1601, 1650, 1735, 1737, 1745, 1750, 2234
Şeybâniyye 2002
Şeyh Abbas Efendi 1171, 1364, 1367, 1368, 1899, 2214
Şeyh Abdi Çelebi 1439
Şeyh Abdullah Agâh Efendi 1458
Şeyh Abdullah Efendi 300, 639, 974, 1155, 1274, 1421, 1889, 1938, 1939, 1941, 2108, 2253, 2302, 2322, 2323
Şeyh Abdullah el-Hâdî Efendi 588
Şeyh Abdullah el-Hindî 1459
Şeyh Abdullah Mustafa Galip Efendi 1857
Şeyh Abdurrahîm el-Müeyyedî 579
Şeyh Abdurrahman b. Şeyh Mustafa 2068
Şeyh Abdurrahman Efendi 365, 833, 987, 1100, 1278, 1286, 1287, 2171, 2370
Şeyh Abdurrahman Hilmi Efendi 2306, 2307
Şeyh Abdurrahman Refîâ Efendi 1844
Şeyh Abdurrahman Riyazeddin Efendi 1455
Şeyh Abdurrahman Şücaeddin 2196
Şeyh Abdurrahman Tâlibânî 1701
Şeyh Abdussamed Efendi 1262, 1750, 1846, 2367
Şeyh Abdülaziz Efendi 1047, 1086, 1479, 1986, 2156, 2157, 2158, 2337, 2338, 2362
Şeyh Abdülaziz er-Rifâ'î 340, 431
Şeyh Abdülaziz Zihni Efendi 454, 1710, 2098, 2147
Şeyh Abdülbaki Efendi 332, 581, 984
Şeyh Abdülbaki Tekkesi 631
Şeyh Abdülehad en-Nurî 299
Şeyh Abdülfettah Efendi 1833, 2115
Şeyh Abdülganî Efendi 300, 301, 1826
Şeyh Abdülganî Efendi Tekkesi 1826
Şeyh Abdülhalim Efendi 333, 763, 920, 922, 923, 1076, 2200
Şeyh Abdülhalim Efendi Tekkesi 763
Şeyh Abdülhay el-Bâkî Efendi b. eş-Şeyh İsmail Efendi 817
Şeyh Abdülkadir Bahrüddin 334, 335
Şeyh Abdülkâdir Efendi 300
Şeyh Abdülkadir Râşid Efendi 588, 804, 2132
Şeyh Abdülkerim b. Ali b. Mahmud 2224
Şeyh Abdülkerîm Fethi Efendi 332
Şeyh Abdüllatif Fazlî Efendi 295, 784
Şeyh Abdülmecid b. Abdurrahman 2170
Şeyh Abdülmecid Efendi 1846
Şeyh Abdülyezdân Efendi 282
Şeyh Abdüsselâm Efendi 1227
Şeyh Abdüşşekûr Efendi 1834
Şeyh Ahmed Abdülhalim Efendi 759, 763, 918, 1409
Şeyh Ahmed Abdülhalim Efendi Tekkesi 759, 763
Şeyh Ahmed Arif Hikmet Efendi 786
Şeyh Ahmed Âşıkî 289
Şeyh Ahmed Bahâî Efendi 804, 961
Şeyh Ahmed el-Mısrî 1871
Şeyh Ahmed Haffaf Efendi 1921

Şeyh Ahmed Hulûsî b. Osman 1943
Şeyh Ahmed İzzet Efendi 596, 597, 598
Şeyh Ahmed Kulu 1429
Şeyh Ahmed Müştak Efendi 1959, 1961
Şeyh Ahmed Nimetullah Efendi 324, 613
Şeyh Ahmed Sevindik Efendi 538
Şeyh Ahmed Sırrı Efendi 1171, 2302, 2303
Şeyh Ahmed Şihabeddin 2224
Şeyh Ahmed Talat Bey 528, 531, 958
Şeyh Ahmedzâde Şeyh İbrahim Efendi 350
Şeyh Ahmed Ziyaeddin Efendi 386, 785, 1157
Şeyh Âkıl Ma'sûm Efendi 1133, 2273
Şeyh Akif Efendi 1805, 2026
Şeyh Ali Behcet Efendi 907, 1404
Şeyh Ali Dede 791, 1638
Şeyh Ali Dedeefendi 1618
Şeyh Ali Efendi 453, 747, 750, 789, 797, 843, 873, 875, 933, 959, 960, 990, 1011, 1103, 1104, 1105, 1183, 1186, 1433, 1442, 1445, 1610, 1639, 1640, 1707, 1825, 1832, 1834, 2165, 2246, 2253, 2256, 2279, 2281, 2282, 2285, 2286, 2287, 2324, 2325, 2326
Şeyh Ali Efendi Tekkesi 1011, 1103, 1183, 2324
Şeyh Ali el-Haydarî 1474
Şeyh Ali Haydar Dede 1474
Şeyh Ali Osman el-Üveysî 1225
Şeyh Ali Rıza Efendi 299, 300, 612, 747, 958, 1177, 1201, 1707, 1742, 1749, 1834, 1875, 1877
Şeyh Ali Salâhaddin Salâhî Efendi 1013, 1201
Şeyh Ali Sırrı Efendi 611, 1720, 2151
Şeyh Ali Şihabüddin Efendi 1401, 2191
Şeyh Ali Tâlib 640
Şeyh Arap Baba 57
Şeyh Arap Şerif Mehmed Efendi 1825
Şeyh Arif 350, 560, 678, 798, 844, 922, 929, 1144, 1145, 1328, 1363, 1364, 1365, 1366, 1368, 1369, 1370, 1371, 1426, 1746, 1784, 1828, 1829, 1831, 1893, 1896, 1899, 1900, 1915, 1960, 2007
Şeyh Aşkî Efendi 1232
Şeyh Atâ Efendi 467, 587, 588, 733, 1196, 1619, 1751, 2265, 2266
Şeyh Attâr 1027
Şeyh Aziz Efendi Tekkesi 539, 2155, 2156
Şeyh Baba 387, 961, 1013, 1202, 1298
Şeyh Bedrân Efendi 390
Şeyh Bedreddin 175, 176, 180, 585, 2198, 2254
Şeyh Behcet 337, 892, 1366, 1404
Şeyh Behcet Bedi' Efendi 1366
Şeyh Behcetî 2103
Şeyh Bekir Niyazi 289
Şeyh Beşir Efendi 446, 528, 529, 1899
Şeyh Burhân Efendi 579, 580
Şeyh Cemaleddin İshak Karamanî 1320
Şeyh Cemaleddin-i Uşşâkî Asitanesi 763
Şeyh Cemal Efendi 232, 251, 349, 351, 568, 730, 737, 739, 915, 922, 923, 1010, 1074, 1075, 1283, 1478, 1737, 1738, 1743, 1829, 1873, 1874, 1877, 1895, 1986, 2344
Şeyh Cemil Sâfî Efendi 1479
Şeyh Cevad Bey 1864, 1876
Şeyh Ceylan 57, 335, 349, 763, 1708, 1805, 2348
Şeyh Cüneyd 1727, 2316, 2317
Şeyh Çayırı 1545
Şeyh Davud Vefaî 1638
Şeyh Ebubekir Efendi 2099, 2271
Şeyh Ebubekir Kiramüddin Âmidi 1307
Şeyh Ebü'l-Hasan Ali Tâlibânî 1701
Şeyh Ebü'l-Hasan Zâfir Efendi 1471
Şeyh Ebülhüdâ 1016, 1465, 1467, 1468
Şeyh Ebü'l-Vefa 706, 893, 1639, 1644, 1998
Şeyh Edhem Efendi 231, 251, 568, 722, 939, 992, 2025

Şeyh Emani Efendi 2200
Şeyh Esrarşah 1458
Şeyh Fahreddin Efendi 459, 1436, 1752, 1784, 2282
Şeyh Fâzıl Efendi 744, 1059, 1061, 1458
Şeyh Fehmi Efendi 57, 402, 403, 1567, 1568, 2147, 2148
Şeyh Feyzullah Efendi Tekkesi 2065, 2186
Şeyh Fırıldak 1822
Şeyh Galip 65, 69, 132, 152, 424, 457, 462, 584, 1573, 1710, 1733, 1738, 1909, 1910, 2080, 2086, 2099, 2259, 2260, 2261, 2303
Şeyh Galip Efendi 424, 584, 1573, 1733, 2080, 2086, 2259, 2260, 2261, 2303
Şeyh Gülşenî Hafız Mustafa Efendi 1443
Şeyh Hacı Abdülaziz Efendi 408
Şeyh Hacı Ahmed Agâh Efendi 1991
Şeyh Hacı Ahmed Efendi 585, 1458, 2243, 2244, 2261, 2270, 2322
Şeyh Hacı Ahmed Süreyya Bey 2216
Şeyh Hacı Ali Efendi 711, 813, 861, 1048, 1949, 2144
Şeyh Hacı Ali Mahbubşah-ı Dehlevî 1458
Şeyh Hacı Ali Rıza Efendi 612, 614
Şeyh Hacı Alişah Ubeydullah 1458
Şeyh Hacı Ali Umarşah 1458
Şeyh Hacı Arif Baba 113, 2058
Şeyh Hacı Arif Efendi 1012, 1144, 2115
Şeyh Hacı Ârif Efendi 1137
Şeyh Hacı Bedreddin Efendi 2254
Şeyh Hacı Edhem Efendi 722
Şeyh Hacı Hafız Akif Efendi 1803
Şeyh Hacı Hafız Seyyid Mehmed Tevfik Efendi 620, 621
Şeyh Hacı Hâlid Bey 1751
Şeyh Hacı Hasan Efendi 1174, 1458, 2303, 2304
Şeyh Hacı Hasan Simavî 1867
Şeyh Hacı Hüseyin Şükrü Efendi 1373
Şeyh Hacı İbrahim Hakkı Efendi 1458
Şeyh Hacı Mahmud Efendi 1794, 2054, 2059
Şeyh Hacı Mehmed Ali Baba 2253
Şeyh Hacı Mehmed Ali Şemseddin Efendi 813
Şeyh Hacı Mehmed Efendi 557, 790, 1459, 2024, 2251, 2253
Şeyh Hacı Mehmed İzzet Efendi 1284
Şeyh Hacı Mehmed Sadık Efendi 1788, 1789, 1793, 1794
Şeyh Hacı Memiş Efendi 1792
Şeyh Hacı Mustafa Efendi 902, 917, 919, 920, 1162, 1216, 1284, 1436, 1439, 2025, 2032, 2349, 2351
Şeyh Hacı Mustafa Helvâî Efendi 783, 1617
Şeyh Hacı Necip Efendizâde Ferit Bey 166
Şeyh Hacı Osman Efendi 1877
Şeyh Hacı Sadeddin Efendi 2253
Şeyh Hacı Salih Ebü'l-Kâsım el-Çankırî 1952
Şeyh Hacı Sinan Efendi 1748, 1749, 1752
Şeyh Hacı Veliyyüddin Efendi 1615
Şeyh Hafız Ahmed Efendi 1477
Şeyh Hafız Ahmed Şükrü Efendi 1010, 1077
Şeyh Hafız Feyzullah Efendi 631
Şeyh Hafız Halil Sırrı Bey 2075
Şeyh Hafız Hasan Sabri Niyazi Efendi b. Ömer Kırımî 1366
Şeyh Hâfız Hasan Safvet Efendi 813
Şeyh Hafız Hulûsî Efendi Tekkesi 2129
Şeyh Hafız Hüseyin Hüsnü Efendi 1698, 1699, 1701, 2311
Şeyh Hafız İbrahim Hakkı 1037, 2363
Şeyh Hafız İsmail Sadeddin Efendi 2222
Şeyh Hafız Mehmed Cemaleddin Efendi 922, 1074
Şeyh Hafız Mehmed Derviş Efendi 2037, 2039, 2041
Şeyh Hafız Mehmed el-Kırımî 596

Şeyh Hafız Mehmed Emîn Efendi 812
Şeyh Hafız Mehmed Münib Efendi 1443
Şeyh Hafız Mehmed Sadık Efendi b. İbrahim Sabri 1900
Şeyh Hafız Mehmed Tevfik Özel 2186
Şeyh Hafız Mustafa Efendi 799, 1433, 1617, 1877, 1906, 1919, 2124
Şeyh Hafız Mustafa Nuri Yakıtal 1943
Şeyh Hafız Mustafa Râkım Efendi b. İsmail 2222
Şeyh Hafız Nuri Efendi 1874
Şeyh Hafız Osman Hilmi Efendi 1085, 1828
Şeyh Hafız Rıza Efendi 2199, 2272
Şeyh Hafız Salih Efendi 1281, 1283, 1874
Şeyh Hakkı Efendi 112, 809, 1477, 1479, 1611, 1916, 1917, 1918, 2090, 2310, 2361
Şeyh Halef Mehmed Efendi el-Kâdirî 790
Şeyh Halil İbrahim Efendi 2104
Şeyh Halil Nizamüddin Efendi 1044
Şeyh Halil Nurullah 612, 615
Şeyh Halim Efendi 332, 333, 407, 514, 917, 919, 1074, 1076, 1200, 1201, 1462
Şeyh Halim Efendi Tekkesi 514, 917, 1074
Şeyh Hamdi Efendi 558, 764, 784, 1202, 1618, 2005, 2007, 2064
Şeyh Hamdullah 432, 512, 764, 1752, 1972, 1973
Şeyh Hasan Hamdi Efendi 784, 1618
Şeyh Hasan Hüsnü Bey 2212, 2216
Şeyh Hasan Hüsnü Efendi 746, 1753
Şeyh Hasan Kudsî Efendi 1792
Şeyh Hasan Şevki Efendi 289
Şeyh Hasan Taha Bey 1904
Şeyh Hasan Tahsin Efendi b. Ahmed Esad 1459
Şeyh Hasîb Efendi 351, 588, 631, 1086, 1133, 1403, 1466, 1709, 1746
Şeyh Hasîb Efendi Dergâhı 1709
Şeyh Hasîb Efendi Tekkesi 588, 631, 1086, 1133, 1403, 1466
Şeyh Hattat Ömer Necmeddin Efendi 648
Şeyh Havuç 996, 1186, 1476, 1477, 1478, 1755
Şeyh Hayri Efendi 596, 597
Şeyh Hayrullah Bey 387, 389, 471, 1238, 1243, 1246, 1247, 1249, 1298, 1299
Şeyh Hayrullah Beyzâde Mehmed Selman Bey 1249
Şeyh Hikmet 2088
Şeyh Hilâl eş-Şeybânî 2002
Şeyh Hilmi 664, 758, 796, 1464, 1466, 1746, 2007, 2068, 2280, 2281
Şeyh Hilmi Efendi 796, 2280, 2281
Şeyh Hoca Kasım Efendi 2045
Şeyh Hulûsî Efendi 21, 385, 1685, 1753, 2125, 2128, 2129
Şeyh Hulûsî Efendi Tekkesi 385, 2128
Şeyh Hulûsî Mustafa Efendi 742, 743
Şeyh Hulûsî Mustafa Efendi Tekkesi 742
Şeyh Hulûsizâde Abdülkadir Râşid Efendi 2128, 2131
Şeyh Hüsameddinzâde Dürrî Ahmed Efendi 1643
Şeyh Hüseyin Bahri Efendi 739
Şeyh Hüseyin Efendi 561, 581, 1320, 1996, 2075, 2118, 2214, 2256, 2309, 2369
Şeyh Hüseyin Evhadî 1694, 2200
Şeyh Hüseyin Hakkı-ı Mürebbî Baba 1273, 2189, 2190
Şeyh Hüseyin Hamdi 558, 560, 561, 793, 796, 798, 2328
Şeyh Hüseyin Hamdi Efendi 558, 561, 793, 796, 798, 2328
Şeyh Hüseyin Hilmi el-Aşkî er-Rifâ'î Efendi 1875
Şeyh Hüseyin Hüsnü Efendi 146, 929, 1259, 1702, 1704, 1705, 1753, 2064, 2069, 2311
Şeyh Hüseyin Hüsnü Görgeç 1795
Şeyh Hüseyin Kudsî 612, 613, 615
Şeyh Hüseyin Rûhî Efendi 1959
Şeyh Hüseyin Şâfî Efendi 140
Şeyh Hüseyin Şihabeddin Efendi 2106

Şeyh Hüseyin Tevfik Efendi 115
Şeyh Hüseyin Ulvân Efendi 813
Şeyh Hüseyin Zühdü Efendi 1954, 1955
Şeyh İbrahim el-Üveysi 1225
Şeyh İbrahim Esmer 2224
Şeyh İbrahim Hâs 2145, 2148
Şeyh İbrahim Uşşâkî 1278
Şeyh İbrahim Zâfir Efendi 1471
Şeyh İdris Efendi 2254
Şeyh İsa en-Nakşibendî 2240
Şeyh İsmail Ali Efendi Zaviyesi 2319
Şeyh İsmail Arif Efendi 783
Şeyh İsmail Bedreddin Efendi 1992
Şeyh İsmail Çelebi 817
Şeyh İsmail Efendi 561, 817, 818, 845, 996, 1047, 1092, 1282, 1827, 2005, 2214, 2327, 2353, 2357
Şeyh İsmail Necati Efendi 2110
Şeyh İsmail Sadeddin Efendi 1972, 1973
Şeyh İsmet Yanyavî 1955
Şeyhizâde Esad Efendi 519
Şeyh İzzî Bey 1874, 2349
Şeyh Kâmil Efendi 1055, 1059, 1984
Şeyh Kemal Efendi 773, 774
Şeyh Kenan Bey 1058, 1208, 1215
Şeyh Kenzî 2194
Şeyh Keşkül 996, 1109, 2157
Şeyh Kiraz 332, 334
Şeyh Küşterî 209, 680, 683, 1583, 1584, 1588, 1590, 1591, 1592, 1593
Şeyhler Mezarlığı 49, 651
Şeyh Mahmud 172, 279, 332, 538, 539, 809, 813, 997, 999, 1193, 1196, 1217, 1277, 1278, 1279, 1280, 1281, 1283, 1477, 1778, 1823, 1824, 1930, 1940, 1943, 2076, 2077, 2098, 2200, 2296, 2297, 2299, 2320, 2363
Şeyh Mahmud Bedreddin Uşşâkî 1278
Şeyh Mahmud Cemaleddin Efendi 809, 1196
Şeyh Mahmud Efendi 999, 1217, 1281, 1477, 1778, 1823, 1824, 2076, 2077, 2098, 2296, 2297, 2299, 2320
Şeyh Mahmud Hâdimüddîn Efendi 332
Şeyh Mahmud Nuri Efendi 1193
Şeyh Mahmud Tavîl Efendi 1930
Şeyh Manevî Mustafa Efendi 2174
Şeyh Mehemmed Şükrullah el-Üveysî 1225
Şeyh Mehmed Abdurrahman Erkmen 2171
Şeyh Mehmed Abdülaziz Efendi 784
Şeyh Mehmed Âbidîn Efendi 300, 301
Şeyh Mehmed Ali Bey 1699, 1701
Şeyh Mehmed Ali Müştak Efendi 1960, 1962
Şeyh Mehmed Ali Rıza Efendi 739
Şeyh Mehmed Arif Efendi 929, 960, 1157, 1369, 1426, 1826, 1827, 1828, 1890, 1896, 1899, 1900, 1986, 2227, 2228, 2351, 2353
Şeyh Mehmed Arif Hulvî er-Rifâ'î Efendi 1893
Şeyh Mehmed Azim Haşimî 2214
Şeyh Mehmed Edib el-Uşşâkî 1281
Şeyh Mehmed Efendi 19, 330, 337, 561, 590, 647, 669, 692, 693, 765, 818, 921, 953, 963, 964, 966, 976, 979, 986, 1001, 1265, 1282, 1307, 1327, 1369, 1434, 1435, 1442, 1614, 1615, 1639, 1688, 1702, 1705, 1722, 1774, 1775, 1777, 1811, 1819, 1851, 1852, 1854, 1855, 1861, 1893, 1894, 1895, 1896, 1899, 1900, 2012, 2024, 2041, 2076, 2083, 2085, 2086, 2090, 2095, 2097, 2122, 2124, 2140, 2143, 2171, 2174, 2200, 2204, 2205, 2221, 2223, 2254, 2306, 2322, 2328
Şeyh Mehmed el-Kudsî el-Konevî 1792
Şeyh Mehmed Emin-i Tokadî 2208
Şeyh Mehmed Fâzıl Bey 1201
Şeyh Mehmed Fenâî el-Halvetî 1902
Şeyh Mehmed Ferdî 613, 2050

Şeyh Mehmed Ferdi Efendi 2042
Şeyh Mehmed Galip 593, 594, 2080, 2087
Şeyh Mehmed Hasib Efendi 843, 1570
Şeyh Mehmed Hâşim Efendi 300, 301
Şeyh Mehmed Hilmi Efendi 1876, 1959, 2117, 2118, 2122, 2125, 2261
Şeyh Mehmed Hüsameddin Efendi 782, 783, 2306
Şeyh Mehmed Hüsameddin Ferdî Efendi 781
Şeyh Mehmed İzzet Efendi 744, 1744, 1986
Şeyh Mehmed Keşfî 692, 693, 694
Şeyh Mehmed Kudsî el-Konevî 1372, 1373
Şeyh Mehmed Muhterem 295, 784
Şeyh Mehmed Muhyiddin Efendi 647, 1241, 1244, 1251, 2198, 2360, 2361
Şeyh Mehmed Nazif Efendi 2202
Şeyh Mehmed Nazmi Efendi 1843
Şeyh Mehmed Nedim Efendi 648
Şeyh Mehmed Nureddin Efendi 1436, 1439, 1443, 1732, 1958, 2050, 2077
Şeyh Mehmed Nuri Efendi 118, 276, 984, 1088, 1090, 1192, 1193, 1730, 1753, 1791, 1940, 1941, 1942, 2037, 2041, 2103, 2105, 2108, 2120, 2123, 2348
Şeyh Mehmed Ragıp Efendi 2058
Şeyh Mehmed Râşid Efendi 630, 715, 723, 1800, 1801, 1803, 1806, 2100, 2271, 2341, 2343, 2360, 2362, 2372
Şeyh Mehmed Remlî 790
Şeyh Mehmed Rızaeddin Efendi 1753
Şeyh Mehmed Rif'at Beyefendi 588
Şeyh Mehmed Sadeddin Efendi 783, 2198
Şeyh Mehmed Sâdık Efendi 300, 301, 783, 1424, 1436
Şeyh Mehmed Sâdık Efendi el-Cerrâhî 1436
Şeyh Mehmed Said Efendi 895, 896, 897, 1087, 1834, 1919, 2170, 2200, 2201, 2282, 2293, 2309
Şeyh Mehmed Said el-Uşşâkî Efendi 1282
Şeyh Mehmed Said Hasbî Çavuş 587
Şeyh Mehmed Sıdkı 1092, 1277, 1281, 1282, 2190, 2273
Şeyh Mehmed Sınfî Efendi 2090
Şeyh Mehmed Sırrı Efendi 1834
Şeyh Mehmed Sırrı er-Remlî 1952
Şeyh Mehmed Sırrı er-Rifâ'î el-Vahdetî 1422
Şeyh Mehmed Şakir b. Ali Rıza Efendi 2077
Şeyh Mehmed Şemseddin 611, 1239, 1587, 1712, 1952, 2270
Şeyh Mehmed Şemseddin Dedeefendi 1952, 2270
Şeyh Mehmed Şerefüddin Efendi 2090, 2091, 2092
Şeyh Mehmed Şevket Efendi 813
Şeyh Mehmed Tâhir Efendi 1052, 1618, 1619
Şeyh Mehmed Tevfik Efendi 1201
Şeyh Mehmed Vahdi Efendi 2037, 2042, 2043
Şeyh Mehmed Veysî 587
Şeyh Mehmed Ziyaeddin Sâfî Efendi 785
Şeyh Mehmed Zühdî Efendi 1814
Şeyh Mehmet Ragıp Hâşim 2214
Şeyh Mekkî Efendi 791, 813
Şeyh Mısrî Ömer Efendi 1439
Şeyh Mıstık 558
Şeyh Mîr Yusuf Ziyaeddin Efendi 1729
Şeyh Muhammed Ebülhüdâ Efendi 1818
Şeyh Muhammed-i Nakşbendî 2170
Şeyh Muhammed Masum Yekdest 1947
Şeyh Muhammed Nureddin Dimyatî 1922
Şeyh Muhammed Said Can 2288
Şeyh Muhammed Şevkî el-Ensârî 1884, 1885

Şeyh Muhammed Zâfir 1016, 1468, 1470, 1471
Şeyh Muharrem 2090
Şeyh Muhittin 58, 59, 392
Şeyh Murad Efendi 619, 621, 634, 637, 713, 810
Şeyh Murâd el-Buharî Tekkesi 45
Şeyh Murad en-Nakşibendî Türbesi 621, 2241
Şeyh Murad Mescidi 801, 803, 815
Şeyh Murad Tekkesi 810, 1460
Şeyh Musa Efendi 986, 2243
Şeyh Muslihüddîn Sirozî 579
Şeyh Mustafa Balçıklı 1855
Şeyh Mustafa Celâleddin 391, 1752, 2130, 2322
Şeyh Mustafa Celâleddin Efendi 1752, 2130
Şeyh Mustafa Efendi 332, 334, 336, 540, 551, 583, 584, 631, 633, 692, 693, 790, 791, 815, 832, 886, 895, 901, 905, 915, 918, 919, 920, 922, 923, 938, 952, 960, 979, 986, 989, 990, 1162, 1168, 1207, 1228, 1274, 1327, 1432, 1472, 1477, 1483, 1754, 1757, 1832, 1834, 1841, 1852, 1854, 1871, 1959, 2005, 2032, 2059, 2065, 2094, 2096, 2174, 2200, 2243, 2301, 2319, 2320, 2360, 2361, 2363
Şeyh Mustafa Efendi Tekkesi 1168, 1832, 2065
Şeyh Mustafa Enver Bey 1416, 1870, 1871
Şeyh Mustafa Enver Efendi 1855
Şeyh Mustafa Faik 2250, 2251, 2254, 2255
Şeyh Mustafa Fedâî 2023, 2024, 2030
Şeyh Mustafa Fedaî Efendi 1958
Şeyh Mustafa Huffî Efendi b. Tavîl 2200, 2210
Şeyh Mustafa Hulûsî Efendi 743, 2130, 2131
Şeyh Mustafa Rasih Efendi 200
Şeyh Mustafa Râşid Erkaltan 802
Şeyh Mustafa Rüşdü 119, 123
Şeyh Mustafa Sabri Efendi 1186
Şeyh Mustafa Sâfî Efendi 1782, 1784, 1785
Şeyh Mustafa Safvet Efendi 2073, 2077
Şeyh Mustafa Safvetî Efendi 2117, 2224, 2270
Şeyh Mustafa Sâim Efendi 577, 1274
Şeyh Mustafa Selâmî 579, 657, 1121
Şeyh Mustafa Şehabeddin Ereren 2061
Şeyh Mustafa Şem'î Efendi 784
Şeyh Mustafa Şükrü Efendi'nin 2227
Şeyh Mustafa Şükrü Sulhüddîn Halife 1710
Şeyh Mustafa Tevfik Halife 1710
Şeyh Mustafa Zekâî 657, 1121, 1750, 1841, 1867, 1868, 1869, 2174
Şeyh Mustafa Zekâîzâde Hüseyin Şefik Dede 1309
Şeyh Naci Bey 1926, 1928
Şeyh Nailî Efendi 2229, 2230, 2231, 2233, 2234, 2235, 2237
Şeyh Nailî'nin Hayât-ı Siyâsiyyesi 2066
Şeyh Nazmi Efendi 349, 1003, 1433, 1729, 1844, 1845
Şeyh Nazmi Efendi Tekkesi 1003, 1729
Şeyh Necip Efendizâde Şeyh Fahreddin Efendi 1752
Şeyh Nefâyis Hasan Efendi 2200
Şeyh Nidâ Efendi 1116, 1943, 2174
Şeyh Niyazi Efendi 464
Şeyh Nizameddin Efendi 1438, 1439
Şeyh Nureddin el-Üveysî 1225
Şeyh Osman Efendi 350, 774, 842, 886, 938, 939, 1228, 1250, 1477, 1605, 1609, 1618, 1688, 1694, 1735, 1745, 1777, 1817, 1829, 1831, 1855, 1976
Şeyh Osman Himâyetî Efendi 812, 919
Şeyh Osman Necmeddin Efendi 611
Şeyh Osman Nuri Efendi 748, 1781, 1791
Şeyh Ömer Âdil Bey 2108
Şeyh Ömer Efendi 738
Şeyh Ömer Lutfü Efendi 2104
Şeyh Raik Efendi 1439

Şeyh Ramazan Mahfî 781
Şeyh Rami Bey 1113
Şeyh Râşid 300, 349, 588, 648, 715, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 919, 1478, 1573, 1707, 1711, 1715, 1748, 1799, 1800, 1805, 1806, 1807, 1808, 1810, 1836, 1967, 2058, 2130, 2154, 2257, 2258, 2266, 2340, 2349
Şeyh Râşid Efendi 349, 588, 648, 715, 801, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 919, 1478, 1573, 1707, 1715, 1799, 1800, 1805, 1806, 1807, 1808, 1967, 2058, 2130, 2257, 2258, 2340
Şeyh Recep Efendi 898, 899, 2144
Şeyh Re'fet Efendi 511, 628, 630, 714, 715
Şeyh Remzi Baba 651
Şeyh Resmî Efendi 390, 1187
Şeyh Resmî Mahmud Efendi 538, 540, 783
Şeyh Resmî Mahmut Efendi 781
Şeyh Revvâs Efendi 539, 1126, 1976, 1977
Şeyh Rızaeddin Remzi Efendi 1895, 2216
Şeyh Rızaeddin Yaşar Efendi 786
Şeyh Rıza Efendi 467, 468, 469, 528, 588, 797, 803, 1156, 1177, 1193, 1195, 1196, 1198, 1320, 1573, 1826, 1834, 1895, 1899, 1926, 1950, 1971, 2101, 2260, 2342, 2354
Şeyh Ruşen Efendi 528, 529
Şeyh Sabûrî Efendi 1051
Şeyh Sadeddin Efendi 349, 1114, 1115, 1732, 1949, 1973, 1974, 2006, 2142, 2247, 2248, 2249, 2250, 2251, 2253, 2254, 2255, 2256, 2282, 2283, 2284, 2285, 2286, 2288, 2290, 2293, 2294
Şeyh Sadeddin Sırrî 2247, 2250
Şeyh Sadık Efendi 125, 1793
Şeyh Sadullah el-Üveysî 1225
Şeyh Said Efendi 885, 922, 1282, 1408, 1429, 1920, 1945, 1974, 2120, 2200
Şeyh Sâil 539, 996, 1109, 2060, 2156, 2157
Şeyh Sâil'in Tekkesi 539, 2156
Şeyh Salih Efendi 913, 997, 1192, 1193, 1194, 1308, 2123, 2346
Şeyh Salih Sadeddin Dedeefendi 1394
Şeyh Selâmî Efendi 763, 1078, 1727, 1984
Şeyh Seyfeddin Hamevî Efendi 1928
Şeyh Seyyid Abdurrahman Efendi 1990
Şeyh Seyyid Abdülhayy Efendi 647
Şeyh Seyyid Abdüşşekûr Çelebi 2243
Şeyh Seyyid Ahmed Çelebi Efendi 2076
Şeyh Seyyid Ali Efendi 585, 1855, 2328
Şeyh Seyyid Ali er-Rifâ'î 2253
Şeyh Seyyid Hacı Abdurrahman Efendi 1458
Şeyh Seyyid Hacı Abdüllatif Efendi 1990
Şeyh Seyyid Hacı Hüseyin Efendi 2243
Şeyh Seyyid Halil Sabri el-Kâdirî 1952
Şeyh Seyyid Hasan Hüsnü 1087
Şeyh Seyyid Mehmed Efendi 561, 769, 770, 771, 1001, 1639, 1703, 1705, 1752, 1777, 1990, 2076, 2243
Şeyh Seyyid Mehmed Esrar Efendi 2147
Şeyh Seyyid Mehmed Raif Ali Efendi 1610
Şeyh Seyyid Mustafa Efendi 922, 1320, 1952, 2157, 2174
Şeyh Seyyid Selim Sabit Efendi 1421
Şeyh Seyyid Şemseddin Efendi 1241
Şeyh Seyyid Taha 1904
Şeyh Seyyit Abdullah Hâşimî 2214
Şeyh Sırrı Efendi 790, 1424, 1620, 1811, 1832, 2041, 2073, 2074
Şeyh Sinan b. Abdülmuin 2071
Şeyh Sinan Efendi 1168, 1752, 1825
Şeyh Sinan Köyü 966, 1866
Şeyh Sirke 817
Şeyh Sükûtî 1394, 1729, 1794, 1811, 1812, 1815
Şeyh Süleyman b. Hüseyin el-Giridî 594

Şeyh Süleyman Efendi Mescidi 1985
Şeyh Süleyman Efendi Tekkesi 1476
Şeyh Süleyman Faik Efendi 2195
Şeyh Süleyman-ı Amidî 280, 281
Şeyh Süleyman Sıdkı Efendi 445, 1155, 2341, 2342, 2343, 2346
Şeyh Süleyman Veliyyüddin Efendi 538, 583, 789, 790, 990
Şeyh Şahin 1793
Şeyh Şakir Efendi 136, 365, 369, 1549, 2337
Şeyh Şemseddin Efendi 334, 843, 1087, 1088, 1104, 1236, 1237, 1241, 1781, 1784
Şeyh Şevkullah Bey 744
Şeyh Şihabeddin Efendi 528
Şeyh Şihabeddin el-Üveysî 1225
Şeyh Şirden 2079, 2086
Şeyh Şuâ' Efendi 1123, 1199
Şeyh Şücâüddin 590
Şeyh Şükrü Efendi Tekkesi 1015, 1372
Şeyh Taban 2153, 2154
Şeyh Taha Tekkesi 1903, 1905
Şeyh Tâhir Efendi 561, 791, 1619, 2348
Şeyh Tahsîn Efendi 813
Şeyh Talat Efendi 923, 1827
Şeyh Teberrük Camii 1665
Şeyh Tevfik Bey 596
Şeyh Tevfik Şuâ'î Efendi 388, 1298, 1572
Şeyh Türlü 655, 695, 734, 744, 997, 1010, 1054, 1056, 1057, 1059, 1061, 1070, 1074, 1075, 1077, 1079, 1171, 1803, 2100, 2127, 2343
Şeyh Türlü Tekkesi 655, 744, 1010, 1057, 1061, 1070, 1074, 1075, 1803
Şeyh Ubeydullâh Efendi 2170
Şeyh Ulvan Efendi 1901
Şeyhü'l-Ekber 174, 915, 1329, 1589
Şeyhülislâm Ahmed Güranî 1760, 1762
Şeyhülislâm Ankaralı Mehmed Emin Efendi 590, 1532
Şeyhülislâm Arabzâde Mehmed Arif Efendi 374
Şeyhülislâm Arapzâde 376
Şeyhülislâm Arif Hikmet 1282, 1322, 1670, 1953
Şeyhülislâm Bahâî Efendi 523, 524, 526, 528, 550
Şeyhülislâm Bosnalı Mehmed Refik Efendi 569
Şeyhülislâm Camii 538, 783, 981
Şeyhülislâm Cemaleddin 510, 538, 539, 540, 547, 548, 783, 1126, 1490, 1976, 1977, 2105, 2148, 2158
Şeyhülislâm Cemaleddin Efendi 538, 539, 540, 547, 548, 783, 1126, 1490, 1976, 1977, 2105, 2148, 2158
Şeyhülislâm Cemal Molla 640
Şeyhülislâm Çelebizâde 179, 1267, 1435
Şeyhülislâm Damadzâde Feyzullah Efendi 633
Şeyhülislâm Dürrîzâde 547, 1051
Şeyhülislâm Ebü'l-Meyâmin Mustafa Efendi 518
Şeyhülislâm Esad Efendi 603, 605, 606
Şeyhülislâm Esîrî Mehmed Efendi 593
Şeyhülislâm Hafîd Efendi 1770
Şeyhülislâm Hayri Efendi 381
Şeyhülislâm İshak Efendi 603
Şeyhülislâm Kadızâde Tâhir Efendi 1921
Şeyhülislâm Kara Halil Efendi 722
Şeyhülislâm Mahmud Efendi 518
Şeyhülislâm Mahmud Efendizâde Zekeriya Efendi 530
Şeyhülislâm Mekkî Efendi 525, 526
Şeyhülislâm Musa Kâzım 27, 29, 297, 593, 640, 669, 929, 1016, 1490, 1491, 1492, 1493, 1496, 1497, 1500, 1501, 1748, 1885, 2195
Şeyhülislâm Mustafa Aşir Efendi 1770, 1771
Şeyhülislâm Mustafa Efendi 376
Şeyhülislâm Nureddin Efendi 547
Şeyhülislâm Ömer Hulûsî 550, 551
Şeyhülislam Sa'dî Çelebi 522
Şeyhülislâm Sahip Molla 1709
Şeyhülislâm Sun'izâde 369

Şeyhülislâm Tekkesi 294, 884
Şeyhülislâm Ürgüplü Hayrî Efendi 2329
Şeyhülislâm Veliyyüddin Efendi Kütüphanesi 487
Şeyhülislâm Yahya Efendi 590, 595
Şeyhülislâm Yahya Tevfik 276, 280, 281
Şeyhülislâm Yasincizâde Ahmed Abdülvehhab Efendi 1639
Şeyhülislâm Zekeriya Efendi 590
Şeyhülislâm Zembilli Ali Efendi 595, 815, 1004
Şeyhülislâm Zeynelabidin Efendi 124, 1767
Şeyhü'l-kurrâ Ahmed Efendi 727
Şeyhü'l-kurrâ Dramalı Hafız İbrahim Hakkı 725
Şeyhü'l-kurrâ Eğrikapılı el-Hâc Halîl Efendi 726
Şeyhü'l-kurrâ el-Hâc Ali Efendi 727
Şeyhü'l-kurrâ Evliya Hafız Mehmed Efendi 434, 724
Şeyhü'l-kurrâ Evliya Hafız Mehmed Efendi 434, 724
Şeyhü'l-kurrâ Evliya Mehmed Efendi 728
Şeyhü'l-kurrâ Feyzullah Şeker Efendi 728
Şeyhü'l-kurrâ Hacı Ahmed Efendi 727
Şeyhü'l-kurrâ Hacı Hafız Ahmed Efendi 728
Şeyhü'l-kurrâ Hacı Salih Efendi 728
Şeyhü'l-kurrâ Hafız Abdülhay Efendi 725
Şeyhü'l-kurrâ Hafız Ahmed Galip Efendi 727
Şeyhü'l-kurrâ Hafız Fazlî Efendi 2037
Şeyhü'l-kurrâ Hafız Hüseyin Efendi 724
Şeyhü'l-kurrâ Hafız İbrahim Efendi 726
Şeyhü'l-kurrâ Hafız Mehmed Sâlim Efendi 726
Şeyhü'l-kurrâ Hafız Mehmed Seyfeddin Efendi 724
Şeyhü'l-kurrâ Hafız Süleyman Efendi 1709
Şeyhü'l-kurrâ Hafız Süleyman Efendi 725
Şeyhü'l-kurrâ Hedyetullah Efendi 727
Şeyhü'l-kurrâ İbrahim Efendi 725
Şeyhü'l-kurrâ Mehmed Emin Efendi 728
Şeyhü'l-kurrâ Mesnevîhân Şeyhü'l-hâc Hafız Feyzullah Efendi 724
Şeyhü'l-kurrâ Seyyid el-Hâc Mehmed Emin Efendi 726
Şeyhü'l-kurrâ Seyyid Hafız Abdurrahman Efendi 725
Şeyhü'l-kurrâ Seyyid Yusuf Efendi 726
Şeyhü'l-kurrâ Yusufzâde Güllü Hafız Ahmed Efendi 724
Şeyhü'l-meddâhîn Aşkî Efendi 715, 1573
Şeyhü'l-muhâbirîn 143
Şeyhü'l-müverrihîn 154
Şeyh Vahdî Efendi 2039, 2043
Şeyh Vasfi 18, 199, 235, 457, 535, 630, 631, 669, 690, 711, 715, 716, 717, 718, 720, 721, 722, 723, 1172, 1493, 2266, 2268
Şeyh Vefa 289, 706, 893, 959, 966, 975, 1318, 1319, 1604, 1632, 1633, 1634, 1635, 1636, 1639, 1640, 1641, 1642, 1643, 1644, 1648, 1649, 1650, 1653
Şeyh Veli Efendi 1413, 1414, 1415
Şeyh Veys Efendi 1695, 1697, 1699, 1702, 1704, 1705, 1901
Şeyh Visâlî Efendi 1084, 1411
Şeyh Yahya Efendi 636, 1153, 1154, 1394, 2080, 2081, 2083, 2085, 2086, 2087, 2170, 2174
Şeyh Yakup Helvâî 1616, 1617
Şeyh Yaşar Rızaeddin 1206, 2099
Şeyh Yesârî Efendi 1437
Şeyh Yunus Efendi 581, 818, 2200, 2201
Şeyh Yûnus Efendi 332
Şeyh Yunus Hilmi Efendi 1004, 1157, 2200, 2201, 2351, 2353, 2357
Şeyh Yunus Kebîr-eş-Şeybânî 2002
Şeyh Yusuf Zâhir Efendi 2088
Şeyh Yusuf Ziyaeddin Efendi 1728, 1729, 1731
Şeyhzade Ali Hulûsî es-Sa'dî 2092

Şeyhzâde Mehmed Efendi 590, 997, 1192, 1307
Şeyhzâdesi Mustafa Sabri 1186
Şeyh Zâfir Efendi 1470, 2127
Şeyh Zekâî Efendi 1778, 1779, 1862, 1871, 2160
Şeyh Zeynelabidin Abdülmecid Efendi 2224
Şeyh Zîver el-Üveysî 1224, 1225, 1226
Şeyh Ziyad Efendi 1990
Şeyh Zuhurî Efendi 1281
Şifa Havuzu 347
Şifâ-i şerîf 324, 613
Şifalı Deli Hâlid Paşa 346
Şifre Muallimi 1937
Şihabeddin Sühreverdî 2023
Şikârîzâde Şeyh Hacı Ahmed Efendi 2243, 2244
Şimr-i Zi'l-cevşen 1268
Şinasi 18, 77, 78, 95, 185, 268, 420, 1345, 1591, 1602, 1641, 1687, 2008, 2247
Şinasi Akbatu 18, 77, 185, 268, 420, 1641, 1687
Şinasi Okur 78, 1591, 2008
Şiranlı Ahmet 111
Şirket-i Sâfiye Matbaası Müdürlüğü 1946
Şîrûganî Dede 1825
Şiruganî Tekkesi 1825
Şirvanlı Abdülkadir Efendi 380
Şişhane Camii 514, 937, 1709
Şişli 294, 479, 589, 1098, 1590, 1592, 1626, 1745, 1749, 1759, 1961
Şişli Etfal Hastahanesi 1745
Şişli Fransız Hastanesi 1098
Şişman İhsan 1343
Şişman Nuri Baba 1409
Şişman Nuri Efendi 1147, 1148
Şişman Salâhattin 321
Şu'â' Efendi 1748
Şuaüddin Efendi 1199
Şule Kıraathanesi 1602
Şumnu 203, 772, 841, 1745, 2295
Şumnulu Hüsnü Efendi 212
Şumnulu İdris Hoca 786
Şumnulu Mehmed Ali Can 2281
Şumnulu Şeyh Ali Efendi 2281, 2285, 2286, 2287
Şumnulu Şeyh Ali Efendi b. Seyyid Abdullah 2281
Şûrâ-yı Devlet Bidayet Mahkemesi 2228
Şûrâ-yı Ümmet 2229, 2235
şuul babası 1741
Şücâ' Baba 2194
Şükriye Hanım 203, 2050
Şükrü Kâmil Talimcioğlu 1098, 1099, 1961
Şükrü Kaya 1675
Şükrü Naili Paşa 346, 487
Şükrü Paşazâde Ali Bey 1080
Şükrü Saracoğlu 197
Şükrü Şenozan 177, 1267

T

Tabakât-ı Evliyâ-i Pür-vefâ 2027
Tabakât-ı Şernûbî 482
Tabaklar Tekkesi 115, 387, 1569
Tabancacı Mehmed Arif 1826
Tabhane 189, 207, 828, 829, 1384, 1432
Tabsıra 1338
Tâc Risalesi 959, 1971
Taftafzâde 1190, 1191
Tagayyürâtü'l-Maânî Fî Akvâl 1712
Taha Toros 91, 99, 378, 429, 1566, 1930
Tâhir Ağa 337, 339, 514, 568, 859, 880, 881, 882, 883, 884, 885, 886, 889, 890, 891, 893, 895, 969, 998, 1200, 1216
Tâhir Dede Kütüphanesi 69
Tahir Efendi 161, 1157, 1804, 2110
Tâhire Hamidiye 1941
Tâhir Nâdî 251, 252, 253, 254, 256, 463, 1441, 1467, 2094, 2124
Tâhir Olgun 52, 74, 139, 174, 228, 271, 1763
Tahir Popova 1380
Tâhir Tekkesi 329, 330
Tâhirü'l-Mevlevî 52, 63, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 106, 108, 139, 409, 567, 584, 624, 804, 886, 887, 910, 1112, 1122, 1216, 1493, 1763, 1769, 1776, 1799, 1808, 1819, 1868, 1966
Tahkîkü'l-Beyân Fî İkâmeti'l-Burhân 1238
Tahran 127, 274, 2080
Tahsin Öz 605
Tahtabaş Bekir Efendi 453
Tahtabaşı Ahmed Râgıp Efendi 2153

Tahtakale 422, 541, 546, 966, 982, 996, 2035, 2041, 2082
Tahta Minare 340, 434, 467, 468, 483, 568, 654, 655, 666, 724, 734, 763, 774, 809, 900, 990, 1013, 1160, 1176, 1192, 1195, 1196, 1203, 1204, 1207, 1234
Tahta Minare Mektebi 434, 724
Tahta Minare Mescidi 1192
Tahta Minare Tekkesi 467, 468, 483, 568, 666, 900, 990, 1013, 1160, 1192, 1196, 1203, 1207
Taif 303
Takî Bey 198
Taksim 102, 353, 500, 567, 589, 724, 812, 814, 955, 980, 982, 988, 992, 1098, 1380, 1626, 1740, 1746, 1842, 1922, 2268
Takvimci Ahmed Ziya 43, 1142
Takvîm-i Şems 1937
Takvîm-i Ziya 1937
Talat Bey 524, 527, 528, 798, 1652, 1655
Talat Çakıroğlu 191, 192, 1654, 1662, 1664
Talat Hicabi Talay 2000
Talatpaşa 589
Talat Paşa 1779
Talat Şairoğlu 526, 529
Talimci Kâmil Bey 1098
Tamaşvar Tekkesi 960, 2095
Tanburacı Muhsin 762
Tanburî Cemil 217, 232, 1557
Tanburî Deli Fahri 668
Tanburî Ovagim 1558
Tanburî Şevkullah 1151, 1152, 1243
Tanburî Üsküdarî Fuad Bey 667
Tanin 93, 554, 1566
Tanta 22, 792, 1080, 1113, 2224
Tantavîzâde Halid Efendi 174
Tantavî Zaviyesi 1168
Tanzimat 95, 133, 154, 157, 190, 366, 414, 467, 657, 823, 1121, 1196, 1228, 1265, 1331, 1468, 1521, 1578, 2228
Tanzimattan Sonra İstanbul Camileri 175
Taputçular 58, 391
Tarakçı Dellâl Rıza 1568
Tarakçı İsmail Edhem Bey Apartmanı 2048
Tarakçılar Hanı 1200
Tarakçızâde Zühdü Efendi 1907, 1911
Taraklı 2221, 2222
Taraskonlu Tartaren 1908, 1909
Târîhçe-i Mezâhib 2050
Tarihî Merkadleri Islâh İlmî Encümeni 103, 595, 1761
Târîh-i Osmânî Encümeni 2048
Tarîkat-ı Muhammediyye 195, 196
Tarikat ve Tasavvuf Istılahları 175
Tarîk-i Aşkta İtikadım 39, 44, 1139, 1143
Tarkan Konağı 1013, 1206, 1207
Tarsus 740, 802, 968, 1572, 1575, 1641, 1755, 1811, 1819, 1980, 2110
Tarsuslu Hacı Hamza Hazmi Efendi 2110
Tarsus Tekkesi 802, 1572, 1641, 1811, 1819, 1980
Tartılı Sözler 1712
Tasvîr-i Efkâr Matbaası 1416, 2094
Tasvir Sokağı 2178
Taşçı İsmail Efendi 1048
Taşçılarbaşı 2110
Taşçılar Tekkesi 1043
Taşçı Salih Usta 125
Taşçı Şeyh Seyyid İsmail Aşkî 1043
Taşçı Tekkesi 294, 340, 425, 426, 447, 1010, 1038, 1043, 1044, 1045, 1046, 1047, 1048, 1049, 1050, 1985
Taşçı Zaviyesi 1985
Taşdelen 193, 1601
Taş Han 197, 198, 518, 519, 520, 521
Taşkasap 292, 303, 985, 990, 1035, 1177, 1725, 1731, 1732, 1744, 1753, 1783, 1785, 1902, 2255
Taşkentli Hâce Muhammed 1314
Taşkonak 53
Taşlıburun 445, 558, 581, 628, 630, 631, 715, 720, 741, 913, 915, 994, 1001, 1078, 1153, 1287, 1736, 1741, 1744, 1747, 1996, 2079
Taşlıburun Dergâhı 445
Taşlıburun Tekkesi 581, 628, 630, 631, 715, 720, 913, 915, 1078, 1287, 1736, 1741, 1744, 1996, 2079

Taşlıtarla Tekkesi 775, 1996
Taş Mektep Sokağı 1536
Taştekneler 28, 797, 1624, 1625, 1701, 1702, 1746, 1960, 1961, 1965
Taş Tekneler 483, 484, 1624, 1964, 1966
Taştekneler Camii 1624, 1625
Taştekneler Tekkesi 483, 484, 1701, 1702, 1965, 1966
Tatar Hamdi 756
Tatar Hüseyin 321
Tatar İbrahim 1255, 2177
Tatar Şakir Paşa 2107
Tatar Şeyh 998, 1903, 1904
Tatar Yaşar Efendi 741
Tatlıkuyu 293, 986, 1292, 1479
Tatyos 659, 667, 1558, 1752
Tava Çaçik 543
Tavâliü'l-Mülûk 1470
Tavasapı Mustafa Efendi 334
Tavaşi Hasan Efendi 1263
Tavaşi Kadri Bey 740
Tavşantaşı Caddesi 2048
Tavşantaşı Medresesi 2036
Tavşantaşı Tekkesi 568
Tavukçu Mehmed Bey 1748
Tayyareci Fethi 589
Tayyareci Salim 652
Tayyareci Siret Atıf Fişenk 1576
Tayyibzâde Hâfız Zühdü Efendi 1907
Tecvîd 293, 1100
Tecvîd-i Edâiyye 1100
Tefcîrü Tesnîm Fî Takallübi Selîm 2285
Tefeyyüz Kitaphanesi 1014, 1331, 1352, 1353, 1356, 1357
Tefsîr-i Kevâkib 2028
Tefsîr-i Mevâkib 1946
Tefsîr-i Tibyân 30, 1946, 2028
Tefsîrü Râşid bi-Lutfi Vâhid 1712
Teftâzânî 536, 593, 1495
Tekbıyık Mahmud Efendi 2320
Tekbıyık Sabri Dede 1573
Tekfurdağlı Mustafa Paşa 1930
Tekirdağlı Hacı Hafız Efendi 2088, 2156
Tekirdağlı Hoca İsmail Efendi 383
Tekirdağlı Mustafa Efendi 1730
Tekke Camii 1811
Tekkekapısı 2119
Tekkelilerin Tekkesi 529
Tekke Sokağı 465, 472, 479, 483, 491, 988, 1051, 1059, 1169, 1431, 1435, 2340, 2347
Tek Servi Sokağı 1465
Telgrafçı Osman Efendi 1247
temcit pilavı 1133
Temiz Tâhir Efendi 75, 1380, 1381, 1382
Temyîzü'l-Kelimetân Fî Tilâveti'l-Kur'ân 1712
Tenekeci İsmail Hakkı 1569
Tepedelenli Ali Paşa 1092
Tepeköy 472
Tepsici Hakkı Usta 762
Terbiyeci İsmail Hakkı 1602
Tercümân-ı Hakîkat 143, 554, 629, 715, 1499
Tercüman Yunus 511, 567, 688, 692, 711, 720, 998
Tercüme-i Divân-ı Ahmed Yesevî 1372, 1373
Tergîb-i Cihâd 1413
Terlikçi Derviş Ali 465
Terlikçi Mehmed 21, 588, 733, 749, 756, 762, 1172, 1368, 1369, 1441, 1735, 1740, 1746, 1748, 1754, 2007, 2120, 2126, 2226
Terlikçi Mehmed Efendi 21, 588, 733, 749, 756, 762, 1369, 1441, 1735, 1740, 1746, 1748, 1754, 2120, 2126, 2226
Terlikçi Tevfik Baba 1786
Tersaneli Derviş İbrahim 1901
Tertîb-i Cemîl 1217
Terzi Hasan Efendi 465
Terzi Salih 1579
Terzi Şeyh Rıza Efendi 1156, 1573, 1950
Tesbihçi Hafız Hulûsî Efendi 785
Teshîl-i Mesâlih-i Resmiyye 40, 1140
Tevârîh-i Âl-i Osmân 289, 893
Tevfik Aşkî Efendi 1156, 2266
Tevfik Baba 144, 145, 146, 147, 1013, 1253, 1257, 1258, 1259, 1260, 1786
Tevfik Celis Yalıner 110
Tevfik Efendizâde 759, 762, 1298
Tevfik Efendizâde Ziya Baba 759
Tevfik Fikret 1329, 1953

Tevfik Kuşay 1101
Tevfik Paşa 1519, 1557, 1561, 1562, 1603, 2091
Tevfik Rüştü Aras 203
Tevfik Şuâî Efendi 467, 1196
Tevhide Hanım 677
Tevkî Cafer Mahallesi 89
Tevkii Cafer 324, 429, 511, 602, 616, 620, 634, 669, 695
Tevrat 22, 1113
tevşih 221, 259, 266, 342, 424, 658, 697, 1122, 1181, 1328, 1734, 1836, 2009, 2094
Tezgâhçı Mehmed 402, 1567, 1568
Tezkiretü'l-Bünyân 329, 413, 1294, 1306
Tezkiretü'l-Ebniye 329, 412, 413, 414, 1306
Tezkiretü'l-Hâs 2145
Tezveren Dede 998, 999, 1100, 1543, 1632, 2281, 2293, 2295, 2296, 2297, 2299, 2300
Tıbbiye Mektebi 2230, 2233
Tımarhanecizâde 2146
Tırhalalı eş-Şeyh Ali Kemalî 1775
Tırnovalı Hafız Mehmed Efendi 799, 2284
Ticâniyye 1472
Tiftik Sokağı 815, 816
Tipu 1449
Tire 978, 1430, 1605
Tireje 1571, 1916
Tireli Ebubekir Efendi 526
Tireli Mehmed Emîn Tevfikî Efendi 1273
tirit çorbası 1123
Tîrnigâh Hanım 1471
Tiryaki Çarşısı 1054
Tiryakî Mehmed Said Aşkî Efendi 744, 1744
Tiryakî Mehmed Said Efendi 333
Tiryakî Sa'îd Aşkî Efendi 1186
Tiryakî Said Efendi 2301
Tivnikli Faruk Hoca 297
Tokatlı Hafız Ali Efendi 212, 472, 730
Tokatlı Hoca 729, 929
Tokatlı Leâlî 2197
Tokatlı Mustafa Sabrî Efendi 1967
Tokatlı Şeyh Hacı Mustafa Hâkî Efendi 1955
Tokatlıyan Gazinosu 2233
Tokatlızade Ahmed Efendi 2260
Toklu Dede 726, 730, 951, 958, 966, 999
Tokmaklı Bostan 1684
Tokmaklı İbrahim Baba Tekkesi 1684
Tokmaktepe 729, 775, 951, 999, 2321
tomak 1960, 1962, 1963, 1972
Tomar 867, 868, 1443, 1468, 1979, 1980, 1982, 1983, 1985, 2119, 2139, 2338
Tomar-ı Turuk-ı Aliyye 804, 1443, 2139
Tomtom Camii 1036
Topalak Selahaddin 1740
Topal Âlî Bey 1013, 1261
Topal Ali Efendi 464
Topal Cemal Dede 1200
Topal Hoca 630, 715
Topal Mehmed 788, 798, 1745
Topaloğulları 1941
Topal Rifat 1048
Topal Yakup Efendi 2246
Topçubaşı Süleyman Ağa 2280, 2281, 2290
Topçu Esad 1602
Topçu Yüzbaşı Said Bey 798
Tophane 43, 49, 136, 139, 192, 229, 304, 389, 467, 549, 550, 588, 589, 651, 658, 724, 726, 728, 737, 738, 741, 771, 859, 921, 945, 966, 973, 976, 978, 980, 982, 987, 991, 995, 1003, 1012, 1036, 1122, 1128, 1143, 1168, 1178, 1183, 1195, 1228, 1328, 1331, 1332, 1333, 1335, 1337, 1338, 1339, 1341, 1342, 1343, 1344, 1345, 1346, 1350, 1358, 1421, 1422, 1439, 1460, 1469, 1693, 1709, 1742, 1748, 1751, 1821, 1841, 1894, 1926, 1936, 2024, 2101, 2143, 2166, 2209, 2217, 2235, 2280, 2282, 2351
Tophane-i Âmire 467, 1036, 1331, 1332, 1358
Tophaneli Akif Paşa 1801
Tophaneli Akif Paşazâde Şeyh Mehmed Râşid Efendi 2100
Tophaneli Mehmed Efendi 212, 729
Tophane müşiri Zeki Paşa 49, 1332

Topkapı 17, 43, 61, 118, 144, 145, 198, 212, 214, 269, 270, 290, 294, 302, 303, 307, 332, 351, 393, 412, 413, 435, 470, 545, 589, 605, 622, 623, 624, 631, 655, 656, 664, 679, 726, 727, 728, 729, 730, 735, 790, 901, 938, 939, 956, 961, 974, 979, 980, 983, 986, 992, 993, 994, 998, 1000, 1001, 1053, 1062, 1142, 1151, 1156, 1162, 1163, 1165, 1177, 1178, 1203, 1223, 1253, 1254, 1258, 1261, 1290, 1363, 1365, 1367, 1456, 1605, 1612, 1623, 1641, 1649, 1669, 1680, 1681, 1683, 1716, 1728, 1740, 1747, 1749, 1750, 1751, 1793, 1794, 1813, 1821, 1823, 1824, 1828, 1829, 1846, 1847, 1848, 1851, 1855, 1857, 1859, 1860, 1862, 1863, 1864, 1866, 1869, 1870, 1872, 1873, 1874, 1875, 1877, 1878, 1895, 1901, 1919, 2000, 2004, 2062, 2071, 2072, 2073, 2074, 2075, 2076, 2077, 2083, 2085, 2090, 2104, 2151, 2199, 2216, 2238, 2288, 2290, 2294, 2336, 2339, 2344

Topkapı Bektaşî Tekkesi 43, 61, 144, 145, 198, 393, 1142, 1253, 1258

Topkapılı İmam Said 141

Topkapılı Münib Efendizâde 1974

Topkapı Maltepesi 294, 589

Topkapı Sarayı 290, 302, 303, 307, 412, 435, 605, 1162, 1163, 1223, 1261, 1669, 1680, 2004, 2062, 2083, 2085, 2290, 2294

Topkapı Sarayı Müzesi 605, 1162, 1163

Topkapı şeyhi 214, 351, 730, 1828, 1846, 1847, 1872, 1875, 1901, 2344

Topkapı Tekkesi 61, 393, 1872

Toplu Tevfik Baba 145, 1258

Toprak Sokağı 199, 640, 669, 962, 1084, 1411, 1493, 2023, 2026, 2125

Toprak Sokak 669, 719, 1498

Toptaşı 422, 546, 654, 732, 842, 955, 962, 978, 1785, 2065, 2068, 2125, 2226

Toptaşı Askerî Rüşdiyesi 1785, 2065, 2068

Toptaşı Rüşdiyesi 1785

Toptaşı şeyhi Ali Baba 2125

Tortumlu Asım Hoca 297

Tortumlu Musa Kâzım 1785, 1927, 2186

Torun Sokağı 539, 2156

Tosun Köyü 790

Tosya 1089

Tosyalı Hafız Hüseyin Efendi 1331

Tosyalı Şeyh Mehmed Mürûr Efendi 2024

Tosyavî Kadı Mustafa Efendi 370

Tosyavî Mehmed Efendi 370

Toygarlı Şeyh Arif 922, 2007

Toygar şeyhi Hâzım Efendi 664, 1748

Toygar Tekkesi 59, 350, 392, 1756, 1828, 1876

Trablusgarp 269, 302, 423, 671, 1156, 1163, 1366, 1469, 1470, 1471, 1472, 2205, 2206, 2207, 2229, 2234, 2235, 2236, 2237

Trabzon 90, 95, 326, 1186, 1657, 1907, 1908, 1911, 1912, 1913

Trabzonlu Ramazan b. Rüstem Çelebi 1843

Trabzonlu Şeyh Nazmî 1837

Tramvay Caddesi 1035, 1091, 1146, 1523, 1683, 1731, 1781, 1824, 1831, 1904, 2039, 2196

Trilye 2041

Tuhfe-i Hattâtîn 155, 1534, 1948, 1969, 2096

Tuhfe-i Kenan 1209

Tuhfe-i Vehbî 636, 1243, 1597, 1897, 2207

Tuhfetü'l-Ahbâb Fî Fezâili'l-Ashâb 23

Tuhfetü'l-Küttâb 728

Tuhfetü'r-Rifâ'iyye 1200

Tulumbacı 97, 98, 474, 476, 477, 572, 588, 631, 683, 717, 1479

Tulumbacı Beşir 719

Tulumbacı Cemal 511, 568, 631

Tulumbacı Hakkı Efendi 477, 1478, 1479, 2156

Tulumbacı İbrahim 744, 1743, 1748

Tulumbacı Rıza 632

Tulumbacı Şeyh Mustafa Efendi 692

Tunus 169, 689, 1455, 1472, 2330
Tunusbağı 729
Turanî Ahmed Efendi 613
Turan Sineması 83, 1602
Turan Tiyatrosu 77, 78, 83, 102, 1563, 1599
Turgut Kut 185
Turnacıbaşı Yetim Baba Ali Efendi 979, 1774
Turşucu Cemal 1152, 1602
Turşucu Süleyman Efendi 1077
Turşucuzâde 909, 1148, 1242, 1404, 2151
Turşucuzâde Sadeddin Süheyl Efendi 2151
Tuti Abdüllatif 787
Tutrakan 61, 393
Tükürüklü Şeyh 784, 1000, 1618
Tükürüklü Şeyh Hamdi Efendi 784, 1618
Tülbentçi Hüsameddin Çelebi 2297
Tülbentçi Şeyh Muhyiddin Efendi 1808
Tülbentçizâde Haydar Bey 1808
Tülbentçizâde Muhyiddin Efendi 1946
Tülbentçizâde Şeyh Muhyiddin Efendi 1808
Tülin Korman 136, 164, 349, 1736
Türâbî Dergâhı 739, 1751
Türbedar Hafız Mehmed Efendi 1953
Türbedar Hafız Mustafa Râsim 799
Türbedar Râşid Efendi 1755
Türbedar Şeyh Cemil Efendi 962, 1848
Türbedarzâde Seyyid Hafız Ali Efendi 1953
Türbedar Ziyaeddin Efendi 785, 786
Türkçe Değişik Sözler 1712
Türkçe Mevlid 1712
Türkçenin Tedrisi Hakkında Tavsiyelerim 2050
Türkçü Sokağı 1902
Türk Dili Tetkik Cemiyeti 1712
Türk Dil Kurumu 1706
Türk Fakiri 1573
Türk İnşaat ve Sanat Eserleri Müzesi 647
Türk İslâm Eserleri Müzesi 277, 278, 525, 1863
Türkistan 554, 1412, 2169, 2171
Türkiyat Enstitüsü 110
Türkiye'de Eczacılık Tarihi 391
Türk Musikisi Ansiklopesi 120
Türk Musikisi Antolojisi 668, 774, 775, 803, 1181, 1242, 1273, 1826, 1840, 1973, 2096, 2125
Türk Ocağı 217
Türk Tarih Kurumu 103, 105, 106, 109, 110, 116, 117, 123, 164, 180, 297, 388, 397, 399, 462, 872, 1197, 1299, 1659
Tütüncü Sokağı 1754, 1842

U

Ubeydullah Ahrâr 201, 952, 1313, 1314, 1315, 1316, 1317, 1320, 1500
Ubeydullah b. Ziyad 1268
Ubeydullah Taşkendî 1313
Uçtum Baba 1000, 1822
Udî Abdi 484, 667
Udî Afet Efendi 666
Udî Âkıl Bey 468, 666
Udî Astikzâde Bogos 1557
Udî Basri 1547
Udi Büyük Serkis 667
Udî Cemil Efendi 1536
Udî Fahri 19, 668, 670, 1202, 1559, 1566, 1600
Udi Hasan 666, 667
Udî Hayri Bey 468, 666, 1195
Udî Mehmed Bey 666, 667
Udî Mısırlı İbrahim 666, 667
Udi Mustafa Bey 586, 1153
Udî Parsak 1558
Udî Rafet Bey 341, 631
Udî Selanikli Abdi 667
Ulubatlı Hasan 589, 1484
Uludağ 141, 230, 675, 1079, 1583, 1587
Ulvâniyye 307, 657, 811, 812, 988, 1121, 1199, 1938, 2058, 2122
Ulvi Baba 744, 828, 1822, 2337
Ulviye Hanım 662
Unkapanı 190, 284, 294, 452, 514, 520, 568, 631, 725, 759, 763, 821, 859, 864, 884, 900, 901, 903, 904, 905, 907, 910, 911, 912, 913, 914, 915, 916, 917, 924, 959, 961, 967, 969, 973, 976, 980, 986, 989, 995, 997, 1001, 1003, 1015, 1074, 1076, 1166, 1403, 1404, 1410, 1478, 1521, 1629,

1642, 1651, 1654, 1661, 1665, 1666, 1667, 1672, 1673, 1675, 1677, 1680, 1737, 1828, 1991, 2005, 2127, 2130
Unutulan Adam 102
Urfa 390, 1700, 1701
Uryanî Dede Türbesi 1549, 1550
Usturumcalı Hasan Tahsin Efendi 2109
Usûl-i Hitâbet 2050
Uşşâkîlik 271, 277, 880, 882, 883, 1273, 1274, 1277, 1477, 1799, 2189, 2196
Uşşâkiyye 292, 332, 368, 658, 763, 867, 869, 880, 963, 968, 977, 997, 1013, 1113, 1122, 1216, 1249, 1258, 1273, 1274, 1277, 1278, 1327, 1401, 1460, 1461, 1463, 1476, 1734, 1739, 1753, 1784, 1786, 1826, 2101, 2186, 2189, 2190, 2191, 2196
Uşşâkîzâde 365, 368, 369, 520, 1001, 1688, 1844
Uşşâkîzâdeler 277, 366
Uşşâkîzâde Seyyid Abdullah Efendi 368, 369
Uşşâkîzâde Şeyh Seyyid İbrahim Efendi 365
Uyku Dede 1001, 2269, 2270
Uysal Sokağı 2036
Uyûnî Tekkesi 1168
Uzun Atıf 1576
Uzunçarşısı 89
Uzun Evliya 556, 984, 1001
Uzun Hafız Mehmed Efendi 1610
Uzun Hasan 1815
Uzun Yusuf 589, 960, 984, 2312, 2324, 2364, 2373

Ü

Üçbaş Camii 8, 406, 407
Üçbaş Köyü 406
Üçgözlü Mehmed Efendi 324, 1001, 2223
Üçgözlü Mehmed Efendi Mektebi 1001, 2223
Üçgözlü Şeyh Mehmed Efendi 1001, 2221, 2223
Üçgözlü Şeyh Mehmed Efendi Haziresi 2223
Üç Horan Ermeni Killisesi 81
Üçler Mescidi 2161, 2163
Üçler Mevkii 2118, 2161, 2162, 2164
Üçmihraplı Camii 725, 912, 921, 1673, 1678, 1680
Ümmî Ahmed Efendi Tekkesi 2065
Ümm-i Kenan Tekkesi 42, 82, 335, 483, 757, 763, 1142
Ümmî Sinan 294, 352, 413, 657, 740, 741, 844, 938, 944, 956, 963, 975, 983, 991, 994, 1002, 1078, 1121, 1177, 1178, 1825, 1834, 1841, 1851, 1852, 1854, 1856, 1857, 1858, 1860, 1861, 1862, 1863, 1864, 1865, 1866, 1867, 1871, 2101, 2315, 2363
Ümmî Sinân Dergâhı 790
Ümmî Sinan Hankahı 740, 763, 983, 1177, 1834, 1857, 1858
Ümmî Sinanzâde 963, 970, 1825, 1826, 1844, 1866, 1868, 1902
Ümm-i Veled Medresesi 8, 308, 383, 1737
Ümmügülsüm Hatun 329
Ümmü Kenân er-Rifâ'î Dergâhı 1216
Ümmü Veled Hüsameddin Efendi 308
Ümmü Veledzâde Abdülaziz Efendi 308
Ünsî Hasan Efendi 2139, 2140, 2144, 2145, 2146
Ünye 483
Ürgüp 389
Ürgüplü İbrahim Efendi 196
Üskübî Müderris Süleyman Baba 1013, 1253
Üskübî Şeyh Mustafa 2254
Üsküdar 2, 39, 42, 51, 52, 58, 59, 60, 67, 69, 82, 110, 111, 112, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 123, 125, 136, 140, 146, 147, 167, 195, 196, 229, 236, 237, 238, 273, 293, 294, 345, 350, 351, 378, 387, 388, 391, 392, 423, 428, 433, 434, 446, 453, 454, 464, 467, 477, 487, 492, 506, 528, 529, 546, 549, 568, 572, 618, 621, 631, 647, 654, 664, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 725, 726, 727, 728, 729, 732, 733, 737, 740, 741, 757, 759, 762, 763, 782, 803, 807, 842, 862, 883, 885, 895, 907, 908, 910, 929, 933, 958, 959, 960, 962, 963, 967, 968, 969, 970, 971, 972, 974, 975, 976, 977, 978, 979, 981, 982, 984, 985, 986, 987,

988, 989, 990, 991, 992, 993, 996, 997, 1000, 1002, 1003, 1006, 1024, 1051, 1052, 1076, 1080, 1096, 1109, 1112, 1120, 1123, 1132, 1137, 1138, 1142, 1153, 1165, 1167, 1178, 1194, 1196, 1199, 1209, 1210, 1242, 1257, 1258, 1259, 1260, 1261, 1262, 1264, 1274, 1296, 1298, 1299, 1328, 1329, 1330, 1337, 1340, 1344, 1352, 1415, 1416, 1421, 1438, 1440, 1441, 1443, 1444, 1458, 1459, 1460, 1462, 1498, 1510, 1569, 1570, 1572, 1573, 1574, 1592, 1598, 1615, 1617, 1685, 1702, 1723, 1735, 1736, 1742, 1745, 1747, 1748, 1751, 1752, 1754, 1755, 1756, 1771, 1785, 1793, 1827, 1828, 1831, 1839, 1841, 1846, 1858, 1862, 1867, 1876, 1895, 1898, 1915, 1917, 1942, 1950, 1953, 1958, 1960, 1974, 1984, 2007, 2014, 2024, 2025, 2032, 2035, 2039, 2040, 2041, 2057, 2058, 2062, 2064, 2065, 2068, 2069, 2070, 2081, 2090, 2097, 2103, 2106, 2107, 2115, 2119, 2125, 2130, 2132, 2144, 2145, 2148, 2149, 2150, 2167, 2172, 2173, 2174, 2186, 2209, 2211, 2212, 2216, 2218, 2219, 2226, 2240, 2241, 2275, 2280, 2281, 2361, 2366, 2368, 2373, 2374

Üsküdar Buhûrî Tekkesi 351, 1735

Üsküdar Fethi Efendi Tekkesi 2090

Üsküdar Fethi Efendi Tekkesi şeyhi Şemseddin Efendi 2090

Üsküdarî Çarşamba Tekkesi 1193, 1941

Üsküdarî Şeyh Mehmed Nuri Efendi 1192, 1941, 1942

Üsküdarlı Ahmed Sıdkı 1440

Üsküdarlı Arap Ahmed 798, 1466, 1806, 1828, 2007, 2336, 2343, 2349

Üsküdarlı Asım Bey 741

Üsküdarlı Deli Tahsin 618

Üsküdarlı Dellâl Şeyh Osman Efendi 1745

Üsküdarlı Hafız Fahrî Efendi 758

Üsküdarlı Hafız Hasan 799

Üsküdarlı Hanende Hüsameddin 1074

Üsküdarlı Hoca Salih Nâzım Efendi 1439, 1440

Üsküdarlı Kemal 664, 736, 757, 1755, 1756, 1757, 1876

Üsküdarlı Kutb Nuri Efendi 812, 988, 1940

Üsküdarlı Kutb Şeyh Nuri Efendi 449

Üsküdarlı Makbule Hanım 1793

Üsküdarlı Suud Said Efendi 2166

Üsküdarlı Şevki Bey 350, 741, 1737

Üsküdarlı Şeyh Mehmed Nureddin Efendi 2050

Üsküdarlı Şeyh Mustafa Zekâi Efendi 1841

Üsküdarlı Tahsin Efendi 2166

Üsküdarlı Talat 116, 346, 552, 750, 804

Üsküdarlı Tüysüz Hasan Efendi 631

Üsküdarlı Zâfir Efendi 1736

Üsküdar Mevlevîhanesi 116, 136, 140, 345, 464, 1076, 1329, 2032, 2035

Üsküdar Rifâ'î Asitanesi şeyhi Ziya Efendi 1261, 1751

Üsküdar Sandıkçı Tekkesi 350, 1440, 1735

Üsküdar Selâmî Tekkesi 351, 1735

Üsküdar Toptaşı Bedevî şeyhi Ali Baba 654

Üsküdar Toptaşı Bedevî Tekkesi 732

Üsküplü Hacı Hafız Abdurraûf Efendi 585

Üsküplü Mehmed Nurullah Efendi 1952

Üsküplü Mehmed Sadeddin Efendi 2251

Üsküplü Mustafa Efendi 1106, 1952

Üsküplü Müderris Süleyman Baba 1163

Üsküplü Şeyh Râmiz Efendi 1258

Üsküp Mevlevîhanesi 464

Üsküp Rifâ'î Dergahı 2248

Üsküp - Vardar Tekkesi 1858

Üveysî 1002, 1224, 1225, 1226, 1730, 2148, 2150
Üveysiyye 658, 1122, 2151

V

Vahdet-i Vücûd 391, 994, 1796, 2315
Vâhide Hanım 988, 1400, 1481, 2190
Vahvahek 523, 531, 965
Vahyîzâde 769, 772
Vaiz Emir Efendi 1617
Vaiz Mehmed Efendi 332
Vâiz Mehmed Sâdık Efendi 300
Vakanüvis Ahmed Lutfi Efendi 1445, 1487
Vala Nureddin 60, 392
Valide Çeşmesi 2130
Valide Hanı 293, 485, 756, 794, 1163
Vâlide Medresesi 510, 589
Vâlide Paşa şeyhi 764, 1972
Validesi Hayriye Hanım 2112
Vâlide Sultan Medresesi 536
Valide Sultan Nümune Mektebi 387
Vâlide şeyhi 764, 1972, 1973
Vamık Şükrü 658, 1122
Vanî Ahmed Efendi Tekkesi 739, 2322, 2323
Vanlı Hacı Ahmed Efendi 2322
Vanlı Hafız Mehmed Feyzullah Efendi 1822
Vanlızâde Hacı Salih Efendi 1609
Vanlı Zekeriya Efendi 594
Vardaryeniceli Şeyhzâde Mehmed Efendi 590
Varna 326, 613, 1238
Varnalı Abdullah Efendi 472
Varnalı Hacı Bilâl Efendi 613
Varnalı Hafız Abdullah 212, 730
Varnalı Hafız Abdullah Efendi 730
Vasfî Rıza 96, 137, 220, 1576, 1602
Vasfi Rıza Zobu 1576
Vasfiye Hanım 1152, 1202, 1993
Vecihî Paşazâde Kemal Paşa 2053
Vefa 90, 111, 192, 205, 215, 289, 387, 428, 478, 530, 553, 564, 597, 628, 706, 828, 893, 904, 959, 960, 966, 974, 975, 976, 977, 978, 981, 983, 990, 992, 1151, 1157, 1317, 1318, 1319, 1408, 1426, 1519, 1547, 1554, 1604, 1622, 1624, 1626, 1628, 1629, 1630, 1631, 1632, 1633, 1634, 1635, 1636, 1639, 1640, 1641, 1642, 1643, 1644, 1647, 1648, 1649, 1650, 1651, 1653, 1654, 1658, 1659, 1661, 1662, 1663, 1664, 1666, 1672, 1684, 1813, 1829, 1926, 1990, 1998, 2050, 2123, 2211, 2229, 2235, 2246, 2266
Vefa Ayini 1644
Vefa Bozacısı 1626, 1628, 1629
Vefa İdadi Mektebi 1829
Vefa İdadisi 90, 428, 553, 628, 1926
Vefa Lisesi 111, 205, 597
Vefa Sultanîsi 2050
Vefa Şeyhizâde Hamîd Efendi 1659
Vekâyiü'l-Fuzalâ 519
Vekilharç Ali Ağa 1445
Veled Çelebi 141, 559, 1706
Veli Çelebi Seyyid Sultan Ali 1818
Velizade 521
Venizelos 2150
Vesîletü'n-Necât 1075, 1787
Veyselkaranî 97, 177, 179, 205, 1226
Veyse'l-Karanî 303, 1110, 1224, 1226
Veysel Karenî 7, 175, 178, 1226
Veysel Paşa 2059
Veysiyye 600, 1225, 1696, 2140
Vezir Ahmed Paşa 273
Vezir Hanı 30, 959, 1382, 1946
Vezirköprü 1967
Vezir Tekkeli Ahmed Beysan 762
Vezneciler 83, 428, 429, 589, 669, 963, 1521, 1549, 1552, 1613, 1617
Veznedar Cemal Bey 674
Veznedarın Konağı 1647, 2090
Victor 1912, 2010
Vidinli Mustafa Efendi 1742
Vidinli Şeyh Hacı Feyzullah Efendi 276, 2103
Vidinli Tevfik Paşa 1519, 1557, 1561, 1562, 1603
Vidinli Tevfik Paşa Caddesi 1519, 1603

Viktor Hugo 102
Viran Mescit Sokağı 1091
Viranşehir 390
Viran Türbe 523, 1643, 1651, 1654
Vird-i Kebîr-i Subhiyye 453
Vird-i Sagîr-i Mesâiyye 453
Virdü'l-Müfîd 1100
Virjil 1916
Visalî Baba 1003, 1794
Vişnezâde Mehmed İzzetî 1670
Viyana 88, 92, 226, 1564, 1565
V. Murad 467, 1194
Voynük Şüca Camii 1668

Y

Yabanabad Kazası 856, 2276
Yad Dili 1712
Yâd-ı Mâzî 465, 1723
Yağcı Ali Ağa 1083, 1411
Yağcı Mahmud Efendi 1571, 1917
Yağcı Mehmed Ağa 214
Yahu Baba Dergâhı 2070
Yâhû Baba Tekkesi 335
Yahudi Cemal Bey 797, 1572
Yahudi Kemal 1558
Yahya Agâh Efendi 335, 744, 1154, 1460, 1743
Yahya Baba Zaviyesi 1168
Yahya Çelebi 520
Yahya Efendi Dergâhı 164, 349, 529, 741, 1087, 1178, 1478, 1637, 1734, 1735, 1737, 1755
Yahya Efendi Medresesi 204, 536
Yahya Efendi Mezarlığı 371, 373
Yahya Efendi Tekkesi 140, 539, 763, 833, 1076, 1471, 1755, 1954
Yahya Efendi Türbesi 371, 448, 528, 970, 1088, 1478
Yahya Galip 20, 21, 57, 454, 670, 763, 785, 793, 1394, 1708, 1709, 1857, 1858, 2081, 2098, 2099
Yahya Galip Kargı 20, 763
Yahya Güzel Camii 1665, 1666, 1667
Yahya Kemal 5, 90, 159, 223, 509, 825, 826, 1009, 1513, 2017, 2247, 2248, 2249, 2250, 2251
Yahya Paşa Câmi 1545
Yahya Şirvanî 956, 1438, 1442, 1728, 1730
Yahya Tevfik Efendi 277, 278, 280, 281
Yahya Tevfik Medresesi 7, 277, 278
Yahyazâde Çeşmesi 511, 687
Yahyazade Sokağı 687
Yahyâzâde Tekkesi 579
Yakup Ağa Camii 596
Yakup Han 25, 2176, 2177
Yakup Kadri 175, 177
Yakup Kethüda Çeşmesi 1014, 1293, 1300
Yakup Sıdkı Efendi 1444
Yakupzâde 769, 770, 1439
Yaldızlı Çeşme 2212
Yalelci Hacı Mehmed Efendi 2126
Yalelci Hafız Mustafa Efendi 741
Yalelci Mustafa 1754
Yalelci Şeyh Ahmed Efendi 2132
Yalelli Hacı Ahmed 1369
Yalelli Hafız Mustafa 1641
Yalvacî Mehmed Efendi 1643
Yamaklar Mescidi 1014, 1276
Yanbolu 334, 1462
Yanık Kaval 539
Yanya 671, 1598, 2199
Yanyalı Hacı İsmetullah Efendi 610
Yanyalı Mehmed Ali Efendi 1855
Yarıcılar Sokak 2224
Yarıcı Mustafa Ağa Mescidi 742
Yarım Asır Sonra Çözülen Bir Muamma 2066
Yarım Kahve 1745
Yariyu'z-zamân Hulûsî 228
Yassıada 555
Yassıviran 438
Yaşar Aşkî 753
Yaşar Baba 17, 21, 42, 82, 307, 339, 341, 342, 483, 512, 588, 644, 645, 655, 657, 669, 694, 737, 739, 749, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 774, 798, 809, 934, 1116, 1121, 1142, 1168, 1172, 1174, 1180, 1262, 1263, 1368, 1369, 1574, 1576, 1740, 1741, 1745, 1754, 1756, 1836, 1840, 1842, 1877, 2061, 2156, 2325, 2343

Yaşar İhsan Gülver 806
Yaşar Nezihi 94
Yaşar Rızaeddin Efendi 454
Yaşar Şadi 42, 82, 111, 834, 835, 1142, 2499
Yaşar Tunagür 409
Yavaşça Mehmed Ağa Zaviyesi 1843, 1844, 1845, 1846, 2347
Yavedud Kabristanı 588, 1174
Yâ Vedûd Türbesi 1572
Yaver Dede 1573
Yavrular Yurdu 624, 625, 627
Yavsı Baba 510, 577, 581, 777
Yavuz Er Sinan 1003, 1675, 1676, 1677
Yavuz Sinan Çelebi 1677
Yavuz Sultan Selim 300, 307, 324, 449, 515, 583, 613, 728, 779, 802, 811, 815, 816, 821, 893, 1468, 1600, 1601, 2220
Yayabaşı Cafer Ağa 1811
Yayabaşızâde Hızır Efendi 647
Yayla Fırın Kebapçısı 2162
Yazıcı Baba Camii Sokağı 653
Yazıcı Mustafa Baba Mescidi 742
Yazıcıoğlu 21, 654, 657, 756, 1078, 1117, 1121, 2010, 2125, 2126
Yazıcızâde Hafız Ahmed Efendi 1063
Yazıcızade İbrahim Paşa 569
Yazmacı Hacı Mehmed Efendi 1052
Yazmacı Hafız Mehmed Efendi 773, 1904
Yedi Azizler 201
Yedi Emirler 201, 202, 204, 205, 209, 215, 267, 268, 277, 278, 279, 335, 420, 472, 728, 729, 730, 1002, 1003, 1324, 1372, 1383, 2312, 2315
Yediemirler Sokağı 201, 212, 214, 215, 281
Yedikule 451, 581, 589, 760, 901, 960, 965, 967, 968, 972, 978, 988, 989, 1003, 1004, 1015, 1155, 1199, 1216, 1273, 1400, 1401, 1463, 1626, 1684, 1734, 1753, 1785, 1787, 2187, 2189, 2190, 2191, 2194, 2197, 2198, 2199, 2200, 2208, 2209, 2218, 2219, 2220, 2242, 2246, 2257, 2315
Yedikuleli Emîr Efendi 2208
Yeğen Ağa 2180
Yekçeşm Abdurrahman Efendi 568
Yekçeşm Mehmed Efendi 1899
Yekçeşm Mehmed Emin Efendi 332
Yekta Besen 1758
Yeldeğirmeni 433, 1737
Yemen 7, 175, 178, 610, 1000, 1110, 1224, 1226, 1617, 1793, 1794, 1814, 1818, 1937
Yemenici İsmail Ağa 790
Yemenici Mustafa 692, 693
Yenâbiü'l-Meveddet 174
Yenibahçe 214, 647, 648, 962, 1060, 1103, 1104, 1146, 1286, 1291, 1306, 1361, 1433, 1479, 1570, 1620, 1699, 1755, 1793, 1822, 1829, 1848, 1849, 1850, 1873, 1877, 1916
Yenibahçe Çeşmesi 962, 1848
Yenibahçe Deresi 1699, 1849, 1850
Yenibahçeli Agâh Baba 214
Yeni Cami 98, 190, 289, 476, 588, 732, 735, 741, 823, 1154, 1155, 2156, 2371
Yeni Câmi'-i şerîfi hatibi Ali Rıza Efendi 1739
Yeni Cami müezzini Hafız Ali Efendi 588, 732, 735, 2156
Yenicuma 2110
Yeni Doğan Sokağı 782
Yeni Gazete 257, 307, 656, 749, 1120
Yeni Hamam 200
Yenikapı Mevlevîhanesi 74, 136, 137, 140, 346, 402, 414, 457, 494, 498, 618, 623, 625, 886, 960, 986, 1038, 1039, 1062, 1074, 1076, 1077, 1080, 1123, 1130, 1199, 1200, 1309, 1407, 1585, 1737, 1738, 1752, 1789, 1798, 1843, 1963, 2271, 2344, 2370
Yenikapı şeyhi Abdülbaki Dedeefendi 116, 2091
Yeni Kuyruklu Yıldız yahut Müneccimler Diyor ki 2067
Yenişehir 389, 1242, 1285
Yenişehirfenerli Hacı Mehmed Vehbi Efendi 2079
Yenişehirli Ali Efendi 337
Yenişehirli Avnî 1597
Yenişehirli Avnî Bey 1597

Yenişehirli Hacı Hafız Tevfik Bey 337
Yeraltı hatibi Hafız Ali Efendi 1328, 1563
Yerebatan Camii 901, 2008
Yeremiya Apartmanı 1113
Yesari Asım 19, 668
Yesârî Efendi 1408, 1431, 1437, 1707, 1710
Yesârî Efendi Tekkesi 1408, 1431
Yesarizade Caddesi 787, 788, 801
Yesârîzâde Mustafa İzzet 193, 278
Yesrib 2047
Yeşilli Ahmed 664, 1753, 1756, 2156
Yeşil Sarıklı Hoca 1038
Yeşil Tekke 1408, 1431, 1435, 1438
Yeşil Tulumba 7, 283, 476, 514, 568, 584, 739, 759, 763, 793, 902, 911, 917, 918, 922, 973, 1116, 1171, 1409, 1410, 1478, 1673, 1828, 1941, 2005, 2044, 2130
Yeşiltulumba Mahallesi 284
Yeşil Tulumba Sokağı 283, 911, 917
Yeşil Tulumba şeyhi Hacı Mustafa Efendi 739, 793, 1828, 2044
Yeşil Tulumba Tekkesi 514, 568, 902, 917, 922, 1171, 1409, 1673, 2005, 2130
Yetim Hoca 297, 298, 2181, 2182
Yezîd 575, 2211, 2212
Yılanlı Ayazma Suyu 2072
Yıldırım Beyazıt 294, 1584
Yıldız Dede 296, 422, 733, 1004, 2119, 2121
Yıldız Dede Tekkesi 296, 733, 2119
Yıldız Kütüphanesi 1015, 1412, 1414, 2151
Yıldız Sarayı 672, 1412, 1414, 1487, 2080, 2232, 2233, 2234
Yıldız Sarayı Kütüphanesi 1412
Yiğitbaşı 838, 2095
Yoğurtçu Çayırı 434, 667
Yoğurtçu Emin Efendi 195
Yoklamacı Kafkaslı Hacı Mehmed Efendi 1748
Yokuşbaşı Tekkesi 1843
Yokuş Çeşme Sokağı 1979
Yolgeçen Câmi 727
Yolgeçen Tekkesi 300, 328, 1976, 2321, 2363
Yorgancı Hafız Salih Efendi 2035
Yorgancılar Çarşısı 1902
Yorgancılar Kâhyası 758
Yorgancı Mehmed 1590, 1947
Yorgancı Râşid 741, 798, 1180, 1464, 1740, 1806, 1834, 1836, 1837, 1838, 1842, 2339, 2342, 2343
Yorganî Emir Şeyh Mehmed Gîsûdâr-ı Geylânî Tekkesi 816
Yorganî Seyyid Ahmed Nesib Efendi 1660
Yorgun Toy 523
Yozgat 736, 2106
Yörük 16, 62, 551, 555, 731, 749, 1004
Yugoslavya 2247
Yunus Baba Tekkesi 1257, 1870, 2100
Yunus Emre Sokağı 1740, 1832
Yunus Hakkı Baba 2100, 2101
Yunus Hilmi Efendi 817, 1004, 1157, 1757, 2200, 2201, 2351, 2353, 2357
Yunus Kâzım Köni 126
Yusuf b. Cüneyd Tokadî 556
Yusuf Cemaleddin Efendi 2035
Yusufcukzâde Ahmed Şükrü Efendi 395, 398
Yusuf Çapanoğlu 192
Yusuf Fahir 148, 149, 150, 167, 178, 631, 1003, 1263
Yusuf Fakih 1719, 1811
Yûsuf-ı Sânî Efendi 2024
Yusuf İzzeddin 670, 2232
Yusuf Kirmastî 530
Yusuf Nizameddin 148, 180, 631, 1441, 2374
Yusufpaşa 28, 98, 476, 589
Yusuf Said 2128, 2130
Yusuf Sinaneddin 414, 769, 1438, 2071, 2075
Yusuf Sinaneddin Çelebi 769
Yusuf Sinâneddin Efendi 647
Yusuf Şetvân Bey 1468
Yusuf Ziyâeddîn Baba 1258
Yusuf Ziya Efendi 535
Yusuf Ziya Sokağı 277, 279
Yusuf Ziyaüddin Özenkes 343, 344

Yusuf Ziya Yörükan 51, 2274
Yuşa Tepesi 395
Yüksek Tahsil ve Maarif Cemiyeti 2247
Yüksek Ticaret Mektebi 2118, 2160
Yümni Efendi 337
Yüzbaşı Ali Efendi 2064
Yüzbaşı Baba 1053, 1054, 1056, 1057, 1058, 1061

Z

Zabtiye Nazırı Hüsnü Paşa 1421
Zâfir Efendi 448, 1016, 1468, 1470, 1471, 1473, 1736, 2127
Zâfir el-Medenî 1468, 1469, 1470, 1472, 2127
Zağanos Paşa 121
Zağralı Ahmed Rıza Bey 2191
Zaharya 605
Zahide Hanım 1702
Zahîretü'l-Ukbâ 556
Zakir Abdussamed Efendi 1262
Zakir ağzı 1742
Zakir Ahmed Gavsî Efendi 1742
Zakir Ali Alâettin Bey 328
Zakir Ali Bey 1187, 1899, 1986
Zakir Arap Hüsnü 484, 756
Zakirbaşı Aksaraylı Amâ Hasan Efendi 1744
Zakirbaşı Arap Cemil Efendi 349
Zakirbaşı Balat İmamı Hasan Efendi 731
Zakirbaşı Emin Efendizâde 773
Zakirbaşı Hacı Ahmed Efendi 1308
Zakirbaşı Hacı Şeref 470
Zakirbaşı Hafız Hüseyin Halis Efendi 1946
Zakirbaşı Hayri Efendi 744, 1744, 2292, 2343
Zakirbaşı İbrahim Halil Efendi 744
Zakirbaşı Mehmed İhsan Bey 168
Zakirbaşı Mehmed İzzet Efendi 1741, 2301
Zakirbaşı Osman Efendi 1641
Zakirbaşı Râşid Efendi 1834
Zakirbaşı Salâhaddin Bey 350
Zakirbaşı Şeyh Abdülaziz Efendi 1479
Zakirbaşı Şeyh Arif Efendi 350
Zakirbaşı Şeyh Mehmed İzzet Efendi 744
Zakirbaşı Terlikçi Mehmed Efendi 1740, 1754, 2226
Zakirbaşı Yorgancı Ömer Efendi 465
Zakir Celâl 512, 733, 736, 756, 934, 1180, 1563, 1757
Zakir Cevad Bey 1128, 1752, 2069, 2087, 2092
Zakir Cevad Efendi 30
Zakir Ebülhamîs 1171, 1745
Zakir Hacı Şeref Erarslan 733
Zakir Hafız Mehmed Efendi 1804, 1905
Zakir Hulûsî 1753
Zakir İsmail Efendi 755
Zakir Kasım Dede 529
zakirlerin şahı 1741
Zakir Muhyiddîn Efendi 773
Zakir Mustafa Dede 1309, 1757
Zakir Münîb Efendi 1749, 1757
Zakir Nuri Dede 1743
Zakir Râşid 1837
Zakir Şefik Dede 1895
Zakir Şeyh Hamdullah Efendi 1973
Zakir Şeyh Hulûsî Efendi 1685
Zakir Şeyh Mustafa Sıdkı 1757
Zakirzâde Abdullah Efendi 1004, 1750
Zakirzâde Şükrü 2302, 2354
Zal Mahmud Paşa 995, 1024, 1065, 1083, 1411, 1572
Zarafet Bacı 1112
Zaviyedarı Şeyh Mehmed Efendi 2122
Zehra Köklü 818
Zekâi Dede 35, 66, 217, 232, 347, 351, 424, 440, 467, 490, 702, 703, 922, 1010, 1055, 1062, 1063, 1064, 1065, 1066, 1067, 1069, 1070, 1071, 1074, 1075, 1076, 1077, 1078, 1079, 1080, 1081, 1082, 1083, 1084, 1085, 1086, 1130, 1194, 1195, 1328, 1411, 1412, 1558, 1708, 1792, 1862, 1868, 2044, 2343
Zekâî Dede Dergâhı 1862
Zekâî Dedezâde Hafız Ahmed 659
Zekâî Efendi 212, 270, 335, 728, 733, 767, 922, 956, 963, 975, 1070, 1167, 1201, 1440, 1497, 1733, 1749, 1750, 1778, 1779, 1780, 1841,

1862, 1863, 1864, 1867, 1868, 1871, 1974, 2039, 2160
Zekâî Efendi Tekkesi 963, 975, 1974
Zekâîzâde Burunsuz Şefik Dede 1847
Zekâîzâde Dergâhı 1864
Zekâîzâde Hafız Ahmed 136, 137, 221, 440, 725, 730, 767, 1063, 1078, 1080, 1086, 1563, 1708, 1873
Zekâîzâde Hafız Ahmed İlhâmî Efendi 725, 730, 1078, 1080, 1708
Zekâîzâde Mehmed Münir 347
Zekâîzâde Münir 260, 729, 1069, 1070, 1563, 1743
Zekâîzâde Şefik Dede 741, 2349, 2362
Zekâîzâde Tekkesi 413, 740, 790, 1750, 1855, 1863, 1864, 2354
Zekeriyyâ 575
Zekeriyya Efendi Medresesi 536
Zeki Mehmed Ağa 1200
Zeki Paşa 49, 588, 1331, 1332, 1335, 1793
Zeki Sesli 640, 669, 1498
Zekiye Bacı 1250
Zenci Hacı Salih Dede 2209
Zenci Salih Dede 1749
Zenci Şah Ali Baba Tekkesi 1841
Zenci Şeyh Reyhan Baba 2100
Zenne Mehmed 402, 1567
Zerdecizâde Hüseyin Efendi 2305
Zerzevatçı Mecdi 1602
Zeylü'z-Zeyl-i Uşşâkî 365
Zeynelabidin Abdurrahman 2224
Zeynelağa Sokağı 1057, 1291, 1292, 1293
Zeynep Hatun 82, 782, 978, 2049
Zeynep Hatun Mahallesi 82
Zeynep Sultan Camii 384, 435, 2128, 2129, 2133, 2135
Zeyniyye 289, 579, 580, 706, 816, 845, 850, 893, 894, 895, 900, 963, 983, 996, 997, 1457, 1632, 1635, 1636, 1638, 1639, 1640, 1957
Zeyrek 111, 215, 303, 381, 389, 579, 595, 726, 729, 766, 767, 779, 781, 787, 788, 821, 841, 842, 844, 845, 847, 848, 850, 851, 852, 853, 854, 857, 858, 859, 860, 861, 862, 864, 867, 871, 872, 880, 911, 951, 960, 968, 978, 980, 1004, 1408, 1949, 2024, 2096, 2246
Zeyrek Mülkî Rüşdiyesi 389
Zeyrekzâde 365, 369, 1004, 1218
Zeyrekzâde es-Seyyid Abdurrahman Efendi 1218
Zeytinburnu 856, 1199, 2276
Zeytunîzâde Remzi 177, 1267
Zıbın-ı şerîf Tekkesi 303, 990, 1177, 1725, 1726, 1728, 1731, 1732, 1846
Zıpçıktı Dergâhı 306, 2349
Zıpçıktı Tekkesi 335, 744, 1108, 1460, 1743
Zırnıklı Hacı Ali Efendizâde Câzim Bey 269
Zifaf Gecesi 149
Zihgîrci Mescidi 2324, 2328
Zihgîrci Seyyid Kemaleddin Efendi 2324
Zihnîzâde İbrahim Efendi 1228
zikr-i zenbûrî 1129, 1838
Zileli Ahmed Hulûsî Efendi 2153
Zileli Hacı Bekir Efendi 2215
Zileli Şeyh Hacı Bekir Baba 2212
Zincirlikuyu 9, 134, 203, 294, 364, 382, 383, 397, 399, 402, 404, 405, 406, 407, 420, 422, 433, 435, 438, 480, 927, 998, 1219, 2199
Zincirlikuyu Çeşmesi 404
Zincirlikuyu Mezarlığı 134, 2199
Zindan Çeşmesi Sokağı 1919
Ziraat Bankası 649
Ziraat Nezareti 628
Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu 296, 297
Ziya Erdin 1172
Ziya Keskin 78
Ziya Menekşeoğlu 201
Ziya Molla 759, 1261, 1262
Ziya Paşa 420, 532, 657, 658, 1121, 1122, 1574, 2010
Ziya Somar 177, 1267
Zomma Molla 2325
Zonguldak 678, 902, 1869, 1897
Zühdü Hasan 561
Zühdü Paşa 978, 2130
Zühriyye 1264, 1265, 1851
Zühtü Rıza Tinel 442
Zülâli Çeşme 724, 1187
Zülüflü İsmail Paşa 2233

DÜZELTME NOTLARI (1. baskı için)

2. ciltte "ALİ HAYDAR EFENDİ ve EVİ" bahsinde (s.571) ismi geçen "Vali Refik Tolga"yı "Vali Refik Tulga" şeklinde tashih ediyoruz. Bu tashih için aziz dostum Önder Kaya'ya teşekkür ederim.

2. ciltte "NAKŞİDİL VALİDE SULTAN MEKTEBİ" bahsinde (s.835) Yaşar Şadi'nin iki fotoğrafına yer verilmiş, fotoğraflardan biri Şehbenderzade Filibeli Ahmed Hilmi'ye aitken hatayla Yaşar Şadi'ye isnat edilmiştir, bunun için özür diliyoruz. Sayın Ahmet Çınar'a uyarısı için müteşekkirim.

Güzel insanların hemen birçoğu tarihe karıştı, beraberlerinde bir daha hayatımıza karışmayacak olan maziye ait zarafet, hikmet, güzel ahlâk da. Zevke, ruhaniyete bürünmüştü İstanbul, şimdi bütün bunlardan soyundu. Kitap, Cumhuriyet'le beraber yeni bir kisveye bürünen İstanbul'da Osmanlı'dan hâlâ taşabilen kıymetlerin, iki devir arasında kalan zamanın, sokak sokak mekânlarının, meşrep meşrep insanlarının Revnakoğlu cephesinden tespitidir. Bu eserde iki devri idrak etmiş müstesna bir kalemden iki İstanbul'un hafızası vesika vesika yer alır. Birçok meçhulü malûm eden Revnakoğlu, bu İstanbul'un defnini, telkinini yapan adamdı. Edipler, sufiler, müderrisler, tulumbacılar, tulûatçılar, musikişinaslar, hattatlar... O, bütün bu kadroyla yüz yüze gelmiş, onları duymuş ve yazmıştı. Neşredemedi...

Önce Fatih. Şimdi gün yüzüne çıkıyor...

